E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

DEL GRIS AL VIOLETA

El moviment feminista de la transició a Lleida: la part de la història que no s'ha explicat

Helena Pubill Quintillà
Tutora: Rosa M. Borrell Feliu

XIV Beca Cristina de Pizan 2022

CSV: dcpb-1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Que res ens limiti, que res ens defineixi, que res ens subjecti,
que siguem nosaltres qui creem els nostres lligams amb el món:
que la llibertat sigui la nostra pròpia substància!

(adaptació de "Rien ne nous limitait, rien ne nous définissait,
rien ne nous assujettissait, nos liens avec le monde c'est nous qui les créions,
la liberté était notre substance même", SIMONE DE BEAUVOIR, *La force de l'âge* 1960)

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ÍNDEX

Pàg.

I. INTRODUCCIÓ 1
I.1 Motivacions 1
I.2 Objectius 1
I.3 Metodologia 2
I.4 Dificultats i limitacions 4
I.5 Agraïments 5

II. MARC TEÒRIC 6
II.1. Què és el feminisme? Conceptes i reflexions 6
II.2. La transició democràtica espanyola 7
II.2.1. Definició, límits cronològics i valoració històrica 7
II.2.2. La transició a Espanya – Catalunya. Cronologia general 8
II.2.3. La transició a Lleida. Cronologia específica 11
II.3. La situació jurídica de la dona al tardofranquisme 17
II.4. El moviment feminista durant la dictadura i inicis de la transició 18
II.5. Participació de les dones a la política 18
II.6. Els temes-clau de la lluita feminista durant la transició 20
II.6.1. Amnistia per als delictes "femenins" 20
II.6.2. Adulteri i concubinat 20
II.6.3. Avortament i anticonceptius 22
II.7. Els feminismes durant la transició democràtica 23
II.7.1. Cronologia del feminisme d'àmbit espanyol/a Espanya 23
II.7.2. Cronologia del feminisme d'àmbit català /a Catalunya 24
II.7.3. Cronologia del feminisme d'àmbit lleidatà / a Lleida 25
II.8. Feminisme i universitat a Lleida: l'herència de la transició. Creació del SIED 36
II.9. La Llei trans, un moment crític i de canvi per al feminisme? 38

III. ESTAT DE LA QÜESTIÓ 43

IV. ANÀLISI I RESULTATS 46
IV.1. Les entrevistes 46
IV.1.1. Introducció 46
IV.1.2. Anàlisi de les entrevistes 48
IV.2. Les enquestes 73
IV.2.1. El professorat 73
2.1.1 Introducció 73
2.1.2. Descripció de la població enquestada 73
2.1.3. Resultats de l'enquesta al professorat 75
IV.2.2. L'alumnat 89
2.2.1 Introducció 89
2.2.2. Descripció de la població enquestada 89
2.2.3. Resultats de l'enquesta a l'alumnat 91
IV.2.3. Comparativa enquesta professorat i alumnat. Conclusions 109

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

IV.3. L'espai virtual didàctico-divulgatiu DEL GRIS AL VIOLETA 112
IV.4. El documental DEL GRIS AL VIOLETA 119
IV.5. L'Escape room DEL GRIS AL VIOLETA 119

V. CONCLUSIONS 120

VI. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA 125

VII. ANNEXOS 130
Annex 1. Enquesta al professorat
Annex 2. Enquesta a l'alumnat
Annex 3. Model entrevista
Annex 4. Transcripció entrevistes
Annex 5. Jornades Catalanes de la Dona. Programa i ponències lleidatanes
Annex 6. Recull de premsa local 1974-1979
Annex 7. La cadena simbòlica. Conceptes bàsics sobre sexe i gènere
Annex 8. Relació d'imatges
Annex 9. Escape room Del gris al violeta. Instruccions i materials

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

RESUMEN

"DEL GRIS AL VIOLETA" es un trabajo de investigación que gira en torno a las feministas de la ciudad de Lleida durante la transición democrática, partiendo de la hipótesis inicial que la población desconoce completamente quiénes son estas feministas y lo que hicieron para que podamos disfrutar hoy de los derechos que ellas consiguieron con su lucha. Además de confirmar esta hipótesis, los objetivos de la investigación han sido investigar el papel de las feministas leridanas durante la transición democrática, su repercusión en el surgimiento de los estudios feministas en la Universidad de Lleida y darlo a conocer a la gente de mi generación.

Para ello, se abrieron tres frentes de acción: primero, una encuesta al alumnado y al profesorado del centro; en segundo lugar, entrevistas a 11 feministas: 8 activistas luchadoras durante la transición democrática, 2 pioneras en la introducción de la perspectiva de género en la Universidad de Lleida en los años 90 y una investigadora experta en los movimientos de mujeres en la ciudad de Lleida; por último, la creación de una página web con finalidad divulgativa y pedagógica sobre el tema.

Después de dar por finalizada la investigación, podemos concluir que, efectivamente, como preveía la hipótesis inicial, la gente de Lleida, jóvenes y no tan jóvenes, desconoce casi por completo la existencia y papel del movimiento feminista en la ciudad durante la transición democrática. De las entrevistas se desprende que lucharon activamente por convicción, sin esperar reconocimientos, que tienen muchas cosas que aportar al debate feminista actual, además de su experiencia y conocimientos, y que es importante establecer una genealogía feminista en la ciudad de Lleida, tejiendo lazos entre la lucha en la época gris del franquismo y las nuevas inquietudes y rumbo del feminismo actual.

ABSTRACT

"DEL GRIS AL VIOLETA" is a research essay that deals with feminists in Lleida during the democratic transition. It is based on the initial hypothesis that the population of Lleida is still nowadays completely unaware of who these women are and what they achieved with their struggle in benefit of women's basic rights. In addition to confirming this hypothesis, the objectives of the research have been on the one hand, investigate the role of feminists in Lleida during the democratic transition, see the repercussions they had on the emergence of feminist studies at the University of Lleida and raise awareness among the youth of Lleida.

Three fronts of action were implemented in order to overcome our aim. First of all, a survey was sent to both students and teachers at high school. Secondly, an interview was held to 11 feminists, 8 activists who had fought during the democratic transition, 2 pioneers in introducing a gender perspective at the University of Lleida in the 1990s, and a researcher on women's movements in the city of Lleida; and finally, a web site whose aim is to divulge on the subject has been designed.

After ending the research, we have come to the conclusion that, as the initial hypothesis had already predicted, the people of Lleida, young and not so young, are almost completely unaware of the existence and role of the feminist movement in Lleida during the democratic transition. The interviews show that these women actively fought for conviction, without expecting any recognition, and they also show that they still contribute to the current feminist debate, due to their experience and knowledge, and that it is important to establish a feminist genealogy in the city of Lleida, weaving links between the grey time struggle of post-Francoism and the new concerns and direction of current feminism.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

I. INTRODUCCIÓ

I.1. MOTIVACIONS

El meu interès per la història del feminisme va néixer a principis de 2021, quan, en una classe d'Història contemporània de 1r de batxillerat, vam veure una pel·lícula sobre les sufragistes angleses i la seva lluita pel dret al vot femení, sobre la qual havíem de fer un petit treball. Aquesta pel·lícula em va fer veure la dura i difícil lluita de les dones per aconseguir uns drets dels quals nosaltres gaudim avui dia. En la realització d'aquesta petita investigació que havíem de fer sobre la pel·lícula, vaig descobrir que, aquí, a España, durant la Segona República, les dones també van començar a reivindicar els seus drets i, a més d'aconseguir el vot femení, començaren a avançar en la lluita cap a la igualtat, però que tot això va ser anorreat pel règim franquista. Em va sorprendre que, tot i que avui en dia tornem a gaudir de molts d'aquests drets, no sabem ni com, ni quan, ni qui va lluitar per ells i els va aconseguir després de la dictadura.

Del sentiment d'injustícia davant la ignorància que tenim sobre aquest període, la transició democràtica, i sobre les dones que van lluitar pels nostres drets, va néixer la idea d'aquest treball de recerca. Volia conèixer i donar a conèixer aquesta història a la gent de la meva generació, que sospitava que sabia el mateix que jo abans de començar a investigar: res.

En començar a veure els debats que sorgien a les xarxes socials entre feministes radicals i gent del col·lectiu LGTBI+ sobre la transsexualitat i el seu lloc dins del feminisme, vaig pensar que també seria interessant saber l'opinió d'aquella generació de dones de la transició sobre les polèmiques en què el feminisme està involucrat en l'actualitat.

Van ser claus els suggeriments i ajudes de la meva tutora i de la meva mare per acabar de donar-li forma, que em van aconsellar amb quines feministes lleidatanes, rellevants durant la transició democràtica a Lleida i després, havia de contactar, focalitzant la investigació en la meva ciutat i donant la importància que es mereix a la nostra història local.

I.2. OBJECTIUS

La meva investigació parteix de la hipòtesi que la pròpia gent de Lleida, i encara més la gent jove, desconeix totalment el paper que van jugar algunes dones d'esquerres i feministes en els anys de la transició democràtica a Lleida.

El principal objectiu plantejat, doncs, en aquest treball és investigar el paper de les feministes lleidatanes durant la transició democràtica i reivindicar-lo, donant-lo a conèixer a la gent de la meva generació.

Per aconseguir aquest objectiu principal y demostrar la hipòtesi de partida, es plantegen uns objectius específics i generals:

A. Objectius específics:

1. Investigar i posar ordre en la informació relativa al moviment feminista lleidatà de la transició democràtica, a partir d'un rigorós treball de recerca basat en fonts

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

documentals secundàries i primàries, concretament:
- ✓ el ressò a la premsa local de l'època objecte d'estudi
- ✓ i, sobre tot, la pròpia veu de les protagonistes.

2. Determinar les relacions entre la lluita feminista i els esdeveniments polítics i socials d'aquest període històric de la transició.
3. Conèixer quina va ser la repercussió d'aquest moviment feminista i revolucionari durant la transició en el sorgiment dels estudis feministes o recerca amb perspectiva de gènere a la Universitat de Lleida a finals dels 80 i principis dels 90.
4. Determinar, mitjançant una diagnosi de la situació, fins a quin punt arriba el desconeixement de la població lleidatana (jove i no tant jove) sobre aquesta qüestió, confirmant o refutant la hipòtesi de partida.
5. Contribuir a divulgar les lluites i accions feministes a la Lleida del segle XX, mitjançant eines de comunicació pròpies del segle XXI, com una *website* divulgativa i amb vocació pedagògica.
6. Conèixer i donar a conèixer l'opinió d'aquesta generació de feministes "històriques" sobre el rumb que estan seguint els nous feminismes i saber què poden i volen aportar a les noves generacions feministes.

B. Objectius generals:

1. Donar visibilitat i relleu a la presència de les dones en l'esdevenir de la història de Lleida.
2. Contribuir en el procés de recuperació de memòria històrica en clau femenina.
3. Fer evident la lluita de les dones pels seus drets.
4. Crear un espai de reflexió que ens ajudi a comprendre els problemes i vivències de les dones en el món d'avui, alhora que les fites aconseguides de les quals avui gaudim.
5. Establir una genealogia feminista a la ciutat de Lleida, contribuint així a fer sentir que les dones d'avui formem part d'una genealogia, dins d'una cadena de transmissió femenina que enllaça el passat amb el futur.

El marc cronològic de la recerca anirà, doncs, de 1975 a 1991, coincidint amb creació del Seminari Interdisciplinar d'Estudis de la Dona de la Universitat de Lleida; i el marc geogràfic es focalitzarà a la ciutat de Lleida, centrant-se en les accions feministes de dones lleidatanes en el context de reivindicació que van viure els moviments socials durant la Transició democràtica.

I.3. METODOLOGIA

Per aconseguir els objectius proposats, que eren diversos, i demostrar o refutar la hipòtesi de partida, es va concloure que la metodologia també havia de ser variada i consistent en els passos següents.

En primer lloc, i per establir el marc teòric necessari, es va recopilar tota la informació a l'abast sobre la transició democràtica en l'àmbit espanyol, català i, sobre tot, lleidatà; també es va cercar informació sobre la condició de les dones durant el franquisme, sobre

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

el paper de les dones en el canvi polític que va suposar la transició democràtica i el naixement i desenvolupament del moviment feminista a Lleida en aquest període. Les fonts consultades van ser diverses: bibliografia convencional, arxius i hemeroteca. També es va investigar sobre la recent i polèmica *Llei per a la igualtat real i efectiva de les persones transsexuals i per a la garantia dels drets LGTBI*, coneguda com a "Llei trans", a partir del propi text legal i la seva repercussió a la premsa i a les xarxes.

Per tal de descobrir quin va ser el paper de les feministes lleidatanes en el procés de la transició democràtica i anys posteriors, a part de la consulta d'aquestes fonts documentals he recorregut, sobretot, a les fonts orals, és a dir, la pròpia veu de les protagonistes, mitjançant les onze entrevistes realitzades durant els mesos de juliol a setembre de 2021, que m'han permès construir onze històries de vida o perfils biogràfics de vuit activistes històriques, dues referents feministes del món universitari dels anys 80/90 i una investigadora experta en el feminisme local.

Pel que fa a l'ús de les fonts documentals (bibliografia, arxius, etc.), han sorgit algunes dificultats, ja que sobre el moviment feminista lleidatà hi ha poques publicacions i referències, i la documentació escrita i les imatges són essencialment de caràcter privat (fonts personals, de les pròpies protagonistes, alguns cedits al CEDD de la UdL o altres). Les pròpies entrevistades han reconegut tenir molt poques fotografies de les seves activitats, atès que, com diu una d'elles, "no teníem temps per fer fotos, només per actuar...".

Les fonts primàries que sí s'han pogut consultar han estat el programa i els textos de les ponències presentades a les *Primeres Jornades Catalanes de la Dona* (1976 editats, 1982 i 1985, inèdits) i diversos documents de l'Arxiu Nacional de Catalunya, de l'Arxiu històric provincial de Lleida, de l'Arxiu municipal de Lleida, i del Centre de documentació de Ca la Dona (fons de cartells i imatges).

Per recollir la veu de les protagonistes, es van seguir el passos següents. Primerament, es va dissenyar un model d'entrevista semiestructurada i es va contactar amb les possibles entrevistades per diversos mitjans, per explicar-los els objectius del treball i concretar una data i lloc per a l'entrevista presencial. Un cop feta i enregistrada l'entrevista, vaig procedir a transcriure'n el contingut. A continuació, se'n va fer el buidatge del contingut i l'anàlisi, mitjançant el mètode de segmentació textual i quadre comparatiu de les respostes per blocs temàtics. Acte seguit, vaig redactar l'anàlisi obtinguda, intentant reconstruir el relat històric del feminisme de la transició a Lleida, amb veus de dones.

Paral·lelament, amb la informació proporcionada per les pròpies informants i l'obtinguda a les fonts consultades, vaig confegir els perfils biogràfics que després s'inclourien a la web site divulgativa.

Per saber fins a quin punt arribava el desconeixement de la població lleidatana (jove i no tan jove) sobre aquesta qüestió, vaig decidir dissenyar dues enquestes, una per al professorat i una altra per a l'alumnat del meu centre (i d'un grup classe de la Universitat de Lleida). Després d'enviar-les i buidar-ne els resultats, se'n va fer l'anàlisi per blocs temàtics, il·lustrada amb els gràfics i el comentari corresponent.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Atès que, com veurem, les enquestes van confirmar la hipòtesi inicial, vaig decidir crear un espai virtual divulgatiu sobre el tema del meu treball, adreçat a l'alumnat o al públic en general i donar, així, a conèixer aquesta contribució del feminisme lleidatà. Aquest espai es va concretar en un espai web divulgatiu, en constant construcció i revisió.

Finalment, per conèixer l'opinió d'aquesta generació de feministes "històriques" sobre el rumb que estan seguint els nous feminismes i saber què poden i volen aportar a les noves generacions de feministes, vaig decidir incloure algunes preguntes a l'entrevista focalitzades en temes polèmics com les relacions entre el rad-fem (Radical Feminism), el lib-fem (Liberal Feminism) i el TERF (Trans Exclusionary Radical Feminism), les identitats de gènere, la teoria de la performativitat del gènere, la Llei trans, etc. temes ara de debat intens entre nosaltres, el jovent, i molt presents a les xarxes, les respostes a les quals també vaig analitzar i comentar a l'apartat corresponent.

I.4. DIFICULTATS I LIMITACIONS

Totes les dones que he entrevistat mereixen ser-hi, però soc molt conscient que no hi són totes les que s'han guanyat amb la seva trajectòria ser-hi, ni de bon tros. Les meves disculpes a totes les feministes amb les quals no he pogut contactar, ja sigui per la meva desconeixença, per limitacions de temps o per les pròpies limitacions del propi treball. Algunes són feministes que formen part del Grup de Dones de Lleida i companyes d'algunes entrevistades, altres van ser importants al món sindical o lluitadores pels drets de les dones al moviment veïnal de la ciutat, unes altres han estat destacades investigadores de la Universitat de Lleida, etc. No diré ara noms, per no caure en el mateix error.

En algun cas, sí he contactat amb algunes, però circumstàncies diverses, al final, han impedit poder fer l'entrevista. Em refereixo, per exemple, a Carme Molet Chicot o Agnès Pardell Veà, per no estar disponibles a Lleida en les dates oportunes i poder participar-hi. La principal absència, però, és la d'algunes referents que malauradament ja no hi són i que han sortit en algunes de les converses amb les entrevistades; em refereixo a Hortènsia Alonso Veiga, Esperança Canut Diu o Leonor Pedrico Serradell, per exemple.

La pandèmia tampoc ho ha posat fàcil. Quan ja teníem pactades algunes trobades al juliol, em vaig posar malalta jo i tot es va endarrerir quinze dies; en altres casos, alguna entrevistada es va haver de confinar i ajornar la reunió.

Ja a nivell més secundari, durant la realització del treball m'he trobat amb algunes dificultats i limitacions que m'han complicat el treball; algunes les he trampejat i altres no. Però he après que de les dificultats també s'aprèn i molt.

Així, m'ha suposat un gran esforç seleccionar entre tanta informació i determinar quina era fiable i quina no.

També m'ha suposat un gran neguit, fins que no he tingut lligades i fetes les onze entrevistes, l'organització del treball, ja que sense el testimoni de les entrevistades no hi havia treball.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Un repte important, per la gran quantitat de temps que m'ha suposat (i que no m'esperava d'entrada), ha estat la transcripció de les onze entrevistes: aproximadament un total d'entre 11 i 12 hores de vídeo-àudio.
Un altre escull a salvar ha estat aconseguir fotografies de les accions feministes de les protagonistes del treball. Amb algunes excepcions, com Elvira Siurana o Chus Borrell, a penes hi ha accessibles fotografies de les accions reivindicatives feministes a Lleida durant la transició. Algunes s'han obtingut de la premsa local, poques, i altres les han proporcionat les pròpies informants, però com una d'elles mateixa reconeix, Carmina Pardo:

> *"A vegades fem broma "oh, que no tenim fotos d'això!" Com havíem de tindre fotos! Primera que no teníem ni un duro, segona que no teníem màquines de fotografiar, i tercera que no ho fèiem per seguretat, no fèiem fotos per seguretat".*

Un cop recopilada tota la informació, va sorgir el problema final, consistent a sintetitzar i organitzar de forma clara la molta informació que havia aconseguir recopilar i, he de confessar, que em va costar molt decidir per on començar i fins on arribar.

I.5. AGRAÏMENTS

En un treball com aquest, l'apartat d'agraïments és imprescindible i espero no deixar-me cap de les persones que han col·laborat, d'una forma o altra, a que el meu treball arribés a bon port sense naufragar.

En primer lloc, vull donar les gràcies a la meva tutora de recerca, Rosa M. Borrell Feliu, que m'ha dedicat el seu temps i m'ha orientat en el procés sempre que ho he necessitat.

També vull donar les gràcies a totes les persones, membres del professorat i de l'alumnat del meu centre i de la universitat que han volgut col·laborar per al meu treball, participant en la meva enquesta i sense les quals no hagués pogut demostrar la meva hipòtesi inicial.

Finalment, i el més important, he d'expressar el meu més sincer agraïment a les onze fantàstiques lleidatanes que generosament m'han deixat entrar a casa seva, al seu despatx o al seu racó preferit de la ciutat per atendre amb paciència a les meves preguntes i m'han convidat a conèixer la seva història i les seves opinions. Unes dones valentes, treballadores, generoses, decidides, solidàries, sàvies... Gràcies, Anna, Carme, Carmina, Chus, Elvira, Eugènia, Maite, María Ángeles, Maria, Mercè i Sílvia. Ha estat una experiència reveladora escoltar-les: he descobert coses que desconeixia totalment, he après molt de la seva experiència, m'han ajudat enormement les seves reflexions, que m'han fet veure i plantejar-me preguntes i qüestions que no m'havia plantejat fins ara; en fi, crec que hi ha hagut un abans i un després d'aquestes converses.

No puc acabar sense unes paraules de reconeixement a la meva família, especialment a la meva mare, per la paciència amb què m'ha acompanyat aquests mesos de preparació i treball.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

II. MARC TEÒRIC

II.1. QUÈ ÉS EL FEMINISME? CONCEPTES I REFLEXIONS

Existeix molta confusió, potser intencionada, al voltant del concepte 'feminisme'[1]. Buscant la manera de definir adequadament què és el feminisme, sorgeixen algunes definicions errònies i malintencionades. Després de llegir molta informació i trobar opinions oposades sobre el tema, sembla que, com explica Andrés Gananci (19 octubre 2018), el feminisme es podria definir precisament pel que no és:

- ✓ No és la versió femenina del masclisme[2].
- ✓ El feminisme no vol imposar la supremacia femenina.
- ✓ El feminisme no odia els homes.
- ✓ El feminisme no imposa el lesbianisme.
- ✓ El feminisme no vol demolir la meritocràcia a favor de les dones.

Entre les definicions de feministes destacades i més acceptades pel propi moviment, està la de Victòria Sau i Sánchez (2000:121)[3]:

> "El feminismo es un movimiento social y político que se inicia formalmente a finales del siglo XVIII y que supone la toma de conciencia de las mujeres como grupo o colectivo humano, de la opresión, dominación y explotación de que han sido y son objeto por parte del colectivo de varones en el seno del patriarcado bajo sus distintas fases históricas de modelo de producción, lo cual las mueve a la acción para la liberación de su sexo con todas las transformaciones de la sociedad que aquélla requiera".

O la de Nuria Varela Menéndez (2008:10)[4]:

> "El feminismo es un discurso político que se basa en la justicia. El feminismo es una teoría y una práctica política articulada por mujeres que tras analizar la realidad en la que viven toman conciencia de las discriminaciones que sufren por la única razón de ser mujeres y deciden organizarse para acabar con ellas, para cambiar la sociedad. Partiendo de esa realidad, el feminismo se articula como filosofía política y, al mismo tiempo, como movimiento social".

Podem concloure, doncs, que el feminisme és un moviment i una teoria social que defensa els drets de les dones[5]. El feminisme, des dels seus diversos corrents i punts de vista, lluita per combatre la desigualtat estructural que pateixen les dones i reivindica qüestions com el seu dret a vot, a l'educació, a la feina, a ser sobiranes dels seus cossos i de la seva sexualitat.

[1] Guia didàctica *Las constituyentes* (2018:155)
[2] DIEC2: "Actitud basada en l'atribució de superioritat a l'home sobre la dona".
[3] Victòria Sau Sánchez [1930-2013] va ser una escriptora i psicòloga catalana. Va ser una destacada activista política feminista i una de les figures més rellevants del feminisme espanyol i català.
[4] Nuria Varela Menéndez [1967-] és una escriptora i periodista, experta en feminisme radical i violència de gènere, professora i reportera.
[5] Guia didàctica *Las constituyentes* (2018: 49).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Gràcies a el feminisme, les dones gaudim avui en dia de drets i llibertats amb què les nostres àvies amb prou feines somiaven. Tot i estar guiat per una recerca de justícia general, el feminisme resulta incòmode en tant que suposa un qüestionament dels privilegis masculins.

Durant més de tres segles el feminisme ha denunciat la discriminació històrica que han patit les dones en diversos àmbits de la vida[6]. Per això ha reivindicat una sèrie drets: en l'àmbit polític (el dret a votar i ser elegides), en el cultural i social (l'accés a l'educació en igualtat de condicions), en el laboral (dret a la feina i, posteriorment, la dignificació i repartiment de treballs feminitzats com el treball domèstic) i pel que fa a la sexualitat, a favor d'una maternitat escollida lliurement i una vida lliure de violència, entre altres drets.

El moviment feminista es compon de diversos corrents que el fan molt ric i heterogeni, i que inclou tant dones com homes que es fan corresponsables en aquesta lluita.

A la història d'Espanya i de Catalunya, el moviment feminista ha estat fonamental per a les conquestes democràtiques que han aconseguit les dones. Però un cop aconseguides aquestes fites "formals o legals", el feminisme en les seves múltiples formes i vessants segueix denunciant desigualtats més subtils que viuen les dones, com les violències masclistes, els prejudicis sexistes, el repartiment desigual de la feina domèstica i de cura o la representació sexista de les dones en els mitjans de comunicació i la cultura de masses.

Encara que, com hem dit, compta amb un recorregut de més de tres segles, la història del feminisme i les seves aportacions segueixen excloses dels llibres de text. Per això, crec que cal visibilitzar el paper del moviment feminista en la història d'Espanya, de Catalunya i de Lleida i en les conquestes democràtiques que han aconseguit les dones.

II.2. LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA ESPANYOLA

2.1. Definició, límits cronològics i valoració històrica

La *transició democràtica espanyola* (*transició democràtica* o, simplement, *transició*) és el període de la història contemporània d'Espanya durant el qual es va dur a terme el procés pel qual el país va passar del règim dictatorial del general Franco a la restauració de la democràcia regida per una Constitució.

Pel que fa a l'inici del període, encara que la majoria de la historiografia situa el principi del procés el 20 de novembre de 1975, data de la mort del general Franco, alguns estudis consideren com a data clau l'aprovació de la Llei de reforma política que va acabar amb les Corts franquistes, el novembre de 1976 (Ferré, 2013:26). Hi ha altres estudis que situen l'inici de la transició abans, l'any 1973, amb la mort en atemptat de l'almirall Carrero Blanco, que eliminava la possible continuïtat ideològica del règim franquista a la mort

[6] Guia didàctica *Las constituyentes* (2018:185).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

d'aquest.

En quant a la fi del període, les investigacions plantegen dues dates: el 1980, amb les eleccions al Parlament de Catalunya; i el 1982, amb la victòria del PSOE a les eleccions legislatives d'octubre de 1982, un cop fracassat el cop d'estat de Tejero el 23 de febrer de 1981.

Segons Mercè Ciutat Valero (2015:20), la Transició ha generat opinions molt diverses. Bàsicament són dues visions oposades:

a- la versió "positiva" de la classe política que hi va participar (cf. Felipe González);

b- la versió "negativa" o crítica: com la de l'historiador Josep Fontana sobre els pactes de la Moncloa[7], qui denuncia que van implicar la renúncia explícita i definitiva dels valors pels quals s'havia lluitat a l'oposició antifranquista[8].

Tot i que la versió que ha prosperat durant molts anys ha estat la positiva, ja fa temps que comencen a sorgir veus que critiquen aquest període i les renúncies que es van fer. En aquest sentit, Josep Serra (2015: 35) subratlla el sentiment de frustració que es va produir "perquè la Transició va generar una gran il·lusió de transformació que en molts casos va quedar incompleta a causa dels diversos pactes que es van fer". Serra també destaca "l'ambigüitat política que es va reflectir en la redacció de la Constitució de 1978 (...) una carta plena de compromisos apòcrifs" (...) i que ha generat molta controvèrsia posterior en la gestió de la política espanyola".

2.2. La transició a Espanya – Catalunya. Cronologia general

1975

- Darrers afusellaments del franquisme – manifestacions i condemna internacional
- 30/10/75: Juan Carlos de Borbón assumeix en funcions la Jefatura del estado
- 20/11/75: Mor el dictador Franco. El president del Govern Carlos Arias Navarro, home de confiança de Franco, va ser l'encarregat d'informar de la mort del dictador a la televisió.
- 22/11/75: és proclamat rei d'Espanya Joan Carles I. Adolfo Suárez assumeix la Jefatura de Gobierno.
- Comença la transició.

1976

- Mobilitzacions al carrer reclamant la democràcia.

[7] Els Pactes de la Moncloa van ser els acords signats al Palau de la Moncloa el 25/10/1977 entre el Govern d'Espanya, presidit per Adolfo Suárez, els principals partits polítics amb representació al Congrés dels Diputats i les associacions empresarials i el sindicat Comissions Obreres, per facilitar el procés de transició al sistema democràtic.

[8] Extret de M. Andreu (5/11/2014).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- 1/7/76: Adolfo Suárez substitueix Arias Navarro al capdavant del govern espanyol. Programa polític basat en dos punts:

  1. Elaboració d'una Llei per a la Reforma Política per obrir un procés constituent i implantar a Espanya un sistema de democràcia liberal.

  2. Convocatòria d'eleccions democràtiques abans del 30 de juny de 1977.

- 15/12/76: Referèndum sobre la Llei per a la Reforma política (aprovada per les Corts espanyoles abans) que volia una "transició sense ruptures". S'aprova la llei amb un 80% a favor, amb una participació del 77,72% de l'electorat[9], però grans critiques, especialment del moviment Feminista (cf. Calvet).
- Es legalitzen els partits més importants (AP, PNB, UCD, CDC, PSOE).

1977

- 4/1/77: Promulgació de la Llei per a la Reforma Política, la darrera llei règim franquista.
- 24/1/77: Matança d'Atocha. L'extrema dreta assassina cinc advocats laboralistes del sindicat CCOO que eren militants del Partit Comunista d'Espanya, il·legal des que Franco va guanyar la Guerra Civil, al despatx del carrer Atocha. L'autoanomenat comando Roberto Hugo Sosa, de la Alianza Apostólica Anticomunista (Triple A), va disparar indiscriminadament contra les persones que hi havia al despatx i va provocar cinc morts i quatre ferits, entre ells una embarassada que va perdre el fill que esperava.
- 27/5/77: Reial decret d'amnistia per als presos polítics.
- 9/4/77: Legalització del PCE.
- 15/6/77: Primeres eleccions generals espanyoles: victòria de la UCD; Adolfo Suárez, president; PSOE, 2n; PCE, 3r; AP, 4t i formació de les Corts Constituents**:** 571 escons ocupats per homes/ 27 per dones (21 al congrés/ 6 al Senat).
- S'elegeix una Comissió Constituent del Congrés, la qual designa una Ponència integrada per 7 diputats (tots homes): Gabriel Cisneros (UCD), Manuel Fraga Iribarne (AP), Miguel Herrero y Rodríguez de Miñón (UCD), Gregorio Peces-Barba (Socialistas del Congreso), José Pedro Pérez Llorca (UCD), Miquel Roca i Junyent (Minoria Catalana), i Jordi Solé Tura (PCE). Aquests són coneguts popularment com "els pares de la Constitució". Es presenten 3100 esmenes al text inicial i se'n fa una segona redacció.
- 11/9/77: Manifestació multitudinària a Barcelona sota el lema *Llibertat, amnistia, Estatut d'Autonomia.*
- 29/9/77: El govern espanyol (A. Suárez) restableix la Generalitat provisional i permet el retorn de l'exili del President Josep Terradellas.

[9] La Llei per a la Reforma Política (Llei 1/1977 de 4 de gener) va ser aprovada per les Corts Espanyoles el 18 de novembre de 1976. El seu principal objectiu va ser fer el pas de la dictadura franquista a una monarquia constitucional amb un sistema parlamentari basat en la democràcia representativa. Va ser redactada per Torcuato Fernández Miranda, llavors president de les Corts, i recolzada pel President del Govern Adolfo Suárez i el rei Joan Carles. La llei preveia la legalització dels partits polítics i l'establiment d'eleccions democràtiques per a les Corts Constituents, que havien de redactar la Constitució.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- 5/12/77: El President de la Generalitat, Josep Tarradellas, nomena un govern de la Generalitat provisional, amb 3 funcions: 1) reeditar les institucions catalanes; 2) crear una comissió per redactar l'Estatut d'autonomia de 1979 i fer el referèndum per a la seva aprovació; 3) convocar les primeres eleccions democràtiques (1980). Cap dona, però, en aquest govern provisional.

1978

- Juliol 78: Unificació de tot el socialisme català en el PSUC.
- Setembre 78: Sorgeix la coalició CIU.
- 6/12/78: Se celebra referèndum i s'aprova la Constitució espanyola amb un 87,8% a favor; és sancionada pel rei Joan Carles I el 27/12/78.

1979

- 1/3/1979: Eleccions generals. Victòria d'UCD (Adolfo Suárez); 2n, PSOE.
- 25/10/1979: Referèndum on s'aprova un nou Estatut d'Autonomia per a Catalunya, que recupera les seves institucions d'autogovern. Llei orgànica, sancionada pel rei Joan Carles I (18/12/79). El projecte d'Estatut havia estat elaborat per diputats i senadors de les Corts espanyoles, la dita Comissió dels Vint; la redacció de l'avantprojecte de l'Estatut començà el 8 de setembre del 1978 i acabà el 17 octubre. Dels 20, només 1 dona: Dolors Calvet i Puig (PSUC).

1980

- Participació de l'Estat Espanyol a la III trobada convocada per les Nacions Unides per l'any 1980 a Copenhague.
- 20/3/80: Eleccions al Parlament de Catalunya[10]: elecció de 135 diputats, amb una participació del 61,34%; victòria de CIU (43 escons) , seguit de PSC. Jordi Pujol és president de la Generalitat i Heribert Barrera, president del Parlament.
- Cap dona al govern; 8 diputades al Parlament de 1980: Rosa Barenys (PSC), Teresa Eulalia Calzada (PSUC), Helena Ferrer (CiU), Trinidad Nera (CiU), Asunción Sallés (PSUC), Maria Dolos Calvet (PSUC), Concepció Ferrer (CiU) y Marta Mata (PSUC). Només 3 partits amb dones al parlament (CIU, PSC, PSUC).

1981

- 29/1/81: Dimissió d'Adolfo Suárez.
- 23/2/81: Intent de cop d'estat per part de Tejero, coronel de la Guàrdia Civil.
- Els partits polítics decideixen moderar el seu discurs i les seves activitats.
- 7/7/81: S'aprova la llei del divorci. A més, es reforma el Codi Civil per a adaptar les lleis relatives al matrimoni al principi constitucional d'igualtat entre dones i homes. La pàtria potestat dels fills i filles passa a ser compartida per mare i pare, i desapareix la figura dels fills il·legítims (tots tenen els mateixos drets, tal com s'estableix a l'article 39 de la Constitució).

[10] Són les primeres després de la dictadura i les segones en total, ja que les primeres havien estat el 1932, un cop proclamada la República a Espanya.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- 12/81: Espanya firma el protocol d'adhesió a l'OTAN.

1982

- 28/10/82: Eleccions generals; el PSOE (amb Felipe González al capdavant) obté la majoria absoluta i governa a Espanya. % minoritari de dones al govern.

1986

- 1/1/86: Espanya i Portugal esdevenen membres de ple dret de la Comunitat Europea.
- 12/3/86: Referèndum: s'aprova la integració d'Espanya a l'OTAN.

2.3. La transició a Lleida. Cronologia específica[11]

Període pre-transició a Lleida

Des de 1938 s'inicia la repressió franquista a Lleida, després de la seva ocupació al mes d'abril d'aquest any. La conseqüència és l'acceptació i resignació com a estratègia de lluita per la supervivència; amb tot, persistiran petites cèl·lules de resistència però molt clandestines i poc incidents.

Posteriorment, apareix un moviment de resistència cultural, amb caràcter i voluntat transgressora, liderat per figures com Jaume Magre, Manel Lladonosa, etc.

A finals dels 60 i inicis dels 70, el que impera a Lleida és el conservadorisme i el provincianisme: és el que s'ha denominat "esperit del *leridanismo*". És una economia basada en el món rural i el comerç local.

Paral·lelament, s'inicia la reconstrucció d'un teixit sociopolític antifranquista a Lleida[12]. Les causes desencadenants en són la migració interna, un sindicalisme incipient, el desenvolupament del sector obrer, etc.

El 1967 s'inicia una campanya de recollida de signatures per aconseguir un ensenyament del català a l'escola, dirigida al president de la Diputació de Lleida, Antonio Aige. Entre els signants hi havia dues dones destacades: Maria Rúbies Garrofé, llicenciada en matemàtiques i Glòria Moreno Castillo, catedràtica d'institut de llengua i literatura a Lleida des de 1966 i militant del PSUC[13].

[11] Per a l'elaboració d'aquest apartat s'ha seguit essencialment J. Serra (2015:34) i el capítol dedicat a la transició política dins del volum 8 de la *Història de Lleida. De la Restauració al franquisme* (pàgs. 309-352).

[12] Segons Jarne-Juvillà (2014: 116), era habitual al PSUC la tàctica d'infiltrar-se a les diferents capes del teixit social, el que es coneix com a tàctica de l'entrisme.

[13] Més detalls sobre Glòria Moreno a Jarne-Juvillà (2014:116-7), com a resistent comunista.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

1971

Es produeix l'acomiadament improcedent del *Diario de Lérida* de la jove periodista Magda Ballester Sirvent, fet que va provocar una "petita revolució", "perquè els seus articles de denúncia social incomodaven i resultaven inoportuns" (Jarne-Juvillà, 2014: 121 i ss.).

L'agost de 1971, apareix el 1r número de la revista *Nova Lleida* (fins 1974), òrgan d'expressió del PSUC (ideòloga: Glòria Moreno; redactors: Juvillà, Ballester, Claverol, Montserrat Torres i M. Àngels Macaya (Uchi).

1972

El 7 febrer es constitueix la Plataforma Unitària de l'Assemblea de les Terres de Lleida, a l'església de Santa Maria de Balaguer a imatge de l'Assemblea de Catalunya, plataforma que va aglutinar el conjunt de forces polítiques i sindicals antifranquistes lleidatanes[14].

Comencen els atemptats de *la Guardia de Franco*[15], comandada per Miquel Gómez Benet. Aquest escamot de l'ultradreta local es va dedicar a terroritzar la ciutat atemptant contra tot el que veien a favor de la democràcia[16]:

- ✓ doble atemptat contra la llibreria l'Àncora, propietat del dirigent comunista Ventura Margó (abril 1972)[17]
- ✓ atemptat i amenaces contra el local de la Associació catalana de la Dona, de clara orientación feminista
- ✓ pallissa i carta amb amenaces a Antonio Chacón (CCOO)
- ✓ atemptat contra el bar Las Sirenas

[14] L'Assemblea de les Terres de Lleida va ser una plataforma del moviment antifranquista que agrupava l'oposició política i sindical contra la dictadura del Franco a la demarcació de Lleida. Durant l'acte fundacional hi van intervenir Joan Colomines, representant l'Assemblea de Catalunya, Enric Farreny, Magda Ballester i Ventura Margó. En aquell acte fundacional hi van assistir persones procedents de l'Alt Urgell, les Garrigues, la Noguera, el Pallars Jussà, el Segrià, i l'Urgell, a més de representants de Comissions Obreres, Comissions Pageses, Joves Democràtics, Dones Democràtiques, Front Nacional de Catalunya i del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). L'Assemblea defensava els 3 punts emblemàtics de l'Assemblea de Catalunya (llibertat, amnistia i estatut d'autonomia) i dos punts programàtics més: constituir una Comissió Permanent de l'Assemblea de les Terres de Lleida integrada dins de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya, i proclamar que l'Assemblea tenia un caràcter obert a tota la ciutadania i grups democràtics.

[15] La Guàrdia de Franco va ser una organització paramilitar d'extrema dreta que va existir a Espanya entre 1944 i 1977, durant la Dictadura franquista. Formada principalment per membres de la «vella guàrdia» falangista, va mantenir una posició profundament immobilista davant dels possibles canvis en el si del règim. Sobre els atemptats comesos per la Guàrdia de Franco als anys 70 a Lleida, cf. J. Soldevila i P. Llop (2014), amb fotos de la premsa de l'època. Sobre el tema, A. Jarne (2005) comenta que a Lleida els "fatxes" campaven a pler i que Lleida era l'única ciutat catalana on els ultres duien una tranquil·la vida pública.

[16] Cf. l'article de Ventura Margó (1 febrer 2018); i J. Soldevila i P. Llop (2014).

[17] Informe de la guàrdia civil a Jarne-Juvillà (2014:129).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- ✓ incendi en 2 ocasions del xalet d'Eulogio Vallina Pérez (destacat socialista i membre de l'HOAC)[18]
- ✓ incendi del cotxe de Jaume Roca (òmnium cultural)
- ✓ llançament de 2 còctels Molotov contra el xalet del comunista Chema Palau (PSUC), etc.

1973

El 28 d'octubre es produeix la detenció dels 113 de la Assemblea de Catalunya, 8 dels quals eren de les terres de Lleida, acusats de formar la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya[19].

El moviment veïnal és molt actiu a través d'associacions que s'oposen al Pla general d'ordenació urbana que s'estava gestant[20]. Es denuncia deficiències bàsiques per a la vida quotidiana als barris. Algunes reivindicacions veïnals relatives a urbanisme i afers socials ja es feien sentir a finals dels 60, mentre que altres seran més recents:

- ✓ Falta d'aigua corrent al Secà de Sant Pere (1969).
- ✓ Denúncia de la manca de clavegueram i enllumenat als Magraners.
- ✓ Polèmica per la remodelació de la plaça Espanya (avui Sant Joan).
- ✓ Lluita al Clot de les Granotes per reconvertir el solar en zona verda (1977-78).
- ✓ Lluita al barri de Balàfia per al soterrament de la via del tren (1978).

1974

Es produeix el desmantellament de les Casetes de Gardeny i reubicació de 300 persones que hi vivien. Aquestes persones primer havien estat desallotjades del Canyeret, i posteriorment van ser allotjades en aquestes casetes de fusta prefabricades que van patir un incendi; finalment van ser traslladades als Blocs Juan Carlos, al recentment creat barri de la Mariola.

Miquel Montanya és nomenat alcalde de Lleida. És l'època en què moviments socials i polítics sortien al carrer a manifestar-se i reclamar els seus drets. Es convoca una vaga de fam dels presos polítics a la presó de Lleida.

[18] Relat de l'atemptat: https://www.ccma.cat/catradio/alacarta/programa/la-transicio-a-lleida/audio/834169/

[19] El 28 d'octubre del 1973, 113 membres de l'Assemblea de Catalunya van ser detinguts a la parròquia de Santa Maria Mitjancera de Barcelona per la policia franquista; hi havia 8 lleidatans: Antoni Cantano, obrer de la construcció de Lleida; Jordi Carreres, empleat d'Esterri d'Àneu; Pere Culleré, representant comercial de Lleida; Gregori Gallego, empleat de notaria de Balaguer; Celestí Regué, pagès de Lleida; Miquel Àngel Sòria, mestre nacional i estudiant de Filosofia i Lletres; Miquel Àngel Soriano-Montagut, arquitecte i secretari de la Delegació del Col·legi d'Arquitectes de Lleida; Pere Terrado, empleat i professor de català a Lleida. Cf. "Declaració de la comissió permanent de l'AC sobre els 113 detinguts" feta 30/10/1973 i "Declaració dels 113 al poble de Catalunya" feta 7/11/1973 (rev. *Nous horitzons*. 3r i 4t trim. de 1973, pàgs. 78 i 79).

[20] Cf. A. Torrelles i F. Closa (2019).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

1975

Al gener s'inicia una vaga a l'empresa "Cubiertas y Tejados", que feia les obres de l'autopista de l'Ebre, prop d'Albatàrrec. Són acomiadats 200 treballadors que són obligats a marxar per la Guàrdia Civil. A Lleida formen piquets que recorren les obres, l'institut, la universitat i altres centres de treball. Així aconsegueixen que hi hagi aturades a 7 empreses de la construcció, que 300 estudiants de Filosofia i Lletres facin un vaga de 48 hores, que uns 500 alumnes de l'institut no entrin a classe i que la Unió de Tècnics i Treballadors de l'O.S. declari el seu suport als treballadors i reclami el dret de vaga. Tot acaba amb l'acomiadament definitiu de 80 treballadors de l'autopista[21].

Des de 1975 fins a 1977, es fan visibles els partits polítics fins llavors clandestins: PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya), Front Nacional de Catalunya, UDC, Reagrupament, Convergència socialista (antic partit carlí), PTE (Partit del Treball; a Catalunya, PTC)[22], amb gran força entre el jovent, PSAN, Creació del Partit de Centre Català (en coalició a les eleccions de 1977 amb UCD), PSC congrés / PSC reagrupament.

És una època en què sovint hi ha lluita, presó, manifestacions, represàlies a la feina, amenaces, tortures i molta activitat per part d'organitzacions sindicals com CCOO[23], HOAC[24], ORT[25], etc.

1976

El 25/1/76 se celebren les primeres eleccions municipals en què participen associacions polítiques. Es fa el primer míting polític legal a Lleida. Ernest Corbella és nomenat alcalde de Lleida.

El 15 de febrer es fa una manifestació ("sentada") per l'amnistia realitzada per part dels auto-anomenats "captaires de la pau". Segons notícia del *Diario de Lérida* (15 febrer 1976)[26], a dos quarts de vuit del vespre van ser detinguts els "captaires de la pau"

[21] Cf. A. Jarne, 1998: 192-3; i article de *Nova Lleida*, núm. 18, novembre 1974, citat per A. Jarne, P. Sanvicén, i J. Cal (1996).

[22] El Partit del Treball d'Espanya (PTE) va ser un partit polític maoista espanyol fundat el 1975 com a successor del Partit Comunista d'Espanya (internacional), que al seu torn era una escissió del Partit Socialista Unificat de Catalunya.

[23] Comissions Obreres (CCOO) és una confederació sindical espanyola, que es va fundar majoritàriament amb militants del Partit Comunista d'Espanya, del PSUC i d'altres organitzacions polítiques d'esquerra a Catalunya, amb els de les organitzacions obreres catòliques i amb d'altres sense cap afiliació política.

[24] L'Hermandad Obrera de Acción Católica (HOAC) és una organització espanyola, fundada en 1946, molt important en la reconstrucció del moviment obrer espanyol.

[25] L'Organització Revolucionària dels Treballadors (ORT) fou un partit polític comunista espanyol, fundat el 1969 a partir de la Acción Sindical de Trabajadores.

[26] Al *Diario de Lérida* (15 febrer 1976), Cañella signava un acudit on es veien a terra asseguts dos barbuts pidolaires amb dos cartells, un dels quals deia "captaires de la pau" i l'altre "amnistia". Pel davant passava

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

plantats davant de la presó de la capital del Segrià: M. Carme Quinquillà[27], Òscar Muedra i Alexandre Sàrraga, de Lleida, i Joan d'Armengol, M. Dolors Ferret, Marià Ximenis i Pere Alegre, vinguts de Barcelona.

1977

Durant els mesos de maig i juny del 1977, sovintegen els mítings polítics a la ciutat de Lleida. Així, segons recull la premsa local[28], l'11 de maig de 1977, al Club Pal·las, es fa la presentació de la coalició electoral "Esquerra de Catalunya" (Front Electoral Democràtic), formada per un partit legalitzat, el Bloc Català i Democràtic; tres sense legalitzar, Esquerra Republicana de Catalunya, Estat Català i PTE; una central sindical, la CSUT i una associació feminista, la Associació Catalana de la Dona, també sense legalitzar. Aquesta coalició presentava com a candidats al Congrés de Diputats: Joan Grau Segarra, Andreu Rivadulla Gracia, Antoni Trepat Ricart y Mercè Ciutat Valero, confiant treure al menys un diputat.

El 13 de juny de 1977 es feia un míting al barri de la Mariola per part del PSUC, amb la participació de la periodista i membre del partit i candidata al congrés, Magda Ballester Sirvent. El mateix dia, al teatre Principal, va fer el míting Esquerra de Catalunya: després de les intervencions de Rossend Audet, Domènech de Bellmunt, Josep Planchart, va intervenir Mercè Ciutat, que va exposar com a principal objectiu el reconeixement de les igualtats de l'home i la dona davant la llei[29].

També es fa l'Assemblea de parlamentaris a Lleida i mobilitzacions veïnals al Clot de les Granotes.

---

un matrimoni. El marit li diu a la dona, que va amb un abric de pell, "no els donis res, que després s'ho gasten en manifestacions".

[27] Extret de Xirinachs (2017:297). La lleidatana Carme Quinquillà Codina era militant de la HOAC, CCOO i del PSUC (Gallego, 1996: 199; 205; 207; 214); va patir amenaça d'excomunió per part del bisbe de la seva diòcesi, va ser citada i detinguda en diverses ocasions per la policia a Lleida, quan era enllaç sindical de CCOO. El 1975 fou empresonada durant 3 dies. Expulsada del PTE amb el pretext que una cristiana no podia ser marxista, posteriorment es va presentar a les municipals en les primeres eleccions democràtiques a les files del PSUC, però fou obligada a renunciar al seu càrrec en favor d'una altra persona designada pel comitè central: "*Com que jo no vaig voler renunciar públicament a la meva ideologia, em van expulsar del partit (...) Jo vaig continuar amb la lluita però ja fora del PTE. Estava a l'Assemblea de les Terres de Lleida i, més endavant, em vaig ficar al PSUC. Seria l'any 1976 o així quan vaig entrar al PSUC*" (Gallego, 1996: 198). Efectivament en moltes ocasions la doble militància –política i religiosa– no va ser acceptada per alguna de les parts implicades, que eren reticents a acceptar la compatibilitat de la fe i el marxisme. A Pilar Bayo, companya de Carme Quinquillà, qui participava en la Coordinadora de Catalunya, un company de CCOO també li posaria les coses difícils. Segons recull Gallego (1996:207), "*Li deia que era l'espia del bisbe, i això que era una noia molt honesta, (...) Ella va aguantar dos o tres anys així. (...) Va ser una lluita titànica. Els del PTE i els del PSUC no podien tolerar que hi hagués gent dirigent dins de CCOO que no fos de cap partit*". Cf. també l'entrevista a M. Pilar Bayo a https://ccoo.cat.accesstomemory.net/entrevista-pilar-bayo-juan?sf_culture=es

[28] Diario de Lérida (13 maig 1977).
[29] Diario de Lérida (14 juny 1977, p. 15).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

1978

Aquest any està marcat pels atacs de l'extrema dreta a persones i entitats significades políticament i s'endega la campanya "guanyem la constitució, guanyem l'Estatut". És l'any de la *tractorada* d'Unió de Pagesos i del conflicte veïnal pels passos a nivell del tren a la zona de Balàfia.

1979

Aprovació del Pla d'Ordenació Urbana de Lleida. El 3/4/79 se celebren les eleccions municipals i guanya el PSC d'Antoni Siurana amb un pacte de govern amb el PSUC, CIU i ERC. El 23/4/79 es produeix la legalització de l'Ateneu Popular de Ponent. Surten al carrer 3 revistes: *L'Estrof; Quaderns de Ponent* i *La Boira*. Jaume Magre, regidor cultura, anuncia la creació de l'Aula Municipal de Teatre.

1980

Es recupera la festa de Carnestoltes. Se celebra el 1r Aplec del Caragol i les Primeres Jornades "La vida cultural de Lleida".

El 22/10/80 Alfonso Armada, governador militar de Lleida, va a dinar a casa de l'alcalde de Lleida, Antoni Siurana, juntament amb el socialista Enrique Múgica i l'aleshores secretari general dels socialistes de Catalunya, Joan Raventós.

Dècada dels 80

Al 1981 es falla la sentència judicial contra la revista universitària La Higiénica. L'any següent, 1982, es produeix l'escissió PSC-PSUC. Al 1983, guanya les eleccions el PSC per majoria absoluta amb Antoni Siurana al capdavant. Carmina Pardo (PSC) és regidora.
Al 1987 Oronich de CiU i el Grup Independent Freixes formen govern, però al 1989, el PSC guanya una moció de censura i torna al govern amb Antoni Siurana.

Imatge 1. 1976. Manifestació a Rambla Ferran per les llibertats democràtiques

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

II.3. LA SITUACIÓ JURÍDICA DE LA DONA AL TARDOFRANQUISME[30]

Les dones eren incapacitades civils (és a dir, menors d'edat) durant pràcticament tota la dictadura.

En l'àmbit del dret de família, les dones no podien compartir la pàtria potestat sobre els seus propis fills. No va ser fins al 1958 que es va permetre a les vídues i al 1970 a les solteres. Les dones casades no podien acceptar herències dels seus pares sense el permís del marit, ni tampoc disposar dels seus propis béns. Tampoc no podien obrir cap negoci sense llicència del marit.

Al 1961 es va promulgar una llei sobre drets polítics professionals i de treball de la dona, amb la qual es permetia a les dones accedir a qualsevol ocupació de l'administració civil, excepte a la carrera judicial i fiscal, que no va ser permesa fins el 1965. S'estipulava que les dones podien tenir tot tipus de contracte laboral, encara que, si estaven casades, necessitaven el permís exprés del marit. Aquesta llei va fer augmentar la participació de les dones en la població activa, que va passar d'un 18% al 1960 a un 28% al 1966.

Vetllant pels seus propis interessos, la pròpia dictadura va introduir canvis jurídics que milloraven, tot i que insuficientment, la participació femenina tant en l'esfera pública com en la privada. Així, al 1966 es reinstaura el sufragi femení, arran del referèndum per legitimar la Llei Orgànica de l'Estat.

En l'ordre penal, les discriminacions eren flagrants: no es considerava delicte la violència sexual contra la dona si es valorava que la seva conducta no havia estat prou casta i pudorosa. Els anomenats drets reproductius els estaven prohibits: així vendre, comprar o usar anticonceptius era il·legal (mentre que a Alemanya la píndola era legal des de 1961). L'avortament estava castigat severament; la llei era especialment dura i implacable contra les casades; en el cas de les solteres, s'atenuava la pena, si l'objectiu de l'avortament era amagar la seva "deshonra". Per aquest motiu, algunes espanyoles, soles o amb permís marital per viatjar, i amb prou recursos per fer-ho, anaven al Regne Unit per avortar, atès que allí era legal des de 1967.

Solament a la fi de la dictadura, i en el context de l'Any Internacional de Dona de 1975, es va promulgar una llei que va eliminar alguns preceptes discriminatoris[31]. Així, poc a poc, al 1975, la democràcia tornava a restaurar alguns dels drets aconseguits durant la Segona república (abans de la guerra civil), però que la victòria de Franco havia anul·lat.

[30] Cf. Exposició virtual "Mujeres de la Constitución del 78: Memoria, Reconciliación y Democracia"; en línea a:http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/exposiciones-virtuales/mujeres-legislatura-constituyente/contexto-historico.html; també és interessant un article "especial" del Diario de Lérida (4 maig 1975; pàgs. 10-11) on es fa una explicació de la reforma del codi civil des de la perspectiva del 1975 on s'assegura: "*Franco... prestó su incondicional apoyo*".

[31] María Telo va ser la impulsora de la Llei 14/1975 que va eliminar parcialment la posició subalterna de les esposes respecte als marits en el matrimoni.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

II.4. EL MOVIMENT FEMINISTA DURANT LA DICTADURA I INICIS DE LA TRANSICIÓ

A partir de 1960, coincidint amb la publicació d'estudis feministes a Europa, comença a gestar-se el moviment feminista antifranquista, tot i els esforços de la censura de la dictadura per controlar la penetració de la 2a onada del feminisme a España; així, dues obres essencials del feminisme -*El segon sexe* de Simone de Beauvoir (1949) i *La mística de la feminitat* (1963) de Betty Friedan (1970 i 1975)- van tardar anys a poder-se editar i llegir (en edició molt limitada) a l'estat espanyol.

Arran de publicació de la Llei d'Associacions de 1964, la Secció Femenina[32] es va veure obligada a coexistir amb 54 associacions de mestresses de casa, 12 associacions de treballadores domèstiques, 4 associacions de vídues, 3 associacions d'universitàries i diverses associacions professionals, com l'Associació Espanyola de Dones Juristes, creada en 1971 per María Telo, impulsora de la Llei 14/1975.

Organitzacions específicament femenines com el Moviment Democràtic de Dones de 1965, lligada al PCE, les associacions de mestresses de casa o les de separades, van incorporar progressivament un discurs feminista en les seves reivindicacions que va acabar per calar en els programes dels partits polítics de l'oposició a la dictadura. D'aquesta manera, es vinculava la lluita feminista a la conquesta de les llibertats democràtiques.

El punt d'inflexió va ser el juny de 1976, amb la celebració de les *Les Jornades catalanes de la Dona* a la UB, amb la participació de 4.000 dones de diferents ideologies i tendències, moment a partir del qual la lluita feminista es convertia en un moviment de masses. El mateix any se celebrà a Madrid la I Asamblea del Frente de Liberación de la Mujer, i el Congreso Internacional sobre la situación Jurídica de la Mujer, celebrat al mes de desembre i organitzat per l'Asociación Española de Mujeres Juristas.

II.5. PARTICIPACIÓ DE LES DONES A LA POLÍTICA

A nivell polític, la participació de les dones va ser escassa. Per exemple, només una dona (Belén Landáburu, designada pel rei) va participar en la redacció de la Ley de Reforma política, aprovada per referèndum el 15/12/1975 i proclamada el 1976 i que volia una "transición sin rupturas", però amb el descontentament de molts sectors socials i especialment de les feministes.

[32] La Secció Femenina va ser una institució creada l'any 1934 per les dones de la Falange Espanyola i que va tenir vigència durant part de la Segona República Espanyola, la Guerra Civil Espanyola i fins pràcticament el final del franquisme. Compartia la mateixa ideologia que la *Falange Espanyola*, i va ser dirigida per Pilar Primo de Rivera, germana del fundador de la Falange (José Antonio Primo de Rivera). Quan es va produir l'esclat dels moviments feministes, la dictadura va intentar reconduir aquesta efervescència a través de la SF, però sense massa èxit. Després de la mort de Franco, la SF va continuar sota el govern d'Arias Navarro i Adolfo Suárez. Ja en plena transició, la SF va presentar la seva última reforma legislativa (1976): la Llei de Relacions Laborals, en la qual s'eliminen discriminacions legals per a la dona en el món laboral, es crea el fons de garantia salarial i s'amplia la llicència per part.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

En la primera campanya electoral democràtica, l'*Associació catalana de la dona* va iniciar una campanya per elaborar conjuntament un programa mínim de reivindicacions feministes: "No volem ser només un vot", argumentant que les dones eren la ½ de l'electorat i les seves reivindicacions havien de ser tingudes en compte.

Els partits, conscients del pes electoral de les dones (eren la meitat de la població), van dissenyar les seves estratègies, sovint sense massa convicció feminista. Així, la majoria de partits incloïen un epígraf denominat "dona" als seus programes, generalment al final, amb els problemes considerats de segona categoria. També incloïen dones a les llistes, però sempre a les posicions finals.

En aquest sentit, Asunción Cruañes (*Las constituyentes*, 2018: 21) declara:

> "*Desde Madrid llegaban las instrucciones de incluir a una mujer, a una persona de mediana edad y a una joven. Tenía 51 años y cumplía sobradamente con el perfil". "Yo era la figura femenina, entonces a todos los pueblos tenía que ir yo*."

El resultat de les eleccions generals del 1977 va fer palesa l'insignificant presència de dones durant la legislatura constituent (1977-1979). Foren elegits 571 homes i 27 dones; d'aquestes 27, 21 eren diputades i 4 senadores, més 2 designades "a dit" pel Rei. Aquesta distribució no reflectia en absolut l'actiu moviment de dones de la societat. A més, de les 27, només 3 formaven part del moviment feminista: Carlota Bustelo i Asunción Cruañes, del PSOE, i Dolors Calvet, del PSUC.

Podem concloure, doncs, que l'organització de la política estatal encara era d'una altra època, controlada pels homes, fos quina fos la seva orientació política.

Ara bé, les dones eren poques però estaven presents en bona part de les comissions parlamentàries: especialment important va ser la comissió Constitucional y de Libertades públicas (Teresa Revilla-UCD, Pilar Brabo i Dolors Calvet -PCE i PSUC, Marta Mata-PSOE); i al Senat hi havia Belén Landáburu i Gloria Begué.

Les diputades Dolors Calvet, Soledad Becerril i Carlota Bustelo van tenir un important paper en eliminar la discriminació al Codi Penal (adulteri, concubinat, estupre, rapte, anticonceptius, etc.), tal com es pot comprovar als diaris de les sessions del Congrés.

L'objectiu de les Corts era la redacció de la Constitució. Amb tot, no hi havia cap dona en l'equip de redacció; i en la Comissió de Constitució només una: Teresa Revilla, d'UCD, però el moviment feminista i les diputades van fer arribar per altres vies les seves reivindicacions, que eren[33]:

- ✓ Declarar la igualtat de dones i homes davant la llei (art 14)[34], amb conseqüències en molts àmbits (pàtria potestat, il·legitimitat, etc.).
- ✓ Fer reformes urgents en el codi penal: despenalització de l'adulteri, dels anticonceptius; amnistia per als delictes d'adulteri, avortament i anticonceptius, homosexualitat.

[33] Guia didàctica *Las constituyentes* (2018:25)

[34] Amb una excepció: l'herència de la monarquia per via masculina, que malgrat l'oposició, es va aprovar.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- ✓ Crear centres de planificació familiar.

Un fet important va ser el desmantellament de la Sección Femenina i la creació de Subdirección General de la Condición Femenina, inclosa en el Ministeri de Cultura, dirigida per María del Mar Vanaclocha.

II.6. ELS TEMES-CLAU DE LA LLUITA FEMINISTA DURANT LA TRANSICIÓ

6.1. Amnistia per als delictes "femenins"

Al 1978, la diputada pel PSUC Dolors Calvet va defensar una Proposició de Llei d'amnistia per als delictes d'adulteri, avortament i propaganda d'anticonceptius, ja que moltes dones condemnades per aquests delictes no s'havien pogut acollir a la Llei d'amnistia general.

La premsa local de l'època (octubre 1977)[35] recollia que el Front d'Alliberament de la Dona (FLM), havia fet públic un comunicat en què demanava amnistia per als delictes considerats típicament femenins (adulteri, prostitució, avortament i anticonceptius). Deia el comunicat que, conegut el projecte de llei sobre l'Amnistia, elaborat conjuntament pel Govern i l'oposició, el FLM volia denunciar l'oblit i la discriminació sistemàtica que s'observava respecte a les dones.

Per la seva banda, l'Associació Democràtica de la Dona (ADM) i el conjunt de la Federació d'Organitzacions Feministes de l'Estat espanyol, havien editat un fulletó, titulat "Els drets de la dona en una constitució democràtica", en què s'apuntaven, per a la seva discussió i possible inclusió al text constitucional, alguns d'ells. El primer a considerar, era, segons aquest grup feminista, la igualtat entre l'home i la dona, dret que s'havia de fer extensiu al matrimoni, i als fills, i acabar amb la discriminació entre els fills legítims, naturals, etcètera. S'incloïa aquí el dret al divorci, que la Constitució havia de recollir com a dret inalienable dels ciutadans. Reivindicaven per a la dona l'accés a la carrera militar, a l'ensenyament i a la cultura, i el principi «a treball igual, salari igual», per a la dona. La conseqüència d'aquesta lliuta fou l'article 14 de la Constitució: "*Los españoles son iguales ante la ley …*".

6.2. Adulteri i concubinat

El 1976 va tenir lloc a Saragossa un judici contra una dona casada. L'acusada va ser denunciada pel seu marit arran d'un viatge que va fer a Canàries en companyia d'un altre home. El cas va tenir una repercussió nacional. Associacions de dones de tot el país es van mobilitzar i, a la fi, la «suposada adúltera» va ser absolta per falta de proves[36].

[35] https://elpais.com/diario/1977/10/11/sociedad/245372408_850215.html; sobre aquest tema, cf. J. Salinas (10/3/2020)

[36] Casos recollits a https://confilegal.com/20160514-adulterio-fue-delito-espana-1978-castigado-con-hasta-6-anos-de-carcel/

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Dies més tard va tenir lloc un altre judici a Madrid contra la mare de dos fills i un home per als quals el fiscal va sol·licitar al tribunal sis anys de presó menor i cinc milions de pessetes. Novament hi va haver mobilitzacions: més de mil dones i un important nombre d'homes es van manifestar davant l'actual Tribunal Suprem, que en aquella època també albergava l'Audiència Provincial de Madrid, que era on s'havia de celebrar la vista pública.

Al desembre del mateix any, dues dones i dos homes van ser jutjats a Lugo i Pontevedra, amb resultats dispars. La de Lugo va ser absolta i la de Pontevedra condemnada a sis mesos i un dia de presó i a una indemnització de 100.000 pessetes.

Durant aquests anys, el Suprem va rebre una gran quantitat de recursos de cassació que sol·licitaven l'anul·lació d'aquestes condemnes.

Un home va ser condemnat el 15 d'octubre de 1976. Al maig de 1978 va recórrer a l'alt tribunal i aquest va sentenciar al seu favor sota l'argumentació que «*nada se dice en la sentencia recurrida respecto a que el procesado tuviese conocimiento del estado civil de casada de la mujer*". Aquest era un dels «forats» d'escapar a la llei. Si l'acusat desconeixia que la dona estava casada es lliurava del càstig. La dona, en canvi, no.

Si el matrimoni estava trencat i els cònjuges s'havien separat, com que no existia el divorci, l'home podia venjar-se de la dona denunciant-la per adulteri.

Així va succeir en un cas de 1973. L'home i la dona van ser «descoberts» in fraganti. La sentència va considerar provat "que a les 17 hores van cohabitar tots dos, de manera que exterioritzen els fets que el delicte va arribar a consumar-se (...) Els processats van ser sorpresos aproximadament a aquesta hora, quan estaven els dos completament nus al llit". Com era lògic, l'advocat defensor va recórrer davant el Suprem argumentant la diferència entre «dona casada i dona separada». El tribunal, però, no va admetre la diferència. «Mentre el matrimoni no s'anul·li o la legalitat actual sigui modificada, el vincle matrimonial subsisteix i els seus deures ètics i de fidelitat romanen».

Tots aquests casos van provocar la campanya catalana desplegada a la Diada de 1977, amb el lema "Jo també sóc adúltera". El *Diario de Lérida* (9 gener 1977) reprodueix a la secció "Especial" un reportatge de Julia Arroyo publicat al diari espanyol "*Ya*" al gener de 1977, on entre altres coses diu:

> "*También tuvieron su entidad en la calle las manifestaciones en diversas ciudades en contra del delito de adulterio* (…). *Y como culminación del año* (sc. 1976) *la manifestación pro derechos de la mujer, convocada por la Plataforma de Asociaciones Feministas, que, a pesar de no estar, autorizada, contó con la participación de un millar de personas, principalmente mujeres, de todas las edades, e hizo patente su presencia en las calles de Madrid el 21 de noviembre*".[37]

[37] https://www.march.es/es/coleccion/archivo-linz-transicion-espanola/ficha/movimientos-femeninos-se-lanzan-calle--linz%3AR-48742

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

La mobilització feminista popular de 1978, quan era president Adolfo Suárez i ministre de justícia Landelino Lavilla, que reclamava la reforma del Codi penal va tenir el seu fruit i l'adulteri i concubinat van deixar de ser delicte[38].

6.3. Avortament i anticonceptius

En el debat per la despenalització dels anticonceptius, diputades d'opcions polítiques diferents van tenir postures coincidents: tant Soledad Becerril, d'UCD, com Dolors Calvet, de l'PSUC, coincidien en la necessitat de derogar l'article 416, que prohibia la distribució i difusió d'anticonceptius.

Però no n'hi havia prou només amb aconseguir la seva despenalització: a més de regular la dispensació d'anticonceptius, el Govern s'havia compromès a crear Centres de Planificació Familiar. Les polítiques feministes Asunción Cruañes i Carlota Bustelo es van encarregar de defensar que es dotés de suficient pressupost als centres de planificació, amb personal preparat i serveis gratuïts[39].

Però, mentre això es va aconseguir pel que fa als anticonceptius, la petició de despenalització va ser denegada en el cas de l'avortament. El ministre de justícia, Landelino Lavilla, va al·legar un argument absurd: suposaria una discriminació per als homes.

Llavors, a l'octubre de 1979, arran de la celebració d'un judici a Bilbao contra onze dones acusades de pràctiques abortives, s'endegà la campanya "Jo també he avortat" en què s'autoinculparen 1.300 dones i s'entregà al jutge un escrit amb 25.000 firmes demanant l'amnistia per a aquestes dones encausades.

Amb tot, la llei de l'avortament no va ser aprovada fins el 1985[40] i els arguments contra la seva despenalització al 1983 eren bàsicament dos:

1) El fetus no és una prolongació de la mare, sinó un nou ésser.

2) F. López (Alianza Popular): "*Los numerosos estudios médico-legales realizados sobre las violaciones conocidas concluyen en que el embarazo es rarísimo, por no decir imposible, en casos de violación*" (...) "*La violación es un acto agresivo que hace*

[38] Es deroguen els articles 449 i 452 de el Codi Penal relatius a l'adulteri i el concubinat (el que avui coneixem com a parelles de fet). Fins llavors, es castigaven amb penes de sis mesos i un dia fins a sis anys de presó i moltes dones complien condemnes de 6 anys per haver estat infidels als seus marits. També es va derogar l'article 84 del Codi Civil que deia que no podien contreure matrimoni els adúlters que haguessin estat condemnats per sentència ferma. L'article d'el Codi Penal referit a l'adulteri deia: "*El adulterio será castigado con la pena de prisión menor. Cometen adulterio la mujer casada que yace con varón que no sea su marido, y el que yace con ella, sabiendo que es casada, aunque después se declare nulo el matrimonio (…) No se impondrá pena por delito de adulterio sino en virtud del marido agraviado*". I finalitzava: "*El marido podrá en cualquier tiempo remitir la pena impuesta a su consorte*".

[39] *Las constituyentes* (2018:25).

[40] La Llei Orgànica 9/1985 va ser aprovada el 5 de juliol del 1985. La llei despenalitzava l'avortament en tres casos: risc greu per a la salut de la dona embarassada, violació i malformacions del fetus. Sobre la legislació de l'avortament a l'Espanya democràtica, cf. https://elpais.com/sociedad/2010/06/30/actualidad/1277848805_850215.html

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

infrecuente el orgasmo en el violador, ya que hay una escasa penetración vaginal debido a la fuerte contracción que la mujer realiza de los músculos abductores y elevadores. Por tanto, no suele haber la necesaria impregnación" [41].

Com a conseqüència i prenent com a argument l'art. 15 de la constitució, es considerava l'avortament és una manera d'assassinat i, per tant, era delicte.

II.7. ELS FEMINISMES DURANT LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA

7.1. Cronologia del feminisme d'àmbit espanyol /a Espanya

Com molt bé apunta M. Ojer (2014: 21), l'any que va marcar un abans i un després dins el moviment feminista a l'Estat Espanyol és, sens dubte, el 1975. D'una banda, mor el dictador Francisco Franco, fet que dona pas a la transició política espanyola i, per una altra, l'ONU declarava per primera vegada l'Any Internacional de la Dona. Aquesta declaració suposava la convocatòria de centenars d'actes arreu del món i, com a centrals, dos congressos internacionals: la Conferència Mundial, amb caràcter governamental, a la ciutat de Mèxic i el Congrés Mundial de Dones per a organismes no oficials a la ciutat de Berlín.

En línies generals i segons les estudioses del tema (E. Grau, 1993 i M. Ojer, 2014: 26), el moviment feminista posterior a la guerra civil a Espanya es va desenvolupar en tres etapes o fases:

1. De 1965 a 1975: gestació del moviment.
2. De 1975 a 1979: eclosió del moviment. Les diferents organitzacions feministes espanyoles, tot i que no poden participar directament en la redacció del text constitucional, sí estan amatents i expressen les seves reivindicacions i queixes. Així, quan el 1978 s'aprova la Constitució, que marca l'inici de la democràcia, la *Plataforma de Organizaciones Feministas* de Madrid signa un document en el qual s'indiquen els errors del text constitucional i s'assegura que continua la lluita per tal d'aconseguir els drets fonamentals que els eren negats a les dones.
3. De 1979 a 1982: època de crisis dins del moviment i institucionalització de les demandes feministes.

La diversitat de grups i enfocaments dins del feminisme de la transició és molt gran, de la qual ens pot donar una idea l'esquema dissenyat per Larumbe (2002:167), citat per Ojer (2014: 24):

[41] Intervenció del representant del partit d'Alianza Popular recollida al diari de sessions del Senat del día 30 de novembre de 1983, extret de https://www.senado.es/legis2/publicaciones/pdf/senado/ds/PS0039.PDF.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

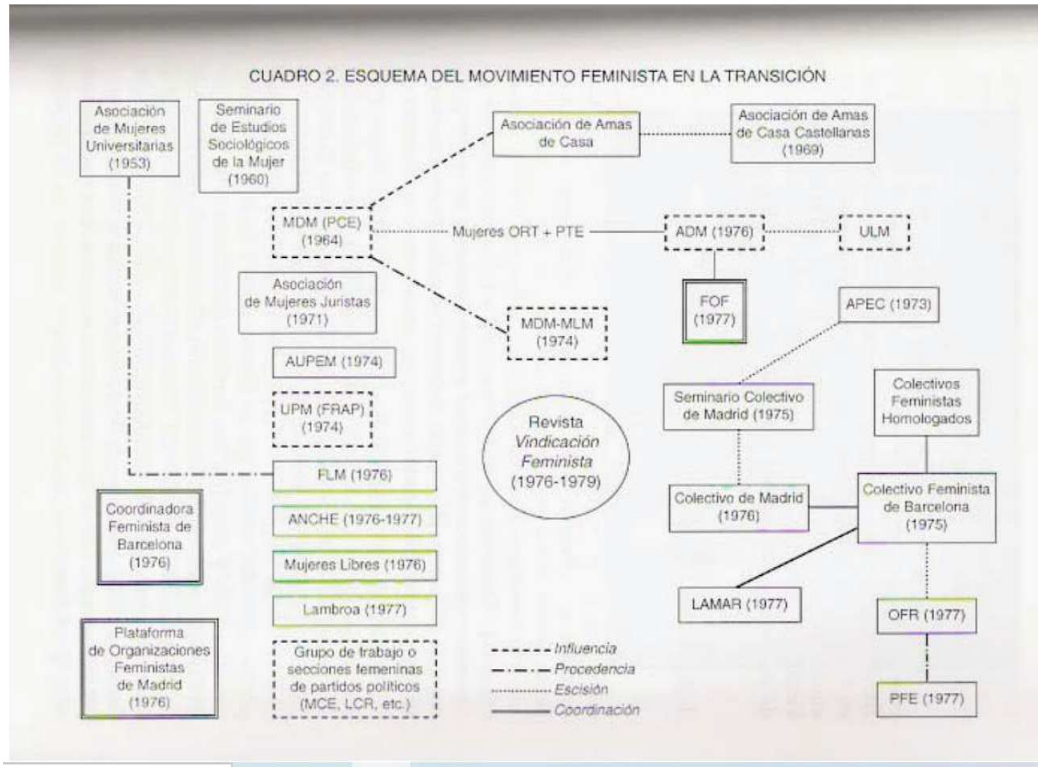

Imatge 2. Formacions feministes. Quadre de Larumbe (2002: 167), citat per Ojer, 2014:24.

7.2. Cronologia del feminisme d'àmbit català / a Catalunya

Com punta M. Ferre (2014: 26), els inicis s'han de situar, a Catalunya, en el marc de l'Associació d'Amics de les Nacions Unides, quan alguns col·lectius de dones es van unir per denunciar l'opressió a què els sotmetia la dictadura franquista. Així, del 27 al 30 de maig de 1976, es van organitzar a Barcelona les Primeres Jornades Catalanes de la Dona[42] i aquest esdeveniment va suposar el tret de sortida oficial del feminisme català com a fenomen de masses.

Pel que fa al final, aquest se situa al voltant de 1985, amb dos moments clau:

1. juliol de 1985, quan es va aprovar la Llei d'interrupció voluntària de l'embaràs, fruit de les mobilitzacions persistents de les feministes, reivindicant els drets sexuals i reproductius de les dones, objectiu per al qual tots els grups feministes catalans i espanyols van actuar de forma unitària,

[42] A la web de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona es pot consultar fotografies, documents i els testimonis audiovisuals de diverses dones participants a les Primeres Jornades Catalanes de la Dona al paranimf de la Universitat de Barcelona: https://ajuntament.barcelona.cat/arxiumunicipal/arxiuhistoric/ca/primeres-jornades-catalanes-de-la-dona-maig-de-1976; pel que fa al programa i les ponències presentades a les Jornades, es poden consultar a: https://archivodelatransicion.es/fondo-documental/movimientos-sociales-y-obreros/fondo-documental-movimientos-sociales-mujeres-i-jornades-catalanes-de-la-dona

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2. novembre de 1985, quan es van celebrar a Barcelona les III Jornades Estatals Feministes, que van suposar una valoració dels deu anys d'història del moviment feminista i la seva lluita.

7.3. Cronologia del feminisme d'àmbit lleidatà / a Lleida[43]

Com diu J. Serra (2015: 39-40), "a Lleida, els nous moviments socials", entre els quals inclou el feminisme, "van estar influenciats pels partits d'esquerres en els seus inicis i, posteriorment, van esdevenir més autònoms en centrar les seves demandes més enllà del concepte de classe". Segons aquest autor, el feminisme "neix estretament vinculat a partits de l'esquerra marxista que integraven la lluita de la dona dins del concepte de revolució social. Les principals reivindicacions es dirigien cap a la despenalització de l'adulteri, la legalització dels anticonceptius, l'educació sexual, una llei del divorci i l'avortament legal, entre d'altres."

El 1974 se celebra una assemblea de tall feminista a l'edifici Pal·las, en la qual participa tot un seguit de dones que després esdevindran les líders del moviment feminista a la ciutat.

Segons recull Ojer (2014: 27), una d'elles, Anna Ariño, que en aquell moment militava al PSUC, encara en la clandestinitat, parla sobre la situació de les dones dins el seu propi partit i recorda: "començo a sospitar que l'arribada de la democràcia no portarà la igualtat".

Per la seva banda, Montse Ibáñez afirmava que "com a joves dintre de moviments polítics i reivindicatius, la caiguda del règim va suposar prendre consciència que com a dones érem discriminades dins dels propis partits i moviments antifranquistes".

I en aquest context, la celebració de l'Any internacional de les dones el 1975 va tenir un gran impacte social, reflectit en la pròpia premsa local, com ho demostren les 6 pàgines que el *Diario de Lérida* li dedica en apartat especial aparegut el 7 gener (amb un article-columna de Carmen Castro), el 4 de maig (amb un reportatge especial de 4 pàgines), i el 14 d'agost, en la secció d'opinió, en dos articles: un sobre la mare soltera d'E. Llinàs i un altre, sobre "el varón domado" de F. Ahumada.

L'Asociación de Mujeres Provincial de Lleida (AMPL)

És a partir d'aquestes trobades i assemblees que naixerà l'Asociación de Mujeres Provincial de Lleida, que serà la primera associació feminista lleidatana, donada d'alta el 1976, amb 50 associades, bàsicament del barri de Cappont, sota la influència del Partit del Treball de Catalunya (PTC)[44].

[43] Per a la confecció d'aquest apartat s'ha seguit essencialment M. Ojer (2007 i 2014), M. Ciutat (2015) i J. Serra (2015: 39-40).

[44] Es va donar d'alta el 26 de setembre de 1976, segons consta al registre d'associacions: https://www.asociate.es/cataluna/segria/asociacion-provincial-de-mujeres-de-lleida/#opiniones-comentarios. De les seves activitats se'n fa ressò molt de passada el *Diario de Lérida*, 25 febrer 1977, pàg. 9.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Entre les principals impulsores d'aquesta Associació estava Isabel Crespo Gredilla, com a presidenta i, com a altres líders d'aquesta associació, Maria Huguet, Mercè Ciutat, Montse Ibañez i Carme Molet, entre d'altres (Ojer, 2014:28).

L'Asociación de Mujeres Provincial de Lleida (a partir d'ara, AMPL) contacta amb altres organitzacions ciutadanes, com ara les diferents Associacions de Veïns i Veïnes per organitzar actes conjunts per denunciar i resoldre problemes als barris, com l'educació, el control de preus per part de l'Ajuntament, i la participació en el pla d'ordenació i planificació urbana.

En una entrevista publicada al *Diario de Lérida* el diumenge 6 de març de 1977, la presidenta de l'AMPL, Isabel Crespo Gredilla, advocada a l'atur de 26 anys i sòcia de l'AAVV del barri de Cappont, explica els inicis de l'associació al mes de gener de 1976 i els seus objectius:

> *"Se creó a partir del barrio de "Cap-Pont", de algunas mujeres de esta zona que fuimos casa por casa, recorriendo unos 500 hogares preguntando a las amas de casa, qué problemas principales veían y si estaban dispuestas a colaborar con una Asociación de Mujeres, para tratar de resolver estos problemas. Unas 60 dijeron que sí, entonces a partir de ahí nació esta idea, esto fue hace muy poco, exactamente en enero del año pasado".*

Aquesta associació treballava temes relacionats amb l'economia domèstica familiar, com la pujada de la llum o l'encariment de la cistella de la compra. A nivell organitzatiu, Crespo destaca a l'entrevista alguns problemes pràctics de l'associació, com la falta de local de reunió i de fons, i la dificultat per aconseguir els permisos per realitzar activitats.

Una de les que va tenir més ressò va ser la taula rodona col·loqui de dissabte 5 de març de 1977 sobre "L'encariment del cost de la vida", a la sala de la Cooperativa Agrícola Pràctica (i a la Sala d'Actes de La Caixa de l'avinguda de Blondel), amb la participació de Ramón Morell i Rosell, economista; Ramón Guans i Ferré, pagès i president de la Cooperativa de Castelló de Farfanya; Jaume Gavín i Padilla, comerciant i president de l'Associació de Veïns del Secà de Sant Pere; Maria Barrull Chicot i Dolores Ruiz Chiquero, mestresses de casa; i Isabel Crespo Gredilla, presidenta de l'AMPL, amb l'assistència d'unes 500 persones segons les organitzadores, majoritàriament dones, i que va comptar amb servei de guarderia infantil. Isabel Crespo va explicar a la premsa que la va entrevistar que l'AMPL enviaria un escrit al rei sobre el tema del col·loqui i va reclamar la creació de comissions de control de qualitat i preus:

CON UNAS 1500 PERSONAS SE CELEBRO

MESA REDONDA SOBRE "LA CARESTIA DE LA VIDA"

Fue organizada por la "ASSOCIACION DE DONES DE LLEIDA"

La Associació Provincial de Dones de Lleida organizó una mesa redonda que llevaba por tema "la carestia de la vida", con este primer acto se inicia toda una campaña en lucha contra los precios. Los días que precedían a esta mesa fueron de una gran actividad, por el enorme despliegue de propaganda. La propia presidenta de dicha Asociación nos manifestó que en la sala se encontraban alrededor de unas 500 personas.

Intervinieron Ramón Morell i Rosell, economista; Ramón Guans i Ferré, pagès y presidente de la Cooperativa de Castelló de Farfanya; Jaume Gavín i Padilla, comerciante, presidente de la Asociación de Vecinos del Secà de Sant Pere; María Barrull Chicot, ama de casa; e Isabel Crespo i Gredilla, presidenta de la Associació Provincial de Dones de Lleida.

La espaciosa sala de la Cooperativa Agrícola Práctica aparecía abarrotada de público —en su mayoría mujeres— que al final salieron lamentándose, por no haber coloquio público. Hubo servicio de guarderia infantil, todo un detalle que más de una madre lo agradeció.

RAMON MORELL

Imatge 3. Reportatge i entrevista a I. Crespo a *DLL* (9 març 1977)

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

> *"Con el Ayuntamiento, también tenemos relaciones para hacer la petición de cosas para ciertos barrios, para pedir subvención, local y con el Gobernador Civil lo mismo. Incluso con el Presidente de la Diputación"*[45].

1976

Totes les fonts consultades, tant a les entrevistes realitzades, com es veurà, com a bibliografia sobre la qüestió, coincideixen a assenyalar com a punt d'inflexió de la lluita feminista a Lleida la celebració al maig de 1976 a Barcelona de les I Jornades Catalanes de la Dona[46]. En aquestes Jornades hi van participar diverses lleidatanes, entre elles Anna Ariño. Segons ella mateixa explica, l'Associació provincial de dones de Lleida va participar amb la ponència "Situació de la dona al món rural"[47]:

> *El any 76 vam col·laborar i participar en les primeres jornades feministes de la universitat de Barcelona activament: va ser impressionant veure el paranimf ple de dones que teníem i lluitàvem per els mateixos interessos, es va debatre i reivindicar sobre el dret a l'avortament, al divorci, contra l'adulteri, el dret a la sexualitat de la dona…*
>
> *Per mi va ser un abans i un després. Van ser molt emotives per mi, una injecció d'optimisme, em vaig identificar amb les intervencions dels drets que havíem perdut i que havíem de recuperar, primordial per avançar en els nostres drets com a dones, vaig intuir un abans i un després, un despertar al feminisme en un front comú que ens unia.*
>
> *En aquells anys era la responsable de la sectorial de la dona del PSUC. Recordo que al mes de tornar de les jornades vaig participar en un míting que vaig ser molt critica amb els companys del partit per d'hipocresia que demostràvem en la relació amb les dones que era molt masclista.*

També trobem referències a la premsa local. El Diario de Lérida (1 juny 1976), fa una síntesi conclusiva dels temes debatuts a les jornades en què van participar dones de Catalunya, País Valencià i Les Illes, i les reivindicacions formulades, que eren:

- ✓ dret a un lloc de treball sense discriminacions
- ✓ abolició de les discriminacions al treball
- ✓ reconeixement dels drets laborals, sindicals, etc. per a les "*empleadas de hogar*"
- ✓ ensenyament obligatori gratuït, laic i no discriminatori contra la dona
- ✓ eliminació del *Servicio Social*[48]
- ✓ amnistia general per als "delictes femenins".

[45] Al Diario de Lérida, 6 març 1977, hi ha una entrevista de Jesús Bometón a Isabel Crespo, presidenta de l'AMPL i es parla d'aquesta taula col·loqui.

[46] Diario de Lérida, 1 juny 1976: signa Europa Press.

[47] De fet van ser dues ponències ("La dona al camp" i "Situació de la dona al món rural"), el contingut de les quals es pot consultar a l'annex 5.

[48] El *Servicio Social*, conegut també com "la mili de les dones", era una prestació obligatòria per a totes les solteres entre 17 i 35 anys que volguessin accedir a un treball remunerat, expedir un títol acadèmic o oficial, afiliar-se a qualsevol associació, obtenir el passaport, un permís de conduir, etc. Fou d'obligat compliment de 1937 fins a 1978.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Acabades les jornades, unes 500 dones van sortir en manifestació des de Plaça Universitat cap a Balmes i Pelayo i van ser dissoltes per la policia.

Imatge 4. 1976. I Jornades Catalanes de la Dona. Vista de l'interior del Paranimf de la UB

Imatge 5. 1977. Manifestació feminista. Chus Borrell, en primer pla, la segona per la dreta.

A partir de l'assistència i participació a les dites Jornades, es crearà a Lleida una delegació de l'Associació Catalana de la Dona (ACD)[49], impulsada pel PTC però també

[49] L'ACD és una organització feminista, encara activa avui en dia, creada a Barcelona el 1976, després de la celebració de les primeres Jornades catalanes de la Dona, amb l'objectiu d'assolir la plena igualtat jurídica i social de la dona, respecte a l'home, el dret al divorci, la planificació familiar i l'avortament, etc. Des d'una posició de feminisme reformista, pluralista en la ideologia i oberta a la col·laboració política amb els partits, el 1977 formà part de la coalició electoral Esquerra de Catalunya amb ERC, PTE i Estat Català. Proporciona assistència i formació a les seves associades. N'han estat presidentes Anna Mercadé (1976-79) i, des del 1979, Núria Solé i Fournier.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

amb la participació de dones del PSUC, ERC, MCC, PSAN i Front Nacional. El mateix 1976 tenim també notícies de les manifestacions sota el lema "Jo també soc adúltera", segons recull la premsa local el gener de 1977 (DDL 9 gener 1977).

1977 – Delegació lleidatana de l'Associació Catalana de la Dona (ACD)

El 24 de març de 1977 es fa la presentació de la delegació lleidatana de l'ACD amb èxit total de públic a la sala actes Fundació La Caixa, amb la intervenció com a ponents de Rosa Parés, que va parlar de la trajectòria del moviment feminista des del segle XIX per acabar reclamant els mateixos drets de què gaudien les dones durant el govern de la Generalitat. A continuació va intervenir Mercè Ciutat, exposant els dos objectius generals de l'ACD: la lluita per aconseguir la igualtat dona – home; i fomentar una societat democràtica; va desglossar el programa en diverses etapes: igualtat total davant la llei; revisió dels programes educatius per eliminar les diferències en relació al sexe; derogació del Servei Social, i tot en el marc de l'Estatut d'Autonomia. Anna Mercadé va abordar el tema del divorci; i Maria Huguet, subratllant que "la problemàtica de la dona era essencialment rural", va reivindicar el treball domèstic. També es va queixar de la falta d'un local a Lleida i va apuntar que són 30 les dones associades. Durant la presentació també van anunciar que hi havia programades per a les properes dates un cicle de conferències sobre temes feministes i un míting a la ciutat de Lleida.

Animada presentación en "La Caixa" de
"L'ASSOCIACIO CATALANA DE LA DONA

L'Asociació Catalana de la D
tiene dos objetivos:
● Como feministas la lucha p
conseguir la igualdad entre la
jer y el hombre.
● Ayudar a fomentar una soc
dad democrática que nos ayud
conseguir esa igualdad.
Más tarde pasó a desglosar
programa, el cual lo dividió
varias etapas:
● Igualdad total de la mu
delante de la Ley. Igualdad del
te de la Ley de hijos tanto leg
mos, como ilegítimos.
● Revisión programas educ
vos para eliminar las diferen
que se dan en el seno de la e
ñanza con referencia al sexo. C
ducación en todos los niveles.
● Derogación Servicio Social.
creemos en la Sección Femen
Terminó diciendo que todos e
puntos sólo se conseguirán en
seno de una sociedad democrá
y con el Estatuto de Autonomí

ANNA MERCADE:

Desde el año 1944 no existe
derecho al divorcio, pero sí ex
el derecho a la nulidad del ma
monio ,muchos lo han consegu
por la bonita cifra de 1.000.00
pesetas ;pero esta tentadora ca
dad no llega a todos los bolsi
En el Estado español se tra
por el Tribunal Eclesiástico,
miles y miles de separaciones
se llevan a término siempre
se encuentre una causa de nu

● "QUEREMOS LOS MISMOS DERECHOS QUE TENIAMOS DURANTE LA GENERALITAT" (Rosa Parés)

● "LA PROBLEMATICA DE LA MUJER EN LLEIDA ES ESENCIALMENTE RURAL" (Maria Huguet)

Imatge 6. Presentació de l'ACD a Lleida: d'esquerra a dreta: M. Huguet, R. Pares, A. Mercadé i M. Ciutat (DDL, 26 març 1977)

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

"El feminismo desligado de la política no tiene razón de ser"

"Somos una asociación interclasista y pluralista ideológicamente"

(Declaraciones de Eugenia Cañueto, Mercè Ciutat y María Huguet, miembros de L'Associació Catalana de la Dona)

L'Associació Catalana de la Do- tesorera, etc.

que luchamos por conseguir la de-

De izquierda a derecha, María Huguet, Mercè Ciutat y Eugenia Cañueto. (Foto: RUEDA)

Imatge 7. Entrevista a 3 membres de delegació lleidatana de l'ACD: M. Huguet, M. Ciutat i E. Cañueto (DDL 26/3/77, pàgina 7: entrevista signada per J. Vilella i foto de Rueda)

Segons elles mateixes es definien, l'ACD era una associació política i feminista, àmplia i unitària, nascuda durant les "I Jornades Catalanes de la Dona", constituïda per dones de diferents tendències polítiques i ideològiques de diferents sectors i classes socials.

L'objectiu fonamental era aconseguir l'emancipació de la dona. I es lluitava en dos fronts: per la igualtat de la dona amb l'home i per una societat democràtica que possibilités la concreció d'aquesta igualtat. L'òrgan màxim era l'Assemblea General. Hi havia una Junta Directiva, la presidenta era Ana Mercadé. Segons les ponents, una cosa important eren les Comissions de treball, que abastaven tots el aspectes necessaris per aconseguir les finalitats de l'Associació. Van admetre que no estaven legalitzades, ja que, en principi havien intentat acollir-se a la Llei d'Associacions de l'any 1966, però en vista que no els van contestar, van presentar tota la documentació necessària per a inscriure's en el Registre d'Associacions Polítiques, tot i que, a dia de la presentació, encara no havien rebut resposta, tot i confiar en la seva legalització el més aviat possible.

Segons explicaven Cañueto, Ciutat i Huguet en ser entrevistades:

> *"L'ACD no accepta els homes com a associats, tot i que s'accepta la seva col·laboració. Partint de la base que el feminisme és una cosa que interessa tant a l'home com a la dona, és ella qui pateix les conseqüències, per tant és ella, en primera instància, qui ha de lluitar per les seves reivindicacions, per la seva emancipació.*
>
> *Lluitem per aconseguir la democràcia política. Per això estem integrades en l'Assemblea de Catalunya.*
>
> *Creiem que el feminisme deslligat de la política no té raó de ser. Per tant, la nostra associació té un matís polític. D'altra banda, acceptem la doble militància. Totalment independent de partits polítics. Compta en aquests moments amb unes 1.300 sòcies.*
>
> *Nosaltres treballem de cara a les eleccions. Em aquest sentit donarem suport un front electoral de democràtic que estigui d'acord amb els nostres objectius. Si això arriba a produir-se, pensem presentar a nivell de Catalunya dones candidats per assegurar que es compleixin els nostres objectius; demanem l'Estatut, la Generalitat i el retorn del President Tarradellas".*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

L'Associació Catalana de la Dona focalitzarà la seva lluita en temes com la llei de l'adulteri, la del divorci, la legalització de l'avortament i la planificació familiar; i un objectiu essencial era aconseguir un centre de planificació familiar a Lleida, per la qual cosa van fer accions de molt diversa índole com mítings, cicles de conferències, etc. sobre temes com divorci, anticonceptius, sexualitat femenina.

Van treballar per la descentralització i així es van organitzar activitats a ciutats com Balaguer, Mollerussa, etc, liderats per associades com Carme Bellet i Rosa Gràcia.

A Lleida, es van fer unes Jornades sobre sexualitat i la inauguració del local de la delegació lleidatana de l'ACD al núm 17 del c/ La Palma – de Lleida.

Imatge 8. Vista actual del núm. 17 del C/La Palma

A Mollerussa, el 21 d'agost de 1977 al local de la Banca Catalana, organitzat per joves de la comarca, se celebrà una conferència col·loqui "La problemàtica de la dona i la lluita pel seu alliberament", a càrrec d'Empar Pineda, membre de la Permanent de la Assemblea de Catalunya i de la Coordinadora Feminista (*Diario de Lérida*, 20 agost 1977, pàg. 7).

A Mollerusa, demà diumenge

CONFERENCIA-COL.LOQUI "LA PROBLEMATICA DE LA DONA I LA LLUITA PEL SEU ALLIBERAMENT"

Demà diumenge dia 21, a dos quarts de dotze del matí, i al local de la Banca Catalana, organitzat pels Joves de la comarca, tindrà lloc a Mollerussa una conferència-col.loqui sobre "La problemàtica de la dona i la lluita pel seu alliberament", per Empara Pineda, membre de la Permanent de la Assemblea de Catalunya i de la Coordinadora Feminista.

Hi són invitats tots aquells interessats en aquest tema de màxima actualitat.

Imatge 9. Notícia de la conferència a Mollerussa. DDL 20 agost 1977

El Grup Independent de Lluita de la Dona de Lleida (GILLD)

El PSC es va mantenir al marge d'aquesta associació i va crear el seu propi grup de dones: el Grup Independent de Lluita de la Dona de Lleida (GILLD).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Elvira Siurana, que havia estat per Europa en diferents cercles feministes, torna a Lleida el 1975-76, i en arribar entra en contacte amb diverses dones com Isabel Toll, Maica Caballero, Mª Àngels Filella i altres activistes de la ciutat i participa en la gestació i naixement del Grup Independent de Lluita per la Dona (GILLD), que neix oficialment el febrer de 1977.

Es va presentar públicament el 8 de març de 1977, a la Sala d'actes de La Caixa, amb una xerrada de la psicòloga lleidatana Marta Trepat Secanell sobre la discriminació de sexes a la infantesa ("La discriminació comença ara. Educació sexista"), presentada per Maica Caballero[50].

EL DIMARTS, CONFERENCIA A "LA CAIXA"

El proper dimarts dia 8 a les 20 hores, i a la sala d'actes de "la Caixa", amb motiu de la conmemoració de la Diada Internacional de la Dona, tindrà lloc una conferència a càrrec de Marta Trepat (psicòleg), que versarà sobre la discriminación dels sexes a l'infantesa, i que està promoguda pel Grup Independent per la Lluita de la Dona.

Imatge 10. Notícia de la conferència organitzada pel GILLD (DLL, 6 març 1977, p. 6)

El GILLD es diferenciava de l'ACD en acceptar homes com a associats i en altres qüestions de tipus ideològic i de mètode.

El 21 d'abril de 1977 apareix una nota de premsa al *Diario de Lérida* (p. 9), en què la Comisió Gestora de creació del Grup Independent per a la Lliuta de la Dona exposa els seus punts programàtics; i per a la diada de Sant Jordi del mateix any, el grup munta una paradeta a la plaça Paeria per donar-se a conèixer i exposar el seu programa a tothom qui passi:

> *"D'acord amb les demandes rebudes d'informar sobre el funcionament i objectius de grups de dones a Lleida, nosaltres, Grup Independent per a la Lluita de la Dona (GILLD), hem cregut convenient puntualitzar lo següent:*
> *—Som un grup independent i autogestionat, ideològicament obert al marge de partits polítics, i compromès en la independència i autodeterminació de la dona, sotmesa, avui per avui, a una divisió social del treball que l'hi imposa unes formes alienants de participació col·lectiva i convivència.*
> *—Aquest grup va ésser creat a mitjans de febrer d'aquest any, arrel dels contactes iniciats per alguns del components actuals del GILLD, amb l'Associació Catalana de la Dona, i donat que es varen fer patents clares diferències de tipus ideològic i de mètode.*
> *—Creiem que la lluita s'ha de portar conjuntament amb l'home, tenint en compte que es tracta d'un problema social, per tant, no fem distincions de sexe a l'hora d'admetre nous*

[50] Cf. Ojer, 2014; anunci al Diario de Lérida, 6 març 1977, pàg.6; i ressenya el 10 març 1977, pàg. 4.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

membres.
—La nostra acció ha de tenir incidència especial en els problemes que té plantejats la dona a Lleida, tant pel que fa a la ciutat com al camp, i portar a terme una acció coherent que alliberi a la dona de la triple marginació de tipus cultural, productiva i familiar a que s'ha vist sotmesa per aquesta societat patriarcal, basada en l'autoritarisme masclista.
A curt termini, fixem els següents objectius:
En el camp legislatiu: —Amnistia per a totes les dones condemnades per comportaments considerats de delicte de sexe. —Derogació de totes les discriminacions legals, tant d'ordre civil, com penal, laboral i mercantil.—Establir un règim matrimonial i altres formes de convivència, amb igualtat total. —Abolició de la "pàtria potestat".
En el camp familiar: —Creació de guarderies gratuïtes, distribuïdes estratègicament, per tal de cobrir les necessitats en zones rurals, barris i zones urbanes. —Ensenyament gratuït obligatori i públic en règim de coeducació. Revisió dels textos escolars, sense discriminació d'assignatures.
En el camp del treball: —Igualtat de drets entre l'home i la dona: a igual treball, igual salari. —Igualtat dels cònjuges a rebre prestacions de la Seguretat Social, malgrat que només cotitzi la dona. —Incloure aquest tipus de lluita en el conjunt de reivindicacions laborals.

El Grup de Dones de Lleida

Segons Serra (2015:40), els mals resultats del Partit del Treball de Catalunya a les eleccions generals de 1977 van tenir com a conseqüència que un grup de dones deixi el partit i la delegació lleidatana de l'ACD, considerant que estava massa vinculat al PTE i formin una nova entitat feminista que reivindica el seu caràcter independent de qualsevol partit: el Grup de Dones de Lleida, encara molt actiu avui dia, encapçalat per Carme Bellet, Mercè Ciutat, Maria Huguet, Montse Ibáñez, Teresa Mas i Carmina Pardo, amb seu a un local del carrer La Palma.

Per la seva banda, continuaran a l'ACD Carme Molet i Eugènia Cañueto, i canviaran la seva seu al carrer Cavallers 20. Malgrat l'escissió hi haurà una gran col·laboració de les dues associacions a l'hora d'organitzar actes o implicar-se en campanyes.

1978

Durant el 1978, s'intensifica la campanya d'autoinculpacions "Jo també sóc adúltera", que ja s'havia iniciat al 1977[51].

1979

El Grup de dones de Lleida va ser l'objectiu de dos atemptats per part de l'extrema dreta; així, al desembre de 1979 el seu local, ubicat al carrer La Palma 17, va ser incendiat. Tot i que mai es va poder demostrar, les amenaces prèvies i altres indicis assenyalaven clarament els grups d'extrema dreta que ja havien protagonitzat altres atemptats a la ciutat. En l'incendi, a més dels danys materials al local, es va perdre tot l'arxiu relatiu a les usuàries i va generar por i indignació entre les associades.

[51] Al Diario de Lérida (9 gener 1977) hi ha una notícia en què es parla de manifestacions amb el lema "Yo también soy adúltera".

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

POZO LIMPIADO, POZO LLENADO

La primera impresión de CAMPSA, como se sabe, fue de que se trataba de un «bluff». Su teoría se basaba en que las fugas venían de la residencia o de la clínica del doctor Pigem, próximas al pozo.

CAMPSA procedió, según ha podido saber «LA MAÑANA», a limpiar el pozo, tras gestionar que se cerrarán las calefacciones de los citados centros asistenciales. Una vez limpio, CAMPSA señaló que no

VUELVEN A QUEMAR EL LOCAL DEL "GRUP DE DONES DE LLEIDA"

El Grup de Dones de Lleida, ens comunica:

«Aquest darrer cap de setmana, el local del Grup de Dones de Lleida, ha sofert per segon cop, un atemptat incendiari per part d'elements desconeguts.

Exigim a les autoritats competents que prenguin les debudes mesures per tal de fer front a aquestes contínues agressions a la llibertat d'expressió.

Cal remarcar que aquest atemptat es el segon en el transcurs d'aquesta setmana. I que l'hem descobert en el moment que la RTVE venia a filmar la primera agressió comproban aleshores la nova brutalitat dels «incontrolats».

Ens dirigim també (apart de l'opinió pública), a aquests elements per a que ens vinguin a veure i parlin amb nosaltres, estem disposades a escoltar els seus arguments com ho hem estat sempre.

Pensem que així podem aturar la violència que no perjudicar a persones alienes a la nostra lluita.

Només dir per finalitzar que si volen aconseguir que deixem la nostra tasca no podran aconseguir-ho, la lluita feminista no s'aturarà per més incendis i agressions».

ASALTAN EL LOCAL DE LA ASOCIACION DE LA DONA

Imatge 11. Recull a la premsa dels atemptats i fotografia de les amenaces.

Poca o nul·la col·laboració de la policia davant les reiterades denúncies d'Anna Ariño i Teresa Mas. En canvi, molt bona resposta de la societat civil i les institucions, com la Diputació, que van condemnar l'atemptat. Com explica Ojer (2007:35), la premsa local es feia ressò i titulava "Masiva repulsa contra los atentados al local del Grup de Dones". El propi president de la Diputació de Lleida feia arribar una carta al Grup tot expressant l'acord del Plenari de la Diputació pel qual es solidaritzaven amb elles i rebutjaven l'atemptat.

MOCIONES Y PREGUNTAS

En este apartado el grupo de diputados Independientes han presentado dos mociones y dos preguntas.

Fue el diputado Independiente Antón Bundó quien presentó ambas mociones que hacían referencia, una a la solicitud de ahesión de los diputados para transmitir un escrito de repulsa por el atenta do que sufrió el local del Grup de Dones de Lleida y la segunda de crítica al decreto de enseñanza del valenciano, promulgado recientemente por el Gobierno y denominado decreto de bilingüismo. A esta segunda moción se opusieron los diputados del grupo CC-UCD.

Imatge 12. Recull a la premsa de la repulsa dels atemptats per part de la Diputació

Coordinadora de Dones de les Terres de Lleida

L'any 1979 també neix la Coordinadora de Dones de les Terres de Lleida (vinculada a la Coord. Feminista de Catalunya): incloïa tots els grups feministes de la província Lleida (Grup de Dones, ACD, Grup Independent de Lluita per la Dona (GILLD), Grup de

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Dones de Mollerussa, el Grup de Dones de Balaguer, Partit feminista a les Terres de Lleida (Teresa Estany). La coordinadora té objectius i reivindicacions pròpies:

- ✓Despenalització de l'adulteri
- ✓Legalització dels anticonceptius
- ✓Divorci
- ✓Avortament
- ✓Planificació familiar
- ✓Igualtat davant la llei.

Les accions que de forma coordinada van organitzar van ser moltes i diverses. D'una banda, la campanya pel dret a l'avortament, lliure i gratuït (que era de nivell estatal), amb dues accions:

a) recollida de signatures per a la campanya d'autoinculpació ("Jo també he avortat"), com a suport a les avortistes de Bilbao jutjades,
b) i la manifestació sota la consigna (Londres no, Lleida sí), recolzada per regidors de l'Ajuntament: Antonio Cantano, Magda Ballester i Ventura Margó, Pere Ardiaca, segons explica Anna Ariño). Les manifestants es van dirigir cap l'Ajuntament a primera hora del matí i, tot i la pressió de les forces de seguretat per fer-les sortir, un grup de gairebé vint dones es van asseure a les escales de l'Ajuntament, tal com recollia a l'endemà la premsa local. Ja a la tarda, més de 300 persones, entre dones i homes, i sota una pancarta dissenyada per Carme Molet, artista i presidenta de l'ACD, van recórrer el carrer Major de Lleida sota el crit "Avortament lliure i gratuït".

I també es van organitzar accions per reclamar el Centre de Planificació familiar (fet que s'aconseguirà a principis dels 80).

El 18 de maig 1979 es va fer la presentació a Lleida, concretament a la sala d'actes de "La Caixa" del llibre de Mª Aurèlia Campmany *Dona, doneta, donota*, segons relata Jesús Bometón[52], en un acte organitzat per l'Editorial Edhasa i la "Llibreria L'Ereta". *Dona, doneta, donota* havia estat un dels llibres amb més èxit de vendes a la "Diada de Sant Jordi". La presentació de l'acte va ser dirigida per Mercè Ciutat, que va presentar els autors del llibre, Maria Aurèlia Capmany i Avel·lí Artís-Gener (Tísner), que van parlar a continuació.

Com bé explica M. Ojer (2014:29) i les pròpies protagonistes corroboren, del 25 juny al 6 juliol de 1979 es van celebrar a l'edifici del Roser unes Jornades de Sexologia, organitzades pel Grup de Dones de Lleida, amb la col·laboració de l'Ajuntament, i alguns partits polítics i sindicats. Els i les ponents van ser el sexòleg Frederic Boix, la psicòloga Victòria Sau, la filòloga Empar Pineda, l'advocada Lídia Falcón i l'escriptora M. Mercè Marçal.

[52] Cf. article de J. Bometón al *Diario de Lérida* 19 maig 1979, p.6 i 22 maig 1979, p.4, on destaca l'escassetat de públic.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Un parell de mesos més tard, al setembre de 1979, l'ACD presenta una carta -signada per la seva secretària Eugènia Cañueto- sol·licitant a l'ajuntament ajuts per fer una campanya a favor del divorci per mutu acord (al Congrés dels Diputats de Madrid s'estava preparant una discussió sobre la llei del divorci).

A l'octubre, Carme Molet, llavors presidenta de l'ACD de Lleida, demana els permisos al Govern Civil de Lleida per organitzar una xerrada sobre la llei del divorci, a càrrec de Maria Rúbies, diputada lleidatana a Madrid, Anna Mercadé, presidenta de l'ACD a nivell de Catalunya i Teresa Pàmies, escriptora i política socialista.

A finals de 1979 es creen també les secretaries de la dona als sindicats CCOO i UGT.

1980

Maria Rúbies defensa una proposició no de llei al Congrés dels Diputats per a la igualtat de la dona treballadora a la Seguretat Social. Segons explica Mercè Ciutat i recull M. Ojer (2007:35), Maria Rúbies va ser una política lleidatana que, malgrat no compartir les idees del moviment feminista, sempre es va mostrar molt receptiva i col·laboradora en els diversos actes que s'organitzava, participant en ells. Ciutat assegura que "ens enviava notificacions i coses del que passava a Madrid, i això ens permetia estar al dia en les diferents temàtiques", esdevenint així un punt de suport i de recolzament per al Moviment Feminista de Lleida.

1981

Per la seva banda, la Paeria, governada pel PSC, recollint les demandes de la Coordinadora de Dones de les Terres de Ponent, crea el Centre d'Orientació Sexual, que es va situar en un pis de la Rambla Ferran. A propòsit del seu disseny, A. Ariño (Ojer, 2007: 36) explica: "volíem que el centre, a part de planificar, eduqués sexualment a homes i dones de Lleida". Carmina Pardo destaca que no només es va aconseguir la inauguració del centre sinó també se'l va dotar de les millors professionals del moment. Formaven part de la plantilla la psicòloga lleidatana Teresa Estany, amb una reconeguda militància feminista, dins l'ACD i posteriorment al Partit Feminista de Lídia Falcón, i amb una sòlida formació com a psicòloga, i Carme Vilana, entre altres[53].

II.8. FEMINISME I UNIVERSITAT A LLEIDA: L'HERÈNCIA DE LA TRANSICIÓ. LA CREACIÓ DEL SIED[54]

L'any 1987 es comença a gestar el que serà el Seminari Interdisciplinari d'Estudis de la Dona (SIED), com un grup de recerca que duu a terme diverses activitats, agrupant aquelles persones interessades en tot allò que envolta la realitat femenina avui i al llarg de la història.

[53] DDL 31 desembre 1981, p. 4: article de J. Bometón "Lleida contará con un Centro de Planificación Familiar y Orientación Sexual" i Ojer (2007:36-37).

[54] En aquest apartat, s'ha seguit Ojer, 2007, capítol "Feminisme i Universitat a Lleida", pàgs. 45-47 i la pròpia pàgina web del SIED http://www.cdp.udl.cat/sied/index.php/ca/qui-som/presentacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

La llavor la va plantar la professora Eulàlia Vega, professora d'Història contemporània del Estudi General, una unitat depenent administrativament de la Universitat de Barcelona, la qual introdueix per primer cop els estudis de gènere com a disciplina universitària a Lleida. Sota la seva batuta, neixerà el Grup de Recerca i Divulgació de la Dona en el qual participaran, entre altres, Mercè Ciutat, Maria Huguet, Carme Bellet i Sílvia Puertas. Era un grup de recerca en la línia de treball del que s'estava fent, per exemple a la Universitat de Barcelona, liderat per Mary Nash, la Universidad Complutense de Madrid o la Universidad de Granada, que eren les pioneres.

Tal i com explica Silvia Puertas (cf. entrevista 10, a l'annex 4), el Grup de Recerca va anar organitzant algunes xerrades i conferències a les quals va convidar Ma Ángeles Calero, doctora en Socio-lingüística i autora d'una investigació sobre la imatge de la dona dins el refranyer i la literatura popular espanyola, i Agnès Pardell, professora de Dret del treball i autora de diversos treballs de gènere dins la Universitat, entre altres ponents.

Eulàlia de Vega parlarà amb aquestes dues professores per organitzar-se en una associació o agrupació i poder coordinar esforços en el camp dels estudis de gènere, abordant-ho des de diversos punts de vista i disciplines. La manca de suport, però, per part de la universitat de Lleida les va obligar, com també passava en altres universitats, a adoptar la forma de Seminari.

D'aquesta manera, Eulàlia de Vega, Pepa Bru, Agnès Pardell, Mª Angeles Calero i Sílvia Puertas creen el Seminari Interdisciplinar d'Estudis de la Dona (SIED), del que Mª Ángeles Calero serà la primera presidenta i Sílvia Puertas la primera secretària, entrant a formar part de l'Asociación Universitaria de Estudios de las Mujeres (AUDEM), nascuda l'any 1991.

El SIED tenia com a principal objectiu fer una revisió dels sabers i institucionalitzar aquesta revisió i que la Universitat introduís els estudis de gènere. El SIED va suposar la visibilització del moviment feminista dins de la Universitat de Lleida, invisible de cara enfora fins aquell moment.

El primer projecte del SIED va ser la creació d'un Centre d'Estudis i Documentació de les Dones, que es va fer realitat l'any 1992, per al qual van comptar amb el suport econòmic de la Paeria i del Instituto de la Mujer i el suport de la Universitat de Lleida, que va cedir un espai. El CEDD és una biblioteca especialitzada en dona, gènere i feminisme, que s'ubica actualment a l'edifici de la biblioteca del nou campus universitari de la UdL a Cappont, i compta amb un fons documental de més de 2.000 llibres, 450 números de diverses especialitzades, 60 vídeos, 10 cd's, 80 pòsters i abundant material de literatura grisa.

Un any després de la seva constitució, el 1992, el SIED va promoure infinitat d'activitats: xerrades, jornades i seminaris. L'any següent, 1993, el SIED es va centrar en consolidar aquestes iniciatives i negociar col·laboracions amb la pròpia universitat i altres institucions, de manera que a finals de 1994, el SIED organitzava cursos de formació en matèries de gènere per a estudiants universitaris, però obertes a tothom, com el cicle de cinema de dones, exposicions monogràfiques, concerts, projectes de cooperació internacional, projectes a nivell europeu amb fons de la Comunitat Europea. Un dels més destacats va ser la participació en el Mòdul Docent Pilot Sòcrates, de caràcter

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

interdisciplinar, titulat "L'estatut jurídic de les dones en la Unió Europea", sota la coordinació de l'Institut d'Études Européennes de la Université Paris-VIII i on participaven set universitats europees; un altre es va realitzar durant el curs 1999-2000: s'inicia una important campanya de sensibilització contra la violència de gènere.

Des del punt de vista formatiu, una de les iniciatives del SIED més destacada va ser la creació del Master Oficial on-line d'Agents d'Igualtat, únic en aquell moment a l'Estat Espanyol en la modalitat on-line. En aquest sentit, el fet que el SIED fos i sigui una Associació Universitària, ha provocat que les seves activitats s'hagin hagut d'adscriure als diferents departaments de la Universitat, de manera que han estat coordinades des dels diversos departaments als que pertanyen les professores líders i membres del SIED. Així, el MAIO s'incloïa oficialment en l'oferta del Departament de Filologia Hispànica i era coordinat per la pròpia Mª Angeles Calero.

El SIED també va treballar per fer-se un lloc dins del Moviment Feminista Mundial. Així, una fita internacional va ser la participació activa al Forum d'ONG's paral·lel a la IV Conferència Mundial de la Dona de Beijing l'any 1995 on van assistir Agnès Pardell, Sílvia Puertas, Elvira Aparici, Mercè Recasens i Hortènsia Quadra. I l'any 2001, membres del SIED van participar a la Marxa Mundial de Dones a Brussel·les. El SIED ha participat també a diferents Jordanes Feministes, com les celebrades l'any 2006 a Barcelona.

Fruit d'aquesta lluita del SIED i d'una evolució política que propicià un canvi d'orientació en la pròpia Universitat, l'any 2006, neix el Centre d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de la Dona de la Universitat de Lleida (Centre Dolors Piera), creat a petició del propi SIED. D'aquesta manera, va néixer un servei amb entitat pròpia dins de la UdL i, del qual inicialment Mª Ángeles Calero en fou la directora fins que, el 2014, n'assumí la direcció Ana Mª Romero, professora de la Facultat de Dret i economia de la UdL[55].

El SIED, per la seva banda, continua com Associació viva dins la UdL, amb la intenció de poder continuar la tasca reflexiva i reivindicativa dins el feminisme.

II.9. LA LLEI TRANS, UN MOMENT CRÍTIC I DE CANVI PER AL FEMINISME?

L'avantprojecte de llei per a la igualtat real i efectiva de les persones transsexuals i per a la garantia dels drets LGTBI, coneguda com a "Llei trans", va ser aprovat en el Consell de Ministres el passat 29 juny de 2021 i va iniciar la seva tramitació, pendent dels informes consultius i tot el recorregut parlamentari abans de la seva aprovació definitiva. És la fusió de dues normatives a les quals s'havien compromès els socis de Govern (PSOE

[55] Actualment el Centre d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de la Dona gestiona el no només el Màster oficial online en Estudis de Gènere i Gestió de Polítiques d'Igualtat de la Universitat de Lleida, sinó també el Minor en Dret i Gènere, les jornades Dones i món rural, una matèria transversal en Igualtat de gènere per al curs 2021-2022, que està formada pels cursos com "Violències masclistes i LGBTIfòbiques en entorns educatius", el Memorial Hortènsia Alonso, "Orientació i prevenció de violències masclistes a la UdL", "Com interpel·lar les masculinitats des dels feminismes", la Jornada "La dona davant els reptes del treball 4.0" i les Jornades feministes: "Impactes de la violència obstètrica i experiències superadores" i activitats adreçades a l'alumnat de secundària, com les jornades "Per què no puc fer-ho?" i l'assessorament de treballs de recerca de batxillerat en el marc del Projecte Itinera.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

i Unidas Podemos): 1) una específica destinada a les persones trans i 2) una altra més àmplia sobre la resta de col·lectius (lesbianes, gais, bisexuals i intersexuals).

El gran escull per a arribar a un acord era la lliure autodeterminació de gènere (és a dir que una persona pugui canviar el nom i el sexe en el DNI només amb la seva voluntat, sense necessitat d'informes mèdics i anys d'hormonació, com fins ara). Finalment, s'ha aprovat que les persones majors de 16 anys podran demanar-ho per si mateixes. I es permetrà, amb l'assistència de progenitors o tutors, a partir dels 14 anys (l'edat a la qual és obligatori el DNI). El text permet el canvi de sexe legal a partir dels 12 anys, no abans, en diferents trams: a partir dels 16 sense requisits, entre els 14 i 16 amb consentiment dels seus representants legals, i entre els 12 i 14 mitjançant autorització judicial.

Hi haurà com a norma l'autodeterminació a través d'un procés de doble verificació que no pot durar més de quatre mesos. És a dir, la persona haurà d'acudir al Registre Civil per canviar de sexe. Allà se li donarà tota la informació necessària i se li proporcionarà un document que haurà d'omplir. En un termini de màxim quatre mesos la persona serà cridada de nou al Registre Civil i llavors es farà oficial el canvi. No caldrà passar reconeixements mèdics, i serà suficient amb l'autodeterminació de la persona.
Ara bé, els articles de la llei van més enllà de la debatuda lliure autodeterminació de gènere. Aquestes són altres mesures que recull:

- Blindar les lleis d'igualtat. Amb el canvi de sexe en el registre i en el DNI, la persona no podrà ser beneficiària amb caràcter retroactiu de mesures de discriminació positiva recollides en la llei d'Igualtat, aprovada en 2007.

- Prohibició de les teràpies de conversió. Són les pràctiques destinades a modificar l'orientació i identitat sexual d'una persona. Es consideren una infracció "molt greu", castigada amb multes de fins a 150.000 euros.

- Tècniques de reproducció assistida per a "persones trans amb capacitat de gestar". Les dones lesbianes, bisexuals i aquelles sense parella tindran accés a tècniques de reproducció assistida dins els serveis comuns del Sistema Nacional de Salut.

- Filiació dels bebès nascuts de dones no casades. La llei inclou la modificació de l'article 120 del Codi Civil de manera que per a la filiació no matrimonial bastarà que en el moment de la inscripció del naixement, la progenitora no gestant faci una declaració conforme en el corresponent formulari oficial.

- Una pròrroga per a persones intersexuals (aquelles que neixen amb una anatomia reproductiva o sexual amb caràcters sexuals de tots dos sexes: hermafrodites). No hauran de patir mutilacions ni cirurgies si no és per motius de salut i no hauran de ser inscrites amb un sexe determinat durant el primer any de vida.

- Diversitat LGTBI en l'àmbit educatiu. Inclusió de continguts relatius al tractament de la diversitat sexo-afectiva i familiar de les persones LGTBI en els temaris d'ingrés, accés i adquisició de noves especialitats en els cossos docents.

- Promoció de l'ocupació per a dones trans. La llei preveu mesures d'acció positiva per a afavorir l'accés de persones LGTBI a l'ocupació, sobretot de les dones trans.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

• Infraccions. Hi haurà multes de 200 a 2.000 euros per vexar a una persona per la seva orientació sexual o identitat de gènere o similars.

Tanmateix, quan aquesta llei ha arribat, ha generat opinions molt contraposades entre plataformes i associacions feministes, fins al punt que s'ha arribat a considerar que aquesta llei ha generat una ruptura dins del moviment feminista. Durant mig any hi ha hagut infinitat de debats crispats entre diferents sectors del feminisme i l'esquerra. A les xarxes, la polèmica s'ha vist amplificada i alimentada per moltes personalitats públiques o comptes opinant sobre la qüestió.

Arguments a favor (cf. Moviment Democràtic de Dones, FeministAlde, Ca la Dona, Plataforma 8M Tenerife, AMA Asturies, Asamblea Feminista o Eskalera Karakola):

- ✓ era un deute pendent a Espanya i respon a la demanda dels col·lectius LGTBI
- ✓ amb aquesta llei les persones trans deixaran de ser considerades malaltes
- ✓ les persones gais i lesbianes podran formar les seves famílies en igualtat
- ✓ es prohibiran les teràpies de conversió
- ✓ és una llei que empara a les persones tal com són
- ✓ qui pertanyi al col·lectiu LGTBI no ha de convèncer a ningú sobre qui és
- ✓ el feminisme és un moviment que no pot deixar fora a les dones trans i els seus drets.

Arguments en contra

L'Aliança Contra l'Esborrat de les Dones (ACBM)[56], iniciativa feminista centrada en la defensa dels drets de les dones basats en el sexe, i *Confluencia Movimiento Feminista*, que agrupa a mig centenar d'organitzacions de tota Espanya[57], han denunciat que aquesta llei sobre violències sexuals omet a les dones prostituïdes, ignora la lluita contra la pornografia i promou en la legislació la confusió intencionada entre sexe i gènere. Les claus de les al·legacions són:

1. El text de l'Avantprojecte del Ministeri d'Igualtat entra en contradicció amb la Llei contra la Violència de Gènere i amb la Llei d'Igualtat, ja que inclou terminologia identitària acientífica i basada en percepcions personals. Es fa desaparèixer el terme "identitat de gènere" per ser substituït pel d' "identitat sexual": consideren que es tergiversa i s'entén per "identitat sexual": "el sexe psicològic subconscient sentit com a propi per cada persona i que la defineix com a home o dona". Aquesta definició està absolutament allunyada del que en l'àmbit científic s'entén per identitat sexual. La lliure autodeterminació del sexe genera inseguretat jurídica i sanitària a les persones transsexuals. Es permet el canvi de sexe legal sense cap tipus d'acreditació o verificació qualificada de transsexualitat.
2. L'esport femení es desvirtua, ja que la llei permet que homes autoidentificats com a dones accedeixin a l'esport femení.
3. Permet que homes autoidentificats com a dones accedeixin a les quotes paritàries de representació.

[56] Les organitzacions de dones que avalen les al·legacions de l'Aliança són, entre altres, la Tertúlia Feminista Les Comadres, la Unión de Asociaciones Familiares (UNAF), la Federación de Mujeres Progresistas, Fundación Mujeres, el Lobby Europeo de Mujeres en España (LEM España), la Federación Nacional de Asociaciones de Mujeres Separadas y Divorciadas, o la Asociación Universitaria Contra la Violencia Machista (AUVIM).

[57] *Confluencia Movimiento Feminista*: http://movimientofeminista.org/

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

4. Permet que homes autoidentificats com a dones accedeixin a les ajudes previstes per a dones.
5. Permet que homes condemnats per agressions sexuals puguin canviar el seu sexe legal i accedir a les presons de dones.
6. No preserva l'interès superior del menor sinó que promou la teràpia de conversió dels menors gais i lesbianes, al fer-los creure que el seu rebuig als mandats estereotipats de gènere tenen el seu origen en haver nascut en un cos equivocat. Per aquesta raó, argumenten que se'ls fa pensar que han de modificar el seu cos a través d'hormones i cirurgies. Països com Suècia, el Regne Unit o Finlàndia, que han aprovat lleis trans fa anys, ara estan retrocedint i han prohibit la hormonació infantil pels gravíssims efectes secundaris que comporta.
7. La llei Trans pot tenir impacte distorsionador en les estadístiques que serveixen per a analitzar si la societat avança o no cap a la igualtat real entre homes i dones (en qüestions de bretxa salarial, d'índexs de criminalitat, de malalties que afecten exclusivament les dones, etc.).

En aquest sentit, el 23 d'octubre de 2021 es va fer una manifestació convocada per la plataforma "La força de les dones és el futur de totes", amb la participació de 2.000 persones, segons la Delegació de Govern, i 6.000 segons les organitzadores convocants, contra la llei trans, i criticant que Espanya encara no tingui una llei per a abolir la prostitució i mostrant-se en contra dels ventres de lloguer. Va anar acompanyada per un manifest, amb 2.600 signatures en el Congrés amb les seves peticions.

La protesta expressava el descontentament d'una part del feminisme amb les polítiques de Montero, especialment referent a la llei trans, que implica, segons aquesta organització, l'anul·lació del sexe com a realitat biològica i com a categoria jurídica, la qual cosa consideren que conduiria a la desprotecció de les dones, per exemple, respecte a la violència masclista. Les idees defensades són que el sexe no és gènere i que el sexe ens condiciona, però que allò que ens oprimeix és el gènere.

Aquestes al·legacions i crítiques, però, també han estat rebatudes per altres col·lectius feministes. Mireia Izard (15 juliol 2021) ha analitzat les crítiques a la llei i n'ha rebatut algunes afirmacions que ella considera falses:

1. *Canviar de gènere serà tan senzill que cadascú ho podrà fer quan i les vegades que vulgui*. Un cop fet el canvi, a partir de 6 mesos, la persona té dret a renunciar al canvi i tornar al seu registre inicial, però en aquest cas caldrà un procés judicial i l'aprovació d'un jutge per fer la reversió. L'OMS calcula que al món només hi ha entre un 0,3% i un 0,5% de trans (uns 25 milions de persones, com a molt un 2% de la població).

2. *Els homes entraran als lavabos de dones dient que són trans*. Igual que ara, no s'haurà de mostrar cap documentació per entrar a un bany públic. Entrarà qui vulgui on vulgui com sempre.

3. *Es farà servir l'autodeterminació de gènere per obtenir beneficis penitenciaris*. A nivell català, no suposa cap canvi perquè la instrucció 1/2019 de Catalunya ja permet des del 2019 que un pres/a canviï de centre penitenciari si s'identifica amb un gènere diferent de l'assignat

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

al néixer**.** La petició és avaluada i autoritzada o no per la junta de tractament penitenciari. Actualment hi ha 8 persones trans a centres o mòduls de dones i no s'han detectat incidents**.**

4. *S'estalviaran condemnes per violència de gènere*. L'avantprojecte de llei justament explicita dins l'article 40 que la persona mantindrà els seus drets i obligacions jurídiques anteriors al canvi de sexe registral. Per tant, un maltractador no podrà utilitzar el canvi de sexe per evitar una condemna amb agreujant per raó de gènere. Per altra banda, l'anomenada llei trans també assenyala que un home trans, un cop ja consti com a home al registre, no es podrà beneficiar de les mesures que aposten per una discriminació positiva de les dones.

5. *Les estadístiques sobre desigualtat home-dona quedaran alterades*. Pel psicòleg social de la UAB Joan Pujol**,** això és una situació hipotètica que no té cap base empírica**.** Segons una enquesta presentada al maig del 2020, destaca la precarietat laboral dels homes que han transicionat a dones i per tant, poc probable que puguin alterar les xifres de bretxa salarial.

6. *Els homes utilitzaran la llei per ocupar llocs de dones quan hi hagi quotes*. Segons Judith Juanhuix, científica i mare trans, els drets humans són primer i després ja es farà l'adaptació de la legislació i es perseguirà el frau, si n'hi ha. A més, l'activitat econòmica més habitual de les dones trans a Catalunya és la prostitució i ser esteticista. Moltes viuen al carrer i són pobres. És descabellat pensar que un home cis hetero normatiu, que està a la cúpula dels privilegis, es vulgui fer passar per dona trans per aconseguir una mica de quota.

7. *S'empeny les criatures a medicalitzar-se*. Rosa Almirall, ginecòloga, fundadora del Servei de Promoció de la Salut de les Persones Trans, Trànsit, de l'ICS, posa en dubte que totes les persones trans necessitin passar per processos mèdics agressius per un desig intrínsec.

8. *L'esport femení desapareixerà*. Des del 2015, el COI permet competir a atletes transsexuals però complint una certa normativa. En el cas del homes trans no hi ha cap requeriment però sí en el de les dones trans, que han de tenir uns nivells de testosterona concrets i passar una sèrie de controls (com per exemple ja es fan al món de l'atletisme). Precisament, l'avantprojecte de llei ja recull aquesta idea a l'article 78 a la disposició addicional cinquena: "*En les pràctiques, esdeveniments i competicions esportives, se seguirà el que disposa la normativa específica aplicable, nacional i internacional, incloses les normes de lluita contra el dopatge*".

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

III. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Tal com es pot concloure fent una ullada a l'apartat de bibliografia i webgrafia, són molts els estudis que s´han ocupat dels diferents temes que s'aborden al meu treball. El més difícil ha estat justament seleccionar el més rellevant entre tanta informació.

D'una banda, és molt abundant la bibliografia sobre **la transició democràtica espanyola**, però les obres de referència que he consultat han estat essencialment les aquí relacionades. Concretament sobre la transició a nivell estatal, m'ha estat molt útil la consulta del llibre de Victoria Prego, *Así se hizo la transición* (1997). i visualitzar la sèrie documental que ella mateixa i Elías Andrés van fer per a TVE, titulada *La Transición* (1993).

Sobre **la transició a nivell de Catalunya i Lleida**, han estat obres indispensables per a l'elaboració del marc teòric del treball i la comprensió de les vivències explicades per les protagonistes del meu treball, d'una banda, el capítol dedicat a la transició del volum 8 de la *Història de Lleida*, titulat "De la restauració al franquisme", a càrrec de Jaume Barrull, Antonieta Jarne i Conxita Mir (2003); encara més útil, per concret i adaptat a un nivell d'estudiants, ha estat l'obra formada per un conjunt d'articles, sota el títol *Transició democràtica a Lleida* (2015) que l'Ajuntament de Lleida va publicar com a complement a l'exposició al centre d'Art la Panera al 2015, que aplegava un miler de documents cedits per la ciutadania lleidatana i entitats, i recollits per la Paeria sobre aquest període de la història de Lleida; així com, també, el dossier educatiu annex que es va dissenyar per treballar el contingut de l'exposició als centres educatius, obra de J. Grau (2015).

També molt útil per algunes informacions consultades ha estat el llibre publicat el 2014 per A. Jarne i P. Juvillà, titulat *El PSUC a les terres de Lleida. 1936-1938* o el publicat pel Segre i l'Ateneu Popular de Ponent, obra d'A. Jarne, P. Sanvicén i J. Cal, el 1996, *L'antifranquisme i la Transició a Lleida*.

Sobre **el feminisme**, conceptes i definicions, s'ha seguit bàsicament la informació proporcionada per V. Sau al seu *Diccionario ideológico feminista* (2000) i per N. Varela (2008), *Feminismo para principiantes*.

A l'hora d'endinsar-me en el moviment feminista durant **la transició democràtica a nivell d'Espanya**, han estat clau diversos tipus de fonts d'informació:

- ✓ (2018) *Las Constituyentes. Las mujeres en la historia política de España. Cuaderno pedagógico de Secundaria, Bachillerato y FP*: un completíssim quadern pedagògic de 194 pàgines que dona a conéixer l'aportació a la història política d'Espanya de les 6 senadores i 21 diputades constituents durant els anys '70 que van participar en el procés de la Constitució espanyola, editat pel Ministerio.
- ✓ L'apartat de la web del Archivo general de la administración-Ministerio de cultura y deporte, titulat "Feminismo, Antifranquismo y Estado en la Transición", que forma part d'una expoisició virtual que es titula "Mujeres de la

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

constitución del 78: Memoria, Reconciliación y Democracia", que m'ha servit per tenir una panoràmica d'aquest període històric i polític a tota Espanya.

- ✓ La pel·lícula documental *Las Constituyentes*, d'Oliva Acosta (2011), d'una durada de 70' produït per Olivavá Producciones sobre les dones que van participar en la redacció de la Constitució espanyola de 1978, amb una versió més curta de 11' 12" accessible i gratuïta.
- ✓ I finalment, alguns capítols del llibre de M. Ángeles Larumbe, titulat "Una inmensa minoría. Influencia y feminismo en la Transición" publicat el 2002 a Saragossa.

A propòsit del feminisme durant la Transició a Catalunya, s'ha consultat puntualment l'obra de Mary Nash (2007), *Dones en Transició. De la resistència política a la legitimitat feminista: les dones en la Barcelona de la Transició*, i la de Conxa Llinàs, *Feminismes de la Transició a Catalunya. Textos i materials*, publicada el 2008.

Però l'obra que s'ha seguit essencialment en aquest apartat és la Tesis Doctoral de Meritxell Ferré (2014), *Pensament i acció del moviment feminista a Catalunya durant la transició democràtica (1975-1985),* que és un exhaustiu estudi dels moviments feministes a Catalunya en aquest període, que inclou Lleida i recull el testimoni d'algunes lleidatanes, però de forma força secundària.

Pròpiament sobre **el feminisme i les feministes a la Lleida** des de finals del franquisme, fins als anys 90, les úniques obres de referència fins ara i que he seguit són els estudis de Maite Ojer, investigadora que també ha accedit a concedir-me una entrevista (cf. entrevista 11, a l'annex 4). Concretament:

- ✓ El documental *Les edats del violeta: feminisme a Lleida* (2001), amb guió i direcció de la pròpia Maite Ojer, editat pel grup de Dones ICV amb Iniciativa, en format DVD. A través dels testimonis de les seves protagonistes, l'autora analitza l'inici i l'evolució històrica del feminisme a Lleida entre els anys 1974 i 1984.
- ✓ L'estudi *Moviment de dones a Lleida. 1972-2007*. Guanyador de la II Beca de recerca Cristina de Pizan de 2007, que convoca l'Ajuntament de Lleida.
- ✓ L'estudi *Evolució del model femení a les arts escèniques a Lleida. 1980-2014*. Beca Cristina de Pizan de 2014, especialment el capítol 2.1. sobre els moviments de dones a Lleida.

També ha estat molt útil l'article, breu, però ple d'informació interessant d'una de les entrevistades, Mercè Ciutat (2015). "L'altra cara de la transició a Lleida", dins de l'obra ja esmentada *Transició democràtica a Lleida. Actors Context Temps Espai Síntesi*.

En aquest àmbit, el de la història dels moviments feministes a Lleida, he sabut per les pròpies autores (Mercè Ciutat, Maria Huguet i altres col·laboradores del Grup de Dones de Lleida), que ho han comentat a les respectives entrevistes, que està al tram final de redacció i és imminent la publicació i presentació d'un llibre sobre l'activisme feminista a Lleida.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

A banda de les fonts pròpiament bibliogràfiques, ha estat essencial per a la redacció del marc històric, la consulta de l'hemeroteca local, concretament la que està fàcilment accessible en format digitalitzat del *Diario de Lérida* a l'Hemeroteca de l'Arxiu Municipal de Lleida (https://premsadigital.paeria.es/cgi-bin/pandora.exe).

Finalment, sobre tota la **qüestió de la Llei trans** i les polèmiques sorgides a propòsit en el col·lectiu feminista, s'ha recorregut a diversos articles de premsa, entre els quals en destacaré quatre, que m'han ajudat a entendre les diferents posicions sobre aquesta Llei i que han marcat el debat:

- ✓ l'article de Pilar Ávarez, "Así queda la ley trans en España más allà de la autodeterminación de genero", al País.com (29/06/21) https://elpais.com/sociedad/2021-06-29/asi-queda-la-ley-trans-en-espana-mas-alla-de-la-autodeterminacion-de-genero.html
- ✓ el de la Redacció de Catalunyapress (30/06/21), "L'anomenada "Llei trans" ha dividit el moviment feminista en "pros" i "contres". https://www.catalunyapress.cat/texto-diario/mostrar/2976395/lanomenada-llei-trans-dividit-moviment-feminista-pros-i-contres
- ✓ el programa de ràdio de Mireia Izard "Les 10 mentides sobre la llei trans". 15/7/2021. Catalunya Ràdio https://www.ccma.cat/catradio/catalunya-migdia/les-10-mentides-sobre-la-llei-trans/noticia/3109920/
- ✓ i finalment l'article de Lucía Foraster (23/10/21) al *País.com* titulat "Feministas se manifiestan en Madrid contra la ley trans, los vientres de alquiler y la prostitución". https://elpais.com/sociedad/2021-10-23/feministas-se-manifiestan-en-madrid-contra-la-ley-trans-los-vientres-de-alquiler-y-la-prostitucion.html

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

IV. ANÀLISI I RESULTATS

IV.1. LES ENTREVISTES

1.1. Introducció

Per poder assolir els objectius proposats a l'inici de la meva recerca i donar resposta a algunes de les qüestions exposades a la introducció, vaig decidir treballar a partir de fonts orals, concretament a partir de les 11 entrevistes realitzades durant els mesos de juliol, agost i setembre de 2021, i que m'han permès construir les històries de vida i perfils biogràfics de les 11 entrevistades i conèixer de primera mà les seves opinions i sentiments sobre no només el que van viure com a activistes en el passat, sinó també com viuen el moviment feminista actual.

Criteris de selecció

Però qui són aquestes feministes que he entrevistat? Quins han estat els criteris de selecció? Quin paper van tenir en l'etapa de la Transició i posteriors?

Ja s'ha comentat a la introducció que, per qüestions de temps i capacitat meva, falten molts noms de referents lleidatanes que m'hagués agradat incloure, però entre les que he pogut entrevistar, cal distingir tres tipologies d'informants: 8 d'elles tenen com a comú denominador, i per aquest motiu han estat escollides per formar part de la meva recerca, el fet que totes han estat (i moltes d'elles ho continuen sent) dones actives en el moviment feminista i han participat en la xarxa associativa feminista durant el període de 1975 a 1985. Un altre punt en comú és que totes poden considerar-se lleidatanes[1], independentment de si van desenvolupar el seu activisme a la ciutat de Lleida, la majoria, o com algunes, en altres ciutats, com Barcelona, Madrid, etc. La selecció de les informants també s'ha fet amb la pretensió d'aconseguir una representació àmplia del moviment feminista, dels diferents corrents i òptiques. A aquest grup pertanyen, per ordre alfabètic:

1. Anna Ariño Garrié
2. Carme Bellet Roca
3. Chus Borrell Feliu
4. Eugènia Cañueto Vidal
5. Mercè Ciutat Valero
6. Maria Huguet Recasens
7. Carmina Pardo Mestre
8. Elvira Siurana Zaragoza

Dues entrevistades més corresponen a la categoria del que jo qualificaria d'"hereves del feminisme de la transició en el món universitari"; són Mª Ángeles Calero Fernández i Sílvia Puertas Novau, especialment actives al moviment feminista universitari a partir de 1987.

1 Quan dic lleidatanes, em refereixo a que han nascut a Lleida o han viscut gran part de la seva vida a Lleida; o sigui, en definitiva, que elles mateixes es defineixen com a lleidatanes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Finalment, vaig voler conèixer de primera mà l'opinió d'una investigadora, també lleidatana, que ja s'havia ocupat abans del tema i coneixia molt bé les meves entrevistades, perquè em donés la seva visió de conjunt i la seva interpretació com a observadora; es tracta de Maite Ojer Blasi, autora d'una obra de referència per a la meva recerca, com ja s'ha explicat a l'apartat d'estat de la qüestió.

Tipologia d'entrevista

El tipus d'entrevista que s'ha usat ha estat l'entrevista semiestructurada de final obert. El guió de l'entrevista (que es pot consultar a l'annex 3), s'ha elaborat com una orientació per a la conducció de les converses i les preguntes s'han adaptat a les característiques específiques de cada una de les entrevistades[2].

Les preguntes segueixen un guió de continguts o temes clau que s'estructuren de la forma següent:

1) Trajectòria vital (naixement, família, estudis, etc.)
2) Dimensió política: vivències de la transició democràtica i experiència en el món de la política i les seves relacions amb el feminisme.
3) L'activisme feminista: presa de conscienciació feminista, evolució ideològica viscuda i formes d'organització.
4) Reflexió i balanç dels èxits o fites feministes aconseguides. Valoració de la transcendència d'allò aconseguit i del reconeixement social obtingut.
5) Opinió sobre la relació entre feminisme i món educatiu.
6) Valoració de les posicions del feminisme actual i dels temes "polèmics" que avui es debaten.

Totes les dones contactades han acceptat la gravació en vídeo i àudio de les converses, cosa que n'ha facilitat la transcripció del contingut i posterior anàlisi, a excepció d'una informant l'entrevista de la qual, tot i que la trobada va ser presencial, per qüestions d'organització i temps no es va poder enregistrar i ella mateixa va fer arribar les seves respostes per e-mail.

Els llocs i moments de realització de les entrevistes han estat escollits per les pròpies entrevistades i han estat molt diversos (matins i tardes, interiors i exteriors): la terrassa del bar del Museu de Lleida, la terrassa del bar Bodegón a la Rambla Ferran, el Cafè Namasté, el bar Beat, el despatx de feina de les entrevistades, una aula de la UdL, la terrassa del Bar Grans Records, una terrassa a la plaça Ricard Vinyes, etc., circumstància que, en algunes ocasions, va suposar problemes d'àudio per sorolls externs, de cotxes, de gent, etc. inconvenients que no haguessin existit si s'hagués fet en un únic plató d'enregistrament interior; però, a canvi, l'ambient de la conversa va fluir de forma natural, agradable i com improvisada.

L'enregistrament en vídeo s'ha fet amb una càmera de fotos-vídeo domèstica (una senzilla Canon PowerShot SX200 IS) i també s'ha fet un enregistrament d'àudio de

[2] En realitat s'ha fet 3 guions: un per a les activistes als anys 70, un altre per a les activistes al món universitari dels 80-90 i un tercer per a la investigadora Maite Ojer.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

seguretat amb el meu mòbil. La durada aproximada de cada entrevista ha estat entre 40 minuts i 2 hores, depenent de cada entrevistada.

1.2. Anàlisi de les entrevistes

A continuació es comentaran els resultats de l'entrevista[3]. Per tal de fer-ho de forma més organitzada i clara, he segmentat les dades textuals agrupant-les en fragments de text que pertanyen a una mateixa categoria o bloc temàtic i així comentar els resultats comparant les vivències i opinions de totes les entrevistades.

Bloc 1. Trajectòria vital (naixement, entorn familiar, estudis, etc.): preguntes 1-4

La majoria va néixer a Lleida ciutat, excepte Anna Ariño que va néixer a Barcelona, Carme Bellet, que va néixer a Sidamon, Maria Huguet, que va néixer a Tarragona i Mª Ángeles Calero, que va néixer a Osca però va arribar a Lleida amb només cinc anys.

Els entorns familiars van ser molt diversos, des d'entorns de precarietat i dificultats econòmiques importants (Ariño, Ciutat), passant per les que el defineixen com a classe treballadora (Cañueto, Huguet) o rural (Bellet), i altres que van créixer en un entorn benestant i sense dificultats econòmiques (Pardo, Borrell, Siurana).

Ideològicament, també són força diverses les situacions familiars: moltes ja provenien d'una família de tradició republicana, d'esquerres i amb consciència obrera (Ariño, Ciutat, Huguet); altres es van criar dins d'una família on es respirava un ambient liberal o lliure, però a l'hora tradicional (Siurana, Borrell) i alguna, dins d'una família d'ideologia afecta al règim i molt religiosa (franquista-carlina), com Carme Bellet.

Pel que fa a la situació de la dona, hi ha dues posicions: algunes entrevistades van créixer en ambients familiars que fomentaven certa llibertat o empoderament femení (Pardo, Borrell) i altres on l'ambient era clarament patriarcal i masclista (Ariño, Cañueto, Bellet), o senzillament tradicional pel que fa als estereotips (Siurana).

Algunes recorden dones que van ser referents per a elles. Així, Carmina Pardo recorda la seva mare, que va ser la primera a portar pantalons al carrer; Chus Borrell, la seva àvia paterna, que li promovia el protagonisme i Maria Huguet, la seva mare, que era mestra i defensora de la llengua i cultura catalana:

> Borrell*: "Al ser nena i gran, pues tenia una mica aquest protagonisme i també prenia iniciativa i m'ho van promoure, sobretot la meva àvia paterna".*
>
> Pardo*: Llavors, per exemple, la meva mare, una persona que era molt esportista, doncs, va ser de les primeres dones que va portar pantalons aquí a Lleida perquè, doncs, patinava.* (...) *Doncs en aquell moment, doncs, jo tenia aquesta referència i clar, a casa meva sempre sí, perquè inclús anava a comprar, doncs: "sí, perquè la teva mare va ser la primera que va portar pantalons"; et deien aquestes coses, bueno... te xocava, ... pensaves: "pues molt bé".*

3 El contingut íntegre de les entrevistes es pot llegir a les transcripcions que apareixen com a annex 4.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Com he dit, Anna Ariño va créixer en un entorn molt inestable i amb dificultats econòmiques, en un ambient familiar molt patriarcal i masclista, contra el qual ella es va voler rebel·lar, ja que no volia viure igual que la seva mare, sotmesa a un home, i aquesta situació va promoure el seu pensament feminista:

> Ariño: *No acceptava com la meva mare i d'altres dones del nostre entorn vivien amb por, anul·lades pel marit... No eren elles, les havien exclòs; només eren aptes per portar criatures al món i ser criades del marit, i em vaig prometre a mi mateixa que no acceptaria mai un home maltractador com el meu pare.*

Mercè Ciutat va créixer en un entorn precari econòmicament. El seu pare va morir durant la guerra i van tindre moltes dificultat econòmiques. La seva classe social la va empènyer a començar a militar al partit comunista:

> Ciutat: *Soc filla de pare i mare treballadors, catòlics per obligació i republicans d'esquerres per devoció. El pare ferit de guerra al 1937 al front republicà (...) va morir de patiment als 58 anys. (...) La nostra era una situació econòmica dura, amb moltes necessitats. Sovint els padrins ens ajudaven a arribar a final de mes. (...) Els meus orígens de lluita van ser als 19 anys, pels meus orígens de classe. Vaig començar militant a un partit comunista, una escissió del PSUC.*

Elvira Siurana va créixer en una família benestant, en un entorn d'esquerres, però on les diferencies entre ella i els seus germans s'anaven fent evidents en aspectes com la repartició del treball domèstic, les aspiracions de futur i amb el que s'esperava de cada un:

> Siurana: *Quan vaig anar creixent sí,* (...) *és la diferència d'expectatives que hi havia entre els meus germans, que eren nois els dos... i és clar ells, pues, ja es comptava que farien la carrera, que havien d'estudiar i que era l'important. I amb mi, pues no s'hi pensava que fes una carrera. Allò... que fossa mona! que, a més, jo era mona de petita, però no era gens així, preocupada per qüestions femenines, no?* (...) *Després, també, a la distribució del treball domèstic ja es començaven a veure les diferències. Després, vaig viure bastant temps, un parell d'anys, amb un dels meus germans a Barcelona i, clar, al final era jo la que portava la casa, i ell convidava gent. Era molt brillant, explicava moltes coses, però jo ja estava fent el rol femení i això em va començar a molestar.*

A Eugènia Cañueto, de família de classe treballadora, l'entorn la va encaminar a no estar d'acord amb algunes coses, i tenia clar que ella no les faria, tot i que no tant com podria canviar-ho:

> Cañueto: *No m'agradava segons quines coses i sabia que no les faria o que no les volia fer, però tampoc sabia les formes com ho podia canviar.*

A Maria Huguet, la seva família, de classe treballadora i ideologia republicana, li va inculcar molts valors en defensa de la llengua i la cultura catalana, però no la va incitar al seu posicionament feminista, perquè era una qüestió que ni es plantejava.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Com s'ha dit, Carme Bellet va créixer en una família molt afecta al règim, carlistes per part d'ambdós, pare i mare. Tot i això, al ser només dues germanes, el seu pare volia que estudiessin. Va anar a estudiar interna a les Universitats laborals de Càceres i Saragossa, i aquest entorn, envoltada de dones, la va incitar a l'empoderament femení:

> Bellet: *Va venir un dia el meu pare, em va portar aquí Lleida a presentar-me a un examen,* (...) *doncs, vaig fer un examen, perquè... no sé si et sonarà... durant el franquisme, diguéssim, van muntar el Girón de Velasco, que era la mà dreta d'extrema dreta, lo que s'anomenava Universitats laborals, no sé si et sona...* (...) *Eren uns macro, se'n deien universitats, però eren instituts molt grans que, en principi, estaven pensats per... bueno... era per a persones, per a famílies sense recursos, i que venia a ser una mica de desclassament de la gent pobra, diguéssim.*

A l'hora d'estudiar, el fet de ser dona va condicionar Anna Ariño, ja que el seu pare no va permetre que estudiés. També va condicionar a Elvira Siurana, Eugènia Cañueto i Maria Huguet, perquè, pel fet de ser dones, no van poder optar a certs estudis o no tenien aspiracions, perquè en aquella època les dones o bé treballaven de secretàries o bé de dependentes:

> Ariño: *Recordo que el capellà d'Alguaire, un dels pobles on vaig viure, va proposar als pares anar interna i poder estudiar: negativa del patriarca!*
>
> Cañueto: *Per tant, si eres una dona, com a molt podies treballar de secretària o de dependenta, cap cosa més.*
>
> Siurana: *Bueno, sí, amb el sentit aquest que no vaig estudiar res, al final. El que vaig fer... em van portar a un col·legi a Barcelona molt tradicional, a pesar que la meva família no eren tan tradicionals ni tan religiosos. Sí que em van portar a un col·legi conservador, perquè era al que havien anat les dones de la meva família, i això em va crear bastanta contradicció entre el món de fora i el món intern.*
>
> Huguet: *En certa manera, sí, en certa manera sí, perquè pel fet de ser dones segons el què... ja no vaig poder optar.*

En canvi, Mercè Ciutat va estar condicionada per una qüestió econòmica:

> Ciutat: *Jo vaig fer Història perquè en aquells moments s'iniciaven aquests estudis a la nostra ciutat i, donat que econòmicament no podia anar a Barcelona, em va semblar prou atractiva la idea de dedicar-me a l'ensenyament i la història sempre m'havia interessat.*

Chus Borrell, Carmina Pardo i Carme Bellet van estudiar allò que van voler sense condicionaments; fins i tot, Carme Bellet explica que va tenir coacció per estudiar ciències, ja que se suposava que es guanyaria millor la vida:

> Bellet: *Jo suposo que no gaire, perquè vaig tenir coacció per fer el contrari. Per tant, no, penso que no, no, cal dir.* (...) *I a casa meva allò sí que, potser per aquí, en el sentit de que a casa meva, doncs, diguéssim, eren d'un poble, tenien... treballaven la terra, i a casa meva només hi havia dos noies. No hi havia cap... cap noi. Llavors, mon pare va dir: "Aquestes*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

> *nenes han d'estudiar, sinó què faran?" Saps què et vull dir? Que també podíem treballar la terra, però això no passava pel cap de la meva família. "Aleshores, doncs, vosaltres heu d'estudiar", ja està. No se'm va passar pel cap, perquè sempre ho vaig viure des de petita que havia d'estudiar i havia d'estudiar, i s'ha acabat.*
> *I bueno, en aquest aspecte pues, bueno. Clar, suposo que lo de guanyar-se la vida, pues és guanyar-se la vida millor, pues eren carreres de ciències i, sinó, medicina.*

Una generació després, les respostes de Sílvia Puertas i Mª Ángeles Calero no van distar molt. Sílvia Puertas va créixer en un entorn heterogeni, envoltada tant de gent conservadora amb reticència al canvis, com de gent que volia canvis cap a la democràcia. La universitat va suposar un punt d'inflexió important per al desenvolupament del seu posicionament feminista i el fet de ser dona no va influir en la tria dels seus estudis:

> Puertas: *Llavors, penso que el meu entorn en aquesta època era un entorn com a molt divers i molt multicolor, molt... amb gent molt diversa. Gent amb moltes ganes de fer coses diferents i de tirar endavant i d'engrescar la participació. Aquesta és la imatge que jo tinc.*

Mª Angeles Calero va tindre una infantesa entranyable i va viure en un entorn estable. Aquest entorn va incitar el seu posicionament feminista, perquè ja la seva àvia deia que li hauria agradat "vestir-se pels peus", es a dir, amb pantalons com els homes, referint-se a que li hagués agradat tindre els privilegis que tenien ells en la seva època. De la seva mare, també va observar comportaments amb els que discrepava, com que s'auto-restringia a l'hora de gastar diners, perquè deia que no tenia poder de decisió sobre ells al no guanyar-los ella, tot i que s'ocupés de les feines domèstiques que no eren remunerades:

> Calero: *la madre de mi madre decía que, esto me lo explicó mi madre, decía que ella hubiera querido vestirse por los pies* (...) *para ella, vestirse por los pies era ser hombre y ella decía que ojalá hubiera nacido hombre, porque el hecho de ser mujer ella lo percibía como muy reduccionista, o sea, lo percibía como muy limitante. Porque mi abuelo hacía cosas que ella no podía hacer por ser mujer. Y ella consideraba, pues, que eso no era justo y eso se lo transmitió a sus hijas.* (...) *Ella (mi madre) echaba de menos no tener independencia económica y ella, por la educación que había recibido, sentía que no tenía derecho a tomar decisiones porque no traía el dinero a casa.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 2. Orientació ideològica (política, social, etc.) i contacte amb la política (en la transició democràtica): preguntes 5-7

Totes es defineixen com políticament d'esquerres, excepte Chus Borrell que es no s'inclou en cap partit i s'autodefineix com a eco-feminista:

> Borrell: *A veure, jo soc eco-feminista i no prenc cap partit, diguéssim, no pertanyo a cap partit i, per mi, el feminisme és un moviment social de base que inclou tota mena de dones de totes les classes socials i no està englobat dins de cap tendència, diguéssim, política partidista.*

Dins de la política d'esquerres, algunes concreten: Eugenia Cañueto es defineix políticament com a socialdemòcrata i Carmina Pardo, que reconeix haver fet una evolució, com a socialista llibertària, mentre que Mercè Ciutat ho fa com a republicana, independentista, ecologista i antiracista; Maria Huguet com a anticapitalista, en una línia llibertària i Siurana com a d'inspiració marxista i Anna Ariño també com a republicana independentista:

> Pardo: *Jo vaig militar al partit socialista, el PSC; durant molts anys, vaig ser regidora pel PSC. Jo, en aquests moments me definiria com a... precisament com a socialista llibertària.*
>
> Cañueto: *Tot en una, socialdemòcrata.*
>
> Huguet: *Tinc una sèrie de creences, és a dir, de principis, que doncs van d'acord amb ser d'esquerres, anticapitalista, antipatriarcal, en una línia llibertària.*

En quant al seu posicionament dins del feminisme, la majoria es defineixen com a feministes radicals, i algunes també destaquen el concepte d'"eco-feminista", "antipatriarcal" o "feminista autònoma":

> Ciutat: *Actualment i seguint la meua trajectòria des dels orígens, em considero dona d'esquerres, republicana, independentista i feminista radical amb tot el que aquest concepte inclou... ecologista, antiracista, ...*
>
> Siurana: *Em definiria com a feminista radical autònoma i d'inspiració marxista.*
>
> Ariño: *Em considero, sobre tot, feminista radical, per això he lluitat i continuo fent-ho contra un sistema que fa milers d'anys ens ha sotmès a les dones: el patriarcat.*

La majoria es van començar a interessar per qüestions polítiques a partir dels 70, excepte en els casos de Carme Bellet i Elvira Siurana, que expliquen que ja des de petites s'interessaven o tenien curiositat per la política, perquè a casa se'n parlava.

> Bellet: *Pues ja et dic, per la meva història, com que ho he viscut des de sempre, des de petita, encara que fos, doncs, per part d'una família com de l'altra, doncs, des d'un punt de vista ideològic molt allunyat del meu, no?*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Siurana: *Quasi sempre, des dels 7 o 8 anys. Quan vaig començar a llegir, perquè a casa se'n parlava una mica de política. No es parlava de la guerra civil i no s'explicava el que havia passat, perquè era aquell silenci que hi havia a la postguerra (...) i després els meus germans. Clar, el meu germà gran em porta quasi 10 anys i llavors ell ja començava a opinar i a dir ja més clar..., es manifestava, el Víctor. L'altre també 7 anys més que jo, pues també ja s'anaven implicant a fer coses. A vegades, em portaven a actes i es parlava de política a casa i amb els amics de l'entorn.*

Cap d'elles, quan van introduir-se a la política a partir dels 70, va tenir en compte la consideració que la ideologia política triada tingués de la dona, ja que ni s'ho plantejaven, doncs era una cosa que vindria després, que anava implícita, però que, en aquells moments, cap partit polític considerava rellevant. Però posteriorment, a partir del 76, després de les Jornades Catalanes de la Dona i la seva experiència dins dels partits, ja van obrir els ulls:

Cañueto: *Primer vaig estar en un moviment petitet dintre del barri. Després també vaig estar a l'església Santa Maria Magdalena (...) I després a través d'amics vaig entrar dintre del món del que era l'organització de partits i, per tant, del moviment polític.*

Ciutat: *Un fet concret fou la detenció dels 113 de l'Assemblea de Catalunya, entre els quals hi havia tres companys de la facultat, a més d'altres lleidatans de nom conegut, algun d'ells del moviment obrer.* (...)
En aquells moments la meva visió de la situació era més una visió de classe que feminista, la qual cosa va fer que optés per una ideologia d'esquerres, comunista i que abarqués totes les reivindicacions més properes a les classes oprimides, als sectors més vulnerables de la societat i, especialment, a aquells moviments que giraven entorn a l'antifeixisme i antifranquisme.

Pardo: *Super jove. També clar... jo vaig néixer el 57, llavors vaig viure la transició plenament, no? I vulguis o no, quasi com aquell que diu sense volguer, t'anaves interessant per tots els temes polítics... i clar, o sigui, pues, ja te dic que a partir del 75, que va ser quan se va morir el Franco, pues... bueno, una mica abans, no? El 74, doncs, ja pràcticament... ja estava molt involucrada en moviments polítics d'esquerres, sempre estic.*

Siurana: *Clar, una mica com deia abans, la consideració de la dona que tenien ells no era gaire. Vull dir, es parlava de política, però de feminisme no, ni se'n parlava ni se sabia el que era. El feminisme el vaig començar a descobrir quan vaig començar, bueno, quan vaig anar al FIF i vaig començar a tractar més amb dones.*

Ariño: *Quan vaig anar a viure al barri de Bonavista-Tarragona, l'any 66 hi havia molta immigració que venia d'Andalusia i Extremadura, com pots imaginar, hi havia moltes mancances de primera necessitat. Els i les joves ens reuníem al teleclub, un local que pertanyia a l'església on hi havia algun capellà obrer. Vaig començar a implicar-me activament en la lluita social per les necessitats del barri i la lluita antifranquista per les llibertats i per la democràcia.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 3. Presa de conscienciació feminista (lloc, moment, persones influents): pregunta 15

Totes elles van conèixer el feminisme com a tal i es van fer feministes als anys 70, entre el 75 i el 76, coincidint amb l'Any internacional de la dona i destacant com a fet revelador i crucial la participació a les Primeres Jornades Catalanes de la Dona a Barcelona, al maig de 1976. Amb tot, moltes destaquen que és una conscienciació que va anar creixent poc a poc, fruit de moltes experiències i el contacte amb algunes dones líders del moviment:

> Bellet: *Bé, en la Universitat, jo diria que la Universitat com a, com a cos teòric, eh? en la Universitat. No tant per les lectures universitàries, diguéssim, com per ja la vivència amb altres dones, l'existència -ja et dic- dins del moviment comunista, l'existència de dones que... bueno, per a mi, doncs, referents, no? Empar Pineda (...) Per a mi formen part del grup de les meves referents o aquestes dones són les que, doncs, em donen a conèixer, doncs altres, doncs, altres lluitadores i escriptores tant a nivell occidental. (...) Vam llegir, doncs, autores americanes i europees en aquest aspecte. Ja et dic, suposo, i més... perquè hi havia certes persones al capdavant, eh? Perquè això no passava en altres partits de... (...) i perquè havia aquestes dones davant... I llavors hi ha un moment que... que, clar! decideixes, decideixes.*
>
> Borrell: *Doncs, també aquí, jo sempre estat pionera en molts àmbits i vaig començar trobant-me pues amb l'Any Internacional de la Dona. Jo era del col·lectiu de la dona de Nacions Unides. Quan estava al Moviment de joves del Baix Llobregat, em vaig posar també com a representant del Baix Llobregat del col·lectiu de la dona de l'ONU a Barcelona. I allí, pues, ja vam començar a tirar endavant d'una manera autònoma; o sigui, jo em vaig inspirar en l'acció i en la mateixa acció i a més que tenia una filosofia de vida d'igualtat. Havia llegit a les teòriques, per tant jo ho tenia clarísim, estava molt convençuda.*
>
> Siurana: *Pues, eh! Això, al 75 va ser quan em vaig començar a interessar, i quan vaig estar a París ja vaig conèixer totes aquestes dones, i a més vaig començar a llegir més i més a les americanes i tal. Allí ja vaig decidir que això era la meva, allí havia dit: "O me'n vaig al frente Saharaui (que llavors era el moment) o la meva causa és la del feminisme". Llavors va ser quan vaig decidir que "a por todas", que aquesta era la meva missió a la vida! (...)*
>
> *Vaig anar a França a estudiar i allí ja hi havia (...) bastant moviment feminista i, quan estava allí, es va fer un congrés a Brussel·les, que això també t'ho haurà explicat la Chus, que també hi era la Chus Borrell. Era el Tribunal internacional de crims contra les dones. Va ser l'any 76 això, i era internacional, i anava gent de tot el món i anaven contant com estaven les dones al seu país. I n'hi havia tant dels Estats Units, del Canadà, de Sud Amèrica, de l'Índia... Anaven contant coses i coses, i jo em vaig trobar, que jo hi vaig anar des de París, que les de Barcelona, el col·lectiu feminista de Barcelona que s'havia creat en aquells anys, la petaven allí. Vull dir... era molt radical, amb molta ideologia, molt fort. Eren moltes, hi havia la Chus Borrell i hi havia la Teresa Estany, que eren d'aquí Lleida i aquí deia jo: "Ara que jo estic aquí fora, les coses estan passant a casa meva", no? I va ser bastant definitiu perquè tornés, també. Allí vaig llegir bastant. Allí vaig començar* a *llegir*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

molt feminisme, a la Kate Millett, a la Shulamith Firestone. La Lidia, la vaig llegir jo a París. La vaig començar a llegir allà.

Ciutat: *Vaig entrar al moviment feminista per designació del partit l'any 1975, quan l'Any internacional de la dona. Estava acabant l'últim any a Barcelona i el Partit em va demanar que deixés els estudis i em quedés a Lleida a muntar el moviment de dones: era una cosa nova que, arrel de l'any internacional, es va fer una necessitat. Vaig aconseguir trobar una feina a Lleida que em va permetre desplaçar-me un cop a la setmana a la facultat i així vaig poder acabar els estudis. (...) L'any 1976, després de les Primeres Jornades catalanes de la dona, es va fundar a Lleida una delegació de l'Associació Catalana de la Dona i com a Delegada de la mateixa vaig formar part com a candidata a les primeres eleccions al Congrés de diputats d'Espanya (juny 1977), amb una coalició formada per ERC, PTC i ACD. Totes eren organitzacions no legalitzades per la qual cosa es va fer aquest front electoral. Anava en quart lloc i, evidentment, no vaig sortir. Un total de 33 mítings en 24 dies de campanya van servir per anar quallant aquest ideari! Serà a partir d'aquesta data que els meus principis feministes van sorgir amb molta empenta i ràpidament la meva consciència em va empènyer a deixar el partit, perquè vaig adonar-me que ens estava utilitzant per als seus objectius, no pel fet de ser dones amb reivindicacions pròpies…*

Ariño: *Va ser l'any 76 de les Primeres Jornades feministes en què vam participar i col·laborar activament. Va ser impressionant veure el paranimf de la Universitat central de Barcelona ple de dones que teníem i lluitaven pels drets i la igualtat de les dones. Vaig tindre molt clar que totes les preguntes i situacions que vaig viure en el passat per les quals em vaig rebel·lar, mentres anava creixent com a dona, era amb la lluita feminista i fins avui.*

Huguet: *Jo penso que fer-me feminista... No ho entenc així. No és fer-se... dir: "mira, avui la faig, eh? Avui em donen el títol d'infermera, no? Avui em donen el títol de feminista". No, és una evolució, és unes creences, són unes conviccions, són un empoderament en què tu arribes entendre que, doncs, el feminisme és una aportació per millorar la societat, la humanitat, les persones, perquè dona possibilitats a tothom i evidentment fa justícia a la dona amb totes les dècades i milers d'anys que portem de regressió i de repressió. Per tant, això ja ho vas... vas creixent, eh? A mesura que vas fent-te gran també i tens més experiències... vas formant-te, si tens interès, clar, no tothom. Vas formant-te, vas llegint, vas discutint, vas buscant llibres o articles que puguin ajudar a confeccionar, doncs, aquesta... aquesta mentalitat, aquesta idea. Però, tot això ajudat per aquesta teoria feminista que ja en els anys 50 i anteriorment, però, ja hi havien uns clàssics com per exemple la Beauvoir o, en la literatura, la Virgínia Wolf, etcètera, etcètera.*

Pardo: *Bueno, jo penso que no va haver un dia, no? Ni això, però sí que és veritat que potser sí que si això ho concebem com el dia que jo vaig decidir militar en el feminisme o, doncs, incorporar-me al moviment feminista, va ser el moment que, bueno, em vaig començar a veure tot el tema aquest de la campanya del divorci i vaig començar a conèixer, doncs, dones com les del Grup de dones que, bueno, potser ens portem uns 5 anys, pot ser soc entre 4 i 5 anys més jove que elles i que són les primeres que van començar a incorporar el moviment feminista aquí a Lleida. Bueno, tan fàcil com allò, veure el tenderet al carrer,*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

i dir: "pues m'hi puc incorporar i tal", i bueno, prendre la consciència de que aquest país, de que aquest món som tothom, tothom necessari que diu, som homes i dones, i que les dones... faltava molt recorregut per a estar incorporades socialment.

Sílvia Puertas, en canvi, va conèixer el feminisme a la seva entrada a la Universitat, que li va generar canvis importants. M.ª Angeles Calero posa l'èmfasi en dos moments claus: la indignació que li produïa el que deia la seva mare i la tesi doctoral, on es va adonar de la infravaloració dels estudis de gènere per part de les persones del mon científic. Això últim va radicalitzar-la.

Puertas: *Bueno, feminisme és gairebé com una actitud personal. (...) Llavors aquesta actitud una mica rebel, jo sempre l'he tingut, fins i tot de joveneta. (...) Però si jo hagués de posar un moment, doncs, la meva entrada a la Universitat va generar canvis importants, no? Ja no van ser els primers moments de la transició democràtica, en què hi havia un activisme més de carrer. Doncs, jo sóc més fruit d'un moment en el que hi han molts canvis que es donen en el món del coneixement, al món de la reflexió, en el món de les organitzacions de l'àmbit universitari. Jo quasi gairebé més, me situaria més en aquesta banda, en aquesta part.*

Calero: *Feminista... yo creo que feminista debería de serlo yo ya por lo que oí a mi madre, o sea... Para mí fue un golpe en la cara mi tesis doctoral, yo hice mi tesis doctoral sobre los refranes que hablan de las mujeres. (...) Me di cuenta de que la mayoría hablaban muy mal de las mujeres y que muchos alentaban al maltrato de la mujer, alentaban al sometimiento de las mujeres sin necesidad. (...) Claro, que te encuentres sobre un corpus de casi 11.000 refranes, y que pues a lo mejor el 1 por ciento como mucho, como mucho, hable bien de las mujeres (...) Decía ¿cómo podía ser que las mujeres hubieran permitido esto? Que ¿cómo podía ser que hubieran tolerado estos refranes cuando tradicionalmente han sido las mujeres las que han transmitido la oralidad y esto es todo oral? que ¿cómo no se habían rebelado las mujeres? (...) Fue como una bofetada. Yo ya tenía algo allí sembrado y, de repente, floreció todo de golpe y me di cuenta de que esto era un desastre. Y además, cuando... cuando observé que mi tesis doctoral parecía no ser tan valiosa como una tesis de gramática o como una tesis de... ¿Sabes de qué es? ¿De fonética o incluso de pragmática? No, la mía era de lingüística, pero hablaba de las mujeres. Pues no tenía tanto valor como si hubiera hecho cualquier otra cosa. Yo había hecho mi tesina de sociolingüística allí. Eso era maravilloso. Eso era digno. Eso era muy valioso. Eso era una gran aportación al conocimiento. Pero lo que yo había hecho sobre los refranes de las mujeres no era algo que tuviera mucho valor. ¡Claro, yo me encontré así! Pues, si yo he trabajado con el mismo rigor, con el mismo método científico, (...) etcétera, etcétera. ¿Y por qué esto no tiene el mismo valor? Entonces me choqué también con la incomprensión y la infravaloración de los estudios de género por parte de los colegas del mundo científico. Pues, todo eso, claro, hizo, diríamos, radicalizarme, si es que soy radical, que no lo creo. Pero, bueno, sí.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 4. Experiència vital. Valoració de les discriminacions patides per ser dona: preguntes 16, 17, 18.

Moltes de les informants responen que no van patir discriminacions directes en l'àmbit professional, però que sí indirectament van experimentar un tracte diferent que els homes no patien: haver de defensar qui eren, que les seves opinions no fossin tan acceptades, que es qüestionés la seva presència o posició i que l'haguessin de justificar, etc. Moltes d'elles, al treballar en espais més progressistes o format per dones, argumenten que les discriminacions no eren tant evidents. A la vida quotidiana, diuen que tampoc no van patir discriminacions molt directes, més aviat el que avui qualifiquem de micromasclismes, que passen desapercebuts i que estaven normalitzats.

> Bellet: *Sí, sí, però jo i totes. Vull dir a veure, no d'una manera... una manera que puga dir molt directa, no? Però jo ho he viscut i ho he vist amb companyes, eh? (...) soc professora, ...però en els claustres (...), que hi ha moltíssimes dones, com saps, però normalment les direccions són homes... (...) llavors eren tots homes; doncs, tu dones una opinió, això ens passa molt a les dones... dones una opinió, parles i, bah... no passa res! al cap d'una estona, va un company teu i coi! I allò...! però, sí és el que havia dit jo! i... saps què et vull dir? O sigui... això mos passa a dojo, eh? I per a mi, doncs, és evidentment... és una mostra de... I ho he viscut molt també en una directora que vaig tenir jo, que era una persona, bueno... una persona que va rebre! una persona molt intel·ligent, molt vàlida, molt bona persona, o sigui, que per a mi ho tenia tot i ho té tot... i va patir moltíssim! O sigui, perquè tothom deia, però que no ho veus, que és "una arribista", què no ho veus...? Vull dir, a veure, són qüestions de que... el mateix que feia ella que... actuava d'una manera molt de sentit comú i tal, doncs en un home allò seria meravellós, però en ella era... vaja, un descrèdit! Era un descrèdit ... i el que passa és que les dones que valen, diguéssim, s'espolsen, no?*

> Borrell: *Ara no, i després al moviment feminista no, però quan he treballat amb homes m'he fet respectar. I ja sabien que jo era "la feminista" i, per tant, ja anaven amb cura, o sigui, era com... sentia que ells tenien els seus deixos i els hi donava tocs i deia: "vosaltres podeu ser com sigueu, jo seguiré doncs la meva filosofia de vida".*

> Cañueto: *Després vaig estat treballant també molts anys a la universitat i, per tant, tampoc, perquè era "igual treball, salari igual". Per tant, no ha estat una cosa..., ha estat fora. Indiscutiblement si vius en una societat masclista, que l'hem tingut i la continuem tenint, no es nota tan fortament com abans, però existeix i, sinó, pues és la que veiem cada dia, sí que has tingut que ficar-te forta i acceptar, acceptar... perquè no tenies una altra. Una frase, un gest. Això sí, indiscutiblement forma part del viure. Sí.*

> Ciutat: *Podria explicar algunes situacions on havies de defensar-te i deixar molt clar qui eres i que volies ser considerada una persona igual als altres... sempre donant explicacions…*

> Huguet: *Discriminacions no. Jo vinc del món de l'ensenyament i la veritat és que, doncs, en el món de l'ensenyament, doncs hi ha una certa línia igualitària. El que sí que pots trobar persones que no estiguin a l'alçada (...). I fora, doncs, en moments determinats... comentaris, actituds.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Pardo: *Bueno, jo penso que, així, descarats, podríem dir, no, però d'una manera solapada i d'una manera... perquè, clar, la discriminació no és sols no tindre avantatge. A vegades és simplement el que no pots anar segons en quin lloc, és una autocensura. Que no pots anar a un lloc vestida segons com tu vas, segons com voldries aquell dia: doncs, aixecar-te i no pintar-te, o no sé què, no sé quant, vull dir, en el fons no deixes d'estar sempre constantment jutjada pel teu gènere, no? I això, doncs, bueno és, no deixa de ser... als homes, difícilment se'ls hi valora per si porten americanes o no porten americana.*

Siurana: *Jo he treballat al despatx de la Lídia Falcón d'advocades, vaig treballar al Diari de Barcelona que era mixte, però tenia un component també molt alternatiu, i no he patit gaire discriminació, perquè he treballat en coses molt racionades amb el feminisme i amb les dones. El primer jefe que vaig tindre, que vaig treballar un temps, era advocat. Allò típic que t'aconviden a sopar o a dinar i que t'has d'escórrer. Per tant, aquest tipus de coses sí que les he viscut. O que vaig demanar un crèdit i el banc que demanava diu «Bueno, pues ¿per què no quedem a les 8:00: nos tomamos una copa y lo hablamos?». Aquest tipus de coses, sí que les he aguantat com totes, o jo que sé, que et fiquin mà al metro o aquest tipus de coses. Evidentment, totes les hem viscut, no?*

Ariño: *Recordo una anècdota en què se'm va qüestionar el fet d'anar la tercera de la llista en unes eleccions municipals; en aquells anys, els partits d'esquerres i sobre tot les dones militants s'exigia un percentatge de dones a les llistes: en dèiem discriminació positiva. Comentari d'un dirigent sindical del moment: "Que hem de posar dones florero?" En aquella època jo era secretària general de sanitat a Lleida, presidenta de la Junta de personal de l'ICS a Lleida, representant en la mesa de negociació de sanitat de l'ICS de CCOO, responsable de la secció sindical de CCOO de l'hospital universitari Arnau de Vilanova i responsable de dones d'ICV a les terres de Lleida... florero, florero... como que no!*

Sílvia Puertas creu que la discriminació de sexe encara hi és:

Puertas: *Jo penso que la discriminació per raó de sexe encara hi és ara. (...) Quan vas a buscar feina moltes vegades se't valora per l'expectativa que es pot tenir de tu, respecte al què passarà el dia de demà, no? Si estaràs amb una dedicació plena, tant si hi ha un horari pactat com si no, si sortiràs de la feina per atendre necessitats de la teva família, o si no et comprometràs al 100% sinó al 200% en el projecte de l'empresa, amb independència del cost que això pugui tenir en el teu àmbit personal.*

Totes asseguren que la situació ha millorat, però que encara queda moltíssim camí per fer. Mercè Ciutat denuncia que l'aplicació de les lleis deixa molt a desitjar i que cal distingir el feminisme institucional del radical:

Ciutat: *Cal reconèixer que les coses han canviat, evidentment, s'han fet lleis que han millorat la condició de la dona. Però moltes vegades la seva aplicació deixa molt que desitjar; per exemple, la llei de l'avortament. La bretxa salarial, és un altre dels temes importants. L'atenció a les dones i filles víctimes de la violència masclista, també deixa molt que desitjar. I no parlem de la situació que viuen les dones migrades, treballadores, amb problemes no solament laborals sinó també d'habitatges, violència...*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Podem presumir de tenir uns 8 de març molt participats i amb moltes banderes de molts colors i moltes manifestacions, però cal ser realista i veure que una cosa és el feminisme institucional i l'altra el feminisme radical que és el nostre, el de lluitar, el de reivindicar, el de denunciar, el de formar-informar. Radical: anar al fons del problema, a les arrels.

Algunes altres com Maria Huget són més pessimistes i pensen que, fins i tot s'està tirant enrere, a nivell social:

Huguet: *El que vam aconseguir en aquests 40 i pico d'anys en aquest país nostre, en aquesta anomenada transició, que tampoc... (...) Jo crec que sí, que hem tirat enrere i estem tirant enrere. El que es va..., avui en dia ja no hi ha... evidentment, el divorci ja no es qüestiona, totes aquestes coses, però se segueix qüestionant l'avortament. Que estem..., han passat un munt d'anys i encara estem igual. Després, lo del terrorisme masclista contra les dones, que cada dia o quasi bé cada dia hi ha assassinats (...). Això no hauria de ser en aquests anys i en polítiques que diuen aquests dos governs. Tant d'aquí, d'allà, com de més enllà. Polítiques d'igualtat, polítiques de... o projectes d'afavorir les dones que, la veritat, penso que això ha estat un fracàs i segueix sent un fracàs. Soc molt dura amb això. (...) Soc molt crítica en aquestes polítiques. Si aquestes polítiques no han servit, fins i tot, en l'ensenyament! que si perspectiva de gènere... Quin resultat hi ha? Les noies joves i no tan joves es deixen, doncs, dominar. I això potser tu coneixes més que jo, però jo ho he vist amb alumnes, i després també en què... doncs: "on estàs? què fas? Per què vas vestida així?". La possessió. Tot una sèrie de coses que no s'han solventat en absolut. I llavors ens venen aquestes senyores del feminisme institucional, una crítica també, i aquests senyors polítics, etc. dient que ho arreglarem.*

Totes estan d'acord que legislativament la igualtat ja està gairebé aconseguida, excepte en el tema de l'avortament que sempre s'ha d'estar reclamant, expliquen; però que, a la realitat, aquestes lleis no es compleixen, no es fan efectives.

Carme Bellet assegura que es necessita que els homes també posin de la seva part, perquè fins al moment no ho han fet i fins que no estiguin ells disposats, socialment no s'aconseguirà. El gran problema de l'assumpció del treball no remunerat, el domèstic, la cura de les persones, la doble jornada de les dones, etc. són la clau i que si no es resolen, no hi haurà igualtat:

Bellet: *Tenim més independència econòmica. I això és evident, però jo penso que el panorama és molt desolador per a les dones. És a dir, a nivell social doncs d'acord! hem aconseguit tot això i tota una sèrie de drets, però pensa com està el treball! O sigui, les dones continuem fent lo doble de treball (...) I això crea una situació molt angoixant d'estrès de no poder viure. (...) però bé, els homes no s'han incorporat, és a dir, no s'han incorporat a les cures, no s'han incorporat a, doncs, en el cas d'una parella, doncs, la feina la continua portant... o la pre-jornada laboral que parlàvem fa 40 anys, doncs, vulguis o no, existeix. Una mica menys, però sí! però la feina, aquestes feines, doncs, vol dir que les dones pràcticament a vegades és que no tenen vida!* (...)
I, per tant és un punt que hem de treballar. Hem de treballar molt. Potser és el més difícil perquè significa que els homes també, i els homes no estan, no estan per la labor; naturalment estan per dir "vale, fes lo que vulguis", però també has de fer tota la resta, perquè ells no s'ha incorporat al treball de cures.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Pel que fa a M.ª Angeles Calero, explica que com a estudiant en la universitat ja va notar diferències en el tracte cap a les noies. Recorda bromes masclistes per part d'algun professor, i la infravaloració intel·lectual de les noies, quan els nois podien ser brillants i les noies mai no n'eren destacades. Ja com a professora, també ha vist discriminació, sobretot en el cas de la concessió de beques: explica que al tenir un bebè, havien de seguir igualment, i no podien gaudir d'un permís de maternitat ni de lactància, perquè a la universitat no n'hi havia.
Actualment, pensa que la situació ha millorat, però que, tot i així, continua vivint micromasclismes, que molts cops son autorestriccions:

> Calero: *el hecho de que... de que no se contemplara en las becas la posibilidad de que las mujeres pudieran ser madres. El hecho de que, pues, eso, era madre y no tenía ciertos permisos ni tenías ¿sabes? El hecho de que el cuidado de la familia siga recayendo en las mujeres que, y que, y que no haya suficiente apoyo institucional para que ese cuidado no afecte negativamente la vida profesional. En nuestro caso, es docente e investigadora ¿sabes? Porque la docencia te la apañas, pero la investigación te pasa factura, te pasa factura. Los años de crianza te generan, pues, una menor producción, y eso yo lo he vivido por la edad que tengo.*
> *Ahora las generaciones más jóvenes ya tienen una situación un poco mejor, porque gracias a Dios, aparte de que los políticos, pues, como se tienen que poner la medalla, ¿no? pues, diríamos que promueven ciertas leyes, pero sobre todo porque han llegado mujeres a ciertos sitios, y al llegar mujeres a ciertos sitios que han tenido que pasar situaciones y no son pocas, porque cuando hay pocas, hay muchas que diríamos que se han masculinizado, ¿no? pero cuando ya hay muchas y hay diversidad, pues encuentras todo tipo de mujeres, también mujeres que no... que no han adoptado el rol masculino, y esas mujeres que han sufrido, (...) o sea, comprenden mejor, tienen más empatía y además luchan, porque eso que ellas han sufrido no lo sufran las que vengan detrás. Entonces, poco a poco, eso se va mejorando y, gracias a Dios que es así, porque tenemos que acabar con esta diferencia que te decía en producción científica y con el hecho, porque la producción científica va después ligada con los tramos de investigación, va después ligada con las acreditaciones para ascender en la carrera universitaria. Claro, es que todo eso te mediatiza. Por lo tanto, sí que hay un elemento de base, y es que unos años de tu vida tienes dificultades que no te facilitan.*

Bloc 5. Vivències feministes dels 70: preguntes 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14

En quant a les reivindicacions més importants totes coincideixen que van ser el dret al propi cos i els drets reproductius, l'avortament i els anticonceptius, i després el divorci.

> Borrell: *Mira, nosaltres gràcies a l'Any internacional de la dona de les Nacions Unides l'any 75, que encara hi havia Franco, a la primavera, quan es va declarar això, ens vam reunir 200 dones al col·legi d'Advocats de Barcelona i allà vam declarar... pues que era l'any internacional i el moviment feminista a Espanya. Després vam anar a Madrid 500 dones, a un col·legi de monges, amagades, per declarar el moviment feminista espanyol i allà vam iniciar amb lo bàsic: igual drets, salari igual, dret al mateix cos, les lleis, la llei de divorci, de l'avortament, etc.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Cañueto: *Una de les coses que jo tinc al cap perquè, a més a més, me vaig moure bastant per aquí... era la qüestió de l'avortament, la qüestió del divorci. La qüestió de la diferència salarial es tocava però es tocava més dintre del sindicat.*

També coincideixen que els partits d'esquerra eren masclistes, com ho era la societat mateixa. El paper de les dones en els partits era rellevant, però sovint invisible i els càrrecs més importants eren ocupats majoritàriament per homes. Algunes expliquen que les tenien en compte a l'hora de prendre decisions, tot i que havien de lluitar per fer-se escoltar. Diverses són les que confessen que les Jornades feministes del 76 els van obrir els ulls i es van adonar que els partits les utilitzaven o consideraven el tema de l'alliberament una cosa secundària o que vindria sola, després de la revolució social:

Bellet: *Perquè nosaltres, a veure, nosaltres als llibres que llegíem i que comentàvem, que sí que fèiem moltes reunions de comentar política i, clar, era Lenin, era Marx, Lenin... És que tot això a ell li venia grandíssim a Lenin, totes aquestes qüestions, vale? (...) és que aquest tema (l'alliberament de les dones) no es tractava bé. O sigui quan es tractava, no el tractaven i, si es tractava, doncs, la resposta és que "després, això és una qüestió que ja vindria després rodada, que vindria tot rodat, saps?" I tu deies: "Vale, pues mira que bé!"*

Siurana: *I tant! Mira, l'avortament, per exemple. Va haver-hi als anys 80, a principis... teníem unes reunions a Barcelona de la Coordinadora feminista, que anàvem tots els grups feministes. També anaven les feministes autònomes i les feministes de partit, les feministes dels sindicats. Pues, per treure una pancarta que demanàvem l'avortament, el Partit Comunista s'hi oposaven perquè deien que era impopular, que no era el moment! Després... què va ser? que li vam escriure a l'Ernest Lluch per alguna qüestió també d'aquestes, i ens va dir: «Home, és que l'opinió pública no ho demana» i això ja... ja eren els socialistes al poder, no? Ens va costar molt i la paraula feminisme, a més que ara es diu amb tanta facilitat, no es deia! El grup que vam fer aquí a Lleida l'any aquest 75-76 i es va dir Grup d'alliberament, Grup de lluita per l'alliberament de la dona, però no ens van deixar posar feminista perquè: «no, que la gent no vindrà, la gent s'espantarà» i masclista tampoc es deia, perquè era com dir jo que sé, un taco!*

Bloc 6. Reflexió i balanç dels èxits o fites feministes aconseguides. Valoració de la transcendència d'allò aconseguit i del reconeixement social: preguntes 19, 20, 21

Totes coincideixen a destacar que, com a feministes, no han rebut cap tipus de reconeixement per part de les institucions. La majoria, però, tampoc el busquen. Així ho diuen clarament Eugènia Cañueto, Mercè Ciutat, Maria Huguet, Carme Bellet i Carmina Pardo, que pensen que la feina feta no ha sigut per a aconseguir cap classe de reconeixement, i que no se n'ha de donar, perquè elles no han lluitat buscant ni esperant cap agraïment, i molt menys de les institucions:

Ciutat: *El reconeixement... si haguéssim de fer les coses perquè ens reconegués un sistema patriarcal capitalista com el que tenim, doncs la veritat no tinc cap tipus d'interès. Si reconèixer vol dir sortir a la premsa i que ens lloïn i que ens donin medalles. Nosaltres no esperem medalles, nosaltres l'únic que volem és contribuir i que es reconegui la lluita de les dones en tot el que s'ha pogut avançar de la lluita global, no únicament i exclusiva nostra, sinó de tot el moviment feminista.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Huguet: *Jo penso que no hi ha d'haver cap tipus de reconeixement. És una lluita, és una convicció, és una manera de ser, és una manera de viure. Jo he optat per això, jo crec en això. Per tant, no m'han de reconèixer res. Com tu pots creure, pots fer, què hem de reconèixer?*

Pardo: *Jo em sento reconeguda personalment. Vull dir, a veure, jo crec que va haver en el seu moment, em sembla que va haver, es va donar una medalla o algo al Grup de dones. Jo soc molt contrària a tots aquests reconeixements. Penso que els reconeixements sí que estan bé a nivell de col·lectiu, però, pues, potser... què et diré jo, fent una beca o fent alguna cosa, algun altre tipus de... vull dir, una placa o una medalla o aquest tipus d'històries, doncs, no serveixen per a gaire cosa més que aquest dia, pos, estar molt orgullosa de tot el que has fet.*

Pel que fa a la rellevància social, totes són conscients que la gent no les coneix ni a elles ni el que van fer, tot i que algunes destaquen que és ara quan ha començat a sorgir un interès "històric" pel tema dels moviments feministes a Lleida i aquest interès, per exemple per a Chus Borrell o Eugènia Cañueto, ja és un reconeixement:

Borrell: *Crec que no se'ns coneix pràcticament, no, que no ens han tampoc vingut a preguntar res ni a reconèixer. Jo crec que el reconeixement... potser esperaven a que ens morim per donar el reconeixement, per allò de dir ... "bueno, las históricas", com diuen les italianes "quelli istorici".*
I a les escoles, aquí a Lleida, ja s'està fent un treball... concretament, pues bueno, al vostre Institut Guindavols... a la FEDAC també estan promovent el lideratge amb les nenes, a diferents escoles de Lleida ja hi ha moviments didàctics que inclouen ja el gènere.
Si ens referim a títols i medalles, zero. Però si ens referim a que ens pregunten i volen saber i ens inclouen com a teòriques, pues jo espero que sigui i s'està començant a fer.
(...) *A veure jo quan veig que a les joves... veus, ara m'estic emocionant també, no? Veig que és un llegat que ha arribat i això, pues, ja és una satisfacció i comprendre que, gràcies a tot el treball que hem estat fent quan nosaltres teníem 20 anys, perquè algunes van començar als 20 anys, pues ara, 40 anys després, 45 anys després, pues vosaltres ja ho teniu integrat i ara ja la meitat de la lluita que vam fer nosaltres ja us la podeu estalviar. Podeu anar més enllà i això és una satisfacció.*

Cañueto: *Però, bueno, dit així... Jo no necessito cap reconeixement. Per exemple, t'agraeixo l'entrevista, t'agraeixo que m'escoltis, però no ho sé. Ara, que em diguin si és bo que tu facis un treball sobre això? Sí. Que la Mercè i la Maria intentin fer una història del moviment de les feministes a Lleida? També. Perquè hi hagi constància, perquè es tingui en compte que hi va haver un grapat maco, no només de dones, però en general, de dones i homes que volien canviar la societat. Si la societat ens deu un reconeixement, jo penso que no. A veure no vull, és una manera de parlar, no vull una medalleta per haver fet... No, el reconeixement és el teu, per exemple, perquè penses que val la pena deixar constància d'un temps a la nostra ciutat, quan la gent es mou per canviar les coses. Només és això. Jo personalment, no.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Elvira Siurana explica que potser a les que han triomfat en el món de la política sí que les hi han fet alguna mena d'homenatge o una medalla, però que igualment aquest reconeixement dintre del partit tampoc ha sigut tant com cap als líders masculins:

> Siurana: *Home, de les institucions, no. Les que han set d'un partit polític que ha triomfat, potser sí que els hi han fet un homenatge, una medalleta i tal, però, inclús dintre del seu partit polític, tampoc tant com els líders masculins. I les que hem anat per lliure, ni caso, no? Res. Ni medalles ni, en tot cas, gràcies que no ens insultin, que no ens posin verdes. Bueno, reconeixement de la societat... el comencem a tindre ara, jo tinc la sensació que des que he tornat a Lleida, ara que soc jubilada, que de repent em feu cas i em comenceu a preguntar. (...) ara sí que em sento com que em fan cas i que la meva opinió compta, però per a això he tingut que arribar a quasi als 69 anys, que tinc ara, no?*

Mercè Ciutat explica que l'únic que espera per part de la societat és una resposta: que es conscienciï i que recolzi les seves reivindicacions:

> Ciutat: *Nosaltres lo que esperem és la resposta de les dones i de la part de la societat conscienciada que vol recolzar les nostres reivindicacions que, evidentment, són molt diferents les que vam reivindicar els anys 70 i 80, i les reivindicacions actuals del feminisme radical*.

La majoria coincideix en què hi ha hagut molt poca recerca històrica sobre el que les feministes van fer en aquella època a Lleida i en general. Per aquesta raó, ara -expliquen- algunes, liderades per Mercè Ciutat i Maria Huget, estan treballant en recuperar aquesta part de la història de la nostra ciutat:

> Ciutat: *Perquè és veritat que a nivell de recerca històrica no hi ha hagut un interès per parlar del que va ser la nostra, de quina va ser la nostra feina, amb què vam contribuir en tots aquests canvis. Això ho han obviat fins i tot dones historiadores. És una llàstima que no hagin recollit; hi ha historiografia relacionada amb el que és la transició a Lleida que fa tot just un toc, una referència, com si haguéssim estat una cosa minoritària, una cosa poc transcendental. I no és cert. I no és cert, perquè crec que vam contribuir en gran manera des de l'any 75. No estic parlant del 78, 79 cap endavant, sinó ja des dels 75 amb una primera associació que es deia Asociación Provincial de Mujeres de Lleida. Era una mena de associació de amas de casa. És lo que es podia fer en un moment en què el franquisme encara, en fin... vull dir quan es va fundar aquesta associació va ser a començaments del 75, Any internacional de la dona, i que el dictador encara no estava mort, per tant s'havia d'anar amb les lleis que hi havia en aquests moments i es va aprofitar per fer aquesta associació.*
>
> *Doncs allí va ser on va començar a caminar tot això. Doncs, tot això no ha estat recollit per ningú i això esperem amb aquest llibre que publicarem, que quedi recollit i que es vegi tot el que s'ha fet. Sí, que la premsa es va portar molt bé, perquè el recull de premsa local que tenim nosaltres és bestial, perquè tenim com, jo diria..., com a unes 400 pàgines de diaris de diferents dies que parlen de nosaltres amb entrevistes, taules rodones, resum d'activitats, jornades que vam fer. Tot això queda recollit, però la historiografia de Lleida no ho ha fet.* (...)

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

> *I a l'hora de parlar inclús d'algunes de nosaltres i fent ja un dels llibres de la transició que parla de l'Anna Ariño, com a militant del PSUC i parla de mi, com a activista social, però no hi posa res del que és la militància i la lluita feminista que les dos vam ser bàsicament... bueno ... en fi, el nostre centre de lluita va ser aquest, no?*

Carmina Pardo, en canvi, creu que la gent sí que sap que existeixen, però que no poden demanar a la gent que es preocupin per les coses que elles van fer, perquè la gent té altres interessos:

> Pardo: *A veure, la gent sap que existim. La gent té moltes feines i té molts interessos i té moltes coses a fer. No podem demanar que tothom estigui pendent de lo mateix que estem pendent nosaltres. A vegades pensem erròniament que la neutralitat som nosaltres, és a dir, pensa que tot el món passa per la nostra manera de pensar i pels nostres interessos, no? I no és així, per lo tant, bueno, jo crec que sí que la gent, doncs, sap... el qui vol, ho sap, qui no vol, no té per què, pues, saber-ho. I lo que sí que crec és que, bueno, que tot lo que se va fer, sí que potser no està conegut i estaria molt bé. Jo sé que ara hi ha un parell de dones del Grup de dones que estan fent un llibre sobre feminisme a Lleida. ... bueno, estic col·laborant i els hi intento passar documentació de la que jo tinc. I, bueno, la veritat és que sempre penso que és molt necessari, no sol amb el feminisme, sinó amb qualsevol moviment social que pugui recollir-se i que la gent pugui conèixer.*

D'altra banda, Carme Bellet ens diu que es necessita distància perquè la gent se n'adoni d'allò que van fer i el que va significar per al conjunt de la ciutat.

> Bellet: *Perquè es necessita potser també una mica de distància, no? que es diu, de les coses... Es necessita una mica de temps, de distància. Perquè això passa amb tots els moviments, no? Després veus fulanita i menganito, veus tipo "va fer això, va fer allò". Però això es veu després, no? Jo penso que ara no, no, no, no és el moment de... Ai! és que per a mi és un, és un món que no... que no m'interessa. És que no... com dir-ho. Que m'entens el que et vull dir, no?*

Per acabar, Maite Ojer, que ha investigat i ha fet tasca de divulgació del moviment feminista a Lleida, és contundent en aquest sentit:

> Ojer: *Podríem parlar d'un 98% de la població no tenen ni idea del que han fet i te diré que, més que això, és més perillós encara, dins de les files i moviment feminista i de les dones que es diuen feministes tampoc tenen ni idea d'aquestes dones. Però, no només del Grup de dones, que és molt important, sinó de tot el moviment d'acadèmiques que hi va haver dins de la universitat i que van canviar absolutament el panorama de la ciutat. I estic parlant de les del SIED, que va acabar sent el centre Dolors Piera, i que va generar un màster d'estudis de gènere, quan també en aquell moment era marciano. Doncs això també ha canviat la fisonomia de la ciutat i de la província. Reconegudes? En absolut, zero.*

Bloc 7. Opinió sobre la relació entre feminisme i món educatiu: preguntes 22, 23, 31

Totes creuen que el feminisme hauria d'entrar a les aules, però no totes coincideixen en com s'hauria de fer per ser efectiu. Chus Borrell proposa incloure-ho com una

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

assignatura, mentre que Maria Huguet i Mercè Ciutat creuen que la teoria feminista hauria d'ensenyar-se com una cosa bàsica als instituts, però de forma transversal, no només com una assignatura:

> Borrell: *Jo crec que sí, que s'hauria d'incloure com un crèdit de lliure elecció i també com una assignatura.*
>
> Huguet: *Jo penso que s'hauria d'estudiar com s'estudia, doncs, història o s'estudia (...) I el professorat hauria d'estar format i hauria de ser conscient que no solament s'estudia des de Ciències socials, sinó que s'ha d'estudiar en totes les matèries, que és transversal. Hauria de ser transversal. I això vol dir que el professorat ha d'exercir una actitud amb trets feministes. (...) ha d'haver una actitud, un canvi, una consciència. Perquè sinó, no, no mourem res.*

Carmina Pardo, Elvira Siurana i Mercè Ciutat opinen que el feminisme s'hauria d'incloure des d'una perspectiva global, mundial i després focalitzar-ho a nivell local, a Lleida:

> Pardo: *Sí, em semblaria molt interessant, no sol a Lleida, sinó en general. Sí, sí, en general i naturalment focalitzar-ho. Jo soc de la pedagogia aquesta de la teua casa, el teu carrer, el teu barri, d'anar pujant. Per tant, a nivell de moviments socials, igualment, sí, sí. No sol de feministes, sinó el dels moviments de les associacions de veïns, de tot lo que hagi aportat a anar endavant.*
>
> Ciutat: *Jo diria que el que seria interessant és que als instituts s'estudiés les aportacions de les dones a nivell mundial, això s'hauria de recollir. Evidentment, això vol dir que s'ha de parlar de, a nivell mundial, la llarga història de lluites que han hagut. (...) I als instituts, tant a la ESO com el batxillerat, s'hauria de recollir en els programes i a tot arreu un apartat deixat obert perquè s'inclogui el que fa referència a la història local, perquè poder d'una manera... i atreure també l'alumnat perquè prenguin interès de..., no solament, en aquest cas, del moviment feminista, sinó també de les lluites de caire social cívic que s'han donat al llarg de la història.*

Eugenia Cañueto creu que no només als instituts cal educar en el feminisme, sinó ja des de l'escola, al carrer i a tot arreu, ja que els valors del feminisme s'han d'introduir des de petits.

D'altra banda Carme Bellet creu que, més que una assignatura d'història, el que seria important seria desenvolupar millor el projecte coeducatiu, que, tot i existir a la majoria de centres, creu que queda relegat a segon pla i no es fa efectiu. Reivindica que s'ha de dur a la pràctica i s'ha de revisar la seva efectivitat constantment i donar-li la importància que té.

Sílvia Puertas insisteix en què s'ha d'introduir la part teòrica i la part pràctica:

> Puertas: *Primer conèixer el feminisme que és des d'on partim, que és, en què consisteix. Després aquells elements que són bàsics de la lluita feminista, doncs, que puguin ser incorporats en el dia a dia dels centres, doncs, en les organitzacions del centre, a les aules, en la distribució d'espais, en els continguts curriculars, en la comunicació. En fi, tots aquells aspectes que fan que es pugui dur a terme una pràctica educativa respectuosa amb*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

> *homes i dones amb qualsevol tipus de diferència i que permeti, doncs, que tot els coneixements que hi han respecte als homes i les dones estiguin a l'abast de l'alumnat. Bueno, ho he dit de manera molt resumida, no? Però hi han moltes possibilitats d'intervenir. El feminisme és coneixement teòric per una banda, però també és pràctica, no? Llavors tota aquella part pràctica, que és... que ve del coneixement, doncs, aplicar-la, incorporar-la en el dia a dia dels centres.*

Calero, en canvi, insisteix en treballar els valors inherents al feminisme, més que el feminisme com a tal:

> Calero: *A ver, siendo... el feminismo es una ideología, tal vez no tenga que entrar como ideología en un Instituto. Pero sí los valores del feminismo, igual que, pues, otras ideologías, pues, de izquierdas, por ejemplo, que tienen unos valores de solidaridad, que son muy buenos para la convivencia. Esos valores de respeto, de solidaridad, que tienen que ver con ideologías o incluso con creencias religioses, pues tal vez no sea necesario que la ideología feminista esté en los institutos, pero sí los valores del feminismo. (...) Y el concepto de igualdad, el concepto de igualdad de oportunidades, de igualdad de trato para mujeres y para varones, todo esto es el resultado de la ideología feminista, y son valores que defiende el feminismo. Entonces, yo creo que esto sí que tiene que entrar en los institutos, sobre todo, para qué bueno, para que, igual que se dice que no hay que ideologizar a los niños ni a los jóvenes, pues bueno, ya es suficiente con los valores.*

Maite Ojer, per la seva banda, creu que la clau de l'èxit està en què sigui el propi l'alumnat el protagonista de les activitats feministes i que no estigui programat des de fora:

> Ojer: *Mira, ara hi ha programes preciosos. Hi ha un programa que s'estan generant grups feministes dins dels instituts i que aquests grups feministes estan tutoritzats. Però són i els creen les i els estudiants i estan funcionant molt bé. Llavors jo penso que, en tot cas, ha de ser alguna cosa que creïn les mateixes estudiants i els mateixos estudiants. No pot venir de fora i ser una qüestió jerarquitzada. Sí que poden tenir guies, però no ha d'estar programat des de fora.*

Totes elles estarien disposades a explicar les experiències viscudes a l'alumnat dels instituts. En general, creuen que el que poden aportar al feminisme actual és l'experiència, perquè elles poden aconsellar les noves generacions per no cometre els errors que elles ja van cometre. També poden ajudar a construir el relleu generacional, doncs comenten que, molts cops, els nous grups feministes comencen de zero, quan ja hi ha una feina feta que no faria falta fer, i el que caldria és continuar allí on es va deixar i d'aquesta manera poder avançar.

> Siurana: *Podem aportar l'experiència, que sempre és important, perquè jo he vist moltes vegades, quan vaig a pobles o llocs... allò, a fer una conferència o algo que estan muntant un grup i, clar, veus tots els errors que s'estan... ja preveient. Que jo els veig i dic: "us passarà això i allò i allò", i no s'ho acaben de creure. Sembla que ningú pot aprendre de l'experiència, i per això és important aquests treballs que feu, perquè consti com van les coses, per no tornar a repetir les mateixes errades. Nosaltres podem aportar l'experiència. I, bueno, el criteri dels anys de lluita i la ideologia també, perquè és molt important. A*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

part del sentit de rebel·lió que es pot tindre contra la injustícia, tindre un marc ideològic que ho abarqui i que li doni suport i que li doni continuïtat també.

Calero: *Y creo que podemos aportar teoría, bases teóricas. Podemos aportar experiencia y podemos aportar ideas, pero no solo las ideas de la ideología, sino ideas, pues, sobre cómo ponerlo en práctica, ¿no? Por ejemplo, porque... por eso... porque nos han dado muchas tortas.*

Puertas: *Què podem aportar? doncs, experiència, la capacitat de saber-nos posar en la pell d'altres dones i d'entendre el seu patiment, les seves reivindicacions, la capacitat també de coneixement, no? Doncs hem arribat fins aquí, és que ja tenim un camí i en aquest camí hem fet aprenentatges que podem compartir, aquests aprenentatges. Llavors jo una mica ho treballaria per aquí, no? En transferir aquests aprenentatges que tenen que veure amb coneixement, que tenen que veure amb experiències, que tenen que veure amb relacions, establir vincles que puguin vincular unes dones amb altres dones, dones amb altres organitzacions que a vegades poden ser mixtes o que de vegades poden ser dones soles o que a vegades poden ser de dins del territori, però també poden ser de fora del territori. Jo aniria una miqueta per aquí, no? I de donar exemples concrets de guanys que s'han pogut assolir gràcies a aquesta fortalesa de les dones i a aquesta insistència de les dones per demanar els canvis i demanar-los d'una determinada direcció.*

Ojer: *Tot, són la base del feminisme actual. Van conceptualitzar, van ser activistes. És a dir, no només teòriques, sinó que passaven a l'acció i van crear el panorama del qual ara gaudim a tots nivells.*

Bloc 8. Valoració de les posicions del feminisme actual i dels temes "polèmics" que avui es debaten: preguntes 24, 25, 26, 27, 28 (Llei trans), 29-30 (binomi gènere-sexe), 32.

La majoria de les entrevistades consideren que el feminisme ha canviat el rumb o, senzillament, ha canviat, per no totes valoren aquest canvi de la mateixa manera.

Algunes, consideren aquest canvi totalment positiu; altres el veuen com un fet inevitable, amb aspectes positius però altres negatius (Ciutat, Pardo); també hi ha qui l'observa amb preocupació i neguit (Bellet).

Així, Chus Borrell pensa que les noies actualment pensen que ja són lliures i que la biologia no les condiciona, cosa que ella no comparteix. Tot i així, veu el canvi de rumb positiu, perquè també aquest nou rumb reflecteix les diferents variants dins el mateix moviment:

Borrell: *Positiu perquè és divers i reflecteix les diferents variants i ideologies dins el mateix moviment de la dona, perquè les dones també som diferents entre nosaltres i tenim diferents opcions i crec que s'ha d'incloure també això. O sigui, el diferent, el divers és plural i és molt. Encara que sembli caòtic que diuen... no, les dones són molt diverses, caòtiques... no s'entenen entre elles, és la creativitat femenina, és l'hemisferi dret, és la part lunar... Vull dir, nosaltres tenim unes característiques diferents i això també s'està veient dins del moviment.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Maria Huguet també creu que és positiu perquè el feminisme és viu i s'ha d'anar adaptant, però el que la preocupa és la idea de posar límits, separar, compartimentar:

> Huguet: *Vull dir... sí ha canviat i després també que em sembla lògic, normal i natural, perquè, evidentment, el feminisme està viu. I evidentment, s'ha d'anar adaptant. El que sí que a vegades em preocupa és aquest intent de separar, de compartimentar. Això sí que em preocupa.*

Mercè Ciutat i Eugenia Cañueto no veuen que s'hagi canviat el rumb, sinó més aviat que ara es fan i s'han de fer noves reivindicacions feministes i avançar, perquè Cañueto explica que la base o gran part d'aquesta continua sent la mateixa, i ho veu positiu:

> Cañueto: *No, no és que canviés el rumb. És una mica el que dèiem abans: si hi ha coses que estan mínimament superades s'han de continuar i, potser, jo què sé! Indiscutiblement també hi haurà diferents interpretacions però la bretxa salarial existeix. El problema de violència masclista existeix. Tot això existeix, per tant, la base, entre cometes, o una part o una gran part de la base continua existint i per tant es te que continuar treballant. Després, les discussions feministes de, per dir-ho d'alguna manera, de les universitàries americanes... això ja és una altra cosa. Però una base amb la qual tothom ha de treballar...*

Elvira Siurana pensa que el feminisme actual ha perdut radicalitat i s'ha popularitzat i normalitzat, la qual cosa veu positiva, però també valora negativament, al mateix temps, que s'hagi banalitzat. Amb tot, troba que aquest canvi de rumb és inevitable:

> Siurana: *Penso que és inevitable, vull dir, quan un moviment fa eclosió, penso que és bo, perquè no es tornarà mai tan enrere. Vull dir, ja no és podrà tornar al moment que el feminisme no es sabia ni el que era i no es podia ni pronunciar. Fins aquí s'ha incorporat i està a la vida i, vulguis o no, la gent s'ha de definir o s'ha de pronunciar.*

Carmina Pardo també creu que més que canviar de rumb, el que ha passat és que s'ha compartimentat i ella parlaria de feminismes, més que d'un sol feminisme. Creu que el moviment s'ha polititzat i que aquests feminismes segueixen ideologies concretes que no sempre han de ser feministes. Amb tot, veu el canvi positiu:

> Pardo: *Jo ho veig positiu. A veure, aquí va haver un arrancament també de vestidures el primer any que el 8 de març vam fer... ho van convocar dos col·lectius, el Grup de dones i Marea, perquè no ens vam posar d'acord, així de clar!*

En una línia d'interpretació semblant estaria Sílvia Puertas i Maite Ojer:

> Puertas: *No és que sigui diferent, és que en aquests moments el ventall de possibilitats de situar-te com a feminista és molt ampli. Conclusió: és això, no? Que el feminisme, doncs, ha multiplicat les seves estratègies de lluita i camins i possibilitats per enfocar les reivindicacions i els reptes.* (...) *Penso que cada moment requereix que el compromís de la gent, que el compromís feminista estigui adaptat al seu context. Per tant, no hi pot haver un feminisme que sigui estàtic. Llavors el compromís amb la lluita feminista, doncs, s'ha d'anar adaptant i amollant a les circumstàncies del moment actual; llavors, jo no penso que sigui negatiu, al contrari, jo penso que cada vegada hi ha més gent que s'estan*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

vinculant i fent seves les lluites feministes. Llavors, això jo ho valoro de manera positiva. No, no ho veig negatiu.

Ojer: *El moviment feminista sempre i perpètuament està en crisi en el concepte de canvi i això jo crec que és el tresor que té.* (...) *Jo crec que actualment hi ha una part del feminisme, que podríem dir-ne el feminisme Pop, que està constituït per una sèrie de persones amb poc bagatge teòric, poca lectura, que s'està agafant a aquests conceptes aleatoris buits de contingut. Que s'està jugant aquestes partides a les xarxes socials i penso que és molt perillós. D'altra banda, també és veritat que hi ha un feminisme molt fort amb una conceptualització molt forta i un activisme com mai s'havia vist, per tant, el que et deia abans: el feminisme sempre i per definició és un moviment convuls. Per tant, sí que crec que hi ha una part de feminisme Pop, de feminisme mainstreaming que és perillós perquè és un feminisme que també està travessat pel patriarcat i no hi ha aquest pensament crític perquè se n'adonin.*

Bellet és una de les que, de forma molt clara, manifesta la seva preocupació pel canvi de rumb que està prenent el feminisme, que, segons ella, està ara influenciat per les teories de Judith Butler sobre la performativitat de gènere:

Bellet: (...) *el món del postestructuralisme, i bueno, que després s'ajunta amb lo del sistema sexe i gènere, que suposo que... Aleshores aquí ... la persona que més es coneix és la Judith Butler, no? que seria la cap visible de d'aquesta nova.... Ho dic perquè aquesta és la nova manera d'entendre, d'entendre el món de les dones que està unit també amb tot lo LGTBI i totes aquestes qüestions. Jo, jo penso que moltes feministes estem realment astorades davant del que està passant. Sembla que a Estats Units ja... és la postura més, que es creu més majoritària. Jo no, no, m'és impossible d'entendre, perquè això significa capgirar el que és el sexe i el que és el gènere; per aquesta teoria el sexe, per tant, és una construcció, no existeix i és, és una construcció lingüística, com la categoria dona, no existeix. És una construcció lingüística, cultural, mèdica i, el sexe per aquest... per aquesta performativitat, diguéssim, per aquesta... per aquesta posició és això, no? i en canvi, el gènere és allò real i és el fix. Per tant el subjecte del feminisme és fluid i, pues, tampoc existeix. Perquè les dones tampoc existeixen com a categoria. Això arriba... a les lleis que s'estan aprovant, les famoses lleis trans. Espero que no continuïn perquè pressuposen això. (...) Per tant, per a mi, o sigui, això és molt greu, és molt greu, perquè per a mi el sexe és binari, és biològic i el gènere és una construcció social, no? que el poder t'adjudica, masculí i femení, segons el sexe. Per tant, si li dones la volta a això és, és al revés, amb la qual cosa, doncs, aquesta partició, diguéssim, perquè ja només queden individus, individus, no sabem si individus, individues, perquè això ja no... ja no compta, compartimentats, ja no hi ha subjecte per al feminisme. Això porta a la derrota directament. Ja dic, jo assisteixo astorada a aquesta qüestió. Hem parlat de que si darrere hi ha realment alguna... algun consorci internacional, perquè si no, no s'entén que tants països, alguns països ja tiren enrere, això pugui tirar endavant. Per això, et deia de que com està la situació avui? pues la situació avui està per veure. Per mi el més important és anar treballant cada dia les coses petites de l'avortament, això, això i això altre, però que tot això s'ha de sustentar en unes teories i penso que està bé repensar-ho, repensar tots els pressupòsits, doncs dels anys 70 i etc, però, i deconstruir lo que s'hagi de deconstruir,*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

> *m'explico? (...) Però jo estic molt... molt... això, molt sorpresa de la força que ha arribat a tenir aquesta... aquesta... aquesta teoria i, en concret, l'autora aquesta, que està basada en les seves obres bàsicament, no?*

En una línia d'astorament i preocupació semblant està també Mª Ángeles Calero:

> Calero: *Es que si quieres que te sea sincera, yo ahora estoy muy confusa. Estoy en una época muy confusa. No entiendo ciertas cosas que están pasando. Precisamente, la discusión que hemos tenido esta mañana en el Consell de govern ha sido una discusión sobre algo que es confuso ¿sabes? Y diríamos que la irrupción de todo lo de LGTBI ha venido a confundir el concepto de género.*

Chus Borrell, Elvira Siurana i Carmina Pardo creuen que, actualment, en el feminisme hi ha un factor de moda important, però que aquest pot ser positiu si serveix per donar a conèixer el feminisme i que arribi a més gent. Eugènia Cañueto no sap si és una qüestió de moda o no, però coincideix a valorar que s'ha començat a visivilitzar i normalitzar el tema de la igualtat de drets dona-home, que és l'important. En canvi, Maria Huguet i Mercè Ciutat valoren molt negativament aquesta "moda feminista", ja que el sistema i el capitalisme han utilitzat la moda per aprofitar-se del feminisme i, d'alguna manera, desacreditar-lo:

> Ciutat: *Hi ha un factor, com he dit abans, de moda, hi ha un factor de moda. El sistema ha aprofitat l'oportunitat que li han donat, tota aquesta moguda que va sortir de Hollywood, sabem que lo que surt a Hollywood va a missa. En fin, Hollywood és Hollywood i sí que hi ha aquest interès de voler arribar a la gent, però d'una manera subliminal, de com s'intenta, per un costat vendre el producte de que sí, que això és veritat, que s'ha de fer, però d'una altre costat intenten controlar, perquè no et desmarxis i no vagis més enllà dels possibles plantejaments que ells consideren que es poden admetre. Per tant, això sí que hi ha aquest intent d'aprofitar i de... Bueno... de emportar-s'ho cap a les seves posicions de sistema capitalista.*

> Huguet: *No és casualitat que sigui moda. No és casualitat, jo entenc, de manera que aquesta societat no és casualitat que sigui moda, perquè això està alimentat, està orquestrat pel sistema. Perquè la moda dilueix, i la moda la pot agafar qualsevol i qualsevol pot dir lo que li vingui a la ment sobre aquell tema sense saber-n'hi. En canvi, quan una cosa no és moda i quan una cosa requereix esforç, estudi, debat, experiència. Doncs aquí al darrere hi ha una feina intel·lectual, física, social, i això la majoria de la població no està educada per això. I jo vinc de l'ensenyament, que és cabdal.*

A l'hora de valorar la polèmica "Llei trans", Chus Borrell, Elvira Siurana, Carmina Pardo, Eugènia Cañueto i Mercè Ciutat creuen que hi ha d'haver una llei que defensi els drets de les persones transsexuals. Ara bé, Elvira Siurana no veu bé l'alteració del cos a edats tan joves i li preocupa que els plantejaments de la llei l'única cosa que fan és ressaltar els estereotips sexuals, quan la idea del feminisme és que s'han de diluir els rols sexuals:

> Siurana: *Però no és tan fàcil i tan frívol com el que pretén la llei aquesta trans, el que proposa la llei que només amb la voluntat i en una edat molt jove, a més, puguis anar i*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

dir: "ara soc una dona", o "ara soc un home". A part de les teves característiques, em sembla que és molt perillós, perquè, per una banda, es diu que no és una qüestió mèdica, però, per altra banda, requereix tractament mèdic. Perquè no és una qüestió mèdica, però després vas a l'hospital que et donin hormones, que et facin una operació i això, a mi, em sembla bastant horrorós, perquè pot ser molt castrador. Molt i molt difícil a més de revertir, i em sembla que s'hauria de fer amb molta més cura i amb més coneixement. Que s'ha tirat endavant amb frivolitat en certa manera i sense profunditzar en les conseqüències que tindrà i, a més, el concepte que jo tinc és que la gent som com som i no importa si una criatura es vol vestir de fada, un nen, i de bombera, una nena. Això no té gens d'importància. Això s'ha de deixar fer, clar que sí, però altra cosa és que això signifiqui que és transsexual o que s'ha d'hormonar o que la mateixa criatura i el seu entorn pensin que és un signe de que és transsexual, perquè potser no ho és, potser és lesbiana o potser no, o senzillament li agrada vestir-se així. Llavors penso que s'ha de tendir més a atendre el que som realment que a transformar-nos en el que no som, i llavors, clar, hi ha un model extern que resulta que ara t'has de convertir en una senyora amb talons i pestanyes i tal, quan ni les dones som així, que és un estereotip fictici, creat, és cultural només, i aquesta cultura no em sembla que sigui positiva. Més aviat s'ha de tendir a què tots siguem iguals i que no hi hagi tanta distinció. Que no importi, però el que està fent aquesta tendència és ressaltar els rols sexuals quan la nostra idea és que s'han de diluir els rols sexuals. Que hem de ser persones i cadascú que faci el que pugui, que estimi com vulgui, que es vesteixi com li doni la gana, però que no maxaquin a ningú. Perquè penso que això en uns anys tindrà unes conseqüències tremendes! De fet, ja s'està veient amb la qüestió de les esportistes, que ja estan reclamant a les competicions femenines que entren noies transsexuals, però que tenen estructura masculina, i clar guanyen perquè tenen una musculatura, i l'altre dia veia un... pues, si tu fas l'ADN d'aquesta persona, surt masculí, des dels cabells a les ungles a la punta del peu, i bueno, pues, una dona, que visqui com una dona, però que no s'operi.

Tampoc ho veu bé Maria Huguet:

> Huguet: *Doncs, pel que fa a la Llei trans, jo no hi estic a favor. No, no, pel que he pogut entendre, eh? Una llei en què un noi, noia, és igual, adolescent de 16 anys, per exemple, pot decidir si ha de modificar el seu cos o si s'ha d'hormonar o el que sigui que s'ha de fer, jo ho trobo terrible. Perquè s'estan formant, estan creixent i encara no tenim les coses clares, que no es tenen... ni als 20 i pico d'anys!*

Algunes no volen entrar a opinar abans d'estudiar detingudament el contingut de la llei i les seves repercussions. Així Mercè Ciutat confessa que encara no en té una opinió formada i que al seu Grup de Dones de Lleida s'està estudiant el tema per poder donar-ne una opinió fonamentada:

> Ciutat: *Bueno, la llei, la nova llei trans... primer és una llei, com tu dius molt bé, és nova. És un tema que està damunt de la taula, que se n'ha de parlar molt. Nosaltres ara, en aquest moment, no te puc opinar exactament de la Llei trans, perquè nosaltres estem en un procés d'estudi de la mateixa. No es poden donar opinions gratuïtament, sense haver analitzat a fons els plantejaments.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Mª Ángeles Calero pensa que s'ha creat una gran confusió entre el que vol dir gènere i el que vol dir sexe. Ella se sent molt confosa amb el tema de la Llei trans i pensa que fins que no es defineixin bé els conceptes, no es pot entendre. Creu que la llei s'hauria pogut redactar millor sense necessitat d'afectar al concepte de gènere i així evitar la possibilitat de perjudicar a les dones, com a col·lectiu:

> Calero: *No la conozco del todo porque no me la he leído del todo. Pero ya te he ido explicando que (...) el concepto género... no se está utilizando de manera adecuada y al no utilizarse de manera adecuada, el resultado nos va a perjudicar a las mujeres. (...) Por eso, creo que la ley trans podría haberse redactado (...) puede redactarse de otra manera, sin necesidad de afectar a todo lo que tiene que ver con el género, que pueda perjudicarnos a las mujeres, a la lucha de las mujeres.*

I en una línia d'opinió semblant està Maite Ojer, la principal preocupació de la qual és la lluita de poder que s'ha generat dins del feminisme, que l'està esquerdant i afeblint:

> Ojer: *No tinc una opinió clara, tinc opinions compartimentades. Per mi no hi ha cap mena discussió en entendre que les persones trans, com qualsevol persona, ... els seus drets humans no són qüestionables i (...) se'ls ha de garantir. Però també penso que aquesta llei s'està redactant malament. Primer, perquè és una llei de mínims que a les persones trans les ajuda poc, molt poc. Segon, perquè en la seva redacció, a banda de ser una llei de mínims, està tocant pilars fonamentals i està basada en la confusió entre sexe i gènere. Llavors, aquí, què passa? que afecta directament al concepte fonamental del feminisme, que és el concepte dona. A partir d'aquí molts problemes. El que sí que em preocupa més, perquè mira, la redacció d'una llei és un procés llarg, no senzill i en el que entren moltes persones a discutir fins que s'arriba a un consens o un pacte i s'aprova. Per això queda molt de temps. A mi, el que em preocupa és la lluita de poder que s'ha generat dins del feminisme. Aquesta lluita de poder de la que parla Maria de la Fuente perquè diu: "el feminisme mai ha fet, mai ha avesat el seu lideratge en qüestions polítiques, sinó en qüestions de drets, de realitat. Llavors, ara s'ha generat una lluita de poder dins del feminisme". Això sí que preocupa, i em preocupa que cap de les dues parts estigui veient que estem parlant d'una lluita política i que, probablement, és un problema de lideratges. Llavors, penso que s'han de definir molt millor els conceptes, que no es pot fer una llei sense definir absolutament els conceptes. Però també penso que els drets humans de les persones trans no han de ser vulnerats, s'han de respectar. Per tant, ahí está el debate!*

Totes veuen diferència entre gènere i sexe i basen aquesta diferència en la consideració del gènere com a constructe social i del sexe com realitat biològica, com diu Maite Ojer:

> Ojer: *Absolutament, és que no té, et diria, que no té res a veure, si no fos perquè socialment s'ha construït una correlació entre un sexe i un gènere, que li corresponen unes característiques. Però que no ens enganyem, això és una construcció social i per tant ens la podem inventar com vulguem. "Esto es un invento" i el sexe és una qüestió purament biològica que té a veure, no només amb la genitalitat, sinó també amb la càrrega hormonal i les variacions cromosòmiques. Per tant, una cosa és la biologia, que com a molt podrem distingir entre mascle, femella i intersexualitat... però, el gènere? El gènere és un invento del tebeo, i per tant es pot desconstruir. És un element purament ideològic.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

IV.2. LES ENQUESTES

Un altre dels objectius plantejats a l'inici de la recerca era saber fins a quin punt arriba el desconeixement de la població lleidatana (jove i no tan jove) sobre aquesta qüestió, partint de la hipòtesi que no es coneix gran cosa o pràcticament res sobre el moviment feminista durant la transició i justificar així la necessitat d'elaborar alguna mena de material didàctic o divulgatiu per donar-ho a conèixer. Amb aquesta finalitat, es va considerar que la millor tècnica seria una enquesta.
Així doncs, es va dissenyar dos models d'enquesta: una adreçada a població adulta i docent del propi centre (de 22 ítems) i una altra adreçada a població jove i adolescent (alumnat del propi centre i universitari), amb 20 preguntes, ambdues de caràcter anònim.

2.1. El professorat

2.1.1. Introducció

El formulari per al professorat del centre constava de dues parts. En una primera part, la persona enquestada s'identificava en quant al sexe, l'edat i el nivell educatiu impartit.
En la segona part, s'havia de respondre a preguntes sobre els coneixements i opinions al voltant dels 6 blocs temàtics següents (preguntes 1-22).

- Bloc 1: situació de les dones durant el franquisme: pregunta 1
- Bloc 2: El moviment feminista a Lleida (durant la transició i avui): preguntes 2-6
- Bloc 3: Lluites clau del feminisme de la transició (avortament, divorci): preguntes 7-10
- Bloc 4: Inclusió del feminisme al currículum escolar: preguntes 11-12
- Bloc 5: Temes d'actualitat en el moviment feminista actual (binomi sexe-gènere, la Llei trans): preguntes 13-19
- Bloc 6: Opinió personal sobre la igualtat de gènere, discriminacions masclistes, etc.: preguntes 20-22.

2.1.2. Descripció de la població enquestada

Es va fer arribar l'enquesta a tot el professorat del centre (un total de 88 docents) i s'ha obtingut resposta de 55 persones (un 62,5%), l'edat de les quals oscil·la entre els 31 i el 65 anys.
La mostra poblacional és predominantment femenina, ja que està formada per un 38,2% d'homes, i un 61,8% de dones, tal com apareix il·lustrat al gràfic 1p[1].

[1] Per facilitar la consulta dels gràfics, s'han organitzat 2 numeracions paral·leles: 1p, 2p, 3p (per als gràfics que il·lustren els resultats de l'enquesta al professorat); i 1a, 2a, 3a (per als gràfics que il·lustren els resultats de l'enquesta a l'alumnat). El mateix s'usarà en el cas de les taules (taula p / taula a).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

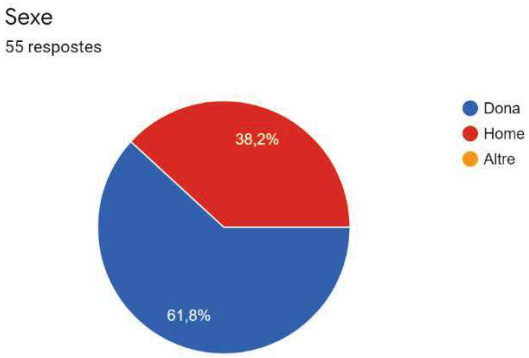

Gràfic 1p. Distribució per sexes

Pel que fa a l'edat, com es pot veure al gràfic 2p, la franja d'edat més representada a la nostra mostra és la que oscil·la entre els 51 i els 60 anys (56,4%), seguits dels informants d'entre 41 i 50 (23,6%).

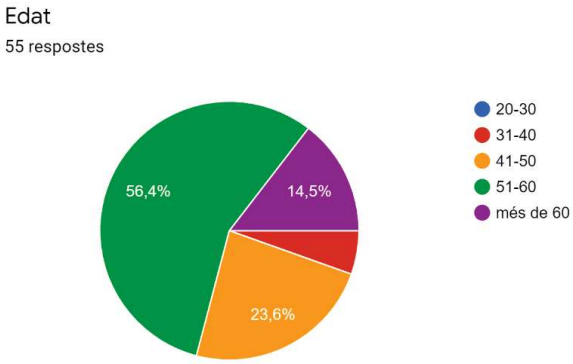

Gràfic 2p. Distribució per edats

El grup predominant el formen docents que imparteixen classe a l'ESO, amb un 80%, i el Batxillerat, amb un 50,9%. En canvi, només un 18,2% del docents de CFGS i un 16,4% del professorat de CFGM han participat en l'enquesta.

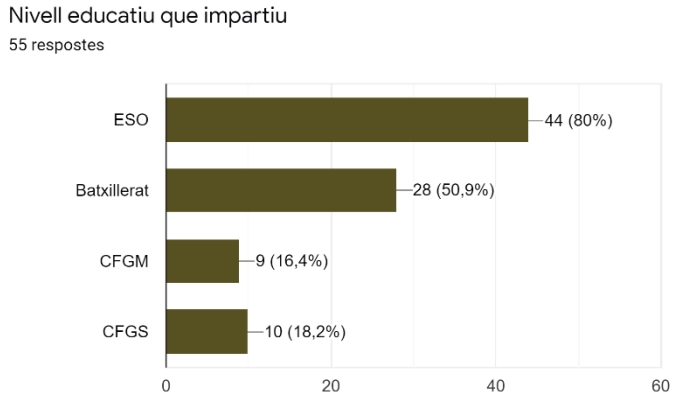

Gràfic 3p. Nivell educatiu impartit

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2.1.3. Resultats de l'enquesta

Bloc 1: situació de les dones durant el franquisme: pregunta 1

A l'hora d'abordar el grau de coneixement sobre la condició legal de les dones durant el franquisme, de les quatre circumstàncies o casos que la llei permetia o contemplava:

1. El marit podia matar l'esposa i el seu amant, si els sorprenia cometent adulteri
2. Les dones casades no podien viatjar a l'estranger sense el permís del marit
3. Les dones casades no podien ingressar el seu sou en un compte propi
4. La venda, compra o publicitat d'anticonceptius estava penada amb presó,

tal com apareix il·lustrat al gràfic 4p, només 3 dels 4 casos han estat reconeguts per la majoria com a reals (2, 3 i 4), amb uns percentatges que oscil·len entre el 85,5% del cas 4 i el 70,9% del cas 3. En canvi, només un 16,4% sap que, efectivament, el règim franquista contemplava el delicte d'adulteri i l'"*uxoricidio por causa de honor*" que apareixia al Codi penal de 1944 al seu Art. 428:

> *"El marido que, sorprendiendo en adulterio a su mujer matare en el acto a los adúlteros o a alguno de ellos, o les causare cualquiera de las lesiones graves, será castigado con la pena de destierro. Si les produjere lesiones de otra clase, quedará, exento de pena".*

Aquest article que feia legal l'uxoricidi per causa d'honor, es remuntava al Codi Penal de 1870, durant la dictadura de Primo de Rivera, i permetia que «l'home que matés a la seva esposa sorpresa en adulteri sofrís tan sols pena de desterrament de la seva localitat i quedés eximit de qualsevol càstig si només li ocasionava lesions...». Amb l'adveniment de la República es va abolir aquest codi retornant a l'anterior de 1870, amb intenció de procedir a la seva reforma. L'1 de desembre de 1932, entrava en vigor el nou, en el qual se suprimia la figura del "uxoricidi per honor", figura que tornaria a estar en vigència al franquisme amb el Codi de 1944.

L'article constituïa un autèntic privilegi per a l'home en defensa del seu honor, en virtut del qual podia matar o lesionar a la seva esposa sorpresa en flagrant adulteri o a la seva filla menor de vint-i-tres anys si vivia en el domicili patern, sorpresa en anàlogues circumstàncies. Aquest article es va mantenir en vigor fins a l'aprovació de la Llei 79/1961 de 23 de desembre per a la revisió i reforma del Codi Penal i altres lleis penals.

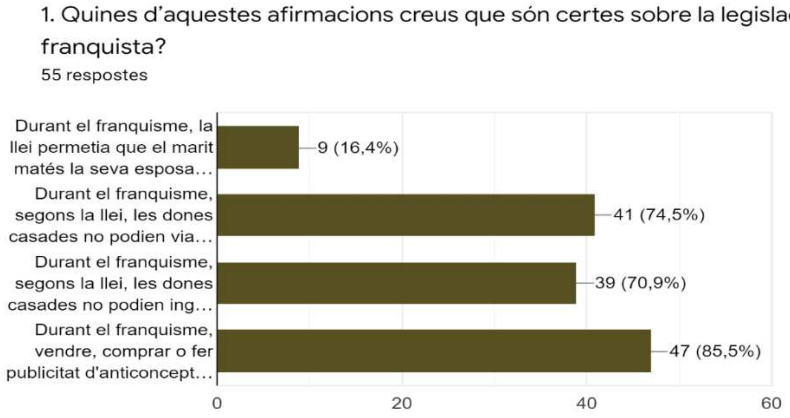

Gràfic 4p. Coneixement de la condició legal de la dona durant el franquisme

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 2: El moviment feminista a Lleida (durant la transició i avui): preguntes 2-6

Quan s'ha preguntat al professorat informant si coneixia alguna associació feminista dels anys 70 (de la transició), els resultats han estat molt clars: un 78,2% confessa no saber-ne res, en front de només un 21,8% que sí en sap alguna cosa (cf. gràfic 5p):

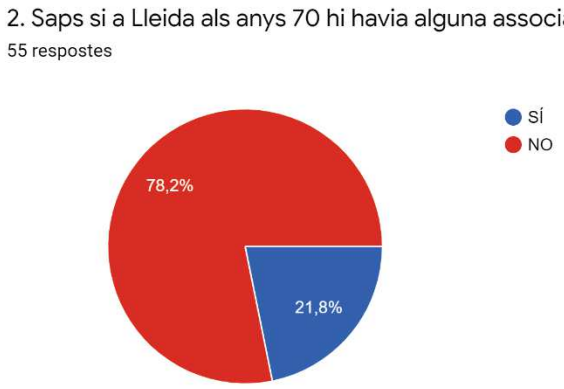

Gràfic 5p. Coneixement de grups feministes dels 70 a Lleida

A l'hora de concretar i dir el nom d'alguna associació feminista a Lleida als anys 70, només 7 persones han estat capaces de dir un nom, i en algun cas dubtós o erroni, cosa que és molt indicativa del gran desconeixement que hi ha sobre aquest tema:

> Grup de dones Lleida (2), Dones Terra (2), Dones juristes (1), Associació catalana de la dona (1) i Dones universitàries (1).

En quant a dones destacades de la lluita feminista a Lleida durant la transició democràtica (p. 6), només han respost 18 persones i s'han obtingut 27 respostes, que corresponen a 13 dones. Les més esmentades han estat:

> Chus Borrell, amb 7 mencions; Mercè Ciutat, amb 3; Maria Rúbies[2], amb 3; Hortènsia Alonso, amb 3; Dolors Piera[3], amb 2; Elvira Siurana, amb 2; i amb un esment, Anna

[2] **Maria Rúbies Garrofé** (1932-1993). Nascuda a Camarasa, va ser professora i política catalana, senadora per Lleida elegida a les eleccions de 1977. El 1979 va ser diputada a Corts Generals per CDC. 1982: diputada a les generals per CIU, i amb escó al Parlament de Catalunya el 1984. A les Municipals de 1984, és regidora de la Paeria. El 1986, esdevé primera presidenta del Consell Escolar de Catalunya. Del 1980-1981 és delegada d'Ensenyament a Lleida. El 1988 deixa la política i tornar a exercir la docència. El 1992 és nomenada membre de la gestora de la UdL.

[3] **Dolors Piera i Llobera** (1910-2002): mestra i sindicalista de Puigverd, que va ser secretària general de la Unió de Dones de Catalunya i primera dona regidora a l'Ajuntament de Barcelona pel PSUC de 1937 a 1939. Amb la derrota de la República, es va exiliar a Paris i posteriorment a la República Dominicana i Xile. El 1977 tornà a Espanya per participar a la manifestació de l'11 de setembre. El seu activisme correspon a l'etapa de preguerra civil, més que no pas durant la transició, quan ja estava a Xile i només ocasionalment va estar a Catalunya.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Ariño, Aurèlia Capmany[4], Carmina Pardo, Lourdes Vidal i Audet[5], Maria Huguet, Martina Castells[6] i Mercè Rivadulla[7].

Ara bé, d'aquests 13 noms, no tots corresponen a activistes feministes lleidatanes de la transició: algunes són d'èpoques anteriors, com Martina Castells (que és del segle XIX) o Dolors Piera (de l'època de la segona República), i altres no són lleidatanes, com Aurèlia Capmany, que era barcelonina. Altres són dones destacades del món de la política però no específicament activistes feministes durant la transició, com ara Maria Rúbies (no estrictament feminista, però sí que va col·laborar amb els grups feministes de la ciutat, aprofitant la seva posició com a diputada) o Mercè Rivadulla (ídem).

Diferent és el resultat quan es tracta d'identificar alguna associació o grup feminista actual a Lleida: el 67,3% afirma conèixer-ne alguna (pregunta 4, cf. gràfic 6p):

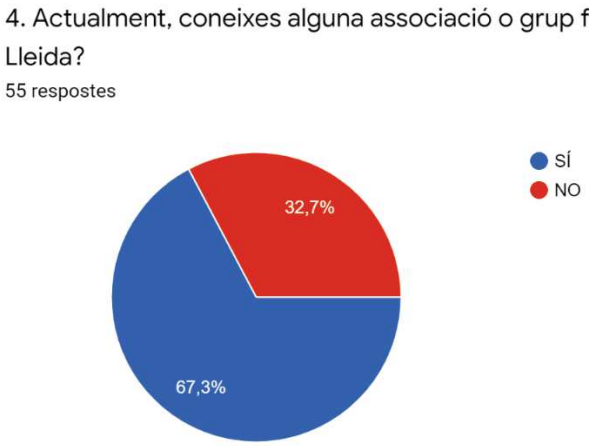

Gràfic 6p. Coneixement de grups feministes actuals a Lleida

Quan s'ha demanat donar algun nom de grup feminista en actiu (pregunta 5), només 34 de les 37 persones informants que havien afirmat conèixer algun grup feminista, han donat un o més noms, de manera que s'han obtingut 42 respostes. Les associacions més conegudes o populars han resultat:

[4] **M. Aurèlia Capmany i Farnés** (1918-1991). Novel·lista, dramaturga i assagista barcelonina. Destacada activista cultural i feminista antifranquista. Participà en diferents actes antifranquistes (Caputxinada, Míting de la Llibertat) i com a PSC fou regidora a l'Ajuntament de Barcelona i membre de la Diputació de Barcelona, fins a la seva mort.

[5] **Maria Lourdes Vidal i Audet** (1939-2018). Alcaldessa de Ponts pel partit Associació de Dones de Ponts, exclusivament constituït per dones, de 1979 a 1983. Cf. http://trobadaelectes79.diomira.net/memoriaHistorica/alcaldessa_ponts10.jpg; i N. Albó, R. Martí i J. Busquets (1989).

[6] **Martina Castells i Ballespí** (1852-1884), va ser una metgessa nascuda a Lleida, destacada per ser una de les 3 primeres dones a l'estat espanyol a matricular-se i llicenciar-se en Medicina a la universitat. Per tant, és una dona del segle XIX.

[7] **Mercè Rivadulla i Gràcia** (1947-). Advocada i política lleidatana, diputada al Congrés dels Diputats del 1993 al 2000 per ICV, membre de CCOO. Consellera delegada de sostenibilitats i medi ambient de la Paeria de Lleida el 2003.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- Lika (Llibertat, igualtat i koeducació en acció), amb 18 mencions. http://www.associaciolika.org/

- Grup de Dones de Lleida (o Dones de Lleida), amb 11 esments (grup feminista de Ponent, d'autoorganització i anticapitalisme i membres del la Coordinadora 8M de Lleida) https://twitter.com/doneslleida

- Marea Lila, col·lectiu feminista de Lleida, amb 5 mencions. https://twitter.com/marealilalleida?lang=ca

- Grup feminista de Ponent 2, que resulta ser la mateixa entitat que Grup de Dones de Lleida. https://www.instagram.com/dones.lleida/

- Assamblea La garsa (1 esment), que de fet és una assemblea de jove d'Alcarràs, no exclusivament feminista https://twitter.com/lagarsaalcarras

- El casal de la dona, 2 mencions, que no és un grup sinó un espai i servei municipal https://feminismes.paeria.cat/serveis-i-programes/centre-municipal-dinformacio-i-atencio-a-les-dones

- El Centre Dolors Piera, 1 esment, que tampoc és cap associació sinó un espai i servei universitari http://www.cdp.udl.cat/home/index.php/ca/

- OFNI (col·lectiu feminista no mixt: dones i identitats dissidents de la ciutat de Lleida) https://twitter.com/ofni_lleida @OFNI_Lleida

- i l'Associació de dones del Pla d'Urgell (1)

https://albada-mollerussa.cat/

Bloc 3: Lluites clau del feminisme de la transició (avortament, divorci): preguntes 7-10

La informació que té el professorat del meu centre, en tant que població adulta, sobre les campanyes i manifestacions feministes d'àmbit estatal que es van iniciar als anys 70 és baix. Fins a un 16,4% creu que són cosa del present i que lemes com "Nosaltres parim, nosaltres decidim", "Jo també he avortat" o "Jo també soc adúltera" es van cridar per primera vegada en una manifestació l'any 2018.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

És només un 38,2% de la població enquestada la que "encerta" la cronologia d'aquests lemes pronunciats en manifestacions: en el període de 1975 a 1979. I un altre 45,5% ho situa una mica més tard, ja al 1980 (cf. gràfic 7p)

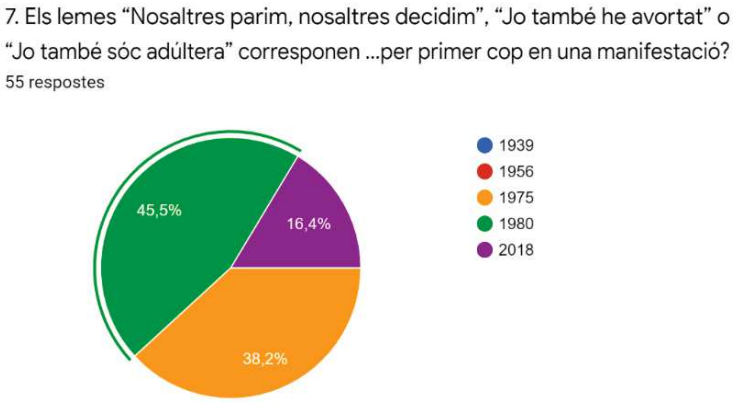

Gràfic 7p. Coneixement de la cronologia de consignes feministes

Si desagreguem els resultats per sexes, veiem que és major la proporció de dones que l'encerten, tot i que sense moltes diferències (cf. taula 1p):

Taula 1p. Any de campanyes a favor de la despenalització avortament /divorci						
	DONES	**%**	**HOMES**	**%**	**TOTAL**	**%**
1975	15	44,1	6	28,5	21	38,2
1980	12	35,2	13	62	25	45,5
2018	7	20,5	2	9,5	9	16,3

El cert és que, com ja s'ha explicat a l'apartat de marc teòric, un dels tants temes de debat i reivindicació era el dels drets reproductius i l'avortament, i una de les consignes més populars fou "Nosaltres parim, nosaltres decidim". Com s'ha explicat al marc teòric, tenim notícies de la premsa local (DDL 9-1-77) que l'any 1976 a Lleida ja es van fer manifestacions sota el lema "Jo també soc adúltera" i que el 1979 també a Lleida, seguint la pauta estatal, es va fer una intensa campanya pel dret a l'avortament, lliure i gratuït , amb una recollida de signatures d'autoinculpació ("Jo també he avortat"), en suport a avortistes de Bilbao jutjades; i una manifestació sota la consigna "Londres no, Lleida sí", amb batussa policial inclosa, asseguda i 300 persones pel carrer Major "Avortament lliure i gratuït".

Pel que fa al divorci a Espanya (pregunta 9), aquí els i les informants ja tenen les coses molt més clares, ja que la pràctica totalitat (un 89,1%) sap que l'any 1981 es va aprovar la llei del divorci. Només 2 informants ho situen al 1975, 2 al 1956, 1 al 1939 i 1 al 1990. No hi ha variacions destacables, si es desagreguen els resultats per sexes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

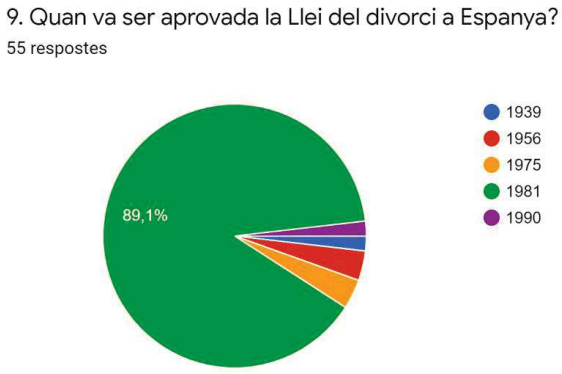

Gràfic 8p. Aprovació de la llei del divorci a Espanya

Si passem a concretar ara el tema de la despenalització de l'avortament induït (pregunta 10), una gran majoria (un 85,5%) encerta l'any en què es va aprovar la llei (1985), i no hi ha diferències destacables entre dones i homes. Pel que fa a les persones que no han encertat la data (un 12,7%), la majoria creu que va ser el 1975 i només una el 1965. El perfil d'aquests informants és molt divers, tant pel que fa a l'edat com al sexe. Sí que coincideix que la majoria tampoc va encertar la data d'aprovació del divorci.

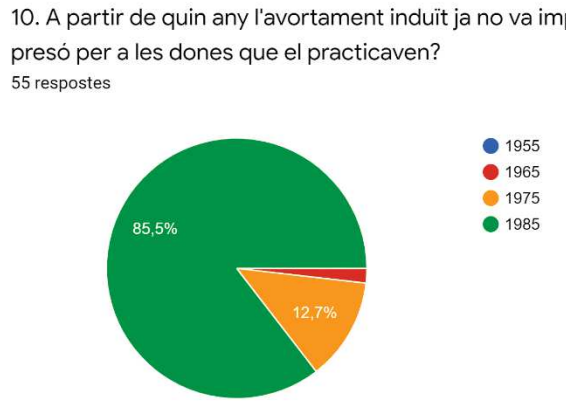

Gràfic 9p. Cronologia de la despenalització de l'avortament

La veritat és que l'avortament induït va estar no penat durant un període molt curt a la Segona República Espanyola (al 1937). El 1985 es va aprovar la Llei Orgànica 9/1985 (Llei de suposats). Avui en dia la interrupció voluntària de l'embaràs està regulada al Títol II de la Llei Orgànica 2/2010 de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs. Aquesta llei despenalitza l'avortament induït durant les primeres 14 setmanes de l'embaràs i va entrar en vigor el 5 juliol 2010.
La Llei orgànica 11/2015, proposada pel Partit Popular, va modificar la Llei 2/2010 de salut sexual i reproductiva fent obligatori el permís patern perquè les menors de 16 i 17 anys poguessin acollir-se a la interrupció voluntària de l'embaràs.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 4: Inclusió del feminisme al currículum escolar: preguntes 11-12

Pel que fa a la necessitat o pertinència d'incorporar al currículum escolar de l'educació secundària els valors i la història del feminisme (p. 11, gràfic 10p), la gran majoria del professorat enquestat ha manifestat la seva conformitat (un 87,3%). Només un 12,7% no ho veu convenient, concretament 7 persones: 4 homes d'entre 41 i més de 60 anys i 3 dones d'entre 41 i 60 anys; 2 docents de CFGS i 5 d'ESO i BATX.

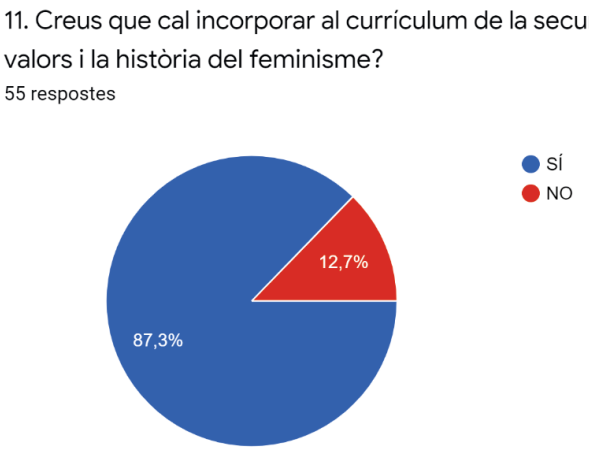

Gràfic 10p. Conveniència de la inclusió del feminisme al currículum escolar

En aquest sentit, pel que fa a la inclusió del feminisme al currículum de la secundària, 7 de cada 10 que hi està d'acord creu que, efectivament, caldria estudiar-ho des d'una perspectiva local, és a dir, enfocar-ho cap al moviment feminista a Lleida, tal i com es pot veure al gràfic 11p:

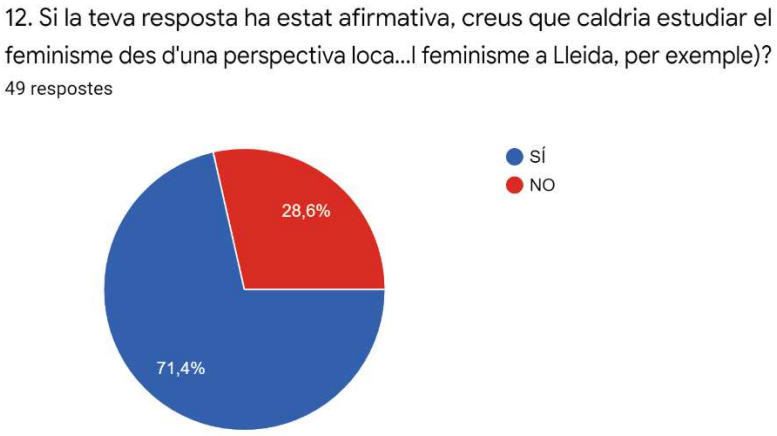

Gràfic 11p. Estudi del feminisme des d'una perspectiva local

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 5: Temes d'actualitat en el moviment feminista actual (binomi sexe-gènere, la Llei trans): preguntes 13-19

Passem ara a analitzar les opinions del professorat relatives als temes que actualment estan en debat relacionats amb el feminisme. Així, quan s'ha preguntat sobre la identificació o no dels conceptes entre sexe i gènere (p. 13), una molt àmplia majoria del professorat enquestat (un 85,5%) creu que sexe i gènere són conceptes diferents.

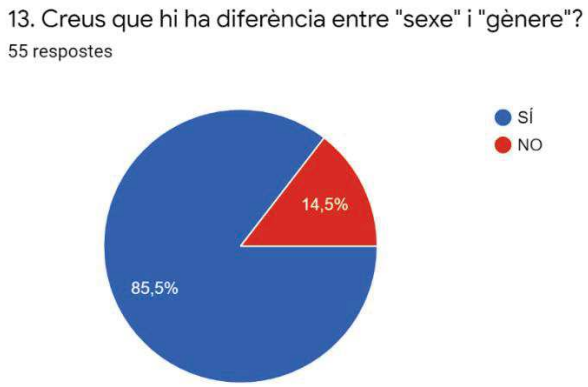

Gràfic 12p. Sexe i gènere són conceptes diferents?

Si desagreguem els resultats atenent al sexe dels i les informants, veiem que les proporcions són pràcticament idèntiques:

Taula 2p. Diferència entre gènere i sexe (p. 13)

	DONES	%	HOMES	%	TOTAL	%
SÍ	29	85	18	86	47	85,5
NO	5	15	3	14	8	14,5
TOTAL	34	100	21	100	55	100

A l'hora d'argumentar aquesta opinió (pregunta 14), han respost 46 persones de les 47 a les quals anava adreçada la pregunta (les que havien considerat que sexe i gènere són coses diferents). Després de desagregar les dades, s'ha constatat que hi ha poques diferències si analitzem les respostes tenint en compte la variable sexe de la persona enquestada.
Veiem que els arguments són bàsicament de tres tipus:

D'una banda i majoritàriament (71,5% aproximadament) donen respostes que tenen a veure amb la identificació entre sexe i biologia per oposició a gènere, que s'identifica amb constructe social; amb tot, de vegades, es confon o barreja el concepte de social, amb cultural, emocional, psicològic o, fins i tot, amb la identitat sexual o la orientació sexual:

- ✓ *El sexe és una qüestió biològica i el gènere, un constructe social.*
- ✓ *Sexe condició biològica gènere la percepció que cada persona sobre ella mateixa.*
- ✓ *Sexe són els genitals, gènere és com ens sentim en l'àmbit afectivo-sexual.*
- ✓ *El sexe ve donat per les característiques fisiològiques en el moment de néixer, el gènere es relaciona amb allò que s'espera quant a comportament i valors segons el sexe al que se'ns*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

associa. I afegeixo que té a veure amb com se sent una persona identificada amb el seu sexe. Quan no es correspon és quan parlem de transgènere.

- ✓ *Sexe es neix, masculi- femeni, el genere es alguna cosa que fins i tot podem aprendre, es home-dona.*
- ✓ *Sexe és biologia i gènere és una construcció social.*
- ✓ *Crec que el sexe és un concepte més biològic i el gènere més social.*
- ✓ *El sexe fa referència a la part biològica i fisiològica, mentre que el gènere és una qüestió més cultural i personal.*

Un altre criteri de diferenciació entre gènere i sexe ha estat el nombre d'opcions o varietat; és a dir, s'argumenta que la diferència entre sexe i gènere és que un dels dos és binari (masculí o femení), mentre que l'altre, en canvi, pot tenir més variabilitat o opcions. Aquest argument ha estat donat per 3 dones i 3 homes.

Ara bé, no hi ha acord en si és el gènere o el sexe el que és binari o a l'inrevés; hi ha persones que argumenten que de sexe només n'hi 2 possibilitats, mentre que el gènere és un concepte que pot abraçar més opcions; i d'altres que opinen tot el contrari:

- ✓ *Sexe és binari, gènere més ampli.*
- ✓ *Sexe és binari, gènere, pot abarcar més.*
- ✓ *El sexe es masculí o femení, el gènere té més opcions.*
- ✓ *El gènere sempre és masculí i femení; el sexe pot ser més variat.*

Un altre criteri de diferenciació és la determinació per naixement en front de la tria; és a dir, que un ve determinat en néixer i l'altre es pot decidir, pot ser una opció de vida; aquest criteri ha estat adoptat per 2 dones.

Una informant destaca el fet que el sexe és una cosa que ve donada pel naixement i no es pot triar, mentre que el gènere és una opció de vida:

- ✓ *Sexe masculi o femení des del neixement i gènere és una opció.*
- ✓ *El sexe ve donat per la natura quan naixem, en canvi el gènere (masculí-femení) es pot canviar, manipular, pot ser educat.*

Però una altra usa la mateixa argumentació, però plantejada a l'inrevés: creu que és el gènere el que ens ve donat, i el sexe no:

- ✓ *Gènere ens ve donat, el sexe no.*

Un informant introdueix els conceptes d'individu (personal) enfront de societat (col·lectiu):

- ✓ *La sexualitat és personal. El gènere és una diferenciació social.*

Altres introdueixen i barregen conceptes relacionats amb l'orientació sexual, i amb la identitat sexual:

- ✓ *Sexe és masculí o femení el gènere pot ser transexual, heterosexual.*

O són explicacions més difuses (home):

- ✓ *El gènere crec que es refereix a la identificació de la persona amb els trets del caràcter masculí o del caràcter femení. En canvi, el sexe es refereix a tot un ventall de possibilitats, entre les quals la possibilitat de ser heterosexual seria només una de les opcions possibles.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Si passem ara a analitzar el coneixement i estat d'opinió sobre el contingut de la *Ley para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos LGTBI*, més coneguda com a *Llei trans* (pregunta 15), concloem que el 74,5% del professorat enquestat no en coneix el contingut; si desagreguem les dades per sexes, veiem que les diferències són poques (3 punts superiors en el col·lectiu femení):

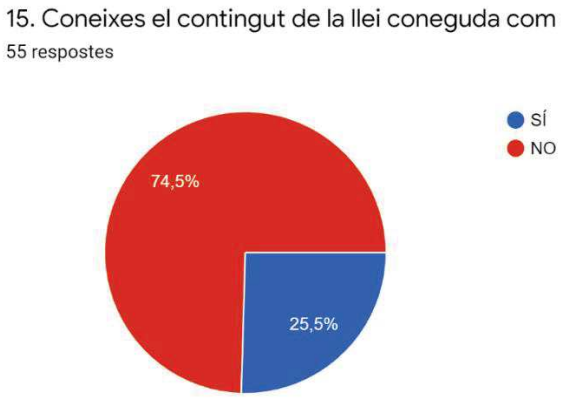

Gràfic 13p. Coneixement del contingut de la Llei trans

Taula 3p. Coneixement del contingut de la Llei trans. Professorat (p. 15)						
	DONES	**%**	**HOMES**	**%**	**TOTAL**	**%**
NO	25	73,5	16	76,2	41	74,5
SÍ	9	26,5	5	23,8	14	25,5
TOTAL	34	100	21	100	55	100

Un 30,9% de professorat enquestat no sap quan ha estat aprovada o si està aprovada aquesta llei, mentre que un 34,5% afirma que ha estat aprovada aquest any 2021 i només un 18,2% encerta que encara no ha estat aprovada. Un 16,4% creu que va ser aprovada l'any 2020.

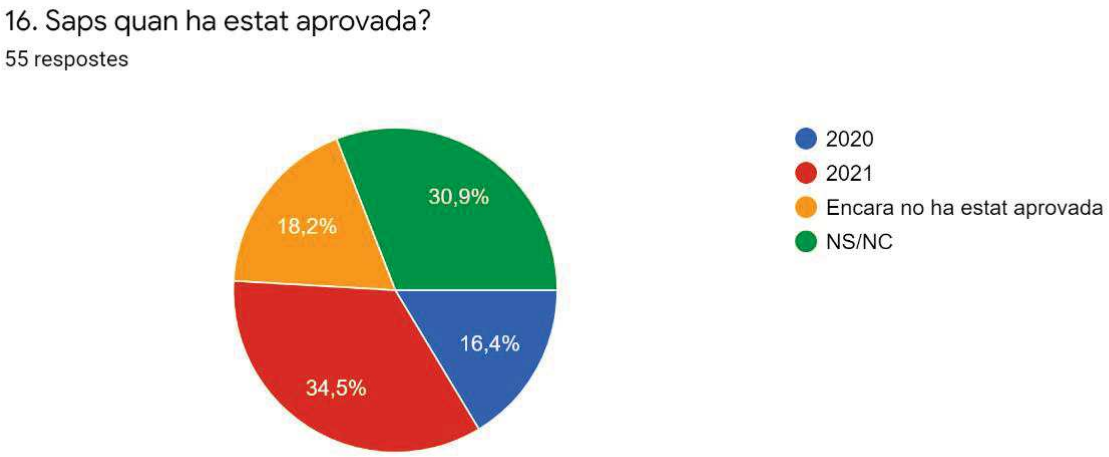

Gràfic 14p. Any aprovació Llei trans

Certament aquesta confusió és explicable, ja que d'aquesta polèmica llei se'n parla des de fa molt temps, quan al 2020 va transcendir el compromís de la Ministra Irene Montero amb

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

l'aprovació de la Llei trans. És comprensible, d'altra banda, que la majoria de població no sàpiga que el que va aprovar el Consell de Ministres el 29 de juny de 2021 i va ser notícia a tots els mitjans de comunicació va ser l'avantprojecte de la llei, i que ara està en un procés de tramitació que pot durar diversos mesos[8]; per tant, des d'un punt de vista legislatiu, la llei encara no està aprovada i s'haurà d'esperar al 2022 perquè entrin en vigor les mesures que contempla la llei.

Sobre les mesures que integren aquesta llei (pregunta 17), es plantejava al professorat enquestat 6 mesures de les quals 2 eren certes i 4 falses.
Entre les mesures contingudes realment a la llei estan:

1) les dones lesbianes i dones soles poden tenir accés a les tècniques de reproducció humana assistida sense condicions ni restriccions
2) no es necessita cap informe psicològic o psiquiàtric per canviar legalment el sexe.

La mesura 1 va ser reconeguda com a veritable per un 41,8% de les persones enquestades i la mesura 2 (no necessitar cap informe psicològic o psiquiàtric per canviar legalment de sexe) ho va ser per un 40%.

Les mesures no contingudes a la llei eren:

1) les persones trans deixen de ser considerades com a malaltes però es requereix un informe mèdic per fer el canvi de sexe
2) les filles i fills de les parelles de lesbianes i bisexuals poden ser reconegudes com a tals si abans han contret matrimoni
3) les persones poden fer el canvi de nom en el registre a partir dels 12 anys
4) les persones trans poden fer el canvi de sexe a partir dels 12 anys

Entre les mesures falses, un 36,4% les persones creuen erròniament que la llei permet fer el canvi de nom en el registre a partir dels 12 anys sense condicions; un 18,2% opinen equivocadament que, segons la nova llei, les persones trans deixen de ser considerades com a malaltes però es requereix un informe mèdic per fer el canvi de sexe; un 12,7% creuen que la llei dictamina que les filles i fills de les parelles de lesbianes i bisexuals poden ser reconegudes com a tals si abans han contret matrimoni; en canvi, només un 9,1% creu que les persones trans poden fer el canvi de sexe a partir dels 12 anys sense cap restricció.
El percentatge major és el d'informants que directament confessa que no sap quines mesures formen part de la Llei trans, resposta coherent amb el 74,5% de persones que ja deien a la pregunta 15 que desconeixien el contingut de la Llei trans.
A l'hora de valorar o opinar sobre la llei, un 45,5% confessa que no la coneix i, per tant, no en té cap opinió, però un 34,5% se'n declara a favor i un 20% diu estar a favor d'uns aspectes però d'altres no, resultats que sorprenen, perquè, recordem, un 74,5% deia no conèixer-ne el contingut. Resulta difícil de creure que algú pugui estar a favor o en contra d'una llei sense

[8] Els textos aprovats pel Govern han de passar per un procés de consulta pública en el qual reben aportacions de la societat civil i d'altres administracions, i que sol durar al voltant de dos mesos. Després d'aquesta fase, l'Executiu modifica el que cregui convenient amb aquestes propostes. L'avantprojecte ha de passar, després, per l'anàlisi del Consell Fiscal, del Ple del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) i del Consell d'Estat, per aquest ordre, que han d'emetre un informe sobre el seu contingut. Aquests organismes solen tardar entre un i dos mesos per a realitzar aquests documents, encara que no sempre és així. És llavors quan s'envia al Congrés i la norma comença la seva tramitació parlamentària. Cf. https://www.europapress.es/sociedad/noticia-justicia-espera-ley-trans-llegue-congreso-antes-acabe-ano-20210630115839.html

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

conèixer-ne els punts principals. Com veurem aquesta tendència es repetirà "exagerada" en el cas de l'enquesta a l'alumnat. D'altra banda, cal destacar que ningú del professorat enquestat s'ha manifestat en desacord total amb la llei.

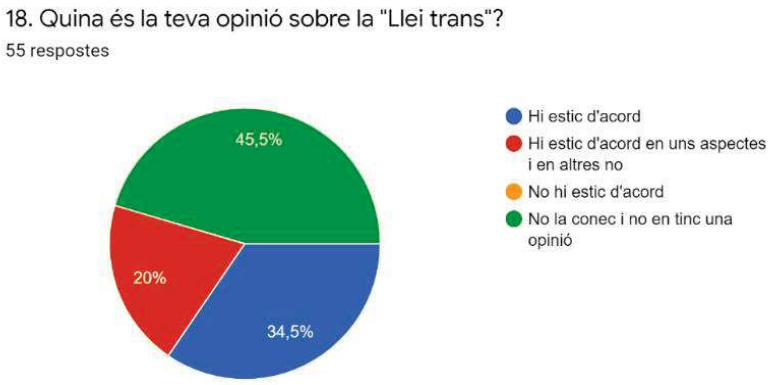

Gràfic 15p. Opinió sobre la Llei trans

Quan hem desagregat les dades per sexes, hem vist que no hi ha importants diferències en relació amb l'acord o desacord amb la llei; potser comentar que l'acord total amb la Llei trans és 6 punts superior en les dones i que el % de qui no opina per desconeixement és 5 punts superior entre els homes. Tampoc hi ha variacions en el nivell de coherència de les respostes.

Taula 4p. Opinió sobre la Llei trans. Professorat (p. 18)						
	DONES	**%**	**HOMES**	**%**	**TOTAL**	**%**
Acord total	11	32	8	38	19	34,5
Acord parcial	7	21	4	19	11	20
Desacord total	0	0	0	0	0	0
No té opinió	16	47	9	42	25	45,5
TOTAL	34	100	21	100	55	100

Sobre la repercussió que pugui tenir aquesta llei sobre el jovent i adolescents (pregunta 19), quasi 7 de cada 10 docents (69,1%) creu que la repercussió serà positiva, en front de la resta (29,1%) que no ho sap. Només una persona (dona d'entre 41-50 anys) creu que no tindrà cap repercussió i ningú creu que pugui tenir una repercussió negativa (cf. gràfic 16p).

Gràfic 16p. Opinió sobre la repercussió de la Llei trans

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 6: Opinió personal sobre la igualtat de gènere, discriminacions masclistes, etc.: preguntes 20-22.

També s'ha volgut conèixer la percepció que té el professorat de la situació actual de la igualtat de tracte i de drets entre homes i dones (pregunta 20). Així, ha resultat que un aclaparador 83,6% considera que encara queda molt camí per recórrer, mentre que només un 16,4% creu que s'ha avançat molt i ja ho tenim a tocar. Ningú defensa que s'hagi aconseguit ja i que no hi hagi cap desigualtat.

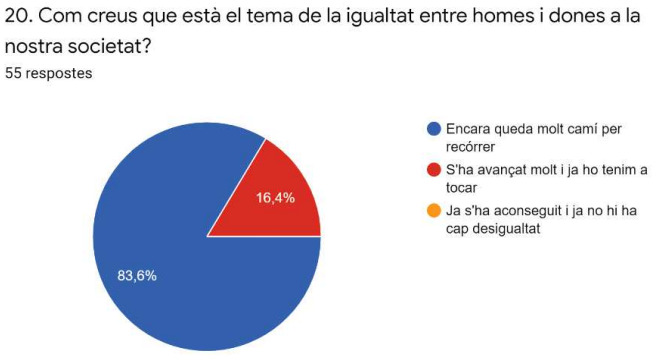

Gràfic 17p. Nivell d'igualtat home-dona assolit

En quant a la percepció o vivència de situacions de discriminació masclista en l'entorn proper, ja sigui a la feina, a casa o entre amistats, un 74,5% confirma haver-ho viscut o presenciat. Només un 16,4% ni ho ha viscut ni ho ha presenciat i un 9,1% (5 persones) ho ha viscut o vist sovint, com es pot veure al gràfic 18p.

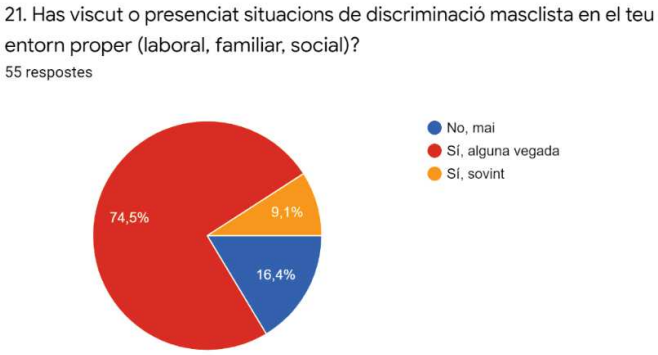

Gràfic 18p. Vivència de discriminacions masclistes

En aquest sentit, tot el professorat que ha col·laborat a l'enquesta, excepte una dona de més de 60 anys, creu que fer més activitats a l'institut per educar en el feminisme pot ajudar a reduir els comportaments masclistes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Gràfic 19p. Utilitat d'educar contra el masclisme

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2.2. L'alumnat

2.2.1. Introducció

De forma semblant al cas de l'enquesta al professorat, es va emprar l'eina de formularis de google i es va dissenyar un formulari articulat en una apartat de dades personals bàsiques (sexe, edat, curs, nacionalitat) i un altre de 5 blocs temàtics:

1) La transició democràtica espanyola (definició, límits cronològics i situació de les dones): preguntes 1-3
2) El moviment feminista a Lleida (durant la transició i avui): preguntes 4-7, 17
3) Lluites clau del feminisme de la transició (avortament, divorci): preguntes 8-10
4) Temes d'actualitat en el moviment feminista actual (binomi sexe-gènere, la Llei trans): preguntes 11-16
5) Opinió personal sobre la igualtat de gènere, discriminacions de gènere, etc.: preguntes 18-20.

2.2.2. Descripció de la població enquestada

Es va enviar l'enquesta per correu a tot l'alumnat del meu institut i a tota una classe de nivell universitari[9]. S'ha obtingut resposta de 141 adolescents i joves, i la seva edat oscil·la entre els 12 i el 25 anys.

La mostra poblacional és predominantment femenina, ja que està formada per un 29,8% de nois (42 en total), un 66,7% de noies (94 en total) i un 3,5% (5) que es declara "altre"[10], tal com apareix il·lustrat al gràfic 1a.

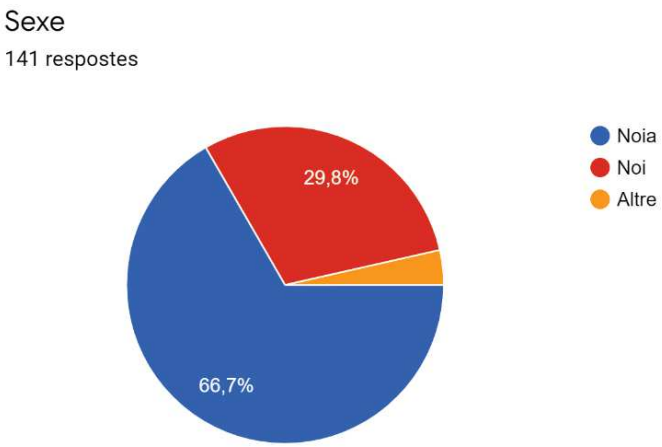

Gràfic 1a. Distribució població per sexe

Com es pot veure al gràfic 2a, la franja d'edat més representada a la nostra enquesta és la que oscil·la entre els 15 i 16 anys (43,3%), seguits del grup d'informants d'entre 17 i 18 (28,4%):

[9] La classe està formada per 25 alumnes d'un curs del grau d'Arquitectura tècnica i edificació de la faculta d'EPS de la UdL. És la classe de la meva germana i es va triar per tenir una mostra d'estudiants universitaris.

[10] Atès que el grup d'informants que s'autodefineixen com a "altre" en quant a sexe és molt reduït (només 5 persones), en el buidat dels resultats de les preguntes aquest grup sí apareix reflectit als gràfics, taules i percentatges, però no es comentarà per no ser rellevant percentualment.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

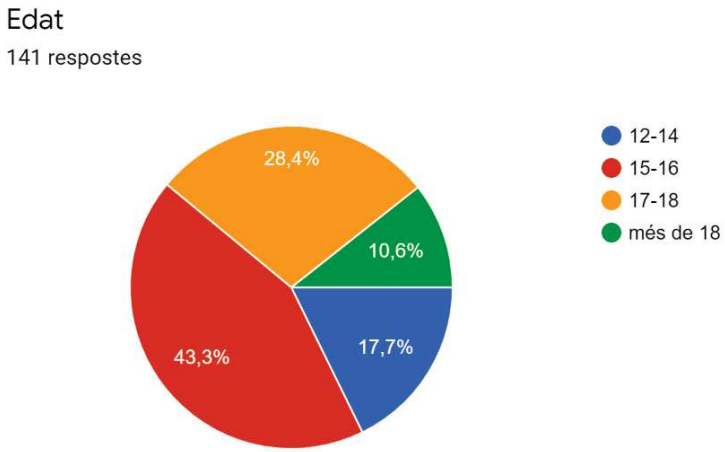

Gràfic 2a. Distribució població per edat

En quant a la distribució per cursos o nivell educatiu, els blocs més representats són l'alumnat de 4t ESO (23,4%), i el de 1r i 2n Batxillerat (22%, respectivament):

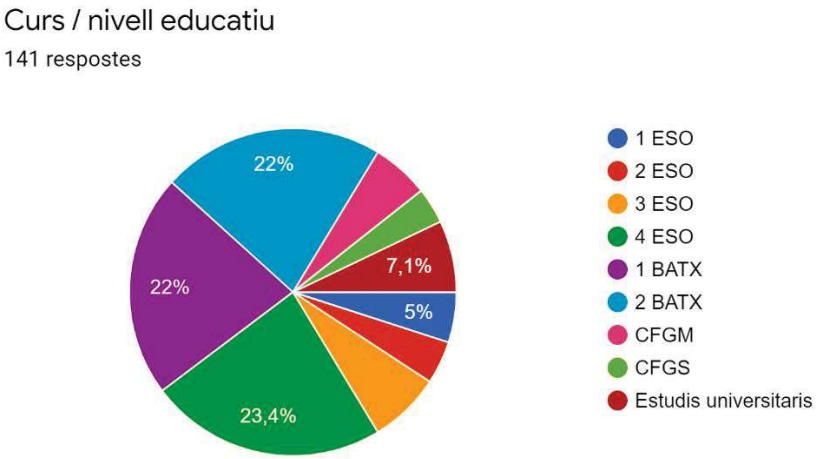

Gràfic 3a. Distribució població per curs

En relació a la nacionalitat, que es va preguntar per si aquesta variable afectava al grau de coneixement sobre una tema tan local com el feminisme de la transició a Lleida, la mostra està formada majoritàriament per informants de nacionalitat catalana-espanyola (83%), mentre que el 17% restant el formen informants de Romania, Marroc, Senegal, Veneçuela, Ucraïna, Mauritània, etc[11].

[11] Les dades concretes són: 27 de Catalunya, 90 d'Espanya (amb 3 dobles nacionalitats: marroquina, senegalesa i algeriana), 5 de Romania, 3 del Marroc, 2 de Senegal, 2 de Veneçuela, 2 d'Ucraïna, 2 de Mauritània, 1 Bolívia, 1 de Brasil, 1 de Colòmbia, 1 de Cuba, 1d'Equador, 1 de Guatemala i 1 de Mali.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2.2.3. Resultats de l'enquesta

Bloc 1: La transició democràtica i la situació de les dones durant el franquisme: preg. 1-3

A l'hora d'abordar el grau de coneixement del període històric conegut com a Transició democràtica espanyola (pregunta 1), ha resultat, com em temia, que 7 de cada 10 alumnes no sap de què es tracta.

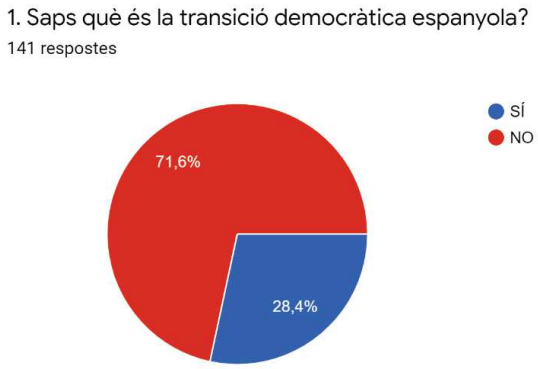

Gràfic 4a. Coneixement sobre la transició democràtica espanyola

Taula 1a. Coneixement sobre la transició democràtica espanyola. Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
NO	71	76	26	62	4	80	101	71,6
SÍ	23	24	16	38	1	20	42	28,4
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

Si desagreguem les dades per sexe, veiem que no hi ha massa diferències: el percentatge de noies que ignora què és la transició democràtica arriba al 71%, mentre que el de nois és del 62%.

En aquest sentit, tot i donar les opcions de resposta per situar aquest període cronològicament (pregunta 2), un 71,6% confessa no tenir-ne ni idea (resultat congruent amb el de la pregunta anterior), i només un 25,5% encerta el període temporal que comprèn (1975-1982); cf. pregunta 2; gràfic 5a:

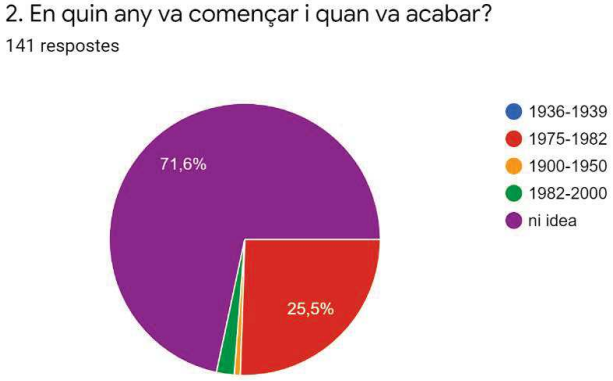

Gràfic 5a. Cronologia de la transició

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Si tenim en compte la variable sexe de l'informant, els resultats han estat idèntics als obtinguts a la pregunta 1: 76% de noies confessen no saber ubicar cronològicament la transició, en front del 62% de nois. A l'altra banda, un 23% de noies i un 26% de nois ubica correctament el període històric (la majoria de 1r, 2n batx, CFGS o universitat). Per tant, poques diferències en aquest sentit entre el col·lectiu masculí i femení.

Taula 2a. Coneixement sobre la transició democràtica espanyola. Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
Ni idea	71	76	26	62	4	80	101	71,6
1975-1982	22	23	11	26	1	20	42	28,4
TOTAL	94		42		5		141	

Sobre la condició legal de les dones durant el franquisme, de les circumstàncies que la llei permetia o contemplava i que es proposaven[12], ha resultat que aproximadament 7 de cada 10 joves han reconegut com a cert que:

- ✓ "Les dones casades no podien viatjar a l'estranger sense el permís del marit" (69,5%)
- ✓ "Les dones casades no podien ingressar el seu sou en un compte propi" (73,8%)

En canvi, no arriba a la meitat de l'alumnat enquestat qui creu que sigui cert que, segons les lleis franquistes:

- ✓ "El marit podia matar l'esposa i el seu amant, si els sorprenia cometent adulteri" (només un 46,1% creu que fos veritat)
- ✓ "La venda, compra o publicitat d'anticonceptius estava penada amb presó" (només un 44,7% creu que això fos possible legalment).

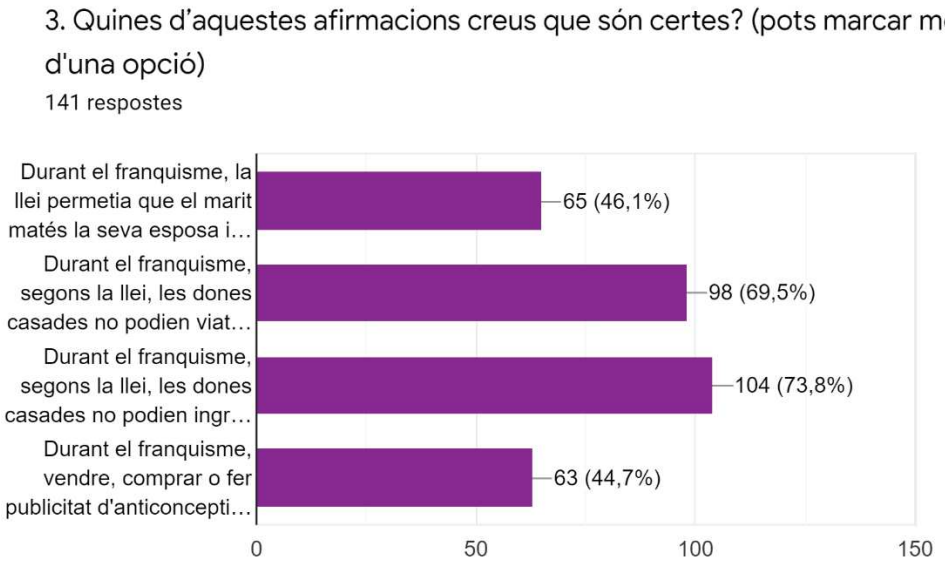

Gràfic 6a. Condició legal de les dones durant el franquisme

[12] Les afirmacions (totes veritables) eren les mateixes que a l'enquesta del professorat, només amb alguns canvis en la redacció per fer-ho més comprensible a l'alumnat dels cursos de l'ESO.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 2: El moviment feminista a Lleida (durant la transició i avui): preguntes 4-7, 17

A l'hora de demostrar què sabia l'alumnat sobre les organitzacions feministes a la Lleida de la transició (anys 70), els resultats han estat molt clars (i pràcticament idèntics als de l'enquesta al professorat): un 78% confessa no saber-ne res, en front de només un 22% que sí diu saber-ne alguna cosa (cf. gràfic 7a):

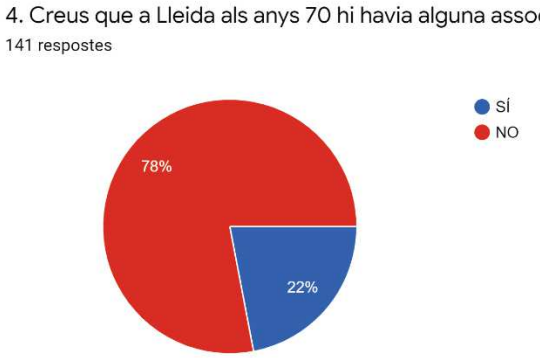

Gràfic 7a. Moviment feminista a Lleida anys 70

Taula 3a. Coneixement del moviment feminista a Lleida a la transició (p.4) Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
SÍ	8	8	15	36	1	20	24	22
NO	86	92	27	64	4	80	117	78
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

En aquest cas, sí s'observen diferències importants entre els coneixements de nois i noies (cf. taula 3a): fins un 92% de les noies creuen que a la Lleida dels anys 70 hi havia organitzacions feministes, en front de només el 64% dels nois, cosa que suposa una diferència de 28 punts superior en el col·lectiu femení.

A l'hora de concretar i dir el nom d'alguna associació feminista a Lleida als anys 70 (pregunta 5), només han aparegut 2 respostes vàlides: *Grup de Dones Lleida* i *Lika* (que resulta que és una associació cultural actual, no de la transició)[13].
La resta de respostes, o són respostes invàlides per poca-soltes (4) o es limiten a confirmar que no ho saben (13). Si tenim en compte el desconeixement que ja existia entre el col·lectiu adult del professorat, no és d'estranyar que l'alumnat, per la seva edat, no es sàpiga tampoc res.

La cosa no ha millorat massa quan s'ha preguntat sobre l'existència d'algun grup feminista a Lleida avui (pregunta 6). Només el 34,8% de l'alumnat coneix algun grup feminista a la ciutat actualment, tal com es pot veure al gràfic 8a:

[13] Les 2 úniques respostes vàlides corresponen a 2 noies, una de 2n Batx i una altra de 4t ESO, que sí saben què és la transició i la ubiquen correctament en el temps.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

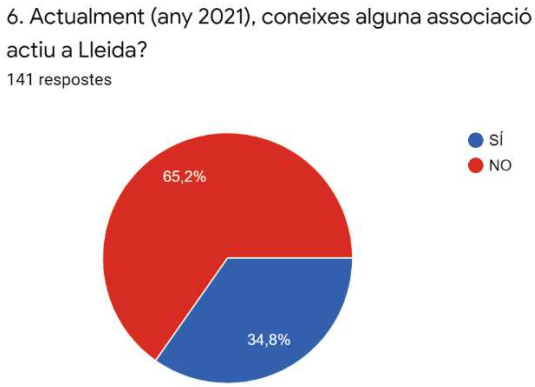

Gràfic 8a. Feminisme a Lleida, 2021

Aquest desconeixement s'incrementa notablement en el cas del col·lectiu masculí: gairebé 8 de cada 10 nois no coneix cap grup feminista a Lleida avui, mentre que aquesta proporció és menor (5-6 de cada 10) en el cas de les noies, com es pot comprovar a la taula 4a:

Taula 4a. Coneixement d'associacions feministes a Lleida 2021. Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
NO	55	59	33	79	4	80	92	65,2
SÍ	39	41	9	21	1	20	49	34,8
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

A l'hora de concretar un nom de grup o associació feminista actual a Lleida, de les 49 persones que havien afirmat conèixer algun grup feminista actual a Lleida, només 40 han donat una resposta, tot i que de les 42 respostes donades, algunes s'han de descartar perquè són un disbarat o una resposta-provocació, o no existeixen:

- ✓ *Balay, LG, Bosch, Fairy, Pato discos activos, Wipp express*[14].
- ✓ *Todos los dias son 8 de marzo*
- ✓ *L'Alkelarre d'Alcarràs*

Alguns informants (7) simplement es limiten a dir que no ho saben; altres respostes, tot i ser noms d'entitats vinculades al món del feminisme, no són pròpiament una associació o grup:

- ✓ *Assemblees Feministes als Instituts*[15].

Altres alumnes (3), com passava amb el professorat enquestat, esmenten serveis municipals com el *Casal de la Dona* o el *Punt Lila*[16].

[14] Aquesta resposta ha estat donada per un noi de 1r ESO, que s'ha dedicat a respondre tonteries a totes les preguntes de l'enquesta.

[15] És un projecte de l'associació lleidatana Lika per acompanyar la creació i dinamització de grups d'alumnes d'ESO de centres de secundària, perquè siguin la llavor de futurs grups o associacions feministes a la ciutat i fora d'ella. http://www.associaciolika.org/assemblees-feministes-als-instituts/ A la nostra enquesta, aquest projecte ha estat esmentat per una alumna de 3r ESO.

[16] *El casal de la dona* ha estat citat per 3 noies de 1r batx, i el *Punt Lila* per 1 noia de 3r ESO. *El Punt Lila Lleida* d'informació i atenció a les agressions sexistes és un servei L'Ajuntament de Lleida de prevenció de la violència en

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Una persona (que no s'ha identificat ni com a noi ni com a noia) ha esmentat l'associació *Batzac*, que és una organització juvenil llibertària anarquista. Així doncs no és específicament un grup feminista, sinó una organització política juvenil que entre els seus punts claus sí està la lluita contra el patriarcat[17].

Ja dins de les associacions pròpiament feministes esmentades per l'alumnat enquestat, la més representada és *Lika* (amb 12 mencions), *Grup de Dones Lleida* o *Grup feminista de Ponent* (5 mencions), *OFNI* (4), *Marea Lila* (3) i *Colors de ponent*[18], citat per una noia de 4tESO i que és una entitat no esmentada als resultats de l'enquesta al professorat.
Analitzant la incidència de la variable sexe de la persona informant, veiem que totes aquestes associacions han estat esmentades per noies, excepte *Lika*, que ha estat citada també per 4 nois i OFNI, per 1 noi.

Alguna entitat esmentada no és de Lleida, com ara *El Safareig*, que és un grup de Cerdanyola[19]. Una noia marroquina de 17 anys fa menció de *Fatima*, però desconec a quina associació de Lleida es refereix[20].
En relació amb les qüestions anteriors, quan s'ha preguntat a l'alumnat si els semblaria interessant estudiar el feminisme a la història de Lleida (pregunta 17), més de 7 de cada 10 alumnes sí ho veuria d'interès a l'ESO, Batxillerat o Cicles formatius (cf. gràfic 9a).

els espais festius i d'oci nocturn, durant les revetlles de les Festes de Maig i Festes de Tardor. www.puntlilalleida.com/

[17] Són de la línia de feminisme llibertari, interseccional i combatiu. https://batzac.cat/ https://twitter.com/batzac_jl?lang=ca

[18] L'associació Colors de Ponent s'autodefineix com a col·lectiu LGTBIQ de Lleida. L'entitat es va fundar el 2016. És activa a les xarxes facebook, instagram, twitter i té canal de youtube https://www.youtube.com/channel/UCl7cQYBy2s_T-A3SsSH34Wg. Al novembre 2021 va guanyar el Premi Tatiana Sisquella a la contribució social: https://www.ara.cat/societat/ponent-colors-no_1_4193715.html

[19] *El Safareig* és una associació de Cerdanyola sense ànim de lucre que treballa per una societat lliure de violència masclista. Ofereix serveis d'atenció, prevenció i formació per un abordatge integral de les violències vers les dones. http://safareig.org/

[20] S'ha revisat "La Guia d'entitats de dones de Catalunya" a la pàgina de l'Institut Català de Les Dones, que ofereix informació d'entitats que treballen específicament en programes a favor de la igualtat i de la promoció de la dona, així com de diverses associacions de dones del territori català. https://dones.gencat.cat/ca/ambits/entitats/page/index.html Amb el nom de *Fatima* hi ha una associació de veïns del barri de Fatima de Tàrrega i també he localitzat una tal Fatima Ahmed, presidenta de l'Associació Intercultural Diàlegs de Dona, però és de Barcelona.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

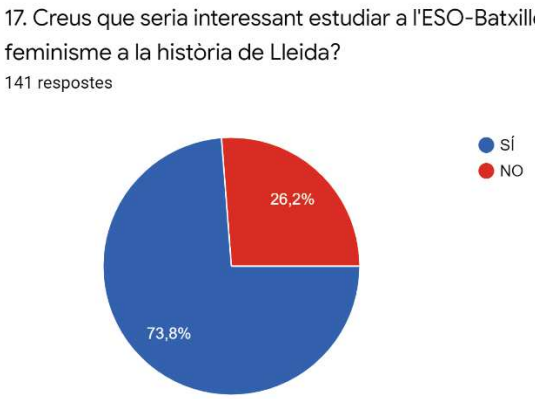

Gràfic 9a. Inclusió del feminisme a la història de Lleida

Ara bé, si analitzem els resultats, desagregant-los per sexes, observem que l'opinió de noies i nois és totalment oposada: així, mentre la pràctica totalitat de les noies (9 de cada 10) veu interessant incloure dins la història de Lleida el feminisme, la majoria de nois (62%) opina el contrari i no ho veu d'interès. Com veurem més endavant, les opinions dels col·lectius femení i masculí joves sovint estan molt allunyades i, en algun cas com aquest, fins i tot, contraposades.

Taula 5a. Conveniència de la inclusió del feminisme a la història de Lleida. Distribució per sexes

	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
NO	8	8,5	26	62	3	60	37	26,2
SÍ	86	91,5	16	38	2	40	104	73,8
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

Bloc 3. Lluites clau del feminisme de la transició (avortament, divorci): preguntes 8-10

Quan hem preguntat a la població adolescent i jove sobre els grans temes de la lluita feminista dels anys 70 i 80 (pregunta 8), veiem que molt pocs (19,1%) saben que les campanyes i manifestacions feministes a favor de l'avortament lliure i el divorci o la llibertat sexual es remunten al 1975. Un grup més nombrós (41,8%) ja s'atansa més a la realitat i les situa al 1980. Però un important 31,9% creu que són cosa del present i les situa al 2018. Aquest important percentatge s'explicaria fàcilment per diversos motius: d'una banda, la gent jove tenim tendència a creure que les lluites socials són cosa de l'actualitat i no concebem que l'esperit revolucionari ja existia en èpoques passades; i d'altra banda, perquè en alguns aspectes, com el de l'avortament, s'ha avançat molt poc i, sembla, que algunes lluites, consignes i manifestacions són les mateixes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

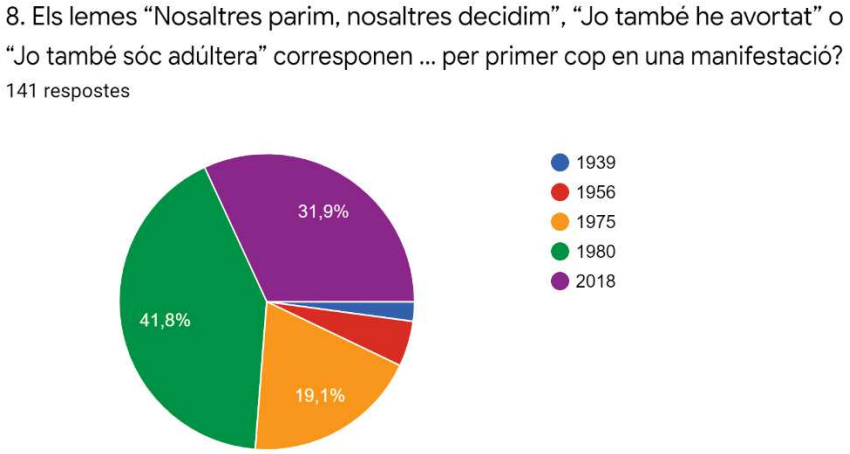

Gràfic 10a. Cronologia d'algunes consignes feministes

Taula 6a. (p. 8). Cronologia d'algunes consignes feministes. Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
1975	18	19	7	17	2	40	27	19,1
1980	44	46	13	31	2	40	59	41,8
2018	25	27	19	45	1	20	45	31,9
altres	7	8	3	7	0	0	10	7,2
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

El grup més nombrós és el de nois que creuen que aquestes consignes són actuals (2018), mentre que entre les informants noies, el grup més representat és el de les que creuen que es van "estrenar" al 1980. Per que a fa a l'encert, no hi ha gaires diferències entre nois i noies (17% i 19%, respectivament).

Sobre l'aprovació de la llei del divorci (pregunta 9), la població adolescent i jove demostra un gran desconeixement sobre la seva cronologia: 7 de cada 10 no encerta la data i ho situa o bé amb posterioritat (1990), o molt abans (1975, 1956 o 1939). Només un 36,2% sap que la llei del divorci es va aprovar a Espanya el 1981, cosa d'altra banda esperable d'entrada. No hi ha diferències remarcables si desagreguem els resultats per sexes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

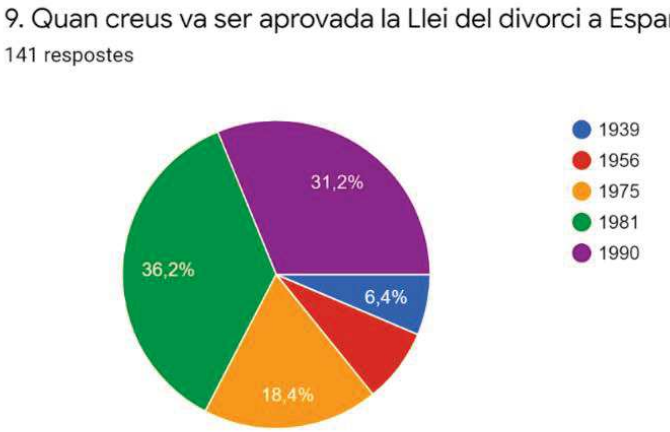

Gràfic 11a. Cronologia aprovació Llei del divorci (1981)

Pel que fa a la despenalització de l'avortament (pregunta 10), en canvi, la majoria (un 65,2%) encerta la data (1985), com es pot comprova al gràfic 12a, cosa que m'ha sorprès positivament.

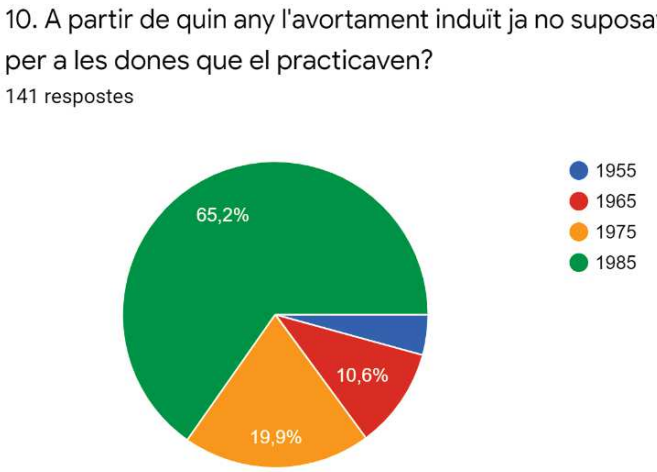

Gràfic 12a. Cronologia despenalització avortament (1985)

Quan s'ha analitat els resultats tenint en compte la variable sexe, s'ha vist que hi ha importants diferències: així, mentre només 4-5 de cada 10 noies encerta la data de la despenalització de l'avortament induït, són 7 de cada 10 nois els qui sí saben ubicar-la correctament. Això, d'entrada, m'ha sorprès, perquè el tema de l'avortament em semblava, amb prejudici, que ens interessava més a les noies que als nois, però els resultats han contradit aquesta percepció inicial, tal com es pot veure a la taula 7a:

Taula 7a. Cronologia despenalització avortament (1985). Distribució per sexes

	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
1985	42	45	30	71	3	60	75	53
altres	52	55	12	29	2	40	66	47
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 4. Temes d'actualitat en el moviment feminista actual (binomi sexe-gènere, la Llei trans): preguntes 11-16

A continuació s'ha volgut conèixer l'opinió de l'alumnat sobre alguns temes clau del feminisme del segle XXI. La primera qüestió ha estat saber si la gent jove creu que hi ha diferència entre sexe i gènere (pregunta 11). Ha resultat que gairebé 7 de cada 10 joves sí creu que són coses diferents, però en menor percentatge que el professorat, que eren 9 de cada 10.

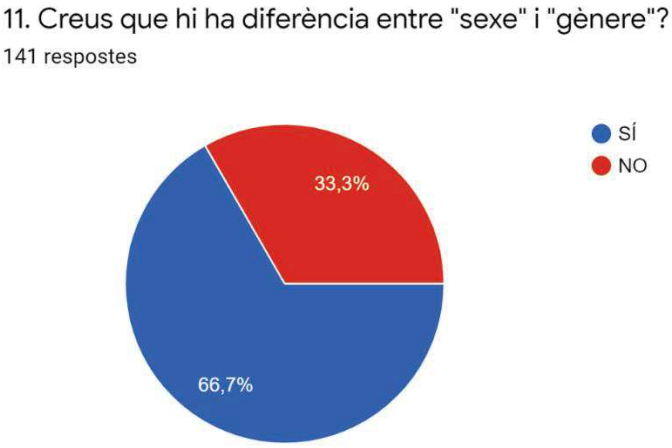

Gràfic 13a. Diferències entre sexe i gènere

En desagregar les dades per sexes, aviat ens adonem de les grans diferències en la percepció de nois i noies. Mentre més de 7 de cada 10 noies creu que són conceptes diferents, les opinions estan molt més dividides entre l'alumnat informant masculí: 52% creuen que sexe i gènere són coses diferents però un 48% no ho veu així, i creuen que és el mateix. Sembla que la consideració del gènere com a constructe social o una qüestió identitària o de percepció psicològica, com es veurà, està més estesa entre les noies que entre els nois:

Taula 8a. Diferències entre sexe i gènere. Distribució x sexes

	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
NO	25	27	20	48	2	40	47	33,3
SÍ	69	73	22	52	3	60	94	66,7
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

Quan s'ha demanat concretar en què consisteixen aquestes diferències o definir què és el sexe i què és el gènere (pregunta 12), de 94 informants que havien diferenciat entre els dos conceptes, només 77 han volgut o pogut concretar aquestes diferències (cf. taula 9a); sorprenentment, algunes persones que no veuen diferències entre gènere i sexe igualment han respost a aquesta pregunta, concretament 3 nois, d'edats i nivell educatiu divers, les respostes dels quals són poc clares o incoherents en elles mateixes o amb la resposta anterior:

1. *Eres hembra o macho* (noi, estudis universitaris).
2. *Pos el sexe son les característiques físiques i biològiques que defineixen al home de la dona, mentres que el gènere es el que se espere, es permitís, es valora, les oportunidads socials... De un home i un dona. Mes o menys, crec que mai explicat be* (noi, CFGM).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

3. *Si ets home ets home i si ets dona es dona, fins que no siguis dona no pots ser dona. Ex: Un home vol ser una dona, fins que el home no faigui el cambi no pot dir que es una dona* (noi, 2n ESO).

Si analitzem si el sexe de la persona informant té alguna cosa a veure en els resultats d'aquesta pregunta, veiem que no massa, ja que només hi ha una diferència de 7 punts entre noies i nois: un 84% de les noies donen arguments per demostrar les diferències entre sexe i gènere, en front d'un 77% dels nois.

Taula 9a. Alumnat que ha donat alguna argumentació (pregunta 12)					
	Població total	**Veuen diferències entre sexe i gènere**		**Donen arguments**	
NOIS	42	22	52%	17/22	77%
NOIES	94	69	73%	58/69	84%
ALTRE	5	3	60%	2/3	67%
TOTAL	141	94	67%	77/94	82%

Si ens centrem en els arguments donats per l'alumnat enquestat, podem agrupar-los en diversos blocs, il·lustrats amb alguns exemples:

1) Respostes que identifiquen sexe amb biologia (característiques físiques que venen determinades per naixement), en front de gènere, entès com a identitat personal o autopercepció psicològica:

7 nois:

- ✓ *Sexe es el que ets biològicament i gènere com et sents identificat.*
- ✓ *Tu pots tenir un cos d'home (aixo seria el sexe) i sentirete una dona (aixo seria el genere).*
- ✓ *El sexe depèn de l'àmbit biològic, per exemple si es neix amb aparell reproductor masculí o femení. El gènere depèn de com et sents.*

21 noies (17 noies biologia/identitat + 6 noies biologia/autopercepció psicològica):

- ✓ *El sexe són els òrgans sexuals que una persona té i el gènere és com es sent identificada una persona.*
- ✓ *Un està relacionat amb els genitals (femenins o masculins) i l'altre amb com ens identifiquem.*
- ✓ *Genere es com et sents tu identificat i sexe es como neixes segons el teu aparell reproductor.*
- ✓ *El sexe biologicament es home o dona, pero el género es com tu te identifiques.*
- ✓ *Sexe es el fet biològic i gènere és amb què t'identifiques.*
- ✓ *Sexe: se refereix a caracteristiques biologiques, es a die per exemple, sol una persona de sexe femeni pot tindre la menstruació. genere: com se identifica una persona i com se sent més comodx.*
- ✓ *Crec q el sexe està relacionat amb els òrgans sexuals i el gènere va més enllà ja que engloba el que se sent la persona.*
- ✓ *El sexe sol ser marcat biologicament (no sempre correspon, ex: intersexuals), i el genère és el concepte que s'ha donat socialment basat en el sexe.*
- ✓ *El sexe és el que tens per naixement i el gènere és el que t'identifiques com a persona.*

En aquestes argumentacions, apareixen sovint termes com genitals, òrgans sexuals, aparell reproductor vinculats al concepte sexe; també relacionat amb el sexe es repeteix la idea que aquest ve determinat per naixement.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2) Respostes que identifiquen sexe amb biologia (característiques físiques que venen determinades per naixement), en front de gènere, entès com a constructe social, fruit de l'educació i de la pressió social:

1 noi:

- ✓ *El sexe es una cosa biològica, la qual tu no pots decidir ja que neixes amb unes qualitats biològiques determinades (òrgans reproductius, hormones diferents…). En canvi, el gènere és el que la nostra societat cataloga com a noi/noia i atribueix certs rols, a vegades erròniament, a cada gènere. A diferència del sexe, cada persona hauria de ser lliure de triar el gènere amb el que se sent identificat/da.*

13 noies:

- ✓ *El gènere és una construcció social i el sexe s'otorga a la persona en funció dels seus òrgans sexuals.*
- ✓ *El sexe és el conjunt de característiques físiques que diferencia a les dones dels homes des que neixem; en canvi, el gènere és una construcció social i cultural que des que som petits/es se'ns educa amb què és correcte i què no, depenent del nostre sexe assignat al néixer.*
- ✓ *El sexe es el que ens assignen al néixer per les nostres característiques biològiques, el gènere es un constructe social que ens assignen nosaltres i la societat.*
- ✓ *El sexe, son les característiques biològiques de cadascú, allò que ens caracteritza per naturalesa des de que naixem. I el gènere es la constitució social i cultural que ens inculquen des de petits.*
- ✓ *El sexe és un concepte biològic per a classificar els éssers humans segons les característiques biològiques que les diferencien, i el gènere és un concepte cultural que atribueix a certes actituds i caràcters un gènere.*
- ✓ *El sexe ve donat per naturalesa i el gènere és amb el que tu t'identifiques. El gènere és modificable i te un conjunt d característiques i atributs socials i culturals.*
- ✓ *Gènere és la construcció social i psicològica que determina el concepte "dona", "home", "no binari"; la nostra identitat i comportaments. Identitat de gènere o identitat sexual és la percepció i manifestació el propi gènere.*

3) Un altre criteri de diferenciació és la determinació per naixement en front de la tria, l'opció lliure; és a dir, que un (el sexe) ve determinat en néixer i l'altre es pot decidir, canviar, manipular (el gènere):

1 noi:

- ✓ *Doncs que el sexe és determinat per la natura i el gènere es pot canviar i manipular.*

2 noia:

- ✓ *El sexe és la naturalesa de cada persona, amb el que ha nascut (sexe masculí o femení); en canvi el gènere pot canviar-se o ser manipulat, el que cadascú es sent com vol ser.*
- ✓ *El sexe és amb el que has nascut, dona o home. El gènere es allò que si no t'identifiques amb ell ho pots canviar.*
- ✓ *El sexo viene determinado por la naturaleza. En cambio, el género, varón o mujer, se aprende, puede ser educado, cambiado y manipulado.*
- ✓ *El sexe ve determinat per la naturalesa, una persona neix amb sexe masculí o sexe femení. En canvi el gènere (home i dona), pot ser manipulat, canviat o educat.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

4) Un altre criteri de diferenciació entre gènere i sexe ha estat el nombre d'opcions o varietat; és a dir, s'argumenta que la diferència entre sexe i gènere és que un dels dos és binari (masculí o femení), mentre que l'altre, en canvi, pot tenir més variabilitat o opcions.
1 noi:

- ✓ *Sexe és masculi o femení, i genere, n'hi ha uns 100k.*

3 noies:

- ✓ *El sexe és binari i el gènere no.*
- ✓ *Sexe és masculí i femení. Gènere, actualment hi ha moltes polèmiques i cada cop més conceptes amb què identificar-se.*
- ✓ *Sexe: home i dona; Gènere: femení, masculí i altres.*

En un parell de respostes (2 noies) sembla que sexe i gènere són definits a l'inrevés del que ho fa la majoria:

- ✓ *El sexe és lo que tu et sents i el gènere és lo que t'assignen al néixer.*
- ✓ *Sexe es allò amb lo que t'assigne la societat i gènere es allò que tu sents.*

En altres respostes apareix confusió o barreja amb altres conceptes, com ara el concepte d'"orientació sexual":

- ✓ *El sexe es si ets femella o mascle, i gènere es si ets eterosexual, homosexual, gay, etc.* (1 noi)
- ✓ *Que el sexe és amb la classe de persona que tu vols tenir relacions sexuals, i el genere es com tu creus que ets si ets home , dona o no binari.* (1 noia)

Una noia confon sexe amb les relacions sexuals o l'acte sexual:

- ✓ *Sexe és l'acte i gènere és com es sent la persona (dona, home...).*

Un noi confon gènere amb el gènere gramatical:

- ✓ *Sexe és el que fa referencia a si has nascut home o dona, el gènere fa referencia a les paraules, la taula és femení, el ordinador és masculí.*

A la vora d'aquestes argumentacions, n'hi ha d'altres de confuses, ja que no s'entén quina és l'argumentació ni s'intueix (3 nois i 4 noies).
Finalment 5 alumnes (3 nois i 2 noies) directament reconeixen que no saber explicar les diferències entre gènere i sexe, i un noi de 1r ESO ha respost una provocació:

- ✓ *les persones que parlen de sexes son normals, les que parlen de generes son discapacitades mentals.*

Si passem ara a analitzar què sap i què opina la gent jove sobre la *Ley para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos LGTBI,* més coneguda com a *Llei trans*, dels resultats de l'enquesta (pregunta 13) es desprèn que només el 46% reconeix no saber de què va (recordem que el percentatge de professorat que no en coneixia el contingut arribava al 74,5%). Per tant, si ens refiem del que afirma l'alumnat, podríem concloure que la gent jove està força al dia de la legislació en aquest tema, tot i que, com veurem més endavant, això no serà exactament així.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

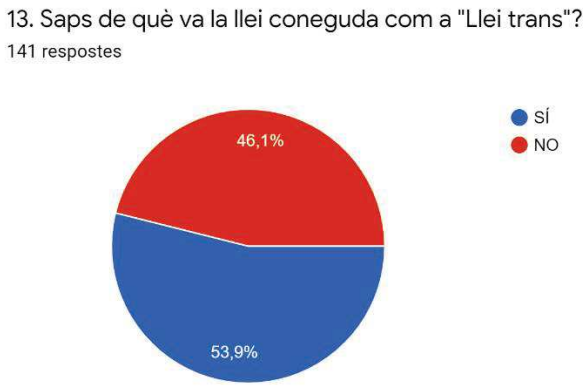

Gràfic 14a. Coneixement de la Llei trans

Si desagreguem les dades per sexes, veiem que, a diferència del que passava amb el professorat, sí que hi ha grans diferències entre nois i noies; de fet, les proporcions són inverses, com es pot veure a la taula 10a: mentre 6 de cada 10 noies sí coneixen (o diuen conèixer) el contingut de la Llei trans, només 4 de cada 10 nois saben de què va.

Taula 10a. Coneixement del contingut de la Llei trans. Alumnat (p. 13)								
	NOIES	**%**	**NOIS**	**%**	**ALTRE**	**%**	**TOTAL**	**%**
NO	36	38	26	62	3	60	65	46
SÍ	58	62	16	38	2	40	76	54
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

Ara bé, gairebé la meitat de l'alumnat enquestat confessa que no té idea de quan ha estat aprovada aquesta llei, i només el 12,8% sap que la llei encara no ha estat totalment aprovada (cf. gràfic 15a), desconeixement superior al de la població adulta que va fer l'enquesta.

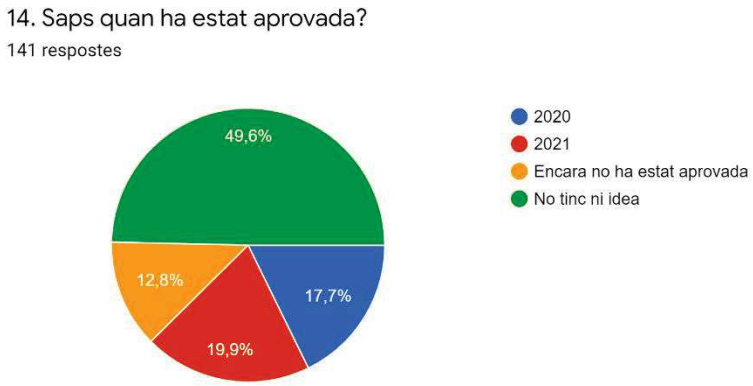

Gràfic 15a. Data aprovació Llei trans

Si comparem aquest resultat amb els de la pregunta anterior, concloem que hi ha una clara incoherència per part de l'alumnat que havia dit que sí coneixia la llei, i després no sap quan ha estat o serà aprovada i, també, del jovent que ha dit que no la coneixia, i sí que ha encertat la cronologia.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Si analitzem els resultats tenint en compte la variable sexe de l'informant (cf. taula 11a), observem que el percentatge de nois que no tenen problema a reconèixer que no tenen ni idea és superior al de noies (7 punts més); però, en canvi, el % dels que encerten que la llei encara no ha estat aprovada també és més alt entre els nois que entre les noies (4 punts més).

Taula 11a. Data d'aprovació Llei trans. Alumnat (p. 14)								
	NOIES	**%**	**NOIS**	**%**	**ALTRE**	**%**	**TOTAL**	**%**
Encara no ha estat aprovada	10	10,6	6	14,3	2	40	18	12,8
Ni idea	45	48	23	55	2	40	70	49,6
TOTAL	94		42		5		141	

A l'hora de saber quines mesures integren la Llei trans (p. 15)[21], observem que, de forma coherent amb les preguntes anteriors, un 40,4% reconeix que no té ni idea.
Un 26,6% de les noies (25) ha reconegut no tenir ni idea de les mesures que integren la llei; aquest percentatge encaixaria amb el 38% de noies que havien confessat no saber-ne res, però resulta que quan s'analitzen els resultats al detall, es veu que algunes de les que havien dit que sí sabien de què anava la llei (un 10%)[22], ara no en saben les mesures que la integren i altres que deien que no sabien de què anava (un 47%: 17/58)[23], ara sí s'atreveixen i en alguns casos encerten les mesures que conté. I aquest mateix patró es repeteix amb petites variacions en el cas del col·lectiu de nois informants.

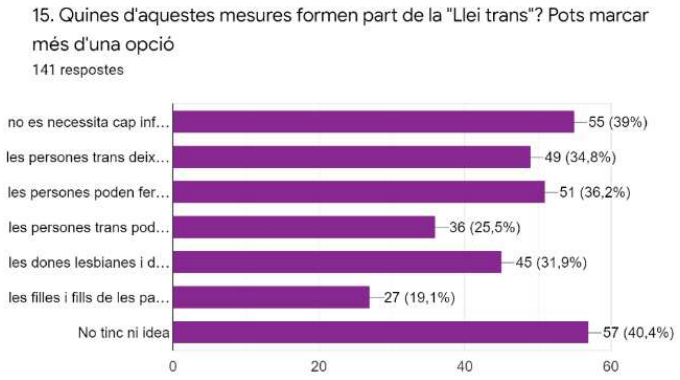

Gràfic 16a. Mesures que inclou la Llei trans

Del 59,6% que sí en té alguna idea (97 informants), ha resultat que, segons es pot veure a la taula 12a, la mesura que el jovent enquestat creu més probable inclosa a la Llei trans és que "*No es necessiti cap informe psicològic o psiquiàtric per canviar legalment el sexe*", amb un 39%, mesura que sí és cert que pertany a la llei; però, en segon lloc, l'alumnat, amb un 36%, ha destacat una mesura inventada o falsa ("*que les persones poden fer el canvi de nom en el registre a*

[21] El 100% de l'alumnat enquestat ha respost (141) i s'han obtingut 320 respostes, ja que es podia marcar més d'una opció. En aquesta pregunta s'oferia a la persona enquestada una llista de possibles mesures, entre les quals havia de decidir quines estaven en realitat incloses a la llei i quines no.
[22] Aquestes informants són de 1r batx (2), 2n ESO (1), 3r ESO (2) i 4t ESO (1).
[23] Aquestes informants són de 1r ESO (2), 4t ESO (3), 1r BATX (6), 2n BATX (5) i CFGS (1).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

partir dels 12 anys"[24]), i el mateix passa amb la tercera mesura més votada, amb un 35% del total ("*les persones trans deixen de ser considerades com a malaltes però es requereix un informe mèdic per fer el canvi de sexe*"), que resulta també ser falsa.

Taula 12a. Grau de reconeixement de les mesures contemplades a la Llei trans (p. 15)				
Mesura	Vertadera / Falsa	informants	% (/141)	% (/97)
1. no es necessita cap informe psicològic o psiquiàtric per canviar legalment el sexe	vertadera	55	39	57
2. les persones poden fer el canvi de nom en el registre a partir dels 12 anys	falsa	51	36	53
3. les persones trans deixen de ser considerades com a malaltes però es requereix un informe mèdic per fer el canvi de sexe	falsa	49	35	51
4. les dones lesbianes i dones soles poden tenir accés a les tècniques de reproducció humana assistida sense condicions ni restriccions	vertadera	45	32	46
5. es persones trans poden fer el canvi de sexe a partir dels 12 anys	falsa	36	25	37
6. les filles i fills de les parelles de lesbianes i bisexuals poden ser reconegudes com a tals si abans han contret matrimoni	falsa	27	19	28

Queda clar, doncs, que la gran majoria del jovent enquestat té algunes nocions vagues sobre el tema de la Llei trans, però en realitat -igual que passava amb el professorat- té pocs coneixements concrets sobre ella.

A més de comprovar els coneixements sobre la llei, també m'interessava si la gent jove i adolescent, en tenia alguna opinió (fonamentada o no) sobre aquesta (pregunta 16). Així ha resultat que un 36,9% (gairebé 4 de cada 10 informants) admet que, com que no coneix el seu contingut, no pot opinar. Entre l'alumnat que sí en té una opinió formada, un 36,9% hi està d'acord de forma absoluta, un 14,9% hi està d'acord parcialment i només un 11,3% no hi està d'acord en absolut. Predomina, doncs, entre qui en té alguna opinió, l'opinió favorable, ja sigui total o parcial.

[24] Era una mesura que havia proposat la ministra Irene Montero al seu primer esborrany o proposta, però que finalment es va desestimar i es va pujar l'edat a 14 anys.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

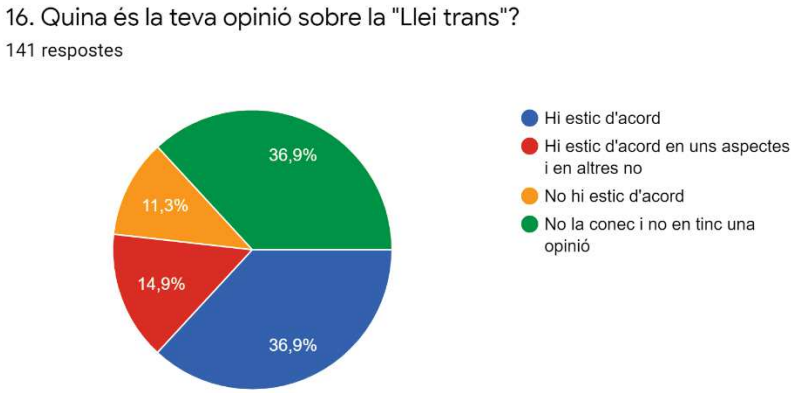

Gràfic 17a. Opinió sobre la Llei trans

Veient aquests resultats, vaig decidir analitzar-ne la coherència amb les preguntes anteriors, creuant les dades que apareixen a la taula 10a (p.13) i a la taula 12a (p.16)
A la pregunta 13, 65 persones (un 46%) reconeixia que no sabia de què va la Llei trans (38% noies i 62% nois). D'aquestes 65 persones, un 64% (42/65) és coherent i diu que no pot opinar sobre la Llei per desconeixement, però un 11% (7/65) assegura que està absolutament d'acord amb una llei que no coneix i un 17% (11/65) que hi està absolutament en contra tot i no tenir ni idea de què va; el mateix passa amb el 8% (5/65) que afirma que hi està d'acord en uns aspectes i en desacord en uns altres. Queda clar, doncs, que sovint s'opina sobre temes que no es coneixen.

Si ens fixem ara en la influència de la variable sexe en els resultats (cf. taula 13a), veiem que hi ha importants diferències en la valoració de la Llei: mentre entre 4 i 5 de cada 10 noies hi està a favor totalment, i no arriba a 1 de cada 10 que hi està en contra, en el cas dels nois el que predomina de forma clara és "l'abstenció": aproximadament 4 de cada 10 no en té cap opinió i només 2 de cada 10 hi està a favor o en contra respectivament.

Taula 13a. Opinió sobre la Llei trans (p. 16). Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
a favor	41	43,7	9	21,4	2	40	52	36,9
en contra	5	5,3	9	21,4	2	40	16	11,3
depèn	15	16	6	14,3	0	0	21	14,9
NS	33	35	18	42,9	1	20	52	36,9

Si comparem el grau de coherència amb la pregunta 13, novament s'observen diferències entre noies i nois. Així hi ha 11 nois que no coneixen la llei, però opinen sobre ella; i 3 nois que sí afirmen conèixer-la, però després diuen que no en tenen una opinió perquè no la coneixen; de manera que l'índex d'incoherència entre els nois enquestats arriba al 33,3%.
Pel que fa al col·lectiu de noies informants, 10 no coneixen la Llei, però opinen, i 7 que sí la coneixen o ho diuen, després confessen que no en tenen una opinió perquè no la coneixen; de forma que el nivell d'incoherència entre les noies enquestades arriba al 18%, 15 punts menys que en el col·lectiu masculí.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Bloc 5. Opinió personal sobre la igualtat de gènere, discriminacions de gènere, etc.: preguntes 18-20.

Quan s'ha preguntat a l'alumnat sobre la seva percepció del nivell d'igualtat entre homes i dones al seu entorn social (pregunta 18), ha resultat que la seva visió és més "optimista" que la del professorat enquestat[25]: un 64,5% del jovent enquestat creu que la igualtat en temes de gènere encara no s'ha aconseguit, mentre que gairebé un 25% creu que ja s'ha avançat molt i estem a punt d'aconseguir-ho i un 10,6% opina que no hi ha cap desigualtat en aquest àmbit.

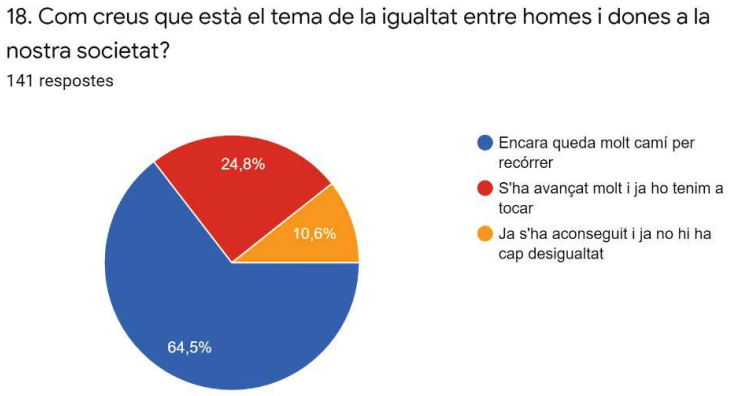

Gràfic 18a. Opinió sobre la igualtat home-dona

Quan s'han desagregat les dades per sexes, han aparegut diferències molt destacades entre el col·lectiu femení i el masculí. Així, mentre gairebé 8 de cada 10 noies creu que en el tema de la igualtat de gènere encara queda molt camí per fer, entre els informants nois, només ho veu així 3 de cada 10. En la mateixa línia, mentre que només 1 noia de 94 creu que la igualtat home-dona ja s'ha aconseguit, arriba fins al 31% dels nois enquestats el percentatge dels qui creuen que aquest tema ja està superat.

Aquestes diferències cal atribuir-les, segurament, al fet que, en un moment històric com l'actual, en què ja no es tracta tant d'un tema legislatiu, perquè, al menys a Europa, davant la llei tothom som iguals, sinó d'un tema social i de convivència, són les noies les que vivim en el nostre dia a dia les desigualtats de gènere, perquè en som part perjudicada; en canvi, per als nois passen desapercebudes, perquè a ells no els afecta directament i no ho veuen tan important.

Taula 14a. Opinió sobre la igualtat home-dona (p. 18). Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
Encara queda molt	73	78	15	36	3	60	91	64,5
Ja ho tenim a tocar	20	21	14	33	1	20	35	24,8
No hi ha cap desigualtat	1	1	13	31	1	20	15	10,6
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

En quant a experiències de discriminació masclista viscudes en pròpia persona o en altres (pregunta 19), ja sigui a l'institut, a casa o amb amigues o amics, 7 de cada 10 informants

[25] Cal recordar que més de 8 de cada 10 docents creia que hi havia encara molta feina a fer i ningú va opinar que ja no hi havia desigualtats de gènere.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

confirma haver-ho viscut o presenciat, ja sigui ocasionalment (46,1%) o sovint (23,4%). Un resultat que m'ha sorprès especialment ha estat que 3 de cada 10 alumnes no han viscut ni presenciat mai cap tipus de discriminació masclista.

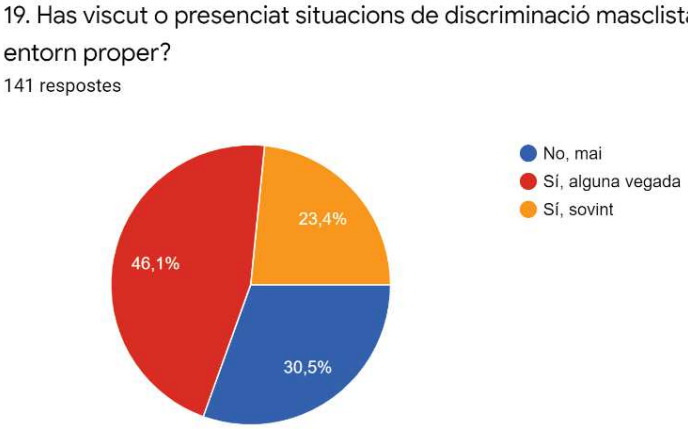

Gràfic 19a. Experiència de discriminacions masclistes

Aquest resultat s'explica, en part, si desagreguem els resultats per sexes. Així, més de 8 de cada 10 noies han patit o presenciat alguna vegada situacions de discriminació masclista, ja sigui ocasionalment (un 50%) o sovint (un 30%). Aquestes xifres tan altes no corresponen en absolut amb els resultats de les respostes d'informants masculins, ja que només 3-4 de cada 10 han tingut aquesta experiència i entre 6-7 de cada 10 afirmen que mai s'han trobat amb discriminacions d'aquest tipus (cf. taula 15a). He analitzat les dades tenint en compte la variable del nivell educatiu, i no hi ha diferències significatives entre ESO, Batxillerat, CFGM, CFGS i Universitat en aquesta qüestió.

Taula 15a. Experiències discriminació masclista (p. 19). Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
NO, mai	14	15	27	64,3	2	40	43	30,5
SÍ, ocasionalment	50	53	13	31	2	40	65	46,1
SÍ, sovint	30	32	2	4,7	1	20	33	23,4
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

Com es poden interpretar aquestes diferències tan grans? Estem vivint en mons paral·lels noies i nois? L'explicació podria ser semblant a la donada en relació als resultats a la pregunta 18 sobre la valoració del nivell d'igualtat home-dona que hem aconseguit a casa nostra, però en aquest cas, les xifres són més dispars i el tema és més seriós i preocupant: la discriminació per raó de sexe, de la qual són víctimes les dones. Si tothom, noies i sobre tot nois, no tenim clar en què consisteix el masclisme i el tracte discriminatori o, fins i tot, el maltractament que això suposa, no es podrà avançar cap a la igualtat.

Directament relacionada amb aquesta situació, estava la darrera pregunta de la meva enquesta (p. 20), tot i que inicialment no preveia aquesta visió tan diferent de la realitat que les xifres han demostrat. A l'hora de valorar la utilitat de fer activitats educatives al centre (de secundària) contra el masclisme, de cara a reduir aquest tipus de comportament discriminatori, ha resultat que 8 de cada 10 sí ho veu convenient i útil (cf. gràfic 20a):

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

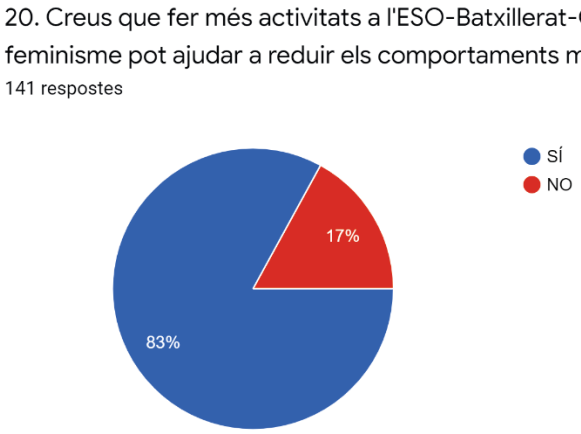

Gràfic 20a. Utilitat d'educar contra el masclisme

Si analitzem separadament les respostes de nois i noies, veiem novament importants diferències, coherents amb els resultats de les preguntes anteriors; així, mentre pràcticament la totalitat de les noies (9 de cada 10), creu que és útil educar a l'institut contra el masclisme, només ho veuen igual 6 de cada 10 nois.

Taula 16a. Utilitat d'educar contra el masclisme (p. 20). Distribució per sexes								
	NOIES	%	NOIS	%	ALTRE	%	TOTAL	%
NO	8	8	15	36	1	20	24	17
SÍ	86	92	27	64	4	80	117	83
TOTAL	94	100	42	100	5	100	141	100

Val a dir que els 15 nois que no creuen que fer més activitats ajudi a reduir el masclisme tots havien manifestat no haver vist mai cap discriminació masclista i més de la meitat creien que ja no hi ha cap desigualtat per raó de gènere.

2.3. Comparativa enquesta professorat i alumnat. Conclusions

Si comparem els resultats obtinguts de les enquestes a l'alumnat i al professorat (cf. taula 17), ens adonem ràpidament d'algunes divergències generals; així, en el cas de l'alumnat, les opinions i valoracions són molt distintes entre el col·lectiu masculí i el femení en algunes preguntes com ara:

- aquelles en què es demanava l'opinió: les noies es manifesten molt feministes, i els nois poc o molt poc;
- aquelles en què s'havien de demostrar coneixements: les noies afirmen saber més coses de les que després demostren saber; els nois tenen menys complex a l'hora d'admetre el seu desconeixement; amb tot, és major nivell de coneixement entre les noies, en general.

En canvi, en el sector del professorat, no hi ha a penes diferències quan es desagreguen les dades per sexes, tant en les preguntes de coneixements com en les preguntes d'opinió.
Un altre aspecte en què es diferencia el comportament com a informants de l'alumnat i del professorat és el grau de coherència: l'alumnat, independentment del sexe, és descaradament

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

incoherent en moltes respostes (cf. llei trans i altres), mentre que el professorat és més o menys coherent en les mateixes situacions.

Si passem ara a analitzar comparadament algunes preguntes concretes, comprovem que els resultats són força o molt coincidents entre professorat i alumnat en alguns temes (cf. taula 17, apartat 1).
Així, pel que fa a coneixements sobre el feminisme de la transició, cap dels dos col·lectius en sap res o gran cosa (amb idèntic %); també són molt pocs els noms d'associacions feministes donats i encara menys les respostes correctes.
Ambdós sectors, alumnat i professorat, estan majoritàriament a favor d'incloure la història del feminisme al currículum i fer-ho des d'una perspectiva local (Lleida).
Els arguments donats per alumnes i professorat per definir sexe i gènere són molt semblants.
També és comú el desconeixement sobre les mesures que inclou la Llei trans.
I una molt àmplia majoria, tant de professorat com d'alumnat, creu útil fer activitats educatives per erradicar el masclisme.

Hi ha un cert nivell de coincidència (cf. taula 17, apartat 2), podríem dir parcial, en algunes qüestions, com la dificultat en donar noms d'associacions feministes lleidatanes actuals (una mica més conegudes entre el professorat que entre l'alumnat), o en conèixer la data de la despenalització de l'avortament a Espanya: la majoria ho sap, però és superior el % del professorat que la coneix.
Més o menys coincideixen docents i alumnes en opinar que sí hi ha diferències entre sexe i gènere, tot i que és superior el % entre el professorat que creu que són coses diferents.
També els resultats són més o menys semblants, a l'hora de conèixer les condicions legals de les dones durant el franquisme: mentre la majoria de professorat en reconeix 3 de 4 aspectes, l'alumnat només en reconeix majoritàriament 2 de 4.

No coincideix en absolut (cf. taula 17, apartat 3) el resultat del professorat i el de l'alumnat en altres qüestions o temes, com ara en conèixer el món associatiu feminista de Lleida a data de 2021, coneixement molt superior en el sector del professorat; tampoc coincideixen a l'hora d'ubicar cronològicament algunes consignes feminismes pels drets reproductius de les dones als anys 70, amb un encert molt superior en el cas del professorat. A l'inrevés, el coneixement del contingut de la Llei trans és molt superior en el sector de gent adolescent i jove, ja que és molt superior el % de professorat que confessa no saber-ne res. La valoració d'aquesta llei, en canvi, és molt menys desfavorable entre el professorat, ja que ningú s'hi mostra en contra.
El professorat és molt més pessimista que l'alumnat a l'hora de valorar l'assoliment de la igualtat de gènere als nostres dies i també és més conscient de l'existència de comportaments que discriminen per raons masclistes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Taula 17. Quadre resum comparatiu resultats professorat / alumnat		
1. Elements de coincidència / similitud de resultats		
TEMES/ELEMENTS	**PROFESSORAT**	**ALUMNAT**
Coneixement associacionisme feminista anys 70	NO: 78% SÍ: 22%	NO: 78% SÍ: 22%
Identificació associacions / dones feministes anys 70	7 persones (amb errors)	2 persones (amb errors)
Conveniència de la inclusió del feminisme (local) al currículum	SÍ: 87,3% LOCAL: 71,4%	SÍ: 74%
Arguments diferències sexe/gènere	Semblants	Semblants
Desconeixement mesures de la Llei trans	Coherència Desconeixement, encert en 2 mesures de 6	Incoherència Desconeixement, encert en 1 mesura de 6
Utilitat d'educar contra el masclisme	SÍ: 98%	SÍ: 83%
2. Coincidència parcial, amb algunes divergències		
Coneixement de la condició legal de la dona al franquisme	La majoria reconeix 3 de 4 condicions	La majoria reconeix 2 de 4 condicions
Identificació de noms grups feministes actuals 2021	42 respostes 9 entitats ben detectades	42 respostes 5 entitats ben detectades
Cronologia despenalització avortament 1985	Encert: 85%	Encert: 65%
Diferències Sexe - gènere	SÍ: 85%	SÍ: 67%
Data aprovació Llei trans	Encert 18% NS 31%	Encert 13% NS 49%
3. Elements de discrepància / no coincidència en els resultats		
En general / comportament dels informants	A penes diferències entre dones i homes	Moltes diferències noies i nois
Coneixement del moviment feminista a Lleida 2021	SÍ: 67 NO: 33	SÍ: 35 NO: 65
Cronologia consignes pro drets reproductius 1975	Encerten 38% Ubiquen a 2018: 16%	Encerten 19% Ubiquen a 2018: 32%
Cronologia aprovació divorci 1981	Encerten: 89%	Encerten: 36%
Coneixement contingut Llei trans	SÍ: 25%	SÍ: 54%
Opinió sobre Llei trans	Coherència a mitges NS-NC: 46% A FAVOR: 35% EN CONTRA: 0%	Incoherència total NS-NC: 37% A FAVOR: 37% EN CONTRA: 11%
Opinió igualtat gènere	Encara no: 84% Sí, ja aconseguit: 0%	Encara no: 65% Sí, ja aconseguit: 11%
Discriminacions masclistes	SÍ ocasional: 75% SÍ sovint: 9% NO: 16%	SÍ ocasional: 46% SÍ sovint: 23% NO: 31%

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

IV.3. L'ESPAI DIDÀCTIC-DIVULGATIU 'DEL GRIS AL VIOLETA'

Com s'explicava a l'apartat introductori, un dels objectius plantejats a l'inici de la recerca era donar a conéixer a la gent de la meva generació qui són i què van fer les protagonistes del meu treball i que una bona manera d'aconseguir-ho era crear un espai virtual de caràcter didàctic i divulgatiu que també pogués ser accessible a tota mena de públic.

Així doncs, la tercera part pràctica del treball és el disseny i creació la *website* 'DEL GRIS AL VIOLETA'. Per a la creació de la web he usat l'eina Google sites, una aplicació en línia gratuïta per a la creació de pàgines web. S'ha triat aquesta eina per la seva gratuïtat i perquè permet crear un espai web o intranet d'una forma senzilla.
'DEL GRIS AL VIOLETA' està pensada per ser accessible a tothom que la vulgui visitar i la seva adreça és:

https://sites.google.com/view/delgrisalvioleta

Un cop acabada la website, i veient la necessitat de millorar-ne la difusió del seu contingut es va crear una segona versió ampliada, ara amb l'eina Wix, que solucionava alguns problemes de permisos i accessos al públic visitant de la web i permetia que aparegués al cercador de google. L'adreça per accedir a aquesta nova versió és:

www.delgrisalvioletalleida.com

S'ha triat el títol **DEL GRIS AL VIOLETA**, per fer referència a dues realitats: el gris vol evocar la grisor dels temps foscos del franquisme, la repressió, la falta de llibertats, la penosa condició jurídica i social de la dona, etc. És en aquesta realitat que el feminisme es va anar forjant i, malgrat les dificultats, va florir ja a la transició, com una flor violeta enmig de tanta grisor. En aquest sentit, voldria destacar que la web s'identifica amb un logotip de disseny propi creat expressament per al treball, que conté el nom de la web i els colors de referència:

Pel que fa als continguts i parts que apareixen a la web, són les següents:

1) Pàgina d'inci: a la part superior apareix el logo, el títol, l'enllaç a les seccions, el cercador i una cita de Simone de Beauvoir.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

I a la part inferior apareixen les fotos i noms que direccionen a l'apartat de perfils i el contacte per interactuar amb les persones visitants de la web.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2) Introducció: s'expliquen els objectius, es concreta el marc cronològic i es justifica el títol.

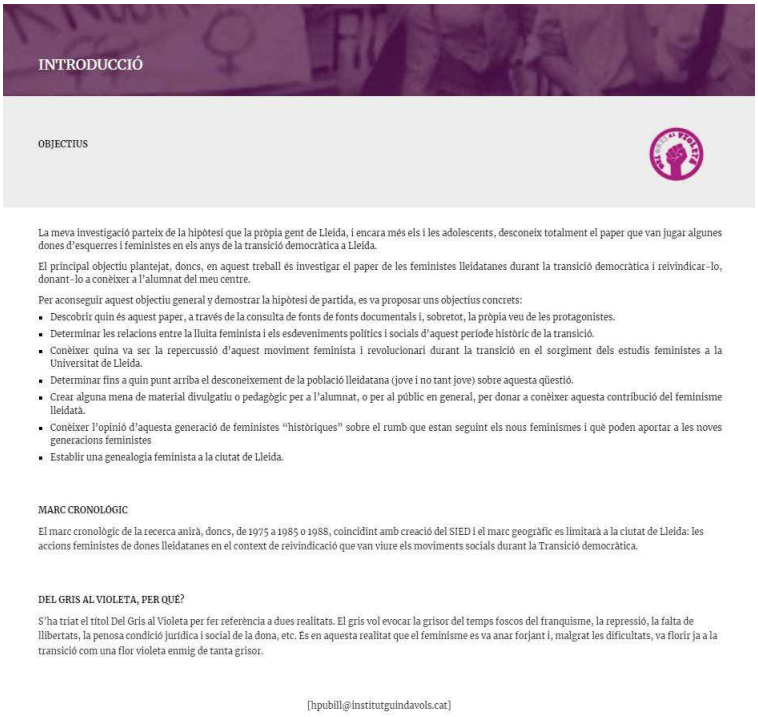

INTRODUCCIÓ

OBJECTIUS

La meva investigació parteix de la hipòtesi que la pròpia gent de Lleida, i encara més els i les adolescents, desconeix totalment el paper que van jugar algunes dones d'esquerres i feministes en els anys de la transició democràtica a Lleida.

El principal objectiu plantejat, doncs, en aquest treball és investigar el paper de les feministes lleidatanes durant la transició democràtica i reivindicar-lo, donant-lo a conèixer a l'alumnat del meu centre.

Per aconseguir aquest objectiu general y demostrar la hipòtesi de partida, es va proposar uns objectius concrets:

- Descobrir quin és aquest paper, a través de la consulta de fonts de fonts documentals i, sobretot, la pròpia veu de les protagonistes.
- Determinar les relacions entre la lluita feminista i els esdeveniments polítics i socials d'aquest període històric de la transició.
- Conèixer quina va ser la repercussió d'aquest moviment feminista i revolucionari durant la transició en el sorgiment dels estudis feministes a la Universitat de Lleida.
- Determinar fins a quin punt arriba el desconeixement de la població lleidatana (jove i no tant jove) sobre aquesta qüestió.
- Crear alguna mena de material divulgatiu o pedagògic per a l'alumnat, o per al públic en general, per donar a conèixer aquesta contribució del feminisme lleidatà.
- Conèixer l'opinió d'aquesta generació de feministes "històriques" sobre el rumb que estan seguint els nous feminismes i què poden aportar a les noves generacions feministes
- Establir una genealogia feminista a la ciutat de Lleida.

MARC CRONOLÒGIC

El marc cronològic de la recerca anirà, doncs, de 1975 a 1985 o 1988, coincidint amb creació del SIED i el marc geogràfic es limitarà a la ciutat de Lleida: les accions feministes de dones lleidatanes en el context de reivindicació que van viure els moviments socials durant la Transició democràtica.

DEL GRIS AL VIOLETA, PER QUÈ?

S'ha triat el títol Del Gris al Violeta per fer referència a dues realitats. El gris vol evocar la grisor del temps foscos del franquisme, la repressió, la falta de llibertats, la penosa condició jurídica i social de la dona, etc. Es en aquesta realitat que el feminisme es va anar forjant i, malgrat les dificultats, va florir ja a la transició com una flor violeta enmig de tanta grisor.

[hpubill@institutguindavols.cat]

3) My Research: presentació en anglès que sintetitza la recerca realitzada.

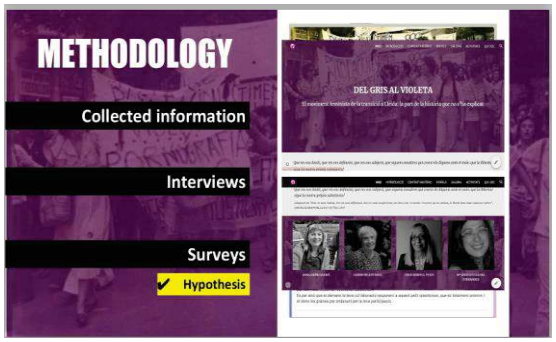

4) Context històric: apartat on s'exposa cronològicament el sorgiment i evolució del moviment feminista a Lleida des de 1975 fins 1981 i el naixement del SIED (1987).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

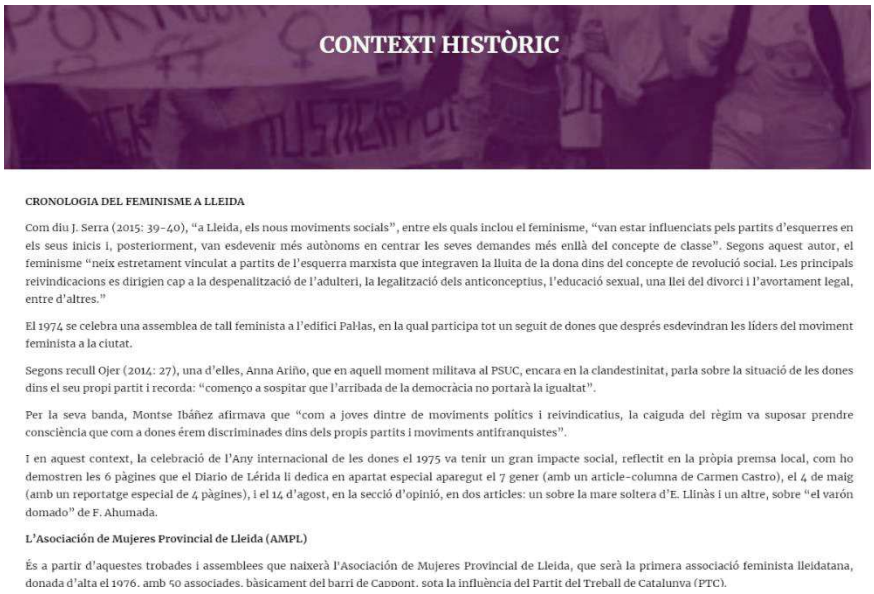

5) Documental: en aquest apartat es pot visualitzar el documental "Del gris al violeta" adreçat especialment als i les joves i que vol fer una aproximació a la història del moviment feminista lleidatà de la transició. És un documental de 45' que combina fragments de les entrevistes enregistrades, altres imatges, fotografies, etc. seguint un fil conductor.

6) Perfils : apareixen per ordre alfabètic els perfils biogràfics de les 11 protagonistes, que contenen també la transcripció de la seva entrevista.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

ANNA ARIÑO GARRIÉ

"Apassionada de la vida, resistint l'embat contra el patriarcat sense cedir ni flaquejar. Continuo aprenent de la vida i modificant actituds per ser més lliure. Activista feminista i lluitadora contra tota opressió injusta i de drets humans per totes les dificultats que com a dona el sistema i la cultura patriarcal m'ha imposat."

CHUS BORRELL FELIU

Va néixer el 1953 a Lleida.

Formació acadèmica: Llicenciada en Lengua y literatura española -Filologia

Professió:

Coach i Project Manager en Lideratge Femení. Terapeuta gestalt i professora de Mindfulnes. També és experta en Programació Neurolingüística. Des dels anys 90 es dedica a acompanyar i guiar persones en processos de creixement personal.

Representante del CNDC en conferencias internacionales de la ONU (New York) 2008, 2009. Project manager de proyectos formativos certificados en el ámbito del desarrollo de las personas y las organizaciones.

Actualment i des de 2005 és Directora executiva de Coaching Lleida, escola de desenvolupament i lideratge. Mentor coach del programa de formación de coaches transformacionales del centro de coaching cristina naughton y coordinadora de la formación en Lleida. Terapeuta gestalt y tutora de formación del programa certificado por la .AETG. Profesora de meditación. Co-creadora del método e-radical estrés. Formadora.

Any inici activisme feminista:

Principals activitats o entitats feministes en què ha participat:

Ferré, p. 118: Va participar el 5 i 8 de 1975 a les I Jornades per l'Alliberament de la Dona, celebrades al CoHegi Montpellier, al barri de la Concepción de Madrid, com a membre de la Comissió de la Dona de l'ONU, representant de Baix Llobregat, en unes jornades decisives per a la història del feminisme a Espanya:"A Madrid vam estar-nos en un convent, cinc-centes dones, l'Any Internacional de la Dona de les Nacions Unides, el 1975. Vam fer unes jornades i allí vam prendre unes decisions de divulgar, de fer coHectius arreu de l'Estat, i ens coordinàvem amb les dones de tot l'Estat. Allà hi vam anar com a CoHectiu Feminista. De fet, allà encara no havíem fet LAMAR, perquè va ser després de les Jornades Catalanes de la Dona, el 1976. Jo, que ja estava al Departament de la Dona de l'ONU, hi vaig anar com a representant d'aquest departament. Ara, hi havia moltes dones que encara no s'havien organitzat i anaven a títol individual. Va ser un aforament molt potent, perquè, a més a més, era clandestí."

Organitzadora de les Jornades feministes catalanes el 1976, any en què també va ser fundadora del coHectiu LAMAR, grup de Lluita Antiautoritària de Dones Antipatriarcals Revolucionàries.

Ferré, 195: El maig del 1976 els coHectius de Barcelona i Madrid es trobaven en un procés de clarificació teòrica sobre l'articulació del discurs de la dona com una classe social. Ambdós coHectius s'emmirallaven en el feminisme radical nord- americà. La forma que havia de prendre l'Estat espanyol en la nova etapa democràtica també era motiu de debat en el si del CoHectiu Feminista de Barcelona, que considerava que s'havia de lluitar per l'establiment d'un sistema republicà. Algunes de les integrants no trobaven prioritària aquesta discussió perquè el primer que s'havia de fer era allunyar-se de l'estat patriarcal i, en segon lloc, perquè el que s'havia de discutir eren els problemes de les dones. Aquest grup dissident, encapçalat per Chus Borrell, va escindir-se del CoHectiu i va formar una nova organització: LAMAR (1976). Les inicials del grup significaven Lluita Antiautoritària de Dones Antipatriarcals Revolucionàries. Després també van utilitzar les sigles per identificar-se amb la mar, com a símbol de la feminitat,

27 de juliol de 2021

1. On vas néixer?
A Lleida l'any 1953 el 12 de febrer.

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut? Els meus pares venen de la muntanya, del Pirineu Lleidatà, i jo em vaig criar aquí a Lleida. Anava al col·legi de Les Dominiques, bueno, al Pare Coll, aquí a la vora de la catedral i bé, una infantesa molt tranquil·la. Bueno, vaig tenir dues germanes més i amb una ens portem 2 anys i, mentre estàvem vivint aquí al carrer Cavallers número 6, vaig poder anar a classe. M'acompanyava la meva àvia paterna i va ser molt bonic. Jo era molt mística de petiteta, m'agradava molt tota la part de la religió, tot això.

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista? Diguéssim que jo anava molt a la muntanya de joveneta, anava a cavall, estava aquesta part naturalista i em sentia una nena lliure, quan anava els estius a Senet, al Pirineu. També tenlem un hort aquí Lleida i també m'expandia bastant. Com era la gran, pues prenia la iniciativa; els meus pares eren emprenedors i també em donaven bastant aquesta part d'acció. Sempre em fixava... al ser nena i gran, pues tenia una mica aquest protagonisme i també prenia iniciativa i m'ho van promoure, sobretot la meva àvia paterna.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

No. Jo crec... A veure, a mi m'han agradat sempre... Jo era molt mística, romàntica de joveneta, m'agradava la poesia, m'agradava la natura, m'agradava imaginar, escriure...

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

7) Galeria: recull de fotografies d'ahir i avui on es pot veure les nostres protagonistes en acció.

8) Activitats: apartat que conté activitats per treballar els continguts de la web (la transició, el moviment feminista de la transició a Lleida, la biografia de les 11 entrevistades, etc.).

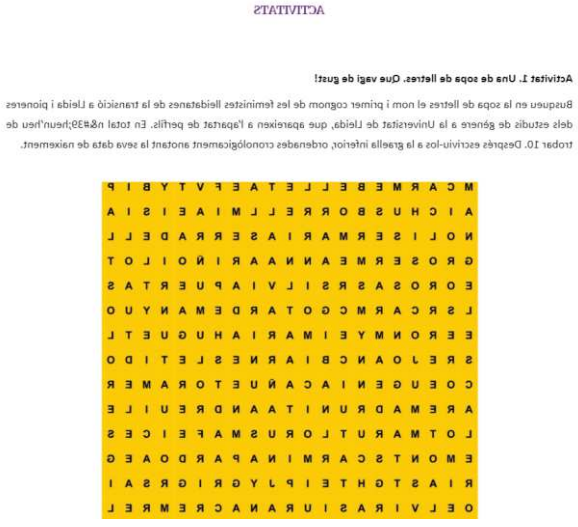

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

9) Escape Room: secció on apareixen les instruccions i materials per realitzar l'Escape room "Del gris al violeta".

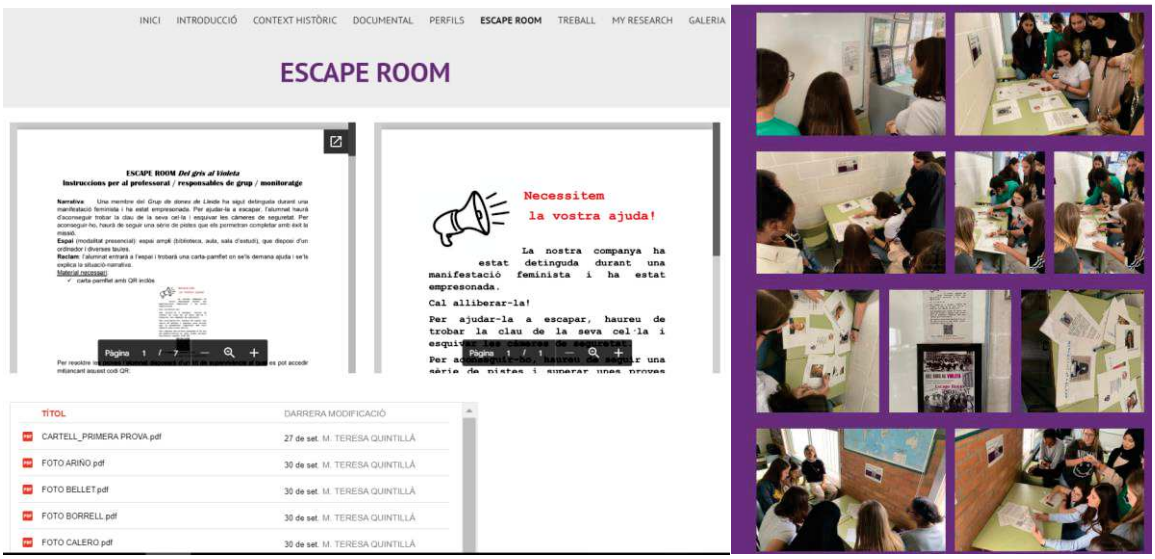

10) Qui soc: apartat on s'explica qui soc i quines motivacions he tingut a l'hora de fer aquest treball de recerca:

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

IV.4. EL DOCUMENTAL 'DEL GRIS AL VIOLETA'

Una altra de les eines de comunicació dissenyades per contribuir a divulgar les lluites i accions feministes a la Lleida del segle XX, mitjançant eines de comunicació pròpies del segle XXI ha estat el documental "Del gris al violeta", que es pot visualitzar per dues vies:

1) En una de les seccions de la pàgina web Del gris al violeta, com ja s'ha comentat: https://sites.google.com/view/delgrisalvioleta

2) I al canal de Youtube, en aquest cas dividit en tres parts, accessible a tot el públic en els enllaços següents:
   Part I: https://www.youtube.com/watch?v=0JfZtYvTiOg
   Part II: https://www.youtube.com/watch?v=sBaLt9HH9wI
   Part III: https://youtu.be/ZUeGkUcIi9g

El documental es va realitzar seguint les fases de preproducció (elaboració del guió i disseny del storyboard); producció (enregistrament de les imatges del vídeo i els àudios); i edició (amb l'editor de vídeo Clipchamp, combinant seccions dels enregistraments de les entrevistes ja realitzades per al treball, enregistraments específics *in situ* en escenaris on es van desenvolupar esdeveniments importants de la història de les nostres protagonistes, com el paranimf de la Universitat de Barcelona, fotografies, etc; i per a la banda sonora el grup Bandarra Band (https://bandarra-band.hubside.es/) va col·laborar amb el seu tema "Vinc d'una Terra". El documental té una durada de 44' 3".

IV.5. L'ESCAPE ROOM 'DEL GRIS AL VIOLETA'

El tercer element divulgatiu per apropar el contingut de la recerca al públic adolescent-jove és l'Escape room "Del gris al violeta". Per a la realització de l'Escape room es van seguir els passos propis del disseny de materials de ludificació: invenció de la narrativa o plantejament, disseny de la seqüència de reptes i proves, redacció d'instruccions per a les persones conductores de l'Escape room (professorat, monitoratge, etc.), producció dels elements necessaris per a la superació dels reptes i proves (QR, cartells, cartes amb instruccions, caixes, fotografies, objectes, etc.), disseny de proves digitals amb la plataforma *Wix*, etc., y experimentació del funcionament de l'Escape room amb un grup de control format per alumnat de 1r de batxillerat de l'Institut Guindàvols per a la verificació de l'adequació del joc.

Els materials i instruccions necessàries per a la realització de l'Escape Room "Del gris al violeta" estan accessibles a:
a- la pestanya corresponent a Escape room a la website "Del gris al violeta":
https://sites.google.com/view/delgrisalvioleta

b-a l'annex 9 de la memòria escrita.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

V. CONCLUSIONS

Havent arribat al final del treball, crec que ja es pot donar resposta amb dades objectives, obtingudes a través d'entrevistes i enquestes, a les preguntes i hipòtesis plantejades a l'inici de la recerca.

L'objectiu general marcat inicialment era investigar el paper de les feministes lleidatanes durant la transició democràtica i reivindicar-lo, donant-lo a conèixer a la gent de la meva generació, atès que partia de la hipòtesi que la majoria de la població lleidatana no en sabia pràcticament res. Volia demostrar, en definitiva, la rellevància i repercussió de les accions dutes a terme per aquestes feministes, desconegudes per a la ciutadania i, en la mesura del meu abast, intentar canviar aquest fet, que em semblava molt injust.

De la immersió que he fet en la vida d'aquestes feministes, ja sigui a partir de la consulta de la bibliografia existent com d'altres tipus de fonts documentals, he descobert que les protagonistes de la meva recerca no sols van lluitar de forma més visible amb manifestacions, conferències, mítings, etc. per aconseguir drets de les dones que avui ens semblen d'allò més obvis -com van ser l'aprovació del divorci, la despenalització de l'avortament i de l'ús d'anticonceptius i, en definitiva, la lliure disposició i decisió sobre el propi cos-, sinó que també van fer un treball ocult, clandestí, fins i tot perillós, però essencial, ajudant dones concretes en situacions, dificultats i problemes concrets: acollint-les quan necessitaven acompanyament a l'hora de denunciar maltractaments, de buscar els mitjans materials per poder avortar, de procurar per unes condicions de vida més dignes als barris, oferint-los un espai on atendre-les de forma individualitzada (com, per exemple, el local del Grup de Dones de Lleida, fundat l'any 1977), etc. I tot això, posant-se elles mateixes en perill, patint, fins i tot, atemptats i amenaces, o simplement havent de suportar la censura d'aquella societat gris dels darrers anys del franquisme i inicis de la transició.

Un altre descobriment per a mi ha estat el Seminari Interdisciplinar d'Estudis de la Dona, una associació fundada per professores i alumnes universitàries, que va ser responsable dels inicis de la investigació amb perspectiva de gènere a la Universitat de Lleida, en una època -no tan llunyana, els 90- on això encara ni existia ni s'imaginava a l'ambient universitari de la nostra ciutat.

Com diu Maite Ojer, una investigadora hereva de totes aquestes precursores:

> *"la nostra realitat seria absolutament diferent si aquestes dones no haguessin sortit al carrer, no haguessin anat barri per barri, població per població a escoltar dones, a ajudar-les a avortar, ajudar-les a, o sigui a fer acompanyament en tots els nivells en qüestions de violència masclista i no haguessin propiciat la creació del centre de planificació familiar, no haguessin... Tantes i tantes coses que la nostra realitat seria absolutament diferent i bastant més dolenta"*.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Un altre objectiu plantejat a l'inici era demostrar la necessitat de visibilitzar tota aquesta tasca realitzada, atès que, segons pressuposava, era totalment desconeguda per la gent de Lleida. Aquest pressupòsit, malauradament, s'ha confirmat: les feministes de la transició i les que vingueren després són unes perfectes desconegudes, fins i tot, per a les noves generacions de feministes. Així ho considera també Maite Ojer:

> *"podríem parlar d'un 98% de la població que no tenen ni idea del que han fet i te diré que, més que això, és més perillós encara, dins de les files i moviment feminista i de les dones que es diuen feministes tampoc tenen ni idea d'aquestes dones".*

De l'anàlisi de les enquestes he tret diverses conclusions. La primera conclusió és que el desconeixement entre l'alumnat sobre qüestions com la transició democràtica, les organitzacions feministes a la Lleida durant aquest període i en l'actualitat és molt gran. I aquest desconeixement sobre les organitzacions feministes s'incrementa notablement en el cas del col·lectiu masculí.

L'interès que ha mostrat el sector femení en estudiar el feminisme a la història de Lleida ha sigut significativament més alt que el del sector masculí, com ha passat també en relació a la utilitat d'educar a l'institut contra el masclisme, que ha defensada pràcticament la totalitat de les noies, mentre que només ha estat recolzada per 6 de cada 10 nois.

També s'ha demostrat el desconeixement de la cronologia de les campanyes i manifestacions feministes a favor de l'avortament lliure i el divorci o la llibertat sexual. Quatre de cada deu alumnes creu que són cosa del present, error que es podria explicar per la tendència del jovent a creure que les revolucions i les lluites socials són només una cosa del present.

La majoria d'alumnat veu diferència entre sexe i gènere, tot i que sembla que la consideració del gènere com a constructe social està més estesa entre les noies.

Podem concloure també que la gent jove està força al dia de la Llei trans, o al menys això diu, tot i que s'han vist clares incoherències en les respostes, ja que s'ha demostrat que, en realitat, són menys els i les qui coneixen en realitat de què va la llei. Queda clar, doncs, que la gran majoria del jovent enquestat té algunes nocions vagues sobre el tema de la Llei trans, però en realitat té pocs coneixements concrets sobre ella. Predomina l'opinió favorable sobre la llei, ja sigui total o parcial, però veiem que hi ha importants diferències en la seva valoració: més de 9 de cada 10 noies estan a favor total o parcialment, mentre que en el cas dels nois predomina l'abstenció.

Quan s'ha preguntat a l'alumnat sobre la seva percepció del nivell d'igualtat entre homes i dones al seu entorn social s'han vist grans diferències d'opinió entre nois i noies, ja que, mentre la pràctica totalitat del sector femení (9 de cada 10) pensa que encara queda molt camí per fer, entre el informants nois m'ha sorprès negativament que només 3 de cada 10 ho veu així. Aquestes diferències podem atribuir-les a que avui en dia les discriminacions són més aviat un tema social i de convivència, i som les noies les que vivim en el nostre dia a dia les desigualtats de gènere; en canvi, per als nois passen desapercebudes, perquè a ells no els afecta directament i no ho veuen tan important.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Aquesta indiferència o falta de sensibilitat per part del sector masculí s'ha confirmat també a l'hora d'identificar situacions de discriminació masclista, atès que el 80% de les noies diu haver-ne patit o presenciat, mentre que no arriba al 50% dels nois que afirmen haver tingut aquesta experiència.

Comparant els resultats de les enquestes de professorat i alumnat, observem que les opinions i valoracions de l'alumnat són molt distintes entre el col·lectiu masculí i el femení. En canvi, en el cas del professorat no hi ha diferències entre homes i dones.

També es diferencien en el grau de coherència, on el professorat es mostra molt més coherent que l'alumnat en les seves respostes. Els resultats, d'altra banda, són força o molt coincidents entre professorat i alumnat en alguns temes. Pel que fa a coneixements sobre el feminisme de la transició, cap dels dos col·lectius en sap res o gran cosa. Ambdós sectors estan majoritàriament a favor d'incloure la història del feminisme a Lleida al currículum i veuen útil fer activitats educatives per erradicar el masclisme. També coincideixen en l'argumentació per definir sexe i gènere, i en el desconeixement sobre les mesures que inclou la Llei trans.

No coincideixen en altres qüestions com el coneixement d'organitzacions feministes i en la cronologia d'algunes consignes feministes, superior en el sector del professorat. A l'inrevés, el coneixement sobre la Llei trans és superior en el sector del jovent, però la valoren més negativament que l'altre sector. El professorat és molt més pessimista a l'hora de valorar l'assoliment de la igualtat de gènere i més conscient de l'existència de discriminacions masclistes.

A la conclusió que més m'ha dolgut arribar és que, si noies i sobretot nois, no tenim clar en què consisteix el masclisme i el tracte discriminatori o el maltractament que això suposa, no es podrà avançar cap a la igualtat.

Per acabar, amb les entrevistes fetes a les protagonistes de la meva recerca pretenia conèixer de primera mà aquesta part de la historia de Lleida que no s'ha explicat, com algunes d'elles denuncien. En moltes de les preguntes, els relats de les meves protagonistes coincideixen, completant així el retrat d'aquest període històric tant convuls i reivindicatiu.

Els entorns familiars d'aquestes lleidatanes van ser diversos, des d'entorns de precarietat i dificultats econòmiques, passant per l'enquadrament en la classe treballadora o rural, fins a entorns benestants i sense dificultats econòmiques.

Ideològicament, també són força diverses les situacions de partida: família republicana, d'esquerres, d'ambient liberal però tradicional, o, fins i tot, afecta al règim i molt religiosa. Pel que fa a la situació de la dona, hi ha dues posicions: ambients familiars que fomentaven certa llibertat en front d'ambients patriarcals i masclistes. Algunes van prendre exemple de dones del seu entorn familiar com a referents. A l'hora d'estudiar, el fet de ser dona va condicionar algunes d'elles però d'altres no es van sentir gens coaccionades en aquest sentit a l'hora de triar estudis.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Totes es defineixen com políticament d'esquerres. En quant al seu posicionament dins del feminisme, la majoria es defineixen com a feministes radicals. La majoria es van començar a interessar per qüestions polítiques a partir dels 70, destacant les Primeres Jornades Catalanes de la Dona a Barcelona el 1976 com un punt d'inflexió en el seu posicionament com a feministes.

Moltes responen que no van patir discriminacions molt directes en l'àmbit professional, però sí un tracte diferent al dels homes, un tracte que, reflexionant una mica, sí que finalment consideren discriminatori. Asseguren que la situació ha millorat, però coincideixen en valorar que queda moltíssim camí a fer. Creuen que legislativament la igualtat està pràcticament garantida, però que a la realitat no es fa efectiva, per la falta de compromís dels homes, bàsicament.

Al món universitari dels 80 i 90, com a estudiants percebien diferències en el tracte per ser noies i com a professionals universitàries, la conciliació de la carrera investigadora amb la maternitat ha estat i encara és una dificultat que limita les dones en aquest àmbit, per falta de suport.

Les reivindicacions més importants, diuen, van ser el dret al propi cos i els drets reproductius, l'avortament i els anticonceptius, i després, el divorci. Estan d'acord en què els partits d'esquerra eren masclistes, com ho era la societat mateixa.

Totes coincideixen a destacar que no han rebut cap tipus de reconeixement per part de les institucions ni de la societat, en general. La majoria, però, tampoc el busquen, però sí conclouen que no hi ha hagut visibilitat d'aquest activisme en la historiografia local.

Les informants creuen que el feminisme hauria d'entrar a les aules, però no coincideixen en com s'hauria de fer. Algunes creuen que la teoria feminista hauria d'ensenyar-se com un fonament bàsic als instituts i de forma transversal. Altres, que s'hauria d'incloure des d'una perspectiva global, i després focalitzar-ho a l'àmbit local. Malgrat les diferències en quant a les estratègies, totes coincideixen a estar disposades a explicar les seves experiències al col·lectiu adolescent.

La majoria de les entrevistades consideren que el feminisme ha canviat el rumb. Algunes, consideren aquest canvi totalment positiu; altres el veuen com un fet inevitable; també hi ha qui l'observa amb preocupació i neguit. Gairebé totes estan d'acord amb que actualment el feminisme té un factor de moda. La majoria creu, però, que si serveix per donar-lo a conèixer és positiu; en canvi, altres ho veuen com una estratègia del patriarcat i ho valoren negativament.

A l'hora d'opinar sobre la polèmica "Llei trans", moltes creuen que és un dret inqüestionable que la llei defensi els drets de les persones transsexuals. Tot i això, un sentiment bastant compartit ha sigut el de preocupació davant alguns dels seus plantejaments, com la confusió creada al voltant del concepte de sexe i de gènere, o la conseqüent negació de la categoria 'dona'. Podem concloure que cap en té una opinió totalment formada, ja que encara no han acabat de comprendre el que podria suposar, o es troben confuses o desconcertades. En conjunt, les entrevistades remarquen la

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

diferència entre gènere i sexe, deixant clar que el primer és un constructe social, i el segon, una realitat biològica.

Per acabar, m'agradaria agafar prestades les paraules de Sílvia Puertas, que sintetitzen i recullen a la perfecció la conclusió final a la qual he arribat després de la realització d'aquest treball, que m'ha enriquit com a persona i ha fet més fort i conscient el meu posicionament feminista a la vida:

> *"val la pena pensar que el feminisme, els moviments feministes, no s'inventen, sinó, que no son de generació espontània, sinó que van alimentant-se dels guanys i de les lluites d'altres generacions, i això és important, anar un escrivint les genealogies femenines d'aquelles dones que han anat fent passes cap a la lluita feminista i com altres dones s'hi han afegit. A vegades hi han salts entre una generació i un altra. Resulta que hi ha un moment de silenci o de poc protagonisme que fa que es perdin més llaços, els vincles entre una generació i un altra, però també fer l'esforç de buscar aquesta linealitat que seria el camí cap a la igualtat i cap al feminisme… La resposta final seria: hem avançat, sí, hem avançat molt i hem avançat d'una manera radical, si mirem, si ens situem l'any 75, en el que teníem l'any 75! Però el marc legal no ve acompanyat o necessita que hi hagi també una millora de les condicions de vida de les dones. Globalment, que aquest, doncs, és un... és un gran repte."*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

VI. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

VI.1. BIBLIOGRAFIA

AAVV. (2015). *Transició democràtica a Lleida*. *Actors Context Temps Espai Síntesi* [exposició, Centre d'Art La Panera, del 18 de febrer al 24 de maig de 2015]. Lleida: Ajuntament de Lleida. Regidoria de Drets Civils.

Albó, N., Martí, R., Busquets, J. (1989). *Les dones i la política: alcaldesses i regidores de Catalunya*. Barcelona: La Magrana.

Barrull, J., Jarne, A. i Mir, C. (2003). *Història de Lleida. De la Restauració al franquisme,* vol. 8. Lleida: Pagès editors. Cf. capítol dedicat a la transició (pp. 309-352).

Ciutat Valero, M. (2015). L'altra cara de la transició a Lleida. Dins AAVV, *Transició democràtica a Lleida. Actors Context Temps Espai Síntesi* (pp. 20-25). La Paeria. Ajuntament de Lleida.

Farré Maduell, N. (2016). *Curs de feminisme per microones*. Barcelona: Ara Llibres.

Ferré Baldrich, M. (2014). *Pensament i acció del moviment feminista a Catalunya durant la transició democràtica (1975-1985)* [Tesi doctoral, Universitat Rovira i Virgili]. https://www.tdx.cat/handle/10803/283339

Font-Tarrés, A. (2019). Hem lluitat contra la dreta cara a cara, érem objectiu dels feixistes [entrevista a Grup de Dones de Lleida]. *Fossa218, 1*, 16-21.

Gallego Marin, G. (1996). *Els anònims de la transició. Història oral del moviment obrer a Lleida i a Balaguer (1960-1970).* Lleida: Pagès editors.

Grau Biosca, E. (1993). De la emancipación a la liberación y la valoración de la diferencia. El movimento de mujeres en el Estado Español, 1965-1990. Dins *Historia de las mujeres*. Vol. 5: Segle XX (pp. 673-693). Madrid: Taurus.

Instituto de la Mujer (2018). *Las Constituyentes. Las mujeres en la historia política de España. Cuaderno pedagógico de Secundaria, Bachillerato y Formación Profesional.* Madrid: Instituto de la Mujer y para la Igualdad de Oportunidades. https://www.inmujeres.gob.es/fr/areasTematicas/AreaEducacion/MaterialesDidacticos/docs/LasConstituyentes2018.pdf

Jarne, A. i Juvillà, P. (2014). *El PSUC a les terres de Lleida. 1936-1938*. Lleida: Pagès editors.

Jarne, A., Sanvicén, P., i Cal, J. (1996). *L'antifranquisme i la Transició a Lleida, 1970-1979*. Lleida: Segre /Ateneu Popular de Ponent.

Larumbe Gorraitz, M. Á. (2002). *Una inmensa minoría. Influencia y feminismo en la Transición*. Zaragoza: Prensas de la Universidd de Zaragoza.

Llinàs Carmona, C. (2008). *Feminismes de la Transició a Catalunya: textos i materials*. Barcelona: Horsori Editorial.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Nash Baldwin, M. (2007), *Dones en Transició. De la resistència política a la legitimitat feminista: les dones en la Barcelona de la Transició.* Barcelona: Regidoria de Dona.

Nash Baldwin, M. (2013). El moviment social del feminisme i la consecució de drets a la Transició. A *Temps i espais de memòria. Revista digital del Memorial Democràtic*. Núm. 1, desembre 2013. Pp. 40-44

Ojer Blasi, M. (2007). *Moviment de dones a Lleida. 1972-2007*. Lleida: II Beca de Recerca Cristina de Pizan, Ajuntament de Lleida. https://feminismes.paeria.cat/serveis-i-programes/premis-beques-i-subvencions/serveis-i-programes/premis-beques-i-subvencions/ii_beca_cristina_de_pizan_moviment_de_dones_a_lleida_1972-2007.pdf

Ojer Blasi, M. (2014). *Evolució del model femení a les arts escèniques a Lleida. 1980-2014*. Lleida: IX Beca de Recerca Cristina de Pizan, Ajuntament de Lleida. https://igualtat.paeria.cat/serveis-i-programes/premis-beques-i-subvencions/evoluciomodelfemenimaiteojer2014.pdf

Prego de Oliver y Tolivar, V. (1995). *Así se hizo la transición*. Barcelona: Plaza & Janés.

Sau Sànchez, V. (1990). *Diccionario ideológico feminista.* Madrid: Icaria.

Serra Grau, J. (2015). *Transició democràtica a Lleida* : *dossier educatiu*. Lleida: Ajuntament de Lleida. Regidoria de Drets Civils.

Varela Menéndez, N. (2005). *Feminismo para principiantes*. Barcelona: Ediciones B.

VI.2. WEBGRAFIA

Álvarez, P. (26 juny 2021). Así queda la ley trans en España más allà de la autodeterminación de genero. *El País*. https://elpais.com/sociedad/2021-06-29/asi-queda-la-ley-trans-en-espana-mas-alla-de-la-autodeterminacion-de-genero.html

Andreu, M. (5 novembre 2014). Historiar en defensa de la terra. Claus per llegir *La formación d'una identitat*, el nou llibre de Josep Fontana, *El País*. https://cat.elpais.com/cat/2014/11/05/actualidad/1415221818_198912.html

Ajuntament de Lleida. https://www.paeria.cat

Archivo de la transición. Documentos. Mujeres: *I Jornades catalanes de la dona.* https://archivodelatransicion.es/fondo-documental/movimientos-sociales-y-obreros/fondo-documental-movimientos-sociales-mujeres-i-jornades-catalanes-de-la-dona

Arxiu Històric de Barcelona. *Primeres Jornades Catalanes de la Dona. Maig de 1976.* https://ajuntament.barcelona.cat/arxiumunicipal/arxiuhistoric/ca/primeres-jornades-catalanes-de-la-dona-maig-de-1976

Comissió Permanent de l'AC (30 octubre 1973). Declaració de la Permanent de l'AC sobre els 113 detinguts. *Nous horitzons*. 3r i 4t trim., 77-78. http://arxiutreball.cat/Revistes/FNH/Num_27_1973.pdf

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Comissió Permanent de l'AC (7 novembre 1973). Declaració dels 113 al poble de Catalunya. *Nous horitzons*. 3r i 4t trim., 79. http://arxiutreball.cat/Revistes/FNH/Num_27_1973.pdf

Escapa, R. (16 agost 2018). La "Transició" a Lleida. *Catalunya Ràdio*. El suplement d'estiu - La "Transició" a Lleida (ccma.cat)
Feministas valencianas. Historia del feminismo en la Comunidad Valenciana. https://feministasvalencianas.wordpress.com/

Foraster, L. (23 octubre 2021). Feministas se manifiestan en Madrid contra la ley trans, los vientres de alquiler y la prostitución. *El País*. https://elpais.com/sociedad/2021-10-23/feministas-se-manifiestan-en-madrid-contra-la-ley-trans-los-vientres-de-alquiler-y-la-prostitucion.html

Gananci, A. (19 octubre 2018). ¿Qué no es el feminismo? *Pícara magazine*. https://www.pikaramagazine.com/2018/10/que-no-es-el-feminismo/
Hemeroteca de l'Arxiu Municipal de Lleida. https://premsadigital.paeria.es/cgi-bin/pandora.exe

Huete Machado, L. (2 desembre 2012). Pioneras de la democracia. *El País.* https://elpais.com/politica/2012/11/30/actualidad/1354280608_998521.html

Izard, M. (15 juliol 2021). Les 10 mentides sobre la llei trans. *Catalunya Ràdio* https://www.ccma.cat/catradio/catalunya-migdia/les-10-mentides-sobre-la-llei-trans/noticia/3109920/

Jarne, A. (2005). Memoria de la transición. Resistencias y cambios en la Cataluña rural. http://historiadelpresente.es/sites/default/files/congresos/pdf/37/antonietajarne.pdf

Margó, V. (1 febrer 2018). Les últimes espernegades del règim. *Segre.com* https://www.segre.com/noticies/opinio/col_laboracio/2018/02/01/les_ultimes_espernegades_del_regim_38562_1126.html

Ministerio de cultura y deporte. Gobierno de España. "Mujeres de la constitución del 78: Memoria, Reconciliación y Democracia". https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/aga/exposiciones-virtuales/mujeres-legislatura-constituyente.html

Redacció (30 juny 2021). L'anomenada "Llei trans" ha dividit al moviment feminista en "pros" i "contres". *Catalunyapress*. https://www.catalunyapress.cat/texto-diario/mostrar/2976395/lanomenada-llei-trans-dividit-moviment-feminista-pros-i-contres

Redacció (30 juny 2010). La Legislación del aborto en la España democràtica. *El País.* https://elpais.com/sociedad/2010/06/30/actualidad/1277848805_850215.html

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

SIED (Seminari Interdisciplinar d'Estudis de la Dona): http://www.cdp.udl.cat/sied/index.php/ca/qui-som/presentacio

Soldevila, J. i Llop, P. (agost 2014). Col·laboració amb Catalunya ràdio. *Altres històries de Lleida*. http://altreshistoriesdelleida.blogspot.com/2014/

Soldevila, J. i Llop, P. (agost 2014). Un xalet a la carretera d'Osca. *Altres històries de Lleida*. http://altreshistoriesdelleida.blogspot.com/2014/08/un-xalet-la-carretera-dosca-i-iv.html

Torrelles, À. i Closa, F. (2019). *Els orígens dels moviment veïnal de Lleida. Lluita i reivindicació ciutadanes*. Lleida: federació d'Associacions de Veïns de Lleida. http://www.lleidaparticipa.cat/public/628/file/Els%20origens%20del%20moviment%20veinal%20a%20Lleida-llibre%20electronic.pdf; Els orgines del moviment veinal a lleida.indb (lleidaparticipa.cat)

Xirinacs, Ll. M. (2006/2017). *Amnistia '77.* Primera part. https://www.lluismariaxirinacs.cat/wp/wp-content/uploads/2015/12/LMXD-AMNISTIA-77-Primera-part.pdf

VI.3. VIDEOGRAFIA

Acosta, O. (2008). *Las Constituyentes*. Curt documental. Olivava Producciones https://youtu.be/TYtCR7PX1Vc

Acosta, O. (2011). *Las Constituyentes*. Llargmetratge. Olivava Producciones https://www.filmin.es/pelicula/las-constituyentes

Bengochea, S. i Santos, M.C. (17 octubre de 2019). *Les dones del PSUC contra la dictadura franquista* [Conferència en el marc de la Jornada: Teresa Pàmies i les dones del Psuc.], Barcelona: MUHBA. https://www.youtube.com/watch?v=K7CUsBwPuIk

Coixet, I. (2009). *La mujer, cosa de hombres*. Documental TVE: https://www.rtve.es/play/videos/programa/anos-mujer-cosa-hombres-isabel-coixet/5128059/

Ojer, M. (2001). *Les edats del violeta: feminisme a Lleida*. Documental. Lleida: Dones amb Iniciativa [Enregistrament vídeo]. Accessible a youtube: Les edats del violeta 1: https://www.youtube.com/watch?v=wUCwC2yCzWY; Les edats del violeta 2: https://www.youtube.com/watch?v=V0hGG3YZ2kw; Les edats del violeta 3: https://www.youtube.com/watch?v=xtfdQo-0rL8

Prego, V. i Andrés, E. (1993). *La Transición*. Sèrie documental TVE: https://www.rtve.es/archivo/la-transicion-serie/

Ventura, A. i López, M.A. (7 setembre de 2021). *Feministes de Castelló en la transició política* [Conferència de presentació del projecte i del vídeo]. Castelló: Universitat Jaume I. https://www.uji.es/com/especials/25anys/feministes/ https://www.youtube.com/watch?v=JxDLoQWmKGE

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

VI.4. ARXIUS

Archivo de la transición. https://archivodelatransicion.es/

Arxiu històric de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/arxiumunicipal/arxiuhistoric/

Arxiu històric provincial de Lleida:
https://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/segria/

Arxiu municipal de Lleida: https://arxiu.paeria.cat/

Arxiu nacional de Catalunya: https://anc.gencat.cat/ca/inici;
https://anc.gencat.cat/ca/serveis/recursos_didactics/

Centre de documentació de Ca la Dona:
http://centredocumentacio.caladona.org/biblioteca/

VI.5. LEGISLACIÓ

Anteproyecto de Ley para la igualdad ral y efectiva de las personas trans y para la garantia de los derechos de las persones LGTBI: https://www.igualdad.gob.es/servicios/participacion/audienciapublica/Documents/APL%20Igualdad%20Trans%20+LGTBI%20v4.pdf

Ley 56/1961, sobre los derechos políticos profesionales y de Trabajo de la mujer: https://www.boe.es/boe/dias/1961/07/24/pdfs/A11004-11005.pdf

Ley 14/1975 sobre la reforma de determinados artículos del Código Civil y del Código de Comercio sobre la situación jurídica de la mujer casada y los derechos y deberes de los cónyuges: https://www.boe.es/boe/dias/1975/05/05/pdfs/A09413-09419.pdf

La Constitución Española: https://www.boe.es/boe/dias/1978/12/29/pdfs/A29313-29424.pdf

Llei orgànica 9/1985, de 5 de juliol, de reforma de l'article 417 bis del Codi penal. («BOE» 166, de 12-7-1985.) sobre la despenalització de l'avortament: https://www.boe.es/eli/es/lo/1985/07/05/9/dof/cat/pdf

VI.6. ALTRA DOCUMENTACIÓ/FONTS

Diario de Lérida a l'Hemeroteca de l'Arxiu Municipal de Lleida https://premsadigital.paeria.es/cgi-bin/pandora.exe

DRAE: https://dle.rae.es/

DIEC2: https://dlc.iec.cat/

Villar Garruta, C. (3 novembre 1999). Entrevista a M.P. Bayo Juan. *Arxiu històric de CCOO de Catalunya* (amb transcripció en paper): https://ccoo.cat.accesstomemory.net/entrevista-pilar-bayo-juan?sf_culture=es

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEXOS

DEL GRIS AL VIOLETA

El moviment feminista de la transició a Lleida: la part de la història que no s'ha explicat

Helena Pubill Quintillà
Tutora: Rosa M. Borrell Feliu

XIV Cristina de Pizan 2022

CSV: dcb1767-f404-4ecc-a650-620a29307060b

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 1. Enquesta al professorat

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

FEMINISME A LLEIDA, DE LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA AL SEGLE XXI

Aquest és un qüestionari que forma part del treball de recerca de Batxillerat de l'alumna Helena Pubill Quintillà de 2n de Batxillerat de l'INS Guindàvols, tutoritzat per la professora Rosa M. Borrell Feliu, i que té l'objectiu d'analitzar la petja del moviment feminista a Lleida de la transició democràtica.
És per això que us demanem la vostra col·laboració responent a aquest breu qüestionari. Us en donem les gràcies per endavant, amb la garantia que la identitat de la persona que emplena l'enquesta es mantindrà confidencial i només l'estudiant i la professora tindran accés a les dades obtingudes.

* Obligatori

1. Adreça electrònica *

2. Sexe *

Marqueu només un oval.

- Dona
- Home
- Altre

3. Edat *

Marqueu només un oval.

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- més de 60

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

4. Nivell educatiu que impartiu *

Seleccioneu totes les opcions que corresponguin.

- [ ] ESO
- [ ] Batxillerat
- [ ] CFGM
- [ ] CFGS

5. 1. Quines d'aquestes afirmacions creus que són certes sobre la legislació franquista? *

Seleccioneu totes les opcions que corresponguin.

- [ ] Durant el franquisme, la llei permetia que el marit matés la seva esposa i el seu amant, si els trobava "in fraganti" al llit
- [ ] Durant el franquisme, segons la llei, les dones casades no podien viatjar sense el permís del marit
- [ ] Durant el franquisme, segons la llei, les dones casades no podien ingressar el seu sou en el seu propi compte bancari; només en el del seu marit.
- [ ] Durant el franquisme, vendre, comprar o fer publicitat d'anticonceptius estava prohibit i castigat amb penes de presó.

6. 2. Saps si a Lleida als anys 70 hi havia alguna associació feminista? *

Marqueu només un oval.

- ◯ SÍ
- ◯ NO

7. 3. Si la teva resposta ha estat afirmativa, escriu-ne el nom

_____

8. 4. Actualment, coneixes alguna associació o grup feminista actiu a Lleida? *

Marqueu només un oval.

- ◯ SÍ
- ◯ NO

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

9. 5. Si la teva resposta ha estat afirmativa, escriu-ne el nom

_____

10. 6. Escriu el nom d'alguna dona destacada de la lluita feminista a Lleida durant la transició democràtica, si en coneixes alguna

_____

11. 7. Els lemes "Nosaltres parim, nosaltres decidim", "Jo també he avortat" o "Jo també sóc adúltera" corresponen a campanyes i manifestacions feministes d'àmbit estatal. Quan es van pronunciar per primer cop en una manifestació? *

Marqueu només un oval.

- ◯ 1939
- ◯ 1956
- ◯ 1975
- ◯ 1980
- ◯ 2018

12. 9. Quan va ser aprovada la Llei del divorci a Espanya? *

Marqueu només un oval.

- ◯ 1939
- ◯ 1956
- ◯ 1975
- ◯ 1981
- ◯ 1990

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

13. 10. A partir de quin any l'avortament induït ja no va implicar penes de presó per a les dones que el practicaven? *

Marqueu només un oval.

- 1955
- 1965
- 1975
- 1985

14. 11. Creus que cal incorporar al currículum de la secundària l'estudi dels valors i la història del feminisme? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

15. 12. Si la teva resposta ha estat afirmativa, creus que caldria estudiar el feminisme des d'una perspectiva local (el feminisme a Lleida, per exemple)?

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

16. 13. Creus que hi ha diferència entre "sexe" i "gènere"? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

17. 14. Si la teva resposta ha estat afirmativa, explica quina diferència hi ha.

18. 15. Coneixes el contingut de la llei coneguda com a "Llei trans"? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

19. 16. Saps quan ha estat aprovada? *

Marqueu només un oval.

- 2020
- 2021
- Encara no ha estat aprovada
- NS/NC

20. 17. Quines d'aquestes mesures formen part de la "Llei trans"? *

Seleccioneu totes les opcions que corresponguin.

- [ ] no es necessita cap informe psicològic o psiquiàtric per canviar legalment el sexe
- [ ] les persones trans deixen de ser considerades com a malaltes però es requereix un informe mèdic per fer el canvi de sexe
- [ ] les persones poden fer el canvi de nom en el registre a partir dels 12 anys
- [ ] les persones trans poden fer el canvi de sexe a partir dels 12 anys
- [ ] les dones lesbianes i dones soles poden tenir accés a les tècniques de reproducció humana assistida sense condicions ni restriccions
- [ ] les filles i fills de les parelles de lesbianes i bisexuals poden ser reconegudes com a tals si abans han contret matrimoni
- [ ] NS/NC

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

21. 18. Quina és la teva opinió sobre la "Llei trans"? *

Marqueu només un oval.

- Hi estic d'acord
- Hi estic d'acord en uns aspectes i en altres no
- No hi estic d'acord
- No la conec i no en tinc una opinió

22. 19. Creus que la seva aprovació tindrà alguna repercussió en el col·lectiu adolescent i jove? *

Marqueu només un oval.

- No
- Sí, positiva
- Sí, negativa
- NS/NC

23. 20. Com creus que està el tema de la igualtat entre homes i dones a la nostra societat? *

Marqueu només un oval.

- Encara queda molt camí per recórrer
- S'ha avançat molt i ja ho tenim a tocar
- Ja s'ha aconseguit i ja no hi ha cap desigualtat

24. 21. Has viscut o presenciat situacions de discriminació masclista en el teu entorn proper (laboral, familiar, social)? *

Marqueu només un oval.

- No, mai
- Sí, alguna vegada
- Sí, sovint

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

25. 22. Creus que fer més activitats a l'institut per educar en el feminisme pot ajudar a reduir els comportaments masclistes? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

Google no ha creat ni aprovat aquest contingut.

Google Formularis

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 2. Enquesta a l'alumnat

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

FEMINISME A LLEIDA, DE LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA AL SEGLE XXI

Hola! Sóc l'Helena Pubill, alumna de 2n de Batxillerat de l'INS Guindàvols, i aquest és un qüestionari que forma part del meu treball de recerca de Batxillerat.
És per això que et demano la teva col·laboració responent a aquest petit qüestionari, que és totalment anònim, i et dono les gràcies per endavant per la teva participació.

* Obligatori

1. Sexe *

Marqueu només un oval.

- ◯ Noia
- ◯ Noi
- ◯ Altre

2. Edat *

Marqueu només un oval.

- ◯ 12-14
- ◯ 15-16
- ◯ 17-18
- ◯ més de 18

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

3. Curs / nivell educatiu *

Marqueu només un oval.

- 1 ESO
- 2 ESO
- 3 ESO
- 4 ESO
- 1 BATX
- 2 BATX
- CFGM
- CFGS
- Estudis universitaris

4. Nacionalitat *

_____

5. 1. Saps què és la transició democràtica espanyola? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

6. 2. En quin any va començar i quan va acabar? *

Marqueu només un oval.

- 1936-1939
- 1975-1982
- 1900-1950
- 1982-2000
- ni idea

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

7. 3. Quines d'aquestes afirmacions creus que són certes? (pots marcar més d'una opció) *

Seleccioneu totes les opcions que corresponguin.

- [ ] Durant el franquisme, la llei permetia que el marit matés la seva esposa i el seu amant, si els trobava "in fraganti" al llit
- [ ] Durant el franquisme, segons la llei, les dones casades no podien viatjar sense el permís del marit
- [ ] Durant el franquisme, segons la llei, les dones casades no podien ingressar el seu sou en el seu propi compte bancari; només en el del seu marit.
- [ ] Durant el franquisme, vendre, comprar o fer publicitat d'anticonceptius estava prohibit i castigat amb penes de presó.

8. 4. Creus que a Lleida als anys 70 hi havia alguna associació feminista? *

Marqueu només un oval.

- ◯ SÍ
- ◯ NO

9. 5. Si la teva resposta ha estat sí, escriu-ne el nom

_____

10. 6. Actualment (any 2021), coneixes alguna associació o grup feminista actiu a Lleida? *

Marqueu només un oval.

- ◯ SÍ
- ◯ NO

11. 7. Si la teva resposta ha estat sí, escriu-ne el nom

_____

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

12. 8. Els lemes "Nosaltres parim, nosaltres decidim", "Jo també he avortat" o "Jo també sóc adúltera" corresponen a campanyes i manifestacions feministes d'àmbit estatal. Quan creus que es van pronunciar per primer cop en una manifestació? *

Marqueu només un oval.

- 1939
- 1956
- 1975
- 1980
- 2018

13. 9. Quan creus va ser aprovada la Llei del divorci a Espanya? *

Marqueu només un oval.

- 1939
- 1956
- 1975
- 1981
- 1990

14. 10. A partir de quin any l'avortament induït ja no suposava penes de presó per a les dones que el practicaven? *

Marqueu només un oval.

- 1955
- 1965
- 1975
- 1985

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

15. 11. Creus que hi ha diferència entre "sexe" i "gènere"? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

16. 12. Si la teva resposta ha estat afirmativa, explica quina diferència hi ha.

17. 13. Saps de què va la llei coneguda com a "Llei trans"? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

18. 14. Saps quan ha estat aprovada? *

Marqueu només un oval.

- 2020
- 2021
- Encara no ha estat aprovada
- No tinc ni idea

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

19. 15. Quines d'aquestes mesures formen part de la "Llei trans"? Pots marcar més d'una opció *

Seleccioneu totes les opcions que corresponguin.

- [ ] no es necessita cap informe psicològic o psiquiàtric per canviar legalment el sexe
- [ ] les persones trans deixen de ser considerades com a malaltes però es requereix un informe mèdic per fer el canvi de sexe
- [ ] les persones poden fer el canvi de nom en el registre a partir dels 12 anys
- [ ] les persones trans poden fer el canvi de sexe a partir dels 12 anys
- [ ] les dones lesbianes i dones soles poden tenir accés a les tècniques de reproducció humana assistida sense condicions ni restriccions
- [ ] les filles i fills de les parelles de lesbianes i bisexuals poden ser reconegudes com a tals si abans han contret matrimoni
- [ ] No tinc ni idea

20. 16. Quina és la teva opinió sobre la "Llei trans"? *

Marqueu només un oval.

- ◯ Hi estic d'acord
- ◯ Hi estic d'acord en uns aspectes i en altres no
- ◯ No hi estic d'acord
- ◯ No la conec i no en tinc una opinió

21. 17. Creus que seria interessant estudiar a l'ESO-Batxillerat-CF el paper del feminisme a la història de Lleida? *

Marqueu només un oval.

- ◯ SÍ
- ◯ NO

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

22. 18. Com creus que està el tema de la igualtat entre homes i dones a la nostra societat? *

Marqueu només un oval.

- Encara queda molt camí per recórrer
- S'ha avançat molt i ja ho tenim a tocar
- Ja s'ha aconseguit i ja no hi ha cap desigualtat

23. 19. Has viscut o presenciat situacions de discriminació masclista en el teu entorn proper? *

Marqueu només un oval.

- No, mai
- Sí, alguna vegada
- Sí, sovint

24. 20. Creus que fer més activitats a l'ESO-Batxillerat-CF per educar en el feminisme pot ajudar a reduir els comportaments masclistes? *

Marqueu només un oval.

- SÍ
- NO

Google no ha creat ni aprovat aquest contingut.

Google Formularis

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 3. Model entrevista

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Annex 3. MODEL ENTREVISTA SEMIESTRUCTURADA - PREGUNTES GUIA

1. ENTREVISTA A REFERENTS FEMINISTES A LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA A LLEIDA

1. On vas néixer?
2. Com era el teu entorn familiar, social, etc. durant la teva infantesa i joventut?
3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?
4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?
5. Com et definiries política, social i ideològicament?
6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?
7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?
8. Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?
9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?
10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?
11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques (principal-decisori o secundari)?
12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?
13. Si és així, n'éreu conscients? Us revoltàveu per aquest motiu o us resignàveu?
14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?
15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?
16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona a l'àmbit professional?
17. I en l'àmbit personal-social-ciutadà?
18. Sí és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?
19. Algunes activistes lleidatanes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica. Creus que heu rebut el reconeixement que mereixeu per part de les institucions?
20. I el reconeixement de la societat?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

21. Creus que la gent sap el que vau fer i el que vau significar?

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència al col·lectiu adolescent?

Parlant de feminisme actual:

24. Què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

25. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

26. Ho veus positiu o negatiu?

27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

28. Què opines sobre la nova llei trans?

29. Veus diferència entre gènere i sexe?

30. Si és així, l'orientació sexual en quin s'hauria de basar?

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts per que fos efectiu?

32. Actualment, en quins fronts feministes continues activa?

33. Si haguessis de triar només 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà en la transició, quins serien?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

2. ENTREVISTA A REFERENTS FEMINISTES A L'ÀMBIT UNIVERSITARI A LLEIDA (ANYS 80-90)

1. L'any 1975 i la transició, tu només eres una adolescent. Quins records tens d'aquella època política?

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

5. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

6. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

7. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

8. Quan comences a la universitat com a estudiant, quin era el paper i la importància de les dones, en les organitzacions universitàries, ja sigui d'estudiants o de professorat (principal-decisori o secundari)?

9. Quan ja t'incorpores com a professora a la Universitat de Lleida, quina era la situació? Havia millorat? Hi havia discriminacions per raó de sexe?

10. L'any 1990 neix el Seminari Interdisciplinar d'Estudis de la Dona de la Universitat de Lleida. Tu n'eres una de les fundadores.

    Per què el vau crear? Com van ser els seus inicis?

    Quines persones en formaven part a l'inici? Només dones o també homes? Només professores o també estudiants? Només universitàries o també de fora de la universitat?

    Quines coses importants creus que va aconseguir el SIED?

    Creus que els objectius que us vau plantejar al principi es van assolir?

    Quines van ser les principals dificultats o obstacles?

    Quina evolució va patir l'associació durant aquest 30 anys?

    Quins altres organismes, associacions o entitats han sorgit en l'àmbit universitari? Creus que els seus objectius han canviat?

    Quina és la teva vinculació actual amb el feminisme en l'àmbit universitari?

11. La teva dedicació a la lluita feminista en l'àmbit universitari t'ha passat alguna mena de factura?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

12. I en general, has patit discriminacions pel fet de ser dona en l'àmbit professional?

13. I en l'àmbit personal-social-ciutadà?

14. Sí és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?

15. Algunes activistes lleidatanes són considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica. Creus que la gent de Lleida sap el que van fer i el que van significar?

Parlant del feminisme actual:

16. Què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual (adolescent i jove)?

17. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

18. Ho veus positiu o negatiu?

19. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

20. Què opines sobre la nova llei trans?

21. Veus diferència entre gènere i sexe?

22. Si és així, l'orientació sexual en quin s'hauria de basar?

23. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perquè fos efectiu?

24. Actualment, en quins fronts feministes estàs activa?

25. Si haguessis de triar 3 noms de feministes lleidatanes (de la ciutat de Lleida) imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà, quines serien?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

3. ENTREVISTA A MAITE OJER BLASI (INVESTIGADORA)

1. Què et va dur a investigar el moviment de dones a Lleida?
2. Per què vas fer aquesta tria de dones?
3. Quines són les dificultats més rellevants amb les quals et vas topar durant la teva investigació?
4. Quines són les històries, dones o opinions que més et van impactar?
5. Quin creus que va ser l'impacte real d'aquestes dones en l'evolució social i política de Lleida?
6. Creus que tenen o han tingut el reconeixement que es mereixen?
7. Què proposaries per aconseguir-ho?
8. Què poden aportar aquestes dones referents al feminisme actual?
9. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?
10. Ho veus positiu o negatiu?
11. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?
12. Què opines sobre la nova llei trans?
13. Veus diferència entre gènere i sexe?
14. Llavors l'orientació sexual en quin creus que es basa, en el gènere o en el sexe?
15. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perquè fos efectiu?
16. Actualment, en què estàs treballant?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 4. Transcripció entrevistes

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 1

Entrevistada: **CARME BELLET ROCA**
Data: 24 de setembre de 2021
Lloc: Terrassa botiga de discs-bar Grans Records, C/ Alcalde Costa 11
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. **On vas néixer?**

A Sidamon, a Sidamon, aquí al pla d'Urgell.

2. **Com era el teu entorn familiar, social, etc. durant la teva infantesa i joventut?**

La... El meu entorn... Jo vivia en un poble, vivia a Sidamon, anava al cole a Sidamon, les meues amigues del poble i bé fins als, fins als... Era una vida de poble, de jugar al carrer. No, recordo una infància com es diu normalment una infància feliç, eh? normal en aquest aspecte. I bueno, tinc una germana més gran i aleshores la meva família, doncs era una família nuclear. O sigui, el pare i la mare, també hi havia l'àvia i nosaltres dos i aleshores, doncs, les amigues del poble i el carrer i tot el dia al carrer. Aleshores les mares a l'hora de dinar sortien i mos cridaven i allà on fóssim del poble, doncs, *corre que et criden a casa a dinar!* i aquesta era la, fins als 10, 11 anys, que aleshores, doncs, a l'haver d'estudiar, doncs, allà a l'escola no hi ha possibilitat.

I aleshores jo vaig fer. Clar, ara va diferent, llavors era primer de batxiller que teníem deu o onze anys. No, ingrés primer era, ingrés, se deia ingrés. Que era un examen per començar el batxiller i jo això ho vaig fer. Es devia poder fer d'aquesta manera, la mestra... Jo era l'única, diguéssim, que estudiava d'aquella edat i aleshores, doncs, la mestra del poble me deia: "tu, cap a casa i vine a donar la lliçó", i aleshores, jo estava a casa i unes hores del dia anava allí i la mestra em preguntava la lliçó de primer de batxiller i, suposadament, i aleshores, doncs, jo anava allí tu tu, tu, tu, tu, tu i ja està.

I aleshores, el dia que tocava venia aquí Lleida, al Marius, que recordo el Marius Torres que era únic devia haver llavors, amb un sotano. Allí ens, ens posaven a totes les que anàvem lliures, que és deia anar per lliure

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

i fèiem l'examen, fèiem els exàmens. I em va anar bé menys educació física que no sabia ni que existia. I quan la professora Vidal que la gent més gran, tothom deu saber qui és, jo no ho sabia, doncs me va dir: "*primero de piernas, segundo de brazos*" i no ho havia sentit en ma vida. Jo em vaig posar a la cua i vaig anar allí i li vaig dir. I em va dir: "*primero de brazos*", me'n vaig anar a la taula i li vaig dir: "*yo no se hacer nada*". Així mateix, en castellà. I va dir: *"fuera, fuera".* Bueno i així va anar.

I bueno llavors vaig acabar primer i llavors ja em van posar interna perquè la meva família hi ha monges, i tenia ties monges a la sagrada família. La meva germana venia aquí Lleida a la Sagrada Família anava i venia del meu poble i jo me van posar interna a Cervera. Vaig estar un any interna a Cervera amb les monges.

I després ja estudiava amb beca i aleshores després m'hi van presentar. Va venir un dia el meu pare, em va portar aquí Lleida a presentar-me a un examen, una cosa que no sabia ni a què anava i aleshores, doncs, vaig fer un examen, per no sé si et sonarà... durant el franquisme, diguéssim, van muntar el Girón de Velasco, que era la mà dreta d'extrema dreta, lo que s'anomenava Universitats laborals, no sé si et sona... Encara existeixen a Tarragona, per exemple; hi ha una universitat laboral, que ara són instituts. Eren uns macro, se'n deien universitats, però eren instituts molt grans que en principi estaven pensats per... Bueno... era per a persones, per a famílies sense recursos, i que venia a ser una mica de desclassament de la gent pobre, diguéssim. Aleshores fèiem un examen i, si passaves aquell examen, podies optar... Allí t'ho pagaven tot, o sigui, els viatges, el vestit, absolutament tot.

I bueno, a mi me van fer anar a fer aquest examen, que recordo que era a l'Escola del treball. I a l'Escola del treball... jo no soc Lleida, clar, no sabia res, i bé, aleshores, al cap d'un temps, me va dir el meu pare que m'havien dit que sí i que havia d'anar a Càceres. Jo dic: "bueno, sí". Llavors, la meva àvia va dir que ni parlar-ne, que la nena no marxa. Bueno, un embolic a casa! que d'això me'n recordo i vaig pensar: pos jo vull anar! Perquè d'Universitats laborals de nois n'hi havia com a 15 o 16 i de noies només dos. I es dividien els estudis. Un a Càceres i un altre a Saragossa. Així que bueno, jo vaig fer segon a Cervera i me'n vaig anar cap a Càceres i allò per a mi va ser una gran experiència, però jo... Càceres... hi vaig ara, Bueno, per mi és una etapa molt molt bona de la meva vida.

I perquè bueno, les Universitats laborals eren... a veure, perquè et facis una idea, allí venien els ministres, cada dos per tres, eren, érem tot érem noies, eh? Vull dir, jo sempre he estudiat fins als 18 anys en un entorn de dones. O sigui, sigui el que sigui.

De totes maneres, allí hi havia un rector, a mi, que em va influir molt tot. Tot Càceres és.... diguéssim... en la meva vida... diguéssim... perquè, jo, el meu entorn familiar era de dretes-dretes, tant per la part de la mare com per la part del pare. A demés amb significació, perquè havien sigut los alcaldes del franquisme els avis.

El meu pare, polític, vull dir, polític no, volia dir: vivia el món aquest, no? I la meva família eren carlins, que em diràs tu... Pues sí, i llavors jo des de petita cada any mos posaven una boina que era la boina dels carlins i anava cada any amb el 600 a Montserrat que a tu et deu sonar poc això, però si preguntes per història, Montejurra es va acabar quan hi va haver una matança... Bueno, perquè això era un món diguéssim que era era una altra branca dels borbons. Els borbons, bueno una història dels monàrquics que jo... jo no sabia ni perquè, jo li preguntava: "*papa per què som carlins?"* I deia: "*quan siguis gran, ja ho sabràs*", me deia, i cada any a aquestes reunions polítiques. Per tant, vull dir, jo, si el món aquest jo l'havia viscut a la família.

I doncs aleshores, a Càceres era un món completament diferent. No sé com se'ls hi va escapar, però el rector perquè es deia rector d'Universitats laborals perquè eren molt grans, eren els llocs on hi havien més recursos, vull dir, a Càceres no hi havia cap pista d'atletisme, ni piscina coberta, ni res de tot això. Tot era a les laborals. Les laborals tenien, o sigui, a nivell de recursos, no? jo no he vist mai res igual, ni a cap institut actual ni mai, ni a cap lloc. I aleshores, pues allí teníem les visites de ministres, una cosa normal, diguéssim. Per tant, el rector d'allà, doncs era una persona, no sé com... ja et dic, no sé com se'ls hi va escapar... era un asturià que després, després quan va acabar tot això, doncs lo del Franco, doncs era socialista. Per tant, molt modern per a allò i recordo que hi vam viure moltes qüestions d'aquestes, polítiques, perquè, doncs, va haver la primera

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

vaga en aquella època. Jo tenia, pues, això, quan vaig arribar a tercer de batxiller... 13 anys, que va venir un ministre, mos van posar uns mantells a... al menjador. Vam sortir totes perquè si hi havia... volíem que fos normal encara que vingués... bueno, coses d'aquetes "no nos moveran" i cantàvem aquestes coses. Bueno, això va ser la... A i després, per exemple, quan Pablo Neruda llavors li van donar el premi Nobel i allí vam fer una mena de, doncs, de... de record de Pablo Neruda i això, és clar, era un poeta completament contrari al règim d'aquí, no? aleshores, doncs, aleshores van destituir el rector. Vull dir per aquestes qüestions polítiques ...a més no et sonaran, però en aquella època hi havia uns grups... diguéssim, de protesta, que es deien *Agua viva* i bueno, nos els portaven allí, a actuar. Vull dir que jo això és el que vaig viure allí i que després, penso, que va tenir, doncs, també molta importància, doncs, en la meva educació.

Això ho vaig viure dos anys, perquè jo aleshores volia fer lletres i després sembla que hi ha una pregunta de si creus que els meus estudis de lletres podien haver... doncs, bueno. Jo allí gairebé te diria al revés, no? Perquè vaig tenir certes pressions, bua, potser a quart no, però a sisè sí, de fer ciències, però bueno, jo volia fer lletres, tot i que això significava marxar de Càceres perquè es dividien els estudis. Com que només hi havia dos de noies, doncs em van enviar a Saragossa. Llavorens, doncs, cap a Saragossa. Jo vaig fer cinquè i sisè, allí el món era molt diferent. La... era de la secció femenina que ho portava, era... era molt més gran. Allí érem dosmil internes i la rectora era, perquè et facis una idea, havia estat núvia de José Antonio Primo de Rivera, que potser te sone... vull dir, bueno, clar, és que era una persona molt gran ja, però bueno. La cosa anava molt malament i amb mi no m'anava gaire bé tot allò i vam tenir problemes amb les que venien de Càceres ...ja veníem molt, mos vam escapar una nit amb autostop de Càceres a Saragossa. Bueno un desastre, però un desastre, no, bueno, jo ho vaig viure bé, no?

I bueno, Saragossa va ser diferent i sí que allí va haver, doncs, allò, tocs; hi havia un gabinet de psicologia perquè hi havia de tot i et cridaven i deien que, bueno, que t'havies d'adaptar... en aquesta vida t'has d'adaptar... si toca això, pues això, i no protestar i aquestes coses. I també, doncs perquè fes ciències, jo me'n recordo llavors, pues bueno. Llavors, al final com que no, doncs recordo que quan feia COU, que vaig fer COU, em va tocar COU, bueno primer any de COU perquè abans era Preu, i em deien, bueno, pues almenys fes medicina. Vull dir oh... perquè almenys, clar, perquè lletres era una cosa molt desvaloritzada i bueno, encara ho és ara, no? I doncs bé, deien això: almenys medicina, al menys medicina, que és allò de ni una cosa ni l'altra, no? I Bueno, no, jo vaig continuar. Llavors vaig acabar, vaig acabar allí i llavors ja vas a la Universitat diguéssim, eh? Fins aquests moments, ja et dic, tot, tot era un ambient de noies.

I recordo que venia a la laboral al meu pare que, ja et dic que em veia a mi que no, que no anava pel bon camí, per entendre'ns... doncs es va presentar un dia -me'n recordo- a Saragossa amb un Guàrdia civil amic seu i amb una entrada una mica... Perquè, a veure, les Universitats laborals... allí m'ajuntava amb gent de tota Espanya, i això... doncs per a mi va ser molt interessant. Jo tinc gent per tot arreu coneguda, no? Llavors jo als estius, molts estius, pues anava a veure a la que és més amiga meva, és del País Basc. El seu pare treballava a Altos Hornos (11.19), o sigui, que era la indústria més dura i del món obrer i tal... i allí vaig viure, pues, els començaments de ETA, ho vaig viure bastant, i aleshores, pues, van venir a Saragossa. Mos van agafar a les dues i llavors, encara la reina... aquesta la reina, la reina Sofia es diu, diu que la Reina, bueno... era princesa llavorens, però encara estem parlant de Franco, eh? "*farà una associació de dones* -diu- *i vosaltres hi podríeu anar*". Però, m'entens vull?, dir una cosa, que tot això ja d'alguna manera, pues bueno, encara que no es podia haver cap tipus, no hi havia cap tipus de possibilitat de reunió, associació. Tot això estava prohibit, però recordo, doncs això, no? que me van voler col·locar en un lloc d'aquests per no desgarriar-me.

Primers anys... i em quedo Saragossa, bueno, hi havia altres coses, no? Per exemple, quan ja feia COU, doncs també en una altra visita de ministres, doncs, una... una amiga meva juntament amb d'altres que de fora de la la laboral, doncs, ja van tirar uns ratolins a l'escenari, no? Això... llavors les van detindre i vaja, jo no estava directament involucrada, i mi no, i aleshores, bueno... després ja... jo vaig connectar després, quan era a la Universitat.

A la Universitat em vaig quedar a Saragossa, mira. En aquell moment, doncs, com ara, no? Podies demanar llocs, jo vaig demanar a Madrid, Barcelona i Saragossa, però em vaig quedar a Saragossa, suposo que perquè

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

ja coneixia gent i l'ambient. I bé, una vegada era Saragossa, pensa que jo vaig començar la Universitat l'any 73 i vaig acabar l'any 78. Per tant, Franco va morir als 75... perquè et facis una mica d'idea, per tant, jo vaig començar l'any 73: allò era en ebullició! Vull dir, era tot... vale, tot lo dia! La Universitat era un lloc molt de vagues continuades de... Bueno, el primer any! jo conto que vam fer dos mesos de classe, no més.
I bé, jo llavors, primer ja veig tenir contacte amb aquestes noies companyes de la Universitat laboral, però diguéssim que jo vaig entrar en una altra organització que se'n deia *movimiento comunista*, moviment comunista d'Espanya. En un principi, i que llavors ja havia uns grups que oficialment se'n deien a la izquierda del PC, a la izquierda del partido comunista, que eren el movimiento comunista, la ORT i Partido del Trabajo... Partido del Trabajo. La ORT que és *Organización revolucionaria de trabajadores*, crec, i moviment comunista, jo era de *Movimiento comunista*. I aleshores, doncs, era la clandestinitat, naturalment, i en aquella època, doncs, bueno... a filologia, bueno... Universitat de lletres, pues bueno..., les dones la majoria érem... érem dones, naturalment perquè és la majoria. Però tot i amb això, doncs, els nostres caps de comitè, que es deia normalment, solien ser homes, no? El moviment comunista. Que vaig estar jo, doncs... fins a cinquè... ja vaig tenir menys contacte, doncs la qüestió aquesta de la relació del feminisme com a tal no estava establert dins dels partits. No sé, suposo que és com t'han dit altres companyes... a veure, la qüestió revolucionària... és que quan plantejaves aquestes qüestions, és que naturalment amb la revolució, perquè creiem en la revolució! doncs quan s'arreglés el món i tothom, tot anés millor, doncs, naturalment també aquesta qüestió s'arreglaria, és a dir, una cosa portaria a l'altra. Això, això venien a dir, no?

Però, és clar, cada vegada ho veiem menys això. A més, el moviment comunista dins aquest partit el MC que es deia, doncs, hi ha... bueno, hi havia una de les persones, doncs, del comitè central, per entendre'ns, era Empar Pineda. Empar Pineda és... ha estat després una de les persones més importants naturalment en el món feminista, però també dins del moviment feminista a nivell de l'estat. Era una persona, era catalana per part de la mare i basca per part de pare. Ella recordo que sortia a les revistes dient que... era la única persona que parlava quatre llengües, parlava gallec, parlava castellà, català i vaja... et dic, després va estar molt aquí a Lleida i amb el poble, i era una de les jefes, per entendre's, de moviment comunista; i també en aquella època no es podia, però ella era lesbiana i després va viure a Madrid i va ser, doncs, una de les de les persones que més va empènyer, doncs el moviment diguéssim de lesbianes i, bueno, dins del feminisme, no? Perquè no hem d'oblidar que la majoria, bueno les lesbianes estan dintre del moviment feminista. Ho dic perquè això és important de cara després al LGTBI.

Bé, doncs, aleshores, doncs, nosaltres vam plantejar aquesta qüestió. Empar Pineda va ser important en aquest... en aquest aspecte, i el moviment... i el moviment comunista, doncs va ser bastant feminista en aquest aspecte. Però, bueno, això... doncs, a veure, estic parlant del 75, després va morir Franco, fins als 78. A mi em van detindre l'any 77, perquè bueno... en aquell moment tampoc era una cosa estranya. Vaig estar a la presó un temps a Saragossa, uns mesos, després, pues, és una... no, no em va suposar cap tipus de problemes. Per a mi era una cosa més, vull dir no, no. I bueno, vaig acabar, vaig acabar a Saragossa i bueno, es tractava de buscar feina. Aleshores jo ja vaig venir, bueno clar jo venia aquí molt poc, eh! venia aquí per vacances, perquè la meva vida era allà. Vaig anar a intentar buscar treball allà, però no, hi havia molt més treball aquí que allà, i total que vaig venir cap aquí aleshores.

Bueno, jo ja havia estat en contacte amb les dones d'aquí Lleida, que ja estaven amb elles, amb el Grup de dones de Lleida. Però, és clar jo anava i venia fins que, doncs, vaig venir i vaig trobar feina, doncs aquí, vaig treballar a l'institut d'Almenar i em vaig incorporar, diguéssim, aquí, al món. La relació amb el moviment comunista cada vegada, doncs, era més... fins que, bueno, tots aquests moviments van desaparèixer, no? Al cap d'un temps, la majoria de les dones ens vam incorporar, doncs als moviments feministes. Ja no he estat més a cap partit d'una manera organitzada, no he estat més a cap partit. Només els moviments de... altres moviments socials o..., però no partits polítics.

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

Bueno, doncs jo... a veure, jo et dic... a veure, amb el món de feminisme, jo diria que... a veure, el fet de que jo visqués en un entorn de dones suposo que és important en el sentit, en el sentit de lo que avui s'anomena l'empoderament. Vull dir, de creure en una, no? Penso que això és important, però jo no, no, no tinc... La

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

primera que... mira que era gran, eh! la primera... El que et podria dir, perquè em ve al cap ara, el moment que podríem dir "Mira! A aquesta se li ha encès una llumeta!" però, entendre'ns, que era quan ja estava a la Universitat i, bueno, per a vosaltres... no sé quan aniràs a la universitat... ara penso que això no és gaire important, la qüestió dels representants de l'alumnat, però en aquell moment encara no existia: això era el començament i era molt important. Aleshores allí es va començar a dir, bueno: "que volem participar, volem participar en els òrgans de decisió de la Universitat". I bé i aleshores ja recordo que estava dient a qui a qui...? una cosa secreta, eh! perquè no havíem votat en la vida, clar! doncs jo pensava... bueno, a quí? a quí? a quí?... saps? i jo... i després, se'm va encendre una llumeta de dir: "hosti, pues només estic pensant en fulano, tot xicots!", m'entens?

Quan jo tenia una amiga, ara fa molts anys que no la veig, però vaja la meva amiga, a qui, a demés era molt llesta, molt intel·ligent, jo l'admirava molt, pensar pues... bueno, m'entens? I vaig pensar: "tu què fas de pensar només...?" Per això t'ho explico, perquè sempre ho he tingut molt present i, per tant, penso que sí que és important. Apart, ja et dic... dintre del moviment comunista, la feina de de les dones era, no és que fos valorada com a tal, però sí que hi era, sí que hi era, sobretot perquè qui manava eren persones com l'Empar Pineda.

Però, vaja, aquesta qüestió... després resulta que vaig ser jo la representant, perquè... no ho sé, pel que fos, però per això t'ho vull explicar, perquè sembla que no tingui importància, però jo... jo, per a mi ho recordo com a important, no? I aquest és un moment, però no et puc dir altres moments. Suposo que és una cosa darrere l'altra.

Després, bueno, jo també a la facultat també feia... ja treballs, com fas tu ara, m'entens... És a dir, pues *siglo dieciocho, el siglo dieciocho de la ilustración, pues venga a buscar mujeres*! Saps lo que et vull dir? Jo tinc uns treballs d'aquests, per tant, jo en aquell moment sí que, doncs, aquest món, sí que m'interessava d'alguna manera, no? Perquè he trobat ara treballs d'aquests.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i o la teva carrera professional?

Bueno, t'he comentat una mica lo de que jo suposo que no gaire, perquè vaig tenir coacció per fer el contrari. Per tant, no, penso que no, no, cal dir. La majoria de lletres són noies i en aquella època encara més. Per tant sí que hi una coacció social en aquest aspecte, que hi és en l'ambient, no? Però jo directament vaig rebre més lo altre de persones de la vora. Bueno, suposo que és allò de et guanyaràs millor la vida, m'explico? I a casa meva allò sí que, potser per aquí, en el sentit de que a casa meva, doncs diguéssim eren d'un poble, tenien... treballaven la terra, i a casa meva només hi havia dos noies. No hi havia cap cap noi. Llavors, mon pare va dir aquestes nenes han d'estudiar, sinó que faran, saps què et vull dir? Que també podíem treballar la terra, però això no passava pel cap de la meva família. Aleshores, doncs vosaltres heu d'estudiar, ja està. No se'm va passar pel cap, perquè sempre ho vaig viure des de petita que havia d'estudiar i havia d'estudiar, s'ha acabat. I bueno, en aquest aspecte pues bueno. Clar, suposo que lo de guanyar-se la vida, pues és guanyar-se la vida millor, pues eren carreres de ciències i sinó medicina.

5. Com et definiries política, social i ideològicament?

Pues no sé si et refereixes a això, potser soc una persona d'esquerres, no? diríem? D'esquerres, feminista, i no sé una mica oberta a un món, diríem, no?

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?

Pues ja et dic, per la meva història, com que ho he viscut des de sempre, des de petita, encara que fos, doncs, per part de d'una família com de l'altra, doncs des d'un punt de vista ideològic molt allunyat del meu, no? actual... Però sí, que del món del no... no tancar-te a casa, sinó de interessar-te pel que passa al món i... Doncs sempre, vull dir no he tingut un moment, sempre m'he interessat i, sobretot, bueno, el meu pare -ja et dic- moltíssim i quan jo em vaig posar amb aquest partit que era clandestí, bueno, que jo no hi anava gaire, però de tot vam tenir. Però, bueno, ell ja veia que la cosa anava per aquí i després ara, pues el meu pare va morir naturalment. Però, bueno, que amb aquest tema de la independència, que també és una altra de les qüestions,

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

doncs també va estar enfrontats amb familiarment, però... La meva germana i jo som les úniques de la família que hem sortit així, diguéssim.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?

No, perquè a veure... era una qüestió de... és que aquesta ni un altra, en aquell moment, de partit... no, no, no, existien els, bueno, començaven... suposo que, en algun lloc de l'estat espanyol hi era, no? Però més aviat era això, partits polítics i que consideraven la qüestió femenina, doncs, com una qüestió que es resoldria amb l'arribada de la revolució. Llavors, bueno, pues tot vindria rodat. Fins quan veus que les coses no, no, no són així, no.

8. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants aquella època?

Bueno, ja estem parlant ara ja anem, de l'època estem parlant de finals dels 70 principis dels 80, no? Bueno reivindicacions com a tals, pues és el dret al propi cos, sobretot, que encara continua sent important avui i potser el més important és això del "personal és polític", recordo allò del "personal és polític", no? Que està relacionat amb tot... amb tot el món de la violència, de que, bueno, què passava a casa, que les dones pues naturalment es trobaven... estem aïllades, estem a casa, els homes es poden unir, fan vagues, estem parlant d'aquella època. També ara, eh! però vull dir d'aquella època. Aleshores les dones estàvem a casa soles, aïllades. Però no, no mos podem ajuntar, i per aquest motiu naturalment allí patim de tot, des de violències a... bueno, a no consideracions, etc. I el fet de treure, de dir que el que passa a casa té una importància social, o sigui, lo que... lo que és personal és polític, era la una de les consignes, però que penso que és... encara avui és... és vàlid. I tot lo... tot lo que comporta, naturalment el dret al propi cos, comporta anticoncepció, l'avortament... després vam treballar per la llei del divorci.

Totes aquestes qüestions que avui semblen... bueno! no semblen... perquè, per exemple, l'avortament, ja saps que no el tenim. Encara estem encara sense... sense una llei de l'avortament que... que ens... que sigui això, gratuïta i a tot arreu. Aquí Lleida, és impossible fer un avortament quirúrgic. I ara, quan estàvem parlant amb la Mercè era que anàvem a Andorra, perquè Andorra és totalment... Aquí es pot fer d'alguna manera, però no el quirúrgic i és un desastre encara. Per tant tot moltes reivindicacions d'aquelles, pues avui són encara, encara s'ha de treballar perquè puguin ser realitat.

9. Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?

Bueno, en un principi, ja et dic, per a mi era una cosa que anava unida. Després veus que... que, bueno, que són dos coses que sí que han d'anar unides, és que la qüestió és que han d'anar unides i jo penso que hem d'anar unides, naturalment, no? Perquè és que nosaltres fem unes reivindicacions i això, doncs, ho haurien de recollir al món polític i després, doncs que... que es complís, no? Per tant, ara per a mi és clar, el feminisme clar sí, si he de dir si una cosa o l'altra, doncs el feminisme, perquè el feminisme no s'acabi anant amb coses de les dones, diguéssim.

Perquè això, el feminisme, significa, doncs moviment en si mateix de canvi social, no? És a dir, el nostre cos orgànic i el cos inorgànic, que també és la natura, són els animals i és això, no? I avui estem, doncs, en una situació, bueno... Penso que la pregunta com veig la situació avui, la veig molt dolenta, com la de la natura, és a dir, que ho estem destruint i les dones estem en una situació molt dolenta a nivell mundial. Bueno, és que no sé si contesto, però...

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

Sí, sí, clar. Ho eren i ho són molt, però molt. I en aquella època, doncs, a veure, és que tampoc teníem... A veure, a vegades costa reconèixer el que és masclista o no. Es parla dels micromasclismes, no? Avui, i avui es diu per molta gent i, fins i tot, nosaltres, per molt que ho treballes i ho treballes, de vegades hi ha micromasclismes que costa identificar-los. Hi ha la piràmide aquella de l'iceberg, que... que.. no sé si la coneixes, però et tot cas en parlarem, doncs que és tot allò. Llavors en aquell moment moltes coses no, no les reconeixíem... moltes menys que ara, no? Però altres coses eren molt evidents, eren molt evidents i penso que ho continuen sent. Perquè les persones ho continuen, perquè el món és patriarcal i el masclisme impera per tot arreu i, per tant, els partits polítics també.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques?

A veure què... evidentment els que es deien els secretaris generals eren tots homes, eren tots homes. I les polítiques és que no sé què vols dir... gairebé... En principi les dones com a dones doncs fèiem el mateix que els homes, eh? Sobretot, doncs bueno, jo que era a la Universitat, doncs, era a la facultat de lletres...

A veure no, una discriminació directa pel fet de ser dona naturalment no hi era. Naturalment no hi era. Ja et dic nosaltres, la majoria com que érem, ja et dic, de la Universitat i de lletres, doncs les dones que estàvem en els comitès o que portàvem els comitès, érem la majoria dones, però després, quan pujaven les responsabilitats eren la majoria homes.

I també s'ha de dir que després les feines, les feines, a veure què, què, jo què sé, vull dir en aquella època, clar, no feies dinars ni sopars, perquè això era impossible, perquè era clandestí, no? Però més endavant, que ja va començar a haver eleccions i totes aquestes qüestions, doncs jo recordo pues que s'havia de fer els sobres? Doncs totes érem dones, m'entens? Qui es presentava a les eleccions? Pues, eren els homes, vale? Això, a veure, va durar poquíssim, perquè és clar, no? Jo també vaig marxar ja de d'aquests partits i els partits aquests ja, a poc a poc, es van anar diluint i desapareixent, no? Però així era, en els partits de... En els partits d'esquerres. I coses, bueno, és igual... això no es per explicar-ho amb micro, ja t'ho diré després.

Però sí que se sentia, no? Això de la igualtat i no sé què. I si voleu ser iguales i no sé quantos..., però molt poc, no era una cosa que es parlés, no? Perquè nosaltres, a veure, nosaltres als llibres que llegíem i que comentàvem, que sí que fèiem moltes reunions de comentar política i, clar, era Lenin, era Marx, Lenin... És que tot això a ell li venia grandíssim a Lenin, totes aquestes qüestions, vale? Mao, Mao, perquè nosaltres és un partit... sí, sí, marxista se'n deia! Se'n deia marxista, leninista, *pensamiento* Mao Se Tung, *toma*! m'explico? I sí, sí fèiem moltes tardes de com... venga! de parlar i de comentar llibres, los que podíem, perquè havien de venir de l'estranger, perquè aquí no, no d'allò, no? I però, a veure, aquesta qüestió, pues, naturalment se dona, és que a veure si m'entens, és com si es donés com naturalment que som iguals, quan... quan... és clar ni s'havia discutit, ni s'havia estudiat, ni s'havia treballat i ja està, no? Però sempre les feines, diguéssim, doncs feines, fer cafè o... naturalment, les fèiem nosaltres. I després qui sortia públicament o que... eren els homes eh! i que tenien clar... Claro, no et puc parlar de càrrecs, no puc parlar de càrrecs, de tot això, perquè ja no es va viure en aquest món; aquest tipus de partits era un... Per tant les feines... O sigui era més de subordinació, la feina de les dones.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?

13. Si és així, n'éreu conscients? Us revoltàveu o us resignàveu?

No, no, no. Les dones no estaven organitzades apart, vale? Jo, quan mos vam organitzar apart, pues ja vaig desaparèixer. Sí que, o sigui, sí que va haver uns mesos, un any, quan jo feia cinquè, que... que això sí que ho vam discutir molt. I aleshores és quan moltes vam prendre la decisió de dir, bueno, fins aquí hem arribat, a mi m'interessa, doncs bueno, treballar, doncs, al món social i que sigui des del feminisme i, bueno, pues aquí està. Però tot això ja va anar, ja va anar junt amb la dissolució, diguéssim, d'aquests partits, vale?

Perquè tu ho mires des del punt de vista d'avui -jo t'entenc el que em preguntes-, però, clar, en la clandestinitat les coses no, no, no... Es aquest tema, no es tractava bé. O sigui quan es tractava, no el tractaven i, si es tractava, doncs, la resposta és que després, això és una qüestió que ja vindria després rodada, que vindria tot rodat, saps? I tu deies: vale, pues mira que bé!

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?

Pues això de que sí, perquè aquí hi havia moltes dones, però... però sempre quedava... sempre havia coses més importants, vale? Sempre hi havia coses més importants i llavors aquesta, doncs sempre quedava per després.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

Bé en la Universitat, jo diria que la Universitat com a, com a cos teòric, eh? en la Universitat. No tant per les lectures universitàries, diguéssim, com per ja la vivència amb altres dones, l'existència -ja et dic- dins del moviment comunista, l'existència de dones que... bueno, per a mi, doncs, referents, no? Empar Pineda, doncs bueno, tampoc és que sigui molt gran, però, bueno, sí, bastant més gran, no? Per a mi formen part del grup de les meves referents o aquestes dones són les que, doncs, em donen a conèixer, doncs altres, doncs, altres

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

lluitadores i escriptores tant a nivell occidental... Jo parlo del món occidental perquè l'altre, doncs, està una mica per a mi més desconegut, no?
Lo que són les posen en contacte i en aquella època, doncs dins de dins del moviment comunista vam llegir. Vam llegir, doncs, autores americanes i europees en aquest aspecte. Ja et dic, suposo, i més... perquè hi havia certes persones al capdavant, eh? Perquè això no passava en altres partits de... Jo sé que no passava, que després ho hem parlat molt en altres partits de semblants al meu i perquè havia aquestes dones davant... I llavors hi ha un moment que... que, clar! decideixes, decideixes.

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona en l'àmbit professional.

Sí, sí, però jo i totes. Vull dir a veure, no d'una manera, una manera que puga dir molt directa, no? Però ja ho he viscut i ho he vist amb companyes, eh? Ho he vist, he vist en... A veure, una cosa que patim moltíssim és en... jo, jo, bueno, soc professora, era..., perquè ja estic jubilada, no? Però amb els claustres que es deia, que es diu els claustres, les reunions, que hi ha moltíssimes dones, com saps, però normalment les direccions són homes... bueno, hi ha de tot ara, però llavors eren tots homes; doncs tu dones una opinió, això ens passa molt a les dones... dones una opinió, parles i, bah... no passa res... al cap d'una estona, va un company teu i coi! I allò, però sí és el que havia dit jo, i... saps què et vull dir? O sigui... això mos passa a dojo, eh? I per a mi, doncs, és evidentment és una... és una mostra de... I ho he viscut molt també en una directora que vaig tenir jo, que era una persona, bueno... una persona que va rebre! una persona molt intel·ligent, molt vàlida, molt bona persona, o sigui, que per a mi ho tenia tot i ho té tot... i va patir moltíssim! O sigui, perquè tothom deia, però que no ho veus, que és “una arribista”, què no ho veus...? Vull dir, a veure, són qüestions de que... el mateix que feia ella que... que... que actuava d'una manera molt de sentit comú i tal, doncs en un home allò seria meravellós, però en ella era, vaja, un descrèdit! Era un descrèdit ... i el que passa és que les dones que valen, diguéssim, s'espolsen, no? A tothom per davant, però, però ho he vist molt, ho he viscut molt per aquesta companya meva que va ser directora meva, per cert, molts anys, i jo d’una manera molt directa, no ho he viscut, eh! per càrrecs o perquè... no, no ho he viscut, però sí que ho he vist a la vora. Es viu dins del món professional, es viu molt això.

17. I en l'àmbit personal, social, ciutadà?

Bueno, jo penso que això mateix de menystenir les teves valoracions, les teves opinions, tot això ho vivim al carrer i ho vivim a tot arreu.
Però, bueno, en l'àmbit professional, doncs moltíssim i en altres, en altres sectors, doncs jo, bueno, jo estic, he estat en el Grup de dones i estic en molts altres, molts altres moviments, no? I grups socials, sindicats, per exemple, he estat molts anys, també he estat representant a sindicats i això és una cosa que es veu, es veu, es veu moltíssim. I a demés, no només a nivell de càrrecs, sinó també del que, del que esperen que facis tu, m'entens? Ells esperen una manera d'actuar teva que, quan no és així, doncs bueno... I tu ho dius... Doncs, és clar, ara mateix tots els homes han de ser molt moderns i acceptar-ho, no? Però, vull dir, no, no ho veuen de cap manera... no... Tot això passa, però, és que, clar, no queda bé dir-ho, però sí que passa.

18. Creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, etc. Com veus la situació actual?

A veure, respecte a les dones, doncs no, no podem dir que les coses... La situació, en concret, de si han millorat o no, pues, jo penso que sí, que el feminisme o si passes o parles a Catalunya o a l’estat espanyol o al món occidental, doncs ha ajudat molt. El que et deia abans de la paraula d'empoderar, per a mi és molt important i penso que és que això ha passat. És a dir, que, bueno, s'han pogut fer coses o estratègies dins del moviment feminista que són... que podem qüestionar, però, però el que sí -penso jo- que ha estat molt positiu és aquesta... és aquest empoderament que resulta, que ha resultat de tots aquests anys, perquè -penso- que és la cosa més sòlida, és a dir, les lleis poden canviar o no canviar, i ve un govern i treure’l i imposar-la, i vinga i tornar a lluitar. Però el fet de creure en tu mateixa i creure que tu ets una persona que, bueno, que pots fer el que et doni la gana i actuar com te doni la gana i que etcètera... que tens tots els drets, encara que no te’ls donin, això és sòlid i això, per molt que canviï la resta, està, vale? Llavors jo penso que el feminisme, això és, diria, per a mi que és lo més important.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Què més coses? Naturalment, nosaltres ara no depenem dels homes tant com depeníem, vull dir, es podria dir que no en depenem gens... Que el matrimoni no significa el mateix ara que significava llavors, en aquella època meva, no? no podies treure't ni el carnet d'identitat ni de conduir, si no era amb permís d'un home. Vull dir, és que la cosa és així, era així. Llavors, és clar, no depenem tant. Tenim més independència econòmica. I això és evident, però jo penso que el panorama és molt desolador per a les dones.

És a dir, a nivell social doncs d'acord, hem aconseguit tot això i tota una sèrie de drets, però pensa com està el treball. O sigui, les dones continuem fent lo doble de treball, és a dir. I això crea una situació molt angoixant d'estrès de no poder viure. Bueno, això deia, doncs això. Què penso que el panorama que tenim és que hem aconseguit això, però bé, els homes no s'han incorporat, és a dir, no s'han incorporat a les cures, no s'han incorporat a, doncs, en el cas d'una parella, doncs, la feina la continua portant... o la pre-jornada laboral que parlàvem fa 40 anys, doncs, vulguis o no, existeix. Una mica menys, però sí, però la feina, aquestes feines, doncs, vol dir que les dones pràcticament a vegades és que no tenen vida.

Vull dir, és un córrer... la feina, la feina, vale, genial! Però, després té tota l'altra feina, i aleshores això, jo penso que no sé com, però el feminisme, que ho sabem, no? que el que ens passa, perquè ho vivim, no? I és clar, això vol dir no tenir fills, perquè tenir fills, què vol dir? No, no, no, és clar, no, no, no pot aleshores; clar, el que nosaltres -penso- que moltes ens hem de posar és a demanar realment els recursos perquè puguem viure la vida, eh? Perquè nosaltres, potser algunes persones d'aquí, doncs, que evidentment podem, tenim unes ajudes i podem pagar aquestes ajudes, però la majoria de les dones, pues no. És a dir, córrer, córrer tot el dia. Per tant, vida pròpia, molt poca vida pròpia. Quan s'acaba la feina dels fills, resulta que els pares són grans i t'has de tenir cura dels pares o col·locar-los en una residència, que no és millor, no és el millor lloc del món, precisament.

Per tant, a veure, l'estat ha d'invertir recursos també i nosaltres hem de demanar els recursos perquè puguem viure la vida tal com... Perquè sinó la vida és per a moltíssimes dones del món i també del món occidental, és una vida molesta, no sé com dir-ho, eh? És una vida amb aquest sentit... jo penso que el panorama és... és molt angoixant: els deutes, poca seguretat, és a dir, feines precàries... Tot això va unit a les dones. Va unit al món de les dones. Què fem? com es diu el tercer i quart de les feines del món? Si comptem la feina de cures familiars...
I, per tant és un punt que hem de treballar. Hem de treballar molt. Potser és el més difícil perquè significa que els homes també, i els homes no estan, no estan per la labor; naturalment estan per dir "vale, fes lo que vulguis", però també has de fer tota la resta, perquè ells no s'ha incorporat al treball de cures. És... les estadístiques per exemple de la gent gran: qui té cura de la gent gran que està a casa? Pues, és evident que són el 90% de les dones, no? I naturalment, dels fills, la majoria doncs també. I tot lo que significa, clar! Tenir-ho tot al cap, tot al cap...

Recordo una Laura Tremosa, que era una empresària quan jo tenia això... vint anys, diguéssim, i era feminista i és una empresària, o una arquitecta, no recordo què era. Recordo una xerrada que em deia: "*és que penseu*..." Diguem-ne que era una persona reconeguda, no? en el món empresarial català i tot això... reconeguda; i deia: "*Penseu que jo estic amb una mena de taula d'aquelles que veieu a la tele que tot són persones amb vestit i els homes aquests importants i tal, i jo estic pensant si hi ha yogurts a la nevera",* m'explico? *"I això és un estrès que és continu. És a dir, si los crios, si demà el berenar... i de pensar amb els números aquests que tinc damunt de la taula ara mateix, també pensar amb lo altre, saps? Per molt que* -diu- *jo tinc ajuda a casa. Però la majoria de gent no té ajuda a casa"...* saps que et vull dir? I d'això jo me'n recordo molt i és la pura realitat, és a dir, és així, és... I per tant, això no ho hem d'obviar. És que hem de tenir independència econòmica... molt bé! però resulta que hi ha tota una altra part de feina que és l'altra meitat que està sense cobrir i la cobrim nosaltres, i això ens dona molt mala vida, diguéssim. O ens fa la vida a vegades insuportable.
Veig que hem fet moltes coses bé, però, bueno, i això també ho té. Aquesta cara també hi és.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

19. Algunes activistes lleidatanes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials en la transició democràtica. Creus que has rebut el reconeixement que mereixeu per part de les institucions?

Bueno, jo, la primera vegada que se m'ha ocorregut pensar en això ha sigut quan vaig llegir allò, quan ho vaig llegir a la teva, la teva, la teva pregunta. No, no, jo això de reconeixements, ni se nos ha ocorregut a ningú. Penso que a cap de nosaltres, eh? Però sí que em va mirar, em va fer pensar en coses, em fa pensar amb les... amb les meves referents, m'explico? Que aquest que et deia abans com l'Empar Pineda o et deia abans que sort que... perquè, clar, a la meva generació hi havia aquest grupet de persones com Victòria Sau, algunes... o Lidia Falcón... la Victoria Sau és morta, la Lidia Falcón encara és viva. O Carmen Alcalde o, per a mi, Empar Pineda, o moltes d'altres que, doncs, ens van apropar... bueno, des de la seva posició ens van apropar, doncs, a les autores, pues, americanes o franceses o italianes o europees de l'època, no? en el feminisme i vam poder, doncs, conèixer-ho i elaborar tot el nostre discurs a partir d'aquí. Però, fixa't que nosaltres, darrere nostre hi ha molts silencis. L'època diguéssim, una època de silenci, l'època després del franquisme en què, quantes vegades no, no, no hem parlat nosaltres de les nostres, aquí a Lleida, de les nostres referents? Quan aquestes dones, és clar, estaven les que havien sigut, doncs, lluitadores republicanes, etc. O les van matar o estaven a casa completament amb la boca tancada, és que era impossible, m'explico?

Per tant, això sí que nosaltres ho havíem vist que... que, bueno, que teníem aquestes, no? De Barcelona o de Madrid, o tot això, no? Què venien aquí a Lleida, per sort, i bueno, i nosaltres anàvem a Barcelona i ens posàvem en contacte i discutíem i tal, perquè hi havia la coordinadora feminista de Catalunya i anàvem. O jornades a nivell estatal que hi participàvem. Però, doncs aquesta memòria històrica de les dones que ara..., ho estem fent ara. Vull dir ara, ara no sé si te n'ha parlat alguna companya, per exemple, ara que cada any, ara el 2 de novembre hi ha una jornada d'aquestes, nosaltres sempre hi participem, doncs buscant..., però estem buscant com a boges cada any, o clar, és que primer, que ja són mortes la majoria, però bueno, podem tenir, doncs ah... busquem, doncs, filles o familiars d'aquestes persones o buscant de refer una mica la seva vida, no? Però, perquè, és clar, són 40 anys de... de silenci, no?

Aleshores sí que m'ha fet pensar amb això, amb les meves referents, no? Que van ser aquestes dones. Doncs que, bueno, les vam tenir encara, perquè sinó és un silenci de 40 anys, que hem d'anar a... és clar, a un altre moment històric que tampoc és el nostre, no? a la República. Per tant, bueno, nosaltres en aquest sentit, sí que hem estat una mica orfes, m'explico? en aquest aspecte. I no, jo no crec que ningú de nosaltres espera, ni volem, reconeixement. Perquè... no? a veure, jo... és que mai hem treballat per això, no? M'explico? Llavorens, pos mira, nosaltres ho fem perquè som activistes i perquè hi creiem i ens sentim bé, vale? Llavors hi ha persones, pues, que potser també pensen com nosaltres, però, bueno pel que sigui no... La lluita al carrer pos no és lo seu. Però no, en absolut crec que haguem de rebre res.

20. I el reconeixement de la societat?

És que jo això no puc dir, però, jo no... nosaltres no hem treballat, és que no -no se com dir-ho-, per a mi és una cosa aliena. M'és igual. Jo, quan vosaltres truqueu per dir aquestes coses, penso: *"ves que diuen! que els hi haig d'explicar jo! i no sé com vols que t'ho digui!"* Si nosaltres que -ja et dic-, és que no... ens fa, fins i tot, vergonya, no? Si... si hem fet alguna cosa, pues, bueno, ja us ho trobareu! No sé si m'entens. Vull dir, pos serà la vostra vida i, si se pot aprofitar alguna cosa, pues, mira que bé, m'entens? Com jo, segurament, doncs, de les d'aquestes dones que et dic, no? Que m'han ajudat molt en la meva vida, no? Perquè, doncs, el seu feminisme, pues, m'ha donat, pues la vida i la llibertat de viure. Amb la qual cosa, doncs, estic moltíssim, molt agraïda. Aquestes dones que han treballat per això i ja està.

21. Creus que la gent sap el que vau fer i el que vau significar?

És que és el mateix. Tu què diries? ... Bueno, perquè... perquè es necessita potser també una mica de distància, no? que es diu, de les coses... Es necessita una mica de temps, de distància. Perquè això passa amb tots els moviments, no? Després veus fulanita i menganito, veus tipo va fer això, va fer allò. Però això es veu després, no? Jo penso que ara no, no, no, no, no és el moment de... Ai! és que per a mi és un, és un món que no... que no m'interessa. És que no... com dir-ho. Que m'entens el que et vull dir, no?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?

No sé si podem dir gaire cosa, però bueno. Ara tu saps que algunes estem recollint, la Maria, la Mercè estan recollint, no? jo estic, jo... bueno, abans no ho he dit, però jo tenia un grup també a Mollerussa i era la coordinadora de dones de Lleida també i de Ponent llavors; allò me mantenia en un grup i també ho estem recollint ara. Penso que no està fet això, vull dir. Penso que és aviat. Jo penso que és una mica aviat, però bueno, si es pot explicar, no? Es pot explicar, però els instituts, a veure. Els instituts, doncs, no sé si... bueno, al teu, ha d'haver projecte coeducatiu. No sé si el teu, hi ha de ser. Hi ha d'haver persones encarregades del projecte coeducatiu i de què això funcioni... i que això funcioni. Què passa? Què en el 99% allí està, però no existeix, no es fa res. O es fa molt poca cosa. Llavors, perquè jo he sigut una persona d'aquelles que portava la cosa, i és difícil, és difícil perquè continua passant lo que et deia dels partits polítics, és a dir, vas a un consell escolar, no? perquè el projecte coeducatiu ha d'estar en el més alt nivell, això ho diu. Però a vegades les lleis diuen moltes coses, però després no es compleix res. Per tant al Consell escolar, jo sempre hi era, no? Perquè sí, però, però pel projecte coeducatiu, també. I a l'hora de la veritat, allí hi havia tots els papers i pos, qui hi ha al consell escolar? pues tothom, i es parla de tot. I quan, bueno... això era l'últim, era l'últim. "*Sí, sí, tu fes el que et sembli, tot ja estarà bé*". O sigui, res. Llavors, anaves allí, a direcció i deies tal cosa i uff!. Sí, sí, bueno, llavors està molt bé que hi hagi un projecte coeducatiu, però s'ha de portar a la pràctica, vale? És a dir, portar a la pràctica, hi ha d'haver formació en els instituts. Formació, no aquestes xarradetes que no sé tu si te'n fan, però que són, pues, dos o tres a l'any, no? que fan... és... és molt justet; i sobretot també el professorat, vale? Perquè, bueno, nosaltres està molt bé, però al professorat hi ha d'haver aquesta formació i ha d'haver un seguiment de tota aquesta qüestió. Mirar els continguts, s'ha de mirar el continent, s'ha de mirar els espais, totes aquestes coses s'han de fer i això s'estableix als projectes coeducatius Però no es porta a la pràctica. No es porta a la pràctica. Per tant, està molt bé... vull dir, xerrardes d'aquestes de la història de..., s'han fet, molt bé, no sé si al teu institut ... cartells on hi és això de la història de les dones. Però, bueno, és com una flor, una flor no fa festiu, que es diu.

Aleshores s'hauria de portar d'una manera més sistemàtica, però continua sent molt difícil. Sí, sempre hi ha coses, com una mica dels partits polítics... Sempre hi ha altres coses que passin per davant. Saps que et vull dir? I sempre queda la cosa arraconada. Per tant, o hi ha d'haver, doncs moltes dones o moltes persones, doncs, perquè també hi ha homes que poden ajudar molt en aquest aspecte, doncs, que realment, doncs, tinguin... bueno, donin un cop, com es diu, un cop a la taula, un cop de puny a la taula, i dius: "va, fins aquí hem arribat no?" I aleshores hi ha molta resposta contrària, però molta resposta contrària, perquè una vegada m'ha passat i és... és complicat. O sigui, no pots fer-ho sola, no pots fer-ho sola, per entendre'ns, perquè llavors no tens recolzament i et quedes realment, doncs, molt... bueno, et quedes sola. La qual cosa és difícil portar a terme una cosa d'aquestes. Per tant els instituts i a demès és molt important, no? L'edat aquesta.

23. Llavors estaries disposada amb les companyes explicar la vostra experiència al col lectiu adolescent?
Sí, sí, clar, estem disposades, anem a tot arreu. Bueno, no anem a tot arreu perquè és que tampoc no mos dona de sí, no? Però, però sí que estem disposades, sí.

24. Parlant de feminisme actual, què podeu aportar de feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Pues una mica el que et deia. O sigui, no ho sé. No tinc ni idea del que podem aportar, però jo penso que el que podem aportar s'està portant ja, m'explico? O sigui i si és que és això, si és que aportem alguna cosa, és el que et deia, potser. D'aquesta pregunta no me'n recordava. Això que et deia de l'empoderament. Suposo que les dones, les dones més grans, doncs també, bueno, amb la nostra... amb lo que hem fet i amb lo que la majoria, doncs, amb l'actuació de la majoria, doncs vosaltres ho rebeu d'alguna manera, sense saber que ho rebeu per aquí, però és que no sé què podem aportar. Jo... jo aquestes coses no sé contestar.

25. Creus que el feminisme actual ha canviat el rumb?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

26. Ho veus positiu o negatiui?
27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?
28. Què opines sobre la nova Llei trans?
29. Veus diferència entre gènere i sexe?

A veure, sí crec que... que... que... feminisme... Saps què passa? Que ara, a veure, des del feminisme i potser no tant aquí a l'estat espanyol, però ja ens arribarà, doncs sí que hi ha ara el, això, com va començar ara fa 20 anys ja, però arriba més que és el món del postestructuralisme, i bueno, què després s'ajunta amb lo del sistema sexe i gènere que suposo que... A les hores aquí ... la persona que més es coneix és la Judith Butler, no? que seria la cap visible de d'aquesta nova.... Ho dic perquè aquesta és la nova manera d'entendre, d'entendre el món de les dones que està unit també amb tot LGTBI i totes aquestes qüestions. Jo, jo i penso que moltes feministes estem realment astorades davant del que està passant. Sembla que a Estats Units ja... és la postura més, que es creu més majoritària. Jo no, no, m'és impossible d'entendre perquè això significa capgirar el que és el sexe i el que és el gènere; per aquesta teoria el sexe, per tant, és una construcció, no existeix i és, és una construcció lingüística, com la categoria dona, no existeix. És una construcció lingüística, cultural, mèdica i, el sexe per aquest ...per aquesta performativitat, diguéssim, per aquesta... per aquesta posició és això, no? i en canvi, el gènere és allò real i és el fix. Per tant el subjecte del feminisme és fluid i, pues, tampoc existeix. Perquè les dones tampoc existeixen com a categoria. Això arriba... a les lleis que s'estan aprovant, les lleis famoses trans. Espero que no continuïn perquè pressuposen això.
En aquests moments a l'Argentina, no sé si s'aprovarà, però s'ha arribat que allà esta molt més avançat totes aquestes qüestions: a treure el sexe de qualsevol document públic, vale? Per tant, per a mi, o sigui, això és molt greu, és molt greu, perquè per a mi el sexe és binari, és biològic i el gènere és una construcció social, no? que el poder t'adjudica, masculí i femení, segons el sexe. Per tant, si li dones la volta a això és, és al revés, amb la qual cosa, doncs, aquesta partició, diguéssim, perquè ja només queden individus, individus, no sabem si individus, individues, perquè això ja no... ja no compta, compartimentats, ja no hi ha subjecte per al feminisme. Això porta a la derrota directament.
Ja dic, jo assisteixo astorada a aquesta qüestió. Hem parlat de que si darrere hi ha realment alguna... alguna, consorci internacional, perquè si no, no s'entén que tants països, alguns països ja tiren enrere, això pugui tirar endavant. Per això, et deia de que com està la situació avui? pues la situació avui està per veure. Per mi el més important és anar treballant cada dia les coses petites de l'avortament, això, això i això altre, però que tot això s'ha de sustentar en unes teories i penso que està bé repensar-ho, repensar tots els pressupòsits, doncs dels anys 70 i etc, però, i deconstruir lo que s'hagi de deconstruir, m'explico?

Però jo estic molt... molt... això, molt sorpresa de la força que ha arribat a tenir aquesta... aquesta... aquesta teoria i, en concret, l'autora aquesta, que està basada en les seves obres bàsicament, no?
No sé fins on arribarà... hi ha un moviment internacional contra aquesta qüestió, però aquesta qüestió de l'Argentina que està... és un projecte de llei que no està aprovat. Sembla ser que vol ser un laboratori per si pot tirar endavant, però, pensa que..., però és que penso que desapareixeria, vaja! penso que el que hem de fer, ja que estan les coses com estan i després hi ha el moviment LGTBI que, per la seva banda, doncs també hi ha com un lobby internacional perquè la força que ha agafat això tampoc s'entén.
Pensa que, a veure, el moviment feminista, una part importantíssima del moviment feminista són lesbianes. Vull dir que ara tot això representa que nosaltres, en lloc d'unir-nos, o sigui les parts comunes, lo que s'està fent és amb lleis per les institucions també... és definir-nos per oposició, en lloc de per les parts comunes i això significa, pues, trencar les lluites, naturalment, i significa, bueno, la derrota, evidentment. Perquè es tracta de com un "divide i vencerás". Saps què et vull dir? Aquesta és la impressió que et dona, no? Perquè tot es defineix per oposició a l'altre i no per les parts comunes. Llavors estem en aquesta situació i ara hi ha hagut, bueno, espero que el moviment trans s'adoni de que hi ha darrere de tot això i bueno... Però per exemple, aquí a Lleida mateix s'estan fent lleis, s'estan fent lleis a la Paeria. Ho dic perquè jo també hi he participat: pel grup LGTBI, pels trans, per uns, per altres... lleis diferents per a cada un, no? I dius, però bueno, a veure si ens unim, no? Busquem tots els moviments, o els grups socials, digues-li, doncs maltractats, violentats o que han patit violència, maltractaments i discriminació. Doncs el que hem de fer és buscar el que ens uneix i no, precisament, doncs, anar cadascú per la seva banda, no? Naturalment, tots els drets per les persones que, s'entén, viuen, doncs, malament, doncs, la seva... la seva situació: i tant! Vull dir sempre hem

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

estat, doncs, naturalment, amb moviment LGTBI, això està clar, el moviment feminista. Però ja et dic, ara ve aquesta qüestió... ho està desbaratant una mica i no entenem què... què hi pot haver darrere, però alguna cosa... ja perquè no pot ser que a tot el món, en molts governs de molts països, això tiri endavant.
A part de quant a la llei trans, que me sembla que ho preguntes també, doncs això està basat en aquestes teories. Aleshores, bueno, va ser molt polèmic. Jo penso que aquesta polèmica s'hauria d'haver evitat. Vull dir sempre que enfrontar el moviment feminista amb lo altre, és que, és que això no sé per què es dona o no sé per què, perquè no calia de cap manera, perquè, vull dir, es podia haver discutit, no calia, bueno, de moment, s'ha aprovat. Nosaltres creiem que la qüestió de les menors és molt sèria. Eh? vull dir fer, torturar el cos d'aquesta manera, en unes edats que potser no seria adequat, però, en tot cas, tampoc em vull posar molt en aquesta qüestió.

A Finlàndia, per exemple, a Suècia i tot això ho han tirat enrere. Ho han aprovat, però ja... ja ho han tirat enrere, perquè... perquè, bueno... Perquè moltes d'aquestes nens i nenes, al cap d'un temps no... no... veuen les coses d'una altra manera, no? I per tant, quan... quan has rebut una sèrie de tractaments mèdics, el teu cos, etcètera, etcètera. Bueno, ja està fet, ja està fet, i ja hi ha un tant per cent de 70, 80 o 90%, depèn dels països, que... que, és a dir, és que no, no... que no. Llavors el problema és tirar enrere, m'entens? El cas d'aquests països nòrdics que ho han tirat enrere, doncs, bueno, preveuen perquè..., és clar, jo entenc que... que aquesta... aquestes persones que estaven en aquesta situació, doncs tenen realment problemes, no? I amb problemes molt seriosos i, per tant, s'ha d'atendre aquestes persones. Llavors aquests, aquí el que han fet és el..., diguéssim, durant aquest temps fins als 18 anys, doncs, col·locar, bueno, una atenció psicològica, fer un seguiment a aquestes persones, però no... però no uns tractaments mèdics.
No ho sé a veure per on..., però vaja! A mi sí que em preocupa la qüestió aquesta del auge, diguéssim, de la importància d'aquestes noves teories, no?

30. Llavors l'orientació sexual en quin s'hauria de basar, en el sexe o en el gènere?
Bueno... no sé ara. Cadascú que faci el que vulgui. Sí, però penso que és una polèmica de moda.

31. Com creus que es podria introduir els feminisme als instituts perquè fos efectiu?
Bueno, pues una mica el que et comentava de desenvolupar aquest; això de que et deia abans del projecte de la formació i de fer un projecte coeducatiu realment que es pot... que es pugui portar a la pràctica. Penso que és això, vull dir, hi ha de ser. Jo he viscut així. I és que és difícil, és difícil, perquè tothom diu que sí. Vull dir... és clar, ningú si oposa amb aquestes qüestions, però després, a l'hora de la pràctica, hi ha molta reacció. Hi ha molta reacció quan es fa.

32. Actualment en quins fronts feministes continues activa?
Fronts feministes? Bueno, moviment feminista, per mi hi ha un moviment feminista. No hi ha feminisme sinó moviment feminista. I aleshores, doncs... jo estic al Grup de dones d'aquí, d'aquí Lleida, bueno... en contacte, doncs, amb cada dona i amb la xarxa feminista d'aquí, pues... pues... i altres moviments en què treballo, però de feminisme, pues, cada dia en aquest grup, no en altres.

Si haguessis de triar només 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà en la transició, quins serien?

No, no, no, de cap manera! Totes! No, no, encara no. Per això ha de passar... ha d'haver una mica de perspectiva. A més, a veure, vull dir, jo penso que... jo, les feministes no anem per això dels noms; és més un col·lectiu que ha viscut molt com a col·lectiu. I ens necessitem molt les unes a les altres a la hora de discutir, pues això, el que dius del sexe, del gènere o qualsevol altra teoria. De fet, nosaltres fem... cada mes tenim un feminari, que en diem, no? On estudiem i treballem, però... I ara, bueno, la setmana passada vam tenir; doncs la setmana que ve, tornem, llegim els llibres, els discutim i bueno, intentem recolzar-nos les unes a les altres en aquest aspecte, naturalment. La solidaritat està a la base del feminisme, no? I que se'n diu la sororitat... no, també? Aquesta paraula està de moda, però penso que és molt important i ha significat molt per a les dones abans de que poguéssim reunir-nos, doncs als bars o als altres llocs que ara sí, doncs les veïnes. Tots aquests moviments han estat els únics recolzaments de les dones.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

A més, la sororitat és una paraula molt, molt, molt utilitzada, però realment ha salvat, penso jo, moltes vides i sí, moltes vides físiques o mentals diguéssim de les dones al llarg de la història, perquè les lluites sempre hi han sigut, però ara poden ser d'una altra manera.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 2

Entrevistada: **CHUS BORRELL FELIU**
Data: 27 de juliol de 2021
Lloc: Despatx professional Coaching Lleida, Av. Madrid 34
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. **On vas néixer?**

A Lleida l'any 1953 el 12 de febrer.

2. **Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?**

Els meus pares venen de la muntanya, del Pirineu Lleidatà, i jo em vaig criar aquí a Lleida. Anava al col·legi de Les Dominiques, bueno, al Pare Coll, aquí a la vora de la catedral i bé, una infantesa molt tranquil·la. Bueno, vaig tenir dues germanes més i amb una ens portem 2 anys i, mentre estàvem vivint aquí al carrer Cavallers número 6, vaig poder anar a classe. M'acompanyava la meva àvia paterna i va ser molt bonic. Jo era molt mística de petiteta, m'agradava molt tota la part de la religió, tot això.

3. **Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?**

Diguéssim que jo anava molt a la muntanya de joveneta, anava a cavall, estava aquesta part naturalista i em sentia una nena lliure, quan anava els estius a Senet, al Pirineu. També teníem un hort aquí Lleida i també m'expandia bastant. Com era la gran, pues prenia la iniciativa; els meus pares eren emprenedors i també em donaven bastant aquesta part d'acció. Sempre em fixava... al ser nena i gran, pues tenia una mica aquest protagonisme i també prenia iniciativa i m'ho van promoure, sobretot la meva àvia paterna.

4. **El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?**

No. Jo crec… A veure, a mi m'han agradat sempre… Jo era molt mística, romàntica de joveneta, m'agradava la poesia, m'agradava la natura, m'agradava imaginar, escriure... escrivia el meu diari i, tot seguit, vaig començar ja a llegir. En concret el que sí em va determinar va ser que als 15 anys vaig anar a França, al maig del 68 francès, i allí jo em vaig emportar el llibre de *La dona a Catalunya*, de la Maria Aurèlia Capmany i allà vaig llegir *Le deuxième sexe*, de la Simone de Beauvoir. Jo estudiava francès des dels 10 anys i allí sí que em

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

vaig inspirar. I després veure les dones franceses amb 15 anys amb minifaldes, pololos... i vaig tornar a Lleida ja tota molt radical. Allí vaig començar la meva llibertat.

5. Com et definiries política, social i ideològicament?

A veure jo soc eco-feminista i no prenc cap partit, diguéssim, no pertanyo a cap partit, i per mi, el feminisme és un moviment social de base que inclou tota mena de dones de totes les classes socials i no està englobat dins de cap tendència, diguéssim, política partidista. Sí que en algun moment el col·lectiu feminista es va plantejar de fer un partit feminista i jo en aquell moment estudiava Sociologia política i em vaig escindir justament perquè jo volia que el feminisme fos autònom del partit i que fos radical, referint-se a anar a les arrels.

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?

Quan tenia 19 anys estava a Barcelona, vaig començar a estudiar Sociologia política en l'època de Franco i vaig estar treballant als moviments de barri de l'Hospitalet i Cornellà, als grups de joves i, allà, amb les noies vam començar a iniciar-nos en el que és l'alliberament de la dona i la sexualitat femenina. De fet, tot el moviment de Self Help, de la Leonor Taboada, que era una mica paral·lel als plannings familiars. Nosaltres el vam promoure perquè la noia fos autònoma de l'autoexploració i pogués conèixer el seu cos i aquests tallers els anàvem a fer a moviments de barri de Barcelona, jo llavors vivia a Barcelona.

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

Sí, la meva filosofia de vida estava molt lligada a l'ésser humà lliure autodepenent, autònom i coorganitzat. Per tant eren moviments de base, assemblearis i col·lectius autònoms. Per tant, allí també les dones estàvem auto-organitzades. De fet, hi havia el moviment *Mujeres libres*, que la Marina sobre això va escriure el seu llibre, i que a Barcelona s'organitzaven com a dones anarquistes. En canvi, no incloïen el feminisme, i aleshores nosaltres el que vam fer és fer col·lectius feministes.
Mira, nosaltres gràcies de l'any internacional de la dona de les nacions unides l'any 75, que encara hi havia Franco, a la primavera, quan es va declarar això, ens vam reunir 200 dones al col·legi d'Advocats de Barcelona i allà vam declarar... pues que era l'any internacional i el moviment feminista a Espanya. Després vam anar a Madrid 500 dones, a un col·legi de monges, amagades, per declarar el moviment feminista espanyol i allà vam iniciar amb lo bàsic: igual drets, salari igual, dret al mateix cos, les lleis, la llei de divorci, de l'avortament, etc.

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

Bueno el masclisme, el sistema patriarcal està en tots els llocs. Tots els sistemes, en tots els partits, en totes les organitzacions socials. Aleshores la consciència feminista la vam iniciar nosaltres, la vam promoure. Per tant, els homes que ens donaven suport, ja venien a les nostres manifestacions... evidentment eren masclistes i encara ho són.

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques (principal-decisori o secundari)?

Justament volíem que el moviment feminista fos autònom i el que sí va passar és que moltes dones dels partits polítics van venir al moviment feminista. En concret, jo recordo que el col·lectiu feminista, allí venien dones més d'una organització més marxista-leninista i a les dones de La Mar venien dones de moviments de base, més anarcosindicalistes. També venien del MC. En aquell moment, de fet, se'n van anar moltes dels partits i van venir al nostre col·lectiu.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?

A veure, les dones que pertanyien a partits van començar la seva lluita dins del partit. De fet moltes socialistes, moltes de moviments comunistes, anarquistes. Primer s'organitzaven dins del mateix partit. Després, es venien a coordinar a la coordinadora feminista on estàvem els col·lectius autònoms i anaven al seu partit a incloure les reivindicacions allà. O sigui, que era una doble lluita. Ara, nosaltres ens manteníem molt fermes

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

en què érem autònomes com a moviment, perquè així no hi havia cap tendència. De fet, a Barcelona les més radicals estàvem més organitzades amb dones que no eren de partits, eren dones independents, i les dones de partits van crear també un altre moviment que es deia... un altre col·lectiu que es deia ANCHE, a Barcelona, i allí hi havia més dones socialistes, comunistes, de diferents partits.

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?
Mira, ens fèiem escoltar. Teníem l'actitud més de protagonista i, si no escoltaven, evident, a veure, incloure les reivindicacions havia de passar per molts filtres. Aleshores, aquí va començar el tema. Per això, moltes se n'anaven dels partits, vull dir... això dels 70 als 80, a Barcelona i aquí a Lleida també, perquè jo venia de tant en tant de visita i jo... la meva lluita va estar a Barcelona, tot i ser lleidatana, però quan venia aquí contactava amb les de Lleida i em deien pues pràcticament el mateix, però aquí era picapedra, també a Lleida.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?
Doncs, també aquí, jo sempre estat pionera en molts àmbits i vaig començar trobant-me pues amb l'any Internacional de la Dona. Jo era del col·lectiu de la dona de nacions Unides. Quan estava al Moviment de joves del Baix Llobregat, em vaig posar també com a representant del Baix Llobregat del col·lectiu de la dona de l'ONU a Barcelona. I allí, pues, ja vam començar a tirar endavant d'una manera autònoma; o sigui, jo em vaig inspirar en l'acció i en la mateixa acció i a més que tenia una filosofia de vida d'igualtat. Havia llegit a les teòriques, per tant jo ho tenia claríssim, estava molt convençuda.

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona a l'àmbit professional?
Mira, jo sí et diré una cosa... o sigui, jo amb els homes he tingut més una relació de col·legues des de l'inici del feminisme i de l'activisme i, com que m'he fet respectar, no sé per què... dis-me que... o sigui, no és que jo hagi estat única o especial en aquest sentit, però allà on estava, i normalment inclús professionalment, he treballat amb homes. Ara no, i després al moviment feminista no, però quan he treballat amb homes m'he fet respectar. I ja sabien que jo era "la feminista" i, per tant, ja anaven amb cura, o sigui, era com... sentia que ells tenien els seus deixos i que els hi donava tocs i que deia: "vosaltres podeu ser com sigueu, jo seguiré doncs la meva filosofia de vida". Ara, excepte en algunes manifestacions a les Rambles o en alguns llocs així específics, a nivell professional jo m'he sentit respectada.

17. I en l'àmbit personal-social-ciutadà?
Bueno, aquí... a veure. Mira, quan em vaig sentir més humiliada va ser quan vaig fer un viatge a Puerto de Mazarrón, a Almeria, a Andalusia, i allà, allà, notava que hi havia molt més masclisme. Aquí el que ha passat és que jo he viscut molt a Europa... durant quasi 7 anys. A Itàlia, Alemanya, Dinamarca i a França, i a Barcelona ... llavors he viscut comportaments masclistes a tot arreu i els he denunciat i els he confrontat aleshores... clar, és que estem en una societat patriarcal. Bueno m'he indignat moltes vegades també. A vegades, he callat al moment i després ho he dit per la ràdio. O sigui que m´he expressat com he pogut pels llocs que tenia accés i professionalment a nivell de salaris i tal, bueno... depèn del càrrec, de la posició. Sí, hi havia discriminació.

18. Sí és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?
A veure, jo crec que ha canviat moltíssim i estic molt contenta de veure joves com tu i altres estudiants de Batxillerat i universitaris a les manifestacions i amb una actitud molt *powerful*. O sigui, veig a les dones vestides d'una manera que van orgulloses del seu cos. Sí, que tu dius... bueno, van exhibint. Pues sí, ja és hora que nosaltres puguem anar com vulguem, sense tenir mosca a amagar i cobrint, i ni tenir por que ens agredeixin. Aleshores, jo crec que ha canviat molt lo que passa... que cal fer tot un canvi molt profund estructural i sobretot educatiu per poder transformar la mentalitat, perquè les mentalitats encara són molt carrinclones, sobretot a les províncies.

19. Algunes activistes lleidatanes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica. Creus que heu rebut el reconeixement que mereixeu per part de les institucions?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Crec que no se'ns coneix pràcticament, no, que no ens han tampoc vingut a preguntar res ni a reconèixer. Jo crec que el reconeixement... potser esperaven a que ens morim per donar el reconeixement, per allò de dir ... "bueno, las históricas", com diuen les italianes "quelli istorici". Lo que si és cert és que jo puc dir que allà on he estat m'he expressat com a tal, ja sigui amb una institució, amb un organisme o amb alguna escola i ho estem divulgant i, a més, que hi ha moltes seguidores de la filosofia aquesta i del moviment feminista aquí Lleida, que també són divulgadores, són professores i això s'està estenen molt a un nivell més bàsic d'educació. I a les escoles, aquí a Lleida, ja s'està fent un treball... concretament, pues bueno, al vostre Institut Guindavols... a la FEDAC també estan promovent el lideratge amb les nenes, a diferents escoles de Lleida ja hi ha moviments didàctics que inclouen ja el gènere.
Si ens referim a títols i medalles, zero. Però si ens referim a que ens pregunten i volen saber i ens inclouen com a teòriques, pues jo espero que sigui i s'està començant a fer.

20. I el reconeixement de la societat?
A veure jo quan veig que a les joves... veus, ara m'estic emocionant també, no? Veig que és un llegat que ha arribat i això, pues, ja és una satisfacció i comprendre que, gràcies a tot el treball que hem estat fent quan nosaltres teníem 20 anys, perquè algunes van començar als 20 anys, pues ara, 40 anys després, 45 anys després, pues vosaltres ja ho teniu integrat i ara ja la meitat de la lluita que vam fer nosaltres ja us la podeu estalviar. Podeu anar més enllà i això és una satisfacció.

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?

Jo crec que sí, que s'hauria d'incloure com un crèdit de lliure elecció i també com una assignatura. De fet a Barcelona, els estudis feministes van començar a la universitat després de les Jornades catalanes de la dona i jo crec que va ser la Mary Nash amb el seu llibre *Mujeres libres* que va començar i es va fer un màster de gènere aquí, a Lleida. Pues, quan era això va ser al 2000 i pico... Però abans, a Barcelona es van començar a crear departaments i aquí, a Lleida, pues l'Ángeles Calero que va crear el Seminari interdisciplinari d'estudis de la dona... la Sra. Quintillà també pertanyia amb aquest seminari i van ser professores teòriques que van divulgar a la universitat i als instituts tot lo que és la teoria feminista i sí, s'ha d'estudiar evidentment.

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència al col·lectiu adolescent?

No només disposades, ja a punt, quan vulgueu. I això és una cosa que vam començar a fer també amb alguns instituts de les Terres de Lleida amb el tema de la sexualitat de les noies, estudis de gènere i ara estic fent xerrades divulgatives als ajuntaments catalans, amb l'Empar Rovira de *Igual que jo televisió* estem fent xarrades sobre l'empoderament de les dones i allí faig referència a lo que ha estat la història, perquè la història és molt important per inspirar les joves, el model.

24. Què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Podem aportar l'experiència i l'estratègia. I també parts de la teoria perquè nosaltres ens vam inspirar molt en les americanes, les alemanyes, les nòrdiques, les italianes i les franceses... claus. Nosaltres, aquí, no teníem teoria, els llibres estaven prohibits, anàvem a París, al *Ruedo Ibérico* a comprar-los o anàvem a Roma a veure les *istorici* que ja tenien els seus manualets... llavors ho portàvem aquí, ho traduíem i fèiem les nostres revistes alternatives, que també ho vam fer. Mira, hi havia dones de LAMAR. Mira, jo la vaig presentar a un congrés de premsa feminista alternativa a Amsterdam l'any 76, la revista *Dones de Lamar*, o allí ens vam donar a conèixer, també perquè no hi havia massa cosa d'Espanya, allà.

25. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?
Bueno, sí... hi ha diferents formes d'interpretar l'alliberament de la dona. Hi ha també tot un moviment de l'amor entre dones que també s'han radicalitzat en una línia que volen viure, o sigui el feminisme s'interpreta com a que elles ja són lliures i no tenen en compte lo biològic. És com si el fet de néixer dona no fos un condicionant, i jo crec que sí, que és un condicionant: el biològic importa, després hi ha el discurs de gènere. Ara, nosaltres sempre ho dèiem i les Italianes amb això també són molt femenines, som dones i com a tals

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

reivindiquem el fet de ser dona, estem orgulloses, i volem tenir els drets. No volem ser com els homes, volem sostenir la diferència, perquè som diferents.

26. Ho veus positiu o negatiu?
Positiu perquè és divers i reflecteix les diferents variants i ideologies dins el mateix moviment de la dona, perquè les dones també som diferents entre nosaltres i tenim diferents opcions i crec que s'ha d'incloure també això. O sigui el diferent, el divers és plural i és molt. Encara que sembli caòtic que diuen... no, les dones són molt diverses, caòtiques... no s'entenen entre elles, és la creativitat femenina, és l'hemisferi dret, és la part lunar... Vull dir nosaltres tenim unes característiques diferents i això també s'està veient dins del moviment.

27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

Jo crec que la moda ho ha agafat del moviment feminista i, gràcies a que es fashion, doncs moltes noies s'hi han apuntat o almenys s'han inspirat. Després, si volen aprofundir, hauran d'anar més enllà i organitzar-se perquè el gran error ha estat i és el de falta d'estratègia i d'organització; per això, algunes volien fer-ho tipus partit, però vam dir nosaltres: "no reproduïm el patró jeràrquic patriarcal autoritari! Nosaltres anem a desenvolupar estratègies pròpies, anem a fer-ho... Bueno, si podem millor, perquè tenim una experiència diferent i ja que comencem a fer-ho diferent", perquè també vam perdre molta energia lluitant a la contra; i nosaltres dèiem: "anem-nos a auto-organitzar i ha fer-ho a la nostra manera i fer un moviment alternatiu". Després ja, si volen, que ens vinguin a buscar, perquè si seguim lluitant, ens desgastem moltíssim i aquest també ha estat... aquesta ha estat una estratègia que ens ha funcionat, després d'haver-nos esgotat.

28. Què opines sobre la nova llei trans?
Jo crec que està bé que tiri endavant i que recolzin a les trans trans. No sé exactament en quin punt està, si l'estan aprovant, si ja està aprovada, la llei. Doncs molt bé, que tiri endavant! No la conec en concret, però si una dona vol canviar de sexe... un home, per què no?

29. Veus diferència entre gènere i sexe?
Sí, o sigui... a veure, el gènere seria el constructe social i el sexe, pues, és el biològic. Llavors gràcies a que som dones, podem reivindicar el gènere i treballar des d'aquí socialment per canviar el paradigma, el model, la interpretació que es fa del sexe; ara rescatar... rescatar-nos com a dones amb el nostre protagonisme, aquesta és la meva manera de veure-ho.

30. Si és així, l'orientació sexual en quin s'hauria de basar?
La orientació sexual és lliure, cada persona és lliure d'estimar i de disfrutar del seu cos com vulgui. Si és dona i tria un home, doncs, benvingut; si tria una dona, també. Però per mi l'orientació sexual m'és indiferent. És una persona que té atracció, s'enamora, estima. O sigui l'orientació sexual és lliure; per mi és algo natural i, com diem, estem molt condicionades a viure d'una determinada manera: l'amor romàtic, el matrimoni, les relacions heteros... Jo crec que aquesta aventura de ment permet que les persones se sentin lliures amb aquest tema, des del seu sexe i des de la seva consciència de gènere com a dones.

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts per que fos efectiu?
Per una banda, canviant el model educatiu i després introduint-lo com a part dels estudis d'història. O sigui, dins de la història. A l'editorial Taurus hi ha *Herstory*, una interpretació de la història des d'una mirada feminista; fa temps que em vaig adonar d'això, i crec que sí... que s'ha d'incloure dins de la història de la humanitat, perquè nosaltres feministes vam rescatar tot el que era el mite, perquè aquí està el tema, el mite matriarcal, els arquetips femenins de poder: *la hembra*, la gran mare, les deesses amb les seves representacions... Part de l'ecofeminisme hem anat a les cultures antigues a rescatar els mites i oferir això també a les noies joves, de dir, pues... l'arquetip de Diana o Artemisa, que és la guerrera, l'activista, l'arquetip de la Diosa Ceres i Persèfone, la filla, la mare, l'arquetip d'Atena, que és la intel·lectual; i això hi ha una psiquiatra japonesa, la Jin Shinoda que en parla al seu llibre *Las diosas en cada mujer y los dioses en cada hombre;* i aquesta dona també ho ha estudiat i, de fet, hi ha una teràpia feminista que dins de les teràpies humanistes algunes dones feministes ho estem utilitzant també.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

32. Actualment, en quins fronts feministes continues activa?

Jo vaig fundar a Lleida *les Dones Empresàries* i per mi una de les formes d'alliberament de la dona és la auto dependència econòmica, intel·lectual, d'habitatge, de tenir accés a recursos propis; i vaig veure que la mestria del viure requeria aconseguir desenvolupar-se com a tals, sigui acadèmicament o sigui empresarialment, socialment; llavors jo he treballat ja a partir de l'any 2008, que vaig crear *Coaching Lleida*. Tot un treball. Vaig fundar *Funde* a Lleida i soc la delegada a Lleida de la *Fundació Internacional de la Dona emprenedora*, que vam començar l'any 1996 ja, amb els microcrèdits: quan la caixa encara no els havia fet, nosaltres fèiem venir un senyor de la Caixa a la fundació perquè revisés el pla d'empresa que l'havíem ajudat a fer i ens donés el microcrèdit. Així que, per aquí estic treballant actualment també.

33. Si haguessis de triar només 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà en la transició, quines serien?
Pues mira l'Elvira Siurana, la Maite Ojer i després la que va fundar *Dones Lleida*, que ara no recordo el seu nom, que ara està activa encara al col·lectiu *Dones Lleida*... la Mercè Ciutat, exacte.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 3

Entrevistada: **EUGÈNIA CAÑUETO VIDAL**
Data: 5 agost 2021
Lloc: Cafè Namasté, Rambla Ferran 34.
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. **On vas néixer?**

Aquí Lleida.

2. **Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?**

Classe treballadora. Per tant, tot això el que comporta.

3. **Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?**

És el que... és el que et deia abans. Sabia lo que no volia, però no tenia del tot clar què volia. És a dir, de vegades tu te n'adones al teu entorn que hi ha coses que no t'agraden. Hi ha coses amb les quals no comulgues però tampoc saps exactament com se poden canviar. Que no és només la teva actitud, sinó que té alguna cosa més. No m'agradava segons quines coses i sabia que no les faria o que no les volia fer, però tampoc sabia les formes com ho podia canviar.

4. **El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?**

Jo diria que sí, en part. Llavors no s'esperava molt de la dona i a l'hora d'estudiar tampoc t'oferien moltíssimes coses. O bé eres d'una classe social alta en la qual els pares deien "tens que estudiar per ser doctora o el que fos", però en la classe treballadora rara vegada això es tenia al cap. Per tant, si eres una dona, com a molt podies treballar de secretària o de dependenta, cap cosa més. Per tant, en part sí.

5. **Com et definiries política, social i ideològicament?**

Tot amb una, socialdemòcrata.

6. **Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?**

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Jo diria que amb respecte a la pregunta anterior què és: Jo sabia lo que no m'agradava, però no sabia com canalitzar aquest disgust. Aquest no agradar-te la situació... Com tot, si entres, si eres abans d'un moviment de carrer en el sentit de jugar o anar a l'església, i feies no sé què o hi havia un moviment cultural... Tot això et canalitzava cap a... a mi em va passar: primer vaig estar en un moviment petitet dintre del barri. Després també vaig estar a l'església Santa Maria Magdalena, també a fer teatre d'aquests que fèiem quan érem jovenets. I després a través d'amics vaig entrar dintre del món del que era l'organització de partits i, per tant, del moviment polític.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?

No... dubto... ara també és parlar per parlar, dubto que, tenint en compte la societat que abans érem, no la podem ficar en respecte a la que tenim ara. Dubto que els partits, encara que poguéssim, tindre un punt que digués: "la organización de la mujer papapapapapa...", totes les dones que vam estar organitzades poguéssim entrar, entre cometes, per aquest punt. I jo penso que era tot en global. Inclús afegiria que pot ser més el canvi de societat que entrar només per la qüestió feminista.

8. Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?
No distingeixo. No faig una distinció. perquè la societat és política. Per tant tot és política. L'únic que pots estar políticament treballant cap a un cantó o cap a un altre. Però no veig la distinció

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

Una de les coses que jo tinc al cap perquè, a més a més, me vaig moure bastant per aquí... era la qüestió de l'avortament, la qüestió del divorci. La qüestió de la diferència salarial es tocava però es tocava més dintre del sindicat. Per lo tant, nosaltres, una de les nostres... penso que, els punts més... més forts per nosaltres, sobre tot, eren l'avortament i el divorci. Tot això, no me'n recordo ben bé, però per aquí anaven les coses. Segur que hi ha més coses que, si em fiqués a parlar amb les companyes, diria jo, si això... i allò altre... Però jo penso que una de les coses més importants eren aquestes dues. No sé si n'hi ha més, és que no me'n recordo.

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?
La societat era masclista. Tots culturalment ho som, ho érem. Una altra cosa, continuem sent-ho. El partit no està res més que fet per homes i dones i aquestes estàvem en una societat determinada, estàvem en una societat que almenys per la nostra part estava, entre cometes, acabant-se... el franquisme. Era el franquisme entre cometes menys dur. No dic que no fos dur, menys dur, però indiscutiblement era, és encara una societat masclista.

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques (principal-decisori o secundari)?
Poquet. No dic que no hi haguessin, que segur que hi eren. Eren unes dones les que estaven al mando, per exemple, quan es va muntar *l'Associació Catalana de la dona*. Estava l'Anna Mercader. Dintre del món sindical hi havia poca dona, però també hi havia dones, eren dones molt fortes i molt, molt dures, però en general molt poquetes. Hi havia dones que sí que estaven als puestos de mando. Però eren poques i la resta, no. En general hi havia poques dones. Aquestes sí que eren dones molt fortes amb molta personalitat, però això, poques.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?
A veure, jo no he estat mai en un puesto de mando dintre de l'organització i no es discutia això. Potser alguna dona podria dir això no m'acaba de... o això no em sembla que..., però no. Almenys a Lleida que era una organització petita. Jo no sé si a nivell de Catalunya o la resta d'Espanya suposo que sí que hi hauria discussions, però al menos no baixaven les discussions a baix. No, no ho sé, la veritat, no voldria...

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Suposo que sí. Per dues raons: una per necessitat i una altra perquè com tots intentàvem no ser, deixa de ser masclistes culturalment. Doncs potser sí que hi havia la necessitat de, bueno, escoltar-nos, perquè és l'única manera també d'aprendre, de començar a discutir, de començar a veure. Suposo que sí.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?
Dintre d'aquest moviment que et deia juvenil d'organització cultural i d'un intent de canviar coses encara que només fos el començament, a nivell de Lleida. Llavors no recordo... podrien ser els anys setanta, al començament del moviment, perquè jo vaig entrar abans al que s'anomenaria el Partit del Treball; però abans, a la seva organització juvenil, i no es parlava d'això. I no sé si soc feminista. Em sembla que és un títol molt ampli, molt fort, amb molta profunditat. No sé si em vull apropiar d'un títol tant honorable. Em sento una dona. Soc una dona que reivindica, soc una dona que lluita al meu abast. No estic organitzada ara, no tinc cap associació. Que pensa, que llegeix, que escolta. No sé si això és ser feminista. Jo no em considero allò, amb el títol de feminista.

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona a l'àmbit professional? 17. I en l'àmbit personal-social-ciutadà?
No. He tingut la sort de treballar primer com a secretària que era el que tocava abans a les dones i no, en absolut. I després vaig estat treballant també molts anys a la universitat i, per tant, tampoc, perquè era "igual treball, salari igual". Per tant, no ha estat una cosa..., ha estat fora. Indiscutiblement si vius en una societat masclista, que l'hem tingut i la continuem tenint, no es nota tan fortament com abans però existeix i sinó pues és la que veiem cada dia, sí que has tingut que ficar-te forta i acceptar, acceptar... perquè no tenies una altra. Una frase, un gest. Això sí, indiscutiblement forma part del viure. Sí. Jo penso, que dubto, que alguna xiqueta no s'hagi trobat amb una frase, amb un gest, amb una actitud del sexe masculí. I sí, no? Està clar.

18. Sí és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?
Ha canviat molt per a bé. Que falta? Moltíssim més, això està clar. Si nosaltres quan discutíem les necessitats d'una llei d'avortament i una llei de divorci. Bé, ara mateix la Llei trans, no? Què dius això... abans pensa que els homosexuals estaven *dentro de las leyes de vagos i maleantes*. Clar, tot això ha canviat moltíssim. Què falta? Sí, s'ha fet molt, falta tot. No és que la societat tingui lleis que cal respectar sinó que la societat tindria que tindre induïda tota una sèrie de... no sabria dir la paraula, tota una manera de ser i de fer dintre de la societat perquè aquestes lleis no tinguessin que existir. Però bé. Encara així, hem canviat moltíssimes coses però moltíssimes.

19. Algunes activistes lleidatanes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica. Creus que heu rebut el reconeixement que mereixeu per part de les institucions?
La veritat és que no sé, quan he llegit la pregunta me l'he quedat mirant i dic "això d'activistes"? M'ha fet gràcia. Que som uns referents? Uff, quina responsabilitat! Si mereixem un reconeixement? Doncs, que no ho sé, perquè quan un fa una cosa que pensa que és justa, dubto que pensi que mereix un reconeixement. Però, bueno, dit així... Jo no necessito cap reconeixement. Per exemple, t'agraeixo l'entrevista, t'agraeixo que m'escoltis, però no ho sé. Ara, que em diguin si és bo que tu facis un treball sobre això? Sí, que la Mercè i la Maria intentin fer una història del moviment de les feministes a Lleida? També. Perquè hi hagi constància, perquè es tingui en compte que hi va haver un grapat maco, no només de dones, però en general, de dones i homes que volien canviar la societat. Si la societat ens deu un reconeixement, jo penso que no. A veure no vull, és una manera de parlar, no vull una medalleta per haver fet... No, el reconeixement és el teu, per exemple, perquè penses que val la pena deixar constància d'un temps a la nostra ciutat, quan la gent es mou per canviar les coses. Només és això. Jo personalment, no.

20. I el reconeixement de la societat?
Lo mismo. No ho sé, no ho crec. Mira, si llegeixen el teu treball, el de la Maria i el de la Mercè quan el facin, el treball que va fer la teva mare en aquell moment en respecte a un apartat... Això és el reconeixement que

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

llegeixen i llegir els feia canviar de parer. Si tenen una idea diferent o com a mínim reflexionar i després actuar, això és el és més important, el reconèixer no va a cap puesto.

21. Creus que la gent sap el que vau fer i el que vau significar?

No, però, bueno... seria una mica tornar a lo d'abans. Si hi ha un escrit i la gent ho llegeix, ja està. L'escriure és perquè la gent tingui constància i ho tingui com a eina per a treballar el que, a veure... ara t'explico una cosa, no sé si val la pena fer ho. És, quan he dit abans lo de l'avortament. És una cosa que em va impactar molt i em va agradar. I era el que tu dius ara del reconeixement. Mira, jo no sé si un altre... però dintre de l'Associació, no sé si hi havia més persones, perquè... però bé, jo, durant un temps vaig estar encarregada de portar perquè es fessin les analítiques si les dones estaven embarassades, perquè, si estaven, les ajudàvem a anar a avortar aquí i allà o a on fos; podíem sortir a França, podíem sortir... I jo feia d'acompanyant. Bé, jo era l'encarregada de portar-lo a la farmàcia. Clar, t'agafaven el nom, l'adreça, i jo, en la mesura que jo el donava perquè ho portava jo... doncs, jo no ho sé. Durant una setmana en portava dos, clar. Aquella senyora ja em mirava com dient: "nena, què fas?", però no em va dir res mai. Per tant, diguem ajudava una mica sense saber-ho o sense preguntar. I la gent me portava la mostra a casa. Jo la portava i, després de dos o tres dies, tornàvem amb això "t'ha sortit bé o no. Què vols fer?". Una d'aquestes xiquetes venia amb sa germana. I temps després, molts anys després, m'hi vaig trobar amb aquesta noieta que acompanyava a sa germana que tenia un problema i em va dir... diu: "Tu no saps qui soc? fulanita de tal, i jo, la veritat és que no... perquè no guardàvem noms, perquè era impossible, no ho podíem fer. I dic no, pos no m'en recordo jo, i diu: "Sí, mira vaig vindre amb ma germana". I dic: "Ostres sí! és veritat" Papapapa... em diu que: "li vaig dir a ma germana: quan sigui gran vull ser com aquesta dona!". Això és el reconeixement, és: tu fas una acció i si produeix una reacció en alguna persona que... ja està, perquè la fa pensar. Suposo que en part també la fas llegir per tindre més coneixement i després la fas actuar com a dona en la seva part de societat. Eso, eso.

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?

Sí, però no només als instituts, a les escoles també, perquè el feminisme és com l'olor, des de que neixes ensumes. Si això no ho veus a casa, si no vas, si no ho veus doncs als barris jugant, a la teva família, a la teva escola. Indiscutiblement, en algun moment t'arribarà, però si ho vas ensumant des de casa i va pujant, és lo millor. Sí, però també si a les escoles, perquè -vulguis o no- de petits som molt esponges i la necessitat de començar a veure i escoltar que això no es fa, això no és bo... I l'explicació, tot això és lo millor que puguem fer, per tant, indiscutiblement sí! O sigui, que tens que fer un bon treball perquè després ho puguis exposar a altres.

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència al col·lectiu adolescent?

En principi sí, però et diria lo que no m'agradaria que es fes: com una mostra de contar batalletes. Per tant, si dintre del professorat tenim gent preparada, professors i professores, que es preparin per... no sé si seria fer una classe de feminisme o una classe com es fan de la sexualitat. Una cosa d'aquestes, millor, és per dues raons; perquè els tenen a la classe, perquè veuen com és, com treballen, i després que ho tindrien com una assignatura més. Si en aquestes classes, diu "vindrà la Mercè Ciutat, per exemple, o la Maria Huguet, o la Carmen González", dones que tothom a Lleida les coneix... dius: "bé, sí, per donar una pinzellada de les quatre coses que van poder fer", però contar batalletes no. Per contar batalletes no, perquè són com "batallitas del abuelo", i això no és... bueno.

24. Què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Potser la reflexió històrica, res més. Jo no... penso... Els temps han canviat i potser la meva manera de pensar d'abans té molt poqueta cosa a veure amb els que ara estan portant el moviment perquè hi ha coses que jo reivindicava que ara hi és, ja estem parlant de l'avortament, del divorci. Però bé, no penso que pugui aportar molta cosa. Escoltar-les.

25. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

No, no és que canviés el rumb. És una mica el que dèiem abans, si hi ha coses que estan mínimament superades s'han de continuar i, potser, jo què sé! Indiscutiblement també hi haurà diferents interpretacions però la bretxa salarial existeix. El problema de violència masclista existeix. Tot això existeix, per tant la base entre cometes o una part o una gran part de la base continua existint i per tant es té que continuar treballant. Després, les discussions feministes de, per dir-ho d'alguna manera, de les universitàries americanes... això ja és una altra cosa. Però una base amb lo qual tothom ha de treballar...

26. Ho veus positiu o negatiu?
Sempre positiu.

27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

No ho sé si és un factor de moda, però diria que, per exemple, el Partit Socialista, que portem molts anys a la lluita i que té un quadre enorme de feministes dintre, han... espera, que això s'entengui be, han necessitat del moviment Podemos per aconseguir alguna que altra cosa que fins ara elles no havien aconseguit i que portaven moltíssims anys lluitant, dintre i fora del partit. Per tant, no sé, jo diria que... No et sabria dir si el feminisme està de moda però està més visible, que seria una frase diferent. I el que diria... Si la gent té moltes més conviccions? Home, potser la dona és més conscient. Potser la dona és més conscient i en part els homes també. Perquè si abans hi havia una cosa que costava moltíssim era la incorporació de l'home a casa. No dic que això sigui una batalla guanyada, que... en absolut! Però sí comença a haver una actitud de l'home més responsable dintre de la llar i, per tant, no és una moda. Petites conviccions.

28. Què opines sobre la nova Llei trans?
Doncs que és un pas enorme. Bienvenida, ja està. És el que et deia abans, si nosaltres estàvem per aconseguir una llei d'avortament o una llei de divorci, i ha estat, i no... no ha estat tota la que volíem, però ha estat i dius, bueno, bua!, bien! potser no és la llei que volíem, però un pas enorme sí.

29. Veus diferència entre gènere i sexe
Sí que hi és. Jo abans ho estava perfeccionant i, per diferència, és l'orientació sexual que és qui t'atrau sexualment, i l'altre és el qui ets tu, si ets una dona, si ets un home, si ets queer...

30. Si és així, l'orientació sexual en quin s'hauria de basar?
Sí, sí, és una qüestió de sexe.

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts per que fos efectiu?
Mira, podria ser una matèria, el feminisme a les aules, però abans té que estar a l'escola, a casa, té que estar a flor de pell, passejant pel carrer, perquè sinó, no deixa de ser una matèria més i és veritat que pots despertar al grupet de noies amb un grupet farcit o no de noiets, però no és només als instituts. Té que ser un treball de base, i la base està a casa, està a l'escola, està a l'institut, està a la universitat, està a la societat. Però, bueno, el feminisme a les aules una matèria que... no ho sé, no sé si seria així.

32. Actualment, en quins fronts feministes continues activa?

Cap.

33. Si haguessis de triar només 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà en la transició, quines serien?
La Mercè Ciutat, la Maria Huguet i la Carme Molet. I perdona, abans no t'ho he dit a l'Anna Ariño, perquè no me'n recordava de ella. Una de les coses que abans teníem en compte perquè érem dones organitzades i per tant dintre d'un partit, el partit tenia unes normes i ara no me'n recordo. Em sembla que la Maria Huguet estava a Esquerra Republicana o era d'Esquerra Republicana, més o menys. La Mercè Ciutat estava amb mi, estava del Partit del Treball. L'Anna Ariño estava al PC o a Comissions Obreres. Clar, érem dones molt diferents i alhora d'entrar, d'estar dintre del Partit Feminista, s'hi està desorganitzada. No només anaves com a una dona amb unes ganes de canviar la societat des del punt de vista feminista, sinó també portaves a la mà tota

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

una sèrie d'idees i de formes de treballar i, sobretot, de punts a conquerir dintre de l'organització per part de la teva organització. Era així no era coses que només pensàvem nosaltres per nosaltres mateixes. Era també el que volia el partit. I això ara ja no ho veiem tant. Però abans els partits tenien molta força, entre cometes, entre la gent que estava en el partit. Tu no et podies estar en contra o marxaves o et quedaves. Però, si et quedaves, era amb totes, no podies canviar. Podies discutir, però tampoc tant, el partit diu i el partit diu. I a més funcionava molt, almenys jo no sé la resta, funcionava molt, com diu Serrat en una frase “amb tres frases fetes”, anàvem amb frases fetes i teníem... perquè teníem poc temps de discussió i molt poc temps per a llegir perquè el que teníem que fer, entre cometes, era la revolució, era canviar les coses i, per això, quan em deies tu abans, et sens, és que és això és molt fort. No sé si soc feminista. Feminisme bé és una paraula molt gran i jo no em sento. I si la societat em té que reconèixer. No ho sé. Però és allò que dius, la paraula feminisme és molt ampla, és molt gran i inclou moltes coses, i jo no puc dir: jo sóc feminista. Buf! Li tinc tant respecte que em trobo petita davant d'aquesta paraula. Per tant vaig fer el que vaig poder.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 4

Entrevistada: **MERCÈ CIUTAT VALERO**
Data: 31 agost 2021
Lloc: terrassa Louisiana American Tavern, Gran Passeig de Ronda 177
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. On vas néixer?

A Lleida

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?

Soc filla de pare i mare treballadors, catòlics per obligació i republicans d'esquerres per devoció. El pare ferit de guerra al 1937 al front republicà que li ocasionà una coixera molt pronunciada amb una ferida que mai va cicatritzar, a resultes de la qual va morir de patiment als 58 anys. El pare, fill de vídua amb tres germans, un dels quals va morir al front i l'altre li van commutar dues penes de mort. De professió viatjant de productes de pell. La mare, filla de família provinent de l'horta amb molt caràcter, estudià mentre criava els fills Tall i confecció i auxiliar d'infermeria. Laboralment sempre va estar lligada a l'economia submergida donat que feia treballs per alguna empresa sense declarar. La nostra era una situació econòmica dura, amb moltes necessitats. Sovint els padrins ens ajudaven a arribar a final de mes.
La mare vídua als 53 anys, quan jo marxava a fer l'especialitat a BCN. Un germà tres anys més grans gràcies al qual vaig poder acabar els estudis, juntament amb la comptabilització del treball i els estudis, per la meua part.

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

Cal anar pas per pas. Els meus orígens de lluita van ser als 19 anys, pels meus orígens de classe. Vaig començar militant a un partit comunista, una escissió del PSUC (PCEIntenacional) que anys més tard passaria a denominar-se Partit del Treball d'Espanya. Era l'any 1972 i a través del Centre Excursionista de Lleida vaig

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

contactar amb joves que tenien les mateixes inquietuds i amb els quals vam crear un nucli d'aquest partit a Lleida.
Anys més tard, al 1975 (Any Internacional de la Dona) el partit on militava em va canviar de front de lluita i em va dir que calia organitzar les dones a Lleida i aquella data era prou significativa com per endegar el projecte. Vaig tornar de BCN on estava acabant el 5è curs de carrera i vaig participar, amb altres dones de l'organització, en la creació a Lleida d'aquest nou camp que en pocs anys passaria a ser considerat un mon diferent, amb veu pròpia, la de les dones.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

No. Jo vaig fer Història perquè en aquells moments s'iniciaven aquests estudis a la nostra ciutat, i donat que econòmicament no podia anar a BCN, em va semblar prou atractiva la idea de dedicar-me a l'ensenyament i la història sempre m'havia interessat. No vaig pensar si era o no una dona. En aquells moments suposo que els estereotips inculcats per la Sección Femenina franquista tenien molta força a l'hora d'incidir ideològicament, però tot i amb això tenia un caràcter bastant fort (a casa, em deien que era indomable!).

5. Com et definiries política, social i ideològicament?

Actualment i seguint la meua trajectòria des dels orígens, em considero dona d'esquerres, republicana, independentista i feminista radical amb tot el que aquest concepte inclou... ecologista, antiracista, ...

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?

Ja ho he dit abans, a començaments del setanta. Un fet concret fou la detenció dels 113 de l'Assemblea de Catalunya, entre els quals hi havia tres companys de la facultat, a més d'altres lleidatans de nom conegut, algun d'ells del moviment obrer.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?

En aquells moments la meva visió de la situació era més una visió de classe que feminista, la qual cosa va fer que optés per una ideologia d'esquerres, comunista i que abarqués totes les reivindicacions més properes a les classes oprimides, als sectors més vulnerables de la societat i, especialment, a aquells moviments que giraven entorn al antifeixisme i antifranquisme

8. **Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?**

Com acabo d'esmentar, en aquells moments era la lluita política, la necessitat d'acabar amb el franquisme tot i que la lluita feminista també és una lluita política.
La lluita feminista va venir en el moment que el partit decideix incorporar-me al front de les dones iniciant així el camí de la lluita feminista que no he deixat fins l'actualitat. Si vaig deixar de militant en un partit, l'any 1978. Calia tenir present que era prioritària la lluita política d'alliberament de classe i la revolució feminista venia després... això al menys ho teníem clar les dones....

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

Les reivindicacions giraven entorn a l'ideari revolucionari del partit en el qual militava: l'alliberament de la classe obrera, la creació d'un partit revolucionari a l'estil marxista-leninista per endegar una revolució passant per la convocatòria d'una vaga general política per mitjà de la qual tots els sectors oprimits de la societat podrien alliberar-se això incloïa també a les dones.
Cal tenir present que la meva organització, juntament amb altres partits, sindicats, entitats progressistes de la ciutat... formàvem part de l'Assemblea de les Terres de Lleida, plataforma aquesta integrada a l'assemblea de Catalunya, la qual tenia quatre punts molts clars:
-Llibertats democràtiques
-Amnistia per als presos polítics
-Estatut d'autonomia, pas previ per a l'exercici del dret a l'autodeterminació
-Coordinació amb altres plataformes antifeixistes de l'Estat

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Tots els partits dirigits per homes o que són majoria, hi ha actituds masclistes que cal denunciar i posar sobre la taula. Cal estar expectants i no perdre de vista la nostra missió com a feministes .

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques (principal-decisori o secundari)?

En general les organitzacions polítiques clandestines dels anys setanta estaven dirigides per homes, poques vegades es van destacar dones que políticament tenien poder decisori dins dels partits. De fet, en alguns sí que hi hagué dones en llocs de poder, però en minoria. Un dels que més va ser el PSUC

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?

La clandestinitat no permetia grans moviments i gaires consultes. Sovint s'actuava sota el centralisme democràtic, és a dir, les ordres venien del comitè central-executiu i la resta havia d'acatar les propostes, generalment no hi havia possibilitats de discussió ni de consulta. Els òrgans inferiors es deuen a les ordres dels superiors...

13. Si és així, n'éreu conscients? Us revoltàveu per aquest motiu o us resignàveu?

De fet, teníem molt assumit el que representava treballar a la clandestinitat, t'hi jugaves molt. Crèiem en les directrius del Partit i pensàvem que era el millor. Repeteixo: cal imaginar-se l'escenari d'una situació com la dels anys finals del franquisme.

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades

No recordo haver demanat alguna mena de millora ni de representació….. pels fets que he esmentat.
A partir del 1977, sí que les coses canviaran, ja no hi haurà clandestinitat, i l'entrada a la nova situació permetrà molts canvis en aquests sentits.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

Vaig entrar al moviment feminista per designació del partit l'any 1975, quan l'any internacional de la dona. Estava acabant l'últim any a BCN i el Partit em va demanar que deixés els estudis i em quedés a Lleida a muntar el moviment de dones, era una cosa nova que, arrel de l'any internacional, es va fer una necessitat. Vaig aconseguir trobar una feina a Lleida que em va permetre desplaçar-me un cop a la setmana a la facultat i així vaig poder acabar els estudis.
L'any 1976 després de les Primeres jornades catalanes de la dona, es va fundar a Lleida una delegació de l'Associació Catalana de la Dona i com a Delegada de la mateixa vaig formar part com a candidata a les primeres eleccions al Congrés de diputats d'Espanya (juny 1977), amb una coalició formada per ERC, PTC i ACD. Totes eren organitzacions no legalitzades per la qual cosa es va fer aquest front electoral. Anava en quart lloc i, evidentment, no vaig sortir. Un total de 33 mítings en 24 dies de campanya van servir per anar quallant aquest ideari. Serà a partir d'aquesta data que els meus principis feministes van sorgir amb molta empenta i ràpidament la meva consciència em va empènyer a deixar el partit perquè vaig adonar-me que ens estava utilitzant per als seus objectius, no pel fet de ser dones amb reivindicacions pròpies…

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona a l'àmbit professional?

Al començament quan vaig buscar feina com a professora en un dels llocs em van dir que solament hi volien homes (centre religiós de comarques); a l'altre que era un centre de FP de Lleida ciutat, que solament hi havia homes i que ja hi havia dues dones…. I si començàvem a posar dones…… A l'any següent el mateix director em contractava. Això va ser el 1976 i 1977.
Després, amb el pas dels anys, podria explicar algunes situacions on havies de defensar-te i deixar molt clar qui eres i que volies ser considerada una persona igual als altres... sempre donant explicacions…

17. I en l'àmbit personal-social-ciutadà?

No ho recordo, però suposo que pel fet de ser feminista i coneguda públicament t'obligava a estar sempre alerta.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

18. Sí és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?

Cal reconèixer que les coses han canviat, evidentment, s'han fet lleis que han millorat la condició de la dona. Però moltes vegades la seva aplicació deixa molt que desitjar; per exemple, la llei de l'avortament. La bretxa salarial, és un altre dels temes importants, l'atenció a les dones i filles víctimes de la violència masclista, també deixa molt que desitjar. I no parlem de la situació que viuen les dones migrades, treballadores, amb problemes no solament laborals sinó també d'habitatges, violència...

Podem presumir de tenir uns 8 de març molt participats i amb moltes banderes de molts colors i moltes manifestacions, però cal ser realista i veure que una cosa és el feminisme institucional i l'altra el feminisme radical que és el nostre, el de lluitar, el de reivindicar, el de denunciar, el de formar-informar. Radical: anar al fons del problema, a les arrels.

19-20. Creus que heu rebut el reconeixement de la societat?

A veure, el reconeixement... Jo diria que nosaltres hem contribuït a tot aquest avenç pel que fa al tema de la conscienciació de la dona, de quina és la seva situació i el seu entorn. Nosaltres hem contribuït a tot això. El reconeixement, si haguéssim de fer les coses perquè ens reconegués un sistema patriarcal capitalista com el que tenim, doncs la veritat no tinc cap tipus d'interès. Si reconèixer vol dir sortir a la premsa i que ens lloïn i que ens donin medalles. Nosaltres no esperem medalles, nosaltres l'únic que volem és contribuir i que es reconegui la lluita de les dones en tot el que s'ha pogut avançar de la lluita global, no únicament i exclusiva nostra, sinó de tot el moviment feminista.

Que evidentment tot el que tenim ha estat gràcies a la lluita constant de totes les dones que hem estat dins del moviment feminista, està clarissim! i la resposta també positiva que he pogut haver de dones que no hi estan posades, però que si s'han sentit, en molts moments, identificades amb tot lo que nosaltres hem demanat, exigit i lluitat, no? Llavòrens ens sentim, com t'ho diria, satisfetes en el sentit que hem participat en tot aquest procés i que no esperem del sistema patriarcal lloances ni medalles ni res. Això està clarissim.

Nosaltres lo que esperem és la resposta de les dones i de la part de la societat conscienciada que vol recolzar les nostres reivindicacions que, evidentment, són molt diferents les que vam reivindicar els anys 70 i 80, i les reivindicacions actuals del feminisme radical. Perquè jo me situo dins del que és el feminisme radical, és a dir: anar a l'arrel del problema. És a dir, aquest és el sentit del radicalisme, és anar a l'anàlisi de quina és la realitat i a partir d'aquí, doncs plantejar una alternativa. La nostra és una alternativa global, una alternativa que no parla únicament de que sí que hem de tornar en aquests moments a lluitar pel dret a l'avortament perquè no s'està aplicant com s'hauria d'aplicar la llei, però també demanem altres coses perquè també parlem d'economia, també parlem d'ecologia, també parlem de antiracisme, d'antifeixisme. És a dir, tenim una visió del món, una visió molt real davant de la qual nosaltres estem preparant, estem estudiant molt, estem treballant molt. Ens estem coordinant amb altres moviments que pretenen lo mateix que nosaltres per poder tenir una alternativa a tot això. Aquest és una mica, ja t'ho he dit tot lligat.

21. Creus que la gent sap el que vau fer i vau significar?

A veure, la gent... Parlar de la gent, si et refereixes, per exemple, a Lleida, doncs, si la gent coneix la nostra trajectòria, el que vam fer i la transcendència que haguem pogut tenir, jo et diré que tot el que és la memòria històrica està en mans d'una sèrie de persones que amb molt bona voluntat i altres amb molta professionalitat, intenten posar al dia. Però s'ha fet molt, s'ha fet molt, eh? S'està fent, s'estan fent, però hi ha una cosa que és que hem de dir. Perquè és veritat que a nivell de recerca històrica no hi ha hagut un interès per parlar del que va ser la nostra, de quina va ser la nostra feina, amb què vam contribuir en tots aquests canvis. Això ho han obviat fins i tot dones historiadores. És una llàstima que no hagin recollit; hi ha historiografia relacionada amb el que és la transició a Lleida què fa tot just un toc, un referència, com si haguéssim estat una cosa minoritària, una cosa poc transcendental. I no és cert. I no és cert, perquè crec que vam contribuir en gran manera des de l'any 75. No Estic parlant del 78, 79 cap endavant, sinó ja des dels 75 amb una primera associació que es deia *Asociación Provincial de Mujeres de Lleida*. Era una mena de associació de *amas de casa*. És lo que es podia fer en un moment en què el franquisme encara, en fin... vull dir quan es va fundar aquesta associació va ser a començaments del 75, any internacional de la dona, i que el dictador encara no

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

estava mort, per tant s'havia d'anar amb les lleis que hi havia en aquests moments i es va aprofitar per fer aquesta associació.
Doncs allí va ser on va començar a caminar tot això. Doncs, tot això no ha estat recollit per ningú i això esperem amb aquest llibre que publicarem, que quedi recollit i que es vegi tot el que s'ha fet. Sí, que la premsa es va portar molt bé, perquè el recull de premsa local que tenim nosaltres és bestial, perquè tenim com, jo diria..., com a unes 400 pàgines de diaris de diferents dies que parlen de nosaltres amb entrevistes, taules rodones, resum d'activitats, jornades que vam fer. Tot això queda recollit, però la historiografia de Lleida no ho ha fet.

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?
Jo diria que el que seria interessant és que als instituts s'estudiés les aportacions de les dones a nivell mundial, això s'hauria de recollir. Evidentment, això vol dir que s'ha de parlar de, a nivell mundial, la llarga història de lluites que han hagut. Que tot just ara, jo com a professora d'història, puc dir que evidentment que a les meves classes d'història es parlava de feminisme i és parlava de la lluita a Lleida perquè ho havia viscut personalment, i perquè a demes era professora d'història i considerava que la història local és una part importantíssima del nostre, de la nostra diguem riquesa històrica de lluita que tenim a Lleida, que ha estat - jo diria- parlant amb termes així més d'això, ha estat una plaça important dins del que ha estat la moguda dels moviments socials. Lleida va ser una gran lluitadora, sobretot i especialment, en la última fase del franquisme, i en l'època de la transició. Va tenir un paper molt important.

I als instituts, tant a la ESO com el batxillerat, s'hauria de recollir en els programes i a tot arreu un apartat deixat obert perquè s'inclogui el que fa referència a la història local, perquè poder d'una manera i atreure també l'alumnat perquè prenguin interès de, no solament, en aquest cas, del moviment feminista, sinó també de les lluites de caire social cívic que s'han donat al llarg de la història. Deixar sempre un apartat obert per a que a l'hora de programar les assignatures puguin encabir això i, dins aquest apartat, evidentment, caldria que hi hagués el que fa referència a la lluita de les dones, donar-ho a conèixer. Veure de que, en aquells temps que eren difícils, les dones també vam estar fent moltes coses i ens la vam jugar i així ens van tractar, que ens van cremar dos vegades el local que teníem nosaltres al carrer la Palma. Al carrer la Palma 17 hi havia la seu social nostra i ens la van cremar dues vegades els feixistes. És a dir, que això també és una cosa que... en fin.
Això ha estat recollit a la història gràfica de Lleida. Per exemple, hi ha una foto que surt el grup de dones de Lleida que els hi van cremar el local, i surt una fotografia del local cremat. Però bueno, tot lo que era espectacularitat sí que es va deixar per la lluita constant. Tot el treball que vam fer en aquells moments de, per exemple, parlant de l'avortament, que és un tema que torna a tenir actualitat, nosaltres en aquella època que no hi havia la legalitat, era... bueno, en fin! et fotien a la presó i podies estar molt de temps, no? Si tu anaves a avortar o practicaves un avortament, llavòrens amb el tema aquest, amb el tema... per això exactament.

Nosaltres per exemple amb el tema de l'avortament, vam acompanyar dones, fins i tot a Londres, a Holanda, a França, eh! perquè poguessin avortar. Dones amb quatre o cinc o sis fills, dones amb problemes de vàries cesàries, dones i, fins i tot, noies solteres o dones més grans, casades, afiliades de tot tipus. Vam orientar i les vam enviar i vam fer tot el possible perquè poguessin avortar, perquè eren càrrecs de consciència.
Doncs clar, tot això era un treball en la clandestinitat, era un treball molt dur. Llavors tot això no se'n parla en cap lloc. I alhora de parlar inclús d'algunes de nosaltres i fent ja un dels llibres de la transició que parla de l'Anna Ariño, com a militant del PSUC i parla de mi, com a activista social, però no hi posa res del que és la militància i la lluita feminista que les dos vam ser bàsicament... bueno ... en fi, el nostre centre de lluita va ser aquest, no? Doncs, ja ha estat molt maltractat, però crec, com deia, una proposta que s'hauria de fer és incloure un apartat d'història local a cada un dels llocs perquè pogués la gent sentir-se identificats i poder més interessats amb el que és el tema de la història.

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència el col·lectiu adolescent?
Sí, nosaltres sempre ho hem dit, ja ho fem, ja ho hem fet més d'una vegada, quan s'ha donat el cas que ens han demanat en algun institut, hem tingut alguna persona de contacte o que ha estat interessada en el tema. No hem tingut cap tipus de problema en anar allà a explicar i tal.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

I ara amb això del llibre. Doncs, nosaltres el que farem és aprofitar tota aquesta recerca que hem fet nosaltres per poder anar a explicar, també a donar a conèixer i que arribi la nostra història, tot el nostre passat, tota la nostra contribució, que arribi també a les aules i arribi a nivell social, als barris, a les associacions de veïns, etc. Donar-ho a conèixer perquè és important, i estem disposades a col·laborar, com tu dius.

24. I parlant de feminisme actual, què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

La nostra aportació serà l'aconseguir que la gent jove com tu es vagin incorporant als moviments feministes perquè nosaltres ja puguem plegar d'una vegada! Lo de plegar és entre cometes! I ara, parlant seriosament, nosaltres creiem que en aquests moments és molt important, amb tota aquesta moguda que hi ha hagut a través del moviment del *Me too* a nivell internacional, amb tota aquesta xarxa de comunicació que tenim, que la informació arriba abans de que es doni, per dir-ho d'alguna manera, de la seva immediatesa, el fet de poder arribar a la gent tan fàcilment. Això ens ha de permetre que el nostre ideari, la nostra manera de pensar, la nostra tasca en aquests moments es doni a conèixer, que se sumin més dones a aquesta lluita. És molt important que se sumin més dones a aquesta lluita perquè el patriarcat, el patriarcat ho té tot tan ben lligat, tant, que et diré una experiència que vam tenir nosaltres als anys 80.

Quan l'any 81 es va inaugurar el centre de planificació familiar va ser, podríem dir-ne, la última lluita reivindicativa dels anys 70 que vam aconseguir. A partir d'aquí és quan ja els ajuntaments democràtics veuen que entren dones als ajuntaments amb comptagotes. Evidentment, en aquells moments en els anys 80, alguna dona provinent del moviment feminista. Però aquestes dones estaven totalment controlades, totalment copades al seu voltant per aquestes urpes del patriarcat, per molt que hi haguessin partits d'esquerres, perquè els partits evidentment estaven dominats, i encara avui en dia jo diria que en bona manera, o amb mala manera encara, estan controlats pels homes. I vulguin manar, la consciència patriarcal hi és. Els homes i moltes dones que van entrar en aquesta lluita, van acabar sent xuclades pel sistema capitalista patriarcal, i les seves reivindicacions i lluites feministes van quedar apagaivades, van quedar com a... com te diria? soterrades. Perquè a moltes dones els van donar algunes responsabilitats que no eren directament de la dona. Ara sí que hi han regidories i conselleries de feminisme, però en aquells temps la paraula feminisme era... que és que se't miraven de d'alt a baix i t'insultaven. I molts homes, dirigents polítics inclús d'esquerres, quan sentien la paraula feminista, feien veure que no te sentien, perquè tenien una autèntica aversió al tema. Amb això s'ha millorat molt.

Llavors què passa. Als anys 80 i 90 el moviment feminista i nosaltres, fins i tot les del Grup de dones de Lleida vam una mica aparcar, vam confiar que aquest nou sistema ja arribat amb la transició, assumiria els programes feministes i ja nosaltres lo que faríem seria, pues, anar tirant amb això. Però no va ser així. Ens van frenar i en vam perdre 15 anys, casi 20 anys vam estar perdent de lluita, per tant... de progrés en lo que era el nostre ideari. Això és molt important, perquè la institucionalització del moviment feminista va començar als anys 80. Va continuar als 90 i després, a partir del nou segle, és quan les dones arriba un moment que diem: aquí passa alguna cosa, això no és lo que ens pensàvem... I vam tornar a reeixir novament i vam tornar a plantar cara i vam tornar al carrer, i ara estem aquí, encara continuem. Hem aconseguit també que s'incorporin noves generacions. Evidentment, i esperem que encara se n'incorporin més per fer més pressió, més pressió a nivell local, a nivell de Catalunya i a nivell mundial. Perquè és així com s'ha de fer, avançar a base de força, de sumar col·lectivament.

25. Creus que els moviment feminista actual ha canviat el rumb?

A veure, evidentment no podem estar demanant ara planificació familiar o divorci i tal, o avortament. Ara sí que el tema de l'avortament és per la no aplicació de lo que diu la llei, però la llei hi és. Que es pot millorar? evidentment, eh! també estem per això, però, bueno, que ara no podem demanar això. Ara el que nosaltres hem de treballar, esperar, aconseguir... que realment la clau de gènere ha d'estar incorporada a tots els llocs, a tots els llocs de l'ensenyament, a l'administració, a les empreses, al carrer, a les associacions de veïns, és a dir, a tot tipus de... diguem. de cèl·lula cívica, social, actual, social. És a dir, que hem d'incorporar aquesta nova visió, donar alternatives. No podem aquí estar parlant d'únicament i exclusiva de la bretxa salarial o del sostre de vidre. A veure, sostre de vidre, s'està parlant de que s'està trencant el sostre de vidre. Qui trenca el

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

sostre de vidre? dones amb molta potència, generalment provinent de família benestants, però trenquen els vidres elles.
Però qui recull els vidres trencats són la major part de les dones d'aquesta societat que són les invisibilitzades. Aquestes l'únic que fan és recollir els vidres trencats, no els trenquen els vidres. Elles els recullen, perquè elles ho tenen molt malament, perquè no solament és la manca de drets o no respecte de drets, perquè ara no podem dir que no hi han drets, sinó que ja no respecten els drets, perquè els drets humans estan reconeguts en la nostra Constitució fins i tot, aquesta famosa Constitució, però no s'apliquen. Llavors què passa? Què les reivindicacions actuals van per un altre camí. Hem d'anar a plantejar alternatives, no solament a denunciar això, sinó plantejar alternatives, perquè un altre dels problemes més greus que tenim i que suposo que totes hem parlat d'ell és el tema de la violència de gènere, la violència masclista exactament.

Tot això que en aquests moments a Lleida tenim un problema molt greu, que és la necessitat d'un centre d'acollida per a les dones i els nens i nenes que passen violència. Llavors aquestes dones necessiten un tractament especial en un lloc i un espai especial amb un personal especial. És un altre tema que també nosaltres, com a moviment feminista, avui en dia a Lleida, a nivell local, aquest és el nostre cavall de batalla que encara no hem aconseguit des de l'any 80 fins ara, que es posi una solució com cal. S'està derivant a la privatització tot lo que és el tema que... quan hauria de ser assumit per qui és més responsable de la seguretat de les persones a nivell local, que és l'ajuntament i, d'altra banda, també la Generalitat. Per tant, avui en dia hi ha algunes coses que les demanem que continuen permanents, com és el tema de la violència masclista, però d'altra banda, hem afegit tot això altre. La necessitat de treballar per una alternativa diferent a la societat que tenim per acabar amb l'enemic comú, que és el patriarcat i el sistema liberal capitalista que van conjuntats. Tenen una aliança molt gran que l'arrosseguem des de fa milers d'anys.

26. I aquest canvi de rumb el veus positiu o negatiu?
Ara bé, llavors, ja una altra cosa parlant, això si parlem a nivell global, a nivell general, hi ha tot el moviment feminista a nivell mundial ve a partir del *Me too* sobretot que es va reactivar. Aquest moviment feminista, al darrere hi ha un intent de control per part del sistema, que el sistema s'ho vol menjar, per això ara surten campanyes on surten persones homes o dones, també hi ha dones que, perquè, val a dir, que també hi ha dones que són patriarcals, eh? Perquè el sistema se les ha menjat. Vull dir sortosament la immensa majoria no, però n'hi han algunes que sí, sobretot les que neguin el moviment feminista i les que... en fin, no cal parlar, i et pots imaginar quin tipus de polítiques són aquestes. Però hem de ser sempre atentes amb aquest sistema patriarcal capitalista, que és una mena de monstre molt gran, amb moltes potes i ho controla, ho vol controlar tot. I entra a tot arreu i s'ho està intentant menjar tot. Intenta, fixa't que ara hi ha a tots els partits... hi ha el departament de la dona, els feminismes, tal i qual, i ara aquí tothom parla de feminisme perquè s'ha posat de moda, el moviment *Me too* va aconseguir posar-ho de moda.
Llavors, quan es donen respostes, fixa't tu, fa quatre o 5 anys, el 8 de març famós aquell que van sortir tantíssimes dones al carrer, que a Lleida va haver una manifestació bestial. Després no s'ha donat més. S'ha anat perdent interès perquè els mitjans estan al servei del patriarcat en general, llevat d'alguns mitjans, evidentment. Però en general, els grans mitjans estan al servei del patriarcat. Llavors, si interessa en un moment determinat moure fitxa cap a un costat, la mouen; els interessa moure la fitxa cap a l'altre, la mouen. Fan el que, com t'ho diria, el resultat de les estadístiques, de les recerques del personal que tenen especialitzat per estudiar tot això i veure com això afecte al mercat, perquè ho han de tindre molt clar. No oblidem que és un sistema capitalista i tots es mouen en funció del mercat i del benefici dels diners. Això és lo primordial, lo més important. Llavors, què passa? Pues, que sempre a l'hora de planificar qualsevol cosa, el sistema té aquestes potes que li donen la informació i llavors ho remouen i fan un plantejament. Això pot ser atractiu, per a la immensa major part de la població, m'entens? Per això, nosaltres, el moviment feminista nostre, el moviment feminista radical, no l'institucional, és un moviment de militància molt compromès i dur, perquè et trobes moltes vegades, fins i tot amb dones amb les que podries estar perfectament treballant i lluitant, que et deixen de banda o intenten de desmuntar el teu ideari i les teves, els teus plantejaments per defensar el que és, en aquest cas, el feminisme institucional.
Una mica per aquí, a més, l'institucional està fent molt mal al que és el feminisme de base, de lluita i de pedra picada, que es diu. Fa mal, però nosaltres resistim, som una resistència, resistim, tenim xarxes fetes a nivell general, contactes amb altres llocs, evidentment, i continuem estant al peu del canó denunciant i alhora

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

també fent moviments al carrer. És a dir, respostes immediates davant determinades situacions. I després tota aquesta part de preparació d'estudi, d'aprofundiment.
No sé si alguna de les dones del grup de dones t'ha parlat dels Feminaris, una de les feines que estem fent. Feminaris son com uns seminaris, xerrades amb dones especialistes sobre temes diferents i en portem 30. Portem uns 5 o 6 anys a 4 o 5 feminaris per any. I això és obert a tothom. Vull dir, t'ho dic perquè si t'interessa participar, bueno... participar i escoltar per aprendre, és genial, eh? Perquè molta gent a l'últim, l'altre dia era, no sé si eren 85 amb una xerrada sobre els efectes psicològics de la covid, sobre les malalties mentals en les dones, quines són les causes més importants. Ho va fer una especialista boníssima. I ara aquestes xerrades les tenim penjades també a youtube, estan penjades allà. Bueno, les anem penjant perquè és obert a totes les dones i a tothom, eh? no solament dones. Quan fem un Feminari està obert a dones, homes i a tots els gèneres. Qui vulgui vindre que vingui, no hi ha cap problema. I aquesta és una funció que tenim nosaltres, formar i informar. Això és clau, formar i informar, perquè si no és així poca cosa farem.
Ara bé, aprofitarem els mitjans, aprofitem tot lo que podem. No tenim els mitjans que tenen altres, però sí que... però haurem de fer això: Feminaris.

27. Hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes?
Hi ha un factor, com he dit abans, de moda, hi ha un factor de moda. El sistema ha aprofitat la oportunitat que li han donat, tota aquesta moguda que va sortir de Hollywood, sabem que lo que surt a Hollywood va a missa. En fin, Hollywood és Hollywood i sí que hi ha aquest interès de voler arribar a la gent, però d'una manera subliminal, de com s'intenta, per un costat vendre el producte de que sí, que això és veritat, que s'ha de fer, però d'una altre costat intenten controlar, perquè no et desmarxis i no vagis més enllà dels possibles plantejaments que ells consideren que es poden admetre. Per tant, això sí que hi ha aquest intent d'aprofitar i de... Bueno... de emportar-s'ho cap a les seves posicions de sistema capitalista.

28. Què opines sobre la nova Llei trans?
Bueno, la llei, la nova llei trans... primer és una llei, com tu dius molt bé, és nova. És un tema que està damunt de la taula, que se n'ha de parlar molt. Nosaltres ara, en aquest moment, no te puc opinar exactament de la llei trans, perquè nosaltres estem en un procés d'estudi de la mateixa. No es poden donar opinions gratuïtament, sense haver analitzat a fons els plantejaments. Lo que sí que nosaltres com a persones i com a feministes i com a respectuoses amb la pluralitat existent i amb els gèneres, nosaltres sí que podem dir o diem que, al menos jo ara, particularment, que si una persona no està a gust amb ella mateixa i troba una solució, hi ha una llei que li dona... li fa costat per poder acabar amb aquests traumes que pot suposar el tenir un cos que no t'hi trobes a gust; doncs això fa que hi hagi d'haver unes normes mínimes per a seguir. I que això facilita l'entrada a la societat d'aquests plantejaments tan rebutjats, perquè ara els trans i les trans són estigmatitzades, perquè com han estat estigmatitzades les lesbianes i els gais, el moviment gai, el moviment de lesbianes han estat... Bueno... en fi. Puc dir que l'any 79 a Lleida es va fer una taula rodona... l'any 79! quan les feministes érem... bueno, ens tractaven de tot! Imagina't parlar de gais i parlar de lesbianes en aquells moments. Es va fer una taula redona i no vam aconseguir trobar cap lesbiana que volgués sortir a la taula redona. Sí que van venir dos dirigents del moviment gai de Catalunya i a la taula rodona m'hi vaig posar jo com a Grup de dones de Lleida, perquè? per defensar a les lesbianes. Perquè nosaltres, com vam assumir la responsabilitat aquesta d'afegir al nostre programa el respecte pel moviment de lesbianes, que estaven... bueno! Si els homes ho passaven malament, les dones deu vegades més. Doncs s'ha aconseguit avançar en tot això. Totes aquestes noves lleis que han donat entrada i cabuda a la societat amb aquest reconeixement, ara estem en un procés que, crec jo, s'ha d'avançar cap aquí, per admetre, doncs, aquesta realitat. Que hi hagi unes normes, que hi hagi un..., que no sigui que... per evitar, sobretot, el que és la possibilitat de tergiversar o maltractar a persones amb aquesta situació. És a dir, ha d'haver un acompanyament legal en aquest sentit. I ara estem, com deia, en procés de tirar-ho endavant, bueno... de tirar-ho endavant, d'estudiar-ho.
Però sí, que nosaltres, aprofito per dir que el que nosaltres volem és que siguin respectats tots..., en aquest sentit, totes les opcions. I que siguem respectades també les dones, perquè ara hi ha un corrent també generalitzat que dona la sensació que vulguin fer desaparèixer les dones com a dones. Per tant, nosaltres defensarem també que nosaltres volem continuar sent respectades com a tals i que assumim, assumim el

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

reconeixement doncs de les opcions que puguin sortir, però que nosaltres també ens considerem que som un col·lectiu molt ampli, molt important, que no volem desaparèixer.

29. Veus diferència entre gènere i sexe?
Sexe és l'origen. Al néixer tu tens un sexe i l'altre en té una altre, dos sexes. Però el gènere és el que tu optes que a partir de la teva vida prens una opció que pot variar segons els moments, segons els teus sentiments, segons el teu estat emocional. És una opció que tens a poder escollir i això se'n diu també llibertat de gènere i per tant, doncs això pot ser així. No, no, això sí, perfectament, hi ha una diferència.

30. Llavors l'orientació sexual, en quin s'hauria de basar, en el sexe o en el gènere?
A veure, jo diria que el gènere et dona opció a poder plantejar quina és la teva opció sexual. L'opció sexual, jo crec que ve molt determinada pel gènere que esculls. Evidentment a veure, si vas a mirar el que és el sexe puro i duro, doncs de sexes n'hi han dos. Vull dir dos sexes físics i que aquests dos sexes físics siguis el gènere que siguis són els que existeixen. Doncs això és un, jo diria que és un debat que es pot... a veure, com t'ho diria? De vegades entrem en unes discussions i en uns debats que, a mi particularment, no m'aporten cap tipus de solució. El que és per als meus dubtes i les meves exigències feministes no em preocupa massa a mi això particularment. Em preocupen altres coses. Sí que és, jo diria... a veure, sense menysprear evidentment tot el debat aquest, però jo crec que en aquest cas, vull dir, és una opció molt personal de cadascú de com ho pot veure. No hi ha una visió, no tinc una visió, ni nosaltres com a Grup de dones. Però l'opció de gènere, doncs a l'hora d'optar per un tipus de sexe o un altre, pues jo em sembla que també va molt lligat amb aquesta opció de gènere. Vull dir, això és... vaja, jo, la diferència que et puc establir clara i com cal és que hi ha dos sexes i multitud de gèneres.
Jo el que no faré és anar-li a preguntar a ningú com s'ho fa, perquè això és un tema molt particular de cadascú, perquè ara estem parlant a lo millor de vàries opcions i resulta que n'hi han 50.000 més i no ho sabem. Aleshores jo crec que també una mica estem intentant d'aprofundir en coses que sí, que pels teòrics professionals que els interessa i per fer estadístiques i tot això, vale! però que és una cosa que jo diria molt particular de cadascú.

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts, però que fos efectiva?
Doncs jo diria que primer de tot en el projecte educatiu dels centres. Els projectes educatius dels centres, que cada centre té el seu projecte educatiu, caldria que hi hagués, què estigues recollit en aquest projecte. La transversalitat, el com... no ha de ser una assignatura sinó que ha de ser un tema tractat de forma transversal en totes, en tots els temes. I a totes les programacions caldria que es respectés aquest projecte educatiu que inclou el tema del feminisme; doncs s'hauria de desenvolupar dins de cada una de les assignatures amb visió... amb clau de gènere: això és molt important. I el que és en sí, el que és el pensament feminista, el que és així... tot lo que hem comentat abans, de com els instituts haurien d'assumir la història local i tot el tema aquest, doncs jo crec que ja dins del que són les assignatures tipo... no sé ara quin tipus d'assignatura, com se diu? ètica, ciutadania, allò que van treure perquè es van escandalitzar els del PP amb el tema de la ciutadania, totes aquestes, igual que la història, les ciències socials, ... s'haurien de recollir explícitament apartats destinats a l'estudi, a l'aprofundiment del que és el tema aquest, amb plantejaments, no solament a partir del que és l'arrel històrica i els fets i tot això, és desenvolupar uns programes concrets, uns temes concrets, unes maneres concretes, és a dir, desarrollar aquell programa en aquestes assignatures per introduir-ho a les classes, a les aules, per a que participi l'alumnat, per a que vegin que és una cosa natural, que se n'ha de parlar, de la mateixa manera que allí s'haurà de parlar, pues de temes molt actuals com és el tema del trans, del gènere, del feminisme, etc. Tots aquests conceptes desenvolupar-los també perquè facin aportacions, no únicament pel fet d'explicar i ja està i que ho assimilin, no? perquè també facin aportacions a partir del que senten, del com ho veuen, de que també poden dir la seva i que el que diuen pot tenir una significació.

32. Actualment en quins fronts feministes continues activa?
Grup de dones de Lleida, grup sardanista de Ponent. Continuo activa allà... bueno, continuo de tota la vida, des de l'any 75, és a dir, farà aviat, pues, cinquanta anys. De moment portem quaranta i pico anys ja en el moviment feminista i no ho hem deixat mai, tot i que ja t'he dit abans que hi va haver aquell parèntesi dels

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

anys 80-90, en què es va reduir moltíssim, perquè vam confiar que les institucions assumirien això, no? A veure jo continuo en aquest front i... bueno, no sé si t'he de dir alguna cosa més, continuo lluitant i ja està.

33. Si haguessis de triar només 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per una història del feminisme a Lleida durant la transició, quines serien?

Aquí m'estàs posant amb un d'això... Jo et diré, pues mira Esperança Canut, que és aquella que va morir. Després te diré, pues... què has dit 3 noms? M'ho poses difícil. T'he de parlar de la Carme Bellet, de la Montse Ibáñez, de l'Ariño, de la Maria Huguet. Clar... jo et puc dir tots aquests noms que són les que en aquells moments van... bueno, a la transició, i després te diria la Carme Molet i te diria pos... no sé, un altra d'aquestes. Doncs, jo... totes aquestes són claus, no?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 5

Entrevistada: **MARIA HUGUET RECASENS**
Data: 21 agost 2021
Lloc: Terrassa del bar Las Vegas, plaça Ricard Vinyes
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. On vas néixer?

A Tarragona.

2. Com va ser el teu entorn familiar, familiar, social, etc. durant la teva joventut i infantesa.

Bueno, durant la infància, doncs vam viure a Tarragona i després vam viure a Sant Feliu de Llobregat amb els meus pares i els meus germans. Una família normal, treballadora. Meva mare era mestra, va exercir al cap de..., perquè va tenir quatre fills més endavant i després, quan van venir aquí a Lleida, doncs ja va vam anar a l'institut, que ja teníem doncs l'edat de poder anar a l'institut que era *Instituto Nacional de Enseñanza Media* aleshores.

3. Aquest entorn personal va promoure el teu posicionament feminista?

L'entorn i familiar d'aquell època no, perquè en el país tampoc no existia un debat sobre tot plegat. El que sí que a casa es fomentava la cultura, la llengua, la defensa de la llengua. Hem sigut republicans i som republicans, per tant, doncs ja teníem un camí, doncs, bastant dolorós en tot plegat. Però sí que des del punt vista de la llengua, la cultura, la literatura catalana i la defensa del nostre país, això sí, que m'ho van inculcar.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i o la seva carrera professional?

Amb certa manera, sí, en certa manera sí, perquè pel fet de ser dones segons el què... ja no vaig poder optar.

5. Com et definiries, política, social i ideològicament?

Bé, jo penso... Tinc una sèrie de creences, és a dir, de principis, que doncs van d'acord amb ser d'esquerres, anticapitalista, antipatriarcal, amb una línia llibertària.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?
Doncs, devia tenir uns vint-i-pocs perquè amb vint-i-pocs... En aquest país, doncs a meitat dels 70, 73, 74, ja hi havia com una mena d'efervescència perquè ja es veia, doncs, què el dictador ja estava..., doncs, en una situació ja de decadència absoluta, física. I tot això i després dels moviments, associacions, contactes, gent que vas... que vas escoltant, eh? Ja... ja teníem les orelles una mica obertes, no? Vas escoltant i doncs vam anar agafant el fil.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?
No, no, no. La dona ha estat sempre, ha estat sempre. Des del punt de vista de la ideologia, jo vaig entendre què el món ha de ser... tothom ha de tenir oportunitat, tant els homes com les dones, i que la societat, doncs, s'ha d'organitzar per donar aquestes possibilitats tant a homes com a dones. I que l'aportació que es fa des de l'esquerra i des de la democràcia és la que, entenia, que era la que possibilitava donar totes aquestes oportunitats, oportunitats des de tots els àmbits, perquè la persona es pugui desenvolupar.

8. Quina era més important, la lluita feminista o la lluita política?
És que jo... per mi va junt. I bé, quan tens pocs anys i tens poca formació, has llegit poc... després ja he anat llegint i m'he anat doncs formant a través dels estudis i després també. Doncs, personalment però ser feminista és fer política. Anar pel carrer és fer política, anar a treballar és fer política, el que estem fent tu i jo també és fer política. Perquè la política és una acció, eh, en que les persones interaccionem i que les persones dintre d'aquesta llibertat que tenim en aquests moments, doncs podem dir el que... el que creiem, i això és política, perquè hi ha una relació, hi ha un consens, hi ha una entesa. O no, però no vol dir que per això ja ens haguem d'insultar ni de fer res més violent. Vull dir, la política, jo entenc que és a tot arreu. Passa que en aquesta societat que estem, doncs, està dividida la classe política. La classe política no existeix, perquè els polítics haurien de ser, hi haurien de fer que tu estàs en un lloc, en una institució durant un temps, i és un servei a la societat, no la societat et fa servei a tu, i a sobre t'enriqueixes. No, no, és un servei a la societat. Aquesta és la política, la bona política, la que jo entenc que és la bona, perquè dona possibilitats a tothom, no solament aquell personatge que es tira vint-i-pico d'anys en una alcaldia o de regidor o de diputat.
Per lo tant, vull dir, les dues coses per mi van juntes.

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants de l'època?
A veure. En aquella època, clar, les reivindicacions és que eren totes. Eren totes perquè no hi havia res, el franquisme... aquests 40 anys, els anys que va durar el franquisme, va esborrar tot el que s'havia fet, s'havia intentat portar a terme i s'havia començat a crear a l'època de la República. Que la República també va vindre d'èpoques anteriors i parlo de casa nostra de Catalunya i de l'Estat espanyol. Però bé, si ens centrem en la República, tot el que la República havia portat de novetat, de pensament d'esquerres i de de donar oportunitats a tothom, tant homes com dones. Tot això va quedar esborrat per tant vam haver de començar. Llavors sí que vam haver de començar pràcticament de zero.
Havíem de buscar les nostres avant-passades, els nostres antecedents des del punt de vista de les dones, perquè no teníem cap tipus d'informació. Cap referència, ben poques, alguns noms de la República, de la literatura, de dones que havien escrit sobre les dones, etc. No teníem, i havíem de començar de zero. Per tant, doncs la nosaltres vam entendre que, doncs, la ideologia feminista passava pel que nosaltres anomenem el feminisme radical. I les reivindicacions, havíem de començar per reivindicar els drets de les dones, les oportunitats que et deia abans una mica més bàsic: les oportunitats per les dones, els drets des del punt de vista de poder exercir una professió, de poder estudiar la carrera que volguessis, de poder decidir sobre el teu cos, de poder decidir sobre el teu casament, amb qui et volies casar i si realment volies tenir fills, la teva la teva identitat sexual. Vull dir tot, i evidentment hi havien uns temes molt, molt importants en aquest país que era, doncs, l'abolició de l'adulteri i, després, la demanda de l'aprovació del divorci. Si mal no recordo, pot ser el 85 o per allà, als començaments dels 80, que es va aprovar el divorci. Que aquest sí que era un tema molt important i evidentment després també pel que fa a l'educació sexual, de poder conèixer doncs el nostre cos, com funciona i, en aquesta part, l'avortament, la reivindicació de l'avortament, que seria, potser, els punts més que ho toca. Tot eh! a mi...

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Per això, i em deixes fer un incís, traslladant-nos ara en aquestes moments actuals en què quan moltes vegades diuen, on són les dones? on és el moviment feminista? El moviment feminista és aquí. El moviment feminista no ha deixat mai d'existir. El moviment feminista no ha deixat mai de reivindicar ni de plantejar-se reivindicacions, ni propostes, ni projectes, ni maneres de transformar la societat. Sempre hi ha estat, el que sí ... que el patriarcat i, evidentment el capitalisme, aquest binomi que va junt, no va en absolut separat. Doncs sí, que el que et comentava, jo penso que sí, que té molt interès en compartimentar, perquè és allò del divideix i aleshores, doncs, tindrem menys poder i menys poder de decisió.

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?
Sí, sí. Perquè, a veure, insisteixo, en aquest país nostre, altres països d'Europa anaven una miqueta més avançats en aquest sentit, però tampoc no pensis, no gaire. I aquí, doncs 40 anys de franquisme en que la imatge de la dona solament era, doncs, o monja, o prostituta, o mestressa de casa. Doncs vull dir poca cosa, poca cosa hi havia i poques oportunitats i evidentment l'home era, doncs, el cap de casa, el que havia... el que portava totes les decisions, el que manava sobre les dones, sobre els fills, i encara que hi haguessin homes dintre de partits polítics anomenats d'esquerra democràtics, aquest deix, aquesta manera de pensar aquesta, aquestes creences, aquest currículum ocult, no s'esborra d'avui per demà. Per tant dintre dels partits polítics, i tant que sí!

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques?
Doncs majoritàriament, doncs de segones, majoritàriament de segones. Bueno en el sentit de que ja ho deia, ja t'ho he dit abans, doncs els dirigents, els líders eren els homes. I si hi havia alguna dona que destacava, que podia liderar, que podia proposar, doncs se l'apartava. O a vegades, se la desprestigiava.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?
No ens tenien en compte, d'inferioritat, no. No en una situació d'inferioritat sentir-nos, eh? No, perquè si et vas endinsant en la teoria, en el pensament, en la pràctica feminista t'empoderes perquè consideres que tu tens les mateixes oportunitats que qualsevol persona d'aquí. Tant sigui jo mascle o femella o el que sigui, eh? Altres identitats. Per tant doncs no, no en aquest sentit.
Doncs, possibilitats poques, però sentir-se... sentir-se inferior, no. Que després la societat t'ho diu, i ho has d'haver treballat, ho has d'haver experimentat, has d'haver crescut una mica. Perquè clar, les coses s'han d'aprendre a través del temps i dels anys, i de la creixença, i de l'experiència de les... de les persones. Després, doncs, consideres que tu tens una formació i unes capacitats com qualsevol altre.

13. Si és així, n'éreu conscients? O us revoltàveu per aquest motiu o us resignàveu.
No, no, ens revoltàvem. La prova és que, doncs, ens vam organitzar, auto-organitzar. Primer vam, sí, suposo que ja ho coneixes, vam crear l'Associació de la dona, després es vam escindir. Precisament per això, perquè hi havia companyes que estaven en partits polítics i que els partits polítics eren liderats solament per homes i llavors et deien el que havies de fer, fins i tot amb polítiques de cara a la dona. I el que et deia. Doncs amb aquest... basant-nos en aquesta idea, elles van optar, jo no, jo no militava en cap partit d'aquests, basant-nos en aquesta idea, doncs van dir, no, no, això no, les decisions les prendrem nosaltres, nosaltres mateixes. Ens costarà el que ens costarà, ens en sortirem o no. Ja ho veurem, però decidirem nosaltres.

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?
Una millor posició... No, no, no, ja t'he dit que... que costava molt, que em costava molt. Sí, sí, sí.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?
Jo penso que fer-me feminista... No ho entenc així. No és fer-se... dir: "mira, avui la fai, eh? Avui em donen el títol d'infermera, no? Avui hem donen el títol de feminista". No, és una evolució, és unes creences, són unes conviccions, són un empoderament en què tu arribes entendre que, doncs, el feminisme és una aportació per millorar la societat, la humanitat, les persones, perquè dona possibilitats a tothom i evidentment fa justícia a la dona amb totes les dècades i milers d'anys que portem de regressió i de repressió. Per tant, això ja ho vas... vas creixent, eh? A mesura que vas fent-te gran també i tens més experiències... vas formant-te, si tens interès, clar, no tothom. Vas formant-te, vas llegint, vas discutint, vas buscant llibres o

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

articles que puguin ajudar a confeccionar, doncs, aquesta... aquesta mentalitat, aquesta idea. Però, tot això ajudat per aquesta teoria feminista que ja en els anys 50 i anteriorment, però, ja hi havien uns clàssics com per exemple la Beauvoir o, en la literatura, la Virgínia Wolf, etcètera, etcètera. Vull dir que anem estirant allà i després tenim les dones d'aquí casa nostra. Sigui, doncs, des d'aquí Catalunya, doncs des de la Montserrat Roig, doncs, la Maria Aurèlia Capmany. Altres dones que ja començaven a parlar i a dir: "nosaltres som aquí, nosaltres volem ser i volem decidir sobre nosaltres mateixes, sobre el nostre cos, sobre les nostres vides, sobre la nostra manera de viure en aquest món". I això és un canvi. I això és el que aquest capitalisme patriarcat, millor dit, patriarcat capitalisme, per ordre d'aparició ens ve dient que no. Per tant, doncs sempre ens hem rebel·lat. Jo penso que sí, el que diu la Maria Mercè: 3 voltes rebel.

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona en l'àmbit professional?
Discriminacions no. Jo vinc del món de l'ensenyament i la veritat és que, doncs, en el món de l'ensenyament, doncs hi ha una certa línia igualitària. El que sí que pots trobar persones que no estiguin a l'alçada, doncs d'un comportament o d'una educació, d'una posició adequada pel que s'està... per la feina que estan portant a terme, que, en aquest cas, seria l'educació. I fora, doncs, en moments determinats... comentaris, actituds. Sí, ara, aquest... que jo m'hagi sentit, que hagi patit d'una manera directa i molt forta... doncs crec que no, i sinó no me n'he adonat. Perquè això també és veritat, que no ens n'adonem i, a vegades, fins que després penses allò, aquella persona o, és igual home que dona, va tenir una actitud, algo... M'entens? Vull dir que, però, vull dir, no, fluixet.

17. I en l'àmbit personal, social, ciutadà?
Bé, això el que et deia. En moments determinats sí. Persones, doncs, que no hi ha hagut una actitud adequada en què potser, doncs, t'han deixat de cantó o no t'han tingut en compte en les teves aportacions, sí, bé, això.

18. Creus que les coses han canviat i hem anat a millor o encara hi ha molta discriminació? Com veus la situació actual?
Bueno, la situació actual... Tinc allò de dir, tinc dos cares, no? L'optimista i la pessimista. Entrarem a la meitat. Jo crec que estem tirant enrere, jo crec que estem tirant enrere. El que vam aconseguir en aquests 40 i pico d'anys en aquest país nostre, en aquesta anomenada transició, que tampoc... que també caldria també parlar-n'hi, sí va ser transició democràtica o van ser uns "arreglos" d'una part, d'un sector de l'elit espanyola i catalana. Jo crec que sí, que hem tirat enrere i estem tirant enrere. El que es va..., avui en dia ja no hi ha... evidentment, el divorci ja no es qüestiona, totes aquestes coses, però se segueix qüestionant l'avortament. Que estem..., han passat un munt d'anys i encara estem igual. Després lo del terrorisme masclista contra les dones, que cada dia o quasi bé cada dia hi ha assassinats. I quan dic que és terrorisme, és com una mena de guerra contra les dones i es veu cada vegada que mires les notícies internacionals. Això no hauria de ser en aquests anys i en polítiques que diuen aquests dos governs. Tant d'aquí, d'allà, com de més enllà. Polítiques d'igualtat, polítiques de... o projectes d'afavorir les dones que, la veritat, penso que això ha estat un fracàs i segueix sent un fracàs. Soc molt dura amb això. Pensar... penso, eh? ja si m'ho preguntes, pues t'ho dic. Soc molt crítica en aquestes polítiques. Si aquestes polítiques no han servit fins i tot amb l'ensenyament, que si perspectiva de gènere... Quin resultat hi ha? Les noies joves i no tan joves es deixen, doncs, dominar. I això potser tu coneixes més que jo, però jo ho he vist amb alumnes, i després també en què... doncs: "on estàs? què fas? Per què vas vestida així?". La possessió.
Tot una sèrie de coses que no s'han solventat en absolut. I llavors ens venen aquestes senyores del feminisme institucional, una crítica també, i aquests senyors polítics, etc. dient que ho arreglarem. Com pot ser que hi hagi 80 dones assassinades, assassinades! en el que portem d'any. 80 o potser més, no sé, és igual, més o menys no? Com pot ser? És que això hauria de ser...! És inconcebible, darrere de cada dona, darrere d'aquestes dones també hi ha criatures. Què fan les institucions? Nosaltres com a Grup de dones fa més de 10 anys que estem reclamant un centre d'urgència per a dones maltractades que s'encarregui l'Ajuntament. Que l'Ajuntament posi, doncs, els serveis, els recursos. No ens en em sortit, no ens en hem sortit, Helena.
Aleshores han millorat? Sí, clar, avui estem aquí, podem parlar i podem fer crítica i, doncs, podem exercir professions. Segons quines, evidentment, encara no. Pots dir em caso per amor, o puc anar a avortar. Sí a Barcelona, o allà on sigui, a Lleida no. Clar que ha canviat però, però l'essència, la base, la base d'aquesta societat encara hi ha uns fonaments brutals, patriarcals i capitalistes que si no afeblim, això no ens en sortirem.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

I, ja no parlo de la política internacional... Que avui en dia, doncs, se'n parla moltíssim de l'Afganistan, però això passa també a l'Àfrica, a l'Àsia, i a molts altres llocs. No cal rasgar-nos les vestidures, el que cal és posar-hi remei. I la intenció, jo no la veig.

19. Algunes activistes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica a Lleida. Creus que heu rebut el reconeixement que us mereixeu per part de les institucions?
Jo no sé. Vull dir, jo, personalment, no entro en aquesta... Però, jo penso que no hi ha d'haver cap tipus de reconeixement. És una lluita, és una convicció, és una manera de ser, és una manera de viure. Jo he optat per això, jo crec en això. Per tant, no m'han de reconèixer res. Com tu pots creure, pots fer, què hem de reconèixer? El que sí que hem de fer és respecte, no cal que coincidim. No cal perquè evidentment, cadascú té la seva manera de ser, però uns punts bàsics i un consens, i un respecte. Això sí, això és el que considero i jo penso que això no, no té lloc.

20. I reconeixement per part de la societat?
Tampoc no. Em penso que no hi ha d'haver cap tipus de reconeixement. Ja t'ho dic, és una... és una cosa personal. És... és una lluita. És una lluita personal i col·lectiva. Els meus companys i companyes han de reconèixer i ens hem de reconèixer d'una manera humana, d'una manera amb respecte. No, no de cap més manera. Bueno, doncs, què és això del reconeixement, de dir que jo soc... o aquella persona ha fet grans coses? Bueno, les podem sospesar i potser una persona pensarà que aquelles grans coses per una altra serà una cosa normal, perquè hauria de ser una cosa normal. Totes les persones hem de defensar la societat, i l'hem d'intentar millorar. Sí això és un reconeixement, pues hauria de ser per tothom. Per tothom o no, perquè avui en dia la gent surt poc al carrer, eh? No sé si m'explico, vull dir penso que no, que segons el què no s'ha... s'ha de reconèixer. Bueno, pues una actitud humana. Però, no fer un gran espectacle de dir: "ara li donem no sé què". Jo penso que no cal. I aquí hauríem de tenir una mica més d'humilitat, segons quins.

21. Creus que la gent sap el que vau fer i el que va significar?
Bueno, no. Però no sap el que vam fer, com tampoc no sap la història de Lleida. La Seu, que molts diuen el castell i la seu no és un castell, era una seu i en moments determinats va ser un quartel, però no és un castell. M'entens? Vull dir que mira m'ha sortit aquest exemple, com podia ser un altre, vull dir que estem en un moment i amb una societat en què la cultura no té massa prestigi. No compta gaire i quan dic cultura vull dir coneixements, vull dir que tu i jo podem parlar doncs de moltes coses i hi ha un... un diàleg, una conversa. Enraonament, eh? I la gent, doncs, sí que tothom ha anat a l'escola. Que vaja, pràcticament uns estudis o altres, doncs el poden tenir més o menys. Molta gent ha anat a la Universitat. Moltes persones hem anat a la Universitat, però noia, només cal veure la televisió. Televisió brossa. Està vist per molta gent i no solament, doncs, el que podíem dir persones grans. No, no, gent jove, gent jove que passa per la Universitat. Doncs penso jo que... que des del punt de vista cultural hi ha molta, molta pobresa i clar, tot això es tradueix en la societat.

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?
Bueno com.. com... com.... un com una part més del si s'estudia el moviment feminista, les teories feministes, com una part més de Lleida, però vull dir que tampoc no hauria de ser bàsic. El que hauria de ser bàsic és això, és un estudi estudis sobre feminisme. No sobre el moviment feminista, sinó sobre feminisme, teoria feminista, història de les dones i llavors doncs a dir mira doncs als anys 70 fulanita va fer això vale, però prou.

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència al col·lectiu adolescent?
I tant, això sí.

24. Doncs parlant de feminisme actual, què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?
Bé, bueno, una mica, potser a tu... no sé sí ho he pogut acabar, si m'has pogut entendre... Les nostres aportacions,, doncs van de l'experiència, van en una..., la crítica, no una crítica ràpida, sinó una crítica de temps. Després també, doncs, l'observació o de vivències de la societat. Jo crec que sí, que en aquest sentit

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

podem fer una aportació, una aportació més de moviments socials de la ciutat de Lleida. Perquè també hi ha altre tipus de moviments.

25. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?
Una mica sí, una mica sí. Bueno, els temps han canviat. Estem doncs ja entrat el segle XXI i les tecnologies doncs manen, ens manen molt. Ens hem deixat comprar per les tecnologies. I evidentment, doncs, també clar, això comporta també una manera de veure el món, una manera de viure, una manera d'actuar. Temps enrere, pues això no ho faríem, sinó que estaries escrivint aquí com una desesperada amb boli i ara no cal. Vull dir sí ha canviat i després també que em sembla lògic, normal i natural, perquè evidentment, el feminisme està viu. I evidentment, s'ha d'anar adaptant. El que sí que a vegades em preocupa és aquest intent de separar, de compartimentar. Això sí que em preocupa. Jo veient aquesta manera, no sé en el sentit de que... clar, hi ha grups que només són LGTBI i grups que són feminisme no-sé-què. No, és que el feminisme és un cos. I ho té tot. Des de l'eco-feminisme a les identitats, a la reproducció, a la sexualitat, el món del treball, el món del pensament, el món de les relacions. És un cos, és tot, perquè és una manera, és la intenció és transformar la societat i la societat és tot. No pots dir mira ara arreglarem aquí això, que és el que es pretén fer. Ara arreglarem aquesta part, i deixarem totes les altres. Per tant, i què fem? Per tant, sí que..., i aquí és el que a mi em preocupa perquè podem caure en la trampa, i llavors s'afebleix el moviment. El moviment és un moviment fort a nivell mundial. Ara ja no ho para ningú. El que sí que doncs hem de seguir, jo penso que hem de seguir pensant i hem de seguir d'una manera més propera. Però, bueno, per això, per defensar i per donar oportunitats a totes les dones i donant oportunitats a les dones donem oportunitat al món, donem oportunitat el planeta, donem oportunitat a les nostres vides. Jo ho veig així.

26. I aquest canvi de rumb, el veus positiu o negatiu?
Bueno, és que no ho sé, suposo que és positiu, perquè clar, ja és el que et deia, el món canvia. I evidentment, doncs hem d'anar canviant, eh? Ara, segons quins canvis que et deia abans que a vegades sembla que tirem enrere perquè la paraula feminista, doncs amb alguns els hi fa repelús i amb d'altres, doncs, consideren que allò és, doncs, en contra dels homes i no és veritat. Les dones som les que donem la vida. I com hem d'anar en contra de la nostra pròpia manera de fer. Tenim fills i filles, passa que els fills... doncs bé, s'han de saber... bueno, funcionen d'una altra. La societat els modela i també evidentment a les filles. I aquí és on, doncs, hi podem entrar des del punt de vista feminista, els homes tenen una agressivitat que caldria, bueno, suposo que algú té més criteri. Hi ha gent que té més criteri, hi ha una agressivitat social i física i de fa, doncs, milers d'anys que s'hauria de rebaixar; i les dones, no aquesta agressivitat, sinó pujar, eh? aquesta capacitat d'empoderament. No cal dir que el feminisme també, doncs ja t'ho dic, està per dintre d'aquest cos que et deia, doncs, des de l'ecologisme, des de l'ecofeminisme contra les armes, evidentment contra les guerres. Vull dir, que és tot, saps, i que és tant ampli que aquí a vegades ens perdem.

27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?
No és casualitat que sigui moda. No és casualitat. Jo entenc, de manera que aquesta societat no és casualitat que sigui moda, perquè això està alimentat, està orquestrat pel sistema. Perquè la moda dilueix, i la moda la pot agafar qualsevol i qualsevol pot dir lo que li vingui a la ment sobre aquell tema sense saber-n'hi. En canvi, quan una cosa no és moda i quan una cosa requereix esforç, estudi, debat, experiència. Doncs aquí al darrere hi ha una feina intel·lectual, física, social, i això la majoria de la població no està educada per això. I jo vinc de l'ensenyament, que és cabdal.

28. Què opines de la nova Llei trans?
Bueno, pel que he pogut llegir, entendre, des d'una posició que és la que jo defenso, la que jo entenc, de feministes radicals que som les que anem a buscar a l'arrel, no? no, no anem a fer grans coses que tampoc no cal, no... sinó anar a buscar l'arrel, anar a buscar a la base del per què, del com, del quan s'han esdevingut alguns aconteixements. Doncs, pel que fa a la Llei trans, jo no hi estic a favor. No, no, pel que he pogut entendre, eh? Una llei en què un noi, noia, és igual, adolescent de 16 anys, per exemple, pot decidir si ha de modificar el seu cos o si s'ha d'hormonar o el que sigui que s'ha de fer, jo ho trobo terrible. Perquè s'estan formant, estan creixent i encara no tenim les coses clares que no es tenen... ni als 20 i pico d'anys.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Per tant, jo crec que això és una equivocació molt gran. Certament que hi ha gent que està patint molt i que es troba en unes situacions... doncs, de marginació. Evidentment, però crec que el que cal, i ho dic des del desconeixement personal, eh? Però crec que s'ha d'anar molt més en compte, i no solament hi han d'intervenir els metges, psicòlegs, gent d'aquest ram, sinó que també hi haurien d'intervenir altres professionals que vinguin, doncs, no sé, del professorat, per exemple. Els pares i les mares que sàpiguen exactament què és el que s'està fent. Vull dir que donar possibilitats a la gent jove que pugui fer una transformació del seu cos em sembla... quan realment ho necessita i està patint, em sembla necessari i bo, però lo que no em sembla és que es deixi tant els professionals de un sistema, que en el fons també fan negoci... No, no ho tinc massa... He anat llegint coses sí, però molt sentit no li veig, i després, també amb tot plegat, aquestes persones reclamen eh? pues ser reconegudes, és clar! és que han de reclamar la seva, la seva reconeixença, però no se n'ha de fer bandera de res. És lo que et deia, és una cosa personal. Tu tens una necessitat, tu vols fer un canvi a la teva vida o al teu cos. Sí, però fes-ho amb coneixement. No facis coses irreversibles. Bé, lo que em fa por i després assabentem-nos del que tenim entre mans, la tecnologia, la ciència pot fer. Bueno, un munt de coses. La prova és que això de les vacunes, als quatre dies ja hi eren o ja hi era abans. No ho sé. Pot fer... pot fer moltíssimes coses, però l'esser humà, la persona. No estem al..., no tenim aquests coneixements encara, i llavors ens podem destrossar la vida, i no!
I el moviment feminista, doncs, està dividit amb això, eh? Està dividit, com també per part de la prostitució, els abolicionistes i les reformistes. Clar, s'estan dividint... que em sembla que és propi de la societat, però el que sí que hi hauria d'haver és un debat. No unes controvèrsies i tu ets no sé què i altres no sé quantos, sense saber el que estem dient. No sé si això... que aquest apartat és una mica més complex. Però ja t'ho dic, vull dir, lo que sí que és fer les coses quan toca. Que dir quan toca és no dir res, però simplement quan toca em refereixo amb coneixement de causa, havent treballat en què estiguis perfectament decidida que vols fer allò.

29. Veus diferència entre gènere i sexe?
Sí clar. El gènere és un constructe social, és el patriarcat i el capitalisme doncs necessita. Hi ha necessitat d'homes i dones, perquè els homes fessin una tasca i les dones en fessin un altra... per tant, calia definir perfectament uns i els altres el que hem de fer uns i el que han de fer els altres, mentre que el sexe és una cosa, és... és un aspecte biològic que tenim cada persona i, evidentment, vaig una mica al que dèiem abans, no? El sexe cada persona... doncs, també té la seva... la seva necessitat; no sé com dir ho, eh? o les seves... les seves necessitats de poder, doncs, canviar? Si... si això pot millorar la seva vida, però amb coneixement... I el sexe sí que n'hi ha dos, però jo també tinc entès que la natura també n'hi ha fet més. Per tant, cal considerar que una altra persona pot decidir.

30. L'orientació sexual en què s'hauria de basar, en el gènere o en el sexe d'una persona?

Jo suposo que això és molt particular. Això no sé, no tinc experiència sobre això. Vull dir, tampoc no, perquè penso que això és molt, molt personal. Ara, si considerem que el gènere és un constructe social, doncs d'aquí 10 anys pot ser una altra cosa. No sé, pot haver sortit algun altre pensament o alguna altra referència, però el sexe, jo neixo fins ara dona i seré tota la vida dona, a no ser que prengui altres determinacions. O neixo home. Vull dir que, en aquest cas, no sé, no et sabria tampoc aclarir. Però sí que... partint d'aquesta base, el sexe és una qüestió fisiològica i mentre no hi hagi res més de laboratori, doncs, naixerem homes i dones i alguns, doncs, amb certes diferències.

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perquè fos efectiu?
Jo penso que s'hauria d'estudiar com s'estudia, doncs, història o s'estudia filosofia i vindre de les Ciències socials. I el professorat hauria d'estar format i hauria de ser conscient en què no solament s'estudia des de Ciències socials, sinó que s'ha d'estudiar en totes les matèries, que és transversal. Hauria de ser transversal. I això vol dir que el professorat ha d'exercir una actitud amb trets feministes. No de dir "ara anem a parlar de feminisme" i ja està, s'acaba la classe, ho saps... vinga! i ja no me'n recordo més. Això, d'acord, dintre dels paràmetres que s'estudia la història i dintre de la programació de la història, etcètera, però a part d'això, hi ha d'haver una actitud, un canvi, una consciència. Perquè sinó no, no mourem res. Perquè es poden fer moltes... molts projectes de gènere, amb perspectiva de gènere i tot això, però si la persona que ho dona va allà, fa la classe i després se'n va cap a casa i fa el mateix que ha fet sempre, de què serveix això? A la joventut

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

els hi servirà? Bueno, per aprovar un examen, ja està. Per tant, hi ha d'haver una consciència. Hi ha d'haver un canvi, una actitud i un canvi. Sí, de consciència.

32. Actualment en quins fronts feministes continues activa?
Bueno, al de Dones de Lleida o Grup feminista de Ponent que ens diem així també, que és el legal, eh! I estic pos això, doncs, militant en aquest, en el nostre grup de de sempre, des de fa més de 40 anys.

33. Si haguessis de triar 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà durant la transició, quines serien?
Companyes meves, però vull dir que son dones que conec. Ah! jo penso que totes, no puc dir noms. Jo, totes les considero, doncs, grans dones, amb una trajectòria important des del punt de vista de la militància feminista i també política i de resistència al franquisme. Totes, per mi totes són vàlides.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 6

Entrevistada: **CARMINA PARDO MESTRE**
Data: 21 juliol 2021
Lloc: Despatx professional Pardo Gestió - Rambla Ferran 10
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. On vas néixer?

On vaig néixer... Vaig néixer a Lleida a la ciutat de Lleida, concretament a una clínica privada. De fet de les primeres, perquè la meva mare encara havia nascut a casa i jo ja vaig nàixer en una clínica de Lleida.

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?

El meu entorn familiar i social... la veritat és que aquestes coses no les tries, te les trobes. Jo penso que vaig tindre molta sort perquè tenia una família molt variada. El meu pare venia de classe treballadora i la meva mare venia d'una classe més benestant i eren botiguers i comerciants d'aquí de Lleida i el seu avi, fins i tot, havia estat agent de negocis que es deia, que, de fet, és d'on surt també el nostre despatx que tinc ara amb el germà; i la part del meu pare era més de classe treballadora i d'una zona a de més molt... Ara ja no ho és tant però que en aquells moments estava molta depauperada, com era la zona de les Garrigues. La meva padrina era d'Alcanó el meu padrí era de Gallur, la meva mare i el meu pare eren els dos d'aquí però la padrina, la part de la meva mare també eren els dos d'aquí que és molt estrany perquè dues generacions o tres de Lleida ciutat és bastant difícil. Ara no, però en aquell moment la gent de la meva classe, podríem dir, pràcticament pot ser un parent que érem de tercera generació. Llavors, jo vaig tenir molta sort per això, perquè vaig tindre moltes visions de la vida.

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

Aquest entorn a nivell social no, però sí que els referents, les referències sempre són importants, sobretot en el moment en què comences a educar-te o comences a estar al món. Llavors, per exemple, la meva mare, una persona que era molt esportista, doncs, va ser de les primeres persones que va portar pantalons aquí a Lleida perquè, doncs, patinava. Llavors, com que patinava a Fernando, doncs, va ser la manera de que li deixessin

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

portar pantalons, perquè preferien que portés pantalons a que ensenyés segons què. Llavors la cosa era com a bastant ridícula, no? Però és així, llavors lo que per un costat per a ella va ser un avantatge, perquè realment, doncs, li va donar llibertat, perquè les coses són així, tan i quant, sembla absurd que el fet de poder portar faldilla o no, et dongui segons en quins espais llibertat.
Doncs en aquell moment, doncs, jo tenia aquesta referència i clar, a casa meva sempre sí, perquè inclús anava a comprar. Doncs*, "si perquè la teva mare la primera que va portar pantalons*": et deien aquestes coses, bueno... te xocava, ... pensaves: "pues molt bé".
I sí que l'entorn... clar, clar que em va posicionar també feminista, perquè la meua iaia, per exemple, pensa que només va tindre una filla, filla única. Les seves germanes i germans, tots tenien com a mínim dos o tres fills. En aquell moment, allà tenia molt clar què faria el que pogués per només tindren una. Vull dir, sí que vaig..., jo penso que tinc, vaig tindre referència, que és molt important. I positives, és a dir que, a vegades, hi ha gent que te diuen "*però tu estàs molt en contra de tot el tema aquest de la violència masclista, potser has viscut"* i és tot el contrari. Els meus referents com a homes són una preciositat, vull dir, són encantadors tant els meus avis com els meus pares, com lo meu company, que soc vídua de fa 7 anys. I la veritat és que, doncs, en absolut ha estat un tema de dir: "ho he viscut en les meves carns, no?". Però sí que ho he vist en altra gent i naturalment l'estructura en la que vivim t'ho recorda constantment, no?

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

Bueno, aquí et volia fer una puntualització. Això ho vaig veure, digues-ho, quan vingui, li explicaré... El meu sexe és independent de tot, en tot cas seria el meu gènere. És a dir, això vol dir que... o sigui... jo en el moment que neixo en aquesta estructura patriarcal m'adjudiquen un gènere. Sí, vull dir, sexe, o sigui home o dona, no? I el gènere és el que nosaltres construïm. És a dir, a mesura que anem creixent, doncs ens anem definint cap a una sèrie de valors, una sèrie de determinacions que ens acaben de dir socialment si som homes o dones o lo que sigui o lo que interessi en el moment o com ens llegim nosaltres, que jo penso que és l'important.
I ara, ja m'he perdut lo que m'havies preguntat. El meu sexe va determinar els meus estudis? No, gens. La veritat és que jo vaig fer dret. T'he de dir que a mi m'interessa quasi tot, vull dir, podia igual fer dret, com hagués pogut acabar fent biològiques, perquè m'interessa molt tot. El que passa, que també penso que ho vaig encertar, perquè en aquest món que vivim la base jurídica la necessites per tot... tot, vull dir per moure't en aquesta selva, doncs es necessita i bueno, molt contenta, d'haver escollit lo que vaig escollir.
També evitar les meves amigues en aquell moment, que intentaven marxar si podien de Lleida, perquè era com molt gris i claustrofòbic. I jo no, la veritat és que sempre m'he trobat molt còmoda a la ciutat, malgrat li he vist tots els seus problemes, però... bueno, penso que també aprens, no?

5. Com et definiries política, social i ideològicament?

Mira, ideològicament vaig començar... jo vaig tindre de professor de dret polític un senyor que es diu Eliseo Aja, que era un gran professor de dret constitucional i que, doncs... que ell era ideològicament... era comunista i llavors, vulguis o no, jo crec que aquestes coses sense donar-te'n compte, doncs, les traspasses, no?
Però sí que és veritat que a mi tot lo que sigui molt posicionat, tant... o sigui que estigui estàtic, no m'acaba de convèncer, no? I vaig fer una evolució i en aquests moments jo penso que jo vaig militar al partit socialista, el PSC, durant molts anys, vaig ser regidora pel PSC. Jo, en aquests moments me definiria com a... precisament com a socialista llibertària. Ni com a comunista, ni com a socialista exclusivament, ideològicament. L'altra cosa és que pugui practicar-ho. Això és com la religió, no? I que realment pensa que pugui arribar en un moment ideal a que realment poguéssim ser tots en una societat d'aquest tipus.

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?

Super jove. També clar... jo vaig néixer el 57, llavors vaig viure la transició plenament, no? I vulguis o no, quasi com aquell que diu sense volguer, t'anaves interessant per tots els temes polítics... i clar, o sigui, pues, ja te dic que a partir del 75, que va ser quan se va morir el Franco, pues... bueno, una mica abans, no? El 74, doncs, ja pràcticament... ja estava molt involucrada en moviments polítics d'esquerres, sempre estic.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Quan vaig triar la ideologia política, vaig veure lo d'una sèrie de referències, de professors, però jo penso que la ideologia és una base. No, no ho abasteix tot, ni molt menys.
De fet, al menys tot lo que és el tema de l'alliberament... doncs, el tema de l'alliberament de la dona o dels drets civils en general. Què passa? Que jo sempre he cregut que l'eix de classe és lo principal o lo que és en aquests moments, lo que condiciona més a una persona en aquesta estructura social que tenim és el tindre diners o no, o la possibilitat... les possibilitats per poder, doncs, créixer. I sempre sento una mica que aquest és el meu eix a nivell de pensament ideològic. A partir d'aquí, naturalment analitzes i veus que existeix una cosa que es diu patriarcat, que és qui realment xucla tota la part aquesta econòmica i que utilitza la dona, utilitza el gènere com a transmissió de la seua ideologia. Llavors, a partir d'aquí, doncs és quan te plantes, em planto, ens plantem unes quantes i diem a més a més de l'eix de classe o el mateix eix de classe, també recolleix tot aquest alliberament.

8. Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?

Per mi anaven molt juntes, absolutament. Vull dir, ara me fa una mica de gràcia quan sento algú d'algun partit o d'algun moviment de molt d'esquerres que es rasga les vestidures dient "*oh! com que aquí també passa que hi ha assetjament? o que hi ha doncs aquests mal rotllos o aquesta manera de fer dels homes que teòricament haurien de ser progressistes i haurien de tindre tot això molt clar!"...* Doncs, bueno, això ha passat sempre, vull dir l'heteropatriarcat el portem a l'ADN tothom. Jo penso que jo soc masclista, fins i tot, naturalment, i que faig el que puc. Llavors penso que a partir d'aquí, doncs, pues, bueno, pues, ho tinc molt junt. Va absolutament junt.

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

Mira, jo recordo, a nivell feminista naturalment, jo recordo un que semblava que no hagi de ser només de les dones; que jo no penso que el moviment és només de dones, sinó que al contrari, penso que és de totes i de tots, sinó no anem bé, però sí que és veritat... jo recordo el divorci, vull dir, la primera campanya que va haver, la primera campanya forta que va haver a la qual les feministes ens vam incorporar a tope va ser amb el tema del dret al divorci, que era un dret per a tothom. I jo sempre he tingut més aquesta visió del feminisme, de que no és un tema de drets exclusivament de les dones, sinó que és una millora social. És una millora que estiguem tots millor i totes millor. I aquest va ser el primer. Va ser el divorci. Després va ser el de l'avortament, del dret a l'avortament, que aquest és com el Guadiana... que marxa i torna, marxa i torna. I després, també recordo molt la campanya que vam fer com a Dones Lleida sobre... que era de joguines bèl·liques, contra les joguines bèl·liques i sexistes. Aquí també hi incorporàvem una altra manera de pensar que era el tema del pacifisme, no?
Bueno aquestes 3, potser, per mi van ser en aquell moment, i després, a nivell de ciutat de Lleida, el centre de planificació familiar, tota una sèrie de reivindicacions que es van anar també aconseguint, que van ser unes campanyes molt importants i molt interessants.

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

Sí, ja t'ho he dit, jo penso que, fins i tot, jo soc masclista. Vull dir que, pensa que la autocrítica és bàsica, no per a fustigar-nos, sinó per avançar. Vull dir, hi ha coses que són així. I a partir d'aquí has de veure com les millores. Naturalment els partits d'esquerra són masclistes, la seva estructura està absolutament dintre del sistema i malgrat a demès no s'entén a vegades el tema famós de la quota, de la qual jo estic molt d'acord, perquè es considera que el fet de que tinguis que reservar un tant per cent per a les dones, doncs, a vegades es veu com menysprear-nos, i jo crec que no, perquè fins que no arribem ha ser tantes imbècils, entre cometes, en política com els imbècils, pues serà complicat. Però això és una mica de broma, però sí que és veritat que crec que els partits pensen que només fent aquest tipus de gestos o aquestes petites concessions, doncs n'hi ha prou. I això comporta molta feina.

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques?

En aquell moment hi havia de tot. Hi havia partits polítics els quals, doncs, les dones tenien molta presència, partits d'esquerres. N'hi havia alguns que el que se valorava molt de les dones que deixin que els seus homes fessin política i eren les heroïnes, però en aquest plan... Després, també hi havia partits en els quals, bueno, les dones pràcticament van ser les que van fundar, per exemple, aquí a Lleida el PESAN, el partit socialista

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

d'alliberament nacional, que és el que aquí Lleida jo estava, el vam fundar... pràcticament, tot érem dones menos 4 o 5 homes també. I la veritat és que això tampoc no canviava molt... no et pensis! les estructures, perquè a la clandestinitat encara és més difícil el puguer realment organitzar-te mínimament igualitàriament. I bueno, la veritat és que aquí Lleida potser que el partit majoritari era el partit del treball, dels partits aquests d'esquerres. Jo penso que les dones eren casi majoria, però, en canvi, no tenien molt poder. Vull dir, han tingut molt més poder després amb la democràcia i en els llocs on elles han anat treballant el feminisme. Per exemple, ara reben la Mercè Ciutat o gent com aquesta que són, bueno, gent que són pioneres, no? I que, doncs, penso que han florit molt més fora dels partits polítics i molt més en altres estructures que no pas en els propis partits.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?

Bueno, la veritat és que ens tenien bastant en compte perquè ja t'he dit, partint de la base de que eren moments bastant xungos per a tothom i la solidaritat, pues, creava, doncs, el respecte també, no? Érem tots quasi, doncs, tots imprescindibles. Jo penso que ningú és prescindible. Tothom és necessari, però en aquell moment, bueno, moments extrems, casi tothom és imprescindible. A vegades fem broma "*oh que no tenim fotos d'això!"* Com havíem de tindre fotos! Primera que no teníem ni un duro, segona que no teníem maquines de fotografiar, i segona que no ho fèiem per seguretat, no fèiem fotos per seguretat. Llavors, sí que és veritat que... que... bueno, que sí, que se'ns tenia en compte, penso jo al menos, als àmbits que jo vaig... als partits que jo vaig estar-hi el més, jo vaig estar al PESAN i després del PESAN vaig estar al Reagrupament i al PSC i, bueno, pues sí, jo crec que sí, que es té bastant en compte l'opinió. Després, és una altra cosa que després es posi en pràctica.

13. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?

Sí, bueno, va haver una... jo recordo molt intensament el debat que va haver sobre el tema de la quota dintre del PSC, que va ser primer partit que ho va fer, ho va incorporar, i la veritat és que... home, va ser durillo, no? Perquè, bueno, de fet, ells tenien la concepció que era com apartar-los a ells, o sigui ells no partien de la globalitat com partíem nosaltres i d'una situació de menystingudes fins aquell moment, no? Per lo tant, la incorporació nostra era millorar, l'aspecte global no era el traure a ells per d'alguna manera... la veritat és que després, vull dir fora de 4 o 5 o d'un grupet que sempre són els que poden estar, com ara, ressentits, o com a, doncs, pensant-se que els anaves a treure el seu espai... Doncs, tots els demès, jo crec, que ho van incorporar bastant fàcilment. També t'he de dir que, de la mateixa manera que els partits, doncs, han anat evolucionant en aquest tema i, fins i tot, socialment, el patriarcat com el capitalisme té una facilitat per incorporar, menjar-se, passar per l'estómac i després tot on va, doncs, quasi totes les coses, per tant, lo que hem de ser és optimistes i ser feliços en moments determinats.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

Bueno, jo penso que no va haver un dia, no? Ni això, però sí que és veritat que potser sí que si això ho concebem com el dia que jo vaig decidir militar en el feminisme o, doncs, incorporar-me al moviment feminista, va ser el moment que, bueno, em vaig començar a veure tot el tema aquest de la campanya del divorci i vaig començar a conèixer, doncs, dones com les del Grup de dones que, bueno, potser ens portem uns 5 anys, pot ser soc entre 4 i 5 anys més jove que elles i que són les primeres que van començar a incorporar el moviment feminista aquí a Lleida. Bueno, tan fàcil com allò, veure el tenderet al carrer, i dir: "pues m'hi puc incorporar i tal", i bueno, prendre la consciència de que aquest país, de que aquest món som tothom, tothom necessari que diu, som homes i dones, i que les dones... faltava molt recorregut per a estar incorporades socialment.

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona en l'àmbit professional?

Bueno, jo penso que, així, descarats, podríem dir, no, però d'una manera solapada i d'una manera... perquè, clar, la discriminació no és sol no tindre avantatge. A vegades és simplement el que no pots anar segons en quin lloc, és una autocensura. Que no pots anar a un lloc vestida segons com tu vas, segons com voldries aquell dia, doncs, aixecar-te i no pintar-te, o no sé què, no sé quan, vull dir, en el fons no deixes d'estar sempre constantment jutjada pel teu gènere, no? I això, doncs, bueno és, no deixa de ser... als homes, difícilment se'ls hi valora per si porten americanes o no porten americana. Fins i tot "*Mira! oi que és xulo aquest noi que va*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

amb pantalons texans i una samarreta?" i sobretot, segons com, a partir d'unes edats, tu pots mantindre la teva manera de fer, la teva manera de ser, doncs, sembla com si sigui més seriós algú que et rep amb tratge que es un home, o una amb faldilla i talons. Sembla que aquesta senyora te més, per dir d'alguna manera, més prestigi en aquest, sobretot en el meu... en el meu àmbit, en l'àmbit jurídic.

17. I en l'àmbit personal, social, ciutadà?

No, jo penso que en l'àmbit personal, social, ciutadà, jo penso que t'ho fas molt tu. Si que hi és, perquè, si observes, ho veus que hi és. Estic molt d'acord que no puc opinar d'alguna manera sobre la maternitat viscuda, però sí que puc opinar, pues, sobre com penso que s'hauria d'educar a algú, a una persona, sigui qui sigui. M'encanta ser tieta, jo soc tieta i m'encanta, i a part perquè... bueno, com diuen els meus germans està molt bé perquè estic quan vull, però a part d'això, jo crec molt amb les famílies àmplies i penso que això és molt feminista i molt matriarcal, no? Amb el sentit de que qui no arriba a un lloc, arriba l'altre. I això, doncs, fa que no et cremis ni a nivell social, ni a nivell familiar, ni a nivell personal, perquè, bueno, les coses s'han de compartir. I crec que està molt bé, tant les bones com les dolentes. I jo hi crec molt molt en les famílies àmplies, en el sentit que una amiga pot ser tan familiar com la teua germana de sang o més moltes vegades, no?

18. Si és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?

Bueno, jo soc molt optimista. Soc molt optimista amb tot, llavors el que sí que tinc clar és que s'ha evolucionat i que s'han aconseguit moltes coses, que el que no podem pensar és que tot està fet ni que tot se mantindrà, que aquest és l'altre tema, mantindre els drets. És quasi tan important com aconseguir-los per desgràcia, perquè el que està clar és que l'estructura va en contra de l'alliberament de la dona. A l'estructura patriarcal l'interessa tindre molta mà d'obra barata i l'interessa tindre, bueno... som un recipient per a ells per moltes coses, no? I en aquest sentit penso que el que hem d'aconseguir és això, pues mantindre els drets, guanyar-n'hi i sobretot ser molt... tindre molta solidaritat entre nosaltres. Perquè el patriarcat és molt, molt descarat amb això, amb el *divide y vencerás* en sap un munt, i saps el que passa? Que en el fons el que te queda és allò d'aquell dia que has aconseguit pos això, un dret col·lectiu, i l'altre dia que has anat a acompanyar a una filla d'una amiga, perquè ella no podia acudir. Vull dir, no sé, són coses de lo més... allò, a nivell global de lo més importants i, a vegades, la petita cosa que també te satisfà, no? I això també és feminisme.

19. Algunes activistes lleidatanes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials per a la transició democràtica. Creus que heu rebut el reconeixement que mereixeu per part de les institucions?

Jo em sento reconeguda personalment. Vull dir, a veure, jo crec que va haver en el seu moment, em sembla que va haver, es va donar una medalla o algo al Grup de dones. Jo soc molt contrària a tots aquests reconeixements. Penso que els reconeixements sí que estan bé a nivell de col·lectiu, però, pues, potser... què et diré jo, fent una beca o fent alguna cosa, algun altre tipus de... vull dir, una placa o una medalla o aquest tipus d'històries, doncs, no serveixen per a gaire cosa més que aquest dia pos estar molt orgullosa de tot el que has fet. Però jo crec que, i aquí arribo al punt que penso que estaria bé que te parlés de dues persones també que no hi són i que hagués estat molt bé que haguessis pogut entrevistar, que una es l'Hortènsia Alonso i l'altra és la Leonor Pedrico, i que també eren referents absolutament. I que amb l'Hortènsia Alonso havíem parlat molt d'aquestes coses dels honors i de les glories i tot això, i ella sempre deia *"jo el que voldria és que em fessin una placa en un dels seients del Funàtic, perquè a mi m'encanta el cine".* Clar, vull dir, una mica també a vegades sí que està bé, perquè necessitem referents, i a vegades és una contradicció, perquè diem: "*bueno, si no volem que hi hagin*..." De que els reconeixements penso que estarien molt millor en el fet d'implementar el que nosaltres demanàvem, i que penso que és bo per tothom, com una bona casa d'acollida, un bon consell municipal de la dona, un consell municipal que fos polític, que no fos només de polítiques d'igualtat, que jo també trobo que és molt necessari, eh? vull dir, des d'aquests moments, a nivell d'Ajuntament, nosaltres hem reivindicat moltes vegades que lo que ha d'haver dintre de les activitats d'implementar el que és les polítiques d'igualtat, és que en els casals, per exemple, es pugui obrir a qualsevol activitat, no només per... és a dir, el macramé no és només de dones, el macramé és de persones i, si un noi, un senyor, o una dona o el que sigui vol fer macramé ha de poder fer-ho, no? les polítiques d'igualtat no és

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

això... Llavors, jo crec que hauria d'haver..., com sempre em demanat, una sèrie d'espais en els quals es recuperés la part política, la part política del feminisme. I jo penso que amb això ens sentiríem més reconegudes que amb qualsevol honor que ens fessin. També t'he de dir que un carrer que es digués Dones Lleida no estaria malament, perquè en el fons ens agafa a moltes i és una manera de veure, és el reconeixement a una sèrie de dones que van viure i que van fer una sèrie de coses i que deixen lo personal per fer algo col·lectiu..

20. I el reconeixement de la societat?

A nivell social jo penso que sí que el tenim, i més te diré, inclús, vull dir jo, que me van expulsar del grup de Dones de Lleida. Doncs, jo vaig estar al començament al Grup de dones de Lleida i després vaig estar expulsada perquè no estava d'acord amb algunes de les coses i ho deia. Jo penso que hi ha gent que també ho podria dir i no ho diu i aquestes coses passen. Llavors vaig preferir anar amb la gent de Marea Lila, perquè és un espai més obert i on se respecta la individualitat i, doncs, sumem per avançar. A vegades és molt difícil, però si nosaltres ens quedem en el nostre espai i en el nostre confort, sempre ho trobem tot super bé, i llavors, bueno, jo ho veig d'una altra manera. Continuo tenint molt bona relació amb la majoria de les del Grup de dones, me les estimo un munt i estic super orgullosa d'haver estat del Grup de dones de Lleida, però, bueno, cada una evolucionem i el que no podem fer és fer veure que no passen coses. I socialment jo crec que sí, que a nivell social la gent ens reconeix i se sent orgullosa de que hagi hagut un grup, un moviment feminista que existeix, un moviment feminista a Lleida.

21. Creus que la gent sap el que vau fer i el que vau significar?

A veure la gent sap que existim. La gent té moltes feines i té molts interessos i té moltes coses a fer. No podem demanar que tothom estigui pendent de lo mateix que estem pendent nosaltres. A vegades pensem errròniament que la neutralitat som nosaltres, és a dir, pensa que tot el món passa per la nostra manera de pensar i pels nostres interessos, no? I no és així, per lo tant, bueno, jo crec que sí que la gent, doncs, sap... el qui vol, ho sap, qui no vol, no té per què, pues saber-ho. I lo que sí que crec és que, bueno, que tot lo que se va fer, sí que potser no està conegut i estaria molt bé. Jo sé que ara hi ha un parell de dones del Grup de dones que estan fent un llibre sobre feminisme a Lleida. ... bueno, estic col·laborant i els hi intento passar documentació de la que jo tinc. I, bueno, la veritat és que sempre penso que és molt necessari, no sol amb el feminisme, sinó amb qualsevol moviment social que pugui recollir-se i que la gent pugui conèixer.

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?

Sí, em semblaria molt interessant, no sol a Lleida, sinó en general. Sí, sí, en general i naturalment focalitzar-ho. Jo soc de la pedagogia aquesta de la teua casa, el teu carrer, el teu barri, d'anar pujant. Per tant, a nivell de moviments socials, igualment, sí, sí. No sol de feministes, sinó el dels moviments de les associacions de veïns, de tot lo que hagi aportat a anar endavant.

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència al col·lectiu adolescent?

I tant, encantades, i que ens pegueu canya també, perquè a vegades, ja et dic jo, perquè no tinc fills... lo que passa que, a vegades, és molt bo, perquè... penso que a vegades estic més connectada jo amb la gent jove que no pas els propis que són mares. Perquè clar, ja trobes les meves nebodes i això m' han explicat, vull dir, sé més que no pas els seus pares. Però, bueno, jo penso que estaria molt bé. A més, seria un feedback molt interessant. Jo penso que no sols seria explicar-ho, sinó compartir-ho, compartir-ho i veure com us imaginàveu vosaltres o com us... o què faríeu vosaltres. No... no sé.

24. Parlant del feminisme actual, què podeu aportar de feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Bueno, jo penso que qualsevol moviment té la seva època i ha d'evolucionar. Vull dir, no pot ser que es quedi amb les... amb les mateixes doctrines que hem anat d'entrada. Però sí que crec que el que no pot haver és trencaments. Jo penso que és molt interessant que se conegui lo que es va fer, fins a on es va arribar, perquè sinó sempre és el sistema, ens enganya i sembla que sempre partim de zero. I a damunt, a nivell de gent jove li dona com una mena de... et dona..., perquè a mi em va passar igual, clar et dona com una mica de ... com

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

de poder de dir “mira, ara tu seràs el que organit... muntaràs la vida, al personal i t’ho has d’inventar tot”, quan és una pèrdua d'energia brutal, perquè penso que lo bo seria començar a partir de quan ja se va deixar l'altre, no?
I jo entenc que la gent jove vol multar els col·lectius i les seves històries i penso que ho ha de fer, però també hauria de ser capaç d'incorporar quines són les vivències dels moviments anteriors. Perquè, clar, això és una trampa a demès, per part del sistema, perquè ja t'ho dic que l'avortament no ens en lliurarem ningú, per lo que veig, de seguir sempre lluitant i tal, perquè és que en el fons és l'arrel del tema. Vull dir... ja te dic, és que el patriarcat lo que vol és mà d'obra barata. I clar, vull dir que hi ha una sèrie de dones que ens posem d'acord per dir no, no! és que les que vulguin tindre fills, no sol poden tindre'ls, però que a demès tindran el suport nostre. Vull dir, això se'ls amaga i sempre, vull dir, sempre es fa “o bé estàs a favor i ets una feminista... allò radical-avortista i no sé què i no sé quants, o bé ets una pàmfila que vol tindre fills i no sé què i no sé quants”, i ni una cosa ni l’altra, al contrari: jo crec que és un tema de drets sexuals reproductius. I crec que aquí és on ens hi hem de posar totes.

25. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

Sí, jo crec que sí. Jo crec que el moviment feminista actual és un moviment feminista... no parlaria amb singular, parlaria dels feminismes. Jo, en aquests moments, penso que lo que hi ha és varios moviments feministes, perquè en democràcia és més lògic que tothom s'aglutini per interessos. Però jo penso que hi ha un moviment feminista molt polititzat, molt polititzat, és a dir, molt a la línia d'una ideologia concreta, que no té perquè ser feminista sempre. I al mateix temps, hi ha pos plataformes, entitats, moviments més oberts que són molt diferents, no? Molt diferents de lo que era lo que havia set el moviment feminista clàssic.

26. Ho veus positiu o negatiu?
Jo ho veig positiu. A veure, aquí va haver un arrancament també de vestidures el primer any que el 8 de març vam fer... ho van convocar dos col·lectius, el Grup de dones i Marea, perquè no ens vam posar d'acord, així de clar!
Penso que el unitarisme és dolent. Perdona, el unionisme és dolent, el unitarisme no ho és, és a dir, tu te pots posar d'acord amb algú en concret per un dia concret per fer algo. És la manera d'avançar. El que no pots estar d'acord és amb tot, o sigui, és a dir, en aquest moment és molt normal que hi hagi grups feministes de moltes maneres de veure, de moltes maneres de pensar perquè hi ha possibilitat de fer-ho, i nosaltres venim d'una història la qual no era possible fer-ho.
Vull dir no era possible fer havíem d’estar molt unides i molt juntes perquè la patacada era ja... que no podies sortir ni al carrer.
Però en aquests moments jo ho trobo positiu, és més feina, eh? Jo reconec que la gent que li agrada el pim pam, vull dir, allò *“aquí sou feministes? Ah! molt bé, vale, vale, pos jo dono carnets de feminisme”* pos claro, això complica la vida, no? Però penso que la vida és complexa i lo complicat és bo, si trobes la solució, sí, sí.

27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?
Bueno jo crec que hi ha hagut un factor de moda. Hi ha hagut un factor de moda però jo no el trobo malament. És lo que te deia, vull dir, què passa? Som víctimes de *l'èxito*... Ale! Dis-li com vulguis, dis-li que... Fins i tot, ja ho veus, el mercantilisme s'ha posat a tope. Jo penso que si ho sapigués la Frida Kahlo i es vegués a totes les samarretes que li han imprès, li agafaria un atac! Però, bueno, jo lo que sí que crec és que també cal aprofitar-ho, perquè hi ha una part que és divulgació, és difusió i jo diferenciaria aquí, pensant en la Leonor Pedrico, lo que és publicitat i propaganda. És a dir, lo que és publicitat vol dir que lo que fas és fer arribar el teu pensament o el pensament de qualsevol altre a algú o a alguna gent i que, a partir d'aquí, pot ser crític o no, i el que és propaganda... és una altra cosa. Propaganda és: el que vols és tu incorporar el teu pensament en aquella... aquell missatge. Llavors, pos això! crec que si som capaces d’utilitzar-lo com a publicitat i no com a propaganda, penso que haurem arribat a molta més gent que, sinó, seria difícil d'arribar.

28. Què opines sobre la Llei trans?
Estic totalment d'acord. Jo estic totalment d’acord perquè penso que és un tema de drets, un tema de drets que a demés realment el que no fan és mal a ningú, sinó que són voluntaris com tots els drets. I jo crec que

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

el problema és que quan hi ha... a vegades aquestes lleis s'interpreten com a obligacions i, fins i tot, se pensa que hi haurà una part, la part masculina, que ocuparà la part femenina per dir-ho d'alguna manera... Jo crec que això està super superat, vull dir, fins i tot a nivell del moviment...
El feminisme sempre havia sigut l'aixopluc del moviment LGTBI. Crec que això és una de les coses que s'ha abandonat molt erròniament i que, en el fons, el que ens fa és dèbils, dèbils perquè vol dir que som incapaces d'incorporar i de comparar tots els drets socials sexuals i reproductius.

29. Veus diferència entre sexe i gènere?
Sí, sí, absolutament.

30. Si és així l'orientació sexual es basa en el sexe o en el gènere?
L'orientació sexual s'ha de basar en la orientació sexual, en el sexe. El gènere és el que tu construeixes i el sexe és el que te donen, el que te diuen. O sigui, de fet, el sexe no és el teu gènere, per dir-ho d'alguna manera. El teu sexe és el que diuen al carnet d'identitat, o sigui, sexo masculino, sexo femenino. És el que decideix el metge en el moment que tu neixes, i el gènere és el que construeixes. Que passa? Que el problema és que el gènere està construït amb el patriarcat i clar, aquí és on tenim el conflicte. És a dir jo crec que tot lo que és orientació sexual hauria d'estar absolutament desvinculada de lo que és el gènere.

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perquè fos efectiu?
Uf, això és super tesis doctoral! Bueno, a veure, jo penso que lo de l'efectivitat se demostra caminant, no? *El movimiento se demuestra andando.* Jo crec que lo que sí que estaria bé seria introduir-lo a nivell teòric, no sols com una assignatura, assignatura feminisme, sinó transversalment. Jo crec que això és un tema que suposo que ja es treballa en aquests moments pel que jo he parlat en alguns instituts, amb algunes professores. És a dir, lo que és dintre, és a dir lo que podríem dir literatura, ciència, tal, s'hauria d'incorporar aquesta visió doncs feminista i a partir d'aquí, naturalment, pos fer un relat conjunt. Vull dir, a mi fer una assignatura que fos feminisme... què vols que te diga! no sé fins a quin punt tindria una raó de ser. Jo penso que precisament les dones estem a tots els llocs i estaria molt bé que s'incorporés, doncs, en cada assignatura aquesta visió de gènere.

32. Actualment en quins fronts feministes continues activa?
Bueno en aquests moments estic a Marea Lila, individualment, sí, com a persona. Marea Lila funcionem d'una manera potser prou interessant, que és que hi ha representants d'entitats i representants individuals. Tu pots anar a l'assemblea com a persona i llavors a l'hora de què s'ha de votar alguna cosa voten les entitats, i si hi ha una entitat sol que està en contra de què allò es faci, doncs, com a Marea no participem, però cada entitat pot participar, si vol, vale? I les persones. Llavors, això ens ha fet avançar molt, perquè és un punt com de generositat, no? O sigui tu cedeixes el fet de dir que jo no vull que sigui sí, sí, o sí, no lo que jo penso, per molt que jo pensa que les demès estan equivocades, ho puc pensar naturalment. Però a partir d'aquí, doncs funcionem així. Estic a Marea lila i estic en una entitat de cultura feminista que es diu LaBlau que de fet és d'aquí de Lleida, perquè hem fet poquetes coses, perquè ens va agafar casi, pràcticament amb pandèmia però que la idea és de fer algunes activitats culturals des de la perspectiva feminista.

33. Si haguessis de triar només tres noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història de feminisme Lleidatà durant la transició, quines serien?
Leonor Pedrico, la primera. Penso que és la gran referència. Hortènsia Alonso també perquè, a més, Hortènsia Alonso va..., més que en la transició, lo que va ser la post-transició, que també és lo que te dic, el manteniment dels drets és molt difícil. Va ser la que va crear el circuit pel protocol de violències masclistes a la ciutat de Lleida i, a demés, bueno, un referent per a tot l'Estat, pràcticament. I la tercera doncs... la tercera em costaria més, eh! perquè clar... seria eliminar altres. I jo penso que n'hi hauria moltes més que tres de referències. A aquestes dos perquè no hi són i penso que totes hem de parlar per elles i van ser gent realment... van ser molt, molt, molt, molt referents. Em.. no sé a la transició, qui més podria dir. Bé suposo que et diria la Mercè Ciutat que és la persona que jo vaig conèixer primer, no? Que estava al moviment.. També vaig conèixer a..., nivell personal sabia del seu feminisme, de l'Elvira Siurana. El que passa és que l'Elvira Siurana no va estar aquí Lleida, estava a Madrid i no la coneixem, vull dir que a nivell d'un moviment exclusivament lleidatà doncs

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

no va tindre cap implicació. Sí, que per nosaltres ho era, no sé, per les que ho érem sí, perquè la seguíem i tal, però vaja, jo potser diria la Mercè Ciutat.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 7

Entrevistada: **ELVIRA SIURANA ZARAGOZA**
Data: 21 juliol 2021
Lloc: Terrassa Restaurant-bar Bodegón - Rambla Ferran 26
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. On vas néixer?

Vaig néixer aquí Lleida, al carrer Lluís Companys que llavors es deia Víctor Pradera, davant de l'Escorxador. El meu avi tenia una casa, era tractant de bèsties i havia fet una casa amb pisos pels 8 fills que tenia, i després a baix hi havia corrals pels animals. Sé que vivíem en... llavors, això eren les afores de Lleida.

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?

Era bastant tribal, per això, que vivia amb tota la família; i pues la classe, així, benestant, mig rural, mig il·lustrada, però bé, no? No vam passar carències.

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

Doncs en principi no, però després quan vaig anar creixent sí, perquè jo, el que vaig percebre, primer d'una manera com a intuïtiva, i després ja la vaig racionalitzar més, és la diferència d'expectatives que hi havia entre els meus germans, que eren nois els dos, i és clar ells, pues, ja es comtava que farien la carrera, que havien d'estudiar i que era l'important. I amb mi, pues no s'hi pensava que fes una carrera. Allò... que fossa mona, que, a més, jo era mona de petita, però no era gens així, preocupada per qüestions femenines, no? I clar, això va començar a resultar xocant, quan jo no tenia expectatives ni impuls per fer res important. Això és el que vaig conscienciar una mica. Després també, a la distribució del treball domèstic, ja es començaven a veure les diferències. Després vaig viure bastant temps, un parell d'anys, amb un dels meus germans a Barcelona i clar, al final era jo la que portava la casa, i ell convidava gent. Era molt brillant, explicava moltes coses, però jo ja estava fent el rol femení i això em va començar a molestar. És això que et contava, les diferències que vaig anar notant entre la vida que començaven a fer els meus germans i després, quan jo vaig anar creixent la igualtat que hi havia va acabar perquè jo havia de fer un altre tipus de vida, i sobretot s'esperava altres coses de mi i, de totes maneres, jo tenia un concepte molt masculí. Molt poc feminista, perquè estava molt influïda per les idees dels meus germans, i ells ja van començar a fer política, a fer coses d'esquerres. Però plantejament feminista no n'hi havia cap, inclús feia una mica de por i jo m'identificava més amb ells que amb

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

les dones del meu entorn. Però clar, a més les dones del meu entorn havien set les del col·legi, i és per això que deia, també, de l'estudi, abans.
Quan vaig acabar el Batxillerat i tal, no tenia perspectives de fer una carrera, vaig fer un Secretariat de direcció al FIF, que també era un centre bastant elitista i femení, i allí sí que ja vaig començar... Me'n recordo que al FIF una professora ens va fer fer un treball sobre les Women's Lib que llavors començaven als Estats Units i vaig fer un llibre, que després fore la meva amiga, la Maria José Ragué Arias, que va fer un llibre que es deia *Hablan las Women's Lib*, era de l'Editorial Kairós. Això devia ser els anys 68-69, por ahí. Potser va ser una de les primeres vegades que em vaig plantejar aquesta qüestió, no? I després d'estar allà, al FIF que estava... era una residència, també vull dir, hi havia els estudis, però també hi havia una residència, perquè els meus germans ja van anar tornant cap a Lleida i jo em vaig quedar a Barcelona. I vaig anar a aquesta residència que va ser molt emblemàtica també aquí Lleida, perquè la dirigia la Mercè Estadella, que era d'aquí de Lleida, que era germana dels Estadella. Llavors totes les nenes de Lleida ens portaven allà, perquè semblava que era com una prolongació familiar i ella, pues, se'n cuidava i parlava amb els pares i tal, i quan vaig sortir, bueno, me'n vaig anar a viure en un pis amb unes amigues i una d'aquestes amigues, que era més gran, és la ja va començar a portar els llibres de la Simone de Beauvoir, la Virginia Woolf i tal, i llavors ja vaig començar a llegir i a desenvolupar més una ideologia més feminista. I tot això va ser cap a l'any 74- 75, que va ser l'any internacional de la dona que va declarar Nacions Unides i van fer un acte al col·legi d'Advocats de Barcelona. Hi havia la Maria Aurèlia Capmany i l'Elisa Lamas, l'Anna Balletbó, em sembla, i es va començar a obrir una mica el panorama feminista aquí. Sempre la Lidia Falcón, però perquè en aquells moments la Lídia Falcón era a la presó. Però, bueno, jo també l'havia llegit perquè escrivia als diaris i a les revistes de l'època.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

Bueno, sí, amb el sentit aquest que no vaig estudiar res, al final. El que vaig fer, em van portar a un col·legi a Barcelona molt tradicional, a pesar que la meva família no eren tan tradicionals ni tan religiosos. Sí que em van portar a un col·legi conservador, perquè era al que havien anat les dones de la meva família, i això em va crear bastanta contradicció entre el món de fora i el món intern.

5. Com et definiries política, social i ideològicament?

Em definiria com a feminista radical autònoma i d'inspiració marxista.

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?
Quasi sempre, des dels 7 o 8 anys. Quan vaig començar a llegir, perquè a casa se'n parlava una mica de política. No es parlava de la guerra civil i no s'explicava el que havia passat, perquè era aquell silenci que hi havia a la postguerra: "que val més que els críos no ho sàpiguin", però sí que hi havien opinions que els críos captem, no? Allò "Treu aquest!... no sé què...", "Tanca!". Aquestes coses, allà a França, "Sí, bueno, els francesos", i després els meus germans. Clar, el meu germà gran em porta quasi 10 anys i llavors ell ja començava a opinar i a dir ja més clar..., es manifestava, el Víctor. L'altre també 7 anys més que jo, pues també ja s'anaven implicant a fer coses. A vegades, em portaven a actes i es parlava de política a casa i amb els amics de l'entorn. Llavors el pare deia "Si però, bueno, però aneu al tanto perquè... ojo! perquè el que va davant, al final, paga el pato". Però se'n parlava.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que tenia aquesta de la dona?
Clar una mica com deia abans, la consideració de la dona que tenien ells no era gaire. Vull dir, es parlava de política, però de feminisme no, ni se'n parlava ni se sabia el que era. El feminisme el vaig començar a descobrir quan vaig començar, bueno, quan vaig anar al FIF i vaig començar a tractar més amb dones. També i al conviure, me'n vaig adonar que també les dones eren interessants, no solament els meus germans i els seus amics eren els actors, sinó que hi havia dones pensants i ja em vaig empoderar que és diria ara. Em vaig començar a interessar pel feminisme i després... vaig anar a França a estudiar i allí ja hi havia un diari que es deia *Des femmes*. Hi havia bastant moviment feminista i, quan estava allí, es va fer un congrés a Brussel·les, que això també t'ho haurà explicat la Chus, que també hi era la Chus Borrell. Era el *Tribunal internacional de crims contra les dones*. Va ser l'any 76 això i era internacional, i anava gent de tot el món i anaven contant com estaven les dones al seu país. I n'hi havia tant dels Estats Units, del Canadà, de Sud Amèrica, de la Índia...

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Anaven contant coses i coses, i jo em vaig trobar, que jo hi vaig anar des de París, que les de Barcelona, el col·lectiu feminista de Barcelona que s'havia criat en aquells anys, la petaven allí. Vull dir era molt radical amb molta ideologia, molt fort. Eren moltes, hi havia la Chus Borrell i hi havia la Teresa Estany, que eren d'aquí Lleida i aquí deia jo: "*Ara que jo estic aquí fora, les coses estan passant a casa meva*", no? I va ser bastant definitiu perquè tornés, també. Allí vaig llegir bastant. Allí vaig començar a llegir molt feminisme, a la Kate Millett, a la Shulamith Firestone, la Lidia la vaig llegir jo a París. La vaig començar a llegir allà.

8. Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?

És que jo entenc que la lluita feminista és una lluita política, no es pot despendre, i jo penso que des del feminisme és la lluita que va més enllà de les lluites polítiques o alliberadores que ens han precedit, no? Vull dir, ha començat a haver-hi progrés, s'ha lluitat contra l'esclavitud, contra el racisme. A les revolucions socials que s'han fet sempre queda una cosa pendent, que ha set la dona d'aquests homes que feien aquestes revolucions i que a més ha participat, i ha participat a vegades posant-hi la vida. Però sempre ha quedat al darrere i és l'eslavó que va fins a una igualtat real de tots els éssers humans. Llavors, per mi la lluita sempre s'ha de veure des del feminisme o les dones, i també els homes, jo penso que també l'han de veure des del feminisme, perquè sinó, no és una lluita igualitària.

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

Pues mira, les primeres van ser la igualtat dels drets civils, que eren la legalització dels anticonceptius, que estaven prohibits... també prendre'ls, vendre'ls, receptar-los, tot! l'adulteri, que estava penalitzat per a les dones i no per als homes, o de diferent manera; el divorci, que no existia i era un cau de lios tremendo, l'afiliació dels nens, perquè els nens de parelles divorciades o de relacions extramatrimonials clàssiques estaven al Registre Civil inscrits com fills adulterins o *hijos de cura* o *hijos de madre desconocida*. Coses així, no? La igualtat i aquestes potser van ser les primeres. I després l'avortament, la despenalització de l'avortament, la igualtat salarial i, després, ja la lluita també pels propers llocs polítics, per poder accedir al poder polític. Primer van ser coses molt bàsiques... i a més, que ara es diuen com si fos una cosa molt normal, però que van costar molt. El divorci... potser era l'any quasi 80 que encara ens van pegar a Barcelona en una manifestació, la policia, perquè demanàvem el divorci! i hi havia un tribunal eclesiàstic que era el que feia les separacions i que era amb uns capellans que el que feien era dir que t'havies de reconciliar o pagar per separar-te i era un bon... Tremendo, tremendo!

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

I tant! Mira, l'avortament, per exemple. Va haver-hi als anys 80, a principis... teníem unes reunions a Barcelona de la Coordinadora feminista, que anàvem tots els grups feministes. També anaven les feministes autònomes i les feministes de partit, les feministes dels sindicats. Pues, per treure una pancarta que demanàvem l'avortament, el Partit Comunista s'hi oposaven perquè deien que era impopular, que no era el moment! Després... què va ser? que li vam escriure a l'Ernest Lluch per alguna qüestió també d'aquestes, i ens va dir: «*Home, és que l'opinió pública no ho demana*» i això ja... ja eren els socialistes al poder, no? Ens va costar molt i la paraula feminisme, a més que ara es diu amb tanta facilitat, no es deia! El grup que vam fer aquí a Lleida l'any aquest 75-76 i es va dir *Grup d'alliberament*, *Grup de lluita per l'alliberament de la dona*, però no ens van deixar posar *feminista* perquè: «*no, que la gent no vindrà, la gent s'espantarà*» i *masclista* tampoc es deia, perquè era com dir jo que sé, un taco!

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques (principal-decisori o secundari)?

Bueno, les dones tenien una importància patent als partits polítics perquè mantenien la base. Jo recordo les reunions aquestes clandestines, les dones allí fent menjar, vigilant qui entra, qui surt, proveint-ho tot i després, quan els homes anaven a la presó, que normalment eren ells quan anaven a les presons... Mira, ara farem aquí a *La Baula,* l'any que ve el nostre CDR, un nou cicle sobre el paper de les famílies que hi han darrere dels represaliats i jo vaig dir de fer el que passa ara i el que passava llavors, perquè era molt típic quan anaves a veure els presos polítics, hi havia les dones amb el menjar, amb la roba, allí... que anaven a la porta de la presó a mantenir i a resistir... i això va ser tot a la postguerra, en anys molt difícils, amb les dones i els crios.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Allí, que feien un manteniment de la base i molt de reparto també de propaganda, d'amagar, que es feia un treball que no lluïa, però que anava per sota, i això que aquí a Espanya havíem tingut líders femenines molt importants, com la Dolores Ibárruri, que era la presidenta del Partit Comunista, encara que jo no crec que fos la dirigent ideològica. Però la Federica Montseny, sí que va ser ministra i que realment era una dona amb ideologia i molt preparada, que tenia una força molt important. Però clar, totes aquestes van quedar fora i ni se'n parlava. Es va haver de fer una feina de rescat. De fet, quan va sortir la revista *Vindicació feminista*, que va ser l'any 76, a part de les qüestions del moment, allí es pot veure molta informació del que passava, també es va fer un treball d'hemeroteca, d'anar a buscar les revistes aquestes de la República on hi havia moltes coses que ja s'havien fet i que s'havien perdut a la memòria. Perquè el divorci havia estat instituït, l'avortament, la Frederica Montseny durant la guerra el va implementar al front, inclús es va plantejar liberatoris de prostitució que és una de les reivindicacions que ara estan en boga.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?
Clar, jo no he militat mai en un partit polític masculí ni mixte, perquè, a més, en aquell moment, com vam crear el partit feminista i el partit feminista només era de dones... ara jo ja no estic militant al partit feminista, però és mixte: hi ha dones i homes, que suposo que és el que ha de ser, perquè les coses s'han de canviar entre tots, però en aquell moment era impossible, perquè feies una conferència i hi havia 50 dones i tres homes i quan s'agafava la paraula, els primers que aixecaven la veu eren els homes "*el que heu de fer és...*" i els partits i moltes de les reunions les fèiem tancades, sobretot si eren de sexualitat, només de dones, perquè sinó era impossible quasi esbrinar que era el que passava. La primera feina va ser ajuntar-nos i explicar-nos les experiències viscudes i veure quines eren comuns i no particulars, que teníem en conjunt, una situació que ens venia donada, que no és que ens passés només a nosaltres...

13. Si és així, n'éreu conscients? Us revoltàveu per aquest motiu o us resignàveu?
Sí, bueno, quan vam començar a ser feministes sí, érem conscients i amb molta ràbia a més, eh! Jo em recordo a casa meva, unes discussions tremendes amb els meus germans! Van començar als Nadals, allí sempre jo reivindicant això i allò, i la meva mare "*Tinguem la festa en pau!*" I ells, mira, inclús el Víctor es va treure el carnet de... bueno, un carnet de *Vindicació feminista* i va pagar una quota i va dir: "*Sí, sí, teniu raó, però... però... però*".

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?
Vam ser escoltades. Home, al principi quan hi va haver, perquè va ser molt... molt forta l'eclosió. Tu recordaràs del moviment feminista.... perquè tu ets més jove, però en aquells anys, quan va començar, va tindre molta repercussió als mitjans, perquè xocava. Era una cosa que no s'havia vist mai. Van haver-hi les Jornades de Barcelona, un munt de dones! i els portàvem un comunicat a la premsa, que abans es portaven a mà, i ens els publicaven, més que ara. Sí, que va tindre repercussió molt important, però de seguida també va tindre una reacció, que després es va anar tallant. Per exemple, la revista aquesta de reivindicació feminista que va arribar a vendre més de 30.000 exemplars al mes, va ser tremendo! Pues, es va anar trobant amb moltes dificultats i va durar tres anys, i després va haver de plegar, cosa que va passar molt en totes les coses de la transició. També va tancar el *Ajoblanco*, totes les revistes, el *Viejo topo*... Les revistes alternatives van tindre una gran eclosió i després com una tornada a la reacció.

15. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?
Pues, eh! Això, al 75 va ser quan em vaig començar a interessar, i quan vaig estar a París ja vaig conèixer totes aquestes dones, i a més vaig començar a llegir més i més a les americanes i tal. Allí ja vaig decidir que això era la meva, allí havia dit: "*O me'n vaig al frente Saharaui* (que llavors era el moment) *o la meva causa és la del feminisme*". Llavors va ser quan vaig decidir que "a por todas", que aquesta era la meva missió a la vida!

16. Has patit discriminacions pel fet de ser dona a l'àmbit professional? 17. I en l'àmbit personal-social-ciutadà?
Jo he treballat molt, clar, jo he treballat al despatx de la Lídia Falcón d'advocades, vaig treballar al *Diari de Barcelona* que era mixte, però tenia un component també molt alternatiu, i no he patit gaire discriminació perquè he treballat amb coses molt racionades amb el feminisme i amb les dones. El primer jefe que vaig

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

tindre, que vaig treballar un temps, era advocat. Allò típic que t'aconviden a sopar o a dinar i que t'has d'escórrer. Per tant, aquest tipus de coses sí que les he viscut. O que vaig demanar un crèdit i el banc que demanava diu «*Bueno, pues perquè no quedem a les 8:00 nos tomamos una copa y lo hablamos*». Aquest tipus de coses, sí que les he aguantat com totes, o jo que sé, que et fiquin mà al metro o aquest tipus de coses. És evidentment, totes les hem viscut, no? Evidentment totes les hem viscut.

18. Sí és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor o encara hi ha molta discriminació laboral, familiar, social? Com veus la situació actual?

No sé si ara per la nostra època és igual. Jo penso que han canviat, que s'ha avançat, però que s'ha avançat 30% jo diria, que ens queda l'altre 70. Perquè... el que sí s'ha avançat és que ara s'ha fet visible. Els primers anys que jo treballava allí, nosaltres fèiem un recull de les notícies que sortien als diaris de dones assassinades i s'havien de buscar en lupa perquè als diaris sortia un suelto... allò d'un suelto al diari petit: «*mujer asesinada*» i les anàvem retallant i comptant. "Tantes dones mortes han sortit al diari aquest any" i fèiem un recompte. Però no hi havia estadístiques oficials i no era notícia. Era una cosa de lo més normalitzat i no hi havia cap llei que ho protegís. En aquest sentit, bueno, ara hi ha lleis, hi ha alarma social, la que tindria que haver pel volum de desgràcia que porta, però està als papers. Hi ha el *Me too* i totes aquestes coses que han anat sortint, que això fa 50 anys o 40 o 30 era impensable.

19. Algunes activistes lleidatanes sou considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica. Creus que heu rebut el reconeixement que mereixeu per part de les institucions?

Home, de les institucions, no. Les que han set d'un partit polític que ha triomfat, potser sí que els hi han fet un homenatge, una medalleta i tal, però, inclús dintre del seu partit polític, tampoc tant com els líders masculins. I les que hem anat per lliure, ni caso, no? Res. Ni medalles ni, en tot cas, gràcies que no ens insultin, que no ens posin verdes.

20. I el reconeixement de la societat?

Bueno, reconeixement de la societat... el comencem a tindre ara, jo tinc la sensació que des que he tornat a Lleida, ara que soc jubilada, que de repent em feu cas i em comenceu a preguntar. L'altre dia que me'n va fer un... la diputada de la diputació pues també em fa cas, a l'Ajuntament em criden per consultar-me coses, i ara sí que em sento com que em fan cas i que la meva opinió compta, però per a això he tingut que arribar a quasi als 69 anys, que tinc ara, no? Abans ens feien cas quan no podien fer altra cosa, perquè érem pesades a morir, i perquè no callàvem, però no per voluntat.

21. Creus que la gent sap el que vau fer i el que vau significar?

Poc, perquè, a més, jo penso que hi ha un gran error aquí a Espanya... que les universitats, quan s'han fet els estudis feministes a moltes universitats, el que s'ha fet és copiar el que han fet les americanes, altres angleses, ... Molt bé, bueno, vale, van estudiant a les americanes, les angleses o les franceses i llavors es sap molt de..., bueno, s'està estudiant les teories de les nord-americanes o de les angleses o jo que sé, la Simone de Beauvoir, que està molt bé però no s'ha fet un estudi de l'intern, no? Vull dir, ara es comença a fer, ara fa cinc o sis anys que es va fent, i veus que, a demes, inclús les cadenes, inclús està les xarxes, pues va sortint i tal i qual, però fins ara... de la Concepción Arenal ha fet un llibre fantàstic, fa un parell d'anys, l'Anna Caballé, però feia 80 anys que era morta, i no s'havia fet i algunes feministes que s'hi han deixat la pell, com la Maria Telo, que és una advocada que va ser durant la transició la que va lluitar per canviar el Codi civil, que ningú sap qui és. Però penso que és farà ara, però que sí que hi ha hagut una mancança que... per no entrar en conflicte, jo penso, que els professors d'Universitat, perquè, clar, el feminisme és un moviment viu i amb tendència vital, per no comprometre's... s'han dedicat a estudiar més el de fora que ja ve fet... que de fet és copiar el que diuen les teòriques del feminisme de fora, i no han fet un treball d'investigació intern.

22. Et semblaria interessant que s'estudiés als instituts el paper de les feministes durant la transició a Lleida?

Home i tant! perquè és la nostra història. D'això venim, i recordo una anècdota que quan demanàvem el divorci: va ser l'any que jo era aquí a Lleida, que vam fer aquest grup feminista i vam fer una conferència sobre

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

el divorci i la va donar la Marta Trepat i nosaltres, i al públic va sortir una dona molt airada i va dir "*Vosaltres el que voleu és prendre'ns els marits*". Sí, la mentalitat era aquesta, no fa tant eh!, jo me'n recordo molt bé.

23. Estaries disposada amb altres companyes a explicar la vostra experiència al col·lectiu adolescent?

Sí, és clar que sí, és clar que sí, encantada. Els que no sé si els que estarien disposats són ells, no?

24. Què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Podem aportar l'experiència, que sempre és important, perquè jo he vist moltes vegades, quan vaig a pobles o llocs... allò, a fer una conferència o algo que estan montant un grup i, clar, veus tots els errors que s'estan ja preveien. Que jo els veig i dic: "*us passarà això i allò i allò*", i no s'ho acaben de creure. Sembla que ningú pot aprendre de l'experiència, i per això és important aquests treballs que feu, perquè consti com van les coses, per no tornar a repetir les mateixes errades. Nosaltres podem aportar l'experiència. I, bueno, el criteri dels anys de lluita i la ideologia també, perquè és molt important. A part del sentit de rebel·lió que es pot tindre contra la injustícia, tindre un marc ideològic que ho abarqui i que li doni suport i que li doni continuïtat també.

25. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

Penso que el moviment feminista en els primers moments era més radical, ara s'ha ampliat, què és molt important arribar a molts més llocs. Es parla de feminisme amb molta normalitat i moltes dones diuen que són feministes, però ha perdut, s'ha banalitzat una mica. O sigui, ara surt una del PP i diu que és feminista, tu saps el que vol dir ser feminista? I s'usa el terme amb més frivolitat, sense contingut. Que per mi, benvingut que es parli i que s'escampi! però és com allò del pollastre, que abans menjàvem un pollastre que era molt bo i en menjaven 4, i ara doncs tothom menja pollastre, però el pollastre no val res. Pues és una mica aquesta cosa, que em sembla que hem de fer un esforç de mantenir els criteris i la solidesa dels predicats feministes perquè sinó pot ser una ampolla que peti. També vull dir que sigui com una moda, que això ho fa molt el capitalisme, surten moviments alternatius, com el moviment hippy i al final es converteix en una moda i en una qüestió comercial, que amb el feminisme també està passant. Ara es venen insígnies feministes, jerseis de la Frida Kahlo, i dius... bueno! com les camisetes del Che Guevara, però que no tenen cap sentit del que deia el Che Guevara, ni del que podia dir la Virginia Woolf.

26. Ho veus positiu o negatiu?

Penso que és inevitable, vull dir, quan un moviment fa eclosió, penso que és bo, perquè no es tornarà mai tan enrere. Vull dir, ja no és podrà tornar al moment que el feminisme no es sabia el que era i no es podia pronunciar. Fins aquí s'ha incorporat i està a la vida, i vulguis o no, la gent s'ha de definir o s'ha de pronunciar i ja no es pronuncien d'una manera tant garrula com fa 30 anys, que inclús els cultes deien unes barbaritats que ara se n'avergonyirien.

27. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

Una mica això que deia, hi ha un factor de moda. El que passa que jo penso que amb la moda sí que va penetrant una cultura que ja s'estableix i que, a partir d'aquí, pues que, potser, quedava més reduïda, però als col·legis se'n parlarà, a la universitat se'n parlarà, i al final això és positiu, clar, hem sortit de sota terra. Ara pues, clar, els vents se'ls emportarà d'aquí cap allà, però ja som fora, és com les plantes quan surten, algunes moriran, però ja està, ja hem brotat.

28. Què opines sobre la nova Llei trans?

El tema conflictiu. Jo penso que hi ha una confusió molt gran i, a més, la confusió interessada amb els conceptes. Òbviament, hi ha d'haver una Llei Trans que defensi els drets de la gent transsexual. Penso que la gent transsexual no és tanta com ara afloren o es fa aflorar, vull dir que és un sector minoritari de la societat que han resistit i resistirà, potser ara serà més gran perquè alguns, que abans no podien emergir, emergiran. Però, per altra banda, hi ha tot aquest embolic conceptual entre el sexe, el gènere i el *queer*, i penso que el concepte de gènere s'utilitza d'una manera torticera, que dirien a Madrid, no? De manera que s'aplica com si

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

fos el sexe, i de fet, el sexe és biològic i és el que és. Hi pot haver una criatura hermafrodita, i pot haver-hi una criatura transsexual, però no és tan fàcil i tan frívol com el que pretén la llei aquesta trans, el que proposa la llei que només amb la voluntat i en una edat molt jove, a més, puguis anar i dir: "ara soc una dona", o "ara soc un home". A part de les traves característiques, em sembla que és molt perillós, perquè, per una banda, es diu que no és una qüestió mèdica, però, per altra banda, requereix tractament mèdic. Perquè no és una qüestió mèdica, però després vas a l'hospital que et donin hormones, que et facin una operació i això, a mi, em sembla bastant horrorós, perquè pot ser molt castrador. Molt i molt difícil a més de revertir, i em sembla que s'hauria de fer amb molta més cura i amb més coneixement. Que s'ha tirat endavant amb frivolitat en certa manera i sense profunditzar en les conseqüències que tindrà i, a més, el concepte que jo tinc és que la gent som com som i no importa si una criatura es vol vestir de fada, un nen, i de bombera, una nena. Això no té gens d'importància. Això s'ha de deixar fer, clar que sí, però altra cosa és que això signifiqui que és transsexual o que s'ha d'hormonar o que la mateixa criatura i el seu entorn pensin que és un signe de que és transsexual, perquè potser no ho és, potser és lesbiana o potser no, o senzillament li agrada vestir-se així. Llavors penso que s'ha de tendir més a atendre el que som realment que a transformar-nos en el que no som, i llavors, clar, hi ha un model extern que resulta que ara t'has de convertir en una senyora amb talons i pestanyes i tal, quan ni les dones som així, que és un estereotip fictici, creat, és cultural només, i aquesta cultura no em sembla que sigui positiva. Més aviat s'ha de tendir a què tots siguem iguals i que no hi hagi tanta distinció. Que no importi, però el que està fent aquesta tendència és ressaltar els rols sexuals quan la nostra idea és que s'han de diluir els rols sexuals. Que hem de ser persones i cadascú que faci el que pugui, que estimi com vulgui, que es vesteixi com li doni la gana, però que no maxaquin a ningú. Perquè penso que això amb uns anys tindrà unes conseqüències tremendes! De fet, ja s'està veient amb la qüestió de les esportistes, que ja estan reclamant a les competicions femenines que entren noies transsexuals, però que tenen estructura masculina, i clar guanyen perquè tenen una musculatura, i l'altre dia veia un... pues, si tu fas l'ADN d'aquesta persona, surt masculí, des dels cabells a les ungles a la punta del peu, i bueno, pues una dona, que visqui com una dona, però que no s'operi.

29. Veus diferència entre gènere i sexe?

Sí, sí. Penso que el sexe és biològic i material; de fet, jo també vinc del marxisme i soc materialista, és un fet material. Neixes amb unes característiques i el teu cos és d'una manera o d'una altra, i el gènere és una construcció idealista, ideal, vull dir, és cultural, és ideològica, però no és tangible. És inventada. El que pot ser bona, és com les religions, vull dir, però això no pot dominar el discurs.

30. Si és així, l'orientació sexual en quin s'hauria de basar?

L'orientació, clar, jo penso que hi ha un fet sexual del qual ets i una altra cosa es el desig, que pot ser divers. Jo puc ser una dona, jo mateixa, jo soc lesbiana. Soc una dona, tinc les característiques d'una dona, m'agraden les dones. Vale, i podria ser, jo que sé, el desig sexual pot ser variat i també pot ser, que és veritat que hi ha un sector de gent que és transsexual, existeix, i hi ha crios que neixen hermafrodites, que no se sap si tirarà cap aquí o cap allà. Que abans ho decidien els metges, els hi tallaven, i això s'ha de tindre amb molt respecte, però s'ha de cuidar d'una manera, a mi em sembla, amb profunditat i amb molt d'estudi, no patatim patatam! al calaix d'una cosa o una altra! El desig és desig i pot ser molt variat, la cultura influeix i el món en el qual et mous, i per exemple ara soc lesbiana, però al principi no ho era, perquè potser no ho sabia tampoc. A la meva època no existien, i ni se t'acudia, i després, pues, ja al conèixer més, pues, vale, ara jo m'he decantat cap això, però penso que la possibilitat de la bisexualitat i de les relacions, al capdavall, les relacions són humanes i els afectes poden ser fluïts, que a mi em semblaria lo més normal. Ara, hi ha gent que es decanta molt amb un desig o amb un altre, bueno, pues això és respectable. Ara, que això hagi de modificar la teva corporalitat és el que jo no veig clar.

31. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perquè fos efectiu?

Potser explicant històries reals, es poden explicar exemples de coses que passaven, perquè, clar, totes aquestes històries que contem, les píldores que deia jo ara, ho demanàvem als... com que estaven prohibides... als nois que estudiaven medicina. Els hi demanaven les píldores i te les venien o te les donaven, si eren amics, però que un mes prenies una dosi i l'altre mes prenies una altra, perquè clar, eren marques diferents i era com comprar droga, i això ara és com absurd, però així funcionava a la meva generació.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

32. Actualment, en quins fronts feministes continues activa?

Bueno, ara estic molt a la política local jo, m'estic introduint al Grup de dones d'aquí, que a totes ja les coneixia a moltes de la meva època. La Mercè Ciutat, la Carmina, l'Anna Ariño, totes aquestes ja eren de la meva època que van començar. Ara n'hi ha més i de més joves. M'he incorporat amb les dones d'aquí i el que passa que no he treballat massa, perquè, clar, jo vaig vindre molt cansada. Em vaig jubilar, vaig a Lleida i vaig pensar "descansaré, llegiré". Clar, vaig arribar també en un moment de molta activitat política i ha set inevitable, suposo que per tendència, d'enganxar-me en coses. El que ha set curiós també és que ara hem tingut que reivindicar que es faci l'avortament a la Seguretat Social i la sorpresa de que no es fes. Que 40 anys després les mateixes tinguéssim que sortir altre cop a dir que l'avortament a la seguretat social! I, bueno, aquesta cosa de les lluites que hem començat. Vull dir el feminisme ha arrencat, passa que és un 30%, i ens queda la igualtat salarial que està molt lluny, la igualtat política o de control dels mitjans reproductius, és abismal! Hi ha molta feina per fer per arribar a una igualtat real. Bueno, el cas és que encara hi han un munt de dones mortes cada any i això significa que hi ha un número molt més gran de dones maltractades, que hi han violacions, que hi han un munt de problemes que encara tot just van aflorant, però que no tenim la dimensió del desastre que és i, amb això, s'ha de continuar insistint. Vam estar demanant també la casa per dones maltractades aquí a l'Ajuntament, que ho tenen molt verd i a mi em va xocar, perquè jo soc amiga del Pueyo i de tal, i de la Sandra. La falta de projecte embarca amb una cosa què és crucial, perquè és la de les mortes a sobre la taula cada any, i bueno, «*no és un problema principal*», «*no hi han fondos*», «*no hi ha projecte no hi ha...*», i això que la gent que va participar en canvi que eren gent molt jove. Bueno, a part que les meves col·legues van fer propostes molt concretes i molt ben estructurades, molt. Encara has d'espènyer contra una paret que sembla que no es mou, quan un problema com aquest, si fossin policies o taxistes o bombers els que morissin 60 cada any, estarien tots cremen les cases. I moren 60 dones a l'any comptabilitzades, a més, perquè al número es comptabilitzen les que estan amb una relació de parentesc emocional amb l'assassí, si es mata a una dona al carrer, una prostituta, tal, aquesta no compta com a mortes de gènere, i això no fa... no fa tremolar el país. Quan es fa una estadística, no surt entre els problemes del país, i això és el que s'ha d'aconseguir.

33. Si haguessis de triar només 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà en la transició, quines serien?

Pues la Mercè Ciutat, la Maria Huguet i l'Anna Ariño, diria jo. Diria jo, perquè han estat aquí sempre, moltes vam marxar, vam fer la nostra vida i vam poder viure més tranquil·les, i elles van estar aquí sempre amb una... aguantant carros y carretas. Jo dic coses d'aquestes, perquè he viscut molt temps a Madrid i faig castellanades, carros y carretas.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 8

Entrevistada: **ANNA ARIÑO GARRIÉ**
Data: 7 de juliol de 2021
Lloc: Beat Cafè i Soul, C/ Doctora Castells 36
Modalitat: presencial, enregistrament parcial i enviament per e-mail

1. On vas néixer?
En la maternitat de Barcelona al maig de 1951.

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc. durant la teva infantesa i joventut?
No va ser fàcil, el meu pare i la meva mare es van canviar diverses vegades de lloc de residència durant la meva infantesa fins als 15 anys un peregrinar, en nou destins... va crear inestabilitat emocional, dificultats de fer amistats, solitud... vaig créixer amb un pare violent i amb una mare educada en un convent per monges, molt influenciada pel seu confessor espiritual.

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?
Sense cap dubte, la meva infància i joventut em van posicionar en el feminisme, el meu naixement i la meva infància em va fer prendre consciència molt aviat, les experiències viscudes en primera persona de menyspreu a les dones em van fer sentir malament des de molt petita. No acceptava com la meva mare i d'altres dones del nostres entorn vivien amb por, anul·lades

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

pel marit, no eren elles, les havien exclòs; només eren aptes per portar criatures al mon i ser criades del marit i em vaig prometre a mi mateixa que no acceptaria mai un home maltractador com el meu pare.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

Era difícil als anys seixanta per a una noia amb l'entorn mencionat poder estudiar. Recordo que el capellà d'Alguaire, un dels pobles on vaig viure, va proposar als pares anar interna i poder estudiar: negativa del patriarca. Uns anys més tard, jo mateixa proposo al pare anar a estudiar i a treballar a Barcelona: un no rotund, per aquella època estava vivint en un barri de la perifèria de Tarragona. Em vaig espavilar i després de treballar en fàbriques i botigues, vaig poder entrar a treballar a l'Hospital Joan XXIII, evidentment després de fer el servei social (adoctrinament de les dones per part de la secció femenina de la falange espanyola). En aquest cas, sí el ser dona va determinar la negativa del pare a deixar-me anar a estudiar a Barcelona.

5. Com et definiries política, social i ideològicament?

Sempre he estat una dona d'esquerres; és on m'he sentit més còmoda. La meva classe social, soc treballadora, ara jubilada. Em considero sobre tot feminista radical, per això he lluitat i continuo fent-ho contra un sistema que fa milers d'anys ens ha sotmès a les dones: el patriarcat.

6. Quan et vas començar a interessar per qüestions polítiques?

Quan vaig anar a viure al barri de Bonavista-Tarragona, l'any 66 hi havia molt immigració que venia d'Andalusia i Extremadura, com pots imaginar, hi havia moltes mancances de primera necessitat. Els i les joves ens reuníem al teleclub, un local que pertanyia a l'església on hi havia algun capellà obrer. Vaig començar a implicar-me activament en la lluita social per les necessitats del barri i la lluita antifranquista per les llibertats i per la democràcia. Alguns familiars molt propers van ser detinguts, torturats i empresonats. En aquells anys comença l'activisme social i polític. Vaig formar part de la JOC i també de Plataformes Anticapitalisme i també de CCOO.

7. A l'hora de triar ideologia política vas tenir en compte la consideració que aquesta tenia de la dona?

No, en aquells anys, com t'he comentat, era la lluita contra la dictadura, els partits eren il·legals, eren les persones que ens organitzàvem de diferents ideologies. Jo en vaig guiar per aquest principi, però sí és cert que els dirigents dels partits en la clandestinitat i l'exili, eren majoritàriament homes. També vull afegir que en aquella època no em vaig sentir rebutjada per ser dona.

8. Què era més important per a tu, la lluita política o la lluita feminista?

Mai em vaig sentir inferior a cap home. En aquells anys en les reunions clandestines no havia sentit mai la paraula feminisme, de fet, tots els llibres estaven controlats pel règim i no teníem accés als llibres que a la resta d'Europa parlaven de la lluita de les dones, estem parlant de mitjans dels anys seixanta. Ara sí tens l'opció. A principi dels anys setanta és quan em vaig instal·lar a Lleida i vaig entrar a militar al PSUC, a finals del 73. En aquells anys continuaven la lluita homes i dones contra el franquisme.

9. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

L'any 75 un grup de dones de diferents partits ens vam començar a organitzar-nos, vam crear l'associació provincial de dones ens van organitzar en les vocalies de dones dels barris per lluitar per millors condicions de vida i reivindicar serveis públics per facilitar-nos millors condicions de vida, va ser la primera llavor de lluita feminista a Lleida. L'any següent serien les primeres jornades feministes de la dona a Catalunya. Franco mor al 75 i les primeres reivindicacions van ser tornar a conquerir els drets i llibertats que tenien en la república, que van perdre durant la

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

dictadura. Dret al treball, al divorci, dret al propi cos, l'avortament lliure, anticonceptius, educació sexual per sortir del concepte de reproductiu com a sexualitat, etc.

10. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

Els homes dels partits d'esquerra eren masclistes, era el reflex de la societat i l'educació del rol que el nacionalcatolicisme ens havia adoctrinat. Podria explicar alguna anècdota d'algunes companyes i filles de comportaments masclistes que avui serien expulsats del partit o sindicat i també de la relació de companys envers el feminisme.

11. Quin era el paper i la importància de les dones en aquestes organitzacions polítiques (principal-decisori o secundari)?

Parlo dels partit i sindicat en què servidora militava. Tinc que dir que el meu partit el liderava una dona, en les primeres eleccions democràtiques i també va encapçalar la llista del partit, a nivell de càrrecs en general predominaven els homes, però les dones que no acceptaven el rol de mestresses de casa ens vam implicar en l'acció i decisions que es prenien formant part dels comitès polítics i donant la nostra opinió, doncs la majoria venien de la lluita clandestina, aquestes tenien un paper decisori.

12. Us tenien en compte a l'hora de prendre decisions o us sentíeu en una posició d'inferioritat?

Personalment no em vaig sentir mai en una posició d'inferioritat, és cert que amb alguns companys amb càrrecs importants i fora de les reunions els agrada fer l'acudit fàcil que encobert pel que avui s'anomena micro-masclismes, que no els deixava passar ni una, jo els hi contestava que per mi la lluita feminista no era cosa de riure, era molt seriosa.

13. Si és així, n'éreu conscients? Us revoltàveu per aquest motiu o us resignàveu?

Sí era molt conscient, les jornades feministes juntament amb les companyes feministes ens havia ajudat a obrir els ulls i vèiem amb claredat i ens revoltàvem... i tant! Conscientment mai he estat una dona resignada.

14. Si reivindicàveu una millor posició, éreu escoltades?

Puc dir que sí érem escoltades i anàvem amb compte. Una altra cosa era el tarannà d'alguns dirigents que ens donaven de menys pel fet de ser dones. Dissimulaven... però recordo una anècdota en què se'm va qüestionar el fet d'anar la tercera de la llista en unes eleccions municipals; en aquells anys els partits d'esquerres i sobre tot les dones militants s'exigia un percentatge de dones a les llistes: en dèiem discriminació positiva. Comentari d'un dirigent sindical del moment: que hem de posar dones florero? En aquella època jo era secretària general de sanitat a Lleida, presidenta de la Junta de personal de l'ICS a Lleida, representant en la mesa de negociació de sanitat de l'ICS de CCOO, responsable de la secció sindical de CCOO de l'hospital universitari Arnau de Vilanova i responsable de dones d'ICV a les terres de Lleida... florero florero... como que no.

15. Has patit discriminacions pel fet de ser dona a l'àmbit professional?

Treballava per l'administració pública i es cobra segons nivell d'estudis i el lloc de treball assignat.

16. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

Va ser l'any 76 de les Primeres Jornades feministes en què vam participar i col·laborar activament. Va ser impressionant veure el paranimf de la universitat central de Barcelona ple de dones que teníem i lluitaven pels drets i la igualtat de les dones. Vaig tindre molt clar que totes

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

les preguntes i situacions que vaig viure en el passat per les quals em vaig rebel·lar, mentres anava creixent com a dona, era amb la lluita feminista i fins avui.

El meu naixement i la meva infància m'han marcat la consciencia de ser feminista. Soc feminista des de que tinc consciència, les experiències i la vida viscuda dins i fora de la meva família m'han fet rebel·lar i prendre consciència com a dona molt jove, a principi dels anys seixanta uns anys de molta repressió i manca de llibertats amb un règim que havia acabat amb els drets aconseguits per les nostres àvies en la República.

Aquella societat basada en uns principis que menyspreaven a les dones no m'agrada, em feia sentir malament i no ho volia acceptar, aquelles dones vivien anul·lades pel marit, l'estat i l'església. El maltractament i assassinats a les dones estava normalitzat i passaven desapercebuts, les dones restaven totalment excloses de la vida pública en tots els camps.

La religió va jugar un paper important en el model patriarcal i de la manipulació amb les dones a traves del confessionari i els capellans podien tenir influència, de fet, la van utilitzar per conformar-les a continuar amb el marit en cas de violència, era justificada… "potser el fas enfadar….ve casat de la feina…. no el facis enfadar… fes cas del que et digui e teu marit..." etc

Aquesta educació basada en el sotmetiment al marit em va despertar a lluitar contra aquest model opressor en vers al meu gènere i a la lluita feminista.

El meu referent del que guardo un record entranyable i del model com a dona, va ser la meva avia, dona republicana, que va viure segons els seus principis; de molt petita, ja veia comportaments diferents entre la generació de l'avia i la mare: la mare va rebre una educació que adoctrinava a les dones sons el règim franquista, que la principal meta de la dona era ser bona mestressa de casa.

Les situacions viscudes com a dona l'educació que vaig rebre a l'escola, a l'església, em van fer adonar que no volia ser ni viure com la meva mare i d'altres dones, no veia cap diferència entre un home i una dona, en tot cas el gènere. No he volgut mai estar sotmesa a cap home.

Durant els anys foscos del franquisme vaig estar lluitant colze contra colze amb homes i dones per millorar les necessitats bàsiques del barri, a l'hospital reivindicant millores assistencials i salarials he format part d'organitzacions clandestines des de l'any 66 JOC, Plataformes Anticapitalistes, PSUC, CCOO …. Activista social, sindicalista i feminista….

A començaments del anys setanta, em vaig organitzar amb un grup de dones militants d'esquerres, comunistes, independentistes i antifranquistes que compartíem ideologia feminista, que ens vam organitzar en primer lloc per lluitar a favor de recuperar els drets polítics, socials i d'igualtat que tenien les dones en a República. Vaig estar organitzada a l'Associació Provincial de Mujeres, l'Associació Catalana de la Dona; en aquest primers dos anys anàvem als barris i pobles de Lleida a contactar amb dones interessades en fer xarxa feminista, parlant, escoltant-nos en tot allò que ens unia per lluitar per els nostres drets.

El any 76 vam col·laborar i participar en les Primeres jornades feministes de la Universitat de Barcelona activament; va ser impressionant veure el paranimf ple de dones que teníem i lluitàvem per els mateixos interessos; es va debatre i reivindicar sobre el dret a l'avortament, al divorci, contra l'adulteri, el dret a la sexualitat de la dona…

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

En aquells anys era la responsable de la sectorial de la dona del PSUC. Recordo que al mes de tornar de les jornades vaig participar en un míting que vaig ser molt crítica amb els companys del partit per d'hipocresia que demostràvem en la relació amb les dones que era molt masclista.

En aquell any vam formar el Grup de dones de Lleida, vam llogar un local per organitzar-nos, el qual va ser un lloc de referència per crear complicitats entre dones del grup i donar assessorament i acompanyament a les dones que venien a parlar amb nosaltres i les més valentes que es van atrevir a denunciar maltractaments dels marits o companys. En aquells anys no havia cap servei ni municipal ni estatal que donés solucions a la violència masclista (agressions, violacions...), també acompanyaves a moltes d'aquestes dones a presentar denúncia a la comissaria de policia, que, si anaven soles, en general la mateixa policia els feia desistir de presentar denúncia.

Tampoc existia cap centre d'orientació sexual ni planificació familiar. El nostre Grup de dones facilitàvem adreces de clíniques per les dones que decidien actuar, inclús, les acompanyaven en el cas que no tinguessin a ningú. En aquelles dates, vam fer manifestacions a favor de l'avortament lliure i gratuït, que va estar recolzada per molts partits i entitats de l'època, les nostres manifestacions no van agradar a l'extrema dreta: ens van incendiar el local no una, sinó dos vegades, ens van pintar les parets, ens insultaven per telèfon, ens enviaven cartes indecents i amenaçadores...

Tot i aquests contratemps ens vam organitzar i lluitar per aconseguir a Lleida un centre de planificació familiar i orientació sexual per reivindicar el centre de planificació, vam fer diferents debats, manifestacions... vam ocupar l'entrada de la Paeria de Lleida, algunes de nosaltres amb els fills i filles. Vam aconseguir reunions amb tècniques de l'ajuntament per expressar i donar la nostra opinió de com havia de ser el funcionament del centre, se'ns va tenir en compte les nostres aportacions i punt de vista feminista. La inauguració va ser un guany del grup de dones de Lleida, que es va aconseguir gràcies a la lluita feminista.

Entre els anys 80 i 90 i després d'anys de mobilitzacions lluitant per la creació d'una casa d'acollida per a dones maltractades també van promoure la posada en marxa del servei.

En l'actualitat les Dones de Lleida, amb noves incorporacions continuem existint perquè les dones no hem aconseguit la plena igualtat i reconeixement d'aportacions que hem i estem fent les dones, lluitant per la plena igualtat que hem aconseguit, encara que, reconec, que estem avançant, en aquesta societat que continua sent patriarcal.

Actualment estem lluitant, entre d'altres, per un centre de primera urgència per a dones i infants víctimes de violència masclista, una reivindicació que fa temps negociem amb l'Ajuntament de Lleida.

He participat en diferents taules rodones, el meu primer míting va ser el 24 de juny de 1976, quan militava al PSUC i formava part de comitè local amb la responsabilitat de la secretaria de la dona a Lleida (el partit comunista encara era il·legal): la conferència portava per títol «problemes actuals i futur democràtic».

També en diferents mitjans de comunicació premsa, radio i TV (actualment tertuliana juntament amb altres companyes del Grup de Dones de Lleida a Lleida TV) per la meva condició de dona sindicalista, feminista i activista social.

Manifestacions, per diferents motius, per la pau, contra les centrals nuclears, vagues generals i aturades per demanar millors condicions laborals i assistencials...etc.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

El 2 de febrer de 2012 el ministre Lluis Gallardón prepara la llei de l'avortament més dura de la democràcia, contra la llei de terminis que va aprovar el govern de Zapatero, aquesta llei va ser un ressorgiment del moviment feminista arreu de l'estat i també es van fer nombroses accions davant de la seu del PP i també manifestacions per la retirada d'aquesta llei, que es a fer al any 2014 el govern de Rajoy va confirmar la retirada de la mateixa, Gallardón va dimitir. Vam ser les dones amb la nostra lluita les que vam aconseguir-ho.

A Tarragona vam formar part de l'organització e la Plataforma Feminista 5N contra les violències masclistes, com a Grup de Dones de Lleida amb el lema « Un Crit Contra la Violència Masclista» organitzada arreu de Catalunya i el País Valencià.

Al desembre de 2017 vam denunciar al raper Arce Perroviejo, un cantant que a les lletres fa apologia de la violació, les agressions i l'assassinat a les dones, a banda de la protesta davant la discoteca La Nuit, també vam informar als acompanyants dels menors, sobre les lletres del cantant.

Apart del Moviment Feminista, estic vinculada a ANC, Omniun Cultural. En els últims anys he participat en diferents manifestacions durant el procés i després del cop d'estat espanyol contra Catalunya, he format part del voluntariat del 9N i també del referèndum de l'1 Octubre. He participat en l'organització de l'acte a Lleida "Cap dona en l'Oblit" de dones per la independència, en solidaritat amb les dones preses i exiliades i per demanar la seva llibertat.

Hem estat a les presons on estan les preses polítiques catalanes per donar suport i demanar llibertat a les preses polítiques i exiliades.

Actualment estic i estem molt actives contra la violència masclista: estem demanant el recurs imprescindible a Lleida d'una casa de primera urgència per a dones víctimes de violència masclista; en aquest moment, tenim presentada una sol·licitud (després de presentar moció fa un any i al desembre una licitació a l'Ajuntament de Lleida en ple de 27 de desembre), demanem una audiència pública sobre el model de centre de primera urgència, que fa temps demanen i que és urgent i necessària per a les víctimes de violència masclista.

Em van proposar la medalla a la solidaritat de la ciutat de Lleida que vaig rebre al maig de 2018 en la que diferents entitats de Lleida van recolzar suposo que hi ha moltes dones anònimes que també han treballat i lluitat i que serien mereixedores. No obstant estic agraïda d'aquest reconeixement per la votació favorable de les entitats.

Ara mateix consulto els digitals *el Público*, algun article penso que fan periodisme d'investigació, i últimament està apostant per un periodisme igualitari més feminista.

La Directa, un diari molt crític amb el sistema, de fet, funciona com a cooperativa, he llegit algun article crec que en temes de gènere és el mitjà que aconsegueix una millor equitat en el món de la comunicació, sobre tot en el llenguatge inclusiu i no sexista. Aquest seria el més feminista des de la meva òptica.

Alguns diaris catalans com *VilaWeb, La República, Catalunya Radio, TV3* són mitjans que han evolucionat favorablement en el tractament dels temes de gènere.

De fet, són els que consulto habitualment, els diaris digitals i els mitjans públics catalans.

El tema dels mitjans de comunicació, com a dona feminista, és i ha estat una lluita contínua primer per trencar en els estereotips home-dona, el trencament de la publicitat sexista, la violència masclista... la forma en què s'expliquen els conflictes tenen una gran influència en com

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

són entesos per l'opinió pública, en el cas de la violència masclista, el tracte que la premsa està donant és de culpabilitzar la víctima en les imatges, vídeos, expressions concretes, crea concessions en què fins i tot es victimitza l'agressor (cas de la manada) i es culpa i responsabilitza a la víctima, crec que aquestes qüestions creen consideracions com que la violència masclista es limita a casos afillats, en lloc de considerar-la un problema sistemàtic i una responsabilitat social (de totes i tots). En un mitja estatal vaig veure una notícia que em va preocupar i molt en la pàgina de la portada una notícia d'una dona que havia mentit en una denúncia per maltractament (les denúncies falses es donen en un percentatge insignificant), una notícia que torna a victimitzar els agressors. El més greu de tot això va ser quan en les pàgines del mateix diari, surt la notícia de l'assassinat d'una dona en mans del seu company... sense paraules.

Les xarxes han estat un gran avenç en el sentit positiu de difusió de totes les accions que fem com: feminaris, premi de fotografia feminista Leonor Pedrico, concentracions i manifestacions, debats, presentació de llibres, etc.. que fem i pugem a les xarxes (abans era penjada de cartells) ens ha facilitat el poder accedir més ràpidament a la informació també les accions immediates. La vaga internacional del 8 març 2018 no hauria estat possible sense les xarxes socials. La part negativa seria la difamació, amenaces de violació, inclús assassinats per desconeguts, que utilitzen l'accés a internet com un espai d'agressions masclistes, l'anomenat ciberassetjament contra les dones, especialment contra nosaltres, les feministes. Un exemple del nostre grup: el 5 de maig vam presentar una denúncia per assetjament a la víctima de a manada, a *Foro coches* i *Burbuja* els quals havien filtrat dades personals imatges de la víctima de la manada; la web neonazi ens va insultar per haver protegit la víctima, els insults no els repetiré, però ens van insultar, van penjar fotos nostres a la xarxa... aquesta seria la part més negativa del que comentava d'amenaces i difamacions etc...

Penso que a pesar d'aquesta part negativa i d'altres, els mitjans i les xarxes socials són un espai de denúncia feminista, quan el sistema no funciona; exemple: METOO va ser un desencadenant que serà un punt d'inflexió contra la violència masclista que va recolzar la vaga de totes el 8 de març passat, a l'estat espanyol la sentència de la posada en llibertat amb fiança en les xarxes es va manifestar un creixement de malestar social per aquest fet amb crítiques als jutges necessàries.

És important centrar l'atenció en el gènere informatiu per a millorar la visibilitat de les dones i fer-ho positivament en la precisió, la pluralitat en la pràctica periodista en pugui detectar els prejudicis de gènere que penetra subtilment en la informació a través del llenguatge, els judicis de valor en les percepcions i aptituds i la manera com s'enfoquen.

No es tracta de crear una paritat forçada, es tracta de millorar la manera en què les dones som vistes, sentides i llegides als mitjans, de trencar els rols de gènere estereotipats que atribueixen funcions socials desiguals a home i dona, per simple de ser-ho.

No reconèixer les desigualtats de gènere és assumir automàticament que el món masculí representa els valors universals i això equival a excloure a nosaltres, les dones, del relat i a marginar-nos.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 9

Entrevistada: **Mª ÁNGELES CALERO FERNÁNDEZ**
Data: 22 juliol 2021
Lloc: Aula Edifici Rectorat Universitat de Lleida
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. L'any 1975 i la transició, tu només eres una adolescent. Quins records tens d'aquella època política?

A ver, yo recuerdo muy vivamente el día en que murió Franco, porque yo tenía 13 años y nos mandaron para casa. Fuimos para el colegio y nos mandaron para casa y había una sensación como de temor generalizado. Y la situación posterior, hasta que hubo elecciones, pues esa no la recuerdo tan vivamente. Pero lo que sí recuerdo es cuando yo estaba en COU, que era en el curso 79-80, pues que había muchas manifestaciones y que había, pues, casos de gente herida por bolas de goma y que eran muchas las cosas que al mismo tiempo estaban reclamando y, entonces, por eso había muchas manifestaciones, porque había cosas muy distintas aunque en la ciudad era bastante tranquilo, pues en Barcelona y en ciudades más grandes. Aquí no había tanto movimiento.

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc durant la teva infantesa i joventut?

Bueno, eso es una pregunta muy genérica. No sé realmente a qué te refieres. Si te refieres a un entorno social, a ver… En primer lugar, mi familia es reducida, porque venimos de fuera y yo llegué aquí con cinco años y teníamos... Pues estaban solo mis padres y mis hermanos, de modo que la relación familiar era una relación muy pequeña, porque solo veíamos a nuestra familia, sobre todo materna, en vacaciones, en verano. Eso hizo que, de alguna manera, como familia fuéramos muy… muy piña, porque no teníamos más gente. Al mismo tiempo, lo que generó en todos mis hermanos, pues, fueron unas relaciones de amistad muy estrechas con gente de nuestra edad. Vivíamos en las afueras de la ciudad y había mucha tranquilidad, podíamos jugar fuera de casa, pasábamos muchas horas fuera de casa, y no había, pues, peligro de que te atropellaran, ni había peligro de que te raptaran, ni había peligro de que te robaran, porque los casos eran poco frecuentes. Entonces era una ciudad muy tranquila. Yo lo recuerdo pues como una época muy entrañable.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

Bueno, sí. Esto tiene que ver con mi familia directamente, porque la madre de mi madre decía que, esto me lo explicó mi madre, decía que ella hubiera querido vestirse por los pies. Mi abuela decía que ella hubiera querido vestirse por los pies, porque ella nació en el siglo XIX, en donde las mujeres se vestían con falda, i para ella vestirse por los pies (la falda se ponía por arriba), para ella, vestirse por los pies era ser hombre y ella decía que ojalá hubiera nacido hombre, porque el hecho de ser mujer ella lo percibía como muy reduccionista, o sea, lo percibía como muy limitante. Porque mi abuelo hacía cosas que ella no podía hacer por ser mujer. Y ella consideraba, pues, que eso no era justo y eso se lo transmitió a sus hijas, y mi madre que se casó de mayor, bueno de mayor para la época, porque se casó con 26 años, que, en aquella época, era ser muy mayor, porque su hermana se casó con 19, sus hermanos también se casaron con menos de la edad que ella tenía y, pues, ella había hecho… tenía su pequeña empresa, porque era modista y profesora de corte y confección y tenía, pues, un taller y, bueno, pues ella se ganaba la vida. Cuando se casó, lo tuvo que dejar todo, porque mi padre por su trabajo se trasladó, y entonces vinieron aquí, y aquí era muy difícil que mi madre pudiese crear otra vez su negocio, porque no era conocida, porque aquí ya había muchas modistas. Ella echaba de menos no tener independencia económica y ella, por la educación que había recibido, sentía que no tenía derecho a tomar decisiones porque no traía el dinero a casa. Ella tenía esta idea, y nosotras siempre le decíamos, pues somos tres hermanas y un hermano, y claro las chicas le decíamos que eso no, que no, que no importaba porque ella aportaba su trabajo en la casa. Nos hacía la ropa, se ocupaba, pues, como todas las amas de casa de todo lo demás, pero, además, como modista, nos hacía la ropa y ella siempre quiso que las chicas tuviéramos carrera universitaria. Mi padre consideraba que era suficiente con que acabáramos el bachillerato y COU, hiciéramos oposiciones y luego nos casáramos, porque, a fin de cuentas, pues nos mantendrían; tendríamos un marido que nos mantendría y seguramente dejaríamos de trabajar y tal, pues como había hecho mi madre. Sin embargo, mi madre quería que pudiéramos ser independientes económicamente, porque ella lo percibía en su vida como una limitación también. Ella estaba en mejores condiciones que su madre, porque su madre, por la época en la que estaba, tenía muchas prohibiciones sociales que ya no tenía mi madre: podía comprar, si quería, podía viajar, si quería, podía… Y mi abuela no, necesitaba el permiso del marido. Ella estaba, mi madre estaba en una situación mejor, pero claro, le faltaba esa independencia económica, y quiso que todas tuviésemos carrera y tuviéramos una profesión bien remunerada porque ella no quería que fuéramos modistas como ella porque decía que era muy duro, que era muy duro ser modista y quería que tuviésemos una carrera, yo que sé, ser médico, ser, pues lo que hemos sido, ¿no? Casi todas, bueno, todas somos profesoras, pero ella quería que, y esto sí que lo he oído mucho en mi casa, he oído estos comentarios de mi madre de cuando nos peleábamos porque ella quería comprar algo, mi padre le decía que no, y ella decía: “vale pues no”, y nosotras nos enfadábamos y decíamos: “¿y por qué no, y por qué, mama y por qué?”, y ella nos decía esto: “si yo lo ganara, me sentiría con derecho para poder tomar decisiones”.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

Hombre, yo creo que sí, porque, en primer lugar, por una limitación familiar. Nosotros somos 4 hermanos y mis padres no tenían dinero para que todos pudiéramos estudiar fuera y, yo soy la tercera, y después de mí viene un chico. Entonces, en primera instancia delante de mí había dos que si tenían que irse fuera pues se iban a ir fuera y luego tenía al chico detrás de mí, al que daban preferencia por ser chico. Por esta idea que te he dicho que mi padre consideraba que no era necesario estudiar más que tener una cultura para ser mujeres, con una cierta cultura, pero que no era necesario más, porque, si acaso, que aportáramos algo económicamente a la familia, pero que no fuéramos el sostén familiar. Y nada. Pues eso. Lo que pasó fue que yo quería estudiar física. Yo quería estudiar física, porque quería dedicarme a la astronomía. Quería estudiar física. Pero mi hermana mayor ya iba. Ella estudiaba en Barcelona y pues todavía faltaba saber qué iba a estudiar mi hermana la segunda. Y yo no podía estudiar física, para estudiar física, me tenía que ir de Lérida. Mi hermana mayor se gastaba la mitad del sueldo de la familia y era evidente que yo no podía irme fuera. Entonces tuve que estudiar lo que había aquí. Sí, y además, ya te digo, al ser la tercera, si mi hermano no se hubiera ido, hubieran dado prioridad a mi hermano. Así que lo cierto es que mi hermano estudió fuera y eso me limitó. Y yo creo que es por el hecho de haber nacido chica y además en el orden en el que nací. Porque si hubiera sido mi hermana mayor, me hubiera ido fuera. Entonces allí se juntaron el orden familiar y el sexo. Pues, fui cambiando. Una vez vi que no podía estudiar ciencias, porque no quería estudiar las ciencias que

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

había en Lérida… no quería estudiar medicina, porque me daban mucho miedo los cadáveres y había medicina forense y yo no quería tocar un cadáver, y luego, no me apetecía nada. Agronomía no me apetecía nada, así que estudié filología porque, pues, eso, en este caso fue más una decantación de gustos. Pero sí que sospecho que esa decantación pudo pues darse por aquello por lo que nos alentaban a lo que nos alentaban. ¡Ah! pero yo de todas maneras estudié en un colegio de niñas, hasta segundo de bachillerato, hasta segundo de BUP. En ese colegio de niñas pues no, no había diferencias entre unas y otras, así que diríamos que la mayor parte de mi formación no nos decantaron para nada porque no era una escuela mixta.

5. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

En esa época, pues, era el aborto libre. En aquella época era el divorcio. En aquella época, pues era el que las mujeres tuviéramos, pudiéramos usar anticonceptivos. Era en aquella época, bueno, la libertad relacionada con el cuerpo, con nuestros cuerpos. Y la no dependencia de los hombres. Que pudiéramos deshacer un matrimonio y que, bueno, y que pudiéramos, pues, volver a empezar. Evidentemente, en el caso del divorcio también beneficiaba a los hombres. Está claro, porque un divorcio se produce porque un matrimonio no funciona. Y no funciona generalmente por las dos partes. Creo que eran esas tres las más importantes en esa época.

6. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

Sí, lo siguen siendo. Desde mi punto de vista, han… han maquillado bastante bien lo que dicen y lo que hacen, pero en el fondo yo creo que no. En el fondo yo creo que no se lo creen, porque, sino, habría más cobertura, las ayudas, las leyes llegarían más lejos, se arriesgarían más y además ahora que todos dicen que son feministas, ¿sabes? como que han devaluado el concepto de feminismo, ¿no? Me parece que ahora feminista es cualquiera. ¿Y los de izquierdas? Los de izquierdas venían de una tradición de lucha obrera en donde la prioridad era una lucha de clases sin percibir que dentro de los sexos había también una lucha de clases, que realmente el conflicto entre los sexos era también un conflicto de clase y de eso no se dieron cuenta. Bueno, pues, porque por la educación, por el hecho de ser hombres, ¿no? Y les costó mucho, les costó mucho. Fue una un gran avance que al poco tiempo de estar los socialistas en el gobierno se creara el Instituto de la Mujer. El Instituto de la Mujer supuso un avance porque ya íbamos visibilizando. Una institución que con el nombre ya quedaba claro cuáles eran sus funciones. Y ese fue un gran logro. Y luego, pues evidentemente todos los demás derechos de las mujeres, el del aborto, el de las píldoras y, bueno, y todo lo demás que ha venido, las leyes de protección de las mujeres, etcétera. Pero, bueno, siempre ha tenido que pasar algo muy gordo, ¿sabes? para que la conciencia social se despertara y entonces nuestros gobernantes no quisieran quedarse en la cola de la de este despertar social.

7. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

Feminista, yo creo que feminista debería de serlo yo… ya por lo que oí a mi madre. O sea, para mí fue un golpe en la cara. Mi tesis doctoral, yo hice mi tesis doctoral sobre los refranes que hablan de las mujeres. Y claro, como los refranes ahora no están tan vigentes, no tienen tanta vitalidad, aunque algunos sí. Quise hacer una visión histórica y entonces me ocupé del refranero tradicional. Por lo tanto, desde Edad Media hasta la actualidad. Y pues me dediqué a vaciar todo tipo de refraneros. Sí, y fuentes que recogían la fraseología española. Aquí todos aquellos refranes que ¿por qué? Porque directamente o metafóricamente hablaban de las mujeres. Claro, cuando me puse a clasificarlos por temas, pues, claro, me di cuenta de que la mayoría hablaban muy mal de las mujeres y que muchos alentaban al maltrato de la mujer, alentaban al sometimiento de las mujeres sin necesidad. Bueno, hablo de la violencia física, de la violencia psicológica, pero también el sometimiento social. Claro, que te encuentres sobre un corpus de casi 11000 refranes, y que pues a lo mejor el 1 por ciento como mucho, ¡como mucho! hable bien de las mujeres y que da igual los estados, o sea, igual las niñas que las mozas, las jóvenes, las ancianas, igual el estado civil. Pues que soy monja, que soy soltera. Igual la actividad laboral, ¿no? las hilanderas, las costureras… les da igual, da igual. Siempre se hablaba mal de las mujeres. Y leyendo a Joan Amades en el refranero catalán... ¡En el refranero catalán leí una cosa que me pareció tan, tan, tan, tan, tan evidente! Decía que ¿cómo podía ser que las mujeres hubieran permitido esto? Que ¿cómo podía ser que hubieran tolerado estos refranes cuando tradicionalmente han sido las mujeres las que han transmitido la oralidad y esto es todo oral?, que ¿cómo no se habían rebelado las mujeres?, entonces eso, más todo esto relacionado con toda la teoría lingüística sobre las relaciones entre

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

lenguaje y pensamiento, entre el lenguaje del imaginario social, el ver los estereotipos de género tan clarísimos en el refranero y la supervivencia de todos esos estereotipos y cómo sigue imperando en la mente de las personas, pues me hizo saber. ¡Fue como una bofetada! Yo ya tenía algo allí sembrado y de repente floreció todo de golpe y me di cuenta de que esto era un desastre. Y además, cuando, cuando observé que mi tesis doctoral parecía no ser tan valiosa como una tesis de gramática o como una tesis de… ¿Sabes de qué es? ¿De fonética o incluso de pragmática? No, la mía era de lingüística, pero hablaba de las mujeres. Pues no tenía tanto valor como cualquier como si hubiera hecho cualquier otra cosa. Yo había hecho mi tesina de sociolingüística allí. Eso era maravilloso. Eso era digno. Eso era muy valioso. Eso era una gran aportación al conocimiento. Pero lo que yo había hecho sobre los refranes de las mujeres no era algo que tuviera mucho valor. Claro, yo me encontré así. Pues sí, yo he trabajado con el mismo rigor, con el mismo método científico. Basándome también en una serie de teorías. He desarrollado ciertas teorías en el campo del refrán negro, etcétera, etcétera. ¿Y por qué esto no tiene el mismo valor? Entonces me choqué también con la incomprensión y la infravaloración de los estudios de género por parte de los de los colegas del mundo científico. Pues todo eso, claro, hizo diríamos que radicalizarme, si es que soy radical, que no lo creo. Pero bueno, sí.

8. Quan comences a la universitat com a estudiant, quin era el paper i la importància de les dones, en les organitzacions universitàries, ja sigui d'estudiants o de professorat?

Bueno, piensa que yo al estudiar filología tenía casi más compañeras que compañeros. En aquella época, pues teníamos delegados y casi siempre eran delegadas, ¿no? porque éramos más chicas que chicos, pero sí que te puedo decir que el primer año, los primeros días de clase, me encontré con un profesor que me irritó mucho. Yo me sentaba en primera fila porque no veo muy bien y quería estar cerca de la pizarra. Y estaba con esto, en primera fila, con todas las compañeras con las que había ido al mismo colegio, a pesar de que luego nos separamos en el bachillerato y un profesor hizo una gracieta. Una gracieta. Una gracia que no me sentó nada bien. Nos vio en primera fila un montón de chicas y luego un montón de chicas por detrás porque éramos 80 en clase, más o menos, éramos 80 en clase y por delante estábamos casi todas las chicas. Los chicos estaban mucho más para atrás ir y el profesor hacía un barrido y queriendo hacerse molón, hacerse el molón y divertido, ¿no? Y dice: "Oye, hay muchas chicas aquí" y dice, y dijo algo así como "mejor os vais a casa porque les vais a quitar el trabajo a los chicos". Y luego, al cabo de un rato, hacía otra gracia, la gente se rió y yo, yo… La gente se rió porque lo tomó como una broma. Sí, seguramente era una broma, pero a mí no me sentó nada bien y al cabo de un rato dijo: "Bueno, si alguno de vosotras quiere sacar buena nota, que sepa que no me va a poder conquistar" o algo así, dijo. Y yo, ya, aquello fue el acabose. Ya, cuando dijo eso, la gente: "¡Ja, ja, ja!" Y yo pensé: ¡Será imbécil! O sea, sí. Bueno, pues eso fue mi primer contacto con un aula universitaria, con un... con un profesor universitario, en lo que tiene que ver con el… con temas de género. ¿Sabes? Me sentó fatal y a este profesor sus asignaturas las rehuí toda la carrera. En algún caso, no pude. A pesar de que era buen profesor, porque era buen profesor. Pero a mí, ya… O sea, yo ya lo crucifiqué. Ya dije "yo con este tío no quiero nada". Yo no percibí diferencias, porque tampoco era muy consciente de esas diferencias. Pues yo no percibí diferencias, porque creo que en aquella época todavía no era muy consciente realmente. Y es que a veces les digo a mis alumnas: "yo sí que era consciente de que no había podido estudiar lo que había querido estudiar". Pero allí estaba el balance entre, como te he dicho antes, mi orden familiar y el hecho de que tenía un hermano después. Y claro, allí no sabía muy bien qué pesaba más y qué no. Sí que evidentemente, pues, en otras cosas familiares cómo hacer la cama, que cuando llegué a una edad determinada, mi madre nos dijo que le hiciéramos la cama a mi hermano, y entonces yo le dije a mi madre que yo no le hacía la cama porque él ya tenía manitas para hacérsela. Y, por ejemplo, cuando empezó a salir mi hermano, siendo más joven que yo, pues también me enfadé porque a mí me habían dicho que era una cuestión de edad, que yo no podía hacer ciertas cosas porque todavía no tenía la edad. Y luego, de repente, mi hermano más joven que yo podía, lo podía hacer. Entonces yo era consciente de ese tipo de cosas porque las estaba viviendo o las había vivido. Pero no era consciente de otro tipo de cosas de las que he sido después. Entonces yo no tengo… no recuerdo que prestaran, por ejemplo, más atención a los chicos que a nosotras, pero sí que estaba bastante extendido… que no había ninguna chica brillante. O sea, las chicas éramos estudiosas. Pero que la brillantez estaba en ciertos chicos, que no necesariamente sacaban las mejores notas. ¿Sabes? Pero ellos eran brillantes en… sobre todo, en literatura. Ellos eran brillantes en literatura. Y puede que lo fueran, porque algunos de ellos después han sido escritores y poetas, algunos reconocidos. Y a lo mejor

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

los profesores de literatura atribuían brillantez solo a eso y no a otro tipo de cosas. Por ejemplo, podría ser que fuera, pero sí que es verdad que, retrospectivamente, si yo echo marcha atrás, pues sí que veo que había como una especie de solidaridad masculina. No porque nuestros profesores eran casi todos hombres, los de literatura, al menos, una solidaridad masculina entre ellos, como un comadreo o compadreo. Como un compadreo entre ellos y nosotras… pues no, si acaso éramos, pues eso, estudiosas, que en mi caso lo que decían era, pues seguro que la Calero lo hace bien, pide los apuntes a la Calero, por ejemplo, de alguna asignatura y no se los pedían a veces a los brillantes. ¿Me entiendes? O sea, dicen que dices… o incluso algún brillante que te pedían los apuntes a ti o te pedía un trabajo. ¿Oye, me dejas tu trabajo para echarle un vistazo? Pero no, no, eso es mirando retrospectivamente y entonces ni me lo planteaba. Y no, no percibo eso que después he sabido que pasaba, ¿no? ¿Qué decirte, que tienen más interlocución con los chicos que con las chicas? ¿Qué, si tienen que sacar a alguien, sacan a un chico? Que yo eso, en eso no me fijaba. Pero así, retrospectivamente, sí que creo que la huella que tengo es esa, que entre nosotras no había ninguna brillante en nuestra clase. No se le atribuía brillantez y alguna lo sería probablemente, alguna. Yo creo que sí, algunas sí. En inglés, por ejemplo, había una que era muy brillante, pero no sabes…

9. Quan ja t'incorpores com a professora a la Universitat de Lleida, quina era la situació? Havia millorat? Hi havia discriminacions per raó de sexe?

Ahora las que tienen una beca de investigación, o sea postdoctoral, si tienen un hijo, tienen las 16 semanas de descanso maternal o de permiso maternal. En mi época, si tenías una beca de investigación no te podías quedar embarazada, porque, como tuvieras un bebé, tenías tú que seguir, que seguir haciendo las tareas correspondientes a tu beca y no podías disfrutar de un permiso de maternidad y nada de permisos de lactancia ni nada por el estilo. En la universidad no había. Mira, yo, por ejemplo, te estoy hablando de cuando tenía 42 años, tuve a mi hija cuando tenía 42 años. O sea que fíjate, porque entré con 26 años o 25 años, o sea que fíjate los años que llevo acá, pues con 42 años tuve que cesar de un cargo para disfrutar de mi permiso de maternidad. Yo era secretaria, yo era secretaria de la Facultad de Letras y tuve que cesar de mi cargo porque las profesoras funcionarias no podían mantener un cargo mientras estaban con un permiso de maternidad. Las contratadas sí, pero las funcionarias no, eso es un ejemplo. Mi hija tiene ahora 16 años, así que ¡fíjate! Es decir, que no hace tantos años en los que yo me encontré con ese problema. Ahora, ahora las becarias tienen permiso de maternidad y también, si tienen que ocuparse de un familiar, también tienen permiso. Pero seguimos sin poder tener ciertos permisos cuando tenemos proyectos de investigación financiados. Todavía no, por eso la carrera académica está… esta mañana que en el Consell de Govern nos han presentado un informe de los cinco años, un informe por cinco años de la investigación en la UdL y se ha visto por sexos el porcentaje de proyectos de investigación de no sé qué. Claro en la franja entre los treinta y tantos y los cuarenta y tantos las mujeres producen muy poco. ¿Sabes? porqué o tienen los hijos o ya los han tenido. Reducen la producción porque no hay ninguna ayuda, ningún incentivo. No, no te reducen docencia para poder ocuparte de la investigación. No, no, sabes. Así que todavía hoy tenemos mucho qué recorrer. Pero imagínate cuando yo entré en el año, bueno, no me acuerdo que si debía tener 25 o menos, tenía menos. Ya no me acuerdo. Entré en el 88 como profesora, pero antes ya había entrado como becaria. Entonces pues según los datos, pues había muy pocas mujeres. Las mujeres no tenían... Había muy pocas catedráticas. Yo fui una de las catedráticas, o sea, yo fui catedrática con 40 años. Ser catedrático con 40 años era relativamente normal, pero ser catedrática con 40 años era algo casi que era muy sorprendente. Evidentemente, yo no tenía hijos, los tuve después. A veces, claro, todas las que habían tenido hijos, ¿cómo iban a ser catedráticas a los 40? Así que bueno, que con estos ejemplos que te doy puedes ver cómo estaba la institución, la universidad.

10. L'any 1990 neix el Seminari Interdiciplinari d'Estudis de la Dona de la Universitat de Lleida. Tu n'eres una de les fundadores. Per què el vau crear? Com van ser els seus inicis?

Pues mira, en aquella época, pero poquitos años antes, se había creado el Instituto de Estudios de las Mujeres de la Universidad Autónoma de Barcelona, de la Universidad Autónoma de Madrid, de la Universidad de Granada y aquí en Lleida éramos Estudio General, Estudio General, la Sexta División de la Universidad de Barcelona. Había una profesora de historia que era Eulalia de Vega Masana, que estaba muy interesada en los estudios de género y creó el Grup d'Estudis Històrics de la Dona y tenía un grupo de mujeres que algunas de las cuales hoy están en grupos feministas muy, muy conocidos en la ciudad, que eran estudiantes o que

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

habían acabado la carrera y que estaban muy, muy interesadas y tenían mucha afinidad con todo esto y muy comprometidas. Y entonces se creó este grupo. Pero Eulalia de Vega, pues contactó con varias profesoras de distintas, de distintas áreas de conocimiento de las que le constaba... Empezó por la Facultad de Letras, una de Geografía, y Filología, una de Antropología, pues entró en contacto con nosotras para ver si podíamos hacer algo más interdisciplinario y con la idea de que la institución, la universidad, nos arropara y pudiéramos crear algo como el Instituto de Estudios de las Mujeres de la UAB, porque en la Universidad de Barcelona, y nosotros pertenecíamos a la Universidad de Barcelona, no había nada parecido y entonces queríamos crear un Instituto de estudios de las mujeres. Pero en el año 90 ni es inimaginable que quien gobernara la Universidad de Lleida, que en realidad no era la universidad, que era el Estudio general, creyera en un proyecto como este. No te digo, yo defendí mi tesis doctoral en los 90 y ¡no te digo que la gente se creía que yo había hecho una cosa de menor categoría, solo porque eran refranes y porque además eran de las mujeres! A saber, pues en ese contexto, en ese contexto, ¿qué apoyo institucional íbamos a tener una mierdecilla de división?

Y nada, cinco profesoras muy jóvenes. Bueno, la antropóloga y yo éramos las más jovencitas. Las otras tres están todas jubiladas. ¡Pero, pero, bueno, que pues no! ¿Entonces qué hicimos? Pues tomamos el ejemplo de alguna otra universidad donde crearon una asociación universitaria llamada Seminari y allí sí que nos permitieron tener la sede social en la UDL. Y una de las primeras cosas que conseguimos fue crear el Centre de Estudis i Documentació de les Dones, que era una biblioteca, y que pretendíamos que promoviera la investigación de género. Pero conseguimos subvenciones para tener material informático y para tener libros, pero tardamos mucho tiempo en tener un local. Cuando ya tuvimos el local, pues ya, bueno, ya el Seminari hacía muchas cosas, pero investigamos más bien cada una de manera independiente. Era muy difícil encontrar proyectos de investigación que fueran al mismo tiempo de historia que de derecho del trabajo, de geografía humana, que de antropología, que de lingüística. Hicimos sobre todo muchas cosas relacionadas con la docencia para introducir la perspectiva de género en la docencia y para que hubiera cursos de temas de género. Y tuvimos un proyecto docente Erasmus, con universidades europeas. Un módulo docente que se llamaba Sócrates, no Erasmus. Estuvimos tres años trabajando e hicimos cosas estupendas. Hicimos muchísimas cosas desde el Seminario, proyectos de colaboración internacional, campañas para trabajar la violencia de género, que eran europeas. Hicimos muchísimas cosas, pero no podíamos generar proyectos de investigación. Entonces lo creamos. En este contexto de vacío en casi toda España, no espero de iniciativas que para nosotros eran un modelo. Y entonces, justo muy cerca de la creación de nuestro Seminario, se creó la Asociación Universitaria de Estudios de las Mujeres y también fuimos parte fundadora y la secretaria primera era miembro del Seminario Interdisciplinar de Estudios de la Dona, que era Sílvia Puertas. Y bueno, como que nos sentíamos apoyadas entre todas nosotras y sentíamos esa corriente de sororidad. Sabíamos que no nos comprendían dentro de nuestras respectivas áreas de conocimiento. Pero entre nosotras nos ayudábamos, nos alentamos y aprendimos muchas las unas de las otras.

Quines persones formaven part a l'inici? Només dones o també homes?

¡Uy! Cuando… cuando creamos el seminario como asociación, solo teníamos un socio que era un profesor de antropología. Solo un socio. Y no hallé, no hemos llegado a tener ninguno más. Bueno, tienes cosas importantes, creo yo.

Quines coses importants va aconseguir el SIED?

Piensa que el SIED fue el germen de lo que hoy es el centro Dolors Piera. El centro Dolors Piera ya es una unidad estructural de la Universidad y conseguimos, conseguimos crear desde mi punto de vista, conseguimos… por insidiosas, ¿sabes? Por estar ahí, dale que te pego, dale que te pego... Nos llamaban algunos, nos llamaban "las protestonas", ¿no? con ese calificativo peyorativo. Puede que alguno lo dijera de manera afectuosa, pero como si nosotras lo único que hiciéramos, lo único que hiciéramos fuera protestar. Pero sí que llevábamos una guerra de guerrillas. O sea, todas teníamos muy claro que no podíamos dejar pasar ni una. Y entonces participábamos en todo aquello en lo que creíamos que podíamos participar. Conseguíamos muchísimas cosas. Fuimos a Pekín, a la cuarta Conferencia Mundial de las Mujeres, al Fórum. Estuvimos en la Marcha Mundial de las Mujeres del año 2000. O sea, hemos estado en muchísimos sitios. No siempre todas, pero siempre una representación de nosotras que luego venía con una… con mucho oxígeno

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

y con mucha fuerza. Y nos retroalimentamos. Y yo lo vivo como un gran enriquecimiento personal, afectivo, también profesional, también de conocimiento. Y creo que sin nosotras no hubiera existido el Dolors Piera. Se hubiera creado finalmente, porque la ley lo exigía, una unidad de igualdad. Pero no tendríamos la biblioteca de estudios de las mujeres, no tendríamos el Centro Dolors, tal y como está. Y aquí, trabajando en lo que trabaja, investigando en lo que investiga, si nosotras no hubiéramos estado, yo estoy absolutamente convencida, y además con la fuerza, la inteligencia de las que eran mayores que yo, de las veteranas de la línea de Pepa Bru y también, cómo no, de Silvia Puertas que aunque somos de la misma edad, sabían muchísimo más que yo y sigue sabiendo muchísimo más que yo de todo esto.

Creus que els objetius que us vau plantejar al principi es van assolir?

Éramos muy… éramos muy optimistas y seguimos siendo optimistas. Esta mañana hemos tenido un debate en el Consell de Govern sobre un una tarea que han asignado al Centro Dolors Piera, que desde mi punto de vista no le corresponde y que desde mi punto de vista lo que hace es diluir lo que es el centro de Dolors Piera. Y cuando hablábamos, después, me han llamado las técnicas del Centro Dolors Piera para hablar conmigo sobre lo que había pasado. Me decía, me decía una de las técnicas que les han hecho una propuesta, diríamos, para capear un poco la situación. Y me decía, me decía una: "me pones mucha presión, me pones mucha presión para negociar". Y yo le he dicho, yo le he dicho, "pero vamos a ver, creamos el Centro Dolors Piera, que no pudo ser un centro de estudios de las mujeres de promover la investigación y la docencia. Tuvo que llamarse Centro de Igualdad de Oportunidades y Promoción de las mujeres, que luego le pusimos Dolors Piera para ver si dejaba de decirse lo otro. ¿No, digo? Allí, perdimos una de las batallas. La guerra no la perdimos, pero perdimos una de las batallas. Digo, hicimos un reglamento de violencia. O sea, para erradicar la violencia de género, para tratar la violencia de género en la Universidad de Lleida. Y no nos dejaron que quedara manifiesta. Qué eran, que se consideraban, pues, faltas leves, faltas graves, faltas muy graves. No pudimos conseguir que quedara explícito cada uno de ellos, a pesar de que la propuesta que hicimos fue una propuesta legal, o sea, hecha por un abogado. Es decir, que conocéis… con asesoramiento jurídico, que no nos la podían tumbar jurídicamente y que además estaba avalada por la Generalitat. Pues no lo conseguimos. Digo, bueno, pues ganamos una guerra, pero perdimos algunas batallas. Lo mismo nos pasó con…". Le he ido dando ejemplos de cosas que no hemos podido conseguir al 100 por 100. No nos tiene que quitar las ganas de seguir peleando. Y yo creo que una cosa que nos caracteriza es ser incombustibles, y el ser incombustible es lo único que ha hecho que esto siga para delante. Es evidente que la incombustibilidad agota y que en cierta medida no hemos encontrado durante muchísimo tiempo relevo generacional. Ha habido unas décadas sin relevo generacional. Y el actual relevo generacional creo que tenemos un salto demasiado grande y que hay una falta de…, diríamos, que a las que tenemos mi edad o mayores nos considera fuera de onda, como que lo que nosotras defendemos es un poco viejo, pasado de moda. Ahora son otras cosas y siendo las mismas cosas con otras manifestaciones y creo que nuestra experiencia, lo que nosotras podemos ver que no veis, la nuevas generaciones, es un valor que no hay que desperdiciar y creo que tenemos que conseguir aproximarnos, porque esa brecha tan grande… es un problema dentro del feminismo.

Quines van ser les principals dificultats o obstacles?

Pues la resistencia masculina. Y la resistencia de muchas mujeres que no entienden por lo que estamos luchando. Primero el desconocimiento, segundo, la resistencia. Los compañeros no se creían lo que decíamos, y las compañeras tampoco. También hemos tenido mucha resistencia femenina, con el argumento siguiente: yo he podido llegar, yo no he tenido ningún problema. Pues vale, menudo argumento. A ver, era, pues, eso, des de mi punto de vista, desconocimiento, educación, resistencia a perder privilegios, miedos, miedo a "¿éstas donde nos van a llevar? o ¿qué van a hacer o qué vamos a tener que hacer nosotros?". Yo creo que éstas han sido las principales resistencias por las que no han considerado realmente el contenido de lo que decíamos. Si lo hubieran considerado y hubieran tenido empatía, pues, tal vez se lo hubieran presentado... ¡Fíjate, que hicimos un cuestionario para una investigación desde el centro Dolors Piera y algunos profesores no… no quisieron contestar! y hubo un profesor que cuando acabó, me manda un mensaje y me dijo que contestado ese cuestionario, se había sentido peor persona de lo que creía que era. Porque las preguntas eran pues… que tenían que ver con sus comportamientos en la vida cotidiana, sus aspiraciones, su entorno. Y me dijo eso. Y entonces pensé: "¡Ostras, puede que lo que nosotras decimos o hacemos les ponga a ellos un espejo delante!" Entonces a nadie le gusta verse mal reflejado y a nadie le gusta salir de su espacio de

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

confort. Yo creo que nosotras generábamos eso, y se sigue generando eso, y que esa es una de las causas de rechazo que tienen todavía algunas personas.

Quina evolució va patir la asosiació durant aquests trenta anys?
¿La evolución? Bueno pues tengo que decirte que esta asociación está en horas bajas, porque nosotras teníamos como objetivo que se formara un centro como el Dolors Piera, y cuando ya se creó discutimos si nos disolvíamos como asociación. Entonces no nos disolvimos, porque sigue habiendo subvenciones que solo pueden pedir asociaciones. Entonces como asociación podemos pedir subvenciones que el centro Dolors Piera, por ser una institución pública, no puede pedir. De esta manera seguimos haciendo un servicio a la Universidad, al entorno, a la sociedad nuestra. Pero, claro, ya no tiene ni el movimiento que tenía ni nos reunimos ni hacemos nada de lo que se hacía. Celebramos el 25 aniversario de una manera muy *light*, que fue aprovechar que el ayuntamiento nos dio una placa y no hicimos nada así especial, porque estamos 4 gatos, precisamente porque dejamos de hacer cosas. Y hace unos días vinieron unas parlamentarias del Parlament de Catalunya del PSC y quisieron visitar el Centro d'Estudis i Documentació de la Dona y hablando con ellas me di cuenta que hay que hacer algo. Que el SIED o lo matamos ya, o lo disolvemos, o tenemos que hacer algo. Tenemos que darle una cierta visibilidad de una manera que tampoco nos requiera demasiado esfuerzo porque hay, o sea, ya todas empezamos a tener una edad en la que ya no tenemos ni la misma capacidad ni el mismo aguante ni la misma resistencia. Ya eso de hacer 2 o 3 cosas a la vez ya no, ya no. Y ya no puedes estarte hasta las 3 de la mañana un montón de días seguidos. Ya no, el cuerpo ya te pasa factura. También pues estaría bien poder captar a gente más joven y que hubiera una relación transgeneracional y que fuera empezando por algo más lúdico que hiciera sentirás más un colectivo, un grupito. Pero a saber qué podemos llegar a hacer…

Quines altres asosiacions o entitats han sorgit en l'àmbit universitari? Creus que els objectius han canviat?
¿De las asociaciones universitarias? Bueno, es que hay pocas. Que yo sepa nosotras somos una y luego está la de *Alumni*. Me parece que no hay una asociación universitaria más en la UdL. Y esta se creó hace pocos años y tiene apoyo institucional, así que tiene una vida bastante animosa y enérgica porque hacen muchas cosas, nosotras claro, es difícil. Como ya está el centro Dolors Piera, así que... Yo son las que conozco, si hay alguna más no, no la conozco.

Quina és la teva vinculació actual amb el feminisme en l'àmbit universitari?
Pues mira, por ejemplo esta mañana, ¿qué quieres que te diga? en el consell de govern. Yo estoy en el consell de govern como directora de departamento, de departamento de filología clásica, francesa, hispánica. Como representante de los directores y directoras de departamento, pero tampoco como representante de los mismos, porque es una situación muy rara. Yo cuando dije, cuando me dijeron "tienes que estar", dije "¿en calidad de qué? ¿Yo voto como qué?" Y entonces me dijeron "no, tu votas como María Ángeles Calero". Digo, "¡ah, bueno! pues si voto como María Ángeles Calero y no como directora de departamento, ni como representante de directores de departamento, pues también hablo como María Ángeles Calero".
Entonces hoy he dado una lección de feminismo en el Consell de Govern, ¿me entiendes? Pues ya está, o sea porque lo que, lo que se estaba debatiendo, desde mi punto de vista, no es tolerable. Luego, por ejemplo, pues, como directora de departamento, pues, a ver, promociono los estudios de género, como profesora, pues, tengo asignaturas de género. Y también como profesora, pues, he hecho todo lo posible, pues, para que haya titulaciones de género para participar en ellas. Y para, pues, cuando no estaba en el seminario y después, cuando el seminario estaba en pleno apogeo, pues organizando todo tipo de cosas, pues todo, todo lo que, todo lo habido y por haber, desde exposiciones, como la exposición del voto femenino, hasta pues hasta cursos hasta de todo, de todo.

11. La teva dedicació a la lluita feminista en l'àmbit universitari t'ha passat alguna mena de factura?
Sí, ya te digo que al principio era, era, resultaba bastante difícil que me tomaran en serio como investigadora y he tenido que tener una doble vida como investigadora. Igual que se habla de la doble jornada, pues yo he tenido que tener una doble vida como investigadora, y sigo teniéndola. Es decir, yo sigo investigando y publicando en temas de género, pero no puedo hacer solo eso. Tengo al mismo tiempo que dedicarme a otras cosas que están en la cresta de la ola. Pues, cuando estaba en la cresta de la ola la lexicografía, pues hacía

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

lexicografía, cuando está en la cresta de la ola el español como lengua extranjera, pues estoy investigando en ello. Entonces tengo proyectos de investigación que son proyectos de investigación de diccionarios, de español como lengua extranjera, de sociolingüística, y luego tengo mi otra vida, porque… porque, si solo presento publicaciones de género, pues depende de quién me evalúe me considerará, considerará que es válido o no es válido.

Además, los estudios de género… el problema que tengo con los estudios de género es que las revistas valoradas de estudios de género están en inglés, y tienes que escribir en inglés, en inglés nativo. Yo no tengo… mi inglés, o sea, mi inglés instrumental es limitado, porque yo soy de la época del francés. Entonces yo estudiaba francés, estudio italiano, porque me gusta, ¿no? Y lo acabé. Inglés lo he estudiado a trompicones y me manejo medianamente, pero yo no puedo redactar un texto en inglés. Y me ha salido muy mal la experiencia de pedir que me lo traduzcan, ¿sabes?

Así que mis publicaciones en temas de género no cumplen los estándares que se llaman, pues, estándares de publicaciones, salvo que consiga publicarlos en otro tipo de publicaciones que son, que no son específicas de género. En cambio, en mi ámbito, claro, sí que hay muchas publicaciones en inglés, pero yo soy de hispánicas, tenemos publicaciones muy buenas que puedo publicar en castellano y, por lo tanto, pues no tengo problema. Pero fíjate, tengo que tener una doble vida, así que mira si estoy condicionada.

12. I en general has patit discriminacions pel fet de ser dona en l'àmbit professional?

Bueno, ya te he comentado el hecho de que, de que no se contemplara en las becas la posibilidad de que las mujeres pudieran ser madres. El hecho de que, pues eso, era madre y no tenía ciertos permisos ni tenías ¿sabes? El hecho de que el cuidado de la familia siga recayendo en las mujeres que, y que, y que no haya suficiente apoyo institucional para que ese cuidado no afecte negativamente la vida profesional. En nuestro caso es docente e investigadora ¿sabes? Porque la docencia te la apañas, pero la investigación te pasa factura, te pasa factura. Los años de crianza te generan, pues, una menor producción, y eso yo lo he vivido por la edad que tengo. Ahora las generaciones más jóvenes ya tienen una situación un poco mejor, porque gracias a Dios, aparte de que los políticos, pues cómo se tienen que poner la medalla, ¿no? Pues diríamos que promueven ciertas leyes, pero sobre todo porque han llegado mujeres a ciertos sitios, y al llegar mujeres a ciertos sitios que han tenido que pasar situaciones y no son pocas, porque cuando hay pocas hay muchas que diríamos que se han masculinizado, no, pero cuando ya hay muchas y hay diversidad, pues encuentras todo tipo de mujeres, también mujeres que no… que no han adoptado el rol masculino, y esas mujeres que han sufrido, pues diríamos que están más…, o sea, comprenden mejor, tienen más empatía y además luchan, porque eso que ellas han sufrido no lo sufran las que vengan detrás. Entonces, poco a poco eso se va mejorando y gracias a Dios que es así porque tenemos que acabar con esta diferencia que te decía en producción científica y con el hecho, porque la producción científica va después ligada con los tramos de investigación, va después ligada con las acreditaciones para ascender en la carrera universitaria. Claro, es que todo eso te mediatiza. Por lo tanto, sí que hay un elemento de base y es que unos años de tu vida tienes dificultades que no te facilitan.

Porque fíjate, podía ser tan sencillo como bueno, pues sí, sí, sí. La investigación no te la pueden… por lo que sea, pues oye, das menos docencia ¿no? Es decir que la que es madre, pues, durante 3 años, en lugar de dar 21 créditos, 24 créditos, pues da 9 créditos o da 6 créditos. Que se dedique a la crianza y a la investigación, porque además la investigación va a ayudar a la propia Universidad, porque ayuda a la financiación de la Universidad. Ayuda para, ayuda a que tengamos, pues, a que podamos concurrir a ciertas subvenciones. Pues ¿no tiene interés la Universidad en que investiguemos? Pues que se habilite sistemas alternativos que puedan ayudar a las… que se tenga ingenio, que… que se… que se nos exima de ciertas cosas, para que podamos rendir en otras ¿no? Porque además la sociedad también necesita hijos ¿no? También necesita, y por el momento los paren las mujeres y los gestan las mujeres, ¿no? Y les dan de mamar las mujeres ¿no? Y al menos hasta cierto momento, pues la lactancia, pues si es natural, pues tiene que dársela la madre también. También, bueno, mi hija no ha tenido lactancia materna y no, y se ha criado muy bien, ¿no? Así que… bueno.

13. I discriminacions en l'àmbit personal, social?

Bueno, ya te he dicho que… a ver, discriminaciones no lo sé, pero sí he tenido que aguantar cosas que no he querido…, que… que preferiría no haber oído.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Por ejemplo, eso que te he comentado siendo estudiante, cosas que he oído de compañeros que dices "esto está de más". Porque a ver, y yo que sé, que… que te tengan que valorar por la ropa que lleves. Por el aspecto que tienes, si te pintas o no te pintas, ¿sabes? Si… si vas femenina o no vas femenina. Que hagan, pues eso, valoraciones que no hacen con hombres. Eso es discriminación también ¿no? Que yo me tenga que preocupar si he pasado varias noches en vela porque o he tenido a mi hija enferma, o yo he tenido mucho que trabajar y que ¿me entiendes? Y que no pueda ir hecha una pena, porque tienes que tener mucho cuidado con tu aspecto o que… o que tenga que tener cuidado con cierta ropa que llevo, ¿no? Porque vas a estar de espaldas a los estudiantes, por ejemplo, ¿no? Que no me pueda vestir como me dé la gana porque puedo tener algún comentario soez de alguien que… que a lo mejor no se atreve a decírmelo a mí, pero sí que sé que se lo dicen entre ellos o se lo dicen, ¿me entiendes? Cosa que no dirían bueno, no lo sé. Ahora las chicas jóvenes… no sé si lo dirán de un profesor…. Pero, pero no sé, ¿me entiendes? Que… que toda la cuestión del aspecto que tienes que tener, que tienes que estar siempre estupenda y que… y que no puedes parecer vieja ¿sabes?
Pues todo eso es… es un… es atroz y eso es una discriminación estructural y es una… y es un… un sinvivir que nos acompaña a las mujeres y que, y contra el que es muy difícil luchar, ¿no? Por ejemplo, hace unos días voy a comer con gente que hacía mucho tiempo que no veo, me dice uno: "¡*Uy, tienes más canas*!". Pues vale. Y las seguiré teniendo, esas y más ¿me explico? Porque no me da la gana teñirme ¿me entiendes? También es cierto que para la edad que tengo, tengo pocas ¿no? Porque mi madre a mi edad tenía el pelo blanco, prácticamente blanco y no sé yo si tuviera completamente blancos… pensaría lo mismo. ¿No? Pero… pero ¿me entiendes? que piensas: "¡Hablemos de otras cosas! ¿no?". Y era una comida de compañeros, de compañeros y que se supone que teníamos que hablar del trabajo. ¿De verdad me tienes que decir si llevo canas? ¿Y se lo… se lo dices al fulanito que tengo al lado, si tiene más canas o no?

14. **Creus que les coses han cambiat i han anat a milllor, o creus que encara hi ha molta discriminació? Com veus la situació actual?**

Bueno, bueno, bueno, han ido a mejor. ¡Como no, es que eso no se puede negar! Además, yo lo siento como un logro en el que he participado, sabes, me siento muy orgullosa de haber participado en esto.
Que... ¡y se ha avanzado mucho! Es que yo pienso en lo que te he dicho que decía mi abuela, "ojalá me hubiera vestido por los pies", ¿no? Y que se quejaba de que mi abuelo venía del trabajo y se iba con los amigos a la Vega. La Vega es un bar que es una zona de Toledo, ¿no? Y que se iba a la Vega a tomarse algo con los amigos y a jugar a las cartas y tal, y ella se tenía que quedar en casa ¿no? ¿me entiendes? ¡Hombre! desde mi abuela, claro que nació… es que nació por allí, por la guerra de Cuba, ¿sabes? Nació en la independencia, pues, fíjate, hasta ahora, que tendría pues ciento y pico años ¿no? Que tendría 130 años, por ahí, claro, andaría 130 años. Imagínate todo lo que se ha hecho: las mujeres estamos o sea, podemos estudiar en la Universidad, podemos viajar. Ya te he dicho que mi madre, o sea, mi madre, tuvo mucha, o sea, pudo ejercer derechos que no pudo ejercer mi abuela. Yo he podido ejercer derechos que no ha podido ejercer mi madre. Tú, con la edad que tienes y mi hija podéis ejercer derechos que a nosotras nos ha costado conseguir. Pero falta, ¡claro que sí!

15. **Algunes activistes lleidatanes son considerades en diverses investigacions com a referents feministes durant la transició democràtica. Creus que la gent de Lleida sap el que van fer i el que van significar?**

No, pero es que un problema del feminismo es que no nos hemos sabido vender ¿sabes? Hemos aprendido una cosa. Hemos aprendido una cosa. Y esto nos lo han traído las historiadoras. Y es conservar la documentación. Eso lo aprendimos, aprendimos que había que dejar constancia de todo lo que habíamos hecho. Pero lo hemos visto en perspectiva histórica, ¿sabes? No como… o sea, no hemos sido capaces, no hemos hecho marketing, no hemos hecho marketing y yo creo que somos unas perfectas desconocidas.
Mi hermana me explicaba, una de mis hermanas que trabaja en el Instituto Ronda, en el IES Ronda, me dijo un día, hace muy poquito, me dijo que había estado escuchando en una de estas… no sé si es en uno de estos programas de TV Lleida a unas chicas jóvenes, pues hablando de cosas de feminismo y tal. Y entonces me dice, me dice: *"¿qué me dices? ¡si esto lo decía mi hermana hace 30 años… que lo decía mi hermana.*!" Y el problema es que, pues, eso, llevamos 30 años diciendo cosas y al no haber ese relevo generacional yo creo que estamos… que no, ¿no?

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Y nosotras no nos hemos sabido vender. Fíjate, hicimos el 25 aniversario y no hicimos ninguna web. Porque podíamos a ver hecho una página de Wiquipedia, ¿no? ¡Mira que es fácil hacer una página de Wiquipedia, Seminari dels Estudis de la Dona! ¿no? Ahí con fotografías, con todos los nombres, con todo lo que hemos hecho. ¡Fíjate si llenaríamos páginas en el Seminari! o sea en… en la Wikipedia; o hacer una exposición o hacer… no, no. Fíjate, o sea, o sea, hemos sido todas unas mujeres muy prácticas. A ver, un… por fin, a… esto hay que hacerlo, esto hay que hacerlo, hay que conseguirlo: lo hacemos, lo terminamos, y ¡ala, a otras cosas! Lo hacemos, los terminamos, y para otra cosa. Y así hemos ido, ¿sabes? Y no y nada, no nos hemos dado ni bombo, ni platillo, ni nada, ni nos hemos puesto medallas. Pero ya te digo, es que yo echo la mirada atrás y pienso que hay que estar orgullosa de lo que hemos hecho. Nadie nos conoce, casi nadie sabe lo que hemos hecho.

Pero bueno, da igual, da igual, pero sí que para las siguientes generaciones, igual que nosotras, aprendimos que hay que guardarlo todo. Las siguientes generaciones, que además viven en la… en el mundo mediático ¿no? Pues, que aprendan, que aprendan que hay que… que tenemos que dar bombo y platillo a todo lo que se hace, porque es estar constantemente en la mente de las personas ¿no? ¡Mira, mira lo que han hecho, mira lo que han dicho, mira lo que...!

Pues eso ha sido, yo creo que uno de nuestros principales fallos, y el no conseguir captar, pues, a nuevas generaciones que creyeron que estaba conseguido todo.

16. I parlant de feminisme actual, qué podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Pues lo que te dicho antes, nuestra experiencia nos hace ver cosas que no veías como siempre, o sea cualquiera. O sea la experiencia, la edad, no? La edad y lo que has vivido, no solo la edad, porque hay personas que no han tenido, por circunstancias, pues muchas posibilidades de vivir cosas, ¿no?

Es, sobre todo, lo que has vivido, ¿no? La experiencia, que eres, que eres, perro viejo ¿sabes? Que estás escarmentada, que has pasado por muchos fracasos, y que te has vuelto a levantar. Y eso da una perspectiva que no tiene quien todavía no ha vivido suficiente. Entonces no hay, no hay que infravalorar la experiencia, no hay que infravalorar la teoría. Porque ahora muchas chicas jóvenes que dicen que son feministas y que seguramente lo son, pero carecen de base teórica. Y el feminismo es una ideología. Y todas las ideologías tienen bases teóricas. Porque no se puede construir, si no es sobre ideas. Las ideas se pueden mejorar, se pueden enriquecer, se pueden cambiar, pero hay, o sea, se tienen que tener, hay que tener ideas, ¿no? Y el feminismo como una ideología que es, pues es una ideología que ha ido madurando. Y que… y que eso, pues, y que ha tenido muchas manifestaciones.

Y recuerdo la discusión entre feminismo de igualdad y feminismo de diferencia, ¿no? Ahora está, luego vino el postfeminismo, luego el feminismo de la quinta ola. Luego… ¿no? O sea, que si la tercera ola, la cuarta o la quinta ola. Y yo veo… yo, cuando…, o sea, leo lo de las olas, y yo pienso, “pues, debían ser olas sin nadie, ¿no?”. Porque, ya digo, que hay como una brecha, una brecha muy grande.

Y creo que, yo creo que podemos aportar teoría, bases teóricas. Podemos aportar experiencia y podemos aportar ideas, pero no solo las ideas de la ideología, sino ideas, pues, sobre cómo… cómo ponerlo en práctica, ¿no? Por ejemplo, porque… por eso, porque nos han dado muchas tortas.

17. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

Es que… si quieres que te sea sincera, yo ahora estoy muy confusa. Estoy en una época muy confusa. No entiendo ciertas cosas que están pasando. Precisamente, la discusión que hemos tenido esta mañana en el Consell de govern ha sido una discusión sobre algo que es confuso ¿sabes? La… diríamos que la irrupción de todo lo de LGTB+ ha venido a confundir el concepto de género. Yo, el otro día decía que, si la Real Academia nos hubiera hecho caso en el año 2001, cuando en el año 2000, perdón, cuando le propusimos que incluyera, cuando nos pidió la revisión del diccionario, cuando le propusimos que incluyera la definición de género, una acepción dentro del género, si nos hubiera hecho caso y la hubiera incluido, como todo el mundo toma la Real Academia como… como… ¿sabes? como referente, pues tal vez otro gallo nos cantara. Porque ahora género es todo, ¿sabes? Sexo es… claro. ¿Orientación de género? ¿No, es orientación sexual? ¿Identidad de género? Yo diría que es identidad sexual, no de género, no, realmente. O sea, ¿realmente alguien quiere tener un techo de cristal? Que es un…, o sea, que es uno de los resultados del género. ¿Realmente alguien que por orientación sexual… realmente quiere un techo de cristal? ¿Realmente quiere que en otros países donde las

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

mujeres están peor, tengan que ir con burka? ¿Realmente quieren eso? Porque eso es el género, o sea, esa es una de las manifestaciones del género. Entonces hay una confusión del concepto género y yo escucho discursos y no los entiendo. Porque estamos utilizando las mismas palabras con… por eso te digo que ahora estoy muy confundida, y creo que una labor va a tener que hacerse es un poco de barrido, ¿sabes? Para ver si, o si acaso, lo que decimos en lenguas extranjeras, negociar el significado. Vamos a negociar el significado porque no estamos hablando de lo mismo y yo creo que la gran polémica que hay ahora entre el feminismo y todo lo de LGTB+ tiene que ver con que no nos estamos, o sea, no estamos utilizando el mismo lenguaje. Y entonces se está achacando al movimiento feminista de insensible a las peticiones de respeto a los derechos de los LGTB+ ¿no?

No, no tiene nada que ver, lo que pasa es que el… la categoría género no puede desaparecer y la categoría género se basa en la existencia de 2 sexos biológicos. Tú le podrás añadir todo lo que quieras, pero todo eso de más, desde mi punto de vista tiene que ver con la orientación sexual, desde mi punto de vista…, que puedo estar muy, muy equivocada. Pero todo se construye sobre el hecho de que nacemos con unos, con unos genitales o con otros, y que quienes nacen con dos, sabes con genitales de mujeres y de varones, por el momento se les ha adscrito a uno o a otro. Si tenemos que reformular esto, reformulémoslo, pero tal y como está la sociedad hoy, que sigue siendo patriarcal, el género se basa en eso, ¿no? Entonces, creo, por eso te digo, que estoy muy confusa, que no sé en qué medida yo me estoy equivocando, ¿sabes? En qué medida el feminismo el…, pues, tendría que aceptar ciertas cosas que se están debatiendo, o incorporarlas dándole un enfoque nuevo, no lo sé.

Pero lo que sí sé es que no se puede diluir el concepto género, porque todavía en el planeta, todavía las mujeres tienen muchos obstáculos incluso para la vida, incluso para la vida. Por lo tanto, ¡no! Las mujeres no somos un colectivo. Las mujeres somos la mitad de la población. ¿Eh? No somos un colectivo y no se nos puede reducir a un colectivo. Y mientras… y mientras eso no se vea claro, y mientras no se vea claro que como sociedad tenemos que proteger a las mujeres y tenemos que luchar para que… para que puedan ejercer sus derechos, cualquier otra cosa, ¿sabes? cualquier otra cosa para mí entra dentro de lo secundario.

18. Llavors, aquest canvi de direcció el veus positiu o negatiu?

Ya te digo, es que yo estoy confusa. En estos momentos estoy confusa y, por ejemplo, pues intento rehuir este tema. Intento rehuirlo, porque todavía no tengo claro, es que… porque no entiendo lo que me están diciendo. Entonces, cuando llegue a entenderlo probablemente pueda posicionarme, pero en estos momentos no te puedo decir si este enfoque que se ha dado, o sea, si esta parte del feminismo que no es… diríamos, el que se ha tachado de tradicional, no sé si esta parte del feminismo que está en todo esto de LGTB+ y tal nos aporta realmente algo, algo que supone un avance o nos está limitando, pues yo no… ya te digo, que no lo sé, todavía. No te sé decir, si es una aportación.

19. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes convicciones feministes i igualitàries?

Hombre, hay moda en lo político, hay tolerancia en las instituciones. Yo esta mañana les decía que hemos pasado de ser ignoradas a ser toleradas, y ahora a difuminarnos. Ahora se nos difumina ¿sabes? en otras cosas. Yo ¿eh? no sé, que yo veo que... ¡Espera que se me ha ido el Santo al cielo! ¡Ah, bueno! sí, moda en la política, moda en las instituciones que tienen que quedar bien. Sigo, ya te he dicho antes que no, que creo que no es…, no es…, no es…, no lo no es como…, no es de convicción, sino que toca.

Y luego creo que sí, que hay moda en todo esto. A lo mejor me equivoco, pero sí que hay moda en esto de LGTB+ y también porque ahora sirve para parecer muy modernos, ¿sabes? Me refiero a los políticos, a… no te sé decir, en la sociedad, en la sociedad no te sé decir porqué. Porque, ciertamente, ciertamente es una lucha a la que hay que… a la que hay que apoyar, evidentemente.

Hay colectivos que han sufrido mucho y precisamente procediendo de un conjunto de personas que han sufrido mucho y que siguen sufriendo pues ¿cómo no lo voy a entender? ¿Y cómo no voy a sentir empatía? pero sí, la respuesta es sí. Creo que hay un componente de moda y nos lo dirá el tiempo.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

20. Què opines sobre la llei trans?

No la conozco del todo porque no me la he leído del todo. Pero ya te he ido explicando que el problema que tiene la normativa que esta mañana estábamos trabajando. Y es que el concepto género no se está utilizando de manera adecuada y al no utilizarse de manera adecuada, el resultado nos va a perjudicar a las mujeres. La ley trans puede defender los derechos de los transexuales, intersexuales y todo lo que…, y el resto de colectivos sin necesidad, sin, sin necesidad de mermar la lucha feminista y sin necesidad de mermar la lucha por las mujeres, punto. Porque las lesbianas son, son discriminadas por ser mujeres y por ser lesbianas doblemente. Las… los, los hombres que pasan a ser mujeres va a recibir la discriminación por ser mujeres, aparte de por proceder…, me explico. Es una discriminación estructural que abarca casi toda la… o sea, a la mitad de la población. Por eso creo que la ley trans podría haberse redactado, como ya he hablado esta mañana del documento que hemos… que hemos discutido esta mañana. Puede redactarse de otra manera, sin necesidad de afectar a todo lo que tiene que ver con el género, que pueda perjudicarnos a las mujeres, a la lucha de las mujeres.

21. Veus diferència entre gènere i sexe?

Sí, bueno, a mí me han enseñado... Y es lo que es, lo que he utilizado en mis investigaciones. Que el sexo, pues, es… bueno, somos una especie animal sexuada. Y nuestro… nuestra especie ha desarrollado una cultura que ha establecido una subordinación de las mujeres a los hombres.

Y ha creado toda una construcción, toda una parafernalia para que eso fuera posible, para que las mujeres pues… estuvieran sometidas a los hombres. Y eso ha llegado, pues, a incluso a considerarlas, pues como una propiedad. Como sin condición humana, sino como un animal, como… Y eso ha llevado, pues, como te he dicho, al sufrimiento de las mujeres a lo largo de la historia.

Por lo tanto, el sexo es eso con lo que hemos nacido. El hecho de que somos una especie animal sexuada. Y el género es todo…, toda esa parafernalia que hemos construido, igual que este abanico… que este abanico que es de Laos, pues tiene este aspecto y el abanico español tiene otro, ¿no? Es decir, son distintas construcciones que hemos hecho ante una necesidad. La necesidad que tenían los hombres de controlar la…, de controlar el…, los hijos, ¿no? Que los hijos fueran de uno. Para poder controlar que los hijos sean míos, ¿qué tengo que hacer? Controlar a la que es mi mujer, a la que no…, a la que se ha asociado a mí ¿no? Pues ya está. De ahí arranca, de ahí arranca todo del control de la natalidad, el control de… de quién son los hijos ¿no? Porque es evidente de quién es, o sea, cuál es la madre, es evidente. Lo que no es evidente hasta que no se han creado los test de paternidad, es quién es el padre, salvo que sea clavadito a su padre, ¿no? Así que ése es el control que sobre…. esa voluntad de control es la que ha creado todo lo que es el género.

22. Llavors l'orientació sexual en quin creus que s'ha de basar?

La orientación sexual yo creo que está basada en el sexo. Yo creo que está basada en el sexo, porque ya te digo en sí, si verdaderamente entendieran lo que es el género se darían cuenta de que van a pasarlas canutas. ¿Entiendes? que van a pasar a tener muchos problemas, que van a pasar a tener muchos problemas, sobre todo si nos estamos refiriendo a un cambio de sexo.

Es un cambio de sexo, porque si fuera exclusivamente un cambio de género, pues yo vivo como una mujer ¿no? Y yo… y yo asumo todas las limitaciones que tienen las mujeres. Vale, o asumo todos los papeles que se dan a las mujeres, vale. Pero no es realmente eso, entiendo yo. O sea para mí tiene que ver con el sexo y no con el género.

23. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perque fos efectiu?

No estoy muy segura. Yo creo… a ver, siendo… el feminismo es una ideología. Tal vez no tenga que entrar como ideología en un Instituto. Pero sí los valores del feminismo, igual que pues otras ideologías pues de izquierdas, por ejemplo, que tienen unos valores de solidaridad, que son muy buenos para la convivencia. Esos valores de respeto, de solidaridad, que tienen que ver con ideologías o incluso con creencias religiosas pues tal vez no sea necesario que la ideología feminista esté en los institutos, pero sí los valores del feminismo. Si entran los valores del feminismo, yo creo que con eso, o sea, nos damos con un canto en la frente, ¿sabes? Y el concepto de igualdad, el concepto de igualdad de oportunidades, de igualdad de trato para mujeres y para varones, todo esto es el resultado de la ideología feminista, y son valores que defiende el feminismo. Entonces yo creo que esto sí que tiene que entrar en los institutos, sobre todo, para que, bueno, para que

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

igual que se dice que no hay que ideologizar a los niños ni a los jóvenes, pues bueno, ya es suficiente con los valores.

25. Si haguessis de triar tres noms de feministes lleidatanes imprescindibles per una història del feminisme a Lleida durant la transició, quines serien?

A ver mira, yo creo que Mercè Ciutat, por ejemplo, que representaría... O también María Huguet. Estas representarían diríamos la lucha más social.

Dentro de las instituciones, pues yo diría, por ejemplo, aquí, en la Universidad, yo creo que Lali Vega y Agnès Pardell, creo, para la promoción de los estudios de las mujeres y, en el caso también de Agnes, porque el hecho de que ella haya tenido cargos políticos o el hecho de que ella fuera parlamentaria ha permitido que pudiera llevar a la práctica lo que se…, lo que aquí trabajamos desde la docencia y desde la investigación, ¿no? Y también Silvia Puertas, Silvia Puertas desde una institución como es el Ayuntamiento. Creo que es otra de las feministas. Te he dicho 5, me has dicho 3. Te he dicho 5, pero creo que estarían, yo me…, yo me considero discípula, ¿sabes? Yo me considero discípula, lo que pasa es que me ha tocado estar en la en cabecera pues porque que me ha tocado, ¿sabes? Por qué me ha tocado. Porque las que tendrían que haber estado no estaban, porque ya te digo, estaban en otras instituciones o ya se habían ido a otras universidades o pues me tocó, y bueno, yo me considero sobre todo discípula y me considero hormiguita, sabes, hormiguita en esto, ir trabajando poquito a poquito, poquito a poquito a poco.

Y por eso creo que en… Por eso te decía que me siento, a la larga me siento orgullosa de lo que hemos conseguido porque hemos estado así de hormiguitas y no lo hubiera podido hacer sin estas personas, sin estas personas que estaban conmigo, imposible hacerlo sin ellas. Que… que no hubiera, o sea, es que yo no sería lo que soy si no las hubiera conocido. Porque he aprendido mucho de ellas. Mucho, también y como no, de otras del Seminario, pues como Mercè Recasens o como Divina Salvany, que son, son compañeras que han aportado mucho y con las que, bueno, que sin ellas es que nada de lo que hemos hecho lo hubiéramos hecho, porque eran todas eran guerreras, ¿no, verdad? Todas muy guerreras, hemos tenido gente de fuera, como tu madre que también es muy guerrera y así que, bueno.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 10

Entrevistada: **SÍLVIA PUERTAS NOVAU**
Data: 16 setembre 2021
Lloc: Despatx Casal de la dona-Ajuntament de Lleida, Pl. dels Fanalets de Sant Jaume, s/n
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. L'any 1975 i la transició tu només eres una adolescent. Quins records tens d'aquella època política?
Recordo que eren uns moments de molta gent al carrer. Recordo l'institut, que hi havien moltes reunions d'estudiants en els patis. Jo anava a l'institut Joan Oro però estàvem allí els tres institut, Marius i Gili, i era molt jovent. I jo el que sí que recordo és que hi havia com a molta reunió, moltes ganes de trobar-nos i moltes ganes també de fer coses diferents, de demanar als profes de fer debats a l'aula, a classe. Bueno jo recordo això. Pensa que el primer de BUP que jo vaig fer va ser el primer curs que es va fer a Lleida, el curs que feia primer BUP, mixt. Per tant, això ja era com una mica, una gran revolució. Com a mínim el nivell educatiu. Doncs això va tindre molt rebombori, no? També el fet que les classes estiguessin nois i noies doncs, bueno, i la gent que veníem d'escoles de només de nenes, de noies, doncs, això era una qüestió nova, peculiar i bueno, que estàvem encantades de la vida. I els nois també. Això sí, que ho recordo, no? Doncs també recordo que pel carrer major també hi havia molt moviment, la gent sortint molt al carrer, sobretot el jovent. Aquesta és la visió. Aquesta tinc d'aquests anys de transició, molts grups de gent parlant, pensant, trobant-se. Coses que potser abans era difícil de veure.

2. Com era el teu entorn familiar, social, etc. durant la teva infantesa i joventut?
Jo penso que no hi ha un entorn homogeni, perquè en la meva infantesa i en la meva joventut m'he trobat amb gent més, amb un caràcter més conservador que deien que tots els canvis..., veient amb molta preocupació tots els canvis. Però també em trobava amb entorns amb gent que tenia moltes ganes de que es produís canvis reals cap a la democràcia, que hi hagués moviments socials, que la gent s'organitzés. Jo a la meva època d'adolescent he estat molt en el món de la muntanya i m'agrada molt, doncs sortir a la muntanya i ,per exemple, doncs, eren molts nois i noies que sortíem junts i que ens agradava, doncs, una mica viure la llibertat, no? Llavors també sé que en aquests entorns hi havia molta gent amb ganes de fer coses noves, diferents, participatives. Llavors penso que el meu entorn en aquesta època era un entorn com a molt divers i molt multicolor, molt amb gent molt diversa. Gent amb moltes ganes de fer coses diferents i de tirar endavant i d'engrescar la participació. Aquesta és la imatge que jo tinc.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

3. Aquest entorn personal va promoure o incitar el teu posicionament feminista?

Bueno, jo penso que el meu posicionament feminista, va ser com un punt d'inflexió el fet d'arribar a la Universitat, no? I llavors allí sí que vaig estar en contacte amb professores que una mica t'obrien els ulls sobre temes que ningú te n'havia parlat. I a partir d'aquí, doncs, comences a interessar-te per fer lectures, a fer-te preguntes, sobretot en el paper de les dones a la història, doncs perquè resulta que has estat estudiant i no has sabut que les dones, en el moment de la revolució francesa, van tenir un paper molt important. Que hi havien dones dins de la Guerra Civil espanyola que van estar en la primera línia, que van estar punteres, que van fer grans discursos polítics, que van mobilitzar altres dones, que van fer una tasca importantíssima, no? I no només això, en el paper d'altres revoltes, revoltes que sempre els protagonistes han set ells i després te n'adones que han hagut dones que han estat grans lluitadores pels drets no només de les dones, sinó també del conjunt de la societat, denunciant injustícies, fent propostes de canvi importants, potents, generant discursos, arribant als barris, arribant a les fàbriques, a les cases, als tallers, a tot arreu, no? Una mica penso que el gran punt d'inflexió seria la meva entrada en el món de la Universitat.

4. El teu sexe va determinar els teus estudis i/o la teva carrera professional?

No... jo no tinc consciència de que hagués triat història..., perquè jo soc llicenciada en Geografia i història, pel fet de ser dona. Jo crec que vaig arribar aquí perquè ja tenia com una certa inquietud social, inquietud, inquietud per conèixer el passat, però també des d'una vessant d'història social. Llavors, jo recordo que quan feia COU el tema de la història em va encantar. Em va agradar moltíssim. I penso que va ser la meva opció aquesta justament per això, per voler conèixer el passat, no? Diuen conèixer el passat per entendre el present i projectar el futur. Doncs, jo crec que una mica això ja es va despertar quan jo feia estades a COU i després ja va ser l'elecció d'aquesta carrera que podria ser, pues, bueno, no tinc consciència de que el fet de ser dona hagués orientat que jo hagués estudiat això. Segurament, si algun altre ensenyament m'hagués captivat hagués fet l'esforç per tirar cap aquí, cap allà on en el meu interès, doncs s'hagués decantat en aquell moment, quan has d'elegir una formació que t'ha de permetre tenir el teu... la teva professió. Però soc conscient que sí, que... que de vegades portes una motxilla que te fa triar professions que tenen que veure molt amb la cura o que tenen que veure molt amb la relació amb les persones, perquè tenim uns aprenentatges que ens porten cap aquí. En aquest cas jo no soc capaç de de dir que el fet de ser dona m'he portés cap aquesta tipus de carrera.

5. Quines recordes que eren les reivindicacions més importants d'aquella època?

Bé, en el moment de la transició democràtica, el que sí que hi havia molta feina per fer. De fet, estava tot per escriure, no només per escriure, per portar a la pràctica el que poguéssim, que les dones poguessin tenir els drets plens i absoluts en totes les esferes de la vida pública i privada. Per tant, tot el que seria la legislació, que tota la legislació estigués adaptada en criteris d'igualtat. Tot el tema dels drets sexuals i reproductius, el tema de la igualtat en l'àmbit de la família, respecte als drets laborals poder accedir amb un lloc de treball en condicions igualitàries amb salaris, una de les reivindicacions importantíssimes, i tenir drets polítics, no?
Poder formar part de partits polítics, poder ser candidata i estar en el gruix dels moviments polítics d'aquell moment i tenir càrrecs de responsabilitat. Tenir càrrecs de responsabilitat també en l'àmbit de les empreses. Una mica en aquesta línia, drets socials, l'accés a l'habitatge, tenir capacitat econòmica i capacitat de gestió dels propis recursos econòmics. Heretar, tenir la capacitat de rebre les herències també d'una manera, i fer ús del teu patrimoni. Una mica en els diferents àmbits. Jo crec que les reivindicacions van estar esteses en tots els camps i, per descomptat, l'accés a l'educació en condicions d'igualtat, de l'educació. No només que et poguessis formar, sinó també que poguessis tenir, progressar com a professional de l'educació, que poguessis accedir als càrrecs de direcció, que poguessis accedir a càtedres, que poguessis crear els teus equips de recerca, etc. Perquè les reivindicacions van ser múltiples i en tots els àmbits.

6. Creus que els partits d'esquerra també eren masclistes?

No és que els partits d'esquerra fossin masclistes, el que era masclista i encara ho és el conjunt de la societat, i els partits d'esquerra no s'escapaven d'això. I des del feminisme, el que sí es posava l'accent en dir és que la feina s'ha de fer, s'ha de començar per casa. No només hem de demanar al context social, polític i econòmic que es modifiqui, sinó també les nostres organitzacions polítiques han de ser igualitàries, respectuoses, i han de permetre el progrés de les dones. Assumir en les agendes polítiques totes aquelles preocupacions que són

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

pròpies de les dones que moltes vegades quedaven relegades o invisibilitzades, i també donar protagonisme a les dones des de les organitzacions polítiques amb càrrecs de responsabilitat i també que fossin les dones, estiguessin presents en les llistes com a electores en llocs on realment poguessin ser elegides. No en els últims llocs o simplement que no hi fossin, no?

7. En quin moment de la teva vida vas conèixer el feminisme i quan vas decidir fer-te feminista?

Bueno feminisme és gairebé com una actitud personal. L'actitud de voler un canvi cap a millor, de voler que homes i dones puguem existir, puguem conviure de manera respectuosa i de manera que cadascuna de les persones puguin dur a terme el seu projecte personal en llibertat i plenitud, sense que hi hagi cap element que ho pugui limitar i molt menys un element ideològic com pugui ser un patriarcat que considera que les dones són ciutadans de segona categoria.

Llavors aquesta actitud una mica rebel, jo sempre l'he tingut, fins i tot de joveneta. De dir, bueno, a vegades quan a casa diuen doncs per aquí, no? doncs intentar buscar aquella escletxa que et permet, doncs, mira, doncs ,pot ser que sí que sí. O en quant has format part d'un grup de dir, mira, m'agradaria anar més enllà, no quedar-nos en aquesta zona de confort, trencar una mica, doncs, aquests límits per poder generar canvis que ajudin a les persones i sobretot que ajudin les dones, que són les que fins el moment doncs més dificultats i hem tingut per tirar endavant els nostres projectes i les nostres vides personals, com deia abans, amb plenitud i llibertat.

Però si jo hagués de posar un moment, doncs la meva entrada a la Universitat va generar canvis importants, no? Ja no van ser els primers moments de la transició democràtica que hi havia un activisme més de carrer, doncs jo soc més fruit d'un moment en el que hi han molts canvis que es donen en el món del coneixement, al món de la reflexió, en el món de les organitzacions de l'àmbit universitari. Jo casi gairebé em situaria... més en aquesta banda, en aquesta part.

8. Quan comences a la Universitat com a estudiant, quin era el paper i la importància de les dones en les organitzacions universitàries, ja sigui d'estudiant o de professorat?

Jo diria que és un moment en el que comencen a sortir organitzacions de dones dins de l'àmbit universitari. Però son organitzacions que poc a poc es van consolidant, van creant estructura, van formalitzant se, així com en anterioritat també hi han hagut organitzacions d'estudiants d'homes i dones mixtes, també branques d'organitzacions d'estudiants, de dones estudiants. Doncs jo em situo més en aquest espai en el qual comencen a crear-se els seminaris d'estudis de la dona, els instituts universitaris de l'àmbit de dones, etc. I és en aquest moment en el que jo me situo més, potser perquè és el moment que em va tocar viure.

Llavors va coincidir que, en aquesta etapa, que era quan jo estava a la universitat i jo vaig confluir, no? Em vaig deixar portar per aquest corrent que em convidava. Revisar els programes educatius, a revisar els llibres, a fer propostes de treballs d'uns altres temes, unes altres temàtiques. Doncs a qüestionar per què no hi havien dones, en el perquè no s'estudiava la petjada històrica de les dones i, en canvi, la dels homes es dona com a mirada universal. Doncs jo em situo més aquí, en l'àmbit més aquest, de creació dels instituts universitaris i de revisió del treball de les universitats en clau de gènere, no?

9. Quan ja t'incorpores com a investigadora a la Universitat de Lleida, quina era la situació? Havia millorat, havia discriminació per raó de sexe..?

Jo penso que la discriminació per raó de sexe encara hi és ara. De fet, estem parlant justament perquè encara no estem vivint en una societat igualitària al 100% amb plenitud. Hem tingut molts guanys a nivell formal i legal, doncs, podríem dir que les lleis ja estan prou polides per poder exercir la majoria dels nostres drets, però hi ha un context encara, hi ha unes forces que impedeixen que les dones puguem tirar endavant amb tota la plenitud que nosaltres voldríem i que se'ns ha de reconèixer. Llavors la pregunta exacta és com incorpora la Universitat de Lleida.

El que sí que he vist que cada cop la Universitat va incorporant cada cop a més dones com a professores, com a docents. També ha millorat en el sentit que cada vegada hi ha hagut més dones universitàries en les diferents branques universitàries. Així com abans, doncs, ja deien carreres que sí que estaven pensades per a les dones, com podia ser magisteri o com podia ser infermeria, doncs, a poc a poc carreres que està amb les dones gairebé anecdòtiques, cada vegada han tingut més dones que s'hi han matriculat. Però també en paral·lel, cada vegada han hagut més dones que han estat docents d'aquests estudis universitaris i això també

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

ha propiciat que cada vegada hi hagi més dones que són catedràtiques i, per tant, dones doctores, per tant, dones que han pogut dirigir tesis doctorals i dones que s'han interessat pels estudis en clau de gènere, amb perspectiva de gènere i feminista, generant també que aquest coneixement vagi, doncs, incrementant-se.
I essent tot com una roda, però evidentment no hem assolit la igualtat i encara queda molt per fer, que hi ha molta feina. No tots els estudis universitaris tenen una matrícula equilibrada d'homes i dones, i encara hi ha més, cara a les tecnològiques, encara hi ha un biaix de gènere molt important i encara hi ha moltes dones que han de poder arribar en llocs amb càrrecs, no? Un lloc on puguin prendre decisions.

10. L'any 1990 neix el Seminari interdisciplinari d'estudis de la dona de la Universitat de Lleida. Tu n'ets una de les fundadores. Perquè el vau crear, com van ser els seus inicis?

Abans del seminari hi havia un Grup d'estudis d'història de les dones, format per gent que provenien sobretot de la branca d'història. De fet, sorgeix d'un grup història i principalment de persones vinculades a la història social. Amb aquest grup es va veure que hi havia la possibilitat de vincular dones d'altres facultats i d'altres tipus d'estudis que també estaven fent coses interessants i que limitar aquest espai de diàleg, d'estudi, de fer activitats, perquè el grup d'història, doncs, ens trobàvem de manera regular on fèiem lectures i proposàvem lectures també i proposàvem activitats, vam pensar que era important sobretot obrir-ho altres facultats i altres dones, justament estudiants i professores d'altres branques com podia ser la geografia, com podia ser la literatura o el dret, també l'àmbit de l'ecologia, etcètera.
Llavors aquesta va ser la idea. El focus que va permetre convidar, obrir el camp cap a altres disciplines i jo el que faria crear el Seminari designat d'estudis de la dona.

Quines persones en formaven part a l'inici? Només dones o també homes? Només professores o també estudiants? Només universitàries o també de fora?

En els inicis errem dones. El que sí que fèiem eren activitats que els oferíem al conjunt de la comunitat universitària. Ens vam marcar la pauta de cada, crec, que era al voltant del 8 de març, si no me'n recordo malament, doncs, fer unes jornades d'àmbit que els oferíem el conjunt de la Universitat, que les anàvem dedicant a temàtiques diverses, amb la idea de conèixer noves professores, noves investigacions i aquí, aprofitant, sobretot, per convidar a professores d'altres universitats perquè vinguessin a Lleida i compartir coneixement. Llavors en aquestes activitats que fèiem, les fèiem de manera àmplia perquè vingués tothom que volgués, homes i dones, no?
Fins i tot ni vam fer unes a la Fira de Sant Miquel sobre les dones en el món rural, i no només va venir gent de l'àmbit universitari, sinó gent de l'àmbit de la ciutat de Lleida i de l'entorn o de la gent que s'aplega al voltant de les Jornades tècniques de la Fira de Sant Miquel, no?

Quines coses importants creu que va aconseguir el SIED?

Doncs el SIED en els seus inicis, jo crec que el que va aconseguir, sobretot, doncs, establir una estructura de de dones interessades pels estudis feministes i de gènere, per escampar la taca d'oli, perquè es facin revisions del que serien les formacions en l'àmbit universitari, perquè s'incorporessin les lectures, les recerques, perquè hi hagués treballs de recerca en línies de treball que fins ara, doncs, la gent tenia poc interès o perquè no es tenia coneixement o perquè professores i professors no estimulaven prou aquest camp d'investigació, doncs, tires endavant. Llavors, aquesta seria una de les coses importants: obrir el debat i la preocupació i l'interès al voltant dels estudis feministes i de gènere.
Una altra fita important va ser promoure que hi hagués el Centre d'estudis i documentació de les dones i que va ser com una llavoreta que a partir d'aquests centres d'institucionalització de les dones també és va fer la demanda que a la Universitat de Lleida hi hagués una unitat de gènere, com és actualment el centre Dolors Piera.
O sigui, penso que es va anar obrint camí, es va anar obrint camí perquè la Universitat de Lleida tingués el tema dels estudis feministes i de gènere. El tema de la igualtat de gènere com un tema propi de la Universitat, primer de manera més voluntària, amb una entitat com pot ser el SIED, però després ja com una estructura pròpia de la Universitat, que és el que ha esdevingut en el futur, ara, en el seu moment i que s'ha consolidat fins al moment actual.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Creus que els objectius que us vau plantejar en un principi es van assolir?
Crec que s'ha assolit una part important dels objectius que ens vam plantejar en els seus inicis. També és veritat que, ara, en aquests moments, hi ha un centre Dolors Piera, que té un encàrrec, i per tant aquest encàrrec ja és, com si diguéssim, els deures que la Universitat de Lleida està fent. Uns deures que en el seu moment algú li va haver de marcar la línia, doncs, per on havien d'anar. Evidentment, un grup de dones universitàries, estudiants i professores, van ser les que en els seus inicis, quan encara no hi havia res estructurat, doncs van motivar aquest canvi, però també en paral·lel els àmbits més institucionals també van anar marcant pautes de què és el que havien de fer les universitats, com havíem d'agafar, com s'havien de renovar els estudis, com s'havien de potenciar estudis feministes i de gènere, com s'havia d'incentivar la presència de dones en el món universitari, com aquestes dones havien de tenir una presència, un protagonisme que fins ara no havien tingut. Doncs tot això va anar creixent en paral·lel, però sí que crec que el SIED va tindre una llavor important.

Quines van ser les principals dificultats o obstacles?
Les principals dificultats és quan la gent, companys i companyes de la Universitat, tant estudiants com professorat, et diuen que no cal, que això no cal. Que, quan s'investiguen no hi ha més biaixos, que el biaix de gènere... això una mica davant de la incredulitat, de la incredulitat i de considerar els estudis feministes de gènere com uns estudis marginals, secundaris. Hi ha la recerca i la recerca en estudis feministes i de gènere és una recerca secundària, no és la que prestigia, no és la que...
Doncs una miqueta la necessitat de convèncer a la gent que tens al teu entorn de que aquesta recerca, els estudis, els treballs, els grups que estan movent aquestes temàtiques són grups d'interès tan importants com puguin ser d'altres temàtiques que no la investigació i les publicacions amb perspectiva de gènere i feminista, doncs, són investigacions secundàries, sinó que són de primer nivell i per tant, les persones que s'hi dediquen, doncs, són professionals que se'ls ha de reconèixer en primera línia, de la mateixa manera com reconeixen altres estudis que es fan en altres temàtiques, amb altres problemes que plantegen altres problemes i que també que plantegen altres respostes. I que el canvi social no és possible si no hi ha una voluntat de considerar els problemes que s'aborden des del món de la ciència amb les seves diferents disciplines com qüestions de primer ordre. Llavors, jo penso, aquesta ha estat una dificultat, no? Que poc a poc evidentment es va vencent.

Quina evolució va partir l'associació durant aquests 30 anys?
Bé la veritat és que jo puc parlar dels inicis i poc més, perquè després, ja quan vaig exercir com a professional aquí a l'Ajuntament de Lleida, doncs me vaig desvincular més del teixit associatiu, doncs perquè tenia una altra tasca i també vegades perquè està bé marcar els espais on estàs, no?
Llavors, jo penso que des de l'associació es va fer un camí des del seus inicis, com ja he dit abans, de començar a crear la llavor sobre la consciència i la necessitat d'introduir els estudis feministes i de gènere en tots els àmbits acadèmics, revisar continguts, revisar lectures, crear línies de recerca, motivar a les professores que estaven treballant de manera potser més secundària que fessin treballs més interessants. A que es difongués seva tasca i la poguessin fer coneixedora del conjunt de la comunitat universitària, no només en el l'àmbit temàtic o l'àmbit acadèmic seu, sinó en altres facultats dins de la pròpia Universitat de Lleida, però també fora de la Universitat de Lleida.
Una mica penso que aquesta ha sigut una de les tasques importants que poc a poc crec que la raó de ser del SIED, doncs com que la Universitat de Lleida ha anat assumint de manera formal aquestes tasques. A més, la llei també ho marca així. Les obligacions de la Universitat són aquestes, de fer que la igualtat de gènere sigui també dins de la pròpia Universitat i que els continguts curriculars, doncs incorporin el coneixement feminista i de gènere o la visió de les dones i la perspectiva de les dones.
Doncs penso que aquesta necessitat primera que tenien el SIED de de fer aquesta feina, doncs poc a poc ja s'ha anat assumint i des d'aquest punt de vista, a mesura que ha crescut el vincle de la Universitat amb el compromís, doncs s'ha perdut una mica aquesta necessitat d'estar allà més en primera línia, no? En tot cas, de compartir treballs, de compartir tasques o de tenir una doble paper, un paper de suport, més que aquest de passar al davant.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

11. La teva dedicació a la lluita feminista t'ha passat alguna mena de factura?

Bé, a vegades vols mantenir una coherència amb el que seria la teva manera d'estar en el món, en la família, a la feina, al carrer, amb el teu pensament i actitud. Jo, de vegades doncs et comportes de manera molt intransigent amb les persones que t'envolten, poses un llistó molt alt, el del comportament que esperes dels altres, no?

En la criança, quan estàs en un moment de criança, veus realment, passes de la teoria a la pràctica. El tema de la conciliació de la vida personal i laboral, veus realment la complexitat, exigeixes o demanes que l'entorn social, doncs, sigui més, estigui més conciliador amb la teva necessitat de conciliació i veus que això és molt complicat i que és gairebé un miracle que pugui passar, perquè les estructures no han canviat prou perquè això sigui viable.

Quan eduques el teu fill o la teva filla, doncs també ets molt més exigent amb els continguts de la formació que reben. Mires l'escola d'una altra manera, vols ser més exigent, te sents tu també més exigent.

Jo penso que aquí hi ha com un nivell d'autoexigència que és molt gran com a feminista. Esperes que les coses siguin molt més diferents del que realment te trobes. Sembla que estiguis en lluita constant i això sí que és un no pots desconnectar, com mires la televisió, quan vas al cinema, quan llegeixes un llibre, sempre tens el chip feminista activat i sempre tens la crítica preparada perquè és tan omnipresent el patriarcat que és..., t'exigeix molt, estàs permanentment alerta. Llavors des d'aquest punt de vista sí que penso que hi ha una penyora. Que com a feminista hi ha una penyora a pagar i és aquesta, l'hiperactivisme que tens en cada acte de la teva vida quotidiana, tant sigui a la feina com sigui en una escola, com sigui en un centre de salut, com sigui al carrer, com sigui amb les teves amistats, amb la teva relació de parella.

També ets molt exigent en la relació de parella, no? No ets tant, diguem, et costa, ets més exigent. Penses que les coses poden ser d'una altra manera, ho vols portar a la pràctica. Llavors quan ho portes a la pràctica, doncs, veus que has de negociar molt. A vegades has de renunciar, i a vegades no renunciés i això també té un preu.

12. I en general has patit discriminació pel fet de ser una dona en l'àmbit professional?

Quan vas a buscar feina moltes vegades se't valora per l'expectativa que es pot tenir de tu respecte el que passarà el dia de demà, no? Si estaràs amb una dedicació plena tant si hi ha un horari pactat com si no, si sortiràs de la feina per atendre necessitats de la teva família o si no et comprometràs al 100% sinó el 200% amb el projecte de l'empresa, amb independència del cost que això pugui tenir en el teu àmbit personal.

Jo penso que sí, que en diferents feines que he tingut al llarg de la meva vida això ho he vist. Però no perquè sigui jo, sinó perquè l'entorn a vegades planteja les feines com una renúncia absoluta al que tu puguis tenir en el teu espai personal o el teu espai. A vegades és familiar, però personal també, no? Llavors, bueno, el feminisme el que vol és que les persones puguin tindre els seus espais i conciliar perfectament vida personal, vida familiar i vida laboral. Llavors en la mesura que les dificultats de conciliació hi són sempre, doncs això és un handicap important.

13. I en l'àmbit personal, social, ciutadà?

Bé en l'àmbit personal, social, ciutadà pues una mica el que ja t'he comentat. Sempre com que tens aquesta, les ulleres violeta que en diuen, no? Aquesta mirada hipercrítica, no m'agrada la paraula hipercrítica perquè voldria dir que vols veure més enllà del que hi ha i no és cert. Diguem que el feminisme et prepara per veure coses diferents, per detectar la desigualtat i detectar la desigualtat que fa que les dones estiguin en pitjors condicions i situacions alhora de de trobar-te en qualsevol espai, ja sigui la família, ja sigui amb les amistats o ja sigui a les feines. Doncs en la mesura que tu tens aquesta mirada és fàcil que hi trobis alguna cosa que no t'agrada i que la qüestiones i en la mesura que ets una persona que qüestiona, doncs l'entorn a vegades no rep bé aquesta aquest qüestionament o se sent cansat. És fàcil que rebis una circular d'una associació i que trobis un llenguatge que té és incòmode perquè és un llenguatge sexista, unes imatges que t'ofereixen, doncs perquè a lo millor estan posant uns nois i noies de les maneres que no..., estereotipades i dius "Ostres, això a mi no, no, no me va, no!" S'ha de vigilar una miqueta, això no?

O a l'hora d'establir responsabilitats, doncs, es reparteixen les responsabilitats en funció també dels estereotips, a veure, doncs, doncs, potser a algunes dones els hi agradaria fer coses diferents de les que proposeu.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Llavors clar, quan tu estàs en aquests espais i tens aquesta mirada feminista doncs resulta que aquesta mirada vegades no..., sovint qüestiona maneres de fer, maneres d'organitzar, maneres de comunicar i això, doncs, crea ajustos a vegades en positiu, a vegades amb més dificultats. Bé, no sé, per aquí va la cosa. No sé si m'entens.

14. Llavors si és així, creus que les coses han canviat i han anat a millor, o en canvi hi ha molta discriminació laboral, familiar, social. Com veus la situació actual?

A veure, jo penso que és difícil fer una línia. Hem anat de pitjor a millor. Jo penso que hem avançat en moltes coses, moltes coses que si mirem respecte l'any 1975, mirem enrere, bé, doncs, hi han hagut canvis que són radicals de 0 a 100 i s'ha avançat moltíssim. En l'àmbit legislatiu s'han fet canvis importantíssims. El que passa que a vegades és que aquests canvis que en el seu moment van ser molt accelerats i molt radicals, doncs no tenim la consciència de que van ser grans avenços, no? Llavors quan mirem enrere dient "ostres, és que encara estem aquí!" Doncs és que el punt de partida era realment preocupant. Realment estàvem a les beceroles, per no dir que estàvem sota el nivell del mar, per marcar el punt d'inici.

Penso que hi van haver uns moments de molts guanys en serveis, en possibilitats d'ocupació, en millora de retribucions, en capacitats d'organització, aparició d'entitats, les mateixes entitats algunes han creat serveis. Per exemple amb l'escola mixta, no? Ara pensem, però és que escola mixta no és coeducació, no, pues, però és que abans no hi havia ni escola mixta. Llavors sí, però no tenim la coeducació, no la tenim plenament assolida, per tant, ens falta molt.

Llavors la mirada és que aquest moment encara tenim molts aspectes per conquerir en el camí cap a la lluita feminista. Ens falta molt i hem avançat molt, però encara hem d'avançar molt més. Encara tenim molts reptes i la complexitat que estem vivint en aquests darrers anys en el temps de la globalització, que cada vegada hi ha moviments cada vegada més grans de persones. Hi ha en molts sentits, moltes borses de pobresa. Una pobresa que ens pensàvem que poc a poc seriem capaços d'erradicar, estem veient que no, que hi han factors que fan que cada vegada hi hagi en sectors de població que estiguin més empobrits.

I resulta que les que s'estan empobrint més som les dones, doncs alguna cosa està passant important que fa que les dones globalment, potser si hem de fer una lectura global, podríem dir que hi han avenços, però que a l'hora de mirar de manera pormenoritzada aquests avenços, doncs es reparteixen de manera equilibrada en totes les dones en les seves diferents situacions, doncs, veiem que no, que hi han dones que pateixen molt, moltíssim.

El tema de violències masclistes, doncs, cada vegada és més complex. Hi ha una involució en maneres de relacionar-nos homes i dones que ens fan repensar on estem. El tema de l'habitatge o hi han molts temes que els hem d'agafar d'una altra manera.

La resposta final seria: hem avançat, sí, hem avançat molt i hem avançat d'una manera radical, si mirem, si ens situem l'any 75, en el que teníem l'any 75! Però el marc legal no ve acompanyat o necessita que hi hagi també una millora de les condicions de vida de les dones. Globalment, que aquest, doncs, és un... és un gran repte.

15. Algunes activistes lleidatanes son considerades en diverses investigacions com a referents feministes essencials durant la transició democràtica. Creus que la gent de Lleida sap el que van fer i el que van significar?

La gent de Lleida, en general, podríem dir, sí que hi ha alguna gent de Lleida que sí que n'és coneixedora, que és la gent que per generació van ser coprotagonistes o espectadora d'aquests dos moments importants de canvi. Doncs, quan jo era adolescent, doncs jo veia aquesta gent que sortien al carrer, que es desplaçaven, que es manifestaven. No era protagonista perquè potser per edat en aquell moment, doncs no, no em tocava, ser-ho. Però sí que era, sí que ho veia i per saber ja el que estava passant, potser no amb la intensitat d'una mirada més feta des d'ara, però sí que hi ha gent de generacions més joves que no han viscut aquestes etapes que desconeixen totalment que és el que va passar en aquesta època, no? Llavors, doncs val la pena pensar que el feminisme, els moviments feministes, no s'inventen, sinó, que no son de generació espontània, sinó que van alimentant-se dels guanys i de les lluites d'altres generacions, i això és important, anar un escrivint les genealogies femenines d'aquelles dones que han anat fent passes cap a la lluita feminista i com altres dones s'hi han afegit. A vegades hi han salts entre una generació i un altra. Resulta que hi ha un moment de

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

silenci o de poc protagonisme que fa que es perdin més llaços, els vincles entre una generació i un altra, però també s'ha de fer l'esforç de buscar aquesta linealitat que seria el camí cap a la igualtat i cap al feminisme.

16. Parlant de feminisme actual, què podeu aportar les feministes de la vostra generació al feminisme actual?

Doncs la pregunta no és fàcil. Què podem aportar? doncs, experiència, la capacitat de saber-nos posar en la pell d'altres dones i d'entendre el seu patiment, les seves reivindicacions, la capacitat també de coneixement,, no? Doncs hem arribat fins aquí, és que ja tenim un camí i en aquest camí hem fet aprenentatges que podem compartir aquests aprenentatges. Llavors jo una mica ho treballaria per aquí, no? En transferir aquests aprenentatges que tenen que veure amb coneixement, que tenen que veure amb experiències, que tenen que veure amb relacions, establir vincles que puguin vincular unes dones amb altres dones, dones amb altres organitzacions que a vegades poden ser mixtes o que de vegades poden ser dones soles o que a vegades poden ser de dins del territori, però també poden ser de fora del territori.

Jo aniria una miqueta per aquí, no? I de donar exemples concrets de guanys que s'han pogut assolir gràcies a aquesta fortalesa de les dones i a aquesta insistència de les dones per demanar als canvis i demanar-los d'una determinada direcció.

17. Creus que el feminisme actual ha canviat el rumb?

El moviment feminista és plural, divers. Per això es parla de feminismes, perquè no hi ha una única manera de ser feminista o de mantenir compromís amb les dones cap al canvi i cap a la igualtat i cap a un empoderament de les dones. I cada vegada hi ha més línies de treball. Al camp de la salut, en el camp de l'ecofeminisme, de l'activisme ecològic, en el camp de la transformació urbana, en el camp... Hi ha milers de camps de treball i hi ha milers de maneres de posicionar-te com a feminista, perquè hi han moltes tendències i moltes punts de vista teòrics, també des d'on pots enfocar el teu, el teu compromís feminista.

No és que sigui diferent, és que en aquests moments el ventall de possibilitats de situar-te com a feminista és molt ampli.

Conclusió: es això, no? que el feminisme, doncs, ha multiplicat les seves estratègies de lluita i camins i possibilitats per enfocar les reivindicacions i els reptes.

18. **Veus positiu o negatiu aquest canvi?**

Penso que cada moment requereix que el compromís de la gent, que el compromís feminista estigui adaptat en el seu context. Per tant no hi pot haver un feminisme que sigui estàtic. Llavors el compromís amb la lluita feminista, doncs s'ha d'anar adaptant i amollant amb les circumstàncies del moment actual, llavors jo no penso que sigui negatiu, al contrari, jo penso que vegada hi ha més gent que s'estan vinculant i fent seves les lluites feministes. Llavors, això jo ho valoro de manera positiva. No, no ho veig negatiu.

19. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

Penso que hi ha un discurs políticament correcte de que..., que estableix què fer. Penso que en aquests moments forma part d'una actitud progressista ser feminista, o sigui, no es pot ser progressista, si no ets feminista i que aquest lligam, doncs, per mi és bo.

És que tot allò que permeti sumar amb el feminisme, doncs s'ha d'agrair i s'ha de aprofitar, no? O sigui, aquesta seria la paraula.

Si és moda o no? Benvinguda la moda. A vegades si una paraula no és ni coneguda ni se li posa un significat i no ets capaç de visualitzar-la, doncs no existeix. No, no existeix allò que no és nomena, no? Això en filosofia es diu així. Per tant, sigui una qüestió de moda o no de moda parlar de feminisme és positiu perquè això permet donar arguments, posar cara a persones, afegir contingut. Obre portes ni que sigui per qüestionar que no s'entén bé el feminisme, una part del feminisme o algunes de reivindicacions, el que sigui és important ja, ni que sigui moda. Benvinguda la moda.

Agraeixo millor això que no pas abans, ser feminista com si fos una persona extraterrestre sortida d'algun lloc fosc o algun lloc de fora. Doncs, penso que és millor que sigui així. Que estigui de moda.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

20. Què n'opines de la nova llei trans?

Opino que qualsevol... quan parlem de canvis, parlem de canvis perquè les persones puguin expressar-se i existir en llibertat i plenitud i puguin tirar endavant el seu projecte vital sense limitacions i fora, i que els estereotips no et marquin ni t'encorssetin ni t'impedeixi que siguis una persona lliure i feliç.

Per tant, totes aquelles qüestions que permeten que les dones trans es puguin situar en condicions d'igualtat entrarien dins del que seria objectius feministes. Que les dones puguin existir, puguin existir en plenitud, sigui quina sigui la seva circumstància. Ara bé, el feminisme té un lloc i una manera de ser i ja està.

21. Veus diferència entre gènere i sexe?

No és que la vegi, és que existeix i és una diferència fonamental. Tot allò que culturalment es diposita sobre les persones doncs té que veure amb el gènere i és aquesta possibilitat important que tenim de modificar, de canviar, de convertir, de fer que el gènere sigui una oportunitat, la teva identitat de gènere com tal i com tu et sents i tal com allò que es deposita sobre teu te permeti existir amb plenitud com dèiem abans, no? Per tant, amb independència de la biologia, si has nascut dona i com a dona, s'atribueixen una sèrie de actituds, valors i se't donen una sèrie d'oportunitats. Doncs, saber que una cosa és les teves característic, és el moment de néixer, que l'altre és tot allò que es diposita sobre teu i com s'espera que te comportis i com et permeten que t'expressis o que existeixis. Són coses totalment diferents i sobre les que es pot actuar. Jo sí, evidentment, hi ha una diferència clarísima entre sexe i gènere.

22. Llavors, l'orientació sexual en quin s'hauria de basar?

El que sí que m'agradaria dir es que els éssers humans som éssers sexuals i que expressem la nostra sexualitat de maneres diverses i des de la posició en la que estem. El que és important és que sigui quina sigui la manera d'acostar-nos a una altra persona sigui des del respecte, des de l'entesa mútua i sobretot des de la llibertat. I a partir d'aquí les etiquetes han de servir per ajudar-nos, però en cap cas per limitar-nos, per posar-nos en el marge o situar-nos en una posició de desigualtat i sobretot en una situació d'abús. Llavors jo penso que el debat està sobretot aquí, que les persones pugin expressar la seva sexualitat de manera lliure, de manera no estereotipada i sobretot des del respecte i l'entesa amb la persona a la qual ens acostem i sentim una atracció. I jo penso que aquest és el gran repte.

23. **Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts per a que fos efectiu?**

Primer conèixer el feminisme que és des d'on partim, que és, en què consisteix. Després aquells elements que són bàsics de la lluita feminista, doncs que puguin ser incorporats en el dia a dia dels centres, doncs a les organitzacions del centre, a les aules, en la distribució d'espais, en els continguts curriculars, en la comunicació. En fi, tots aquells aspectes que fan que es pugui dur a terme una pràctica educativa respectuosa amb homes i dones amb qualsevol tipus de diferència i que permeti, doncs, que tot els coneixements que hi han respecte als homes i les dones estiguin a l'abast de l'alumnat.

Bueno, ho he dit de manera molt resumida, no? Però hi han moltes possibilitats d'intervenir. El feminisme és coneixement teòric per una banda, però també és pràctica, no? Llavors tota aquella part pràctica, que és que ve del coneixement, doncs aplicar-la, incorporar-la en el dia a dia dels centres.

24. Actualment en quins fronts feministes estàs activa?

Doncs ,en aquest, bueno, estic activa de dos maneres. Per una banda, per la meva feina professional que doncs he de treballar en molts aspectes. En l'impuls dels plans d'igualtat, en l'impuls del suport a les dones que tenen dificultats, en ajudar a tirar endavant projectes que puguin fer les entitats que siguin coincidents amb aquests objectius, i potser més en el nivell més personal, jo continuaria en aquesta línia d'un compromís amb el coneixement. Penso que és molt important per tant generar coneixement i que aquest coneixement, doncs, pugui poc a poc..., bueno, poc a poc, no. Que es vagi escampant i arribant a tots els àmbits educatius i tots els àmbits associatius i el conjunt de les organitzacions. A vegades, la gent no sap el que és el feminisme. Doncs bé, doncs poder explicar i fer arribar amb intensitat que és el que vol el feminisme, quins són els seus punts d'interès, quines són les seves reivindicacions i que són els canvis que s'han d'assolir per arribar aquí. Estaria més en aquesta línia.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

25. Si haguessis de triar 3 noms de feministes lleidatanes imprescindibles per a una història del feminisme lleidatà, quins serien?

Doncs n'hi han moltes dones feministes lleidatanes i ara mateix me seria difícil donar tots 3 noms. Jo m'agradaria pensar ho més, perquè si són 3, voldria que aquests 3 fossin en la línia del que del que jo destacaria, no? I penso que hi han dones que han fet molt bona feina en temps de la República. Aquí tenim, no cal dir, la Dolors Piera, la Laura Pijoan, per exemple, una de les primeres alcaldesses que hem tingut, no sé, jo m'estimaria més pensar-ho, eh? perquè si me'n dius 3...

I durant la transició democràtica?

Jo gairebé posaria potser noms de col·lectius també, perquè a vegades volem significar noms, però també hem de significar el col lectiu. Deixa'm pensar... perquè si són 3, t'asseguro que voldria que aquestes 3 fossin una mica d'aquelles que m'agradaria més.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTA 11

Entrevistada: **MAITE OJER BLASI**
Data: 7 de juliol de 2021
Lloc: Terrassa del bar "Forquilla i cullera", al Museu de Lleida
Modalitat: presencial, enregistrament en àudio i vídeo

1. **Què et va dur a investigar el moviment de dones a Lleida?**

Bé, la veritat és que jo vaig... quan jo vaig contactar amb dones feministes a Lleida, vaig veure que una de les coses principals és que havien fet unes coses imprescindibles per a l'evolució de la ciutat i de la comarca i, per extensió, de la província i que ningú n'havia fet ressò. Que no estava recollit enlloc i, a més, havien fet coses històriques aquí, a Lleida. Perquè aquí a Lleida va ser el 1981 l'obertura del primer centre de planificació familiar de l'Estat espanyol i no hi havia ressò. No estava escrit enlloc, no estava recollit enlloc i vaig dir, bueno, això no pot ser. Llavors amb molt de gust i molt plaer, doncs, em vaig posar a fer aquest treball d'investigació que a mi em va canviar la vida també, eh!

2. **Per què vas fer aquesta tria de dones?**

El primer que vaig fer va ser quan vaig pensar: bueno, he de parlar sobre aquest tema. Vaig veure quines dones havien estat les protagonistes de tot aquest moviment i vaig tenir la sort de què pràcticament totes estaven en actiu, estaven vives i en actiu. Algunes no, que havien mort, i alguna que van morir mentre es feia el treball d'investigació, el primer, no l'escrit, sinó l'audiovisual. Llavors sí ho tenia clar, eren concretes i elles mateixes em van portar a més. És a dir, que em van situar, em van dir has de parlar també amb tal i vaig fer doncs, bueno, tot un periple fent aquestes entrevistes.

3. **Quines són les dificultats més rellevants amb les quals et vas topar durant la teva investigació?**

La dificultat més rellevant era que semblava una estupidesa que fes un treball d'investigació sobre aquest tema perquè era com... perdona? Sonava "marciano". El que passa és que jo tenia molt clar que el volia fer, i afortunadament teníem l'entorn de la beca Cristina de Pizan. Llavors era, doncs, un aixopluc i una ajuda econòmica per poder-me dedicar a full-time, a temps complet, perquè, clar, eren moltes dones i, bueno, va ser aquesta la dificultat, semblava "marciano" en aquell moment.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

4. Quines són les històries, dones o opinions que més et van impactar?

Totes, absolutament totes. Potser segurament el que em va deixar més corglaçada va ser la història de quan al Grup de dones de Lleida els hi van cremar la seu, amenaçant-les de mort, i la reacció de la policia en aquell moment, tractant-les a elles de prostitutes i d'això... Va ser impactant que passés a Lleida, i que m'ho estessin explicant, i que això no formi part de la història de la ciutat! És a dir, que s'hagi esborrat el fet, que no es reivindiqui. No se'n parla, així com tenim moltes efemèrides que estan basades en dates clau, que la data clau del dia de la crema de la seu del Grup de dones que estaven treballant de fort per a la comunitat, que aquesta data no passi com a una data important a la història de la ciutat, això a mi m'impressiona moltíssim.

5. Quin creus que va ser l'impacte real d'aquestes dones en l'evolució social i política de Lleida?

Absoluta, total. Absoluta, i segurament la majoria de les persones de la ciutat no en tenen ni idea d'aquestes dones. Ni idea del que van fer, però la nostra realitat seria absolutament diferent si aquestes dones no haguessin sortit al carrer, no haguessin anat barri per barri, població per població a escoltar dones, a ajudar-les a avortar, ajudar-les a..., o sigui a fer acompanyament en tots els nivells en qüestions de violència masclista i no haguessin propiciat la creació del centre de planificació familiar, no haguessin... Tantes i tantes coses que la nostra realitat seria absolutament diferent i bastant més dolenta.

6. Creus que tenen o han tingut el reconeixement que es mereixen?

No, ni parlar-ne. De moment la meitat de la població i jo diria que més, un percentatge molt alt, podríem parlar d'un 98% de la població no tenen ni idea del que han fet i te diré que, més que això, és més perillós encara, dins de les files i moviment feminista i de les dones que es diuen feministes tampoc tenen ni idea d'aquestes dones. Però no només del Grup de dones, que és molt important, sinó de tot el moviment d'acadèmiques que hi va haver dins de la universitat i que van canviar absolutament el panorama de la ciutat. I estic parlant de les del SIED, que va acabar sent el centre Dolors Piera, i que va generar un màster d'estudis de gènere quan també en aquell moment era "marciano". Doncs això també ha canviat la fisonomia de la ciutat i de la província. Reconegudes? En absolut, zero.

7. Què proposaries per aconseguir-ho?

Primer genealogia, feines com les que estàs fent tu. Però que aquestes feines també entrin a formar part dels estudis reglats i que l'estudi del moviment de dones a Lleida sigui una assignatura obligatòria en els estudis aquí a Lleida, com a mínim.

8. Què poden aportar aquestes dones referents al feminisme actual?

Tot, són la base del feminisme actual. Van conceptualitzar, van ser activistes. És a dir, no només teòriques, sinó que passaven a l'acció i van crear el panorama del qual ara gaudim a tots nivells. Ara pots estudiar un màster com a agent d'igualtat gràcies a aquestes dones que se'n van anar a Beijing, que van venir amb idees noves, que van lluitar en uns entorns que no són els que són ara. Els entorns en els quals van lluitar aquestes dones i van crear tota aquesta xarxa era un entorn hostil. Fins i tot la mateixa universitat era un centre hostil i van picar pedra, i com diu la María Ángeles Calero, era una "guerra de guerrillas". Quan estava fent aquest treball, una de les frases se'm va quedar és: "això és una guerra de guerrilles". Doncs elles ho tenien molt clar i no van defallir.

9. Creus que el moviment feminista actual ha canviat el rumb?

El moviment feminista, com a tots els moviments, s'ha de contextualitzar, i el rumb o l'agenda feminista la marca les necessitats i evidentment evoluciona segons com evoluciona la societat. I la societat evoluciona com evoluciona, és a dir, què és en doble sentit. Si no evolucionés es perdria el sentit. El moviment feminista és un moviment viu, i per tant evoluciona, i actualment per exemple hi ha una explosió brutal de les persones teòriques que venen de les files LGTB, sobretot de la

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

transsexualitat, i és un repte. És un repte pel moviment feminista i llavors ja aquí hi ha dues aigües: les teòriques més antigues i més consolidades com l'Amelia Valcárcel, l'Alícia Miyares, etc. una aportació brutal i que són la joia, però també tenim altres teòriques com el Paul Preciado, etc., o com la Raquel Osborne ens interpel·len en uns nous posicionaments, i qüestionaments, i amb relectures dels posicionaments tradicionals. Dins moviment feminista, parlo, i dels actuals. El moviment feminista sempre i perpètuament està en crisi en el concepte de canvi i això jo crec que és el tresor que té. Absolutament. El que sí que és cert és que és, és molt més difícil, perquè ens demana un pensament crític continuat. Si fos un moviment de marcar el pas i amb una litúrgia única, doncs ja t'aprens la litúrgia i "a vivir"! i no, el moviment feminista s'intercala contínuament i ens fa que haguem d'estar contínuament preguntar-nos coses, posicionant-nos i això és, bueno, la joia.

10. Ho veus positiu o negatiu?

Jo crec que actualment hi ha una part del feminisme, que podríem dir-ne el feminisme Pop, que està constituït per una sèrie de persones amb poc bagatge teòric, poca lectura, que s'està agafant aquests conceptes aleatoris buits de contingut. Que s'està jugant aquestes partides a les xarxes socials i penso que és molt perillós. D'altra banda, també és veritat que hi ha un feminisme molt fort amb una conceptualització molt forta i un activisme com mai s'havia vist, per tant, el que et deia abans. El feminisme sempre i per definició és un moviment convuls. Per tant, sí que crec que hi ha una part de feminisme Pop, de feminisme mainstreaming, que és perillós perquè és un feminisme que també està travessat pel patriarcat i no hi ha aquest pensament crític perquè se n'adonin.

11. Creus que hi ha un factor de moda o de veritat la gent té moltes conviccions feministes i igualitàries?

Hi ha una sèrie de noies, majoritàriament molt joves que diuen "jo vaig amb minifaldilla perquè vull i vaig amb un top només, perquè vull". En realitat s'estan convertint, estan pornografiant la seva quotidianitat sense adonar-se que això és el resultat d'un posicionament ideològic patriarcal, però elles li'n diuen feminisme. És a dir, que estan cosificant la seva identitat, que justament és el que fa el patriarcat. Llavors que ho facis voluntàriament ja és la "repanocha". En això del feminisme Pop, si vols que entri una mica més, hi ha una autora, una filòsofa francesa, Simon Veil, que a mi m'agrada molt i Simon Veil deia que el gran animal que li'n diu ella que és la massa, la massa acrítica diu, dona-li un concepte, per simple que sigui, i uneix-lo a la pulsió del gordo animal d'aquesta massa, i ja la tens liada. Tens un moviment. Jo penso que hi ha una part actual del moviment que se'n diu feminista que, penso, que aquest feminisme Pop, que els conceptes estan buits de contingut. Llavors entrem en confusions greus com és la pornografia, la mateixa realitat, la pròpia fiscalitat i per tant cosificar la mateixa identitat. Llavors això és perillós, penso que és perillós, o les dificultats que hi ha en entendre diferència entre sexe i gènere. Això marca doncs la manca de contingut, la manca de reflexió. Però sobretot la manca de referents ideològics, i això em preocupa. Però per altra banda també hi ha una part de feminisme fortament cultivat i que està fent coses magnífiques i això hi és també, vull dir que hi ha les dues parts.

12. Què opines sobre la nova llei trans?

Això ens dona per molta discussió. No tinc una opinió clara, tinc opinions compartimentades. Per mi no hi ha cap mena discussió en entendre que les persones Trans, com qualsevol persona, els seus drets humans no són qüestionables i no són..., "esto es lo que hay" i se'ls ha de garantir. Però també penso que aquesta llei s'està redactant malament. Primer, perquè és una llei de mínims que a les persones Trans les ajuda poc, molt poc. Segon, perquè en la seva redacció, a banda de ser una llei de mínims, està tocant pilars fonamentals i basada en la confusió entre sexe i gènere. Llavors aquí que passa, que afecta directament al concepte fonamental del feminisme, que és el concepte 'dona'. A partir d'aquí molts problemes. El que sí que em preocupa més, perquè mira, la redacció d'una llei és un procés llarg, no senzill i en el que entren moltes persones ha discutit fins que s'arriba un consens o un pacte i s'aprova. Per això queda molt de temps. A mi el que em preocupa és la lluita de poder que s'ha generat

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

dins del feminisme. Aquesta lluita de poder de què parla Maria de la Fuente perquè diu: “el feminisme mai ha fet, mai ha avesat el seu lideratge en qüestions polítiques, sinó de drets de realitat”. Llavors ara s'ha generat una lluita de poder dins del feminisme. Això sí que preocupa, i em preocupa que cap de les dues parts estigui veient que estem parlant d'una lluita política i que probablement és un problema de lideratges. Llavors, penso que s'han de definir molt millors conceptes, que no es pot fer una llei sense definir absolutament els conceptes. Però també penso que els drets humans de les persones Trans no han de ser vulnerats, s'han de respectar. Per tant “ahí està el debate”.

13. Veus diferència entre gènere i sexe?

Absolutament, és que no té, et diria que no té res a veure, si no fos perquè socialment s'ha construït una correlació entre un sexe que li correspon unes característiques. Però que no ens enganyem, això és una construcció social i per tant ens la podem inventar com vulguem. “Esto es un invento” i el sexe és una qüestió purament biològica que té a veure, no només amb la genitalitat, sinó també amb la càrrega hormonal i les variacions cromosòmiques. Per tant, una cosa és la biologia, que com a molt podrem distingir entre mascle, femella i intersexualitat, però el gènere? El gènere és un “invento del tebeo”, i per tant es pot desconstruir. És un element purament ideològic.

14. Llavors l'orientació sexual en quin creus que es basa, en el gènere o en el sexe?

No crec que s'hagi de basar en res. Vull dir, penso que les persones poden estimar a qui vulguin i penso que fins i tot dins dels col·lectius LGTB i hi ha com una mena de necessitat de categoritzar, de posar adjectius a les coses. Diu Verena Stolcke que cataloguem per després desacreditar, llavors l'orientació sexual, doncs, al final acabarà. Amb l'evolució del pensament aquest serà un concepte vell, un concepte prescindible. Perquè amb qui te'n vas al llit hauria d'importar ben poc, i en tot cas ara que toca la visibilitat o penso que es fan de manera esglaonada, i ara és el moment de visibilitat transsexual però també bisexual, i això està creixent. De la mateixa manera que dins de la categoria orientació sexual s'hauria d'incloure l'asexualitat, què és alguna cosa a reivindicar. No només perquè és un posicionament polític, al final jo crec que l'orientació sexual és un posicionament polític. Jo soc lesbiana perquè reivindico els drets d'un col·lectiu. Jo soc gai perquè reivindico els drets d'un col·lectiu. Jo soc... Al final acaba sent per mi una definició política que no està malament si porta a l'activisme, si porta a la mobilització, però en tot cas penso que és un concepte caduc.

15. Com creus que es podria introduir el feminisme als instituts perquè fos efectiu?

Mira, ara hi ha programes preciosos. Hi ha un programa que s'estan generant grups feministes dins dels instituts i que aquests grups feministes estan tutoritzats. Però són i els creen les i els estudiants i estan funcionant molt bé. Llavors jo penso que, en tot cas, ha de ser alguna cosa que creïn les mateixes estudiants i els mateixos estudiants. No pot venir de fora i ser una qüestió jerarquitzada. Sí que poden tenir guies, però no ha d'estar programat des de fora. A dins pensa que ha de ser el mateix col·lectiu. Ara, sí que penso, el que veig i el que comprovo és que això està funcionant a instituts en els quals hi ha un professorat molt sensibilitzat i està lluitant perquè això tiri endavant. El que sí que penso que és fonamental és primer en els plans d'estudi incloure les aportacions de les dones que no hi són enlloc. Després que es parli com a moviment de la mateixa manera que parlem del maig del 68 i que parlem de la il·lustració i que parlem de l'absolutisme i de tal. Hem de parlar del feminisme com a moviment de pensament que ha revolucionat la nostra realitat, és a dir, que s'ha d'incloure amb normalitat dins dels plans d'estudi i sobretot doncs les llavors feministes que surten per part de l'estudiantat s'han de mimar, s'han de regar, però no s'han de tutoritzar.

16. Actualment, en què estàs treballant?

Actualment tinc una consultoria de gènere i, bueno, pues la veritat és que em demana tot el temps que tinc. Ho estic combinant també amb la meva passió que són les Arts escèniques, òbviament les arts escèniques amb perspectiva de gènere, i és això. Bueno, pues, fent plans d'igualtat, protocols d'assetjament i totes les formacions en patis igualitaris, i totes aquelles coses que tenen a veure amb

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

el gènere, i ja començant a pensar en un possible proper treball d'investigació. Té a veure amb les dones que van entrar en política a partir de la transició i que encara es mantenen, però t'ho dic amb pinces.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 5. Jornades catalanes de la dona. Programa i ponències lleidatanes

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

barcelona
maig · 1976

jornades catalanes de la dona

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.parla.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

INTRODUCCIÓ

Les dones dels Països Catalans en un moviment ample i unitari, volem participar activament en la transformació de la societat vers una humanitat lliure i igualitària, en la qual la dona no sigui utilitzada com objecte de consum, de plaer, de reproducció biològica, de mà d´obra barata i de perpetuació del sistema classista.

Conscients de que per a conquerir la plena igualtat de l´home i la dona, necessitem les llibertats democràtiques, que al nostre pais es concreten en els quatre punts de l´Assemblea de Catalunya, ens reafirmem reivindicant l´Estatut del 32, perquè considerem que la seva aplicació va representar, ja en aquell temps, un pas endevant en l´alliberament de la dona, fent possible una legislació no discriminatòria en el treball, la llei, l´educació, la societat i la política i alhora una regulació del dret que té la dona de disposar del seu propi cos, al configurar una reforma sanitària que posava a la seva disposició la possibilitat de informar-se i de poder utilitzar els mitjans anticonceptius més convenients.

Amb l´objecte d´estudiar la situació i els condicionaments de la dona en el nostre país, que comporta una doble explotació, com a ciutadana catalana i com a dona, en els camps de la cultura, del treball, de la família, del dret i de la política, proposem com a punts bàsics per a ser discutits, els següents temes:

La dona i el treball
La dona i la lesgislació
La dona i l´educació
La dona i els arrabals
La dona i la familia
La dona i els mitjans de comunicació
La dona i el camp
La dona i la sexualitat
La dona i la política

Les ponències aquí exposades constitueixen la base sobre la qual es desenvoluparan unes jornades públiques de discussió que se celebraran a Barcelona el proper mes de Maig. Aquestes "Jornades Catalanes de la Dona", pretenen ser un primer fòrum en el qual totes les dones puguin fer sentir la seva veu i exposar els seus problemes.

Les ponències estaran prèviament a l´abast de tothom a fi de que tinguin la màxima difusió i puguin elaborar-se les comunicacions i esmenes pertinents.

El Secretariat organitzador espera i demana la participació activa de totes les dones per tal d´elaborar una plataforma reivindicativa, primer pas unitari cap

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

a l´alliberament de les dones dels Països Catalans.

Totes aquelles associacions, entitats o persones que estiguin interesades en participar activament en la preparació d´aquestes jornades, es poden dirigir a l´Associació d´Amics de les Nacions Unides. c/ Fontanella, 14. Barcelona. Departament de la Dona.

LA DONA I EL TREBALL

Un estudi històric dels condicionaments socials que han marcat la situació de la dona, posa de relleu la importància extraordinària de la divisió del treball entre homes i dones, tal vegada és aquesta la forma més antiga de divisió en el treball. Aquesta divisió es manifesta per part de l´home en l´execució de treballs realitzats fora de l' ambit estrictament familiar; és a dir,. dins del procés de producció social, mentre que el treball de les dones generalment tenir cura dels fills es realitza en l' àmbit més restringit de la vida domèstica i té el caràcter de servei privat al cap de familia. Cal destacar que aquest treball de la dona, encara que no sigui estrictament considerat com un treball, aquest és essencial per a que pugui realitzar-se el procés de producció i per a la reproducció del propi sistema productiu. Serà ròssec d´aquesta divisió del treball en funció del sexe el que la dona solament surti de l´àmbit de la llar amb caràcter subsidiari: quan manca o bé es insuficient el salari de l´home. Aquesta exclusió de la dona en el treball social i que la relega a les tasques domèstiques, està en l´origen i constitueix la base de la seva opressió.

Considerant tot això que hem exposat, el treball d´aquesta ponència s´ha centrat en l´estudi de veure de quina manera s´adopta la divisió del treball en funció del sexe i en les nostres circumstàncies actuals, a quines finalitats obeeix o serveix i quines podrien ser les possibilitats que tenim per a superar-les i en consequència aconseguir l´alliberament de la dona. Per això hem considerat interessant estudiar els següents punts:

- legislació laboral
- política educativa
- la divisió del treball en funció del sexe: la seva racionalitat econòmica.
- treball domèstic i treball remunerat de la dona.
- discrimació salarial
- la dona reserva de mà d´obra barata
- participació de la dona a l´activitat laboral de l´ Estat espanyol.
- treballs reservats a la dona.
- dret al treball; dret a un salari.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

LA DONA I LA LEGISLACIÓ

Si observem la situació de la dona en el món veurem molt clarament com la igualtat davant la llei no és la mateixa igualtat de la vida:

Malgrat això, l´equiparació legal dels dos sexes representa almenys un principi per aconseguir una autèntica igualtat. A l´Estat espanyol no hem arrivat encara a aquest punt i la legislació actual respecte a la dona és una de les més endarrerides i discriminatòries del món. Hi va haver, però dins de la II República, un període en el qual la dona va tenir pràcticament una total equiparació legal al mascle. Això demostra com la situació està estretament lligada a l´emancipació, almenys legal, de la dona. Precisament aquesta igualtat jurídica es la més ràpida i fàcil d´aconseguir.

Si hi hagués hagut una voluntat de ser-li otorgada, "l´Any Internacional de la Dona", hauria estat una bona ocasió per a fer-ho. Però solament vàren tenir lloc dins de la legislació vigent uns adobs de molt poca trascendència real.

Les principals discriminacions legals vigents les trobem a

1.- Lleis polítiques i administratives
2.- Lleis civils: Catalunya
3.- Lleis penals
4.- Lleis laborals

LA DONA I LA EDUCACIÓ

La ideologia imperant té las seves arrels en el domini de l´home sobre la dona marcant "rols" diferenciats a un i altre sexe (a l´home: autoritat, força, racionalitat; a la dona: submissió, debilitat, irracionalitat).

Aquesta diferenciació de papers no obeeix pas a causes naturals sinó que està al servei del manteniment d´unes estructures econòmiques socials i polítiques basades en la defensa a ultrança de la propietat privada, l´autoritat i la masculinitat. Per això i com que difícilment una persona pot acceptar el paper discriminatori i dependent que ens ha estat assignat a les dones, la societat arbitra una sèrie de mecanismes que van donant forma a la població femenina des de que neix, amb la finalitat de que les dones arribem a acceptar, no solament el paper que se´ns està imposant, sinó que fins i tot a assumir-lo per convèncer-nos de que es una tasca excel.lent.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Aquests mecanismes que van configurant la personalitat de la dona es manifesten a tres nivells: la família, l´escola i l´ambient social.

- en la família: jerarquització pare/mare; fill/filla
  reproducció dels models pare/mare per part dels fills
  condicionaments des de la família en relació al futur dels fills y les filles.

- en el sistema educatiu:
  a) referent al nivell de instrucció:
  - doble selectivitat per a les dones (en raó de la classe social i del sexe) i carreres "femenines" amb tot el qual es trobarà amb inferioritat de condicions en el treball.
  - formació discriminatòria: transmissió de la ideologia masculnitzada a través de la no existència de coeducació, els llibres de text i els ensenyaments "especifics".

- en l´ambient social: a través de les joguines, la moda, els mitjans de comunicació, els costums, la moral....

La ponència procurarà abordar tots aquest punts encara que per raons de treball se centrarà especialment en les discriminacions que pateix la dona en el sistema educatiu.

LA DONA I ELS ARRABALS

Els temes d´aquesta ponència no són questions especificament femenines.
Les condicions de vida en els arrabals afecten tant a l´home com a la dona, però es la dona, per la seva condició de mestressa de casa, la que més directament viu tots aquests problemes. Per això la conquesta de les reivindicacions femenines en els arrabals passa per la incorporació de la dona en la lluita pel millorament de les seves condicions de vida.

1.- En els arrabals, la major part de les dones són inmigrades. S´han vist obligades a enfrontar-se a unes condicions de vida infrahumanes i adaptar-se a unes formes de vida totalment diferents a les de la seva terra d´origen.

2.- La dona, a consequència de la divisió de funcions, està destinada a les tasques domèstiques.

Com a mestressa de casa, l´entorn en el qual es mou, es la llar i el seu propi barri. A la llar, aillada i marginada de tot tipus d´activitat, (laboral, política i social) sabent tot el que passa fora de casa per mitjà de la ràdio i la televisió i no tenint relació amb altres persones, excepte la veïna, la dona es converteix en un ser inferior. En els arrabals la dona fa la compra, porta els nens a l`es-

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

cola, etc. Per això la dona és la que sofreix principalment i directament, tots els problemes

-Educació: manca de llocs escolars, gratuïtat.
-Assitència sanitària: escassetat d´ambulatoris.
-Carestia de la vida: augment de preus, desabasteixement dels mercats municipals
-Municipi: zones verdes, transports públics, urbanització dels carrers.
-Gestió municipal: quin paper compleixen els ajuntaments? . Gestió municipal amb la participació de la dona.

3.- Davant de totes aquestes deficiències la dona va prenent consciència de la necesitat d´enfrontar-se a aquests problemes i de participar activament en la seva solució. Hi han moltes accions reivindicatives protagonitzades per les dones.

4.- La dona al participar en totes aquestes accions va comprenent que cal unir-se. Així sorgeixen grups de dones o vocalies a les Associacions de veïns, com a mitjà eficaç per a la participació de la dona en la vida municipal.

LA DONA I LA FAMILIA

La família patriarcal i autoritària és la cèl.lula base de l´actual Estat i té unes clares i determinades funcions: represives, polítiques i econòmiques.

La família és un instrument a través del qual l´aparell estatal incideix a nivell íntim i quotidià sobre les persones per "formar-les" i dirigir-les per a que serveixin als interessos polítics i socials de l`Estat.

La família és l´instrument reproductor de la ideologia dominant (autoritària, patriarcal...) La dona degut al seu confinament a l´interior de la familia assumeix un paper rellevant en la transmissió d´aquesta ideologia.

D´altra banda la família exerceix un paper represiu sobre la dona assignant-li unes funcions i treballs concrets.

Tot això constitueix un cercle viciós de tal forma que la dona transmet la mateixa ideologia que l´oprimeix.

1.- La família com a institució
2.- Funcions de l´actual familia
3.- La familia a l'Estat espanyol des l´any 1.939: Lleis patriarcals abolició del dret al divorci, etc.
4.- La familia a Catalunya
5.- Problemes derivats d´aquesta situació:

- repressió de la sexualitat
- matrimonis desfets
- mares solteres

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

- fills il.legitims
- prostitució
- etc..

6.- Conclusions i alternatives.

LA DONA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Intenterem analitzar de quina manera incideixen en nosaltres i com a través d´aquests mitjans patim, una vegada més, una opressió o dominació específica, d´una manera encuberta. Quina ideologia i valors transmeten, i com el nou tipus de manipulació que s´exerceix per mitjà del sistema de comunicació de masses permet una infiltració molt més forta en la vida de cada día, superposant-se fins i tot, a les mateixes institucions jurídiques - polítiques - religioses.

Procurarem deixar ben clar, que l´objectiu que vol obtenir aquesta ideologia (la burgesa), pel que fa referència a la dona, es la de tenir per finalitat implícita i última el reforçar el seu aïllament dins de tot el que no sigui essencial, això per una banda, i per l´altre deixar-la dins d´un món separat de la realitat concreta total; en definitiva d´enclaustrar-la a la llar.

La ponència tindrà els apartats següents:

0.- Introducció
1.- Tractament de la dona pels Mitjans de Comunicació: la premsa, la publicitat, el cinema, la televisió i la ràdio.
2.- Publicacions per la dona: premsa femenina i premsa del cor. Ideologia i valors que transmeten.
3.- Com s´ha jutjat el feminisme a través d´aquests mitjans durant l´any darrer.
4.- Conclusions.
5.- Quina acció i marc proposem per a lluitar contra la discriminació de la dona en els mitjans de comunicació.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

LA DONA I EL CAMP

Si la discriminació de la dona en el treball industrial i els serveis és un fet evident que té les seves arrels en la divisió del treball, en el mon rural aquest fet es veu doblement agreujat, ja que el treball de la terra és molt més dur que en la industria i en el sector terciari.

Els condicionaments climatològics, la manca de serveis i l´issolament condicionen la situació de la dona i dificulten la possibilitat de la seva tasca reivindicativa.

Cal tenir en compte, també, el dificil accés de la dona rural a l´ensenyament.

Aquests són alguns dels punts a tractar en aquestes jornades amb distintes aportacions de dones de diverses zones dels Països Catalans.

LA DONA I LA SEXUALITAT

La sexualitat de la dona ha estat desconeguda no solament per l´home sino que fins i tot per ella mateixa. Però el misteri de la seva sexualitat ha estat utilitzat per adjudicar-li un doble paper en apariència contradictòri: passiu eròticament i actiu des del punt de vista de la procreació. El cos de la dona ha estat utilitzat per a perpetuar la familia i les institucions que l´oprimeixen.

La dona té el dret i el deure de conèixer el seu pròpi cos: el funcionament de la seva sexualitat.

Per tot això hem dividit el "tema" en els següents punts:

1.- Separació de sexualitat i procreació: dret al plaer.

2.- Petit estudi fisiològic de l´aparell genital femení.

3.- "Planing familiar" i limitació (control) de la natalitat

4.- L´abort com a darrer recurs per a la limitació (control) de la natalitat.

5.- Dret de la dona a la informació oficial sobre tots aquests aspectes i dret per obtenir els anticonceptius a través de la Seguritat Social.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

LA DONA I LA POLITICA

Es un fet evident, que encara avui, les dones no participen activament en la vida política dels seus països en proporció al seu número. També es un fet evident, que aquesta participació ha anat augmentant siguent ara molt més àmplia. Aquesta ponència vol constatar aquests dos fets i les seves çauses, i vol servir de base per a intentar donar una visió de conjunt. Del passat, del present i del futur.

Els punts principals que aquesta ponència vol reflexar es referiran a l´estudi de les causes que expliquen aquesta tardana incorporació de la dona a les tasques polítiques, com a massa ciutadana; el seu paper real i especific en el mon polític occidental i en el dels països de l´Est i a les conjectures sobre el que les dones, com a sexe (o com a dones) poden aportar a la vida de las "civitas" i si realment, la dona, es capaç d´adquirir consciència de la seva força i responsabilitat en aquest camp.

Necessitats bàsiques per a una participació política de la dona a l´Estat espanyol:

1.- Marc democràtic

2.- Mentalització de la població femenina

3.- Formació de dones com a dirigents polítics

4.- Integració de totes les forces feministes en els partits polítics

5.- Dones en els càrrecs dirigents dels partits polítics.

COMISSIO CATALANA D' ORGANITZACIONS NO GOVERNAMENTALS SECRETARIAT DE LES JORNADES.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

COMISSIO CATALANA DE ORGANITZACIONS NO GOVERNAMENTALS (O. N. G.)

* Departament de la Dona de l'Associació d' Amics de las NN.UU.
* Associació de Dones Universitàries.
* Vocalies de Dones de les Associacions de Veins de:
  Carmelo - Turó de la Peira - Plaça Lesseps - Sant Andreu - Sagrada Familia - Trinitat. Vallbona. Torre Baró.
* Vocalies de Dones de les Associacions de Veins de l' Hospitalet :
  Campoamor - Can Serra - La Florida. Pubilla Casas. Can Vidalet - Collblanch. Torrasa - Santa Eulalia.
* Centre Social La Florida de l' Hospitalet.
* Vocalies de les Associacions de Veins de Santa Coloma:
  Arrabal - Barrio Centro - Santa Rosa.
* Centre Social de Sants.
* Associacions Vinculades a la Unio Mundial d' Organitzacions Femenines Católiques:
  Unio E. de Mares Católiques - Centre de Promoció de la Vidua - Antigues Alumnes de l' Assumpció - C. I. C.
* A. N. C. H. E.

COMISSIO CATALANA D' ORGANITZACIONS NO GOVERNAMENTALS SECRETARIAT DE LES JORNADES.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

JORNADES CATALANES DE LA DONA

SITUACIÓ DE LA DONA AL MÓN RURAL

Conscients que la discriminació de la dona es veu doblement agreujada en el món rural, un grup de dones de la comarca d'Osona i del Ripollès, presenten aquest treball que ha estat elaborat partint del nostre coneixement i de l'estudi directe dels problemes de la dona, en general, dintre d'aquestes comarques.

Aquest treball no pretén ser una tesi sobre "la dona al món rural" sinó que vol obrir un debat sobre aquesta situació, a partir de les conclusions a les quals hem arribat.

Som conscients de la limitació d'aquest treball, ja que inclús per a l'estudi de la zona hem utilitzat mètodes diferents; no obstant això, insistim en el fet que les constants que es donen arreu, ens permeten treure algunes conclusions de tipus general, que donaran pas al debat sobre la situació de la dona, ja de per si alienant, i que al món rural es veu notablement agreujada.

Aproximadament aquesta zona comprèn:

N.O. d'Osona definit per la comarca natural del Lluçanès, amb pobles i zones disseminades de pagès tals com:

- St. Agustí del Lluçanès -rural.
- L'Alou -rural.
- Alpens -rural i petit industrial.
- St. Boi del Lluçanès -rural i turística.
- Perafita -rural i població disseminada.
- St. Martí de Sobremunt -rural.
- Prats de Lluçanès -industrial.
- St. Martí del Bas -rural.
- Sta. Eulàlia de Puigoriol -rural i petit industrial.
- Olost del Lluçanès -industrial i rural.
- St. Bertomeu del Grau -rural i petit industrial.

Sud del Ripollès, que comprèn tanmateix els pobles i les zones disperses rurals com:

- St. Quirze de Besora -industrial.
- Sta. Maria de Besora -rural.
- Vidrà -rural i turístic.
- Sora -població disseminada.
- Montesquiu -rural i petit industrial.
- Les Lloses -població disseminada.
- Serra Milany -població disseminada.
- Puigsacalm -població disseminada.
- Saderra -rural i població disseminada.

Situació sòcio-econòmica:

Existeixen bàsicament dos tipus d'economia:

1).- Industrial: fàbriques, petites indústries o tallers que generalment es donen en nuclis de població important (més de 1.000 habitants).

2).- Agrícola: rural o població disseminada que es dóna en nuclis de població inferiors (menys de 1.000 habitants).

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Economia agrícola:

- Grans terratinents. Alguns viuen de les seves terres, però la majoria tenen les terres arrendades o en règim de masoveria.

- Arrendataris. L'arrendament consisteix en donar un tant a l'any a l'amo sense que això tingui relació amb la producció.

- Masoveria, és un contracte de paraula pel qual el masover es compromet a pagar a l'amo una part de la collita: 1/4, 1/3, o menys, correntment, de la meitat.

Els masovers viuen a les cases de pagès en les terres del terratinent, i l'amo només els pot treure en els següents casos:

- si vol vendre la finca.
- si vol cultivar-la directament.
- si el masover no compleix els tractes estipulats (lleis orals, treure males herbes del camp,.etc...).

Referent a les condicions de la vivenda, si el masover vol fer obres les ha de pagar ell. Encara que faci millores, no hi ha cap garantia de res, i en el cas que hagi d'anar-se'n perd aquests diners. Per fer les millores s'ha de demanar a l'amo. (De vegades, posar la llum, per exemple, arriba a costar 1 milió de pessetes per a portar els fils conductors fins a la casa).

Una de les clàusules del contracte és que només poden fer un 10% de la superfície de la terra en farratges, la qual cosa limita el nombre de bestiar que poden tenir.

Això comporta l'estancament d'aquestes comarques, l'emigració per falta de mitjans de subsistència, i les males condicions de vida. En el cas d'Alpens tenim que la població ha anat disminuint progressivament tal com ens indiquen les següents xifres:

Any	Habitants
1940	482
1960	417
1976	279

Pel fet de ser el terreny accidentat, l'economia del pagès a les zones estudiades es basa en el bestiar boví i porcí principalment i per tant els cultius són subsidiaris a l'alimentació d'aquest bestiar (farratges, etc...) mentre que a altres zones, com a la Plana de Vic, a causa de la gran extensió de terra cultivable gran part dels ingressos esdevenen dels fruits venuts, bé directament a mercat, bé mitjançant intermediaris (cereals, patates, naps, etc...).

Situació social:

Bàsicament hi ha la família com a cèl.lula social. Normalment és formada d'un matrimoni jove amb els fills i tot un remanent familiars (avis, ties, subnormals, invàlids, etc.) que col.laboren mínimament en els afers de la casa, i que solen representar una càrrega per a la dona especialment.

Aquesta situació, principalment a les cases de pagès, obliga el matrimoni a mantenir una relació íntima de col.laboració per a dur a terme el treball (cura del bestiar sobretot), la qual cosa produeix un aïllament de la resta de la societat i una gran limitació en la relació personal per la gran quantitat de feina, que els porta a treballar una mitjana de 14 a 16 hores diàries. En moltes ocasions si les cases de pagès es troben a prop d'un nucli industrialitzat, la dona treballa a la fàbrica a més a més.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Condicions higièniques i sanitàries:

Les condicions higièniques i sanitàries de les cases de pagès, acostumen a ser desastroses: manca d'aigua i llum en molts casos, inexistència de banys, estables sota o al costat de les estances familiars, foscor i humitat com a norma habitual.

El tipus d'alimentació molt poc variada, amb excés d'hidrats de carboni i manca de queviures crus (fruites, verdures, etc...).

L'atenció mèdica és molt deficient a causa de la gran extensió dels partits mèdics, ja que de jubilar-se un metge, com que la plaça no es cobreix, aquest poble passa a formar part del que hi confronta, i es donen casos de metges que han d'atendre vuit o deu pobles alhora. En molts casos hi ha pobles o cases de pagès que han de recórrer 15 o 20 Km. per anar al metge.

Tanmateix, l'assistència farmacèutica es troba en les mateixes condicions i així per exemple, a Sant Quirze hi ha una farmàcia que abasta la zona des de Vidrà (S.E. del Ripollès), fins a Alpens (Nord del Lluçanès). Horitzontalment, hi ha una distància de 30 Km.

De l'assistència hospitalària no cal ni parlar-ne; tenim l'exemple de Vic com a centre d'atenció hospitalària que comprèn tota la Vegueria (Osona, Ripollès i la Cerdanya); per tant les dones, en el moment de parir s'han de desplaçar com poden als centres més pròxims (Vic, Berga) i sovint això dóna com a resultat, problemes en l'assistència post-part. Per als llocs més apartats, això representa fer més de 40 Km.

L'índex cultural és pobríssim; tenint en compte la xifra de població, el percentatge d'analfabets totals, les facultats de comprensió de la majoria envers l'escriptura i la lectura son mínimes. Això és més marcat en les dones, ja que la seva marginació en tots els àmbits i la nul.la participació social la fan més analfabeta, i a més els pocs diaris que arriben als pobles, se'ls miren els homes al cafè. En tot cas, l'única lectura per a moltes dones és repassar la Hola! (com a dades direm, que per exemple a St. Martí de Sobremunt, només reben diaris i alguna revista el capellà i la mestra. A Alpens arriben 7 o 8 diaris que són per a l'Ajuntament, el mestre, els dos cafès i poc més. Com a única revista arriba la Hola).

Un factor important que determina aquesta ignorància, ha estat l'ensenyament a l'escola unitària, en castellà i amb uns continguts i uns programes que no tenen res a veure amb la seva pròpia realitat. Per això l'escola apareix com un suplici i a ningú se li planteja ni de lluny l'ampliació d'estudis més enllà de la primària. El nombre d'escolars que segueixen estudis és molt baix en general. L'horitzó mental del jovent conclou en l'aprenentatge d'un ofici que no els faci moure de la rutina ambiental. Per a les noies, l'única aspiració és treballar a la fàbrica o al cosidor per guanyar cèntims, i casar-se, ja que d'altres possibilitats gairebé no en té cap. Això està molt condicionat per la mentalitat dels pares, que és contrària als desplaçaments de les filles fora del poble o del nucli que ells coneixen.

En aquest context, la dona pateix totes i cadascuna de les tares d'uns trets feudals residuals i els pròpiament capitalistes, aquests últims lligats especialment amb el procés de reconversió que ha sofert el camp català i de la resta de l'Estat Espanyol a partir dels anys cinquanta, els darrers efectes del qual són el despoblament i l'especulació de terres amb finalitats urbanístiques.

Tenim doncs que la dona participa en les relacions de producció d'una manera indirecta de vegades, però efectiva a través del treball domèstic. Treballa pràcticament una mitjana de 16 hores diàries sense cap remuneració. Per treball domèstic s'ha d'entendre, al camp, no solament les feines de casa

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

-molt més feinugues per les poques comoditats- **sinó també la cura del bestiar** (bestiar petit als pobles -conills, aviram, etc.; bestiar de tot tipus a pagès -conills, vaques, porcs, etc.) i també molts cops, treball proporcionat per petits tallers, que suposa uns ingressos mínims quasi immediatament absorbits per les despeses familiars.

És a dir, la dona fa un treball mai pagat, però fonamental per al capitalisme, perquè significa els costos de reproducció i manteniment de la força de treball. En aquest sentit és una font important de la plus-vàlua. (Recordem que, com hem dit abans, en moltes ocasions, la dona del camp es desplaça també a treballar a la fàbrica).

Quant al treball de la dona a la fàbrica, o al petit taller, volem remarcar uns aspectes, que si bé estem segures que són els mateixos que es donen a les zones pròpiament industrials, adquireixen un relleu important i especial al món rural pels següents motius:

- Tipus d'indústria que es fonamenta principalment en mà d'obra femenina, més barata i sobretot menys conflictiva laboralment (indústria tèxtil, tallers de confecció, etc.).

- Generalment són sucursals d'empreses grans.

- Treballen pocs treballadors.

- No estan al corrent de la situació laboral.

- No hi ha competència al mateix poble, la qual cosa força a pensar la gent que ¡encara gràcies que hi ha una fàbrica aquí!

- Pel fet de ser noies joves les que generalment treballen, tenen menys experiència, més por, i són influïdes per la mentalitat del poble. (No treure la cara per res, no exposar-se que et fumin al carrer, etc.).

- Això és també en part degut al fet que els superiors (encarregats, directors...) són del mateix poble i com que tothom es coneix de tota la vida, no es plantegen reivindicacions.

- Les dones tenen menys oportunitat d'aprendre un ofici dintre l'empresa on treballen ja que ni aquesta ho facilita ni la mentalitat els inclina a ferho.

- Per descomptat que en aquestes feines van a primes, i els ritmes són brutals. Aquest sistema de primes es complementa en alguns casos amb les hores extres pagades de forma gradual, amb la qual cosa l'empresa s'evita la creació d'un segon torn.

Pel problema que representa la manca de guarderies, les dones amb criatures es veuen forçades a realitzar treball a casa proporcionat pels petits tallers. Generalment fan confecció de roba, bosses, o acabats de peces de tot tipus.

Per exemple a Sant Martí de Sobremunt existeix una mena de taller artesanal de bobines i altres peces que depèn de dues fàbriques de la Plana. Les dades següents parlen amb eloqüència de la situació:

- Treballadors: 8 (7 dones).

- Sous: Depenen del tipus de peça que es faci, i de si hi ha feina o no. Cobren unes 2.000 ptes. setmanals si va bé, si no, 700 o 800 ptes.

- El lloger, la llum, la calefacció: a càrrec dels treballadors (ja que està montat com a cooperativa).

- Assegurances: No en té ningú.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

cooperativa, es el tipus de treball a fer a casa, només que totes les màquines estan reunides en un sol local.

Un altre exemple que il.lustra el que tractem, és el d'Alpens, on hi ha dos tallers de tipus familiar que treballen fusta de boix. Fan cortines i bigudins (per a fer la permanent), i a part de donar ocupació a tota la família, donen feina a moltes dones, principalment jubilades. Les dones cobren 45 ptes. per cada 1.000 bigudins.

Aquest tipus de feina comporta: manca d'un sou estable, manca de contracte i d'assegurances socials, manca de relació amb la gent, etc.

Si tot això ho ajuntem amb la situació específica de la dona al món rural, veiem que veritablement la dona és "el ruc de la casa".

A l'inrevés que la dona ciutadana, la dona al camp no té quasi compensacions -falses o veritables- ni esplais ni mitjans d'agafar consciència de la seva situació. Si té alguna estona lliure fa mitja. Gairebé mai no surten de casa; quan toca anar al mercat sempre ho fan amb els seus homes. Aquests, es reuneixen els diumenges i d'altres dies al bar del poble, les dones no. Amb prou feines es mouen de casa si no és per oir missa; tampoc entre elles no fan vida de relació. El grau de frustració (no confessat) és molt gran, cosa de la qual serien mostra, alguns casos de dones alcohòliques.

Podríem dir que la TV és un dels pocs mitjans de contacte amb el món exterior i que a causa de la falta d'esperit crític, és només una font d'arribada dels elements consumistes i de la ideologia dominant.

Com aglutinant principal de l'estructura familiar, la dona ho és també de la reproducció ideològica que la família acompleix. Per una banda, transmet als fills la seva actitud resignada i fatalista de la vida. Per l'altra, els incorporen a les feines del camp des de ben petits. Això comporta una total falta d'informació i un allunyament de les situacions conflictives actuals. L'aïllament, la misèria i la pervivència de la tradició són els factors que han reforçat la família dins el medi rural en molta més mesura que dins l'àmbit urbà.

És clar que la situació de la dona en l'àrea estudiada, la determinen dos factors fonamentals: 1) El marc sòcio-econòmic, on es desenvolupa la seva vida i el seu treball. 2) El context ideològic que li fa acceptar passivament la seva situació, privant-la de plantejar-se la seva problemàtica i mantenint-la en la ignorància del seu propi rol personal. És a dir, la impossibilitat i la impotència que representa el poder superar aquests factors alienants, fan que la dona rural pateixi un alt grau de sobreexplotació.

Davant d'aquesta situació, nosaltres estem per la promoció humana, professional i social de la dona; assumim les reivindicacions que s'exposen a la ponència de "Mujer y Educación", ja que l'educació és un factor decisiu en la formació humana, però com que creiem que el problema de la dona és un problema polític, les veiem emmarcades en la lluita per la consecució de les llibertats polítiques, que permetin deixar sentir la veu del poble, i per descomptat la de la dona.

És per això que d'acord amb la introducció de l'opuscle editat amb motiu de les "Jornades catalanes de la Dona", veiem imprescindible un marc de democràcia política, on serà més fàcil per a nosaltres treballar per una societat més justa i per tant no discriminatòria per a la dona. Les solucions dels problemes de la dona al camp, van íntimament lligades amb les solucions dels problemes agraris en general. Sense una veritable reforma agrària, aquests problemes no poden variar sensiblement, però creiem que com a mínim entre les dones joves i més despertes, cal anar difonent els principals punts a reivindicar (acabar amb la triple explotació -casa, bestiar, fàbrica-, promocionar-se culturalment i socialment a tot nivell, reconeixement de la plena igualtat de

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a
Document electrònic – Adreça de valid

drets en tots els camps, etc.). Per a començar necessitem crear organismes propis de la dona que arribin als pobles. Amb l'organització de la dona haurem donat un gran pas per assolir aquesta tasca.

Veiem que de totes maneres, el camí cap a la plena emancipació de la dona, és lluitar conjuntament amb l'home per arribar al Socialisme, ja que és el sistema social en què no es manté l'opressió de l'home per l'home, sinó que intenta eliminar totes les contradiccions: entre la ciutat i el camp, entre el treball manual i l'intel.lectual i per descomptat entre l'home i la dona.

LA DONA AL CAMP

La situació de la dona al camp es bastant similar a la de la dona en general però agreujat per les deficiéncies de serveis com són: metge, dispensari, centres d'educació especial, guarderies, centres d'esplais per infants, etc.. que si a la ciutat son grans, en el camp ho son més i es la dona la que té de carregar amb totes aquestes tasques.

La dona del pagès treballa al camp, en les temporades de feina forta. Acostuma a cuidar-se del bestiar. Per la marginació a qué està sotmesa fa que no se li confiin feines de responsabilitat.

No és reconeguda professionalment i a més amés la quantitat d'hores treballades li impideixen de participar en altres tasques socials com és la sindical i esplai, quan és un dret i una necessitat que té.

L'hereu, tradició conservada antany per tota família pagesa catalana, i que s'ha anat perdent per tot arreu menys a muntanya on encara seguint aquesta tradició només té dret a l'herencia l'hereu o fill primogènit.

Es cert que gràcies a l'hereu s'han conservat íntegres moltes finques però també és cert que se n'han perdut per manca dínterés per part d'ell. Doncs a vegades l'obsessió abnegada dels pares amb l'hereu, els cega de veure que d'altres germans o germanes que estimen i senten realment la terra en són apartats i per tant de petits s'han hagut d'estancar creant-els-hi un gran problema des d'infants, per anar a parar tots els seus bens a mans de l'hereu.

Doncs les noies han de tenir els mateixos drets a la terra que els nois, Per què hem d'ésser rebutjades i apartades de les feines del camp?.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

EL DRET A LA TERRA AL QUI VERITABLEMENT L'ESTIMA I LA SENT, sigui NOI o NOIA.

Antany la dona treballava la terra, llaurava amb animals i s'escarrassava en tota mena de feines pesades, sense tenir cap ajut tècnic; ara que les tècniques faciliten les tasques al camp, crec que la dona és tan capac com l'home de portar una explotació agrícola, però partint de la base de que des de petita no se la margini. El treball de la dona al camp es considera una AJUDA i no com un TREBALL PERSONAL. Si arribem a comprendre això potser veurem que les dones podem també ser HEREVES i no per falta d'HEREU sinó perquè s'hagi donat el cas que ella sent més la terra que el germà a qui legalment li pertanyia.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 6. Recull premsa local 1974-1979

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

LA OPINION PROPIA Y AJENA

Ciento veintidós alumnos de tres Escuelas Profesionales de la Provincia de Lérida exponen sus quejas al público

Lérida, 29 de marzo de 1.974
Sr. Director de DIARIO DE LERIDA
CIUDAD

Sr. Director:

Nos dirigimos a Ud. después de haber leído en algunos periódicos, un artículo sobre la Formación Profesional. Queremos sólo, reiterarnos con él. Somos Alumnos de Escuelas Profesionales y nos mueve a esta carta la inquietud de nuestros estudios. Agradecemos, pues, que Ud. publique esta carta que muestra enteramente, nuestra preocupación actual.

Que [illegible] nuestro temor por la pérdida de estas Escuelas Profesionales y de su olvido, cuando más son necesarias para la elevación del nivel técnico de nuestro País.

Aprovechamos nuestras afirmaciones, en los puntos siguientes:

1.º Es cada vez menos la matriculación de alumnos en estos Centros con relación al aumento del censo estudiantil.

2.º En la mentalidad extendida por la creencia de los padres en que la formación profesional no es, ni más ni menos, que algo deshonroso.

3.º Y cuando con el esfuerzo de nuestro trabajo y estudio logramos un título, para un puesto de trabajo, la Empresa teme de nuestra mano de obra cualificada y no facilita ocupar éstos, sino después de ganarlos con el esfuerzo desde el principio. Nosotros preguntamos ¿por qué debemos ganar este sitio dos veces?

4.º Otro obstáculo para nosotros, es que cuando superada la formación profesional en segundo grado, queremos pasar a carreras técnicas no superiores, tenemos por ello, que realizar COU y a continuación, como se viene diciendo, examen de entrada. Creemos y casi afirmamos, que nuestra preparación técnica es suficiente para alcanzar ya no, una carrera superior, pero sí con un pequeño examen, tener acceso a la Escuela de Ingeniería Técnica, nivel acertado para los que siguen con deseo la elevación de sus conocimientos.

Debemos decir que nos sentimos honrados por pertenecer a estas Escuelas Profesionales, mientras hay otros que las miran recelosos. Que seguimos con firmeza nuestros estudios, mientras más obstáculos en ellos encontramos. Que no nos contentamos en seguir impasibles al ver desfallecer estos Centros. Y con ésto pedimos ayuda, ayuda a los padres, a los empresarios, a los profesores, a todos en general, que se interesen hoy por nuestro problema, pero que no lo olviden mañana.

Muchos de nosotros combinamos el estudio con el trabajo. Pedimos como anticipo a estas preocupaciones que vivimos diariamente en la Empresa, ya que nosotros seguimos el trabajo más por el afán de conocer aquello que nos llama que por lo que recibimos económicamente, mirar de encontrar una solución al problema de la cotización de la Seguridad Social, al aplicarnos la tarifa completa de jornada laboral a quienes sólo podemos dedicar unas horas.

Cuanto queda expuesto lo vivimos y desearíamos solucionar. Es una mejora que aún nos podría beneficiar y que encontrarían los que detrás nuestro van subiendo.

Le damos las gracias Sr. Director por la publicación de estas líneas y a los lectores que han cedido unos minutos de su tiempo, leyendo esta carta.

CIENTO VEINTIDOS ALUMNOS DE TRES ESCUELAS PROFESIONALES DE LA PROVINCIA DE LERIDA

"No a la píldora"

Lérida, 27 de marzo de 1974.

Sr. Director de DIARIO DE LERIDA. - Ciudad.

Distinguido señor Director: El pasado día 23 apareció en la página segunda de DIARIO DE LERIDA una crónica de Madrid sobre la conferencia dada por el doctor Zamarriego, director de la Maternidad "Santa Cristina" (siendo esta la primera conferencia del ciclo "Temas de la actualidad" organizado por el Colegio Mayor "Montalbán") sobre el tema: "LA "PILDORA" Y OTROS CONTRACEPTIVOS TIENEN EFECTOS SECUNDARIOS AUN SIN INVESTIGAR".

El título, lo he destacado todo en mayúsculas, primero por así aparecer en DIARIO DE LERIDA y en segundo lugar para llamar la atención del elemento femenino, a quien me permito recomendar su interesante lectura por cuanto tiene de instructivo y aleccionador, ya que son considerados como auténticos abortivos.

Personalmente no puede llamarse la atención de que el doctor Zamarriego se "asombre ante la ligereza con que las consumen algunas mujeres por recomendación de amigas sin saber los daños irreparables que pueden producir en su organismo".

Según Sopeña Ibáñez en el año 1966 y según estadística se vendieron en España dos millones y medio de cajas de anovulatorios calculándose que en el mundo y en la indicada fecha, unos diez millones de mujeres los utilizaban de forma continua.

La XXI Asamblea Médica Mundial celebrada en Madrid del día 10 al 17 de septiembre de 1967, la ponencia sobre el "control de la natalidad" terminó sus trabajos recomendando a cada Asociación médica nacional estudiara esta materia y recordara a los señores doctores tuvieran bien presente y no olvidaran su cometido y función, según la declaración de Ginebra y el Código Internacional de ética médica de "velar con sumo interés y respeto por la vida humana".

Las "píldoras antibaby" son fármacos anovulatorios y los mismos --segun tengo entendido-- no pueden venderse sin receta médica y un médico, no creo los recete "alegremente" sin antes someter a su paciente a una serie de reconocimientos y análisis

Ello es lógico por cuanto la "píldora" como medicamento oral, comporta cierto riesgo y tiene sus contraindicaciones como entre otras pueden ser las varices, frebitis, enfermedades hepáticas, esclerosis, etc. y en general, todas aquellas enfermedades que pueden agravarse con el embarazo, con contraindicaciones al empleo del anovulatorio por vía oral, la "píldora". Como indica el doctor Zamarriego "la misma Organización Mundial de la Salud reconocía en un informe de expertos preparado en 1973, que son demasiados los aspectos aún sin investigar en este tema de la contracepción".

Aunque realmente los técnicos en la materia afirman que nada en concreto puede garantizarse de los resultados del empleo de la "píldora" a largo plazo, no por ello es menos cierto y no puede olvidarse que el doctor psiquiatra, psicólogo y antropólogo Limol Tiger (del E. de Texas), afirma que el uso de la "píldora" puede llegar a producir cáncer, trombosis, embolias, gran retraso en el orgasmo y cuando no frigidez.

Algunos psicólogos afirman otros efectos psíquicos como son la gran variabilidad de carácter, estados depresivos, irritables e incluso coléricos, y ello debido, sin duda alguna, a la gran atención y cuidado que hay que prestar a los días y horario en el uso de la "píldora".

No obstante lo afirmado por los técnicos en la materia, no debemos olvidar el hacernos la siguiente pregunta: ¿Qué podría ocurrir en el caso de un embarazo comenzado bajo el tratamiento del anovulatorio? Aún no tenemos muy lejos la triste y dolorosa experiencia de la "talidomida" para que el elemento femenino la olvide.

Existen otros procedimientos para regular la natalidad que no afectan al organismo, ni a la psiquis, ni a la moral y en su consecuencia NO A LA "PILDORA".

Agradeciéndole la publicación, le saluda atentamente,

EDUARDO LLINAS GONZALEZ
Abogado

CESAN DOS GOBERNADORES CIVILES LERIDANOS

A raíz de los nombramientos de nuevos gobernadores civiles efectuados en el Consejo de Ministros de ayer entre los gobernadores cesados figuran dos leridanos, don Víctor Hellín Sol, que actualmente lo era de Sevilla, y don Joaquín Gías Jové, que desempeñaba tal cargo en Almería.

En el Salón de la Cooperativa Agrícola

HOY BAILE DE PRIMAVERA

Hoy, a las 6'30 de la tarde, se celebrará en el Salón de la Cooperativa Agrícola Práctica un baile de primavera pro viaje fin de estudios. Os esperamos.

Sección Femenina

SERVICIO SOCIAL

Se comunica a todas las cumplidoras que han de empezar las clases del Servicio Social, que el próximo día 1 de abril tienen que presentarse en la "Escuela Hogar", sita en la calle Mayor, 47, primero, a las 7'30 de la tarde, para dar comienzo a las mismas.

EXPORTACIONES DE MOTOR IBERICA, S. A.

Bélgica, Holanda, Inglaterra, Grecia, Portugal, Suiza, Colombia, Cuba, Guatemala, República Dominicana, Nicaragua, Venezuela, Egipto, Líbano, Libia, Marruecos, Siria, Túnez... Son algunos de los países con los que ha operado Motor Ibérica, S. A., en el pasado año.

Sin olvidarnos de otros países con los que ha habido operaciones de tanteo, tales como Francia, Alemania, Polonia, Argentina y el Irak. Precisamente con este último acaba de firmarse un acuerdo, para un primer pedido de 300 microbuses Ebro F-108 y 500 autobuses Ebro 4006.

Con estos países y con la cifra de 840 millones de pesetas en exportaciones será fácil hacerse una idea de lo que significa la marca, y la calidad EBRO en el extranjero.

Anteriormente Motor Ibérica, S. A. exportaba tractores, maquinaria agrícola, camiones, furgonetas, recambios y componentes, etc. A estas exportaciones hay que aumentar ahora las de furgonetas Ebro-Siata, motores Perkins y maquinaria industrial y de Obras Públicas.

Es interesante resaltar, por su significado de calidad, el hecho de que se han exportado tractores EBRO MF, fabricados en España, a su asociada Massey-Fergurson, siendo ésta la primera empresa mundial fabricante de tractores.

SE PRECISA
COCINERA, CON INFORMES.
RAZON: TELEFONO 23 70 76.

SE PRECISA CHICA FIJA
RAZON: MARQUES DE VILLA ANTONIA, núm. 4, 1.º
TELEFONO 23 70 76.

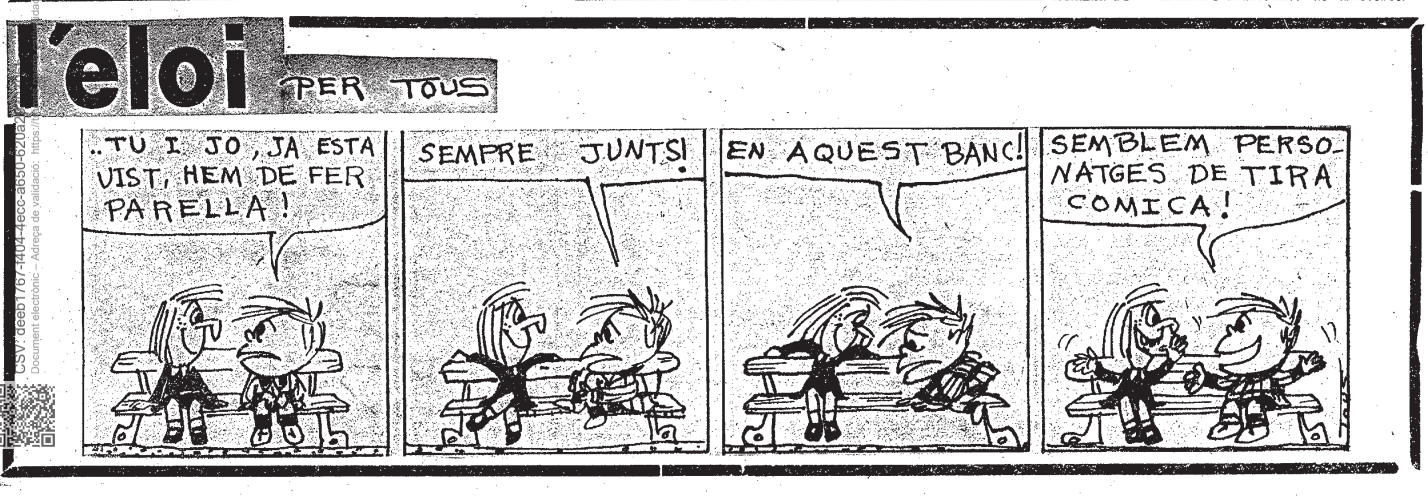

Suecia, país sin viñedos, paraíso del bebedor

Se venden unos 400 tipos de vinos y licores procedentes de 18 países, entre ellos 38 marcas españolas :-: En 1975 gastarán los suecos más de 52.000 millones de pesetas en bebidas alcohólicas :-: La venta de licores es un monopolio estatal, y sus precios, muy altos :-: «Razzias» de la Policía para desmantelar las instalaciones clandestinas de destilación en casas particulares

Los escandinavos tienen fama de padecer una marcada debilidad por el alcohol, hasta tal punto que esta inclinación a empinar el codo se considera a menudo como el defecto más grave del ciudadano de los países nórdicos. Esta opinión, mantenida sobre todo de fronteras afuera, es un poco exagerada y no corresponde a la realidad. Como se dirá más adelante la cantidad de alcohol que beben los suecos es bastante más pequeña que la de franceses y españoles. A veces se escuchan, dentro y fuera de Suecia, divertidas discusiones que pretenden llegar a la raíz del por qué estos escandinavos, ejemplares por tantos conceptos, abusan de la bebida. Frecuentemente las respuestas más que interesante: son estúpidas. Por esto [illegible] las cosas en su punto si se dice que a los suecos no les gusta beber ni más ni menos que a los húngaros o a los ingleses. Y las razones por las que un sueco bebe -con una pequeñísima concesión al clima- no son muy distintas de aquellas que nos llevan a beber a los demás.

VEINTE LITROS "PER CAPITA"

Las estadísticas dicen que Suecia ocupa el cuarto lugar en el mundo entre los países donde más alcohol se consume por habitante y año. En 1974 la cantidad de bebida alcohólica vendida por los establecimientos estatales o "systembolaget" rondará los 148 millones de litros, entre cerveza, vino y otros tipos de licor de más alta graduación. A "grosso modo", la cifra citada espondría unos 20 litros por persona, bien poco si se compara con la de franceses, españoles o italianos. Para ser exactos hay que añadir a lo anterior la cerveza de menos grados que se vende libremente y el alcohol que se fabrica clandestinamente, que con toda seguridad supone una cantidad respetable que hay que agregar a la cifra. La fabricación de licor en las casas es un problema, con varias ramificaciones, que el Gobierno parece decidido a suprimir o, por lo menos, a disminuir. Hace algún tiempo se prohibió la venta de aparatos de destilar, y de vez en cuando la Policía realiza "razzias" en lugares estratégicos para apoderarse de este tipo de enseres que normalmente funcionan a escala casera. A primeros de septiembre por ejemplo, la Policía de Estocolmo realizó un "ataque" por sorpresa en un barrio de las afueras de dicha capital y como botín se llevaron alrededor de mil de estos aparatos. Esta severidad creciente se debe más que a razones morales a razones económicas, ya que la persona que se fabrica su propia bebida necesita comprar menos en los "systembolaget" y, por consiguiente, hace disminuir los beneficios de la empresa, que no es otra cosa que un monopolio estatal. Así los 4.000 millones de coronas (unos 52.000 millones de pesetas) que se calcula se gastarán los suecos en alcohol en este año se elevarán un poquito más.

ARTICULO DE LUJO

En Suecia, beber vino u otro tipo de licor está todavía visto como un lujo, y hay que decir que, a pesar del alto nivel de vida de la población, constituye, en efecto, un lujo para la mayoría de la gente. En los días de entre semana el sueco no bebe vino, ni otro tipo de licor. Normalmente la vida se la alegran con cerveza de tres a cuatro grados, que son las más baratitas. Raras son, pues, las comidas que se acompañan con vino. El panorama cambia un poco los fines de semana. Los viernes por la tarde y los sábados por la mañana se ven largas colas de gente que esperan su turno en los "systembolaget". Naturalmente, son los días festivos cuando más beodos se ven por las calles.

En el trabajo está prohibido beber alcohol (se tolera la cerveza de pocos grados), incluso con la comida, y son pocas las personas que infringen esta regla, y si lo hacen han de hacerlo a escondidas. Es muy raro que en una casa le ofrezcan a uno un vasito de vino o una copita de licor. Y no está mal visto el que invitados lleven una botella de buen vino como regalo. En las reuniones o "parties" corrientes, cada cual lleva sus botellas y se las bebe solito y lo antes posible, porque si se descuida se puede quedar sin nada.

NO SE BEBE -NO SE SABOREA-, SE INGIERE

La posición del sueco medio ante la botella es lo que más choca a una persona acostumbrada a tener alcohol a mano. Aquí la bebida no se bebe, no se saborea; se ingiere, simplemente. Haciendo una comparación un poco osada, tal vez, se puede decir que la actitud del nórdico ante el alcohol, es algo parecido a la de latino ante el sexo: se toma con demasiado ímpetu, con demasiadas ganas. Los suecos beben deprisa, consumen rápidamente su ración, sin mostrar esa especie de respeto y delicadeza que se debe tener ante el buen vino, desgraciadamente cada vez más difícil de encontrar.

BEBIDAS DE DIECIOCHO PAISES

En esta tierra se venden más de cuatrocientos tipos de vinos y licores procedentes de dieciocho países. Prácticamente, todo lo que se produce en el mundo en cuestión de alcohol se puede obtener en los establecimientos autorizados para ello. Allí se encuentran los caldos franceses, portugueses, húngaros, españoles, argelinos, tudescos, griegos, italianos, etc., con notable profusión de etiquetas y marcas, rosados o blancos con sus diversos paladares. No es por cierto pequeña diversión el entretenerse con un catálogo en las manos en seleccionar el vino que se desea, del país que se desea, todo de acuerdo con las circunstancias y con la fuerza del bolsillo.

Por supuesto, el país mejor representado es Francia, que entre vinos, champagnes y otros licores sobrepasa las cien marcas. Hay vinos franceses que valen 8 coronas (100 pesetas), como el blanco seco Val de Loire, mientras un Aloxe-Corton Latour, tinto de Borgoña, cuesta 35 coronas y no es el más caro. Un champagne Couronne d'Or vale 43 coronas, pero una botella de coñac Martel Cordon Bleu no se consigue por menos de 215 coronas.

VINOS ESPAÑOLES

Hasta hace poco era un vino tinto español con el nombre de Parador el preferido por los suecos, si por preferencia se entiende el que más se compra. Es un vino más bien dulzón cuyo precio actualmente es de 7 coronas la botella. Según los datos más recientes, ha tenido que ceder la plaza a un vino argelino y a un turco que solamente cuestan 6 coronas. En total se venden unos doce vinos de etiqueta española, el más caro de los cuales es el Paternina Banda Azul, que ronda las 16 coronas (200 pesetas). Comparando los catálogos de este año y los pasados, se ve claramente cómo en cuestión de unos meses los vinos embotellados en España han subido bastante de precio, como es el caso del citado Paternina, que no hace todavía mucho se podía comprar a poco más de 10 coronas. En sherrys la gama es más completa, ya que se pueden encontrar hasta veinticinco marcas distintas a precios que oscilan entre las 24 coronas de un Amontillado y las 37 del Bristol Dream. Un Tío Pepe vale 35. Entre los treinta y seis tipos de licores fuertes que se venden en Suecia solamente se encuentra un representante español, el Licor 43, que se consigue únicamente en botella pequeña a un precio de 30 coronas.

ORGANIZACION DE LOS SOBRIOS

En los "systembolaget" se dan gratuitamente folletos donde se explican la mejor manera de sacar partido de los diferentes vinos y licores, con qué alimentos se acoplan mejor, a qué grado de temperatura se deben tomar, etc.; al mismo tiempo que se aconsejan no abusar de la bebida. A veces se habla y se escriben cosas que van directamente contra el alcohol, pues en este país existen un fuerte grupo de presión que podríamos calificar como la "organización de los sobrios". Actualmente, en algunas marcas de cajas de cerillas, por ejemplo, se puede leer una frase que reza así: "Más de la mitad de las personas que ahogaron este verano tenían algo de alcohol en su sangre."

1975, Año Internacional de la Mujer

RECONOCIMIENTO

Fuerza es reconocer que algunos movimientos femenistas surgidos en este tiempo, tendentes a procurar una mejor y más equitativa situación de la mujer en el mundo, son, sin duda alguna, poco femeninos. Pero los explica la larga sucesión de siglos, en todos los cuales la mujer ha sido criatura de segunda, dependiente de la criatura de primera: el varón independiente. (Las excepciones son la mejor confirmación de la regla.) Y así como cuando se sufre un dolor intenso es posible no gritar, pero si se grita es imposible hacerlo con arreglo a los cánones de la armonía -ni siquiera de la actual-, cuando se va en contra de una dolorosa, injusta opresión, es difícil mantenerse en el nivel de queja justa. Por tanto, estos movimientos femenistas deben ser comprendidos en su mejor sentido y aceptados aquellos de sus gritos que denuncian un mal flagrante y claman por su abolición.

DECLARACION

Las mujeres somos la raza femenina del "phylum" humano. Los varones son la rama masculina. Hombres somos todos: los varones y las mujeres. Somos animales racionales. Somos -yo así lo creo y profeso- criaturas creadas por Dios, cada una con un alma individual. Somos personas humanas: los hombres de sexo femenino y los de sexo masculino. Sólo podemos cumplirnos plenamente -vivir como es humano vivir- si queda respetada en cada instante la humana dignidad de cada humano.

- Lo cual exige sea respetada la libertad de la persona humana, su libre decidir en la vida incluso su propia muerte (no la ajena, cierto).

- Lo cual exige vivir responsablemente todos y cada uno de nuestros actos cuyo carácter así lo exija. Sin embargo a nadie se le puede exigir sea responsable de aquellos actos a que ha sido forzado por agentes externos (por ejemplo en determinadas circunstancias pueden ser forzadores externos de la conducta de la mujer tanto las leyes vigentes como el marido).

- Lo cual postula que una persona no sea convertida en criatura segregada dentro del conjunto social íntimo -familia- o del grupo o clase en los que se inscribe la trayectoria de su vida.

- Lo cual postula que una persona no sea convertida en esclava de hecho, aunque no de derecho -puesto que las leyes hoy vigentes en el mundo no permiten la esclavitud ni el traficar con seres humanos.

EXPLICACION

El Año Internacional de la Mujer busca que la criatura humana mujer, adquiera, de hecho tanto como derecho, una situación en la sociedad a que pertenece, y en la vida que vive, totalmente de acuerdo con lo postulado por la humana dignidad. En cada país es distinta hoy la posición, situación, "status", de la mujer. Pero en todos ellos significa lo mismo la expresión: dignidad humana.

ACLARACION

La mujer, en España, ni de hecho ni de derecho tiene una situación en consonancia con la fecha en que estamos: Año del Señor Jesucristo 1975. Y repito ahora lo que siempre dije: Responsables de esta situación somos tanto las mujeres como los varones de nuestro país. ¿Por qué lo somos las mujeres? Por la educación recibida, por la culutra no recibida o no asimilada. Por falta de formación personal: abundancia de mujeres que no saben extender allende su cuerpo el ámbito de su responsabilidad propia. Por fuerza de una sociedad incoherente, donde se aplaudió hasta hace nada la violación y asalto de la mujer por el varón -¡viva don Juan!- y se tapó legalmente el adulterio cometido por el marido y no se castigó el crimen de dar muerte a una adúltera. Todo ello unido a otras muchas actitudes más, absolutamente incoherentes con respecto a los mandamientos de la ley de Dios.

Año nuevo. Este Año Internacional de la Mujer me parece entender que reclaman unas cuantas cosas en nuestro país. Además, tiene prisa. Prisa, pero no enfados, ni desarmonías, ni desequilibrios. Hay que revisar el Código Civil, y urge que la mujer -soltera, casada, viuda- tenga por derecho absolutamente los mismos derechos y deberes que el varón. Urge que haya una nueva redacción del Código por lo que respecta a la "familia", de acuerdo con lo que el orden del mundo actual postula: los cónyuges deben tener pariguales derechos y deberes respectivos recíprocos, y para con los hijos. Y debe ser considerada la disolución de la familia -que esto es la separación legal del marido y la mujer- sin que se juzgue legalmente culpable a ninguno de ambos cónyuges. (Lo son ambos, y todo casado sabe que digo verdad.) Y en consecuencia, deberán encomendarse los hijos al que mejor pueda ocuparse de ellos -para bien de los hijos, y no del padre o de la madre, cuyos son.

Considero -porque el momento es crucial sin duda- que durante el Año Internacional de la Mujer debe haber tregua de ironías hirientes para nosotras: no estamos tan sólo buscando un mejor acomodo en nuestro país, sino en todos los países. (Huelga decir que, por mi parte, jamás me he sentido discriminada, sino injustamente bien considerada: no me pongo seria por mí, sino por la mujer que no ha sido privilegiada por la Presidencia en lo que va de mundo.) Deseo vivamente, que se trate el problema de nuestra situación en España con absoluta seriedad y hondura. Haya discusión que lleve a soluciones que parezcan buenas, a varones y a mujeres. Haya un discurrir de modos, maneras, vías todavía no transitadas, que puedan llevarnos a una total reconciliación mutua, recíproca, entre los varones y las mujeres; las mujeres y los varones del universo mundo, no sólo de aquí, donde, al cabo y si se compara, no estamos aún desarticulados como al pronto parece leyenda la letra escrita, o considerando desde fuera ciertos medios sociales.

Estamos empeñados en la obra de la paz. Una obra utópica, sí. Pero nos la ha encargado el Padre Santo en este Año Santo de la Reconciliación: habremos de emprender la realización de esta utopía por amor de Dios, por amor de los hombres.

DISCULPA

Este primer epistolario del año 1975 se disculpa por haberse puesto serio. Y por no responder las cartas que esperan respuesta. Pero deseo con alma y vida un felicísimo año a todo lector mujer o lector varón, indistintamente. Yo deseo nos crezca un año en que todos podamos sonreir humnamente, es decir, "en la alegría y en la tristeza en la salud y en la enfermedad". Y que traiga más salud que males, y más alegrías que dolores.

Carmen CASTRO

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrónic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

El Año Internacional

...continuamente creamos Moda

creaciones ibars

Mayor, 55 LERIDA

ENCUESTA

El Año Internacional de la Mujer, que, a instancias de las Naciones Unidas, se celebra este año en todos los países, ha traído al lugar de protagonista el estudio de la situación de la mujer en el mundo. Sus reivindicaciones, sus anhelos, sus reconocimientos en el campo laboral, jurídico, social, intelectual, político, científico y un largo etcétera, serán los temas que durante este período ocuparán a muchas mujeres del mundo entero, a fin de, una vez por todas, conseguir conquistar los derechos que naturalmente tiene y que la equipararán al hombre a todos los niveles. España también se ha sumado a esta celebración, y, en un intento de conocer objetivamente la situación de la mujer española y su opinión sobre los movimientos en pro de su liberación, hemos realizado un sondeo entre diversas personalidades de la vida nacional que responden a estas dos cuestiones:

1.ª *¿Qué opina sobre los movimientos en pro de la liberación de la mujer?*

2.ª *¿Cuál cree que es la situación de la mujer española, en comparación con la de otros países, ante los movimientos feministas?*

María Asquerino

ACTRIZ

"El hecho de estar, o sentirse postergado, depende, no tanto de una concepción social, como de una postura individual."

1. Emplear el término "liberación" supone aceptar el anterior de "esclavitud". Y eso es algo que no me gusta. Pienso que sería más adecuado hablar de "promoción", "integración", etc.... Me parece muy bien todo cuanto se haga en pro de la mujer, como me parecería muy bien todo cuanto se hiciera en pro del hombre... El hecho de estar, o sentirse postergado, depende, no tanto de una concepción social, como de una postura individual. Hay quien lo sabe y lo acepta. Hay quien lo acepta y lucha. Y hay quien ni lucha ni lo acepta, porque no lo sabe. Hacer que este último grupo tome conciencia me parece el fin mejor de todo movimiento feminista.

2.—De siempre, la española ha sido muy seria. Ya lo dice la copla: "... y a ninguna le interesa / besar por frivolidad". Pienso que eso ha sido malo. Habría hecho falta un poco, o un mucho de frivolidad, entendiendo por tal un tomarse menos en serio ciertas obligaciones (?), ciertas posiciones, ciertas tradiciones... a cambio de pensar más seriamente, eso sí, en ciertas reivindicaciones... Por desgracia, Bernarda Alba y sus hijas han sido —y son— demasiado representativas. Pienso que esto, a lo largo de los años, ha creado —sobre todo fuera de la gran ciudad—, un caparazón muy difícil de romper. Aquí, pues, habrá que golpear más y con más fuerza.

Antonio Buero-Vallejo

AUTOR DRAMATAICO

"No es lo mismo, ni mucho menos, la "liberación" de una mujer adinerada que la de una obrera."

1. Todos son plausibles, porque la mujer aún no ha obtenido, a escala mundial, la total equiparación de sus derechos civiles y laborales con los del hombre, ni la legislación especial que, por su sexo, necesita. Pero opino que el problema de la liberación femenina es un caso particular del problema, más general, de la emancipación de los seres humanos explotados, y que, cuanto más conectado con este último se considere, tanto mejor se enfocará. Porque no es lo mismo, ni mucho menos, la "liberación" de una mujer adinerada que la de una obrera.

2. Me parece que de término medio. O sea, algo retrasada respecto a los países que van a la cabeza.

Carmen Bravo-Villasante

ESCRITORA

"En un país donde las casadas envidian a las viudas, no hay más que decir".

1. A mí lo que más me interesa es la situación jurídica de la mujer casada, que es pavorosa y lamentable. En un país donde las casadas envidian a las viudas, no hay más que decir. Por lo que respecta a algunos países del Tercer Mundo, la situación alcanza límites infrahumanos, de cosificación.

2. En España no hay un movimiento feminista organizado, hay gestos aislados, pero eso es propio del país, así es que las dificultades son mayores. Si la misma asociación de amas de casa encuentra obstáculos, ¿qué le voy a decir de las mujeres juristas? Por el momento, parece ser que no van a lograr ni la tercera parte de lo que se proponen. En el futuro, yo espero mucho de los hombres jóvenes.

Antonio Gala

AUTOR TEATRAL

"Si lo que ahora desea la mujer es "elegir" y no "ser elegida". (Entonces "miss", tampoco.)

1. Hasta hoy, en líneas generales, la posición de la mujer fue horizontal: sedante: de la cama, pasó a la tribuna del torneo y al estrado de las cortes de amor. Parece ser que ahora se quiere levantar. Levantarse para participar. Lo veo justo: participar es un verbo de moda. Pero, dado que la reina de un torneo no participa en él repartiendo mandobles, sino premios, conviene saber en qué ha de consistir la participación femenina y si ya los torneos han terminado definitivamente. De otro modo: Si

DIRECTOR:
Arturo Hellín
Optico diplomado

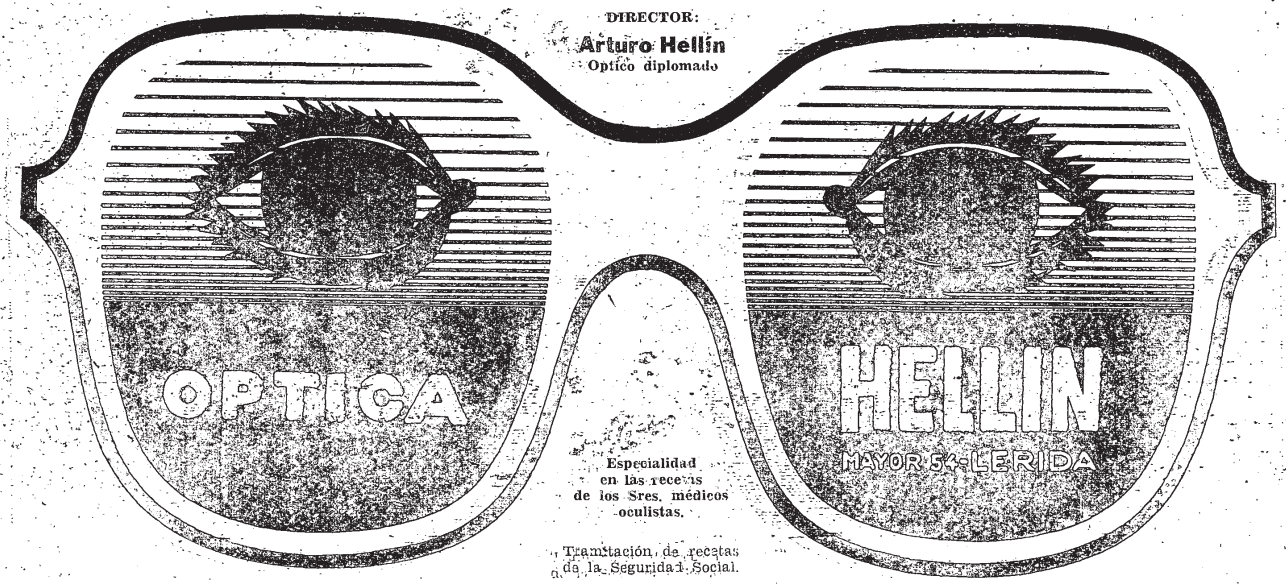

Especialidad en las recetas de los Sres. médicos oculistas.

Tramitación de recetas de la Seguridad Social.

CSV: deeb1767-f404-4ec-a650-620a2930706b
Document Electronic - Adhesa de Validado. https://valida.gencat.cat/verifica

ESPECIAL

de la Mujer

lo que ahora desea la mujer es elegir y no ser elegida. (Entonces, "miss", tampoco.)

Un pastor protestante, Bonhöffer, muerto en un campo de concentración --buen sitio para sacar últimas consecuencias--, escribió: "Hay algo que va mal en un mundo donde la ambición de la mujer es parecerse al hombre y donde el hombre considera a la mujer como un juguete de su vanidad... Es un signo de desintegración social que el servicio de la mujer se juzgue degradante y que al hombre fiel a su compañera se le mire como a un débil o a un imbécil". Casi todas las posibles incorrecciones de la relación hombre-mujer quedan aquí expuestas.

En cualquier caso, hay que no dejarse embaucar: la misma civilización que inventa y contagia el LIB[illegible] ha hecho que se nos haya permitido [illegible] belleza (en los que la mujer está tan "objetivada" como una ternera) y las "majorettes", esa infrahumana estupidez andante. Porque, en definitiva, ninguna mujer --americana o no-- será respetable mientras su problema más trascendente consista en cómo adelgazar sin comer menos.

2. No deja de producir extrañeza que, en un tiempo en que recia su ardor el Movimiento de Liberación de la Mujer, sea en el que proliferen en España más revistas femeninas idiotas y en que se elijan más "reinas", más "misses" y más "guapas" que nunca. (Por lo menos eso se deduce de los espacios informativos primaverales o estivales de Televisión Española, según los que hasta la más pequeña aldea tiene su "coronada"). Habrá que concluir que o no todas las mujeres españolas quieren ser liberadas o alguien está tomando a broma sus deseos de liberación o --y esto es también posible-- la mujer no necesita para nada liberarse de nada. Quizá la mayoría desea seguir siendo eso que ha sido siempre --mucho o poco según se mire y desde dónde-- con la frente muy alta: la mujer española, a la que siempre le satisfizo más conseguir un piropo que el derecho a sentarse en la Academia.

María Cuadra

ACTRIZ

"La mujer española está totalmente marginada en comparación a los demás países".

1.—Yo estoy y he estado siempre en pro del movimiento de la liberación de la mujer, pero creo que hay un largo camino que recorrer antes que se pueda llegar a una igualdad de derechos y oportunidades.

2. La mujer española está totalmente marginada en comparación a los demás países.

Independientemente a los condicionamientos que tiene como mujer a través de la historia, falta por resolver su profunda y auténtica participación en la vida del país en todos los campos: político, social y cultural.

La gran mayoría de las mujeres son principalmente madres y, por tanto, para que puedan disfrutar de una absoluta igualdad, necesitan antes que nada, tener a su alcance guarderías infantiles distribuídas racionalmente en el país para que sus hijos puedan estar bien atendidos, condición necesaria para que cada mujer pueda disfrutar de sus derechos de igualdad y desarrollar su intervención completa en la sociedad.

Alfonso Grosso

ESCRITOR

"La mujer de la aristocracia y de la alta burguesía estuvieron liberadas siempre".

1. La liberación de la mujer viene dada por su economía --la mujer de la aristocracia y de la alta burguesía estuvieron liberadas siempre-- y por los últimos descubrimientos científicos que se concretan en los anticonceptivos.

2. La mujer española está, como todas las mujeres del mundo, condicionada por lo que aclaro en la pregunta anterior.

Gloria Fuertes

POETA

"Algunos hombres, peor que en la Edad Media, nos quieren no sólo cojas —en casa y con la pata quebrada—, sino mudas".

1. Son importantes, primordiales y justos, ya que tratan de la necesidad y participación de la mujer en la vida cultural, social y política. Y es el hombre el que tiene que colaborar al cincuenta por ciento con nosotras en este "Año Internacional de la Mujer".

No se puede hacer nada solos y menos "solas". Porque aunque el hombre para su comodidad o placer no puede prescindir la la mujer, feministas, lo que se dice hombres feministas, capaces de comprender y defender nuestros derechos pisoteados desde siempre, hay muy pocos. Este año se debería dedicar a educar, despertar y concienciar a la mujer, porque un esclavo no se revela si no tiene conciencia de que es esclavo y tratado injustamente. Porque nadie va a dar a la mujer los derechos que no reclama si ella no puede o no sabe reclamarlos.

Se me ocurre que ahora, con la Ley de Asociaciones esas, bien podrían aprobar legalmente la "Asociación de liberación de la mujer española" —aunque no bastaría con que cambien las leyes, tienen que cambiar los hombres que desde siempre regentan, ordenan y mandan el país.

En España sólo existen —creo— la "Asociación de Mujeres Universitarias", las de "Amas de casa" y la Sección Femenina; y a la inmensa mayoría de mujeres que no son ni universitarias, ni amas de casa, ni Sección Femenina, ¿quién les asiste, quién les da cultura, quién les da una mano, quién les ayuda a obtener lo que es justo que tengan? Porque en igualdad de calidades, la mujer para destacar, conseguir un puesto o nombre en cualquier campo —ciencia, arte, literatura—, tiene que ser excepcional, tiene que ser una "fuera de serie" para que el hombre a regañadientes lo reconozca. Algunos hombres, peor que en la Edad Media, nos quieren no sólo cojas —encas y con la pata quebrada—, sino mudas. Todos los problemas familiares, todas las manifestaciones culturales, científicas o artísticas de la mujer están controladas, frenadas, cuando no silenciadas por el hombre.

Se ve cómo está el mundo cuando tienen que proclamar una jornada al año llamada "El día del amor fraterno" y un año al siglo para celebrar "El año de la mujer".

Y a pesar, yo creo, que los logros de este año en pro de la liberación femenina, serán al final del 75, pocos, pero positivos (aunque me temo que a las mujeres del "Tercer Mundo" no las ven a llegar, por ahora, las justicias de este programa).

Para mí sería un éxito (no sé si será un sueño de poeta) que para finales de este año no hubiera ninguna mujer analfabeta. Que ninguna mujer tenga que volver a decir lo que escribí hace años:

"...Trabajo en un periódico,
pude ser secretaria del jefe
y soy sólo mujer de la limpieza..."

Y termino con otro verso, éste no es mío, es de Alfonsina:

"¡Señor, el hijo mío, que no nazca mujer!".

2. La situación de la mujer española, en comparación con otros países, es peor que en Estados Unidos y ciertas naciones europeas y un poco mejor que en los países del Tercer Mundo.

Angel Palomino

ESCRITOR

"La liberación de la mujer debe empezar por la liberación del hombre".

1. Todos los movimientos de liberación me parecen muy bien, y si a quien se trata de dejar libre es a la mujer, con mayor razón. He vivido en Inglaterra, en Estados Unidos, en Suecia y en otros países; cito esos tres porque son, creo, aquellos en los que la mujer está más liberada. Esto me hace dudar un poco de la eficacia de estos inventos, porque en esos tres países es donde con más violencia he visto hervir el movimiento: manifestaciones, chicas agitando tumultuosamente el sujetador en un dedo, señoras paseando pancartas, y todo eso; en cambio, en los países árabes parece que hay menos malestar; espero que la cosa cunda y que las mujeres del Tercer Mundo también empiecen a estar descontentas, porque si no, no hay nada que hacer; hoy, quien manda y sobre todo quien descoloniza es el Tercer Mundo.

Creo que la liberación de la mujer debe empezar por la liberación del hombre; el día que la mujer deje tranquilo al varón y le autorice a no tener que preocuparse de ella, la mujer estará liberada.

2. La mujer española se lo toma un poco a broma. Generalmente hace lo que puede por conseguir el arrendamiento vitalicio de un varón; luego le anima a trabajar más, a procurarse dos o tres empleos, a pagar el gasto. El matrimonio funciona como un contrato de arrendamiento de servicios y la española estará o no satisfecha, pero tiene lo que buscaba. Tampoco suele estar satisfecha con la cocinera, pero si la tiene se siente más segura y realizada. Entonces, mira esos movimientos con simpatía, pero no entiende muy bien en qué consisten; su simpatía es de hincha: es hincha de la mujer por ser mujer como es hincha del Athletic por ser de Bilbao.

Creo que está dispuesta a jalear al equipo, pero piensa que intervenir en el juego no es cosa suya. La mujer extranjera tiene más conciencia de su obligación de tomar parte activa en el juego. Pero como el juego consiste en eso que podría llamarse sufrida labor de peonaje político --manifestaciones, conferencias, pegar sellos de correos, hacer pintadas sentadas y, si hace falta gamberradas--, la española se aburre pronto y lo deja.

Piedad García de la Rasilla

DIRECTORA DEL BANCO DE LA MUJER, DEL BANCO DE BILBAO

"No hay mujer en España que no esté esperando con ansia la aprobación por las Cortes del Proyecto de Reforma de algunos artículos del Código Civil y de Comercio sobre los derechos y los deberes de los cónyuges."

1. Considero que si la liberación de la mujer como persona puede considerarse como indiscutiblemente necesaria, los movimientos en pro de la misma, también lo son.

2. Opino que la mujer española rechaza más que en otros países cualquier movimiento feminista. En una gran mayoría, porque no es consciente del problema y porque le desagrada las posturas extremas.

PRIMER ESTABLECIMIENTO ESPECIALIZADO PARA LA FUTURA MAMA.

EN EL QUE PODRA ELEGIR DE ENTRE MAS DE CIEN MODELOS DISTINTOS.

TALLRES PROPIOS DE CONFECCION.

SERVICIO PARA URGENCIAS DE PRENDAS A MEDIDA EN 48 HORAS.

EQUIPOS COMPLETOS PARA BEBE E INFANTIL HASTA 8 AÑOS.

PREMAMAN

Príncipe de Viana. - Tel. 23 32 13 - LERIDA

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2f307060b
Document electrònic. Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

ESPECIAL

La española y el Año Internacional

El Año Internacional de la Mujer ha traído al primer plano de la actualidad un tema complejo, cuajado de matices, responsable de reacciones extremas que van desde el entusiasmo ardiente a la irritación más honda.

El "status" jurídico de la americana o de la nórdica europea apenas tiene nada de común con las aspiraciones y logros de las mujeres del mundo árabe, independiente de identificar aquellas conquistas con los conceptos que se refieren a la felicidad.

Limitándonos a la situación de la española hay que convenir que intervinieron en su gestación —tanto frente al derecho público como frente al derecho privado— motivaciones no sólo jurídicas, sino también económico-sociales, clave de ciertas reminiscencias todavía vigentes.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Las leyes y las costumbres habían establecido que la mujer estuviese sometida a la tutela constante del hombre de la familia —padre, hermano, marido— y sus posibilidades vitales se redujesen a "tomar estado", de casada o de religiosa, modo de permanecer sujeta a la autoridad del varón, o del Superior de la orden monástica donde hubiese profesado.

La española soltera —es decir, la española suelta— carecía de "status". Vivía como de prestado desplazada, y su caso motivado casi siempre por razones de salud resultaba excepcional. Por si fuera poco, los matrimonios procreaban hasta veinte criaturas, y la colocación de tanta hija se convertía en problema insoluble. Por ello entrar en religión no significó, necesariamente, seguir los impulsos de una vocación exquisita, sino "remedio" para comer y dormir bajo techado, o escapar de los riesgos de la "casa llana", a trueque, eso sí, de la dureza de vida llevada por jerónimas, capuchinas y carmelitas.

Esta fórmula de guardar en monasterios a las mujeres sobrantes o la solución islámica del concubinato y el harén destruyeron las posibilidades humanas de unos seres creados por Dios que, por serlo, tenían derecho a todo lo que se les negaba. Hogar. Hijos. Amor.

El gaditano José Blanco White, en sus "Letters from Spain", escritas en plena contienda napoleónica, refiere el caso de una muchacha sevillana como uno de los muchos que entonces se producían en los conventos españoles. No debemos olvidar que si bien es cierto que Menéndez Pelayo incluyó a White en sus heterodoxos, también lo es que reconoció su talento para expresar la realidad de nuestra vida en el XIX, junto a Goya y don Ramón de la Cruz.

Abolida la institución del Mayorazgo en la segunda década del siglo pasado, el poderío económico de la nobleza se debilitó, la revolución industrial produjo una clase nueva formada por la aristocracia del dinero, los restos de la hidalguía y los hombres de carrera destinados, por su preparación a ocupar cargos directivos. El cambio se reflejó pronto en la mujer. Aumentó el número de las que no se metían monja, pero tampoco sabían ganarse la vida, y los varones, angustiados ante el dilema de mantener dos casas —la suya y la de su madre y hermanas— hicieron dejación de su autoridad. Fue entonces cuando la española tomó conciencia de sí. De lo que podía y debía hacer para no gravitar sobre el presupuesto y la existencia de unos hombres que a menudo arrastraban interminables noviazgos por no abandonar al elemento femenino a su cargo.

Sin preparación ni dinero surgieron las supervivientes de aquellas "dueñas" de teatro clásico, encarnadas por señoritas de buena familia, "venidas a menos", llamadas, según las regiones, damas de compañía, "carabinas" o "doñas", que servían en casa ajena con dignidad que no encubría el patetismo de su situación. Recuerdo que las "doñas" andaluzas eran de "velo" y "de sombrero", y se les pagaba de acuerdo con el uso de tales prendas.

LA "IMBECILITA SEXUS"

Sin embargo, poco después perdía vigencia la "imbecilita sexus" del Senado Consulto Veleyano, que las mujeres éramos imbéciles por naturaleza y la gran mayoría de españolas "sobrantes" decidieron prepararse para trabajar y subsistir. A cambio, no serían manejadas.

Fueron estas mujeres de la clase media culta, privadas de recursos materiales condenadas a "no ser", las artífices de la emancipación de la española, con lo bueno y lo malo que haya en ella.

Por eso, el reproche tan extendido hoy de considerar a la mujer que trabaja responsable de la desaparición de la vida de familia no es justo. Y mucho menos exacto.

La vida ideal de familia, limitada a unos pocos, lograda con el sacrificio de muchos resulta tan inaceptable como defender la esclavitud. Gracias a su trabajo, aquellas mujeres sobrantes crean en la actualidad su casa sumando su propio sueldo al sueldo de su marido.

La salida del hogar de la mujer no se hizo desde dentro. El bosque, a veces, no deja ver los árboles. La mujer no abandonó la vida de familia para emplearse en una oficina, un laboratorio, una línea aérea e incrementar alocadamente los beneficios de la sociedad de consumo.

La mujer vino al hogar, "desde" su trabajo. Conoció el amor y la maternidad gracias a su esfuerzo. Por ello debemos juzgar con indulgencia las imperfecciones de la familia moderna pensando que si no resulta tan ideal como parecía en el pasado, tampoco es privilegio de una minoría.

Quedó lejos el aforismo que señalaba a la española dos únicos caminos. Parir. O rezar.

La mujer de hoy rezará un poco menos pero rezará. Parirá menos hijos, pero dará descendencia a su marido. Tendrá una vida de familia imperfecta, pero participará, al menos, de su pan y de su sal.

Sosegadas las aguas ninguna trabajará sin necesidad o vocación, sólo por copiar a sus amigas e incluso preveo una vuelta a las tareas domésticas cuando sean valoradas como se merecen y hayan perdido ese tinte de servidumbre impuesto por la costumbre.

Examinadas, ligeramente, las motivaciones económico-sociales que influyeron en el "status" de la española conviene mencionar varias fechas que marcaron avances en su situación ante la Ley. 1910 representaba la gran conquista femenina, apoyada por el entonces ministro de Instrucción Pública don Jaime Burell, que hizo, de verdad posible el acceso de la española a la Universidad.

Los decenios posteriores vieron las primeras mujeres en cargos importantes. Entre 1920 y 1936 tenemos a María de Maeztu, pedagoga insigne, que funda la Residencia de Estudiantes para muchachas universitarias. Sus colaboradores se llamaron Rafaela Ortega y Gasset, Jimena Menéndez Pidal, Africa Ramírez, Pilar Madariaga, Eulalia Lapestra y Dolores Galvarriato.

Carmen Barója de Caro realizó una labor brillantísima en la sección de arte del Lyceum Club. Victoria Kent, abogado, desempeñó con humanidad y eficacia el puesto de directora general de Prisiones, mientras una escritora notable, Concha Espina, representaba a España, como embajadora extraordinaria, ante el Gobierno de Chile. Doña María Goyri de Menéndez Pidal dirigió el Instituto Escuela. Cristiana de Arteaga, doctora en Filosofía llevó la cultura universitaria a los claustros de la Orden Jerónima, y surgieron las primeras mujeres arquitectos, diplomáticos, ingenieros Matilde Ucelay, Margarita Salaverría, Carmen Segura y Pilar Careaga.

Periodistas de garbo internacional trabajaron en los diarios y se hizo famoso el nombre de Josefina Carabias. La Academia de la Historia recibió, con indudable justicia, a doña Mercedes Gaibrois de Ballesteros, y ejercieron como médicos, entre otras la doctora Trigo y Juana Ontañón.

En el período comprendido entre 1939 —Postguerra española— y 1962 los cargos directivos fueron políticos. Destaca la delegada nacional de la Sección Femenina, Pilar Primo de Rivera, y su amplísima labor, que abarca desde el Servicio Social, los Coros y Danzas, la Hermandad de la Ciudad y el Campo, las actividades culturales representadas por los Colegios Mayores, las Residencias de Estudiantes, las catedras ambulantes "José Antonio", hasta culminar en la Ley de los derechos políticos y civiles de la mujer en 1962.

Mercedes Sanz Bachiller creó el Auxilio Social y buena parte de la moderna Beneficencia. Carmen Werner y Josefina Veglison intervinieron de manera decisiva en la implantación del Montepío del Servicio Doméstico. Marichu Mora fundó y sostuvo con gracia la Prensa dedicada a la mujer, mientras Syra Manteola entregó su vida a los problemas sociales, en especial a la erradicación del chabolismo y el incremento de las guarderías infantiles.

LA REFORMA DEL CODIGO CIVIL

En la esfera del Derecho público, a partir de 1962 la española puede, y de hecho así ha sucedido, acceder a carreras y cargos que antes les estaban vedados.

Fuera de la política 1968 trajo un nombre El de Carmen Herrero Garralda, uno de los cerebros mejor dotados para la organización fudadora de "Nuevo Futuro", la obra de los hogares, con sentido actual, para niños privados de ambiente de familia.

En el terreno del Derecho privado las Cortes Españolas aprobaron el 24 de abril de 1958 la reforma de sesenta y seis artículos del Código Civil, la mayor sufrida por este cuerpo legal desde su promulgación en 1888 "A B C" puso al servicio de la campaña, que precedió a la nueva Ley, sus páginas y su prestigio. El Generalísimo Franco, perfectamente enterado de lo que se intentaba, prestó su incondicional apoyo.

De la forma del 58, dos puntos merecen destacarse:

El primero, la conservación por la viuda que contrae nuevo matrimonio de la patria potestad sobre los hijos de anteriores uniones. El artículo 168, en su redacción antigua, establecida que la mujer que se volvía a casar perdía la guarda de sus hijos y la administración de sus bienes, lo que no sucedía con el viudo en las mismas circunstancias. En su redacción nueva, alartículo 168 quedó así: "Las ulteriores nupcias del padre o de la madre no afectarán a la patria potestad."

El segundo punto se refiere a las normas que paliaron las injusticias cometidas con la mujer en los casos de matrimonios en crisis.

Antes de la reforma la esposa que solicitaba la separación, con justa causa, esto es, la presunta inocente, perdía el domicilio conyugal considerado "casa del marido", a tenor del artículo 1882 de la Ley de Enjuiciamiento. Se le depositaba en hogar ajeno al cuidado de un depositario escogido o al menos autorizado por el marido. Incluso cuando éste era presunto culpable. Perdía también la guarda de los hijos durante el tiempo que duraba el proceso y su pensión alimenticia resultaba siempre incierta. En cuanto a los bienes gananciales, al poder disponer el marido de ellos, sin el consentimiento de la esposa, solían esfumarse, con grave quebranto para la vida y la educación de los hijos.

La reforma suprimió el trámite del depósito. El domicilio conyugal se consideró "casa de la familia". La esposa, presunta inocente pudo quedarse en ella y se le concedió la guarda de los hijos. Asimismo y sobre ambos extremos, los señores jueces gozan de amplísimo arbitrio. Hoy es el marido el que se marcha a un hotel, situación inconcebible antes de 1958.

En cuanto a la disposición de los bienes ganaciales se necesita el consentimiento de la esposa, si se trata de inmuebles o establecimientos marcantiles, de acuerdo con la nueva redacción del artículo 1.413 del Código Civil.

El delito de adulterio, que recibía trato diferente según lo cometiera la esposa o el marido, se consideró por el artículo 105 como causa de separación cuando lo cometiera "cualquiera de los cónyuges".

Ootros avances fueron más bien de tipo moral. La reminiscencia de la "imbecilita sexus" del Derecho romano había aquipanado a la mujer con niños, enfermos y delicuentes, situación que les impedía ser testigos en los testamentos o ejercer los cargos de tutores y protutores en todas las

Su cara lucirá todo el frescor de su encanto con un tratamiento adecuado de

Germaine Monteil

DISTRIBUIDOR EXCLUSIVO:

Perfumería SIURANA

Carmen, 14 Teléfono 23 80 36

LERIDA

CSV: deeb1767-f4f4-4ecc-a650-620a2930706b

LA MADRE SOLTERA

Precisamente en el mes que pasaba el Ecuador el tan llevado y polemico Año Internacional de la Mujer, es cuando por primera vez en Lérida y por una mujer, se aluda valientemente y sin cortapisas de clase alguna al gran problema social que tienen planteado la Madre Soltera.

En el DIARIO DE LERIDA del 29 del pasado mes de Junio, apareció una crónica reseñando el acto que tuvo lugar en la Casa Sindical, con objeto de presentar las ponencias perpartidas con motivo del Año Internacional de la Mujer.

La señorita María Nieves Rodríguez Morcillo, vicepresidenta del Sindicato de P. de Actividades Sanitarias y Presidenta de la Agrupación Sindical de A.T.S. fue nombrada presidenta de la Ponencia "Participación de la mujer en el desarrollo económico-social".

Según el crónista fue la señorita Rodríguez quien inició el acto con la lectura de la ponencia que le fue encomendada y en la que entre otras cosas destacó, para mí valientemente, la problemática con que rodea la actual sociedad a la madre soltera y las causas que la obligan a prostituirse.

Desconozco totalmente el contenido de su ponencia, pero no obstante ello me permito felicitarla a través del presente por haber tocado el grave problema discriminatorio con que la actual sociedad (con su picaresca de saber sortear y burlar los preceptos legales) trata a la Madre Soltera.

Discriminación y trato que en la mayoría de las veces y como consecuencia de un desgraciado desliz, cometido y llevado a término por cariño, y fiada de falsos juramentos y promesas las obliga a integrarse en ese mundo marginado y siempre peligroso de la prostitución o señoritas de alterne, como se las denomina actualmente.

Señoritas a las que muy reservadamente acuden repetabilísimos señores, algunos de los no pocos llamados "Veraniegos" Rodríguez, y aquellos otros fariseos, que públicamente arremeten contra ellas indignados de ver que —en la barra de algún bar— se entremezclan con sus queridas hijas.

Esta falsa e hipócrita sociedad de consumo, donde los primeros culpables -en la mayoría de los casos-- son los propios padres, que con su falta de presencia en el hogar por el pluriempleo, o por tener constantes discusiones o riñas con sus esposas o los hijos, los que sin aceptar el diálogo o esforzarse en comprender a sus hijos, o bien por una extremada libertad con largueza económica, etc. son los primeros en poner el grito en el cielo y cerrar las puertas de su hogar, por el honor del hombre, a esa pobre hija, que es cuando más compresión y cariño necesita de los suyos.

Entonces surge el fenómeno social y se crean, entre otros las siguientes situaciones:

a) Aquellas madres solteras que por tener la suerte de poseer un título u oficio, encuentran colocación en alguna empresa, entonces sus propios compañeros de trabajo, sin olvidar su machismo celtíbero, son los primeros en asediarla por creerlas presa fácil y propicia, lo que da lugar a que se vean obligadas a abandonar el trabajo.

b) En otras ocasiones es la propia empresa quien le hace la vida imposible para que marchen, ya que su presencia distrae a sus compañeros de trabajo, y su rendimiento no es el óptimo.

c) Aquellas otras, que sin tener preparación, un ocupación alguna y rechazada por sus padres, se ven obligadas a emigrar y de golpe y porrazo, se encuentran en la gran ciudad, sin experiencia de la vida, sin ninguna preparación profesional y sin amistad alguna.

Se encuentran solas; sumergidas en la inhumana Ciudad, donde sin medios económicos ni preparación alguna terminan (mientras su estado se lo permita) en la barra de un bar... esperando su primer cliente!

¿Qué responsabilidad se le puede pedir a la joven, que por un desafortunado desliz, quizás debido a motivaciones familiares, por falta de carencias afectivas, que solo ven a sus progenitores a las horas de comer y no siempre, y ello en constantes disputas y mutuas recriminaciones no aceptan el diálogo en donde la hija no puede confiar en la madre.

¿A quién hay que culpar?

¡Año Internacional de la mujer!

Si existe en España la Asociación Nacional de Mujeres Separadas Legalmente, ¿por qué no formar una Asociación de Madres Solteras?

A estas madres el Estado debería facilitarles un adecuado modulo vivendi, para que debidamente promocionadas, se les defienda ante la Empresa y ante esos ocasionales "donjuanes" compañeros de trabajo, a fin de que puedan sacar dignamente adelante a su hijo, sin que para ello tenga necesidad de prostituirse.

Y para terminar lo haré con un párrafo de la Comisión Episcopal para la Doctrina de la Fé: "Creemos necesario que se modifique la actitud social ante el problema de las madres solteras. La postura cristiana debe ser siempre de comprensión y ayuda. Debe hacerse igualmente todo lo posible para que los derechos de la madre y de los hijos estén perfectamente reconocidos, social y laboralmente. Los fieles han de ser conscientes de lo delicado y muchas veces penoso de estas situaciones en las que está implicado el respeto debido a la persona humana" ("Tribuna Médica" del 11-X-74).

Eduardo LLINAS

REFLEXIONES ANTE "EL VARON DOMADO"

Al libro de Esther Vilar, "El varón domado", hay que reconocerle al menos la estimable virtud de la claridad: al pan le llama pan, al vino le llama vino, y a las mujeres las llama retrasadas mentales. Que Dios la bendiga.

Las relaciones entre ambos sexos están vistas en el libro de una forma pintoresca y uno no sabe al terminar la lectura si su autora merece el Premio Nobel, o que una comisión internacional de mujeres ofendidas la persiga por el ancho mundo para desollarla viva. Es posible que merezca las dos cosas, no lo sé. En cualquier caso, no hay duda de lo que ella misma opina sobre el asunto y el hecho de que siempre vaya acompañada de dos guarda espaldas, es bastante elocuente.

Las ideas que maneja Esther Vilar son en realidad muy pocas, pero son sumamente originales y están expuestas con gracia y oportunidad: el lector puede indignarse o estar de acuerdo con ellas, pero es evidente que todo el mundo, al terminar de leer el libro, los tres conceptos básicos que contiene, lo ha entendido muy bien.

La primera conclusión es que la mujer, todas las mujeres del universo, son tontas. No bobitas o tontorronas, no; tontas de capirote. Su desarrollo intelectual queda interrumpido a tan pronto como comprenden que es mas lucrativo ser deliciosamente necia y vivir a costa de un marido, que ser listas y dispuestas para arrimar el hombro. La consecuente lógica de este descubrimiento es que a los quince años, poco más o menos, las muchachas empiezan a ensayar ante el espejo sonrisas y mohines, miradas lánguidas o incendiarias, y de una forma profesional se dedican a frecuentar las peluquerías, a probarse fajas y sujetadores, a elegir maquillajes y desodorantes, con la maligna intención de capturar vivo si es posible, un ser humano del sexo opuesto. Una vez realizada la captura la mujer puede darse a partir de este momento la vida padre y aunque su figura de joven gacela se convierta con el tiempo en la de un paquidermo siempre existirá el desdichado sujeto que firmó alocadamente, en presencia de testigos que mantendrá a esta especie de dinosaurio durante toda su vida.

La segunda deducción es reconfortante. Resulta que el varón por el mero hecho de serlo, es inteligentísimo, audaz, emprendedor, y hasta estéticamente hermoso. Sí señor, somos hermosos mas tiempo que las mujeres y mucho más guapos también. Además todo lo útil y bello que hay sobre la tierra lo hemos imaginado y construido nosotros, porqué somos, sin lugar a dudas, los auténticos reyes de la creación. A uno, francamente, todo esto le parece bien, no está acostumbrado a oír estas cosas y es inevitable una clara simpatía por la primera persona que no las dice.

La tercera afirmación es menos grata. La mujer ha conseguido domesticar al hombre, de una u otra forma le exprime y le utiliza en beneficio propio, con lo que pasamos a la categoría de "varón objeto" ante la mirada calculadora de la mujer.

Pero en esta especie de rompecabezas, hay algunas piezas que no encajan. Desde que el hombre de las cavernas domestico al primer brontosauro, se supone con bastante fundamento que el domador es más inteligente que el individuo domado; gracias a esta cualidad logra imponerle su voluntad dominadora y el caso opuesto parece sencillamente absurdo. Las tres afirmaciones de Esther Vilar no pueden por lo tanto aceptarse en bloque ,se dan de patadas unas con otras, y lo más que podemos concederle es considerarlas de dos en dos. Vamos a ver que ocurre:

1.º La mujer es tonta pérdida y el varón inteligente. Si excluimos el asunto de la dona, no hay nada que objetar.

2.º Utilizando su cretinismo, la mujer ha domado al varón. En ese caso el macho, a despecho de sus inventos y teorías, es mucho más necio de lo que parece, puesto que ha fallado en lo fundamental.

3.º A pesar de su brillante inteligencia, el hombre ha sido domado, sometido y cosificado por la mujer. La única explicación posible es que la hembra de la especie humana, nos guste o no reconocerlo, es mucho más lista que el varón.

Puesto que el fenómeno de doma, en fase más o menos avanzada, parece ser que existe, este último razonamiento tiene muchas probabilidades de ser correcto. El hacerse pasar por tonto cuando conviene es una prueba clara de inteligencia y este parece ser el método utilizado por la mujer. Sólo un cuidadoso y clarividente estudio de la psicología masculina ha podido llevarla a adoptar el procedimiento de doma más conveniente, y la verdad, no parece que esto sea propio de deficiencia mental.

En autora que nos ocupa es un ejemplo revelador. Ha sabido ver la confrontación de sexos de una forma original amena y con ficción, y poniendo a las mujeres de vuelta y media, y dándonos a los varones una de cal y otra de arena, se ha hecho en muy poco tiempo rica y famosa.

Puede que esas bellas y frágiles criaturas que Dios nos puso al lado, según dicen; para hacernos grata la vida, sean en el fondo frías y egoístas, que tengan una mente calculadora y perversa, pero a mí me parece, con permiso de Esther Vilar, que de tontas, las pobrecitas, no tienen ni un pelo.

Fernando AHUMADA

ALUMBRAMIENTO DE AGUAS SUBTERRANEAS-CAUDALES
PROSPECCIONES ELECTRICAS-POZOS-SONDEOS
GEINCO
GEOLOGOS E INGENIEROS CONSULTORES
LERIDA Tel. (973) 22 10 41 BARCELONA 15 CALABRIA 75 TEL. (93) 2210759

LOS ANTICONCEPTIVOS ORALES O LA PILDORA ANTIBABI

Por Eduardo Llinás

Desde marzo del pasado año en que apareció en el DIARIO DE LERIDA mi primer artículo, titulado "No a la píldora" hasta el día de la fecha, ha transcurrido poco más de un año.

La píldora fue descubierta sobre el año 53 ó 54 por el biólogo americano Gregory Pincus, fallecido hace unos 8 años. La píldora funciona a base de progesterona sintética combinada con estrógenos impidiendo la maduración del óvulo y en su consecuencia la posibilidad de su fecundación. Dichos comprimidos fueron distribuídos gratuitamente entre la población femenina de Puerto Rico, donde la tensión demográfica aumentaba alarmantemente, debido al gran número de nacimientos anuales que se producían (en la actualidad se viene practicando en Puerto Rico la esterilización en las chicas de 15 a 38 años).

En este año transcurrido han aparecido nuevos efectos secundarios no debidamente comprobados por los investigadores, aunque como es lógico aún continúa la investigación sobre dichos efectos secundarios.

Si la memoria no me es infiel, la panacea universal para millones de mujeres, como es la píldora, empezó su auge hace poco más de una década ¿1962? aunque siempre la mayoría de los científicos, ponían en tela de juicio su seguridad y eficacia para evitar la procreación.

El antropólogo y sociólogo americano Lionel Tiger (Texas) se preguntó si no afectaría el continuado uso de los onovulatorios orales a la vida sexual de la mujer, y a posteriori los doctores investigadores William H. Masters y Virginia E. Johson de la fundación de San Luis, Missouri (hasta cierto punto considerados como continuadores de la obra e informe de Alfred C. Kinsey) venían a coincidir con L. Tiger al manifestar dicha pareja de investigadores de que... "la píldora era una especie de velo sexual que puede llegar a originar la desaparición de las reacciones sexuales".

Según crónica de don Agustín García Martín, enviada desde Roma sobre el Congreso de la Federación Internacional Farmacéutica que tuvo lugar en el Palacio de los Congresos de la capital italiana entre los días 2 y 7 del mes de septiembre del pasado año y en el que participaron cerca de dos mil farmacéuticos e industriales y que como tema general se enmarcó perfectamente en el año demográfico mundial proclamado por la ONU sobre "Concepción y Contraceptivos: aporte de las ciencias farmacéuticas" y que en el cual se emitieron varios juicios sobre la repercusión de los anticonceptivos, yo solo me limitaré al que es objeto del presente artículo o sea, a los anticonceptivos orales pudiéndose destacar la siguientes conclusiones:

a) Superación de la píldora tradicional, debido a que la misma ha sido muy perfeccionada por haberse atenuado los inconvenientes iniciales mediante una esmerada selección de progestínicos y estrógenos asociados habiéndose reducido sus dosis, pero perdurando el gran inconveniente de tomar cada día por 21 día cada mes. (De ahí la tendencia actual por la inyección mensual o trimestral bien con el U.P.S.-Uterine progesterone systen-lanual).

b) Los niños nacidos de mujeres que han hecho amplio uso de píldoras anticonceptivas no presentan anomalías de clase alguna.

c) Los anticonceptivos orales si se suministran en dosis no apropiadas, pueden provocar un "shock" biológico sobre la persona tanto en su aspecto físico como psíquico.

d) Corresponde a la farmacología determinar los métodos, establecer su eficacia y seguridad, garantizando su estabilidad biológica a nivel del individuo de la especie.

e) La profesora Dony, directora de los Laboratorios del Centro de Medicamentos de Bruselas afirma "que todos los medios orales de regulación de nacimientos, tiene efectos fisiológicos que en muchos casos pueden ser nocivos para la salud y para que puedan ser utilizados con absoluta tranquilidad, se debe estar adecuadamente informado acerca de sus eventuales efectos colaterales". ("Tribuna Médica" del 20-9-74).

Desde París, por Liliane Laplaine se informa sobre el LXXVI Congreso Francés de Cirugía celebrados en París, en el cual los profesores Jean Paul Binet y P. Marión presentaron unos trabajos con resultados muy completos sobre la tambolia pulmonar y demostraron que según sus cifras los anticonceptivos orales multiplican por siete, al riesgo de la ambolia pulmonar. (T. M. 22-XI-74).

La doctora Lola Vilar, que asistió al XIV Congreso de la Medican Women's Internacional Association celebrado el pasado año en Río de Janeiro, envió una extensa crónica de cuanto en dicho Congreso se trató y yo únicamente resaltaré lo que a la píldora se refiere y contraido a la intervención de la doctora Schindler de Suiza, la que entre otras cosas dijo: Hay dos trabajos sobre las anomalías cardiovasculares que produce "la píldora" tomada en los primeros tiempos del embarazo de la mujer, y que en las jóvenes produce asimismo tumores del cervix y vaginales. (T. M. 22-11-74).

En la revista semanal "Hola" del día 31 de agosto del pasado año se revelaba la causa del porque la gran actriz austriaca Senta Berger, de renombre internacional, estuvo a punto de morir, teniendo que ser intervenida rápidamente por un embarazo en el oviducto o trompa de Falopio. La artista con gran ingenuidad confesó a los periodistas y reporteros que, "tomaba la píldora con regularidad y que estaba totalmente segura de que no podía tratarse de un embarazo".

Yo me pregunto ¿cuántos miles de sencillas mujeres y sin renombre no les pasará lo que a la célebre artista austriaca?

El doctor don José Portugal Alvarez, moderador de una mesa redonda sobre el tema de "coronariaspatias" en la séptima conclusión se apunta claramente como efectos secundarios de que "el uso de anticonceptivos orales aumenta el riesgo en las mujeres predispuestas a enfermedades coronarias (T.M. 3-1-75).

Desde Nueva York y por Shirley M. aparecen en T. M. del 17-1-75 una extensa crónica sobre la 43 reunión anual celebrada en San Francisco por la "Academia Americana de Pediatría", quien informó que entre otras cosas se trató del tema "Píldoras y Embarazos". La ingestión de píldoras para el control de la natalidad y otros tratamientos hormonales aplicados a mujeres que ignoran si están embarazadas, puede ser causa de defectos congénitos. Así lo demostraron amplia y cumplidamente los doctores James J. Nora profesor de pediatría y la doctora Audrey H. Nora profesor ayudante de pediatría, ambos del Centro Médico de la Universidad de Colorado, quienes presentaron ante el Congreso profundo y detallado estudio sobre la evidencia de que existe una íntima asociación entre los anticonceptivos hormonales y las malformaciones cardiacas, produciendo en los niños de menos de un año enfermedades cardio vasculares congénitas. A propuesta de dichos doctores se tomó el acuerdo en la aludida reunión de que debía lanzarse a una campaña "que destacara la necesidad de una meticulosa certidumbre de que no existe embarazo antes de adoptar medidas anticonceptivas orales hormonales".

Por el doctor Zamarriego, director de la Maternidad "Santa Cristina" de Madrid en una conferencia dada sobe el tema "La Píldora" entre otros efectos secundarios, señaló que la misma producida la elevación de los factores plasmóticos de la coagulación.

El doctor C. Sullivan y Wilding, del Hospital de San Jorge de Londres, manifiesta que desde el año 1973 se han descrito 11 casos de tumores benignos en mujeres que tomaban anticonceptivos orales, dando ello lugar a que muchos doctores tengan presente la posibilidad entre los hematomas hepáticos y la terapia anticonceptiva oral, aunque otros doctores opinen que es indispensable poseer una estadística muy superior para poder valorar dicha asociación (Avta. "Jano", núm. 169 del 21-3-75).

El doctor C. Jamont en su obra "La sexualite" manifiesta que puede producir flebitis en una vena profunda de la pierna, formando un coágulo sanguíneo y al desprenderse puede llegar a producir la embolia pulmonar. Asimismo produce jaquecas bastante intensas acompañadas de náuseas y cuando no, en algunas ocasiones, puede incluso llegar a producir istericia con trastornos hepáticos, como así fibromas o tumores uterinos en las mujeres de 30 a 40 años. A veces dichos fibomas llegan a sangrar tanto que hay que llevar a término la extirpación del utero.

Por el profesor don Angel Sopeña Ibáñez en su obra de "Lecciones de Educación Sexual", al final de la lección 27 que trata sobre los anticonceptivos refiriéndose a "La píldora" dice; "que no se debe de olvidar los transtornos psicosmáticos, los digestivos, tumorífenos, los de coagulidad sanguínea y el posible riesgo de virilización fetal pseudo-Hemafroditismo...".

He leído la opinión de algunos doctores sobre los efectos secundarios de "la píldora" y lo primero que salta a la vista es la coincidencia en los siguientes extremos:

a) De que las mujeres que por costumbre toman "la píldora", cada tres meses deben someterse a un examen minucioso de senos, ante el temor de que "la píldora" pueda llegar a favorecer el cáncer de mama.

b) Que produce amenorrea (falta de menstruación) en un 5 por 100 y dismenorrea (dos mestruaciones) entre un 8 a un 10 por 100.

c) Produce en algunos casos una gran depresión nerviosa, como en otros casos una gran alteración en el sistema nervioso.

d) Aumento de peso en el 35 al 40 por 100 de los casos y que viene a desaparecer entre los 10 u 11 meses.

Como consecuencia de todo lo anteriormente expuesto fácilmente comprenderá el lector de que las principales contraindicaciones son para aquellas personas que hayan padecido un alto índice de coagulabilidad sanguínea, flebitis, varices graves, síntomas cancerosos o antecedentes familiares cancerosos, las epilépticas, asmáticas y las que hayan padecido hepatitis como así, aquellas que tengan despresiones anímicas y las que padezcan jaqueca o fuerte e interminantes dolores de cabeza.

En América la F.A.D.A. (Fott Ander Drug Ander Drug Administration) Organismo Federal que rige la industria farmacéutica ha recomendado su uso tan sólo por dos años consecutivos.

En España algunos ginecólogos y médicos son partidarios de intercalar un mes de reposo entre cada tres de tratamiento, mientras que otros doctores prefieren establecer periodos de nueve ciclos consecutivos, seguidos por otros tres de reposo.

Todos los médicos aconsejan siempre o suelen aconsejar un previo chequeo a las mujeres que pretenden utilizar dichos anticonceptivos.

Lo que sí puede alegrarse categóricamente y ello viene a confirmar la teoría del antropólogo Lionel Tiger y de los investigadores Masters y Johson es que produce un descenso del coeficiente sexual entre un 60 y 40 por 100, como así una semifrigidez bastante acentuada y casi una pérdida total del orgasmo en un 8 por 100 y en las mujeres de constitución débil puede llegar a constituir la esterilidad.

No obstante todo ello la industria farmacopea, los laboratorios siguen aumentando su producción y aparecen nuevas industrias, con nuevos anovulatorios para surtir a las naciones, siendo China Comunista y la India las que mayor consumo realizan de los anovulatorios orales y de los que al parecer hoy día existen unas 235 clases diferentes.

Desde luego no soy partidario de "la píldora" no solo porque esté condenada por la Iglesia Católica, sino además por todos los factores secundarios anteriormente apuntados y los que pueden surgir en el futuro.

Como no obstante mi modesta opinión se positivamente que no será tenida en cuenta, al menos me permito recomendar a toda mujer que se decida a tomar los anovulatorios, que antes acuden a su médico, que será quien en definitiva resuelva al respecto.

BIBLIOGRAFIA:

Masters y Jhonson: "Manual de contraceptivos prácticos. — Doctor A. Willy: "Enginas de la sexualidad". — Juan José López Ibor, "El libro de la vida sexual". — J. María Cid Prat: "Problemas sexuales". — Markus Plessner. "El hombre". — Barthold Strätling: "Sexualidad: Etica y Educación".

◆◆◆

jaula en la que se encontraba un lobo. El añojo no creció y se hizo viejo prematuramente, mientras que el resto de la camada, criada en condiciones óptimas, desarrolló su ciclo biológico normalmente.

—Doctor, ¿qué quiere decir?

-Quiero decir que las tensiones excesivas -miedo, opresión, ignorancia, pobreza económica- influyen enormemente en ese desarrollo biológico equilibrado. Recientemente todo esto ha sido confirmado experimentalmente por la escuela pavloviana.

—¿Cuáles son los medicamentos que tienen eficacia bastante para prolongar la vida y la calidad de la misma?

-Creo que el mejor medicamento es el "Régimen Sanitatis", si se trata de alcanzar una senescencia saludable, vigorosa y optimista. Se trata, querido Julián, de un "Decálogo" eficacísimo si se cumplen los mandamientos tal como se señalan.

—¿Cuáles son?

-Primero, alegría de vivir y actitud de amor hacia todo los que nos rodean. Segundo, cultivar y promover el optimismo y el sentido del humor. Tercero, desarrollar el entendimiento y el discernimiento. Cuarto, aprender de cada día y estimular el sentido crítico y autocrítico. Quinto, nutrición equilibrada. Alimentación adecuada a la edad y el trabajo. Respiración óptima para conseguir una buena oxigenación del organismo. Sexto, movimiento, con ejercicios físicos diarios, preferentemente al aire libre, evitando el exceso. Séptimo entusiasmo por todo lo que se realice, evitando la fatiga -el exceso-; y no confundir el uso con el abuso. Octavo, moderación en el consumo de café, tabaco, alcohol, sexo. Y no confundir el vino con la borrachera. Noveno, cultivar el sosiego mental -o sea, la taraxia, que decían los griegos- y dormir plácidamente las horas necesarias, no menos de ocho. El sueño tranquilo y reposado es el mejor vigorizador del más frágil de nuestros sistemas: el sistema nervioso y de él la corteza cerebral. Pequeña siesta. Décimo, chequeo médico profiláctico anual (después de los cuarenta años) sintiéndose sano, para promover el bienestar con sustancias estimulantes biológicas para prevenir el decaimiento prematuro y la vejez patológica, o sea, la senilidad.

——Muy bien, doctor. Pero quisiera saber, ¿qué opina de la doctora Asland y de sus métodos.

-Yo creo que la doctora Asland ha realizado un gran trabajo en relación con la salud de los viejos. Se ha preocupado amorosamente por ellos, les ha dado esperanza, optimismo y estímulo y al mismo tiempo, disciplina y medicamentos que tienen utilidad para resolver bastantes de los problemas de la senescencia.

—Sin embargo, doctor, ¿de verdad considera usted que el mejor medicamento para alcanzar los cien años sea el decálogo que me ha señalado anteriormente?

-Lo creo con firmeza. Y sobre todo en la enorme aportación de la "sustancia biológica", estimulante de la regeneración del organismo. Con ellas se ha conseguido y se consigue una gran vigorización o revitalización a amplia escala.

—¿Y la alegría de vivir que con tanto entusiasmo recomienda?

-Ese primer mandamiento es el básico.

Hombres como Tiziano, Picasso, Menéndez Pidal, Casals y otras eminencias del arte y de la ciencia alcanzaron en tiempos menos propicios la proximidad a la ambiciosa meta de los cien años con la mente clara y el cuerpo vigoroso. Fruto evidente, como dice el doctor Caldas, de la alegría de vivir.

J. C. C.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic - Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

LOCAL

CRITICA MUSICAL

CARLOS JULIAN ARANGUREN

El Círculo Medina nos presentó el pasado viernes a Carlos Julián Aranguren en un recital de canciones acompañadas con guitarra, de als que es autor el propio Aranguren.

A modo de un trovador moderno nos fue presentando hechos que le impresionaron en una u otra forma, ya vivencias personales, temas 'folklóricos', etc., traducidos musicalmente, expresados en canciones a las que ha puesto unos sencillísimos acompañamientos guitarrísticos, simple sostén de las palabras.

Mucha gente, en su gran mayoría jóvenes, acudieron a este recital que fue muy aplaudido.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

HOY, CONCIERTO

La Alliance Française de Lérida nos presenta hoy en el seno de la Asociación de Música a la pianista francesa Caroline Haffner, joven intérprete poseedora de muchos premios internacionales, lo que parece probar desde un principio su valía musical.

Nos presenta un excelente programa, una primera parte con dos Sonatas, una de Mozart, la K. 475 y otra de Beethoven, la Op. 53 para pasar seguidamente a la música francesa, empezando desde el impresionismo con seis Preludios de Debussy, no muy prodigados en los recitales pianísticos, "La Comunión de la Virgen" de Messiaen, estreno en Lérida, obra que esperamos con mucho interés, y una Sonata de Dutilleux, otro estreno aquí.

La excelente escuela de casi todos los intérpretes franceses que han pasado por Lérida, en especial los presentados por la Alliance Française nos hace esperar con agrado este recital de hoy que se celebrará a las 8 de la tarde en el Salón de Actos del I. E. I.

DUO CLARET - CABESTANY

La décima sesión de la Asociación de Música fue un rotundo éxito, el dúo Claret-Cabestany, violoncelo y piano, presentado bajo los auspicios de la Comisaría Nacional de la Música dentro del VI Ciclo de Intérpretes Españoles en España, no pudo obtener un éxito menos merecido ni más entusiasta. De sobra conocidos por sus numerosos recitales por España y el extranjero no habíamos tenido la fortuna de poder oírles, así el público acudió al reclamo de unos nombres que aunque familiares nos eran aquí aún desconocidos.

Del tradicional programa que interpretaron mereció los más cálidos aplausos la interpretación de la hermosa Sonata número I Op. 102 de Beethoven, la Sonata de Rodolfo Halffter y el Polo de Falla. Fue tal la entrega de ambos intérpretes a la música que ejecutaban así como la perfecta unión en sus respectivos cometidos que el concierto resultó uno de los más interesantes de la temporada.

Luis Claret y Rose Marie Cabestany son unos maestros en sus instrumentos, esto unido a la exquisita sensibilidad que demuestran poseer y a su juventud nos permite pensar que si actualmente ya son unos maestros, han de convertirse en unas figuras cotizadas mundialmente.

Fue tanto el entusiasmo demostrado por el público que hubieron de bisar varias páginas fuera de programa.

ALICIA FONT.

Mesa redonda sobre Màrius Torres

Reconocimiento pleno a una figura intelectual de talante "lleidatà"

Si el Ayuntamiento de Lleida no quiere caer en la impopularidad, no tendrá más remedio que acceder a dar el nombre de Màrius Torres al Instituto Nacional de Enseñanza Media de nuestra ciudad.

Cuando el nuevo alcalde, señor Corbella, visitó por primera vez los barrios, al día siguiente de su proclamación, los concejales que le acompañaban c o m e n t á r o n que **"hemos tenido la mala suerte de que a Màrius Torres sólo lo conocían cuatro, pero eran los mismos "carcas" de siempre"**. Ahora, señores del Consistorio, ya no lo conocen cuatro, sino prácticamente toda la ciudad de Lleida y es esa misma ciudad la que pide su nombre, —es decir, su reconocimiento pleno— para el INEM de Lleida. Y la prueba inequívoca la tenemos en los actos que se están celebrando en homenaje al insigne poeta leridano: la exposición en la Caixa, visitada constantemente; la conferencia de Josep Vallverdú, con presencia masiva de público —se habló de record en personas— y en segundos de aplausos—; y, finalmente, la mesa redonda celebrada el pasado sábado, en la cual, sino se batió el record de participantes, sí el de emoción e interés.

En la mesa, Jordi Pamies, profesores de Literatura del INEM, Josep Lladonosa, cronista oficial de la ciudad, Francesc Pané, miembro del grupo poético "La Gralla i la Dalla"; el padre Doménec, director del Colegio Menor Sant Antoni —lugar donde se celebró la mesa redonda— y Víctor Torres, hermano del ilustre poeta leridano.

Jordi Pamies, a la vez que evocaba las virtudes de Màrius Torres como poeta y literato, leyó varios versos de sus poemas más conocidos, comentándolos para todos los asistentes, que hicieron varias preguntas e incisos.

Josep Lladonosa intentó dar una explicación a la postura del Ayuntamiento: **"Quizás es debido a que algunos todavía recuerdan que el padre Màrius era Humbert Torres, primer alcalde leridano elegido por auténtica votación popular: por eso le llamaban "el alcalde popular"; quizás también, porque otros se acuerdan de que el abuelo de Màrius se llamaba Panella, fiel colaborador de Prat de la Riba, y, para mí, el segundo mejor político que ha dado Catalunya. En fin, que muchas personas continúan acordándose demasiado del pasado"**. Josep Lladonosa habló también del Estudi General de Lleida, como centro de intelectualidad, desde su fundación hasta que, lamentablemente, tuvo que desaparecer.

Finalmente, Víctor Torres hizo una conmovedora y emotiva evocación de su hermano: **"Ahora podemos decir cosas que durante 35 años hemos tenido que callarnos; por eso, le pido a la juventud de Lleida que continúe su lucha hacia el mundo ideal" que Màrius había pensado."**

Para terminar, el canta-autor leridano, Jordi Oró, interpretó cuatro poemas, musicados por él mismo, de Màrius Torres, tras su lectura por Jordi Pamies.

En resumen, un acto interesantísimo, en el que la figura principal fue la que Lleida más destaca en los últimos días: Màrius Torres.

J. M. BENET

Detenidos el domingo "els captaires de la pau"

Manifestaciones durante el día de ayer

El domingo por la mañana, a la salida de la conferencia del Front Nacional de Catalunya, un grupo de personas intentó manifestarse por la Avenida General Mola, llevando consigo una senyera y profiriendo gritos de "Amnistía, llibertat i Estatut d'Autonomia". Las Fuerzas del Orden Público actuaron con energía para dispersar cualquier intento de agrupación. Casi a la misma hora, en la ballada de sardanas por Màrius Torres, se oyeron también gritos de "Amnistía" y el resto del ya famoso estribillo.

Sin embargo, lo inesperado fue en la tarde, ya casi entrada la noche. Como cada día, los "captaires de la pau" permanecían mendigando su paz y la amnistía en el "si no fos", con ellos, un grupo de personas de diferentes edades, que quizás llegaban a cincuenta. Todos, guardaban media hora de silencio, uno más de sus métodos para dar su aprobación a la libertad. Entonces, cuando faltaban cinco minutos para hablar de nuevo, aparecieron los "jeeps" de la Policía. La autoridad anunció que les daba exactamente tres minutos para desalojar la Plaza Paeria. Las cincuenta personas consultaron entre sí y decidieron quedarse. Cuando terminó el plazo, las Fuerzas del Orden cargaron sobre los "captaires". El desconcierto que se produjo fue grande: carreras, detenciones e, incluso, algún herido. Al final, fueron trasladadas a Comisaría, en donde todavía están recluidas, seis personas, de las cuales conocemos el nombre de Joan d'Armengol, María Ximenez y María del Carmen Quinquillá, los dos primeros de Barcelona, la última de Lleida; los tres "captaires de la pau"; veinte minutos después, cuando se hallaba en compañía de unos muchachos, y dirigiéndose a conocer el estado de María del Carmen Quinquillá, al parecer novia suya, fue detenido por miembros de la Brigada de Investigación Social, Oscar Muecha. Los seis, según nuestros informes, mantienen en estos momentos una huelga de hambre en la Comisaría.

Ayer por la tarde se reunía la Comisión de Cultura de la Intercolegial como primera acción en favor de los detenidos. Tres de sus representantes fueron a entrevistarse con el obispo de la diócesis, que prometió interesarse por los detenidos por mediación de Caritas. También se redactó un escrito para entregárselo personalmente al gobernador civil de la provincia, pero al hallarse éste ausente, dejaron la carta y programaron una entrevista para hoy a las 12 en punto. El texto del escrito pide la libertad de los detenidos y está firmado por varias entidades ciudadanas: colegios profesionales, agrupaciones culturales, Omnium, asambleas de los diversos centros universitarios, etc.

A las 8'15 de la noche, un numeroso grupo de personas, alrededor de las doscientas, se congregó en la plaza Paeria, dirigiéndose con gritos de "Llibertat pels detinguts", "Presos polítics no" y "Llibertat, amnistía" hacia el Gobierno Civil; allí se concentraron y continuaron por el paseo de Fernando, interrumpiendo, en ocasiones, el tráfico, hasta que una carga de la Policía los dispersó. Hubo que lamentar un herido. Media hora después, a las nueve menos cuarto, volvió a concentrarse un numeroso grupo de gente a la altura del cine Fémina, cortando el tráfico de la plaza Cataluña. Una nueva carga de las Fuerzas del Orden los dispersó. En esa ocasión, algunos manifestantes que se refugiaron en una residencia de muchachas, fueron perseguidos hasta dentro y detenidos por la Policía. Y, finalmente, a las nueve y cuarto, otra manifestación en la plaza Ricardo Vinyes, en la que se gritó y aplaudió.

Nos informan de la Comisaría de Policía que no ha habido ninguna detención en relación con estas últimas manifestaciones.

Luis VISA
Josep M. BENET

SUSCRIBASE A
DIARIO DE LERIDA
LLAME AL TELEFONO 22 11 44

Realizamos exactamente las recetas de los oculistas de la seguridad social
OPTICA Hellín
MAYOR 54

IMPRESCINDIBLE EN SU HOGAR "AGUA PURA"...
DECLOCAL® 43
DECLORADOR Y DECALCIFICADOR EN UN MISMO APARATO
EL DEPURADOR DE AGUA MAS VENDIDO DE EUROPA
DISTRIBUIDOR:
BONAIGUA
Avda. de Madrid, 28. - Teléfono 22 38 47. LERIDA

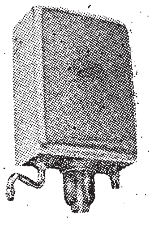

CRONICAS E INFORMACIONES

Presidido por el Rey Juan Carlos

DESFILE DE LA VICTORIA EN MADRID

MADRID, 31.—El tradicional desfile militar conmemorativo del 37 aniversario de la Victoria, celebrado ayer en Madrid, estuvo presidido por vez primera por el Rey don Juan Carlos, que lo hizo acompañado de la Reina doña Sofía, y del Príncipe Felipe. En este desfile participaron 11.500 hombres, 900 vehículos sobre ruedas y cadenas, 90 piezas de artillería y lanzacohetes, y 150 aviones y helicópteros de Tierra y Aire.

Los Reyes llegaron a la tribuna, situada en el Paseo de la Castellana, poco antes de las doce del mediodía, en medio de los aplausos de los miles de madrileños que se habían congregado en la zona para presenciar el paso de las tropas. La escolta real vestía los nuevos uniformes azules.

EL REY, CUMPLIMENTADO POR EL GOBIERNO

A la llegada de Sus Majestades fue interpretado el Himna Nacional, mientras el Rey saludaba al presidente del Gobierno, presidente de las Cortes Españolas, y ministros del Gobierno. A continuación, el Rey, acompañado de la Reina y del Príncipe, se dirigió a la tribuna principal. Don Juan Carlos se situó en el arengario, mientras la Reina y el Príncipe ocupaban sendos sillones en la tribuna principal. El Rey vestía uniforme de Capitán General del Ejército de Tierra.

En estrados próximos tomaron lugar los miembros de la Casa Real, Gobierno, Consejo del Reino, procuradores en Cortes, consejeros nacionales, Cuerpo Diplomático, autoridades provinciales y locales, y otras personalidades.

El capitán general de la Primera Región Militar, teniente general Vega Rodríguez, abrió el desfile sobre un vehículo, en el que también se encontraba su Estado Mayor. Rebasada la tribuna, el capitán general se situó junto al ministro del Ejército, en la presidencia del acto.

ALMUERZO EN EL PALACIO DE ORIENTE

En el Palacio Real, los Reyes, ofrecieron un almuerzo a las representaciones de las Fuerzas Armadas que tomaron parte en el desfile. Asistieron el presidente del Gobierno, el de las Cortes y del Consejo del Reino, Gobierno, Consejo del Reino y otras altas autoridades de la nación.

El Rey, al finalizar el almuerzo, pronunció el siguiente brindis:

"No quiero dejar pasar este momento sin felicitar a todas las unidades que han participado en este desfile, así como a los que han organizado, preparado y colaborado de alguna forma en la ejecución de esta gran parada militar.

Este día en el que el pueblo de Madrid, representando a todo el pueblo de España, rinde homenaje a las Fuerzas Armadas, es un día para mí de gran emoción.

Quiero dedicar un especial recuerdo al Generalísimo que durante tantos años presidió este desfile y mandó nuestro Ejército dándonos ejemplo de entrega y amor a la Patria".

Terminó brindando por las Fuerzas Armadas y por España. Fue contestado con entusiasmo por cuantos asistieron al acto, que prorrumpieron en vivas a los Reyes.

Finalmente, Sus Majestades e invitados tomaron café en el salón Gaslarini. — Europa Press.

EN BARCELONA

BARCELONA, 31.—Ayer se celebró en esta ciudad del desfile militar conmemorativo del XXXVII Aniversario de la Victoria, presidido por el capitán general de Cataluña, teniente general don Francisco Coloma Gallegos.—EUROPA PRESS.

Clausura de las "I Jornades Catalanes de la Dona"

BARCELONA, 31. — Ayer por la tarde se clausuraron en el paraninfo de la Universidad las "I Jornades Catalanes de la Dona", que han tenido cuatro días de duración a lo largo de los cuales se debatieron diversos temas con participación de mujeres de Cataluña, país valenciano y las islas.

En las conclusiones que han sido dadas a conocer esta mañana por el equipo organizador, aparecen los siguientes puntos:

1.—Derecho a un lugar de trabajo sin discriminaciones en la formación profesional, la ocupación, la remuneración y la promoción y desaparición del trabajo domiciliario.

2.—Abolición de todas las discriminaciones en el trabajo por razón del sexo, el estado civil y la maternidad.

3.—Reconocimiento de todos los derechos laborales, sindicales y Seguridad Social general para las empleadas de hogar.

4.—Socialización del trabajo doméstico a través de servicios colectivos financiados con fondos públicos y gestionados democráticamente.

5.—Enseñanza obligatoria gratuita, pública, laica, antiautoritaria y no discriminatoria contra la mujer.

6.—Abolición del Servicio Social.

7.—Amnistía general, abolición de todas aquellas leyes que discriminan a la mujer y revisión de la célula familiar.

El comunicado finaliza denunciando diversas situaciones en relación con la mujer y la falta de interés de las organizaciones políticas hacia sus problemas específicos.

Finalizadas las Jornadas, alrededor de medio millar de mujeres salieron en manifestación desde la plaza de la Universidad hacia Balmes y Pelayo, donde fueron disueltas por la Fuerza Pública. — EUROPA PRESS.

Nota de agradecimiento de la familia Bometón - Aguilar

La familia Bometón - Aguilar, ante la imposibilidad de poder agradecer personalmente las numerosas muestras de condolencia recibidas, por el fallecimiento de doña Nicolasa Aguilar Puyoles, lo hacen a través de esta nota.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

OPOSICIONES A INGRESO EN EL CUERPO DE PROFESORES DE E.G.B.

Publicadas las listas definitivas de aprobados en la Oposición del pasado año, el Centro de Estudios Académicos felicita a sus alumnos que consiguieron la plaza, congratulándose, también, de haber alcanzado los siguientes números 1 y 2 de esta provincia.

A. Filológica.	N.º 1 D. Luis Samper Rasero
A. Matemáticas.	N.º 1 D. Nonito Falguera Minguet
	N.º 2 D. Constantino Torres Bosch
A. C. Sociales.	N.º 1 D. Ernesto Caufapé Curiá
	N.º 2 D. Luis Coll Bilabert

Aprobados en la provincia: 64
Aprobados por el Centro: 42
Total de aprobados en la Oposición: 5.570
Total de aprobados por el Centro: 2.398

Comenzamos un nuevo curso para la Oposición de 1977, pida infromación urgente escribiendo o llamando por teléfono al Centro de Estudios Académicos, donde también le remitiremos gratuitamente los ejercicios propuestos en las dos últimas pruebas y sus soluciones.

Centro de Estudios Académicos

Timoteo Domingo, 39 - Apartado 4.104 - Telf. 267 57 16 - MADRID-17
AUTORIZADO POR EL MINISTERIO DE EDUCACION Y CIENCIA

MIEMBRO DEL E.H.S.C. (Consejo Europeo de Estudios por Correspondencia a Distancia)

VIAJES BAIXAS le ofrece:

SENSACIONAL EXCURSION PARA LOS DIAS 6 y 7 de JUNIO, 2.ª PASCUA

EXCURSION "VISCA CATALUNYA"
Por sólo 2.200' Ptas.

VD. VISITARA ¡¡NADA MAS Y NADA MENOS!! QUE LAS CUATRO PROVINCIAS CATALANAS. MONTSERRAT - SANT MIGUEL DEL FAY - COMARCA DEL VALLES - COSTA BRAVA - COSTA DORADA ESPLUGA DE FRANCOLI.

Por sólo 2.200'— Ptas. Vd. lo tiene todo pagado y además... COMIDAS TIPICAS ESPECIALES - PASEOS TURISTICOS EN BARCA - OBSEQUIOS - ¡¡GRAN FIN DE FIESTAS!!

¡¡PASE DOS DIAS AGRADABLES EN COMPAÑIA DE VIAJES BAIXAS!!

Es una organización en exclusiva de VIAJES BAIXAS, en colaboración con Club de Amigos de Radio Popular de Lérida y Penya Barcelonista de Lérida y Provincia.

Para inscripciones en: VIAJES BAIXAS, S. A.
(G. A. T. 14)
Av. General Mola, 42 - Tels.: 23 48 46 y 23 48 41 - LERIDA

DISTRIBUIDOR EXCLUSIVO PARA LERIDA:
LOS TRESILLOS, S.A.
GENERAL MOLA, 15 • LERIDA
LA MAS ALTA CALIDAD AL ALCANCE DE TODAS LAS ECONOMIAS

ESPECIAL

LOS MOVIMIENTOS FEMENINOS SE LANZAN A LA CALLE

Tras el controvertido y polémico Año Internacional de la Mujer ya ha transcurrido otro año para mujeres y hombres. Viejas costumbres nos hacen mirar hacia atrás y contemplar los doce últimos meses para encontrar en ellos acontecimientos y sucesos de la pequeña historia de cada día, como el balance de una cuenta ya saldado en el tiempo. Si nos limitamos a entresacar de la panorámica global los aconteceres protagonizados por la mujer o referidos a ella en nuestro país, podemos decir que 1976 puede señalarse como el del lanzamelnto y presencia de movimientos femeninos a la calle como expresión de una conciencia colectiva

La mujer, las mujeres en grupos o individuales, se han unido ante concretas realidades y hechos y han coreado gritos o levantado pancartas en pro de su ser de personas y su estar como tales en la sociedad.

Al fin [illegible] obligado anteponer estos movimientos comunitarios a los personalismos de recuentos pasados. Una mujer, por sí sola, es cada vez menos noticia: porque afortunadamente para todo el género humano hace ya tiempo que la mujer está demostrando su capacidad en todas las profesiones y trabajos y en los puestos adonde le han dejado acceder. Y porque una cosa es que quiera y pueda, y otra, que le permitan llegar. Todavía, y en este año de 1976, una profesora universitaria ha tenido que oír al directiv de un centro docente de nivel universitario que había ciertos reparos para admitir profesorado femenino, aunque al fin se toleraba su presencia. Y eso que gran parte del alumnado era femenino. Asimismo, un profesor manifestó en un claustro que no pensaba que podía existir mucho interés en las clases, porque había muchas chicas, y éstas, ya se sabía, lo mismo podían haber elegido una carrera u otra. Está claro que perdura la mentalidad machista y que no sólo es cosa de hombres.

SER CONSCIENTE ES SER FEMINISTA

Las mujeres, conscientes de su identidad, son lógicamente feministas. Lo malo es que por feminismo no todos etnienden lo mismo. Se peca por exceso, por defecto y por confusión. Exceso es la afirmación de que la mujer debe ser, en exclusiva, la fiel guardiana del hogar, permaneciendo en él; y, por ello, la crisis de la familia se debe a su salida del hogar en busca de otros intereses y para satisfacer otras necesidades al margen de la propia familia. Tanto como mantener que la mujer no necesita para nada al hombre y fijar su "liberación" en la única vía de la sexualidad.

Los movimientos femeninos callejeros que este año han alborotado en nuestras calles no han llegado al desafuero, ni sus gritos han sido histéricos. Aunque las manifestaciones provocadas por los recientes juicios de las adúlteras han ocasionado comentarios, algunos de chiste, peyorativos, y otros, de reprobación dura. Se llegó a calificar de marimachos a las mujeres que en ellos participaban. Las pancartas y gritos "Yo también soy adúltera" eran una manera de clamar contra la injusta ley y costumbre que tolera, hasta con beneplácito, a un cónyuge, lo que al otro persigue y condena con saña. Si había exceso verbal en ellas, más existía de hecho en la situación provocadora de tal pancarta.

LA PRIMERA, EN ENERO

Agrupaciones de amas de casa, movimientos apostólicos, mujeres universitarias y otras independientes se unieron, de una manera más o menos tácita, para hacer su primera aparición en las calles de Madrid a medados de enero. Era la prmera expresión de esa conciencia colectiva de que hablábamos en un principio concretada en dos objetivos: exigir reivindicaciones feministas de tipo laboral y social, globales, y protestar por algo más concreto y hasta pedestre, si se quiere, pero importante: la carestía de la vida. Se añadió un apéndice político: pedor la derogación del decreto - ley antiterrorismo.

Se pretendía, al día siguiente, un total absentismo en los mercados, pero sólo se notó un muy ligero descenso del trajín de las cestas de la compra.

La dispersión de objetivos, lógica dadas las circunstancias y el momento de la sociedad española, no ha beneficiado a las manifestaciones callejeras, consecuencia, a su vez, de los movimientos que las han propiciado y adolecen de lo mismo. Sobre todo, se ha demostrado que no se han limitado los campos de la militancia feminista con sus problemas y lucha propios, y los de la política, aunque ésta incida y afecte claramente la situación de la mujer. En el seno de la Plataforma de Asociaciones Feministas, del Movimiento Democrático de Mujeres y los Colectivos Feministas, por citar las agrupaciones de mayor amplitud, en unos más y en otros menos, se ha producido divergencias, choques y escisiones, más que nada por confusión en los planteamientos de objetivos y en los criterios de sus miembros.

Las agrupaciones de menos amplitud y más definidas han logrado al menos, manifestarse más claramente, como es el caso de la Asociación Universitaria para el Estudio de los Problemas de la Mujer (AUPEPM).

Esta organizó en la Universidad Complutense, bajo el denominador común de la liberación de la mujer, la manifestación pro-guarderías, cosa que han conseguido, por cierto, y el Día de la Mujer, con una masiva concentración en la Facultad de Filosofía.

ES MAS POLITICO CONTAR CON LAS MUJERES

También tuvieron su entidad en la calle las manifestaciones en diversas ciudades en contra del delito de adulterio, de las que ya hablamos, típica expresión de esa conciencia colectiva ante un hecho concreto. Y como culminación del año la manifestación pro derechos de la mujer, convocada por la Plataforma de Asociaciones Feministas, que, a pesar de no estar autorizada, contó con la participación de un millar de personas, principalmente mujeres, de todas las edades, e hizo patente su presencia en las calles d eMadrid el 21 de noviembre.

Esta necesidad apremiante de la mujer española de hacerse oír en este tiempo de la sociedad española ha contado también con la presencia activa de las mujeres en los movimientos ciudadanos y, por otra parte, con la organización de distintas reuniones y ciclos de conferencias que han tenido su reflejo en los medios de comunicación. Así, pjor ejemplo, las Jornadas Catalanas de la Mujer, en junio, que acogieron a 4.000 mujeres de distintas ideologías y tendencias: la I Asamblea del Frente de Liberación de la Mujer, y el Congreso Internacional sobre la situación Jurídica de la Mujer, celebrado en este mismo mes de diciembre, organizado por la Asociación Española de Mujeres Juristas.

Cabe señalar que los recién estrenados partidos políticos se han dado cuenta que es más político contar con las mujeres e integrarlas en el quehacer común. No hace mucho, en las páginas de YA, en un artículo firmado por Tácito (P. P.), podíamos leer, al hacer referencia a las pretensiones del manifiesto del Partido Popular, su interés por los problemas "de incorparación activa de la mujer al quehacer político, definitivos para dotar a esta sociedad de un mejor equilibrio".

Hacía ya tiempo que el feminismo había despertado en nuestro país. Este año ha enmarcado la aparición en la calle de su bandera a nivel popular y masivo. Es una manera de hacerse oír, porque la realidad actual apremia a crear una nueva sociedad de personas conscientes y responsables, y nadie se puede perder en sentimentales y cobardes añoranzas del pasado.

Julia Arroyo
("Ya")

BARBRA STREISAND, la más popular... y la más odiada

Por Robert WILLIAMS

"EN MIS PELICULAS TODO TIENE QUE SALIR A LA PERFECCION, A MEDIDA DE MIS DESEOS"

Su carácter despótico le ha granjeado numerosas antipatías
PERO, TODOS RECONOCEN SU TALENTO Y SU CAPACIDAD DE TRABAJO

Es la estrella de Hollywood que más dinero gana. Es la más popular, la cantante cuyos discos tienen una mayor audición, la única mujer que puede obtener un anticipo de millones sobre un proyecto que los productores ni siquiera conocen. Es... la número 1 de los años 70.

Pero, Barbra Streisand es, también, la más odiada, la que más antipatías tiene en torno suyo. Por su carácter fuerte, intransigente, dominante y caprichoso, Barbra no cae simpática a sus compañeros de trabajo. Con Walter Matthau ya tuvo algunos incidentes durante el rodaje del "Hello, Dolly", su segundo filme, que rodó tras el triunfal debut en "Funny Girl". Barbra interrumpió continuamente el rodaje y hacía observaciones al director, Gene Kelly, quien soportaba con paciencia las intemperancias de la estrella. Pero, Walter se enfadaba e increpaba a la estrella: "¿Por qué no deja usted que sea el director quien dirija su film? A lo que Barbra replicaba: "Cuídese usted de aprender bien su papel y no se meta donde no le importa".

DURANTE EL RODAJE DE "HA NACIDO UNA ESTRELLA

Durante el rodaje de "Ha nacido una estrella" (A star is born"), cuyo estreno en Suropa tendrá lugar en el corriente 1977, Barbra exasperó a sus compañeros de trabajo en especial a Kris Krisfferson, con quien sostuvo frecuentes disputas. Sin embargo, el gran cantante y actor que debutó en el cine hace pocos años encarnando la figura de Billy el Niño en "Pat Garrett y Billy the "Kid", confiesa su admiración por Barbra Streisand ,en razón de su innegable talento. Pero coincide, con todos cuantos la han tratado, es que resulta insoportable. "Rodar con ella es un infierno". Y, Kris acusa a Barbra de querer controlar hasta los menores detalles del filme, de inmiscuirse en el trabajo del director y de sus compañeros de reparto, lo que en muchas ocasiones crea un clima desagradable en los estudios y provoca retrasos considerables en el rodaje.

"En las entrevistas con la Prensa y la Televisión, tiene el don de enfurecer a todo el mundo. Es irritable, excita los nervios de la persona más pacífica. Cuando tuvo lugar la presentación de "Ha nacido una estrella", hasta se permitió darme órdenes delante de todo el auditorio. No pude contenerme y la mandé a paseo. Su amiga, el peluquero, Jon Peters, salió en su defensa y estuvimos a punto de llegar a las manos".

El testimonio de Kris Fristofferson es de una sinceridad y un valor inapreciables, por cuanto que no se recata en elogios a la hora de considerar el talento y la capacidad de trabajo de Barbra Streisand.

PRODUCTORA... Y EXIGENTE COMO ELLA SOLA

La estrella, orgullosa como ella sola, proclama que en sus filmes todo tiene que salir a la perfección, y d eacuerdo con sus ideas, con sus deseos, ya que es la productora. Barbra fundó en 1969 la Firs Artists Productions, en sociedad con Paul Newman, Eteve Mac Queen y Sidney Poitier. La producción es algo que ha obsesionado a Barbra Streisand desde sus comienzos cinematográficos. Desde sus primeros éxitos como cantante en los clubs nocturnos cuando aún no hazía cumplido los veinte años.

Realmente, su carrera es una de las más fulgurantes, una de las más extraordinarias y dignas de admiración. Ganar el Oscar al mejor trabajo en el filme de su debut cinematográfico y mantenerse, seguidamente, en el primer puesto del "box office" es un récord difícil de igualar. Es el "palmarés" de Barbra Streisand, la estrella enoyorkina, nacida e nel popular Brocklyn en mayo de 1942. Barbra tiene aún, a sus treinta y cuatro años, una larga carrera por delante. Sus películas, y sus discos, siguen dando dinero en los Estados Unidos. Los productores le ofrecen contratos en blanco. Todo, a pesar de la antipatía que inspira su carácter despótico, titánico, que le ha granjeado innumerables enemistades. Claro que en este sentimiento de aversión la nvidia tiene un tanto por ciento elevado, sin la mayor duda...

EUROPA PRESS

"Front Nacional está dispuesto a presentarse a las elecciones dentro de una candidatura única de solidaridad catalana"

ENTREVISTA CON JOAN CORNUDELLA

Juan Cornudella, líder de Front Nacional de Catalunya, ha estado con nosotros en Lleida, para hablarnos de su partido y de las próximas elecciones, de Catalunya y sus problemas y de muchas cosas más. Momentos antes de comenzar, en los locales de la "Caixa", el acto, celebramos una informal rueda de prensa, en la que nos contestó, siempre en catalán, a las siguientes preguntas:

—¿Qué es Front Nacional de Catalunya?

--Front Nacional de Catalunya es un partido socialista autogestionario que se propone la integración de los países catalanes y su plena libertad. Contempla pues dos vertientes en su labor política.

—Cuando ustedes hablan de socialismo autogestionario siempre viene a la memoria el ejemplo de Yugoeslavia, ¿sigue Front Nacional el modelo yugoeslavo?

--No es lo mismo, aunque tenga alguna semejanza. El socialismo autogestionario no tiene referencias, es algo que nunca ha existido. En Yugoeslavia se intentó la autogestión desde un poder político y ya constituido y la autogestión se rompe cuando es impuesta por el poder político.

—Ustedes hablan de un socialismo en libertad, pero también existen otros partidos de izquierda que hacen suyo el mismo lema. ¿En qué se diferencian?

--Socialismo en libertad define al socialismo de autogestión. La libertad es una de las características permanentes para llegar a la autogestión. La libertad contemplada desde la autogestión es muy profunda y no se reduce a una frase. Además el socialismo [illegible] tiene unas características propias; inexistencia de jerarquías, ninguna competencia profesional, intelectual, manual, que provoquen el dominio de un hombre sobre otro. No existe otro poder político que el que emana de la base. En nuestro partido se considera que la libertad es fundamental y operativa.

—¿Cuál es el método de llevar a cabo la implantación del socialismo que propugna Front Nacional?

--Nosotros pensamos que es necesario una revolución profunda en la sociedad para que cambien las estructuras sociales y se implante la democracia socialista, autogestionaria sobre los restos del capitalismo. Esta revolución tiene unas características diferentes según la fase histórica de los países. Pretender que los esquemas de sociedades poco evolucionadas sean válidos para las sociedades industriales y desarrolladas, es no entender la cuestión. La revolución en los países de Occidente ha de tener unas características diferentes de los países del Este.

—Se ha hablado de alianzas con algunos partidos socialistas, ¿es cierto?

--Ya sé que se ha hablado de ello, pero no ha habido nada en concreto. Front Nacional, ha lanzado la idea del pacto para defender las libertades nacionales configuradas en el Estatuto de Autonomía.

—¿Se presentará Front Nacional a las próximas elecciones?

--Front Nacional ha declarado en diversas ocasiones su negativa a participar en las elecciones de forma partidista, pero sí estamos dispuestos a hacerlo, en servicio de Catalunya y de la Generalitat, sobre la base de la constitución de una candidatura única de Solidaridad Catalana.

LUIS A. PEREZ.

Joan Cornudella en la "Caixa"

Presentación del "Front Nacional de Catalunya"

El pasado martes, a las ocho de la tarde, en el salón de actos de la "Caixa" tuvo lugar una conferencia-presentación del líder del Front Nacional de Catalunya, Joan Cornudella.

En medio de un cálido ambiente —la sala estaba completamente llena— hizo la presentación el viejo militante y fundador de Front Nacional, Joan Culleré.

Culleré comenzó haciendo una breve exposición histórica de lo que había sido el partido desde su creación en 1939, al finalizar la Guerra Civil, hasta hoy. Después leyó el texto de la constitución del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya y para finalizar su intervención leyó una declaración del Consell Executiu de Front Nacional de Catalunya.

Tomó entonces la palabra Joan Cornudella e hizo notar la familiaridad que la proporcionaba el haber nacido en Borjas Blancas y encontrarse, por lo tanto, entre vecinos.

Con un lenguaje fluído, razonado y sin salirse nunca de tono, habló principalmente de Catalunya, de sus gentes, de su política, de sus instituciones. Reconoció la difícil labor que está desempeñando el Gobierno Suárez. Señaló tres fechas importantes en el discutir político de los últimos años: el 20 de noviembre del 75, la época comprendida entre esa fecha y hoy, y la actual, de fervor electoral. Pidió, en cierto momento, el puesto para Tarradelles que antes habían tenido Maciá y Companys y fue muy aplaudido.

A pesar de que prometió ser breve lo cierto es que el tiempo se vino encima y cuando se empezó el coloquio, que en estos casos es imprescindible, apenas quedaban diez minutos.

Es una pena que en ocasiones semejantes siempre ocurra lo mismo, el tiempo nunca deja terminar.

Luis A. PEREZ

NOTA DE LA U.T.T. DE LA CONSTRUCCION

Ante la proximidad de la revisión del vigente Convenio Colectivo Sindical General del Ramo de la Construcción, esta Unión de Trabajadores y Técnicos de la Construcción desea hacer constar la siguiente información:

Primero. — El actual Convenio de la Construcción, considerado como uno de los más elevados de este país, y que fue pactado el pasado mes de abril de 1976, de conformidad con la vigente Ley de Convenios Colectivos, tiene una duración de dos años, o sea, hasta el 31 de marzo de 1978 sin perjuicio de que se pueda denunciar antes del 31 de diciembre del año en curso, como así permite la mencionada legislación vigente.

Segundo. — Que ya está previsto en dicho Convenio, que a partir del 1 de abril del año en curso, o sea, transcurrido el primer año de vigencia, las retribuciones estipuladas en el mismo se revisarán automáticamente, según el índice del coste de la vida, mediante certificación del Instituto Nacional de Estadística, más tres enteros, incrementándose igualmente las vacaciones para todas las categorías profesionales, a treinta días, en beneficio de todos los trabajadores de la rama afectados por dicho Convenio.

Tercero. — Que teniendo en cuenta la tendencia hasta ahora habida del incremento del coste de la vida para el año 1976, puede determinarse que se producirá un aumento sustancial de las retribuciones en todas las categorías profesionales, repercutiendo asimismo en pagas extraordinarias, antigüedad, horas extras, beneficios y otros conceptos retributivos, además del incremento vacacional antes indicado, manteniéndose, por consiguiente, en uno de los más elevados del país.

Cuarto. — Esta Unión de Trabajadores y Técnicos, tan pronto se publique en el Boletín Oficial de la Provincia, el incremento exacto de la revisión automática en función del índice del coste de la vida, más tres enteros, editará y distribuirá las nuevas tablas retributivas para información de todos los trabajadores del ramo.

Lérida, a 22 de febrero de 1977.

CLUB DE MARKETING DE LERIDA

Conferencia de ESMA

Hoy viernes a las 8 de la tarde en la sala de actos de la Cámara Oficial de Comercio e Industria, se celebrará la anunciada conferencia-coloquio, que versará sobre el tema "CUALES SERAN EN ESPAÑA LAS INDUSTRIAS PUNTAS DEL FUTURO", que correrá a cargo de D. Juan B. Renard Cava, licenciado en Derecho, profesor Mercantil y director de la Escuela Superior de Marketing y Administración, ESMA, de Barcelona.

Promete ser de mucho interés la conferencia anunciada, tanto por su tema de gran actualidad, como por la personalidad del conferenciante señor Renard Cava, muy conocido en los círculos de enseñanza de marketing comercial y como director de la escuela ESMA de Barcelona, que ha desarrollado varios cursos formativos de dirigentes y empresarios en nuestra ciudad.

El Club de Marketing de Lérida al invitar a la indicada conferencia a todos sus socios y simpatizantes, la hace extensiva también a cuantas personas están interesadas en la temática del marketing comercial e industrial, sus motivaciones y desarrollo.

se busca...

EL MEJOR DISFRAZ DEL CARNAVAL

25.000 PESETAS PREMIO PHILADELPHIA

SABADO, DIA 26 FEBRERO 11 NOCHE

VOTACION POPULAR

CARNAVAL DE CARNAVALES

Obsequio a todos los participantes.

¡UN DESAFIO a los participantes, ganadores o no, de los carnavales de todas las discotecas de la provincia!

INFORMACION E INSCRIPCIONES: TEL. 23 42 51 PHILADELPHIA

DISCOTHEQUE PHILADELPHIA LERIDA

Espurnelles

Los vecinos de La Bordeta se quejan.

Están esperando con impaciencia que las primeras autoridades escuchen sus peticiones y procuren paliar lo antes posible alguno de los principales problemas que tienen y les agobian, además que son de primerísima necesidad.

Están en su derecho, lo malo del caso es que, ¿son sólo los vecinos de esa barriada los que se quejan? No creo.

* * *

Desde aquel Año Internacional de la Mujer, ella ha ido emancipándose y ahora también cuenta.

La [illegible]"Asociació Provincial de Dones de Lleida", tiene unos fines a conseguir que incumben a la mujer y a la sociedad en general. Sus próximas actividades son interesantes y esperamos que se puedan realizar, de momento lo importante, es saber que la mujer está encontrando la posición que le corresponde.

Qué seríamos sin las mujeres...

* * *

El próximo domingo, a las 12 de la mañana, en el Teatro Principal, no hay un mitin. ¡Qué raro!

Se hace un homenaje al ilustre personaje que es Pau Casals conmemorando el centenario de su nacimiento. La organización la lleva el Omnium Cultural y nos ofrece una calidad artística considerable, entre las actuaciones aparece en tercer lugar el "Grup Ponent" interpretando cantos populares de Folk.

* * *

El "Grup Ponent", este grupo de jóvenes cantantes leridanos que lucha por la descentralización de la canción catalana, hacía tiempo que no "respiraba".

Ahora aparece de nuevo en un importante acto, esperamos que esta actuación se sume a los éxitos que ya tienen "cosechados".

* * *

El jueves, en el Círculo Medina, actuó el grupo "Clau-Tranquils", con éste se inicia el "XIV Certamen Juvenil de Teatro Social".

¿No recuerdan a este grupo que apareció con el nombre de "El Clau"? Como se van a acordar si casi no se enteró nadie de su primera actuación que tuvo unas duras críticas, pensábamos que por esta causa se "había muerto", pero NO. A pesar de todo los muchachos siguen y nos presentaron la obra "Maniquí", su estilo es original y moderno, y con ello nos presentan calidad.

Están dirigidos por Jesús Riverola Jr., ¿tampoco lo conocen? Sí hombre, es el sucesor del conocidísimo en el ambiente teatral de teatro Jesús Riverola. En el hijo pesa el apellido y así lo viene demostrando. ¡Animo, muchachos, y mucha suerte!

* * *

El miércoles se realizó la mesa redonda correspondiente al ciclo de "L'Ensenyament a debat" esta vez se trató de "L'Anàlisi de l'Estudi General".

De nuevo la "Caixa" estaba llena y el interés era patente. Nuestra felicitación a los organizadores por esta primera parte, esperamos que la segunda sea igual de interesante o más.

XEXU

LOCAL

COLEGIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA Y BALEARES

SALA GOSE

Mañana lunes, día 7 y a las 19,30 horas, se inaugurará la exposición: "PUBLICIDAD Y DISEÑO GRAFICO EN LLEIDA".

Esta muestra viene a ser un exponente en síntesis de la labor de creación gráfica realizada en Lleida a lo largo de varios años.

La misma está formada por los estudios gráficos profesionales de Lleida, siendo sus componentes:

L. Melgosa - Talamonte (IMAGEN - 4).

Baró-Vicente.

Cañellas.

ECOS DE SOCIEDAD

ONOMASTICAS

Celebra hoy su santo el señor don Olegario Santos Vallinas.

Le deseamos muchas felicidades.

* * *

Al igual que las señoras doña Emérita Castro de Díaz y doña Perpetua Martínez de Costa.

Nuestra sincera felicitación para ella.

* * *

Y la señorita Perpetua Solana Bello.

Cordialmente la felicitamos.

* * *

Lo celebrarán mañana los señores don Tomás Aguilá Morguí, don Tomás Alonso Rodríguez, don Tomás Arroyos, don Tomás Catalinas Clavera, don Tomás Garrigó Monné, don Tomás Gomis Llusá, doctor don Tomás Infante Arias, don Tomás Miranda Herrero, don Tomás Oriol Vila y don Tomás Sanjuán Vilella.

Les anticipamos nuestra felicitación.

* * *

Asimismo la señora doña Tomasa Morillo de Sanchís.

Nuestra anticipada felicitación para ella.

* * *

Y los niños Tomás Durán Navés y Tomás Ochoa Casanovas.

Les felicitamos con cariño anticipadamente.

CUMPLEAÑOS

Hoy celebran su cumpleaños los señores don Luis Alvarez Riego y don Félix Vázquez Rubio.

Un feliz día les deseamos.

* * *

Así como la señora doña Cristina Jover de Martín.

Le deseamos un buen día.

* * *

Al igual que la señorita Alejandra Pueyo Prada.

Nuestra cordial felicitación para ella.

* * *

También el niño Carlos Alós Seró.

Le felicitamos cariñosamente.

* * *

Y la niña María José Cabezón Rubio.

Con afecto la felicitamos.

* * *

Mañana lo celebra el señor don Juan del Río Salazar.

Nuestra felicitación anticipada para él.

* * *

Así como también el niño Miguel Sanabria Miralles.

Le anticipamos nuestra cariñosa felicitación.

* * *

Y las niñas Ana María Gómez Gabarró, Rosa Ortega Lozano y María Luisa Pérez Ribera.

Nuestra afectuosa felicitación anticipada para ellas.

¡¡Novias!!
RIBÉ
NUPCIAL
c/. San Antonio, 53
LERIDA

Corbero
Calentadores - Cocinas - Frigoríficos - Lavadoras
Delegación: Avda. Valencia, 18 (Acequia Torres)
Teléfonos: 20 26 08 y 20 26 12

Comunicado de la Coordinadora Estatal de P.N.N. de I.N.B.

Esta Coordinadora Estatal, recogidas las decisiones tomadas por las Asambleas Provinciales manifiesta:

—Que los resultados de las entrevistas mantenidas con el M.E.C. son claramente insatisfactorias respecto a las reivindicaciones mantenidas por el profesorado interino.

—Que no obstante en las actuales circunstancias, las citadas Asambleas Provinciales en su mayoría han decidido reincorporarse a clase a lo largo del viernes, día 4.

—Que esta tregua no supone la renuncia a los planteamientos que nos condujeron a la huelga y que la actitud de los P.N.N., dependerá de la solución positiva de los mismos.

—Finalmente esta Coordinadora agradece la comprensión y el apoyo prestados por cuantos se han solidarizado con los P. N. N.

NOTA DE LA COORDINADORA PROVINCIAL DE P. N. N. DE I. N. B. DE LLEIDA.

En la mañana de ayer, se celebró una Asamblea Provincial que ratificó las decisiones de la Coordinadora Estatal de P. N. N. de I.N.B. En consecuencia, se han reanudado las actividades académicas en todos los centros de la provincia. Lo cual hacemos público para conocimiento de padres y alumnos.

Lleida, 5 de març de 1977.

La Coordinadora Provincial P. N. N. DE I. N. B.

EL DIMARTS, CONFERENCIA A "LA CAIXA"

El proper dimarts dia 8 a les 20 hores, i a la sala d'actes de "la Caixa", amb motiu de la conmemoració de la Diada Internacional de la Dona, tindrà lloc una conferència a càrrec de Marta Trepat (psicòleg), que versarà sobre la discriminación dels sexes a l'infantesa, i que està promoguda pel Grup Independent per la Lluita de la Dona.

JORNADA DE ESTUDIO PARA SACERDOTES

Mañana lunes, día 7 de marzo, tendrá lugar en la Casa Sacerdotal, la jornada de estudio teológico sobre los sacramentos. El tema será: "Acción de Cristo y de la Iglesia en los Sacramentos". Lo desarrollará el Rdo. D. Pedro Tena, profesor de la Facultad Teológica de S. Paciano, de Barcelona. La sesión empezará a las 10,30 horas. Podrán recogerse los temas restantes.

Genuïna cuina catalana:
BANQUETS - NOCES
PARC INFANTIL
pollbo
SELF - SERVICE
POLLASTRES A L'AST
Ctra. N-II, Km. 498. Tel. 320380
BELLPUIG

SECCION FINANCIERA

BANCO CENTRAL, S. A.

JUNTAS GENERALES EXTRAORDINARIA Y ORDINARIA DE ACCIONISTAS

El Consejo de Administración del Banco Central, S. A., en cumplimiento de lo dispuesto en el art.º 28 de los Estatutos sociales y por la Ley de Régimen Jurídico de las Sociedades Anónimas, ha acordado convocar Juntas Generales extraordinaria y ordinaria de señores accionistas:

- **FECHA**

Junta General extraordinaria

— 1 de abril de 1977, viernes, a las 12,00 horas, en primera convocatoria, o para el

— 2 de abril de 1977, sábado, a las 12,00 horas, en segunda convocatoria.

Junta General ordinaria

A continuación de celebrarse la Junta General extraordinaria.

- **LUGAR**

Tendrán lugar en el Pabellón de Cristal (Pabellón X) de la Feria Internacional del Campo, situado en la Casa de Campo, de Madrid.

- **ORDEN DEL DIA**

Junta General extraordinaria

1.º Autorizar al Consejo de Administración para aumentar el capital social, en una o varias veces, sin previa consulta a la Junta General, hasta el límite máximo de 9.367.938.500 pesetas, y dentro del plazo de cinco años previstos en el artículo 96 de la vigente Ley sobre Régimen Jurídico de las Sociedades Anónimas, introduciendo las modificaciones precisas en el artículo 5.º de los Estatutos sociales y dejando sin efecto el remanente de la autorización otorgada por la Junta General de accionistas de 26 de abril de 1975.

2.º Informar nuevamente a la Junta sobre la adquisición del patrimonio, Activo y Pasivo, de "Crédito Navarro, S.A.", y de su situación jurídica, y, en su caso, aprobación expresa por la misma de los acuerdos y actuaciones del Consejo de Administración referentes a dicha adquisición y, en lo menester, ratificarlos y hacerlos propios; y asimismo adopción, por la propia Junta, de los acuerdos oportunos en orden a dicha adquisición.

3.º Informar sobre la incidencia, tanto de dicha adquisición patrimonial, como del acuerdo que recaiga sobre el punto anterior, en el Balance de 1973; y, en su caso, nueva aprobación de dicho Balance y de la Cuenta de Pérdidas y Ganancias del ejercicio de 1973, con adopción de los demás acuerdos complementarios que procedan al respecto.

Junta General ordinaria.

1.º Examen y aprobación, en su caso, de la gestión social, Memoria, Balance, Cuenta de Pérdidas y Gánancias, amortizaciones y distribución de beneficios, todo ello correspondiente al ejercicio de 1976.

2.º Nombramiento de accionistas censores de cuentas titulares y suplentes para el ejercicio de 1977.

NORMAS COMUNES

- **ASISTENCIA**

Tendrán derecho de asistencia los poseedores de 20 o más acciones inscritas con cinco días de antelación en el Libro Registro de las mismas, o por agrupación con otros accionistas, los que juntos reúnen este número y confíen su representación a uno de ellos.

- **EXPEDICION DE TARJETAS**

En la Secretaría General de la Entidad, la que, para facilitar el cumplimiento del trámite, se dirige directamente a todos los señores accionistas.

Madrid, 1 de marzo de 1977.

EL VICESECRETARIO GENERAL

Juan Bule Hombre

†

EL SEÑOR

Don Francisco Prats Mas

FARMACEUTICO

(EX-MIEMBRO DE LA JUNTA DE GOBIERNO DE ESTE COLEGIO)

Falleció cristianamente ayer, en su localidad de Montgay a los 69 años de edad.

E. P. D.

La Junta de Gobierno del COLEGIO OFICIAL DE FARMACEUTICOS de esta provincia,

AL INFORMAR a sus colegiados de tan sensible pérdida, les ruega la asistencia a su entierro, que tendrá lugar a las 10 horas de hoy, en su localidad, y le tengan presente en sus oraciones.

(5) Lérida, 6 de marzo de 1977.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26
CSV: deeb1787-4014-4ece-b650-f0b29b9070bb
Document electrònic - Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validadio

123

Lérida al día

Cambiemos de mentalidad, desde ya

Los movimientos, y por ende los grupos, feministas, florecen de un tiempo a esta parte casi por generación espontánea como hongos en su estación propicia, favorecidos por las condiciones actuales en cuanto a libertades de manifestación y expresión, así como por el paulatino desvirtuamiento [illegible] nes, a todas luces injustos.

Así, en Lleida concretamente, existen hoy en día (legalizados o en trámite de legalización) la "Asociación Provincial de Mujeres", la Delegación de la Associació Catalana de la Dona" y finalmente, el "Grup Independent per la lluita de la dona".

Este último, precisamente, ha surgido a la luz pública anteayer con una conferencia celebrada en el salón de actos de "la Caixa", organizada con motivo del "Día Internacional de la Mujer Asalariada", que corrió a cargo de la psicólogo Marta Trepat, de quien hizo la presentación Maica Caballero.

Ante un público eminentemente joven, y mayoritariamente femenino, que llenaba la sala hasta en sus propios pasillos, la conferencia versó sobre "La discriminació comença ara (educació sexista)", desarrollándose con gran amenidad y fluidez salpicada de anécdotas y ejemplos ilustrativos del tema, del cual demostró Marta Trepat estar profundamente impuesta, no sólo en un puro aspecto teórico, sino más bien en su vertiente práctica y vivencial, que únicamente puede proporcionar el contraste de las experiencias con la reflexión que lleva a la obtención de consecuencias enriquecedoras.

En esencia, Marta Trepat expuso la tesis, que no dudamos en calificar de exactamente ajustada a la realidad de nuestra sociedad, de una educación ancestralmente basada en el acentuamiento de la diferenciación entre hombre y mujer por el sexo, ahondando más de lo razonable y lógico, la mera diversidad fisiológica.

Esta educación discriminatoria, que parte desde antes incluso del nacimiento de la persona, conduce a un abismo de injustas desigualdades entre los dos sexos, a los que la sociedad se empeña en marcarles roles definidos en la vida, prescindiendo de sus propias opciones personales, conculcando con esto el libre albedrío del ente humano, que componen por igual hombre y mujer, mujer y hombre.

Se extendió después en la evolución educativa de la infancia (masculina y femenina), que persiste en los mismos errores de planteamiento ya apuntados, condicionando al ser con arreglo a un modelo preestablecido y prefijado, sin contar con él para nada en absoluto.

Consideramos plenamente positivos todos estos argumentos que esperamos, en el actual estado de la corriente de la opinión, contribuyan a esclarecer muchas dudas y a desvanecer muchos fantasmas innecesarios.

Cambiemos, pues, de mentalidad, desde ya.

Desfile de la Moda Masculina en Lérida

De nuevo el Gremio Provincial Artesano de Sastres, Modistas y Costureras de Lérida en vanguardia de la moda y con el afán de orientar y servir a los incondicionales del bien vestir, ha organizado otro desfile de Moda Masculina que se complementará con una exhibición de modelos femeninos de la prestigiosa firma la Reconquista de esta ciudad.

El magno festival tendrá como marco los amplios salones del Hotel Ilerda de esta capital, celebrándose el próximo sábado, día 12 de los ctes., a las 22 horas.

La programación de actos será la siguiente:

A las 22 horas, cena de semi - gala a beneficio de la Asociación Protectora de Subnormales de Lérida.

Desfile de la moda Masculina y Femenina, conjuntamente.

Gran tombola de obsequios donados gentilmente por diversas [illegible]s patrocinadoras de Lérida, [illegible]celona y Provincia.

En el desfile, además de los trajes presentados por los maestros sastres de Lérida y Provincia, se exhibirán varios de los presentados en el último Certamen Nacional de la Moda Masculina celebrado recientemente en Barcelona y Mallorca, organizado por el Consejo Español de Sastres.

Dado el carácter eminentemente benéfico del Festival y el gran interés que todos sus colaboradores y organizadores tienen en cuidar sus mínimos detalles, esperamos que la celebración del mismo resulte un acto de verdadero acontecimiento social para nuestra Ciudad y Provincia.

Para cuantos deseen solicitar y reservar tiquets, pueden dirigirse a la Asociación Protectora de Subnormales de Lérida, Tel. 238099, o llamar igualmente al teléfono 225605, donde gustosamente serán atendidos.

SEGON GRAN APLEC CIUTAT DE LLEIDA

Diumenge 27 de març, 12 HORES DE SARDANES,

COBLES:

Ciutat de Girona
Montgrins
Comtal de Balaguer
Principal de Lleida
Principal de Tàrrega

amb els següents actes:

- Exhibició de Danses Araneses.
- Concurs de fotografia.
- Concurs de pintura ràpida i dibuix.

Les bases es poden demanar al: Grup Sardanista MONTSERRAT, Alcalde Costa, 46 2ón. 2na., Telf.: 22 39 36. LLEIDA.

A 2/4 de 8 de la tarda: CONCERT de SARDANES i Música per a Cobla, a cura de les Cobles Ciutat de Girona i Montgrins.

A celebrar als Camps Elisis de la nostra Ciutat (lloc cobert).

US ESPEREM a L'APLEC DE LLEIDA

Organitza: Grup Sardanista MONTSERRAT.

premio Diario
a nuestros lectores
Hoy, por gentileza de

Ecos de sociedad

ONOMASTICAS

Hoy celebra su santo el señor don Victoriano de Rivas Olano. Muchas felicidades le deseamos.

* * *

Al igual que la señora doña Rosa Lozano de Farré. La felicitamos sinceramente.

* * *

Y el niño Alfonso Salvatierra Donoso. Nuestra cariñosa felicitación para él.

CUMPLEAÑOS

Celebra hoy su cumpleaños la señorita María Romero Gracia. Le deseamos un feliz día.

* * *

Y la niña Susana Roure Soldevila. Un buen día le deseamos.

NATALICIO

En la Clínica del Perpetuo Socorro de nuestra ciudad, ha dado a luz, con toda felicidad, una niña, doña Concepción Catalina Carmona, esposa de nuestro buen amigo, don Miguel Fernández Montes, ambos profesores de la Escuela de Ingeniería Técnica Agrícola de esta capital.

Nuestra más cordial enhorabuena a los venturosos padres.

Pastelería industrial
con sabor artesano

Sí, sí...
pero son dulces de Orteu

De venta en establecimientos de alimentación.

VENDO
NEGOCIO
DE CODORNICES
EN REUS

En pleno rendimiento, con toda la instalación de incubadoras, baterías, reproductoras y todo el material para la crianza y matanza. Asegurando la venta de las mismas. - Teléfonos 30 20 09 y 30 27 82 de REUS.

Deseo participar en el sorteo del concurso

Nombre .....

Dirección ..... Población .....

Recorte y envíe este cupón a DIARIO DE LERIDA, Academia, 17, Lérida, Ponga en el sobre la palabra CONCURSO.

Semanalmente, sortearemos entre los cupones recibidos, que pueden remitirse al periódico en uno o varios sobres, los ocho premios ofrecidos por los Patrocinadores. El sorteo será público en la Redacción de DIARIO DE LERIDA todos los lunes a las 20 horas.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b

"El feminismo desligado de la política no tiene razón de ser"

"Somos una asociación interclasista y pluralista ideológicamente"

(Declaraciones de Eugenia Cañueto, Mercè Ciutat y María Huguet, miembros de L'Associació Catalana de la Dona)

De izquierda a derecha, María Huguet, Mercè Ciutat y Eugenia Cañueto. (Foto: RUEDA)

L'Associació Catalana de la Dona es actualidad en Lleida. Sus miembros han trabajado duramente con objeto de conseguir su legalización y, al mismo tiempo, dar a conocer su programa. Se han entrevistado con el Gobernador Civil quien les ha acogido amablemente y su aspiración es que las mujeres tengan conciencia de las discriminaciones que sufren dentro de la sociedad. Los movimientos feministas son en todo el mundo una fuerza política y social muy importante. En España, debido a nuestras precedentes circunstancias políticas, este tipo de asociaciones —ni ningún otro tipo— no conseguían hacerse oír.

Eugenia Cuñueto, Mercè Ciutat y María Huguet forman parte de la Asociación Catalana de la Dona. Con ellas hemos mantenido la siguiente conversación para que hablen de los problemas de la mujer, del feminismo y de la Associació.

—¿Qué es la Associació Catalana de la Dona?

-Es una asociación política y feminista, amplia y unitaria que ha nacido durante las "I Jornadas Catalanas de la Dona", constituída por mujeres de diferentes tendencias políticas e ideológicas de diferentes sectores y clases sociales.

—¿Cuáles son sus objetivos?

-El objetivo fundamental es conseguir la emancipación de la mujer. Para ello se lucha en dos frentes: por nuestra igualdad con el hombre y por una sociedad democrática que posibilite la concreción de esta igualdad.

—¿Cómo está estructurada, organizada esta asociación?

-El órgano máximo es la Asamblea General. Existe una Junta Directiva, cuya presidenta es Ana Mercadé. También hay secretaria, tesorera, etc.

Algo importante son las Comisiones de trabajo, que abarcan todos los aspectos necesarios para conseguir las finalidades de la Asociación.

—¿Estáis legalizadas?

-De momento no. Estamos en trámites. En principio intentamos acogernos a la Ley de Asociaciones del año 1966, pero en vista de que no nos contestaron hemos presentado toda la documentación necesaria para inscribirnos en el Registro de Asociaciones Políticas. De aquí aun no hemos recibido respuesta aunque confiamos en nuestra legalización lo más pronto posible.

—¿Pueden pertenecer todas las mujeres?

-Sí, siempre que acepten el programa, sea cual sea su ideología y su clase social.

—¿Y los hombres?

-Los hombres no, aunque hay que matizar esta respuesta. Partimos de la base de que el feminismo es algo que interesa tanto al hombre como a la mujer, pero es ella quien sufre las consecuencias, por lo tanto es ella, en primera instancia, quien tiene que luchar por sus reivindicaciones, por su emancipación. Por supuesto que aceptamos la colaboración de los hombres. Es como el problema catalán. Son los catalanes los que tienen que solucionar sus problemas. Desde el resto del Estado se nos puede ayudar más o menos, pero ha de ser cada pueblo el que resuelva sus problemas.

"NUESTRA ASOCIACION CUENTA CON 1.300 MIEMBROS"

—¿Es una asociación política?

-Podemos decir que es una asociación política en el sentido de que luchamos por conseguir la democracia política. Para ello estamos integradas en la Assemblea de Catalunya.

—El luchar por una sociedad democrática es algo esencialmente político, ¿no es esta labor de partido?

-Creemos que el feminismo desligado de la política no tiene razón de ser. Por lo tanto nuestra asociación tiene un matiz político. Por otra parte, aceptamos la doble militancia.

—La Associació Catalana de la Dona, ¿es realmente independiente de partidos políticos?

-Totalmente. Esto no quiere decir que existan militantes de partidos. Una asociación no se juzga por las personas que puedan estar dentro de ella, sino por el programa y la defensa de ese programa en la práctica. Nuestra asociación cuenta en estos momentos con unas 1.300 socias, si todas fuésemos de un partido sería algo inimaginable, los partidos no tienen esa suerte.

"LA MUJER CAMPESINA DE LLEIDA SUFRE UNA EXPLOTACION MAYOR"

—¿Cuáles son los principales problemas que tiene la mujer, en general?

-La discriminación que sufre en todos los aspectos: social, político, jurídico, económico, cultural, etc., respecto al hombre.

—¿Y en Lleida?

-Si bien en general tiene los mismos problemas, la mujer de Ponent tiene unos particulares, principalmente la mujer campesina, que sufre una explotación mayor; por ejemplo en el trabajo dentro de las cooperativas. Hay que tener este problema muy en cuenta y analizarlo a fondo. Para ello estamos tomando un contacto directo con las comarcas.

—¿Cuál es vuestra postura sobre el divorcio?

-Creemos que es algo que llegará tarde o temprano, a nivel civil.

—¿Y el adulterio?

-Según la legislación española el adulterio ha sido considerado siempre como delito, -excepto en la Segunda República-, delito que sólo afecta a la mujer. La ley permite al hombre total libertad y a la mujer la puede castigar hasta con 6 años de prisión. España es el país europeo en donde la mujer se halla más marginada en este sentido.

—¿Existe problema laboral?

-Por supuesto. El hecho de ser mujer comporta grados de inferioridad, como son: sueldos más bajos aún ejerciendo el mismo tipo de trabajo, mayores dificultades a la hora de conseguir un puesto de trabajo, etc. Las mismas leyes discriminan a la mujer en relación con el hombre. Por otra parte la sociedad capitalista generalmente margina a la mujer, pero cuando le interesa la potencia en momentos determinados.

—¿Qué diferencias existen entre la Associació Catalana de la Dona y el Grup Independent de Lluita per la Dona?

-Nosotros desconocemos si siguen nuestro programa, en principio estábamos todas juntas. Sabemos que en ese grupo aceptan a los hombres como miembros. Por supuesto que nosotras estamos dispuestas a establecer contactos con ellas en todo momento.

"TRABAJAMOS DE CARA A LAS ELECCIONES"

—¿A quién reivindicáis vuestros derechos?

-Nosotras trabajamos de cara a las elecciones. En este sentido apoyaremos un frente electoral democrático que esté de acuerdo con nuestros objetivos. Si esto llega a producirse, pensamos presentar a nivel de Catalunya mujeres candidatos para asegurar que se cumplan nuestros objetivos. Nuestro programa reivindicativo va dirigido principalmente al nuevo gobierno que salga después de las elecciones.

—¿Con qué grupos os uniríais?

-Con todos los que estén por la democracia en general. También pedimos el Estatut del 32, la Generalitat y el retorno del President Tarradellas. El president Tarradellas firmó una carta en la que se comprometía a devolvernos todos los derechos que se habían conseguido durante la Generalitat.

—¿Qué tipos de acciones hacéis para conseguir vuestros objetivos?

-Acciones de muy diversa índole como pueden ser mitines, ciclos de conferencias, conseguir la legalización de la Associació, etc.

—¿Sois una organización de centro-izquierda?

-De ninguna manera. Somos una asociación interclasista y pluralista ideológicamente. Políticamente no estamos encuadradas en una línea determinada. Luchamos simplemente por una auténtica democracia política.

Luis A. PEREZ
Foto: RUEDA

En la Galeria d'Art Terra Ferma

Expone Isidre Mercadé

Desde el psado 22 y hasta el 5 de Abril permanecerá abierta la exposición antológica de Isidre Mercadé, presentándonos 85 obras de los años 1948 hasta 1977. Nos presenta toda variedad de materiales desde el dibujo hasta el Gouache pasando por la cera el esmalte y óleo.

En su exposición predominan los paisajes y los bodegones, es paisajista por excelencia y dominador de la luz y el color, dentro de los paisajes nos muestra, sobre todo, diferentes aspectos del Pirineo leridano y de nuestra ciudad que están muy bien realizados. Es, por tanto, un enamorado de la naturaleza, con un espíritu apasionado e inquieto; a pesar de su imaginación y variedades creadoras se mantiene fiel al paisaje.

Su apasionamiento va creciendo y con él su dominio del color y la luz que juegan en sus telas un papel que da una sensibilidad al observador y, no solo le impresiona a lo sensible, sino también a la inteligencia. Es un pintor personalísimo que nos presenta una gran riqueza cromática, teniendo como características al ritmo y a la forma que nos da a conocer una especie de musicalidad que sólo es perceptible por el sentimiento.

Nos ofrece una visión serena del paisaje, ajustada a la firmeza —como ya diría un crítico de Barcelona— se divierte con la pintura y con sus contrastes coloristicos, teniendo como resultado unas piezas de un tratamiento moderno pero fiel a ese incomparable modelo que es la naturaleza, dándonos una imagen de ella que gusta a cuantos visitan su obra.

En suma una nueva presentación de Galería d'Art Terra Ferma muy buena, además su pintura es bastante barata, que se suma a esa lista de formados pintores que, como Isidre Mercadé, al coger la paleta saben lo que hacen y expresan en sus lienzos belleza por un lado y arte por el otro, que en realidad es lo que pretende la pintura. Pintor leridano que, a pesar de sus años, lleva en su interior un espíritu apasionado.

JESUS BOMETON

BORDETA

Asamblea General de Vecinos

El pasado día 6 de los corrientes, se celebró en el Local Social de la Asociación de Propietarios y Vecinos de la barriada de La Bordeta, la Asamblea anual, bajo la presidencia de don José Aresté, presidente en funciones de la citada Asociación.

Abrió la sesión el Sr. Aresté con un informe sobre los acontecimientos del año, como mejoras y realizaciones, que desde luego, no han sido todas las deseadas por la barriada. Quizá las más importantes en cuanto a infraestructura han sido la salida a contribuciones especiales del alurmbrado general del a barriada, construcción de aceras y alumbrado de la Avenida de las Garrigas, saneamiento de las calles Las Rosas, Bellavista, Campamento etc. y construcción de aceras y asfalto de la calle Ignacio Bastus. Todos estos trabajos a efectuar dentro de este mismo año.

Al escribir estas líneas, se ha podido comprobar la realidad del esfaltado de la casi totalidad de las calles de La Bordeta y que se supone se efectuaría en breve.

En cuanto a la Asamblea y una vez leida el acta de la anterior y el estado de cuentas, que fueron aprobados por unanimidad, La Junta en pleno presentó la dimisión, para así proceder democráticamente, a la elección de una nueva Junta, representativa de los vecinos. Una vez efectuada la votación y el recuento de votos, la Junta quedó constituida de la siguiente forma:

PRESIDENTE:
José Aresté Gateu.
VICE-PRESIDENTE:
Julián Freixanet Seto.
TESORERO:
Francisco Trota Buchaca.
VOCALES:
Jaime Adell Ribé.
Jaime Baiget Saltó.
Sebastián Barberá Espasa.
Juan Garriga Bague.
José A. Lorenzo López.
Javier Olmo Comella.
Melitón Regué Echevarría
Norberto Olivé Avila.
Antonio Rey Ribera.
M. Dolores Sabaté Andreu
Parroco Angel Sola.
Ramón Torá Marquilles.

Seguidamente se procedió a la elección, mediante votación, de cinco representantes de la Asociación, para representar a nuestra barriada ante la "Federació de Associacions de Veins de Lleida", recayendo sobre los siguientes Sres.

Juan Paul Sanmartín.
Celestino Regué Regué.
Javier Olmo Comella.
Meliton Regue Echevarría.
M. Dolores Sabaté Andreu.

No habiendo más asuntos a tratar, se levantó la sesión.

ARESTE

SE OFRECE MATRIMONIO
PARA CUIDAR FINCA O CHALET
Razón: Tel. 22 28 38. - Buenas referencias.

"DIADA DE L'ARBRE"

Poemes dedicats als sers més fructifers i, paradoxalment, més oblidats

TU, EL MEU AMIC...

Ets l'arbre.
I t'estimo tant perquè,
[illegible]
i mai demana... mai demana...
tinc la dolçor dels teus fruits,
em neteges aquest cel
tan bell i tant embrutit per
[l'home...
m'aixoplugues els dies forts de
[l'estiu,
ets la llar de l'ocellet,
qualsevol ,no discrimines....
les teves branques,
són els braços de l'amic,
esteses amb mística pregària
que diuen al Creador:
"els perdono, Senyor, de l'exter-
[mini
que m'estan fent. Però,
no pots fer-los comprendre, Déu,
que acabant amb l'arbre,
l'home, s'acaba a sí mateix?"
El pi, l'alzina, el pollancre,
estenen els braços dient-nos:
"som els teus amics!!
no ens destruiexis!!

ISABEL TORRA TORRA.

L'ARBRE I JO

L'arbre ens dóna ombra,
l'arbre produeix fusta, paper
i d'altres coses.
L'arbre ens dóna oxigen,
l'arbre es el meu millor amic.
Si l'arbre ens dóna tantes coses,
que l'hi donem nosaltres a ell?
Si l'estimem de debò...
protegim-lo!!
L'arbre es el meu millor acim.

NURIA GARI
(Col.legi S. Jordi).
(11 anys).

ASI VEO AL ARBOL

El árbol es muy bonito
y digno de admiración,
con su sombra y sus encantos
nos alegra el corazón.
Digo siempre que al árbol
debemos de respetar,
sus frutos más que sabrosos
recrean el paladar.
Su tronco fuerte y robusto
sirve para calentar,
en la fría noche de invierno,
a nuestro querido hogar.
Y en verano, al caminante
fatigado del andar,
con su sombra, le cobija
con ternura y bienestar.

TOMAS LLUSERA SOLSONA.
(11 años. Colegio S. Jorge)

Animada presentación en "La Caixa" de "L'ASSOCIACIO CATALANA DE LA DONA

- **"QUEREMOS LOS MISMOS DERECHOS QUE TENIAMOS DURANTE LA GENERALITAT" (Rosa Parés)**
- **"LA PROBLEMATICA DE LA MUJER EN LLEIDA ES ESENCIALMENTE RURAL" (Maria Huguet)**

Tuvo lugar en el salón de actos de la "Caixa", eso sí, con el retraso que ya viene siendo habitual en estas huestes, la presentación a la gente femenina de Lleida de "L'Associació Catalana de la Dona".

En tal presentación, muy concurrida de público femenino, que llenaba la sala en su totalidad, intervinieron como ponentes, Rosa Parés, Mercè Ciutat, Anna Mercadé y María Huguet.

Debemos recalcar en honor a la verdad, que en la sala también pudimos distinguir a varias caras masculinas que dieron mucha guerra a la hora del diálogo.

ROSA PARES: TRAYECTORIA DEL MOVIMIENTO FEMINISTA

Rosa Parés, empezó su oratoria trasladándose a los alrededores del siglo XIX, en el cual dijo haber nacido el primer movimiento feminista, movimiento que fracasó, pues se tomó sin demasiada seriedad.

Durante la República, junto con todos los derechos de la sociedad, la mujer obtuvo sus derechos, como ciudadana y como mujer. Fue durante la República, donde la mujer en Catalunya obtuvo más ventajas.

Nos tenemos que unir todas las mujeres para conseguir los mismos derechos que gozábamos durante la Generalitat. Tenemos que luchar para abolir todas las leyes antifeministas y debemos luchar para que la mujer vuelva a ser una verdadera ciudadana.

MERCE CIUTAT: PROGRAMA.

Comenzó diciendo que se debe luchar para conseguir una sociedad democrática y con ello el logro de su libertad.

L'Associació Catalana de la D
tiene dos objetivos:
● Como feministas la lucha p
conseguir la igualdad entre la
jer y el hombre.
● Ayudar a fomentar una soc
dad democrática que nos ayud
conseguir esa igualdad.
Más tarde pasó a desglosar
programa, el cual lo dividió
varias etapas:
● Igualdad total de la mu
delante de la Ley. Igualdad del
te de la Ley de hijos tanto leg
mos, como ilegítimos.
● Revisión programas educ
vos para eliminar las diferen
que se dan en el seno de la e
ñanza con referencia al sexo. C
ducación en todos los niveles.
● Derogación Servicio Social.
creemos en la Sección Femen
Terminó diciendo que todos e
puntos sólo se conseguirán en
seno de una sociedad democrá
y con el Estatuto de Autonomí

ANNA MERCADE:

Desde el año 1944 no existe
derecho al divorcio, pero sí ex
el derecho a la nulidad del ma
monio ,muchos lo han consegu
por la bonita cifra de 1.000.00
pesetas ;pero esta tentadora ca
dad no llega a todos los bolsil
En el Estado español se tra
por el Tribunal Eclesiástico,
miles y miles de separaciones
se llevan a término siempre
se encuentre una causa de cul
bilidad. Pero con esta manera
separación, la pareja queda to
mente cortada, nunca más po
volver a contraer matrimonio, n
ca más podrá volver a reempr
der una vida feliz, sólo les qu
una vida truncada.
Somos conscientes que so
mente con la unidad de la izqu
da podemos gozar de un Est
español y de una Catalunya
téntica y democrática.

MARIA HUGUET: UNA LLEIDATANA DINS L'ASSOCIACIO CATALANA DE LA DONA.

María Huguet comenzó su co
pero meritoria elocución, dicie
que en Lleida primero se debe
ganizar la mujer en el campo y
el trabajo. Continuó diciendo
la problemática de la mujer
Lleida era esencialmente rural
Durante estos años, la mujer
ha distribuído como ha pod
hay cifras que nos lo demuestr
un 22 por 100, trabajó en la a
cultura; un 17 por 100 en la
dustria y la bonita cantidad
9.000.000 de mujeres, son las
impera en su carnet de identi
las mágicas letras de "sus la
res" María Huguet se quejó de
falta de local aquí en Lleida p
que muy pronto esperan con
con uno. Actualmente hay asocia
30 mujeres, cifra que esperan
crementar desde la fecha ha
más adelante.
También hay programados p
próximas fechas, un ciclo de c
ferencias sobre cuestiones fe
nistas, así como un "miting"
Lleida.
En fin, una brillante sesión
no pudo tener un final más f
y prometedor. Realmente l'A
ciació Catalana de la Dona, p
por Lleida con más gloria que
na.

J. VILELLA JOUNO
(Foto: RUEDA

CINECLUB L'ESQUELLA

"LA LLAMADA DEL LAGO", DE WITOLD LESZCYNSKI, ESPIGA DE ORO DEL FESTIVAL DE VALLADOLID

Avui, a dos quarts d'onze de la nit, i demà diumenge, a les 7 de la tarda, projecció de la producció polonesa **"La llamada del lago"**, en la sala d'Actes de **"la Caixa"**.

"Zywot matensza" (1967) és la història d'un subnormal adult i del món que l'envolta. En aquest cas, el de la seva solitud i la de la seva germana, fins que l'arribada d'un estrany, posa en crisis la **normalitat** de la reduïda família.

Witold Leszcynski explica en imatges clares, senzilles, toda l'angoixa d'un ésser especial, distint. Un sentit de respecte i alhora d'aprofundiment, envers el personatge de Mateu, fa que una poesia intimista i social, vagi prenent cos, presència aclaparadora.

"LA LLAMADA DEL LAGO" (**Los días de Mateo**) va estar galardonada amb **l'"Espiga de Oro"** de la Semana de Cine de Valladolid l'any 1969.

CONGRES DE CULTURA CATALANA (Sub-Ambit de Teatre)

Avui, a les 5 de la tarda i en l'edifici del **"Roser"**, **carrer Cavallers, n.º 15**, tindrà lloc la primera trobada del Sub-Ambit de Teatre del Congrés de Cultura Catalana a Lleida.

En aquest moment, el C.C.C. es troba estudiant la problemàtica del teatre arreu dels Països Catalans. Per tal d'aconseguir una anàlisi real i sota plantejaments democràtics de la situación a cada una de les nostres comarques, cal però la constitució d'una comissió de base que en estar arrelada a les característiques pròpies de cada zona, esdevingui operativa i popular.

Tota persona o bé entitat interessada en la tasca teatral a casa nostra, té ara l'oportunitat de participar en la confecció d'un projecte de palesa essència popular, assistint, avui, a les 5 de la tarda, en el **"Roser"**.

DIARIO DE LERIDA no es un periódico de Madrid...
DIARIO DE LERIDA es un periódico de LERIDA, de LLEIDA
DIARIO DE LERIDA
Un periódico que es portavoz de todos los leridanos.
DIARIO DE LERIDA un periódico propiedad de DOSCIENTOS LERIDANOS, pero que está al servicio de la opinión pública y todas sus comarcas.

OFICINA DE INFORMACION MUNICIPAL

En las dependencias de la perrera municipal se halla depositado un perro que se entregará a su verdadero propietario una vez sea acreditado como tal.

El referido can es de raza Pastor Alemán, macho, de unos seis meses de edad, unos 17 kilos de peso, de unos 50 centímetros de altura y de color negruzco, con pecho y bajos de color canela claro.

Lérida, a 24 de marzo de 1977.

LA OPINION PROPIA Y AJENA

O arrimamos el hombro, o sufrimos las consecuencias

Lérida, 15 de abril de 1977.
Sr. director de DIARIO DE LERIDA.
Ciudad.

Sr. director:

Los libros de Historia de España, que unos más y otros menos hemos leído o estudiado de niños, [illegible] e ha venido a la memoria la frase que pronunció Hitler en la ocasión antes comentada. También a mí, casi, se me ha paralizado el corazón. Las noticias que contiene dicho periódico son casi tan mortíferas y destructivas como aquella "arma secreta". Veámoslas: "Coctel molotov contra Jeep de la Policía (5 heridos, de ellos 2 graves); atraco en una sucursal bancaria con botín de 400.000 pesetas; intento de atraco en una joyería; artefacto explosivo en un puente del ferrocarril; incendio provocado del coche de un párroco; robo de un furgón con cuatro millones de pesetas; atentado contra una cafetería; detención de un ladrón de joyas, etc.". Y dejo de lado los periódicos y las noticias del extranjero, pues bastante batiburrillo tenemos, hoy por hoy, en la España de nuestros pecados.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

veces un poco tergiversados, los hombres, acontecimientos y circunstancias que han existido y se han desarrollado en nuestro país en tiempos pretéritos.

Los modernos medios de comunicación social, tan en boga desde hace ya varias décadas, nos permiten conocer, casi sin proponérnoslo, la "historia de cada día". De los varios medios existentes, mi servidor de ustedes cree goza de especial preponderancia la prensa diaria, sin desdeñar la radio por lo que tiene de rabiosa actualidad. Pero en la prensa, además de la posibilidad de selección a través de los titulares de cada noticia o comentario, disponemos de la fácil retentiva mediante la conservación del "recorte".

Me es sobremanera grato recordar, aquí, mis tiempos de colegial, en la octava clase de los Hermanos Maristas del Colegio Clavé, allá por el mes de abril de 1936, cuando, junto con mi compañero de pupitre Eusebio Puyalto (que ahora desempeña, muy merecidamente, un alto cargo en el Banco Hispano Americano), recortábamos de los periódicos de entonces muchas de las noticias relativas a la guerra de Abisinia, que en aquellos meses estaba en su auge (aparte de la Vuelta a Francia, con los ases Berrendero, Trueba, Cañardo, Magni, Bartali, etc.). Puyalto y yo éramos los benjamines de la clase y casi los únicos que simpatizábamos con los pobres abisinios. El profesor, don Crescencio Castresana —siempre con su corte de pelo a la "parisién"— nos apreciaba mucho, pero nos tenía en el pupitre más cercano a su "tarima" a fin de no perdernos de vista ni un solo momento (así éramos de traviesos). ¡Cuántas veces le he agradecido al Hermano Director (así le llamábamos) su actitud, que entonces podía parecerme rigurosa! Hace pocos años tuve todavía la satisfacción de saludarle, en ocasión de un viaje efectuado a Burgos, en cuyo Colegio de HH. MM. residía nuestro inolvidable Hermano Director y le reiteré, en nombre de todos sus alumnos, nuestro agradecimiento y afecto más sinceros.

Más tarde, en plena II Guerra Mundial, cuando los aliados occidentales y los rusos ponían en jaque a los alemanes, quienes no pudieron inclinar la balanza ni con sus famosas V1 y V2, recuerdo que leí una noticia salida del Gabinete de Prensa del ministro Goebbels (el de Propaganda del III Reich), según la cual, con motivo de una visita muy secreta al lugar donde se suponía que Alemania estaba preparando la obtención de la "bomba atómica", el Führer germano, dijo: "He visto el arma secreta y casi se me ha paralizado el corazón". Tal arma secreta no la terminaron, perdieron la guerra, y meses más tarde la utilizó el Presidente Truman para acabar, con un par de ellas (Hirosima y Nagasaki aún lo recuerdan), la guerra con el Imperio del Sol Naciente, que, al mando del general Tojo, aún resistía en el Pacífico con sus "kamikazes".

Al leer el DIARIO DE LERIDA de este viernes 15 de abril de 1977, me ha venido a la memoria la frase que pronunció Hitler en la ocasión antes comentada. También a mí, casi, se me ha paralizado el corazón. Las noticias que contiene dicho periódico son casi tan mortíferas y destructivas como aquella "arma secreta". Veámoslas: "Coctel molotov contra Jeep de la Policía (5 heridos, de ellos 2 graves); atraco en una sucursal bancaria con botín de 400.000 pesetas; intento de atraco en una joyería; artefacto explosivo en un puente del ferrocarril; incendio provocado del coche de un párroco; robo de un furgón con cuatro millones de pesetas; atentado contra una cafetería; detención de un ladrón de joyas, etc.". Y dejo de lado los periódicos y las noticias del extranjero, pues bastante batiburrillo tenemos, hoy por hoy, en la España de nuestros pecados.

Y cuando ya desistía de encontrar una noticia agradable, que compensase, en lo posible, los desastres relatados, veo, en un recuadro en la primera página, la siguiente: "Plazas y calles de Barcelona, en catalán".

Suerte que, a golpes de años y de letras, muchos tenemos ya el corazón a prueba de bomba. Leer, como colofón a las tristes noticias referidas, que los catalanes, en plena labor de reconstrucción del país, de "reagrupament" de todo lo bueno —que es mucho— que tiene Cataluña, en vísperas de unas elecciones que han de marcar profunda huella en el futuro de nuestra Patria, nos estamos dedicando a cambiar el nombre de nuestras calles, produce, aún, más tristeza, aunque casi darían ganas de reír si no fuera por lo serios que son los momentos actuales.

La noticia que me gustaría ver reflejada, un día, en nuestros periódicos, sería la de: En España no se ha producido, durante todo el día de ayer, excepto los naturales casos de accidentes inevitables, ningún homicidio, ningún secuestro, ningún robo, ninguna estafa, ningún atentado, ninguna deshonestidad, etc., etc.".

Y ello sólo será posible, a mi modesto entender, cuando todos, como un sólo hombre y arrimando el hombro, hayamos comprendido que "solamente será posible la paz" si nuestro corazón, sin sobresaltos ni paralizaciones, lo ponemos por entero en el amor al trabajo (los que trabajan), en el amor al estudio (los que estudian) y todos, a la dignidad, a la austeridad, al sacrificio si es necesario, a la libertad —recordando que la libertad de uno termina donde empieza la del otro—, en una palabra: intentando cumplir, al máximo de nuestras posibilidades, con la ley de Dios, hacia quien va dirigido, indefectiblemente, nuestro corazón, aunque algunos, o muchos, quieran dar a entender que puede vivirse desentendiéndose de El. Arrieros somos.

Francisco FREIXES

INFORMACIO DEL "GRUP INDEPENDENT PER A LA LLUITA DE LA DONA"

D'acord amb les demandes rebudes d'informar sobre el funcionament i objectius de grups de dones a Lleida, nosaltres, Grup Independent per a la Luita de la Dona (GILLD), hem cregut convenient puntualitzar lo següent.

—Som un grup independent i autogestionari, ideològicament obert al marge de partits polítics, i compromés en la independència i autodeterminació de la dona, sotmesa avui per avui, a una divisió social del treball que l'hi imposa unes formes alienants de participació colectiva i convivència.

—Aquest grup va ésser creat a mitjans de febrer d'aquest any, arrel dels contactes iniciats per alguns del components actuals del GILLD, amb l'Associació Catalana de la Dona, i donat que es varen fer patents clares diferències de tipus ideològic i de mètode.

—Creiem que la lluita s'ha de portar conjuntament amb l'home, tenint en compte que es tracta d'un problema social, per tant, no fem distincions de sexe a l'hora d'admetre nous membres.

—La nostra acció ha de tenir incidència especial en els problemes que té plantejats la dona a Lleida tant pel que fa a la ciutat com al camp, i portar a terme una acció coherent que alliberi a la dona de la triple marginació de tipus cultural, productiva i familiar a que s'ha vist sotmesa per aquesta societat patriarcal, basada en l'autoritarisme masclista:

A curt termini, fixem els següents objectius::

En el camp legislatiu.

—Amnistia per a totes les dones condemnades per comportaments considerats de delicte de sexe.

—Derogació de totes les discriminacions legals, tant d'ordre civil, com penal, laboral i mercantil.

—Establir un règim matrimonial i altres formes de convivència, amb igualtat total.

—Abolició de la "Patria Potestat".

En el camp familiar.

—Planificació familiar democràtica.

—Creació de guarderies gratuïtes, distribuides estatègicament, per tal de cubrir les necessitats en zones rurals, barris i zones urbanes.

—Ensenyament gratuït obligatori i públic en règim de coeducació Revisió dels textos escolars, sense discriminació d'assignatures.

En el camp del treball.

—Igualtat de drets entre l'home i la dona: a igual treball, igual salari.

—Igualtat dels cònjuges a rebre prestacions de la Seguretat Social, malgrat que només cotitzi la dona.

—Incloure aquest tipus de lluita en el conjunt de reivindicacions laborals.

Comisió Gestora de creació del "Grup Independent per a la Lluita de la Dona".

ALIANZA POPULAR DE CATALUÑA

ALIANÇA POPULAR DE CATALUNYA

ap CATALUNYA

Si quieres una CATALUÑA con autonomia defendiendo la unidad de ESPAÑA.

Si eres un TRABAJADOR consciente y quieres participar en la riqueza creada por tu trabajo.

Si crees en la INICIATIVA PRIVADA como el mejor sistema económico y social para nuestro pueblo.

Si defiendes la integridad y el bienestar de tu FAMILIA.

*ALIANZA POPULAR DE CATALUÑA ES TU PARTIDO.

TE ESPERAMOS.

Si vols una CATALUNYA amb autonomia defensant la unitat d'Espanya.

Si ets un TRABALLADOR conscient i vols participar en la riquesa creada pel teu treball.

Si creus en la INICIATIVA PRIVADA com el millor sistema econòmic i social del nostre poble.

Si defenses la integritat i el benestar de la teva FAMILIA.

*ALIANÇA POPULAR DE CATALUNYA ES EL TEU PARTIT.

T'ESPEREM.

DIA 25 ABRIL 8 de la tarde.

HABLARAN:

JORDI CARRERAS LLANSANA
GONZALO FERNANDEZ DE LA MORA
LICINIO DE LA FUENTE
CRUZ MARTINEZ ESTERUELAS
MANUEL FRAGA IRIBARNE
LAUREANO LOPEZ-RODO

PALACIO MUNICIPAL DE DEPORTES * BARCELONA

ACTO AUTORIZADO — ENTRADA LIBRE

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic - Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validadio

ESPECIAL

Exposición y antigüedades a juicio del Presidente de la muestra D. José Torres Rodilla

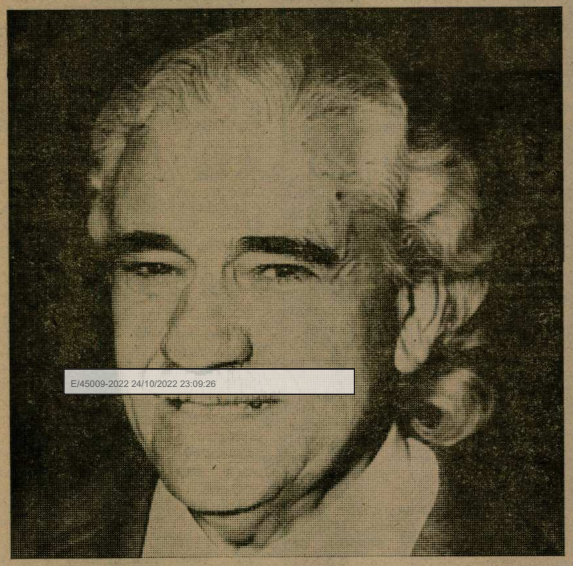

El presidente del Comité Organizador de la II Exposición de Anticuarios en Barcelona, don José Torres Rodilla, no necesita de grandes preámbulos que justifiquen su cargo y sus conocimientos en el arte antiguo porque más de medio siglo de laborar en la profesión e stodo un glorioso título de capacitación y conocimientos.

Se me ocurre pensar ahora la variedad y diversidad de piezas valiosas que habrán pasado por sus manos e nel transcurso de estos cincuenta años entregado a analizarlas mentalmente y la experiencia que habrá adquirido, fruto de una constante dedicación.

—¿Cómo empezó usted? —le pregunto—.

--Bueno, quizás el motivo fue que mi madre ya tenía la costumbre de adquirir objetos antiguos que coleccionaba y yo me contagié, pero no es el principio lo que cuenta, sino la continuidad en ello que sólo es posible si existe vocación.

—¿Qué cualidades debe tener el anticuario?

--Para condensarlas todas en una, la esencial, le diré que debe tener lo que se llama un sexto sentido que le servirá muchísimo en su profesionalidad.

—¿Tienen futuro las antigüedades?

--Un gran futuro.

—¿No cree que la labor de la máquina supliendo al artesano puede motivar su extincion?

--En todo caso será la extinción de la artesanía, pero nunca del arte que como la música, la pintura, la poesía y otros prevalecerá.

—Supongamos que un anticuario compra una pieza o colección valiosa y la retiene en su poder durante unos años antes de venderla; ello no le habrá dado ningún interés a la inversión que parece contraproducente.

--Al contrario; precisamente este interés económico al que se refiere lo obtendrá con creces porque el valor que adquiere de año en año la pieza o colección es superior a otros tipos de intereses.

—¿Razón de esta Exposición?

--Promocionar las antigüedades. A mayor cultura mayor aprecio por ellas y creo que estamos en unos momentos óptimos para mostrar un arte antiguo que culturalmente no es deconocido como antes.

—¿Hacia qué objetos se inclina la demanda?

--Ello depende del coleccionista y de sus preferencias. Ahora bien, si se refiere a la llamada inclinación de los hogares predomina el interés por el mobiliario, decoración, cuadros y lo que sirva de adorno.

—Quien compra, ¿sabe lo que compra?

--Quien compra debe entender algo de las características de lo que compra, comprar en casa de absoluta garantía y rehusar lo que se llama "gangas".

—Y quien vende, ¿sabe lo que vende?

--Debe saberlo si es un profesional y entiende de la profesión, aunque no por ello corre el riesgo de equivocarse.

—¿Es cierto el refrán de que cada cosa tiene el valor que quiere darsele?

--El valor es muy relativo. Quien tenga interés por una pieza antigua nunca la encontrará cara y la adquirirá si sus posibilidades ce lo permiten, quien no tenga interés no dara por ella ni siquiera el valor material.

—¿Qué aconsejaría a un nuevo anticuario?

--Pues que si ve algo de valor lo adquiera aunque le parezca caro ya que con el tiempo se valorizará más y más.

—¿A qué se dedicaría usted si dejara de ser anticuario?

--Sin duda a las antigüedades.

—La vocación es un hábito, ¿verdad?

--Evidentemente.

—Muchas gracias pues, señor Torres y a esperar.

premio Diario a nuestros lectores

Hoy, por gentileza de

productos de belleza JUVENA

Cómo identificar un cutis normal

¿Tiene un ligero brillo en frente, nariz y barbilla?

Los poros alrededor de su nariz, ¿son casi imperceptibles?

¿No tiene casi arugas alrededor de los ojos?

Generalmente, ¿tiene un saludable color rosado?

TRATAMIENTO

Limpiadora (mañana y noche)	Facial Cleanser para cutis normal
Tónico (mañana y noche)	Special Skin Lotion para cutis normal
Hidratante (mañana)	Active Moist para todo tipo de cutis
Protectora (base de maquillaje)	Day Cream para cutis normales y secos
Nutritiva (noche)	Night Cream para cutis normales y secos
Mascarilla (una vez por semana)	Beuty Mask para cutis normales y secos

distribuidor: Nardo

PERFUMERIA ALTA COSMETICA

Calvo Sotelo, 30 LERIDA Teléf. 24 16 53

Celebració de Sant Jordi pel G. I. L. L. D.

El Grup independent per a la Lliuta de la Dona (G.I.L.L.D.), com entitat lleidatana, i per tant inmersa i implicada en les manifestacions culturals del nostre poble, se suma a la celebració de la Diada de Sant Jordi, amb l'instalació de una taula a la Plaça Paeria on es repartirà informació del Grup.

cop d'ull SALA D'ART

MUXART i AGELL

Exposició collectiva de pintures i obra gràfica.

15 d'abril / 4 de maig 1977. 11'30 a les 13'30 i 19 a les 21 hores. Festius: 12 a les 14 hores.

Carrer Santa Marta, 4. LLEIDA

Deseo participar en el sorteo del concurso

Nombre .....

Dirección ..... Población .....

Recorte y envíe este cupón a DIARIO DE LERIDA, Academia, 17, Lérida. Ponga en el sobre la palabra CONCURSO.

Semanalmente, sortearemos entre los cupones recibidos, que pueden remitirse al periódico en uno o varios sobres, los ocho premios ofrecidos por los Patrocinadores. El sorteo será público en la Redacción de DIARIO DE LERIDA todos los lunes a las 20 horas.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b

LOCAL

1234
Lérida al día

Primer arco de un puente

El programa, apretado programa como el de los políticos, de nuestra Festa Major, cubre, como todos sabemos, un total de seis días sucesivos, desde el pasado martes, día 10, hasta el próximo domingo, día 15.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Para nosotros, los dos primeros días, martes y miércoles, son los realmente claves justificatorias de la Fiesta (por la especial relevancia y significación de sus actos), aunque los dos últimos, sábado y domingo, les superen ampliamente en la cantidad de actos que tendrán en su haber, y ello es en cierto modo explicable por tratarse del fin de semana, en que la gente de los pueblos acudirán en masa a esta capital, para solazarse a sus anchas, libres de sus ocupaciones cotidianas.

Pero también hay otros dos días, ayer jueves y hoy viernes, a los que consideramos como dos arcos de un puente tendido entre ambos extremos del programa festivo, entre sus dos días iniciales y sus dos días crepusculares.

Concretándonos al de ayer, ya transcurrido, se mantuvo en un tono de franco predominio de los actos infantiles: Festival de "titelles", carreras de sacos y rotura de ollas, Festival Infantil en el Secano de San Pedro y gynkhana ciclista infantil.

Las gentiles Pubilla y sus Damisel.les, alternaron su jornada entre brindar la flor de su sonrisa y el amor de sus obsequios a los acogidos al Hogar de San José y Casa de Misericordia, con su visita a las instalaciones de la industria conservera de SAFYC.

Hubo igualmente audición de sardanas y verbena popular, para los amantes de nuestro folklore y del baile moderno, respectivamente.

El Teatro tenía previstas también sus dos vertientes: las dos sesiones frívolas de la revista cómica "Erótica" y la representación de "Rebombori 2", original de Jordi Teixidor, el autor del famoso "Retaule del Flautista", obra de más elevado contenido socio-cultural, no en vano está patrocinada por el Congrés de Cultura Catalana. Lamentablemente, esta última no pudo representarse, por razones técnicas. De ser superadas, tendrá lugar otro día, que se avisará oportunamente.

Para ser una jornada puente, no puede negarse que resultó también bastante completa.

Esperamos que en los días que restan, el tiempo siga acompañando, porque ayer, cuando escribíamos esta columna, el cielo se hallaba totalmente cubierto y la temperatura era muy elevada.

Presentación de "Esquerra de Catalunya"

(FRONT ELECTORAL DEMOCRATIC)

En el Club Pal-las de nuestra ciudad, tuvo lugar, anteayer, la presentación de la coalición electoral "Esquerra de Catalunya" (Front Electoral Democràtic) a los medios de información leridanos.

"Esquerra de Catalunya" está formada por un partido legalizado, el Bloc Català i Democràtic; tres sin legalizar, Esquerra Republicana de Catalunya, Esta Català y P. T. E. (Partido del Trabajo de España); una central sindical, la C. S. U. T., y una asociación feminista, la Associació Catalana de la Dona, también sin legalizar. Dicha coalición presenta los siguientes candidatos al Congreso de Diputados: Joan Grau Segarra, Andreu Rivadulla Gracia, Antoni Trepat Ricart y Mercè Ciutat Valero.

En la presentación -acompañada de un aperitivo-, Andreu Rivadulla explicó a los representantes de los medios informativos de la ciudad, los objetivos de la coalición, su programa y los planteamientos que se habían tomado de cara a las elecciones.

OBJETIVOS

El objetivo de "Esquerra de Catalunya" es conseguir la unidad de todas las fuerzas políticas que han estado en la oposición. Dada la desventaja con que se va a encontrar la izquierda y los partidos verdaderamente democráticos han creído necesario unirse todos en un frente electoral y aprovechar estas elecciones para imponer las libertades democráticas. En este momento -dicen- lo fundamental es conseguir la democracia.

Otra razón de peso que les ha impulsado a formar esta candidatura de coalición es la necesidad de anteponer los intereses del pueblo de Catalunya a los intereses de partido.

PROGRAMA

Esquerra de Catalunya ha dividido su programa en dos frentes: el político y el económico.

El programa político está concebido para conseguir una ampliación de la democracia. Para ello luchará por todos aquellos aspectos que configuren una sociedad más democrática, como son: la amnistía, igualdad de la mujer, derecho a voto desde los 18 años, mayor libertad, legalización de todos los partidos y cualquier tipo de asociación política o sindical, las instituciones catalanas que comporta el Estatuto de Autonomía, etc..

En el programa económico se reconoce expresamente la crisis económica que estamos sufriendo, pero esta crisis no han de pagarla los de siempre, los trabajadores. Es necesario, pues, una reforma fiscal en profundidad, que el Estado fije los precios para hacer frente a la carestía de la vida, que el Estado ejerza un efectivo control de la Banca, que obligue a intervenir así como a conceder créditos a la pequeña y mediana empresa. En cuanto a los problemas del campo, esta coalición apoya los planteamientos de la Unió de Pagesos.

PLANTEAMIENTO DE CARA A LAS ELECCIONES

De cara a las elecciones, la "Esquerra de Catalunya" hará todo lo posible para ganar. Aunque consideran que parten desde una posición en desventaja con relación a las demás fuerzas políticas, son optimistas y confían conseguir en Lérida, al menos, un diputado.

Como medio de expresión de la campaña electoral, se creará un periódico en Catalunya con una tirada de 250.000 ejemplares, de ellos, 50.000 serán para Lérida.

Por último se anunció que el próximo da 28, —ya dentro de la campaña electoral- celebrará en esta ciudad una gran fiesta, y en fecha por determinar, un gran mitin.

Luis A. PEREZ

Normas de tráfico ciudadano durante la Batalla de Flores del día 15

Con motivo de la Batalla de Flores que se celebrará el día 15, a las 18 horas, en la Avda. Caudillo, se pone en conocimento del público en general y muy particularmente de los usuarios de la vía pública lo siguiente:

1.º—Por los equipos de señalización y Policía Municipal se balizarán las zonas afectadas para el Festival con prohibición de estacionamientos de vehículos con anticipación necesaria siendo la zona afectada para esta prohibición toda la Avda. del Caudillo en sus dos costados muy especialmente el tramo comprendido desde San Anastasio - General Britos hasta calle Riquer - Burladero José Antonio.

Igual prohibición afectará a los estacionamientos de Avda. del Segre hasta Plaza Besada e inmediaciones calle Riquer.

Desvíos.—A partir de las 9 de la mañana del día 15 la circulación discurrirá por los siguientes itinerarios:

Estación a Plaza Besada por Avenida Caudillo (costado izquierdo) entrando por Obispo Huix - Avenida Segre hasta Plaza Besada en cuyo punto están abiertas las calzadas ordinarias previamente balizadas.

Dirección opuesta - Plaza Besada a Estación por Avda. del Segre - Roca Florejachs - Ramón Castejón - Plaza Berenguer IV - Príncipe Viana.

Las calles Calvo Sotelo a Plaza Mossèn Cinto a calle Magdalena quedan cortadas al tráfico, así como todos los accesos a la Avda. del Caudillo.

Servicio de Autobuses Urbanos discurrirán por los desvíos señalados y los que presten servicio en las Barriadas de Magraners y Bordeta tendrán su parada en la Plaza Bores desde las 9 de la mañana.

El servicio de taxis de la Avenida José Antonio se mantendrá en el mismo lugar situados en sentido contrario.

Estacionamiento de cocnes oficiales.—En el centro de la Avenida Caudillo, a la altura de la calle General Britos. Una vez finalizado el Festival y a medida que se descongestione de público la zona afectada se reanudará paulatinamente el tráfico.

Repulsa de C.C. O.O. de la Cros de Lleida, por el asesinato del señor Bultó

Los trabajadores de C. C. O. O. de la S. A. CROS, ante el lamentable hecho del asesinato del presidente del Consejo de Administración de la entidad; aun cuando se manifiesta en lucha por las reivindicaciones económicas, sociales, libertades sindicales, y amnistía laboral y política, queremos hacer constar nuestro más profundo pesar por el criminal acto, que costó la vida al señor José M.ª Bultó.

El Sindicato de Químicas de C. O. C. C. de LLEIDA.

Primextra líquido

La solución a todos los problemas de deshierbe en su cultivo de maíz.

Primextra líquido, un nombre nuevo para el agricultor.

Este nuevo logro de Ciba-Geigy, es el más reciente eslabón en la larga cadena de nuestros herbicidas selectivos para maíz, que, manteniendo todas las conocidas ventajas de nuestra actual gama de herbicidas, introduce dos sustanciales mejoras:

1.— Completo control de las malas hierbas de hoja estrecha (gramíneas), además de eliminar el resto de malas hierbas.

2.— Seguridad para los cultivos que seguirán al maíz.

Gracias a su presentación en forma de líquido autosuspensible, su manejo es más seguro, más cómodo y más fácil.

Primextra líquido, el producto que Ud. esperaba.

Primextra líquido, está inscrito en el Registro de Productos Fitosanitarios, con el número 12.583/81.

Peligrosidad general (O.23.2.65)	Categoría A
Baja peligrosidad fauna terrestre	Categoría A
Mediana peligrosidad fauna acuícola	Categoría B

Quedamos a su disposición para facilitarle información más completa. Solicite nuestro material informativo o una visita.

Ciba-Geigy Sociedad Anónima
División Agroquímica
Apartado, 1628
Barcelona

Solicítelo a nuestros distribuidores o a nuestra Delegación en Lérida:
Ciba-Geigy Sociedad Anónima
Mosén Reig, Letra A
Telf. 23 28 91

CIBA—GEIGY
Creadores de productos químicos para una agricultura moderna
Primextra® líquido
®=Marca registrada de Ciba-Geigy, S.A., Basilea (Suiza).

Texto autorizado por la D. G. P. A.

95 PLAZAS - Título Medio - 350 a 450.000 Ptas./año

Oposiciones LIBRES para OFICIALES DE JUSTICIA MUNICIPAL. - Desde 21 años, sin límite máximo de edad. - Título: Bachiller Superior o equivalente. - AMBOS SEXOS. - No se exige Taquigrafía ni Matemáticas ni idiomas. - Puede prepararse en su casa (Programa de 80 Temas). - ¡GRAN EXITO DE NUESTROS ALUMNOS! En la última convocatoria obtuvimos el 61'29 por 100 de los aprobados y entre ellos el número 1. Instancias hasta el 25 de Mayo. -Pídanos URGENTE (acompañando 20 pts. en sellos de Correos), Programa, modelo de instancia y amplios informes. - Diríjase a:

JURISPERICIA, Jardines, 3. - MADRID-14

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b Document electrònic - Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

LOCAL

¿Es el aborto un mal menor?

Don Benjamín Forcano, profesor de la Universidad, Pontifícia de Salamanca

Ofrecemos a nuestros lectores, otras declaraciones de D. Benjamín Forcano, profesor de la Universidad Pontificia de Salamanca:

—¿Cree usted que el problema del aborto reviste la importancia que le está otorgando actualmente la opinión pública?

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

—El problema del aborto resulta importante con sólo atender al lenguaje de las cifras. Piense usted que en Alemania Federal se producen anualmente no menos de 1.000.000 de abortos; 2.000.000 en Japón; 1.000.000 en Italia; 300.000 en Francia; no menos de 70.000 en España, según las cifras más benignas. (El año 1975 fueron cerca de 5.000 las mujeres españolas que salieron a abortar a Londres).

Pero más importante que los números, son las nuevas actitudes que parecen descubrirse en torno al aborto:

- **—Lo que antes era delito, ahora parece que no lo es.**
- **—Lo que antes era pecado, ahora parece que se lo aprueba con una ley.**
- **—Lo que antes era oculto y estaba censurado, ahora parece que se lo hace público y se le da carta de legalización.**

—¿Y a qué atribuiría usted este cambio de nuevas actitudes?

--En mi opinión, este cambio estaría determinado, entre otras razones, por las siguientes:

Hay una mayor conciencia de la dignidad personal, manifestada por ejemplo, en el hecho de que hombre y mujer no se sienten ya esclavos de la naturaleza cósmica y, por supuesto, de la naturaleza biológica. Factores diversos, como la ciencia, la técnica y el humanismo contemporáneo han contribuído a desacralizar las fuerzas de la naturaleza, a no revestirlas con un poder misterioso y casi divino. El hombre ha descubierto su vocación de artífice y de creador, de dueño de la naturaleza que lo rodea y se ha lanzado a conocerla, explorarla, transformarla, conquistarla y ponerla al servicio del hombre.

La naturaleza de señora ha pasado a ser sierva. Y si antes el hombre se colocaba ante ella con actitudes de inhibición, de temor, de veneración, de dependencia e integración, ahora se coloca con actitudes de exploración y dominio, de independencia y superioridad.

Esta nueva conciencia se ha transportado también al mundo de la biología humana y de la sexualidad.

—¿De qué manera?

--Pues deduciendo que el mundo biológico de la persona no es un mundo sacro, intocable, que debe seguir sus procesos al margen de la libertad y responsabilidad humana.

Deduciendo que la sexualidad humana no es un mundo ciego, orientado exclusivamente a la procreación.

Deduciendo que la maternidad no es obra del azar, del capricho, de la pasión, de la prepotencia masculina.

Deduciendo que una mujer no puede quedar proscrita y marcada, es decir, condenada a ser madre soltera con las consecuencias --hoy inevitables-- de la soledad, de la marginación, de la humillación y de la impunidad por parte del varón.

—¿Entonces, usted cree justificada la actual rebeldía del mundo femenino?

--Pues, en gran parte, sí. Las actuales reivindicaciones de la mujer las entiendo yo así: como una aspiración legítima a acabar con las arbitrariedades del mundo masculino, con las imposiciones de una sociedad que las explota y luego las oprime, con el contorno y leyes de una sociedad que las comprime a una maternidad--muchas veces antinatural--y que luego las deja al desamparo.

Cuando una mujer se ve obligada a recurrir al aborto, creo que su intención última y verdadera es, por lo menos muchas veces, levantarse contra unas condiciones socioculturales y jurídicas que le ahogan y le impiden aceptar con normalidad el hecho de su maternidad, de su hijo, de su puesto y futuro en la sociedad. Su recurso al aborto no es tanto deshacerse sin más del hijo cuando su último, y acaso desesperado intento, de hacerse justicia, de escapar al infortunio.

Sobre esto deberían pensar muchos hombres.

—Pasando más directamente al problema, ¿usted cree que el aborto es aprobable o rechazable?

--Su pregunta no es baladí. Porque lo pensemos o no, todos nosotros hemos sido vida en gestación, vida intrauterina, en proporciones microscópicas ciertamente. Por ello, no puede dejarnos indiferentes una pregunta como esta: ¿Qué valor damos a la vida intrauterina, es decir, a la vida del feto?

Y, en esto, voy a ser claro.

La doctrina de la Iglesia no puede ser, en este punto, más precisa y más unánime: el aborto es siempre un mal, algo moralmente condenable.

Y esta postura, a diferencia de lo que ha podido ocurrir con otras cuestiones, aparece en la Iglesia desde el principio y se la ha mantenido hasta nuestros días con firmeza inalterable.

—¿Pero no cree usted P. Forcano, que esta doctrina es hoy fuertemente impugnada? ¿Es que, acaso, la Iglesia no tiene razones para presentar su postura como válida y convincente?

--Hace muy bien en preguntarme esto. El mundo de hoy quiere razones y no imposiciones, quiere obrar racionalmente justificando los motivos humanos o cristianos de un mandato o de una prohibición. Es la única manera de proceder como personas y como cristianos. Nada, pues, de decretos grandilocuentes y de sumisiones ciegas, nada de dogmatismos o de servilismos.

Pero, en la cuestión que debatimos, la Iglesia no se apoya en un dogma sino en un hecho objetivo, científicamente riguroso y demostrable: La vida del feto es vida auténticamente humana desde el primer momento de la fecundación. El huevo humano, constituído inicialmente por la fusión de los gametos, está integrado por los 46 cromosomas propios y específicos de toda vida humana. Ellos van a ser la clave genética necesaria para sustentar todo el desarrollo posterior del feto.

En esto no hay ninguna ambigüedad científica, es lo que enseñan todos los genetistas del mundo: "La vida comienza desde el principio", tanto se trate del cocodrilo o del ratón como del hombre.

—¿Pero no hay diferencia entre el feto de un día, de tres meses, de seis meses o de nueve?

--Evidentemente, pero es una diferencia meramente cuantitativa. El feto tiene que crecer, tiene que evolucionar y si, a los 21 días tiene un tamaño de 3 milímetros, con un peso mínimo y un volumen y organización mínima, es lógico que a los cuatro meses mida 35 cms. y pese como 500 gramos. Es cuestión de tiempo. Sin embargo, ya a los 21 días, cuando el feto tiene el tamaño de un grano de trigo, puede apreciarse el funcionamiento de su corazón. El feto tiene, desde el principio, todo lo que necesita para su desarrollo; las fases posteriores no son sino emergencia y producto de la fase anterior. No hay discontinuidad ni saltos cualitativos.

—¿El feto, pues, es persona?

--Absolutamente. La vida de todo feto --y hablo desde la ciencia y desde la razón-- es persona, llamada a protagonizar un proceso de personificación, que nada ni nadie puede frustrar.

Los padres son libres para traer o no un nuevo ser a este mundo, pero no lo son para--una vez concebido-- cambiar su naturaleza o rechazarla a su antojo.

Toda vida humana --y la vida del feto lo es-- es una vida de idéntico rango y valor. Y si nadie es señor para disponer arbitrariamente de la propia, tampoco lo es para disponer de la del prójimo. Nadie puede disponer sobre la vida de otro hombre. Nadie puede arrogarse el poder de anular la vida de un ser humano. Violar este principio equivaldría a hacer del hombre un "dios", un ser por encima de sus semejantes. Y, si se llevara a la práctica, estaría amenazada de muerte la convivencia humana.

—¿Entonces, cómo explicar el fenómeno tan masivo del recurso al aborto? ¿Por qué surgen enardecidos partidarios del aborto?

--En parte, por lo que he dicho antes. La maternidad se presenta, en no pocas ocasiones, en condiciones anormales: violación, incesto, adulterio, improvisación, "handicap" para una familia superpoblada, con escasez económica, sin salud, etc.

Por otra parte, a ello contribuye la filosofía materialista y grosera del capitalismo. Insensiblemente, esta filosofía nos está acostumbrando a entender la vida como pura comodidad, como necesario y logrado éxito, como carrera ilimitada hacia el placer, el lucro, el poder y la satisfacción. En eso hace consistir la felicidad. Una triste felicidad pues, desde ahí, se orillan los valores indispensables de la generosidad, de la renuncia, de la fraternidad compartida, de la sencillez y austeridad en el vivir, del coraje para aceptar el dolor y la dificultad, de la misericordia y de la solidaridad, del AMOR. Los valores a la vista, maníacamente perseguidos, son otros.

Nada extraño, por tanto que, aún, en las circunstancias más injustificadas, se quiera justificar el aborto.

—¿Entonces, usted cree que los argumentos invocados por los partidarios del aborto, son válidos?

--No voy a tratar ahora del aborto terapéutico ni del aborto eugenésico en algunas de sus particularidades extremas.

Entiendo que los partidarios del aborto pueden moverse, en ocasiones, por sentimientos nobles de justicia y humanidad, de simpatía para con aquellas mujeres que, en nuestra sociedad, les ha de tocar sufrir y, a veces, tremendamente. Ellos intentarían liberar a la mujer en esas situaciones conflictivas, defendiendo para ellas el "derecho" al aborto".

Sin embargo, no comparto su táctica ni estoy de acuerdo con sus remedios. A la mujer no se la libera negando al feto su derecho a la vida. Ni nunca se la liberará. Es errar en la raíz y en el objetivo.

Decir que el feto es un mal mayor, contra el que hay que actuar, es una falacia o, por lo menos, una enorme superficialidad. El feto no es causa verdadera de lo que a una mujer pueda ocurrirle --de los inconvenientes que puede acarrearle en una determinada situación--, es decir, el feto ni es causa de la desgracia de la madre, ni es agresor de ella. Herirle a él, es equivocar la justicia y el tratamiento.

Yo debo estar dispuesto a perder bienes particulares de mi vida cuando peligra el bien radical y sumo: mi propia vida. Ningún mal es superior al mal de perder la vida.

Idénticamente, un bien particular propio puede preferirse al bien sumo de la vida del prójimo. Y no hay mal particular, de uno mismo, que supere al mal de tener que perder la vida del prójimo.

No puedo, pues, atentar contra la vida del feto --mal sumo-- a precio de evitar otros males menores: humillación, infamia, soledad, estrechez económica, etc.

—Como conclusión, ¿cuál cree usted la postura coherente de un hombre y de un cristiano frente a este problema?

--Proclamar la verdad, denunciar las injusticias y las causas verdaderas, no ceder a los tópicos del medio ambiente, esclarecer y rectificar --con razones-- la opinión pública, iluminar muchas mentes mal informadas o superficialmente formadas, luchar por defender los verdaderos valores de la vida y de la persona, ejercer una influencia eficaz y correcta con todos los medios a su alcance.

B. F.

(Foto: RUEDA)

Diario de Lérida

NOTA A LA OPINION PUBLICA

DIARIO DE LERIDA ante la Campaña Electoral, es decir desde el día 24 hasta el 13 de junio, se complace en manifestar a la opinión pública lo siguiente:

PRIMERO : Todos los anuncios que sean publicados en DIARIO DE LERIDA continuarán siendo facturados de acuerdo con los precios de las tarifas publicitarias vigentes en este periódico.

SEGUNDO: Todos los discursos, presentaciones, gacetillas, resúmenes, coloquios, reuniones, etc., de índole política que se reciban de las oficinas de información o prensa de los respectivos grupos políticos o candidatos, serán facturados a precio de tarifa publicitaria, haciendo constar al final de los mismos la "R" de remitido con lo que se especifica que tienen solamente carácter publicitario.

TERCERO : DIARIO DE LERIDA informará durante la campaña electoral de todos aquellos actos o actividades que considere puedan servir de orientación o información para sus lectores dentro de la línea de independencia que viene siendo nuestra norma, sin que ello suponga que comparta, necesariamente, las ideas expuestas.

CUARTO : En consecuencia, la opinión propia del periódico solamente se reflejará, en cuestiones políticas, en aquellos escritos no firmados o avalados por la propia firma de DIARIO DE LERIDA.

DIARIO DE LERIDA

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

LOCAL

Entrevista con la

Associació Provincial de Dones de Lleida

Es evidente que la mujer está encontrando, poco a poco, su verdadera posición dentro de la sociedad y va clarificando posturas; está adquiriendo unos derechos que años atrás aún no se tenían ahora su participación dentro de la vida nacional es palpable.

En Lleida existe un organismo, que es más o menos representativo de la mujer y que lucha por el reconocimiento y solución de sus problemas, se trata de la Asociación Prov. de Dones de Lleida. Por esto nos pusimos en contacto con la Presidenta de esta Asociación Isabel Crespo Gredilla que cuenta con 26 años de edad; es licenciada pero en la actualidad se encuentra en paro "forzoso" y, como es normal, su trabajo consiste en el de ama de casa dado que está casada y es madre de una niña de 22 meses. Además es socia de la Associació de Veïns del Barri de "Cap-Pont", que es donde vive.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Su reciente actividad, que es de relevante importancia, consiste en una Mesa Redonda Coloquio sobre "La carestía de la vida" que tuvo lugar ayer sábado como estaba anunciado. Hablaron: Ramón Morell Rosell, economista; Ramón Guans Fabró, "pagés" y presidente de la Cooperativa de Castelló de Farfanya; Jaime Gavín Pradilla, comerciante y presidente de la Asociación de Vecinos del Secà S. Pere; Dolores Ruiz Chiquero ama de casa; y por último Isabel Crespo Gredilla, presidente de la Associació Prov. de Dones de Lleida.

—Para empezar le preguntamos sobre la creación de esta Asociación y de esta forma saber su "pequeña" historia.

-Se creó a partir del barrio de "Cap-Pont", de algunas mujeres de esta zona que fuimos casa por casa, recorriendo unos 500 hogares preguntando a las amas de casa, qué problemas principales veían y si estaban dispuestas a colaborar con una Asociación de Mujeres, para tratar de resolver estos problemas. Unas 60 dijeron que sí, entonces a partir de ahí nació esta idea, esto fue hace muy poco, exactamente en enero del año pasado.

"NUESTRA ASOCIACION PRETENDE ORGANIZAR AL AMA DE CASA"

—¿Qué principales fines tenéis?

-Nosotros intentamos organizar al ama de casa, como sector que tiene unos problemas específicos, dado el papel que tiene dentro de la familia y dentro de la sociedad. El ama de casa tiene unas funciones que giran en torno a la educación de los hijos, en torno a la sanidad, escuelas, de los precios... entonces las cosas que fundamentalmente nos preocupan es los precios de los artículos de primera necesidad, atendiendo no sólo a la cesta de la compra, sino a la vivienda.

También tratamos la cuestión de las guarderías, escuelas de E.G.B., sin olvidar a la Formación Profesional y el B.U.P.

—Todo esto aquí en Lleida, pero ¿es lo mismo en toda España?

-No, de momento no tenemos relaciones con grandes grupos de "fuera", esto no quita que si algún día consideremos oportuno, si nos lo piden y lo vemos necesario, pues relacionarnos y coordinarnos con ellas nos parecerá bien, de momento ni se ha planteado.

—¿Quiénes pueden entrar a formar parte dentro de la Asociación?

--Todas las mujeres que lo deseen, no existe ninguna clase de discriminación. Ahora tenemos mujeres en casi todos los barrios, entonces se van apuntando cuando hacemos alguna conferencia o po rmedio de una socia que conoce a otra y así. El trabajo de ir casa por casa se ha dejado, porque es muy lento y requiere una gran labor. La cuota es de 25 pesetas al mes y somos unas 225 trabajando a distintos niveles.

"TRATAMOS DE LLEVAR A CABO LO QUE OPINAN LA MAYORIA DE LAS MUJERES"

-Como madre de familia y ama de casa, ¿cómo ves el presupuesto que necesita una familia media, con los precios que hay, para poder por lo menos vivir?

-En la asociación no lo hemos hablado y sólo te puedo hablar de la experiencia personal. Nosotros contamos con unas 25 mil al mes y llegamos muy justo, ahora sales a comprar un momento, adquieres lo imprescindible y sin comprar casi nada te sube una barbaridad. Eso que tengo una niña pequeña, ahora figúrate una familia que cobre menos que sean más.

Eso que de ropa no gastamos prácticamente nada, además has de apartar 4.500 de piso y la guardería, más la luz, gas, etc. total que te quedas con unas 10.000 para vivir.

—De cara a la Asociación, ¿cómo enfocáis el problema de los precios?

-Lo que estamos haciendo es una campaña contra la carestía de la vida, empezamos con la mesa redonda que celebrada el día 5 de marzo. Más que congelación de precios intentamos su control, creemos que el productor no es el que encarece los productos, los máximos responsables del encarecimiento de los productos son los intermediarios y los monopolios. Hicimos una carta dirigida al Rey en la que pedíamos el control de los monopolios, esto no quiere decir que vayamos contra ellos.

—¿Una mujer de hoy, puede compaginar el ser ama de casa y una profesión cualquiera?

-En Lleida aún hay muchas mujeres que todavía somos amas de casa, hay muy poco trabajo para la mujer y está muy mal remunerado. Nosotras esto lo tratamos algo, pero intentamos llevar a cabo lo que sienten la mayoría de las mujeres.

Esto no quita que se cree una comisión para la cuestión esta del trabajo, la crisis económica está ahí y no se soluciona sino todo lo contrario pues no se ven muchas posibilidades de éxito. Si el marido ayuda a la mujer en las tareas de casa, entonces se puede compaginar, si no le ayuda es un doble trabajo que lleva que es "horroroso".

"EMPLEAMOS UNA POLITICA ABIERTA Y DEMOCRATICA"

—La mujer ahora se está emancipando y está formando parte activa en la política del país, está adquiriendo una serie de igualdades con respecto al hombre y en lo político va cada vez a más, ¿tratáis la cuestión política dentro de la asociación?

-Hasta ahora no hemos tratado nada de lo político, ahora bien la la carestía de la vida es untema de política económica, si tratamos lo de la enseñanza será política educativa, quiero decir con esto que todo lo que se trate es política.

Está claro que no tiene que ver nada ni con un grupo político, ni co nun partido; allí puede haber mujeres de todas las ideologías pero la asociación no tiene que ver nada con ninguno. Lo único común es que todas necesitamos guarderías o que los precios bajen.

—¿Estáis legalizadas?

--Sí. Presentamos los papeles en marzo del 76 y en septiembre nos legalizaron sin ningún impedimento de ninguna clase, todo esto se hizo por el Gobierno Civil.

—¿Cuál es la estructura interna para el funcionamiento de la Asociación?

-La junta consta de diez personas. Están cinco vocales y luego los cargos de Presidenta, Vicepresidenta, Tesorera, Relaciones Públicas y Secretaria; lo que pasa es que tiene un funcionamiento muy flexible, o sea a las reuniones de Junta pueden asistir todas las mujeres que estén interesadas en trabajar. Hay mujeres que no están en la Junta o porque se han integrado más tarde y son mujeres muy trabajadoras, o porque no todas las mujeres de la Asociación pueden estar denttro de la Junta; sin embargo es gente que quiere tener responsabilidades, que se encarga ed ir de un lado para otro y que hacen muchas tareas.

Entonces consideramos que la Junta está abierta totalmente para todas las socias y que toda la gente que quiera aportar cosas pueden asistir a las reuniones de Junta y tienen derecho a voz y a voto. Ahora hay una comisión para buscar local, una comisión de guarderías, otra para la organización de "la carestía de la vida" y estas son las tres secciones que hay principalmente pero que están en germen todavía. Además hay comisiones en los distintos barrios, pero se tiene que volver a estructurar porque no llegan a funcionar bien.

A partir de ahora el funcionamiento es de reuniones por barriada, las mujeres de un barrio determinado se reúnen para ver qué problemas les afectan más o qué pasos hay que dar para mejorar sus funciones, pretendíamos que estas reuniones fueran como mínimo una vez al mes de esto se tuvo que sistematizar y darle un poco de seriedad, para tenere un día fijo en que hacer las reuniones.

—Antes, dentro de los cargos, me has mencionado una Relaciones Públicas, ¿cómo están vuestras relaciones con otras asociaciones o grupos sean o no femeninos?

-Con las Asociaciones de Vecinos hemos tenido relaciones para todo el plan d eordenación urbana, lo que no estamos es dentro de la Federación de Asociaciones de Vecinos, que se quería constituir, porque consideramos que nuestro trabajo no es igual al de una Asociación de Vecinos, colaborar en campañas conjuntas, como lo hemos hecho hasta ahora, lo seguiremos haciendo, ya que nuestras relaciones son buenas.

Con el Ayuntamiento, también tenemos relaciones para hacer la petición de cosas para ciertos barrios, para pedir subvención, local y con el Gobernador Civil lo mismo, incluso con el Presidente de la Diputación.

—En caso de que haya otras asociaciones femeninas, ¿intentaríais fusionaros o por lo menos relacionaros?

-Hombre, si tienen los mismos fines pues sí. Es que hay una que se llama el Colectivo del Pallars,, o algo así, que tiene una ideología muy concreta y nosotras nos relacionaríamos con una que no impusiera ninguna clase de ideología.

PROXIMAS ACTIVIDADES

—¿Cuáles son vuestras próximas actividades?

-Está la Mesa Redonda esta; después se está buscando local, dado que hasta ahora nos reunimos en un piso de propiedad privada que pertenece a unas socias, y una vez encontrado se intentará hacer una inauguración invitando a todas las socias; estamos recogiendo firmas con todas estas peticione sal Rey y la cuestión de las guarderías, pues la comisión encargada está llevando todos los trámites en el Ministerio de Trabajo para el fomento de las guarderías en los barrios. Luego hay una comisión de revista y de prensa, que es también una actividad.

Lo más importante es que a corto plazo tenemos esta mesa redonda y a largo plazo, siempre estamos recogiendo a nuevas socias.

—¿Qué problemas encontráis principalmente para la realización de todas estas actividades?

-Falta de fondos, la otra vez nos suspendieron la Mesa Redonda y esto era muy importante, pues después de lo que habíamos trabajado, se habían puesto carteles por muchos sitios y habían participado muchas mujeres y esto a algunas les desanimó.

Lo principal es esto la cuestión económica y la de los permisos, porque cuando ya tienes el permiso y por una cosa completamente ajena a lo que nosotros hablamos pues lo suspenden.

—¿Qué pasó, pues, exactamente con la Mesa Redonda suspendida?

-Lo que se pretendía, y se pretende, es un primer contacto entre los sectores que estamos directamente afectados por el coste de la vida y que no somos los máximos responsables, sino que todo lo contrario, están el productor, o sea un "pagés", el pequeño comerciante y las amas de casa; esto era un principio de unidad entre estos tres sectores. Otra de las cosas que se pretende es que la mujer leridana viera que la Asociación se preocupa de los problemas reales que tenemos las mujeres, que no nos inventamos nada y entonces entrarán a formar parte de la Asociación. Queríamos que en el coloquio salieran todos los problemas e ntorno a la carestía de la vida y sus soluciones.

Esto es el principio de la campaña de la carest'a de la vida y de ahí, al darla a conocer a mucha gente, ver qu epasos podíamos seguir. El 30 de enero se tenía que celebrar, el 28 ocurrieron los actos terroristas en Madrid y recibimos una orden del Gobierno Civil diciendo que se suspendía este acto, porque no se hacía ningún acto público. Fuimos a hablar con él el sábado y nos dijo que no la pensaba autorizar, pero debido a la situación del país y al ser el tema polémico era mejor que no se celebrara.

—La mujer, esto sí que es cierto, en una cosa aún no ha cambiado y es que siempre tiene que decir la última palabra, ¿algo más?

-Pues sí, lo que diría es que todas las mujeres que tengan problemas de ltipo que ya hemos dicho antes o bien de guarderías, o de cualquier tipo de problemas que tengan como mujeres o amas de casa, pues que se incorporen más mujeres podremos ir haciendo más cosas.

La mujer siempre tiene una última cosa que decir y se ha demostrado que no se queda corta en ideas. La lucha en pro del reconocimiento de sus derechos sigue y la igualdad con el hombre, poco a poco, se va consiguiendo, de momento ya hay una Asociación de Mujeres con ánimo emprendedor y que, además, tiene una joven presidenta.

Esperamos que la Mesa Redonda fuera un éxito dado el interesante tema debatido, es nuestro deseo que sigan adelante en su trabajo.

Jesús BOMETON

Información del Banco de Vizcaya

El Banco de Vizcaya al analizar el programa económico recientemente anunciado por el Ministro de Hacienda piensa que debe evaluarse desde un punto de visto más ecuánime y objetivo del que, a veces, como fruto de la decepción, se ha hecho.

"Es justo que se juzgue el programa enunciado no desde la perspectiva de la terapia que sería necesaria, sino desde las posibilidades políticas de un Gobierno que es y se reconoce a sí mismo como de transición".

En apoyo de esta línea, el Noticiario Económico del Banco de Vizcaya agrega que acepta la fase de transición del actual Gobierno, éste se encuentra todavía con una articulación de las fuerzas políticas, sindicales y, en general, sociales del país en un estudio excesivamente incipiente para que cualquier política económica seria pueda tener una aceptación que asegure su eficacia.

Quizá no sea posible más que señalar las salidas por donde, a medio plazo, se puede sacar el carro económico de su atolladero actual. Sin embargo cuando se baja de la formulación de intenciones a lo concreto, sí parece que el Gobierno podía haber aclarado mejor cuáles son los medios que piensa poner en práctica para justificar ciertas aparentes contradicciones que se han "colado" en el cuadro macroeconómico. En esta línea existe la contradicción de un crecimiento del producto interior bruto del 3,5% junto con un aumento real de las importaciones de sólo el 3% o cómo se piensa mantener las tasas de inflación en niveles similares a los de 1976 con un aumento del consumo privado del 20% que supone un incremento de la tasa salarial no inferior al 22 ó 23%.

"Posiblemente la parte más positiva de las actuaciones económicas sea el anuncio de una política laboral coherente con una economía de mercado que junto a una reforma fiscal, aunque incipiente, puede ser la condición previa necesaria para un pacto social que está exigiendo urgentemente la economía del país", según dice el Banco de Vizcaya en su Noticiario Económico.

Pero dado el paso de transición obligatorio en nuestra organización política, "este país saldrá claramente beneficiado si el Gobierno, en lugar de atender cada pocos meses a las voces de sirena que exigen su toma de posición de política económica, cosa que no está dentro del universo de sus posibilidades, lanzando un paquete de medidas más o menos irrelevantes, se esforzará por ganar tiempo contribuyendo a crear el marco político, sindical y administrativo preciso para que después de las elecciones, cuando esto sea posible, se encare finalmente una política antiinflacionaria adecuada, que desde luego, será necesaria".

DIRECCION DE INFORMACION Y RELACIONES PUBLICAS

Bilbao, 28 de febrero de 1977.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

LOCAL

Mitin del P.S.U.C. en La Mariola

De izquierda a derecha: Juan Gómez, Pere Ardiaca, Magda Ballester, Ventura Margó y Alexandre de Sárraga. (Foto: RUEDA)

Ayer se celebró a las 11 de la mañana el mitin del P.S.U.C., en la Mariola, al acto asistieron unas 3.000 personas.

Hizo la presentación Francisco Alarcón, obrero y vecino de la Mariola.

Intervino en primer lugar Juan Gómez, responsable de la Joventut Comunista a Lleida, quien en el curso de su discurso pidió el voto y la mayoría de edad a los *18 años, dijo:* "Mientras la Ley Laboral y la Justicia exige lo mismo a todos a partir de los 18 años, se nos margina a la hora de votar y no se nos cree capacitados para elegir por quien queremos ser gobernados". También pidió la recuperación del patrimonio de la CJE y la creación de "Casals de la Joventut" en los barrios y pueblos. Su intervención fue muy aplaudida.

Habló a continuación Alexandre de Sárraga, abogado laboralista, expuso la necesidad de una auténtica libertad sindical, de la importancia de la organización de la clase obrera y trató problemas más concretos como el control democrático y reestructuración de la Seguridad Social, refiriéndose finalmente al código de derecho de los trabajadores.

Después Ventura Margó, trabajador, residente en la Mariola y uno de los puntales del partido durante la clandestinidad en Lleida expuso la situación de los barrios, las problemáticas que estos tienen en la actualidad, la desatención de la que han sido objeto durante mucho tiempo y se refirió a la Mariola citando las pocas condiciones de habitabilidad de los bloques Juan Carlos. Pidió que se aplicase a este problema las debidas y adecuadas soluciones.

Magda Ballester, periodista, miembro del Comité Local del P. S. U. C. y candidata al Congreso de Diputados expuso la necesidad de una urgente amnistía total, así como la legalización de todos los partidos políticos sin exclusiones. Solicitó durante su encendida alocución el Estatuto de Autonomía y la Constitución de Cataluña. Pidió un voto democrático para los comunistas.

Clausuró el acto Pere Ardiaca, miembro del Comité Ejecutivo y primero en la lista del P. S. U. C., de Lleida en la candidatura al Congreso de Diputados. Explicó la alternativa electoral, así como la necesidad de ir hacia un pacto que propugne una nueva Constitución democrática. Igualmente solicitó la aplicación de medidas congruentes para salir de la actual crisis económica y explicó la alternativa comunista a esta crisis. Concluyó presentando los candidatos a Senadores, que bajo el nombre de "Entesa dels Catalans" proponen la coalición de diversos partidos entre ellos el P. S. U. C.: Rosendo Audet, Josep Ball, Felip Solé Sabarís.

Todos los oradores fueron interrumpidos durante sus intervenciones por los acalorados aplausos de las personas asistentes.

Durante el día de ayer el P. S. U. C., también celebró mitines en las localidades de: Artesa de Segre, Castelló de Farfaña, Coll de Nargó, Agramunt, Cervera, Esterri d'Aneu, Isona, Vilanova d'Orcau.

El Teatro Principal vibró hasta el último minuto de la campaña electoral con...

ESQUERRA DE CATALUNYA

Ayer, ante un numeroso público, el Teatro Principal fue una vez más el escenario escogido para la celebración de un acto político, esta vez el último de la campaña electoral, ofrecido por la coalición Esquerra de Catalunya.

La presentación del acto corrió a cargo del señor Clavería, el cual manifestó que esta unión estaba realizada con el fin de que estas elecciones no las ganaran los que han estado gobernando estos cuarenta años últimos.

A continuación tomó la palabra Rossend Audet, candidato al Senado, el cual comenzó su alocución diciendo: "Lleidatans, catalans tots, nosotros entendemos como catalanes, todas aquellas personas que trabajan, viven y aprecian a Catalunya, aún que no hablen nuestra lengua. El gran problema que reina en estas elecciones es la confusión que ha sido creada sobre quien tenemos que dar el voto; pero lo que sí es cierto, es que no podemos entregar nuestro voto a ningún partido de derecha. Me declaro abiertamente nacionalista, queremos autogobernarnos pensando que nuestra política la debemos hacer en Catalunya, no en Madrid. La libertad quiere decir trabajar todos juntos para conseguir una Catalunya más próspera. Reclamamos que nos devuelvan nuestro Estatuto, la Generalitat y la vuelta del presidente Tarradellas". Finalizó su alocución con el grito de "¡Visca Catalunya!".

Le siguió en el uso de la palabra Domènec de Bellmunt, el cual manifestó que su venida de Francia, después de 40 años de exilio, se debe principalmente para poder participar en este mitin.

"Los perseguidos hoy, somos los partidos más leales a Catalunya y que no han querido legalizarnos". Más tarde refiriéndose a Lluis Companys, dijo ser el ejemplo, no sólo de Catalunya sino del mundo entero. "Ha llegado el momento de depositar nuestro voto en unas elecciones que han sido trucadas, pero en este preciso momento debemos recordar a Macià, Companys y Tarradellas que han sido hombres que no han engañado nunca a Catalunya".

Al término de sus palabras le siguió Josep Planchart, recordando a la sala que este pasado domingo, la coalición Esquerra de Catalunya congregó en Montjuich medio millón de personas. Continuó diciendo que "Esquerra de Catalunya se declara nacionalista y democrática porque no acepta más soberanía que la impuesta por el pueblo. Nosotros renunciamos al voto de todos aquellos que no quieran el regreso del presidente Tarradellas, y si ganamos estas elecciones, a la mañana siguiente iremos todos juntos a la Plaza de San Jaime y restauraremos la Generalitat". Terminó con vivas a Esquerra de Catalunya.

Luego le tocó el turno a Merce Ciutat, la cual mostró como principal objetivo el reconocimiento de las igualdades del hombre y de la mujer delante de la ley.

Al término de sus palabras se guardó un minuto de silencio por Lluis Companys y todos los hombres que habían dado su vida por Catalunya. Finalizado, tomó la palabra Andreu Ribadulla, el cual entre otras cosas dijo: "Hoy debemos unir todas nuestras fuerzas políticas para ganar a la derecha y con ello conseguir nuestra unidad. Nosotros no nos hemos unido para ganar un voto, sino para resolver los problemas de nuestro pueblo".

Más tarde fue el primer candidato por Lleida Joan Grau, quien hizo uso de la palabra, dando en primer lugar las gracias por la asistencia al acto que cierra en la capital de la Terra Ferma la campaña electoral de Esquerra de Catalunya. "Venimos para hablaros de la patria, para afirmaros nuestra catalanidad. Hacer política es recoger los sentimeintos del pueblo y ayudarlo como tal. Para reconstruir el país, debemos empezar rechazando el Consejo General. Nosotros queremos el Gobierno del pueblo para el pueblo. Los catalanes queremos una política realizada por nombres catalanes y no pararemos hasta conseguir que Lluis Companys sea esculpido en todas las plazas de todos los pueblos de Catalunya." Terminó sus palabras que fueron muy aplaudidas con el grito de "Visca Catalunya!".

Cerró el acto Heribert Barrera, candidato número uno por la provincia de Barcelona, el cual dado lo avanzado de la hora, se limitó a dar unas líneas directrices por las cuales se rige Esquerra de Catalunya y que pueden quedar bien definidas en las palabras mediante las cuales dio por finalizado el mitin y que fueron: "No queremos prometer nada que luego no estemos seguros de poder cumplir."

J. VILELLA JOUNOU

¿Un periódico que no cambia de camisa...?
DIARIO DE LERIDA
¿Un portavoz de nuestras comarcas desde hace 90 años...?
DIARIO DE LERIDA
¿Un periódico serio?
DIARIO DE LERIDA

NO HUBO RECIBIMIENTO PUBLICO A JOSEP MASSANA

La Fuerza Pública impidió la concentración en la Plaza de la Sal

A las ocho y media de la tarde de ayer, el Partit Carlí había convocado un acto de recibimiento público al ex preso político leridano, Josep Massana, que recientemente fue puesto en libertad provisional. Dicho recibimiento no pudo llevarse a cabo dado que, al no ser autorizado dicho acto, las fuerzas de Orden Público dispersaron a las personas que, en un número aproximado de trescientas, le esperaban en la Plaza de la Sal. Se produjeron algunas carreras y gritos, así como quema de propaganda electoral durante la intervención de las Fuerzas del Orden. Al parecer, una persona fue detenida y puesta en libertad momentos más tarde.

Dado que no se pudo celebrar el acto, Josep Massana, miembros del Partit Carlí y amigos celebraron una cena en un restaurante de La Mariola, a la que asistieron unas 150 personas. Fueron invitados también representantes de los partidos carlistas de otras regiones de España y durante el transcurso de la cena recibieron adhesiones de algunos partidos de izquierda.

ASI SERAN LAS...

(Viene de primera pág.)

Electoral Provincial proclamará en el acto diputados electos a los candidatos de las listas que hubieren obtenido escaños.

Después serán proclamados senadores electos los candidatos que mayor número de votos hubiesen obtenido.

Terminado el escrutinio general, el acta será enviada a la Junta Electoral Central y se expedirán a los candidatos triunfales las credenciales expresivas de su proclamación, las cuales servirán para su presentación en las Cortes. Dichas credenciales serán enviadas dentro de los siete días siguientes al escrutinio.

La Junta Electoral Central remitirá a las Cortes la relación de diputados y senadores proclamados electos. Contra la proclamación de candidatos cabe recurso contencioso electoral ante la Junta Electoral Provincial, que será resuelto por la sala competente, cuya decisión será inapelable. — EUROPA PRESS.

COMARCAS

TARREGA

Mañana, domingo, Asamblea de "Unió de Pagesos" en Tárrega

El Sector del Cereal de "Unió de Pagesos" de las Comarcas de La Segarra, Solsonés, Anoia, La Noguera y el Vallés Oriental, han convocado para mañana domingo, día 1 de agosto, a partir de las 11'30 horas de la mañana en Tárrega, y en la Plaza del Carmen ("El Pati"), una gran Asamblea General para tratar de toda la problemática de este sectos. Según nos informa la Comisión Organizadora, el orden del día será el siguiente:

Presentación, y análisis del campo catalán en los últimos tiempos y en la actualidad, así como también la responsabilidad de "Unió de Pagesos" por el llamamiento hecho en favor de la retención del cereal.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

El replanteamiento del coste del cereal, así como toda la problemática y negociación con la Administración.

Asimismo se tratará sobre la Seguridad Social, precios justos e incidencias en el Sector del Cereal, provocadas por los monopolios, y también de las alternativas a seguir en la llamada "guerra del cereal".

En esta Asamblea intervendrán: José Pàmies, de Balaguer, con el tema "Nou decret de Cambres Agràries"., Juan Domingo, de Cervera, con el tema "La problemàtica del gra"., David Poca, de Bellpuig, con el tema "Seguretat Social Agrària"., Salvador Puig, de Igualada, con el tema "Comercialització del ceral i els adobs"., José Manuel Larraga, de Lleida, sobre "Alternatives del Sindicat davant els problemes agraris actuals"., y finalmente, Gabriel Balcells, de Tárrega, que actuará como presentador y moderador de esta Asamblea. Como invitados a la misma, intervendrán Rosendo Audet, senador, y el diputado Josep Pau, en relación con estos problemas de la agricultura vistos desde las nuevas Cortes españolas, puesto que los dos pertenecen a la "Unió de Pagesos", así como a la vez son miembros de las comarcas del ámbito agrícola.

Además habrá una información directa de los representantes de las Uniones de Zaragoza, Navarra y La Rioja, sobre este sector y referentes a sus correspondientes regiones, los cuales se desplazarán a Tárrega para este fin.

Durante estos días se está distribuyendo y realizando una intensa propaganda, invitando a todos los agricultores y cosecheros a esta Asamblea del Cereal, que ha despertado desde los primeros momentos vivo interés y expectación, por lo que se espera alcance una extraordinaria concurrencia.

MIEMBROS DE LOS PARTIDOS POLITICOS DEL PSC Y PSOE, HAN PRESENTADO AL AYUNTAMIENTO UN RECURSO DE REPOSICION CON RESPECTO AL EDIFICIO EN PROYECTO DE LA PLAZA DEL CARMEN

Días atrás a través de estas mismas páginas dimos amplia información del escrito presentado al alcalde de la ciudad, protestando por la concesión de una licencia de obras que permite la construcción de un edificio en la Plaza del Carmen "El Pati", las características del cual según el proyecto arquitectónico se afirmaba infringe las Ordenanzas Municipales vigentes, y cuyo escrito de protesta de los cinco partidos políticos fue reproducido además en el semanario local "Nueva Tárrega" del 6 del actual.

Sobre este asunto y según la nota informativa suscrita por Socialistes de Catalunya, además, últimamente, miembros de los partidos políticos del PSC y del PSOE de Tárrega han creído conveniente presentar al Ayuntamiento local un recurso de reposición, mediante el cual se insiste en las infracciones de las Ordenanzas Municipales que supone la concesión de la citada licencia, infracciones que equivalen a un grave atentado contra la fisonomía urbanística y la calidad ambiental del "Pati". En dicha nota es explica que los motivos que han inducido a presentar el mencionado recurso de reposición son fundamentalmente dos:

a) Ofrecer al ayuntamiento la oportunidad de anular su acuerdo, cosa que le habría sido difícil de realizar sin una petición de carácter administrativo, como es el recurso de reposición, en el supuesto, no cabe decir, de que las autoridades municipales esten realmente interesadas por la preservación urbanística de nuestra ciudad. b) Dejar la posibilidad de llevar este asunto hasta sus últimas consecuencias judiciales, puesto que consideramos que la licencia concedida significa, efectivamente, una vulneración de las ordenanzas municipales vigentes y de la Ley del Suelo e incurre en contradicción con el Plan General de Ordenación Urbana, aprobado ya en su fase inicial.

Continua esta larga nota explicando diversas razones por lo que esta denuncia de la actuación del Ayuntamiento, que implicó el escrito de protesta de los partidos políticos y la presentación del recurso de reposición, se intetna desvirtuar, terminando la misma con la afirmación de que los Socialistas se ocupan de estos asuntos puesto que representan y defienden el interés general de todos los ciudadanos.

"UNIO DEMOCRATICA DE CATALUNYA", SE MANIFIESTA EN UN RECIENTE COMUNICADO DE PRENSA CON RESPECTO AL EDIFICIO EN PROYECTO DE LA PLAZA DEL CARMEN "EL PATI"

En una nota de prensa facilitada por el Comité Local de la "Unió Democrática de Catalunya", que hemos resumido en su parte más importante, se afirma que no cree oportuna la iniciativa de otro estamento político local de haber presentado recurso de reposición, que podría dar lugar a un contencioso administrativo, en relación al edificio que se construye en terreno privado colindante con la Plaza del Carmen, ya que una vez concedida la licencia podrían causarse cuantiosos perjuicios al promotor, los cuales podrían incluso afectar al municiuio que es de todos, aclarando que su firma en un primitivo documento obedecía a una preocupación por los edificios de altura.

Se dice además que la convivencia cívica es lo más importante de mantener en la ciudad, y que si bien aspira a la mayor urgencia en los comicios municipales, en este periodo de interinidad, "hay que dar soporte a los que de forma legal ocupan el Consistorio, todos ellos ciudadanos dignos de respeto y aprecio. Opinando finalmente que a nivel comunitario todo debe resolverse mediante negociación y entendimiento, sin alborotos ni actitudes violentas que podrían acarrear determinaciones extremas a los hombres de empresa, haciendo posible que quedasen vacantes muchos puestos de trabajo, con amplias consecuencias para distintos sectores de la población.

J. CASTELLA

GUIMERA

Notable éxito de la "II Setmana Cinematogràfica de Guimerà"

Bajo la organización del "Grup de Joves" y la Comisión de Cultura del Ayuntamiento, se ha desarrollado con notable éxito y participación la "II Setmana Cinematogràfica de Guimerà", bajo la dirección del conocido cineasta señor Josep del Castillo López. En el transcurso de su celebración han destacado los ciclos dedicados a "El Cinema primitu català", con la revisión de películas argumentales realizadas en Cataluña, así como documentales pertenecientes a la colección de la Secció Cinematogràfica "Fructuós Gelabert" de la Diputación de Barcelona. Además, tuvieron una favorable acogida los ciclos de "El Cinema català, avui"., "Cinema Fantastic", "Cinema Musical" y "El Cinema de Misteri", con comentarios a cargo del señor Castillo López.

Como parte más destacada de está "II Setmana de Guimerá", se desarrollaron en las dos últimas jornadas dos sesiones dedicadas al ciclo "El cinema i el seu autor". La primera se dedicó a la filmografía del cineasta mollerusense, Ramón Monfá, proyectándose cinco cortometrajes, destacondo el titulado "El Inteliz". La otra sesión, se realizó con varias películas y documentales del cineasta Josep del Castillo, del que destacaremos "Pintura y Dibujo en Guimerá" y "Inauguració de la exposició de "La Ciutat Cremada". Ambas sesiones finalizaron con un animado coloquio público, dirigido po rel señor Joan Duch, entregándose unas placas conmemorativas de esta semana a los señores Monfá y Castillo, por los organizadores.

J. CASTELLA

SE OFRECE
AUXILIAR ADMINISTRATIVA
muy bien preparada
Interesados llamar al teléfono 22 10 41. - Srta. Toni

SOLSONA

Un any mes de "Colònies d'Estiu"

Han acabat els torns de Colònies d'Estiu, d'aquest any. Un servei que porta a terme el bisbat de Solsona, ja fa vint anys. Una obra realment bonica i positiva.

Han tornat a les seves llars, i nenes, carregats de maletes i sacs d edormir. I junt amb aquest bagatge, també tornen plens de records i d'anyorances. Fins i tot alguna llàgrima a li'haver-se acabat l'estada a Colònies (podem considerar-ho com un certificat d egarantia, d ecara als pares, en quant al fruit d'aquesta obra). Ja sigui a Peguera, ja a La Guardiolada, ja a Castellar de n'Hug, la quitxalla, han passat unes jornades formidables. Han tingut natura, formació, convivència, esplai, agermanament, etz. Una seguida de valors, que han estat summiistrats d'una manera natural, alegre, joiosa. Hores de xerrades, d'explicacions; hores d'excursió; hores de cant; hores de pregària; hores de jocs...

Els monitors s'han dedicat encaminar aquestes activitats, a organitzarles, a fer-les agradables. Sabem que a tots els llocs indicats, ho han fet amb veritable esperit de servei; ho han fet amb alegria, i ho han fet amb responsabilitat. No ens podem pas descuidar de donarlos-hi les gràcies, i de manifestar un goig sincer, al veure que durant l'estiu, els nens i les nenes, han tingut una avinentesa de recollir una llavor, que considerem profitosa de veritat. aquesta quitxalla, ara al tornar a casa, tenen la gran feinada a explicar la seva estada a Colònies; les seves experiències, les seves amistats, les seves diversions, i fins i tot les seves entremeliadures. Al fer les seves explicades, posen un entusiasme a la narració, un vigor a la seva veu, un lluir als seus ulls, que mostra un bon grau de felicitat viscuda. I no ens queda més remei, que creure que si, que és veritat el que diu l'slogan, ja conegut: "A Colònies, l'estiu és diferent". Doncs, per molts anys!

LLUQUET

A Mollerusa, demà diumenge

CONFERENCIA-COL.LOQUI "LA PROBLEMATICA DE LA DONA I LA LLUITA PEL SEU ALLIBERAMENT"

Demà diumenge dia 21, a dos quarts de dotze del mati, i al local de la Banca Catalana, organitzat pels Joves de la comarca, tindrà lloc a Mollerussa una conferència-col.loqui sobre "La problemàtica de la dona i la lluita pel seu alliberament", per Empara Pineda, membre de la Permanent de la Assemblea de Catalunya i de la Coordinadora Feminista.

Hi són invitats tots aquells interessats en aquest tema de màxima actualitat.

SANT GUIM DE FREIXANET

"V CONCURS D'ARROS A LA CASSOLA"

El día 21 de agosto en la localidad leridana de Sant Guim de Feixanet (5 kilómetros del puerto de la Panadella), se ceelbrará el "Quint Concurs d'Arrós a la Casola", bajo el patrocinio del excelentísimo Ayuntamiento.

Es una fiesta popular donde todo un pueblo se reune en el bosque para pasar unas horas del día, junto con las centenares de personas que en dicha fiesta la visitan.

El programa de actos es el siguiente:

"A las seis de la mañana los organizadores empiezan ya a prepararse una paella de 1.500 raciones de arroz.

A las 10 de la mañana dará comienzo el concurso, donde los participantes no pueden llevar nada preparado de sus respectivos domicilios.

A las 12,30 del mediodía los concursantes tendrán que entregar "la cassola" a un jurado calificador competente, compuesto por varios señores cocineros de la provincia.

A la 1 entrega de premios por las autoridades de la localidad.

A la 1,15 subasta de las "cassolas".

A la 1,30 entrega de raciones de arrozz a todas aquellas personas que quieran probarlo.

La organización prestará un servicio de "Carn i butifarra", a todas aquellas personas que quieran compartir la jornada con los sanguimenses, y que proseguira por la tarde co notro aliciente, una interesante prueba de Moto Cross.

De esta forma, tanto los sanguinenses como los forasteros que visiten la población, podrán compartir unas horas juntos en el clima sumamente grato de nuestro parque natural, dentro de la hermandad tradicional de esta población.

La organización facilitará más detalles a todos los interesados, pudiendo dirigirse a Ramón Gomá, calle Mayor, 89, teléfono 59, de Sant Guim.

SANTACANA

Anúnciese en DIARIO DE LERIDA

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

123

Lérida al día

YA NO SE JUEGAN EL BIGOTE

Uno, que afrontaba sus ma-rrugadas periodísticas estos pasados días a cuerpo gentil en mangas de camisa debido a que ya, finalmente, estaba haciendo verano de verdad no ha tenido más remedio que pedirle a su amante esposa le buscara, en los recónditos recovecos del armario, la chaquetilla de punto, para abrigarse un tanto, so pena de ser un candidato a un "resfriado de verano" de padre y muy señor mío.

Y es que del presente verano, que nos está resultando más falso que Judas, no nos podemos fiar ni tanto así. Tan pronto nos da una de cal como una de arena, sin que podamos hacer calendario de él, cuando lo que el calendario marca es precisamente lo normal de siempre, pero lo contrario, sin embargo, a lo que nos está brindando.

Es por ello que todos los "hombres del tiempo" de la tele (Eugenio Martín Rubio, Fernando Medina, Mariano Medina y Manuel Toharia) andan que no dan pie con bola, sin saber a qué carta quedarse, ni qué predicciones meteorológicas aventurar, pues de un "tiempo" a esta parte, no hay manera de que acierten ni por casualidad. Nada extraño resulta, pues, que ya no se jueguen el bigote (los que lo llevan, claro) en apoyo de sus afirmaciones.

Si ellos andan desorientados, tampoco los ciudadanos de "a pie" o de "a caballo" comprendemos que es lo que realmente sucede con este baile insólito de los "ciclones" y "anticiclones", que parecen afectados del mal de San Vito.

Según informaciones no muy lejanas en el tiempo (otra vez la dichosa palabreja, "leiv motiv" de nuestro comentario de hoy), pudiera ser que alguna culpa de este estado de cosas la tengan los rusos, quienes al parecer se dedican (muy cientificamente, eso sí) a bombardear la ionosfera con cierto tipo de ondas, para conseguir lluvia y mayores cosechas en Crimea, sin parar mientes en las funestas consecuencias que puede tener la cosa para el veraneo en España de los nórdicos y las nórdicas. Pudiera ser una maniobra antidevaluatoria.

El caso es, se mire por donde se mire, que mientras por aquí despreciamos el campo, ellos están intentando potenciarlo, fastidiándonos de paso el verano a todos los demás terráqueos.

Esperamos que, en compensación, nos ofrezcan un invierno templado, porque si no es como para pedirles daños y perjuicios.

Asamblea general de los trabajadores de Hostelería

Se ha celebrado en el Salón de Actos de la AISS, (antiguo Sindicato Vertical), la anunciada asamblea general de los trabajadores de Hostelería, convocada conjuntamente por los Sindicatos de Hostelería de la C.S.U.T., y U.G.T.

La mesa estaba presidida conjuntamente por miembros de las dos centrales, a los que se añadió un miembro de C.C.O.O.

Después de efectuada la presentación, se dió lectura a la propuesta de Convenio Colectivo de la Hostelería de Lleida, elaborada por las dos centrales conjuntamente. A continuación fueron discutidos todos los puntos que componen dicho Convenio, interviniendo varios asistentes a la asamblea.

El Convenio fue aprobado por unanimidad después de ponerse a votación.

Fue elegida una comisión negociadora, que va a solicitar proximamente una entrevista con los empresarios. Dicha Comisión la componen:

José Satorra de la CSUT.
Rafael Puig de la CSUT.
Juan Mujal de la UGT
José Andreu de la CSUT.
José M.ª Bravo de CC. OO.
José Azuara de la CSUT.
Antonio Buira de la UGT
José Molina de la CSUT
Ramón Mateu de la UGT

Varias intervenciones, entre ellas la del presidente de la Federación de Lleida de la C.S.U.T., Javier Clavería, remarcaron la necesidad de la unidad de todos los trabajadores del ramo, y comprometiéndose a mantener la unidad de acción de todas las centrales.

Juan Mujal, de la U.G.T., cerró el acto, comprometiéndose también a mantener la unidad de las centrales.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

El día 6 de septiembre, se dará a conocer el fallo

VI Concurso Nacional del "Libro Agrícola del Año"

El auge del libro agrícola, es debido entre otras cosas, al interés que éste despierta a los agricultores, —el pagés, en general, hoy se informa como cualquier otro profesional— y que duda cabe, a la promoción que de él se hace, sin que ello signifique haber llegado a un punto que nos iguale a otros países europeos. El concurso nacional del "libro agrícola del año" nació en el seno de la Fira de Sant Miquel hace seis años como un aliciente más, contando con la colaboración del Colegio de Ingenieros Agrónomos de Catalunya, para autores y editores.

El fallo de este "VI Concurso Nacional", se hará público el próximo día 6 de setiembre y el premio será entregado el día 23, dentro del marco de la Fira, en una sesión académica, en la que intervendran, el presidente del Instituto Nacional del Libro Español y Director de Cultura Popular, Miguez Cruz Hernández y destacados representantes de mundo editorial.

La Fira, concede un premio al mejor libro de divulgación, consistente e nuna medalla y treinta mil pestas para el autor y una medalla para la editorial el Colegio de Ingenieros Agrónomos de Catalunya otorga otro premio al mejor libro técnico, con las mismas dotaciones anteriores.

Hasta el momento, son seis, los títulos editados entre el 1 de julio de 1976 y el 30 de junio de 1977, que participan en el "VI Concurso"., "Programas agrarios de los partidos políticos españoles", "La realidad industrial agraria española", "Destrucción de recursos naturales y ordenación territorial", Consejos, alojamiento y manejo", "El cutlivo del tabaco en Cáceres" y "Nutrición de las aves".

Avui diumenge, a Mollerusa

CONFERENCIA-COL.LOQUI "LA PROBLEMATICA DE LA DONA I LA LLUITA PEL SEU ALLIBERAMENT"

Avui diumenge, dia 21, a dos quarts de dotze del mati, i al local de la Banca Catalana, organitzat pels Joves de la comarca, tindrà lloc a Mollerussa una conferencia-col.loqui sobre "La problemàtica de la dona i la lluita pel seu alliberament", per Empara Pineda, membre de la Permanent de la Assemblea de Catalunya i de la Coordinadora Feminista.

Hi són invitats tots aquells interessats en aquest tema de màxima actualitat.

¿Quién mantiene DIARIO DE LERIDA?
Sólo los suscriptores, lectores y anunciantes.
DIARIO DE LERIDA
es un periódico fundado, financiado, realizado y mantenido por LERIDA y sus comarcas.
Por eso es "su periódico".

MINISTERIO DE AGRICULTURA

Aviso contra plagas agrícolas

MOSCA DE LAS FRUTAS (Ceratitis capitata.—Seguimos sin que se presente situación de peligro. No tratar. De presentarse peligro se daría un aviso especial de amplia difusión.

BARRENO DE LA MADERA (Zeuzera pirina).—A partir de estas fechas los tratamientos a base de insecticidas en pulverización serán cada vez menos efectivos, por haber pasado ya su momento óptimo de tratamiento.

PIOJO DE SAN JOSE (Q. perniciosus).—Prácticamente ha finalizado el nacimiento de larvas de segunda generación. No tratar.

TRATAMIENTOS PRERRECOLECCION.—A fin de disminuir las mermas en los frutos que se sometan a conservación frigorifica es muy conveniente realizar unos días antes de iniciarse la recolección un tratamiento con un fungicida. Productos: Benomilo. Captam, Carbendazina, Metil-tiophanato, Folpet, Tiram, Ziram.

PERA BLANQUILLA. TRATAMIENTO PRECONSERVACION FRIGORIFICA. — Se realiza mediante inmersión o túnel de ducha de los palets o cajones en un caldo a base de Etoxiquina (Stop-Scald) 63 por ciento, más fungicida (Tiabendazol, Benomilo, etc.) a la dosis usual. La Etoxiquina se emplea a la dosis de 1.260 p.p.p.m. a 1.890 p.p.m. equivalente al 0,2 ó 0,3 por ciento del producto comercial.

La pera debe estar sumergida en el caldo de 20 a 30 segundos y es conveniente esté recién recolectada y que después del tratamiento se introduzca enseguida en las cámaras.

NOTA.—Es necesario tener en cuenta y respetar el plazo de seguridad entre la aplicación de un producto pesticida, su recolección y/o comercialización.

INFORMACION difundida el día 19 de agosto de 1977 por la Estación de Avisos Agrícolas de Lérida.

Casa Trilla
LISTAS DE BODA · LAMPARAS
VAJILLAS · CRISTALERIAS
OBJETOS REGALO
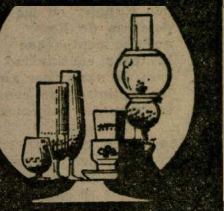
san antonio, 20 tel 225229
LERIDA

LOTERIA NACIONAL

Premiados con 5.000 pesetas los números terminados en:

71 **12**

Premiados con 10.000 pesetas los números terminados en:

710	**488**	**722**
071	**415**	**498**
896	**780**	**318**
851	**273**	**697**
843	**482**	**570**
395	**960**	**770**
373	**906**	

Premiados con 100.000 Ptas. los números terminados en:

3.773
2.394
0.094

TERCER PREMIO
1.500.000 Ptas.
06.794

Aproximaciones: Premiados con 118.000 Ptas., los números
06.793 - 06.795
anterior y posterior al número premiado con el tercer premio.
Centenas: Premiados con 10.000 Ptas., los números comprendidos entre el
06.701 al 06.800
excepto el número premiado con el tercer premio.

SEGUNDO PREMIO
4.000.000 de Ptas.
21.709

Aproximaciones: Premiados con 150.000 Ptas., los números
21.708 - 21.710
anterior y posterior al número premiado con el segundo premio.
Centenas: Premiados con 10.000 Ptas., los números comprendidos entre el
21.701 al 21.800
excepto el número premiado con el segundo premio.

PRIMER PREMIO
8.000.000 de Ptas.
73.738

Aproximaciones: Premiados con 300.000 Ptas., los números
73.737 - 73.739
anterior y posterior al número premiado con el primer premio.
Centenas: Premiados con 10.000 Ptas., los números comprendidos entre el
73.701 al 73.800
excepto el número premiado con el primer premio.

Premiados con 5.000 pesetas los números terminados en
38

Han correspondido reintegros de 1.000 Ptas., a los números terminados en
8

SUSCRIBASE A:
DIARIO DE LERIDA
LLAME AL TELEFONO 22 11 44

CON UNAS 500 PERSONAS SE CELEBRO

MESA REDONDA SOBRE "LA CARESTIA DE LA VIDA"

Fue organizada por la "ASSOCIACIO DE DONES DE LLEIDA"

La Associació Provincial de Dones de Lleida organizó una mesa redonda que llevaba por tema "La carestia de la vida", con este primer acto se inicia toda una campaña en lucha contra los precios. Los días que precedían a esta mesa fueron de una gran actividad, por el enorme despliegue de propaganda. La propia presidenta de dicha Asociación nos manifestó que en la sala se encontraban alrededor de unas 500 personas.

Intervinieron Ramón Morell i Rosell, economista; Ramón Guans i Ferré, [illegible] Cooperativa de Castelló de Farfanya; Jaume Gavín i Padilla, comerciante, presidente de la Asociación de Vecinos del Secà de Sant Pere; María Barrull Chicot, ama de casa; e Isabel Crespo i Gredilla, presidenta de la Associació Provincial de Dones de Lleida.

La espaciosa sala de la Cooperativa Agrícola Práctica aparecía abarrotada de público —en su mayoría mujeres—que al final salieron lamentándose, por no haber coloquio público. Hubo servicio de guardería infantil, todo un detalle que más de una madre lo agradeció.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

RAMON MORELL

En primer lugar habló el economista Ramón Morell expresando la pérdida de la capacidad adquisitiva, ya que la peseta va perdiendo su valor dejando claro que la culpa la tiene la estructura económica del país. Se centró en varios puntos: crisis energética brotada en 1973, el moderno capitalismo, las importaciones y exportaciones de productos agrícolas, sistema fiscal basado en los impuestos directos. También trató el sistema bancario y del mercado financiero, de la escasa tecnología industrial española.

Por último expuso la centralización excesiva de la economía, del nivel de equipamientos colectivos y de la huelga de capitales con una inversión que se encuentra parada.

JAUME GAVIN

Hizo una breve exposición de la situación del pequeño comerciante, mostró su problemática y la importancia que tiene dentro de la sociedad.

Siguió con la exposición de los mínimos beneficios del pequeño comercio, de los impuestos que sufren y de que sus ganancias no inciden en la subida de los precios, por tanto tampoco son culpables.

MARIA BARRULL

Bajo el punto de vista de ama de casa, los problemas de la compra y demás gastos de la familia, como son colegios, vivienda, etc., tienen una gran importancia.

Mencionó el control de calidad de precios, calidad de viviendas y de que los alquileres no debían exceder del diez por ciento de los sueldos, buena proposición que fue bien acogida.

ISABEL CRESPO

Finalmente, Isabel Crespo hizo un resumen de todo lo expuesto, señalando que ninguno de los grupos que presidían la mesa eran responsables de las subidas de los precios, dando la culpabilidad a los grandes monopolios del país. Nos habló del escrito que piensa dirigir al Rey la Asociación, sobre el tema y los puntos básicos que contiene el escrito.

Destacó la necesidad de que a nivel local existan unas comisiones de control de calidad y precios. Estas comisiones estarían formadas por pagesos, amas de casa y pequeños comerciantes. La proposición está hecha.

Puestos en contacto con Isabel Crespo mostró su satisfacción por el resultado de la mesa.

JESUS ROMETON

(Foto: RUEDA)

LA CAIXA DE TOTS
presenta en exclusiva a la
RÀDIO
Les petites coses de tothom
Explicades per Josep M. Espinàs amb la col·laboració de Mario Beut
Cada setmana, de dilluns a divendres, descobreixi una visió plena de vida i d'humor d'una colla d'objectes que tots fem servir.
Ràdio Peninsular: a les 8,45 hores
Ràdio Lleida : a les 13,45 »
Ràdio Espanya : a les 13,50 »
Ràdio Barcelona : a les 17,50 »
Es un espai humanistic ofert per la
CAIXA D'ESTALVIS PROVINCIAL DE BARCELONA
LA CAIXA DE TOTS

COHEN-FUSE EXPONE EN LLEIDA

«No creo que mi pintura sea clásica, tiene varios matices modernos»

Tuvo lugar la apertura de la exposición de obra varia del artista argentino Cohen Fusé, en el Salón Gótico de Exposiciones del *Instituto de Estudios Ilerdenses*. Permanecerá abierta hasta el día 15 del corriente mes.

La muestra que nos presenta incluye obras realizadas en el transcurso del año 1976 hasta la actualidad. El conjunto ofrece, también, una diversidad de técnicas empleadas en su ejecución: dibujos, gouaches, óleos, grabados y collages, de ahí que el mismo autor le de el nombre de obra varia. De esta forma la comprensibilidad de la muestra dependerá de su aproximación —a nivel de conocimiento— no sólo a cada una de las técnicas, sino también de los planteamientos estéticos sobre los que fundamenta su obra.

La calidad plástica aparece en los variados aspectos formales, cuyo conjunto posibilita una nueva manera de hacer y entender el Arte. Es así como por primera vez en las Salas de Arte de Lleida se puede visionar el superrealismo fantástico, que tan personal y acabadamente cultiva Cohen Fusé, personalidad indiscutible dentro de la pintura contemporánea.

En lo que concierne a la estética, la obra podría situarse dentro de la "etiqueta" de neorrenacimiento, pero conceptualmente su intencionalidad no puede constreñirse a una determinada escuela. Incorpora en su repertorio elementos de la mecánica y automatización humanas que actúan como un poderoso revulsivo de la rigidez y la lejanía histórica de sus personalísimas criaturas.

La suma de todo esto es esa serie de figuras puestas ahí, en un mundo mágico, pero no por ello menos real, por cuanto que los elementos, tanto los primarios como los accidentales, son producto de la humanidad. Mundo mágico, en silencio, inquietante, pero precisamente por ello personal e intransferible.

A la riqueza de vestiduras, testimonio de una clase social poderosa, se contrapone una vestimenta metálica, disfrazada por los ropajes, testimonio simbólico de la pobreza espiritual del ser humano. A esta intención expresiva hay que añadir la presencia de elementos tales como tijeras, abrelatas, estiletes, que refuerzan el contenido.

Para Cohen Fusé entiende el dibujo como un elemento básico de su expresionismo; su hacer organizado en ciclos o series, no supone una diversidad de temas tratados, sino que, por el contrario, hay que considerarlos como aspectos parciales de un mismo contenido: el hombre.

La disposición de las figuras, en la totalidad de su obra, determina una organización compositiva con predominio de la verticalidad. Utiliza un surrealismo figurativo que, tomando como base referencial planteamientos estéticos y formales propios del Renacimiento y Barroco, se torna por su contenido en realista (a pesar de la aparente contradicción entre los términos surrealista y realista).

Debe ser para nosotros una gran satisfacción intelectual poder "gozar" de la pintura de este joven y ya definitivo valor de la pintura de nuestros días, cuya paleta ha querido, en deferencia a nuestra ciudad, ocuparse de temas asimismo ilerdenses, como bien puede ser la Seo Antigua, realizados por su original y perfecta óptica. Pedimos pues a Cohen Fusé, que en nuevas ocasiones nos muestre sus creaciones y le deseamos mucho éxito en la actual exposición, sin duda se lo merece.

JESUS ROMETON

INSTITUTO DE ESTUDIOS ILERDENSES

Nueva publicación sobre Leandro Cristófol

Dentro de la serie que publica la Cátedra de Cultura Catalana "Samuel Gili y Gaya" de la Excma. Diputación Provincial, acaba de publicarse el número **XXXI**, centrado en una monografía sobre las notas de prensa de nuestro conocido artista leridano, Leandro Cristófol.

Pero esta publicación difiere de las normales en un tipo de publicación de arte. No se ocupa directamente del quehacer plástico del citado artista, sino del conjunto de 149 fichas de hemeroteca, que abarcan desde 1933 a 1976.

Su autor, Federico Lara Peinado, consejero correspondiente del Instituto de Estudios Ilerdenses, ha compilado las citadas fichas, completadas con una resumida nota biográfica sobre tal escultor, así como con una interesante selección gráfica de la obra no figurativa de Leandro Cristófol.

Como indica el autor en la justificación de la presente publicación editada en lengua catalan, se ha querido aportar un instrumento de consulta, centrado en los comentarios que la prensa en general ha dedicado a Leandro Cristófol.

Los comentarios de las primeras impresiones a vuela pluma del crítico delante de una exposición, las opiniones o interpretaciones de urgencia, incluso las entrevistas, publicadas en la prensa diaria o en las revistas tienen muchas veces una valoración positiva, unos aspectos muy precisos que pueden posibilitar el encuadramiento, la importancia real y concreta de los artistas en sus variados matices humanos y estéticos.

Esa es la razón de la presente publicación. Compilar las referencias periodísticas y ordenarlas cronológicamente, para que el estudioso que quiera abordar el quehacer cristofoliano tenga una pauta orientativa en los comentarios, impresiones y estudios rápidos que la prensa recoge de los artistas.

La publicación, que ocupa 58 páginas, en papel couxé, ha sido publicada con toda nitidez, remarcando la extraordinaria calidad de su parte gráfica, con 39 grabdos en los que puede seguirse la trayectoria escultórica no figurativa de este artista.

Dicha publicación -editada en Artis- la recomendamos a todos los amantes del arte, así como, de un modo especial, a los seguidores de la obra de uno de nuestros primeros artistas, Leandro Cristófol. La misma puede adquirirse en las principales librerías de nuestra ciudad o en la Secretaría Ge neral del Instituto de Estudios Ilerdenses.

EN NUESTRA ORBITA

Coordina: Jesús Bometón Aguilar

"DONA, DONETA, DONOTA"

Este es el título de un nuevo libro que ayer a las ocho de la tarde fue presentado en el Salón de Actos de "La Caixa", con participación de sus autores. "Dona, Doneta, Donota" está realizado por María Aurèlia Campmany y por Avelli Artís Gener.

El acto estuvo organizado por "Llibreria l'Ereta" y por la "Editorial Edhasa".

ANTE EL NUEVO CONSISTORIO

LAS REIVINDICACIONES FEMENINAS

(Redacción)

En su día, sobre todo ante la evidente creación del nuevo Consistorio que en la actualidad por votación democrática dirige el Ayuntamiento, se promulgaron ciertas reivindicaciones femeninas (no feministas) donde las mujeres pedían, y por supuesto siguen pidiendo, ciertas mejorías en nuestro municipio con respecto a temáticaas que siempre han sido conflictivas.

Seguidamente las resumimos, dividiéndolas en temas:

● **MEJORES CONDICIONES DE VIDA EN LOS BARRIOS**

Es lógica la necesidad de viviendas dignas para todos, pero con alquileres más asequibles, también parques públicos y jardines, junto a campos de deportes y una serie de locales. Servicios públicos tales como una red coherente de transportes, comedores, lavanderías, etc.

Asimismo, en un aspecto humano, es necesaria una protección a la madre soltera (siempre se ha hablado de Residencias para ellas...), además de los jubilados y pensionistas que podrían tener sus hogares en condiciones más dignas y en cada barriada, además de la necesidad de crear un departamento efectivo de asistentes sociales al servicio de los jubilados.

● **EDUCACION**

En lo que respecta a este punto se ve la necesidad de hogares para niños, guarderías y escuelas públicas y, ne su caso, gratuitas suficientes para todos los niños y niñas del barrio y escuelas profesionales donde existe la coheducación. Sería necesaria la creación de comedores en todas las escuelas.

Debe ser importante una promoción cultural para todos los ciudadanos y muy especialmente para todas las mujeres, "ya que siempre hemos sido las que menos educación hemos recibido".

● **SANIDAD**

Existe la perentoria necesidad de crear ambulatorios de la Seguridad Social suficientes en todos los barrios, con la garantía de que todos los pacientes sean atendidos correctamente. Asimismo sería conveniente servicios de información sobre diversos temas, en ocasiones conflictivos, en colaboración con asociaciones de mujeres; éstos deberia nser gratuitos y a cargo de la Seguridad Social, pero dependiendo directamente de los organismos autonómcos y ayuntamientos.

● **TRABAJO**

Dentro del tema laboral se debe asegurar la promoción laboral de la mujer y tomar medidas contundentes contra el paro femenino. Está, e neste sentido, bastante clara la necesidad de pro mover un organismo de control, aseso-ramiento y ejecución para

La mujer se afianza en el protagonismo de la vida municipal.

para asuntos de la mujer, cono la participación de todas las organizaciones de mujeres existentes con representantes en todos los ayuntamientos y co nel soporte absoluto de los organismos autonómicos y estatales. También se ve la necesidad de que a partir de ahora los Ayuntamientos consedan subvenciones a todas las entidades ciudadanas como asocia ciones de vecinos, asociaciones de mujeres, grupos de jóvenes, etc.

BELLEZA Y ESTETICA

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

DIETAS EQUILIBRADAS EN VITAMINAS

Por Conchita CANO CEBALLOS

Es lógico que para lograr el equilibrio en la balanza de proteínas, hidratos de carbono y, soore todo, en vitaminas, exista una compensación en todas ellas. Pensando en vosotroso "amas de casa", os adjuntamos un menú semanal que a vuestro gusto podréis variar como os plazca:

LUNES:

Desayuno: Zumo de naranja, pan tostado con mantequilla o mermelada, leche.

Almuerzo: Arroz cocido, pollo frito, ensalada de apio y manzana, helado de crema, leche o café.

Cena: Ensalada de col picada con uvas, emparedados calientes de queso y bacón, fruta.

MARTES:

Desayuno: Zumo de naranja, huevos cocidos, tostadas demantequilla, leche.

Almuerzo: Macarrones al horno con queso, ensalada de zanahorias y uvas, bollitos con mantequilla, ciruelas cubiertas con crema, leche o café.

Cena: Puré de patatas, hígado asado, ensalada verde mixta, gelatina de frutas.

MIERCOLES:

Desayuno: Zumo de pomelo, cereal con plátanos, leche.

Almuerzo: Sopa de verduras, hamburguesa con guarnición, compota de manzanas, café o leche.

Cena: Corazones de lechuga aliñados, zanahorias y guisantes, pastel de chocolate.

JUEVES:

Desayuno: Zumo de naranja, vereal de avena con uvas, pasas y leche, leche.

Almuerzo: "Pizza" de queso, ensalada de col, fruta fresca, leche o café.

Cena: Patatas al horno, lomo de cerdo a la plancha, manzanas.

VIERNES:

Desayuno: Pomelo, par tostado con mantequilla o mermelada, leche.

Almuerzo: Crema de champiñones, pescado al horno, ensalada de pepino y tomate, leche o café.

Cena: Tortilla de verduras, ensalada de requesón y melocotón, queso.

SABADO:

Desayuno: Zumo de naranja, tostadas con miel o mermelada, leche.

Almuerzo: Jugo de tomate, carne con col o judías al horno, flan, leche o café.

Cena: Ensalada de atún y apio, judías, tarta de limón.

DOMINGO:

Desayuno: Pomelo, nuevo duro y tostadas con mantequilla, leche.

Almuerzo: Tortilla de champiñones, carne de znaahorias, tarta de manzana, café o leche.

Cena: Rollitos de jamón de york y queso, ensalada de lechuga y tomate, jugo de naranja.

¡Buen provecho!

Moda española en Hollywood

Gracias a un complicado servicio de transporte aéreo, algunos de los más importantes modistos de Europa, desde París a Florencia, Milán, Zurich, Frankfurt y Madrid, han estado presentes con sus creaciones en la inauguración del nuevo establecimiento de la cadena Neuman-Marcus en de sofisticado barrio de Beverly Hills en Hollywood.

En su preocupación por servir a su exigente clientela lo último salido de los talleres de los creadores europeos, el director de compras de esta cadena de almacenes estableció con Emery Air Freight un contrato por virtud deu cual muchos de los modelos presentados a sus clientes el día de la inauguración y que luego seguirían vendiéndose en el establecimiento salían directamente de los talleres europeos prácticamente en el mismo momento de ser confeccionados y, mediante el sistema altamente tecnificado de seguimiento vía computadores de los transportes que tiéne establecido Emery, llegaban en pocas horas al establecimiento de Hollywood.

Gracias a esta preocupación, algunas importantes firmmas europeas y especialmente confeccionistas españoles, han podido estar presentes en un acto de gran estilo montado con el cáscio sistema "hollywoodiense" al que asistieron algunas de las más renombradas personalidades del mundo del cine y de las finanzas californianas, y tienen, lo que es más importante, garantizada su presencia en dichos almacenes por el resto de la temporada. Con esto se resuelve uno de los más tradcionales problemas de la industria confeccionista española que es la dificultad de transporte de las prendas y, po rtanto, de atender de una manera correcta a los pedidos que puedan ser efectuados.

Como se sabe Neiman-Marcus es una de las más importantes cadenas de almacenes de Estados Unidos, especializada sobre todo en la venta de confección de alta calidad. Posee diez grandes establecimientos distribuidos en los Estados Unidos y, desde su oficina de Londres, se ha convertido en uno de los principales compradores de la confección europea.

†

EL SEÑOR

D. Miguel Ortiz Monge

Ha fallecido a los 64 años de edad habiendo recibido los Santos Sacramentos y la Bendición Apostólica.

(E. P. D.)

Sus apenados: esposa, M.ª Pilar Ascensión Aisa Iso; hijos, Fernando, y M.ª Ascensión; hijos políticos, Montserrat Vinós y Juan-Pedro Pijuan; nietos, Ismael y Javier; hermanos, hermanos políticos, sobrinos, primos y demás familia,

AL PARTICIPAR a sus amigos y conocidos tan sensible pérdida, les ruegan una oración por el eterno descanso de su alma y la asistencia a los actos de entierro y funeral que se celebrarán hoy, a las 11'30, en la iglesia parroquial de San Martín, por lo que les quedarán reconocidos.

(5) Lérida, a 19 de mayo de 1979.

†

EL SEÑOR

D. Miguel Ortiz Monge

(FUNCIONARIO DE "I.R.Y.D.A.")

Ha fallecido a los 64 años de edad habiendo recibido los Santos Sacramentos y la Bendición Apostólica.

(E. P. D.)

Sus compañeros del Instituto Nacional de Reforma y Desarrollo Agrario "I.R.Y.D.A.",

SUPLICAN una oración por el eterno descanso de su alma y les comunican que los actos de entierro y funeral tendrán lugar hoy, a las 11'30 de la mañana, en la iglesia parroquial de San Martín, por cuya asistencia les quedarán reconocidos.

(5) Lérida, 19 de mayo de 1979.

123

Lérida al día

Golondrinas de siempre

LAS golondrinas son, quizás, las aves que el hombre tiene en mayor estima. Su llegada a la ciudad representa siempre una cierta alegría, ya que parecen acercarnos al campo.

La mayoría de las golondrinas que habitaban en los campos de Europa y América, fueron acercándose a las viviendas humanas y terminaron por acostumbrarse a estar junto al hombre, al igual que éste se acostumbró a tenerlas cerca de él. Puede decirse en cierto modo que las golondrinas se han domesticado por sí solas.

En las ciudades, dependiendo de las zonas, pueden encontrarse golondrinas en los lugares más inesperados. Más frecuentemente debajo de los aleros de los tejados, algunas veces en las repisas de las chimeneas, otras hacen sus nidos debajo de los puentes, y así podrían citarse otras muchas partes de cualquier edificio en donde habite el hombre. En la época de celo, puede verse a las golondrinas revoloteando unas hacia otras, hasta que se forma cada pareja y comienzan a preparar el nido, de lo que se encargan el macho y la hembra.

El nido,, por lo general, es de barro y tiene forma de cuenco. Algunas veces hacen un nido nuevo, pero otras se conforman con reparar el que quedó del año anterior. Es la hembra la que empieza esta labor. Vuela hasta el arroyo más cercano, coge en su pico un trágito de agua, y un poco de barro, para regresar enseguida al nido y depositar en él una especie de masa que ha formado con el barro y el agua. El macho la imita, y entre los dos van dando forma al nido. Al menos uno de los cónyuges suele volver al nido del año anterior, ya que las golondrinas muy pocas veces se aparean para toda la vida. Estas aves se alimentan de pulgones, abejorros, orugas y otros muchos insectos perjudiciales para las plantas.

Del mismo modo que con la llegada del calor se ven aparecer estos pájaros, con los primeros fríos se marchan a las regiones tropicales del hemisferio sur. Allí el verano se mantiene para ellas, mientras que las tierras del norte pueden estar cubiertas de nieve. Entre las diversas clases de golondrinas, hay algunas que realizan viajes muy largos. Existen varios tipos que se trasladan desde Europa a la India o a Malasia, pero sólo vuelan durante el día. Este viaje dura mucho porque además de avanzar sólo por el día, y aunque su vuelo normal y característico es rápido y seguro, en la época de la emigración lo sustituyen por otro más lento y pausado.

Desde muy antiguo, son consideradas como capaces de pronosticar el tiempo. Cuando vuelan bajo, anuncian frío y lluvia, y cuando vuelan alto, sol y calor. Sus vuelos están condicionados por las variaciones atmosféricas.

Presentación del libro "Dona, doneta, donota"

En el salón de actos de "la Caixa", y con bastante escasez de público, fue presentado —en un acto organizado por la Editorial Edhasa y la "Llibreria L'Ereta"— uno de los libros que más éxito tuvo en la "Diada de Sant Jordi". Se trata de una alusión a la represión que siempre ha tenido la mujer ante la casi inevitable sociedad machista, incluso por medio de unos comics —dibujados muy suelta y desenfadadamente— se nos hace referencia a la historia del movimiento feminista (y más).

El trabajo de Maria Aurèlia Capmany y Avel·lí Artís-Gener, muy conocido por "Tísner", ha sido en una total compaginación entre ideas e ilustración, un auténtico trabajo de equipo que nos da como resultado el tratar ciertos temas de considerable importancia, además de algunas reflexiones a tener en cuenta, pero tratadas de una forma cómica (y qué menos).

DATOS BIOGRAFICOS DE LOS AUTORES

La presentación del acto corrió a cargo de Mercè Ciutat, quien proporcionó unos datos biográficos de los autores dentro de las letras catalanas. La introducción fue bastante breve.

Maria Aurèlia Capmany nació en Barcelona en 1918. Es licenciada en Filosofía y además ha trabajado con el vidrio y ejercido la pedagogía. Novelista, ensayista y autor teatral ha publicado una veintena larga de libros. En 1948 ganó el Premio Joanot Martorell de novela, con la obra "El cel transparent" y también el Premi Sant Jordi 1968 con la novela "Un lloc entre els morts". Además de estas obras ha publicado, entre otras, "Betàlia" (1956), "El gust de la pols" (1962), "Feliçment sóc una dona" (1969), "Vidreres d'Amsterdam" (1969), "Quim/Quima" (1971) y "El jaqué de la democràcia". Es notable su actividad como escritora en los medios de comunicación social en los cuales trata con acierto y vigor de temas culturales, literarios y los relativos a la problemática de la mujer.

Avel·lí Artís-Gener "Tísner" nació en Barcelona el año 1912. Es un destacado novelista que ha publicado una docena larga de libros. Ha obtenido los premios de novela Prudenci Bertrana, 1969 y Sant Jordi, 1972. Como dibujante colaboró en las célebres publicaciones de pre-guerra: "Papitu", "L'Esquella de la torratxa" y "El be negre". Al volver de su exilio ha colaborado como dibujante en diversas publicaciones barcelonesas y, recientemente, ha publicado en la misma colección del actual libro la obra —ya bastante conocida— "Historia en historieta de Catalunya", escrita y dibujada por él mismo.

"ESPERAMOS QUE LOS LECTORES ADEMAS DE DIVERTIRSE, SE CONCIENCIEN DE UN PROBLEMA"

Seguidamente tomaron la palabra los autores. "Tísner" en una breve intervención nos recordó que "Dona, doneta, donata" era una labor en equipo, aunque él alababa en todo momento la labor de María Aurèlia ya que "yo simplemente dibujaba lo que ella había proyectado". También nos hizo una pequeña historia de a motivación de esta obra.

María Aurèlia Capmany dijo: "Hay libros que tienen una imagen especial, por ello esperamos que los lectores se diviertan con él, aunque la palabra "diversión" puede que sea un tanto frívola. De todas formas la cultura no tiene por qué ser precisamente seria sino todo lo contrario: debe vivirse como una fiesta".

Con estas palabras empezaría su intervención que estaría centrada en torno a la inquietud y pretensiones feministas, que hasta el momento no han podido desarrollarse por la conciencia de posesión que siempre —desde los primeros tiempos— ha tenido el "macle".

"La historia —prosiguió— siempre la han escrito los que ganan y de ahí que esté hecha por los hombres. Siempre se han creído tener cierta supremacía sobre la mujer, pero ella nunca se ha resignado a ser propiedad de nadie; aquí la mujer empezó una lucha pero también una convivencia".

Siguió refiriéndose al movimiento feminista surgido en el siglo XIX y finalizó diciendo: "Las mujeres, en la actualidad, no hacemos más que hacer lo que el resto de la humanidad, que tiene un poco de conciencia".

Acto seguido se entabló un interesante coloquio sobre el verdadero sentido y diferencias —aunque todos nos las podemos suponer— entre una "Dona, doneta y donota".

JESUS BOMETON

Quincena de vacaciones para minusválidos

Por primera vez, y con carácter definitivo, la Fraternidad Cristiana de Minusválidos de Lleida, organiza una quincena de vacaciones, ubicada en Vilaller, y que dará comienzo el día 16 de agosto. Frater invita a todos sus miembros, colaboradores y demás simpatizantes a la programación y desarrollo de esta quincena, con el deseo de formalizar un punto de encuentro, amistad y reivindicación de los derechos que asisten al minusválido.

Para una mayor información llamar al teléfono 24 40 70.

Hoy martes presentación de "Catalunya Cristiana"

El 2 de junio saldrá el primer número de la revista "Catalunya Cristiana", semanario popular de información y cultura religiosa que constará de 25 páginas, de las que 4 serán en color.

La nueva publicación, de la que han aparecido ya el número 0, será presentada por su Delegación en Lérida y la Delegación Diocesana de Medios de Comunicación Social, en un acto que tendrá lugar hoy martes día 22 de los corrientes, a las 8 de la tarde, en el Salón de Actos de la Casa de Acción Católica (Blondel, 11 2.ª planta).

La presentación correrá a cargo del director de "Catalunya Cristiana" Juan E. Jarque Jutglar y el delegado Diocesano de Medios de Comunicación Social, Jaime Montaña.

ECOS DE SOCIEDAD

ONOMASTICAS

Hoy celebran su onmástica las señoras doña Julia Campabadal de Burballa, doña Julia Casals de Morell, doña Julia Castán de Sisó, doña Julia Doladé de Piñol, doña Julia Ibars de Sanchís e hija Julia; doña Julia Melcior de Medina, doña Julia Moro de García, doña Julia Mola de Solé, doña Julia Oró de Ribes y doña Rita Casany de Querol.

Nuestra sincera felicitación para ellas.

* * *

Así como las señoritas Julia Fontova, Julia Martí Canal y Julia Pinacho.

Las felicitamos cordialmente.

* * *

Igualmente las niñas Julia Castaños Ribelles y María Grau Pascual.

Con afecto las felicitamos.

* * *

Y los señores don Timoteo Aparicio Fonseca y don Timoteo Ramírez Veguillas.

Les deseamos muchas felicidades.

CUMPLEAÑOS

Celebra hoy su cumpleaños el señor don Víctor P. Pallarés, acreditado pintor leridano, amigo nuestro.

Un feliz día le deseamos.

PRIMERA COMUNION

El pasado domingo, día 20, en la iglesia parroquial de San Pablo, recibió su Primera Comunión la niña Karina Roselló Pelay, hija del conocido floricultor, don Salvador Roselló, y de doña Pepita Pelay de Roselló.

En el mismo día, en la iglesia parroquial de Santa María Magdalena, la recibió la niña Antonia Sánchez Gomis, hija de nuestros amigos, don Amador Sánchez y doña María Jesús Gomis de Sánchez.

Para ambas comulgantes, nuestra más cordial felicitación.

Sorteo de los premios de Diario de Lérida a sus lectores

En acto público, y tal como estaba anunciado, se celebró el pasado lunes, en nuestra redacción, el sorteo de los premios semanales que DIARIO DE LERIDA ofrece a sus lectores en colaboración de varias firmas comerciales:

PRIMER PREMIO:
Rafael Ordóñez Ruiz
Víctor Pradera, 26
LERIDA
Premio CASA SITGETANA

SEGUNDO PREMIO:
María Beltrán Sala
Carmen, 55, 3.º
LERIDA
Premio CASA PIERROT

TERCER PREMIO:
Consuelo Rosell
Plaza Ricardo Viñes, 7
LERIDA
Premio DULCES ORTEU

CUARTO PREMIO:
Angel Bobet Gort
LERIDA
Premio CASA TRILLA
San Antonio, 20

QUINTO PREMIO:
Carmen Gómez
Virgen de la Cabeza
LERIDA
Premio CASA JUVENA

SEXTO PREMIO:
Juan Antonio Jaén Pérez
Gerona, 8, 5.º D
LERIDA
Premio CASA SOBERANO

SEPTIMO PREMIO:
Eduardo Espluga Segarra
Mariola, 2, 2.º
LERIDA
Premio CASA ROMEU

Lérida, 21 de mayo de 1979.

NOTA: Las personas agraciadas pueden presentarse en esta Administración, a las cuales se les hará entrega de un justificante, previa presentación del D.N.I., para que puedan retirar el premio.

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 7. La cadena simbòlica. Conceptes bàsics sobre sexe i gènere

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

La cadena simbòlica del sistema sexe-gènere

Com explica Daniel Gabarró[1], una de les millors explicacions teòriques per comprendre la realitat afectiva i sexual de les persones s'anomena cadena simbòlica i l'ha fet l'antropòloga de la Universitat de Barcelona, Olga Viñuales.

Amb l'explicació de la cadena simbòlica, ens descobreix allò que el vel cultural ens amaga en l'àmbit de l'afectivitat i la sexualitat. Olga Viñuales diferencia una sèrie de conceptes independents que, tradicionalment, es troben deformats i vinculats entre si.

Aquests conceptes són: el sexe, la identitat de gènere, l'orientació, el rol de gènere i, finalment, les pràctiques sexuals. El més interessant de la cadena simbòlica és que ens fa conscients que no veiem la realitat, sinó que la interpretem (i per tant, la manipulem) des de les construccions o prejudicis socials existents (i que són invisibles per estar normalitzats).

Per això és important conèixer la cadena simbòlica, una falsa construcció social, assumeix que si el nostre sexe és femení, també ho seran el rol de gènere, la identitat i la nostra orientació serà heterosexual, per exemple, cosa que no ha de ser necessària ni naturalment així. Les combinacions poden ser infinites:

<table>
<tr><td colspan="4">BIOLOGIA</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Quins òrgans tinc?</td><td>Ovaris</td><td rowspan="2">Femella</td><td rowspan="4">Intersexual</td></tr>
<tr><td>Vagina</td></tr>
<tr><td>Testicles</td><td rowspan="2">Mascle</td></tr>
<tr><td>Penis</td></tr>
<tr><td colspan="4">Quina càrrega hormonal tinc?
Quina distribució cromosòmica?</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="4">Rol de Gènere</td><td rowspan="4">Quines actituds adopto?</td><td>Jugar a nines</td><td rowspan="2">Femení</td><td rowspan="4">Transgènere</td></tr>
<tr><td>Passivitat</td></tr>
<tr><td>Jugar a futbol</td><td rowspan="2">Masculí</td></tr>
<tr><td>Agressivitat</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="2">Identitat de Gènere</td><td rowspan="2">Qui sóc?
Com em presento a la societat?</td><td>Em dic Laura</td><td>Femení</td><td rowspan="2">Transsexual</td></tr>
<tr><td>Em dic Joan</td><td>Masculí</td></tr>
</table>

[1] D. Gabarró (2013). *El cielo del arcoiris*. Boira editorial. En línia: http://boiraeditorial.com/wp-content/uploads/2016/03/el-cielo-del-arco-iris-Daniel-Gabarro.pdf

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Orientació sexual	Qui m'agrada?	Persones de l'altre sexe/gènere	Heterosexual
		Persones del meu sexe/gènere	Homosexual
		Persones dels dos sexes	Bisexual
		Ningú	Asexual
		No ho tinc clar	Qüestionant de la sexualitat

Sabem que la sexualitat humana és fluida, diversa i canviant, així com ho és l'ésser humà. Per tant, les opcions de ser, relacionar-se i estimar van més enllà de les possibilitats limitades que planteja el model hegemònic.

Algunes categories que transgredeixen el sistema binari:

Intersexual: persona que neix amb genitals masculins i femenins.
Transgènere: persona que actua seguint un rol de gènere que no es correspon amb el seu sexe biològic.
Transsexual: persona que no s'identifica amb el seu sexe biològic.
Homosexual: persona que se sent atreta per persones del mateix sexe.
Bisexual: persona que se sent atreta per persones dels dos sexes.
Asexual: persona que no sent atracció per cap dels dos sexes.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 8. Relació d'imatges

Imatge 1. (1976). Manifestació a Rambla Ferran per les llibertats democràtiques. Extret de AAVV. (2015). *Transició democràtica a Lleida. Actors Context Temps Espai Síntesi*, 2015, p. 16 (foto cedida per Ferran Peiró i Balcells).

Imatge 2. Formacions feministes. Quadre de Larumbe (2002: 167). Extret de M. Ojer, 2014: 24, https://igualtat.paeria.cat/serveis-i-programes/premis-beques-i-subvencions/evoluciomodelfemenimaiteojer2014.pdf

Imatge 3. Rueda, J. (1977). Entrevista a I. Crespo. Extret de *Diario de Lérida* (9 març 1977, p. 7). Recuperat de: https://premsadigital.paeria.es/pages/DIARIO%20DE%20L%C3%89RIDA/1977/197703/19770309/19770309-007.pdf#view=FitH

Imatge 4. Aymerich, P. (1976). I Jornades Catalanes de la Dona. Recuperat de: https://www.mhcat.cat/var/mhc/storage/images/inici2/exposicions/exposicions_en_prestec/dones_ficcions_i_realitats/galeria_d_imatges/jornades_catalanes_de_la_dona/177457-1-cat-ES/jornades_catalanes_de_la_dona.jpg

Imatge 5. Aymerich, P. (1977). Manifestació feminista contra les violacions a Barcelona. Recuperat de: https://www.flickr.com/photos/manel_armengol/10423912966/in/photostream/

Imatge 6. Rueda, J. (1977). Presentació de l'ACD a Lleida. Extret de *Diario de Lérida* (26 març 1977, p. 4). Recuperat de: https://premsadigital.paeria.es/pages/DIARIO%20DE%20L%C3%89RIDA/1977/197703/19770326/19770326-004.pdf#view=FitH

Imatge 7. Rueda, J. (1977). Entrevista a 3 membres de la delegació lleidatana ACD. Extret de *Diario de Lérida* (26 març 1977, p. 7). Recuperat de: https://premsadigital.paeria.es/pages/DIARIO%20DE%20L%C3%89RIDA/1977/197703/19770326/19770326-007.pdf#view=FitH

Imatge 8. Vista actual del núm. 17 del C/ La Palma. Foto pròpia.

Imatge 9. Notícia conferència a Mollerussa. Extret de *Diario de Lérida* (20 agost 1977, p. 7). Recuperat de: https://premsadigital.paeria.es/pages/DIARIO%20DE%20L%C3%89RIDA/1977/197708/19770820/19770820-007.pdf#view=FitH

Imatge 10. Notícia conferència organitzada pel GILLD. Extret de *Diario de Lérida* (6 març 1977, p. 6). Recuperat de: https://premsadigital.paeria.es/pages/DIARIO%20DE%20L%C3%89RIDA/1977/197703/19770306/19770306-006.pdf#view=FitH

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Imatge 11. Recull a la premsa dels atemptats i fotografia de les amenaces al Grup de Dones de Lleida: extret del compte de Facebook del Grup de Dones de Lleida (28 gener 2016). Recuperat de: https://www.facebook.com/GrupDonesLleida/photos/a.1009747275704498/1139455722733652/

Imatge 12. Notícia repulsa dels atemptats. Extret de *Diario de Lérida* (23 desembre 1979, p. 5). Recuperat de: https://premsadigital.paeria.es/pages/DIARIO%20DE%20L%C3%89RIDA/1979/197912/19791223/19791223-005.pdf#view=FitH

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ANNEX 9. Escape room «Del gris al violeta» Instruccions i materials

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ESCAPE ROOM *Del gris al Violeta*
Instruccions per al professorat / responsables de grup / monitoratge

Narrativa: Una membre del *Grup de dones de Lleida* ha sigut detinguda durant una manifestació feminista i ha estat empresonada. Per ajudar-la a escapar, l'alumnat haurà d'aconseguir trobar la clau de la seva cel·la i esquivar les càmeres de seguretat. Per aconseguir-ho, haurà de seguir una sèrie de pistes que els permetran completar amb èxit la missió.

Espai (modalitat presencial): espai ampli (biblioteca, aula, sala d'estudi), que disposi d'un ordinador i diverses taules.

Reclam: l'alumnat entrarà a l'espai i trobarà una carta-pamflet on se'ls demana ajuda i se'ls explica la situació-narrativa.

Material necessari:

- ✓ carta-pamflet amb QR inclòs

Necessitem
la vostra ajuda!

La nostra companya ha estat detinguda durant una manifestació feminista i ha estat empresonada.

Cal alliberar-la!

Per ajudar-la a escapar, haureu de trobar la clau de la seva cel·la i esquivar les càmeres de seguretat.

Per aconseguir-ho, haureu de seguir una sèrie de pistes i superar unes proves que us permetran completar amb èxit aquesta perillosa missió.

Per superar les proves disposeu d'un kit de supervivència al qual podeu accedir mitjançant aquest codi QR.

Ara us espera la primera prova:
la roda d'identificació!

Per resoldre les proves l'alumnat disposarà d'un kit de supervivència al qual es pot accedir mitjançant aquest codi QR:

PROVA 1_RODA D'IDENTIFICACIÓ

La primera tasca serà descobrir quina de les membres del *Grup de dones de Lleida* ha estat capturada per la policia. L'alumnat haurà de llegir les instruccions que seran sobre una taula. Per una banda, se'ls facilitarà un llistat amb el nom i primer cognom d'11 feministes destacades de la ciutat (i protagonistes de la recerca "Del gris al violeta"). A continuació, se'ls donarà 11 fotografies, 10 de les quals mostraran el rostre de cada una d'elles i una última que només en mostrarà una silueta: la dona capturada.

Cada fotografia tindrà una graella amb tants espais en blanc com el nombre de lletres de cada un dels noms de les protagonistes; hi apareixeran escrites dues lletres de cada nom i primer cognom, que els serviran com a pista per endevinar el nom i cognom complet. Un cop relacionats els noms amb les fotografies, l'alumnat descobrirà quina de les membres ha estat detinguda i empresonada. A continuació, haurà de buscar la fotografia del seu rostre amagada per la sala. Aquesta fotografia es trobarà amagada dins un sobre amb les inicials de la detinguda. Aquestes inicials seran les que duran els i les participants a pensar que en aquest

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

sobre es troba la fotografia. A la vora de la fotografia, hi haurà el dibuix d'un càmera de vigilància ratllada amb una creu. Aquest símbol indicarà que s'ha assolit la primera prova: desactivar la primera de les càmeres de seguretat.
També hi haurà les instruccions per a la següent tasca: Prova 2. ENIGMES.
Material necessari:

- ✓ Cartell anunciador Prova 1
- ✓ Document amb les instruccions de la prova 1
- ✓ Llistat amb el nom i 2 cognoms de les 11 feministes (plastificat)
- ✓ Retolador no permanent per escriure a la graella dels noms
- ✓ 10 Fotografies amb les graelles corresponents
- ✓ Fotografia amb silueta
- ✓ 1 sobre gran amb les inicials MCV
- ✓ Document on apareix la solució i s'anuncia que s'ha superat la prova
- ✓ Carta amb les instruccions per a la tasca següent (prova 2. enigmes)

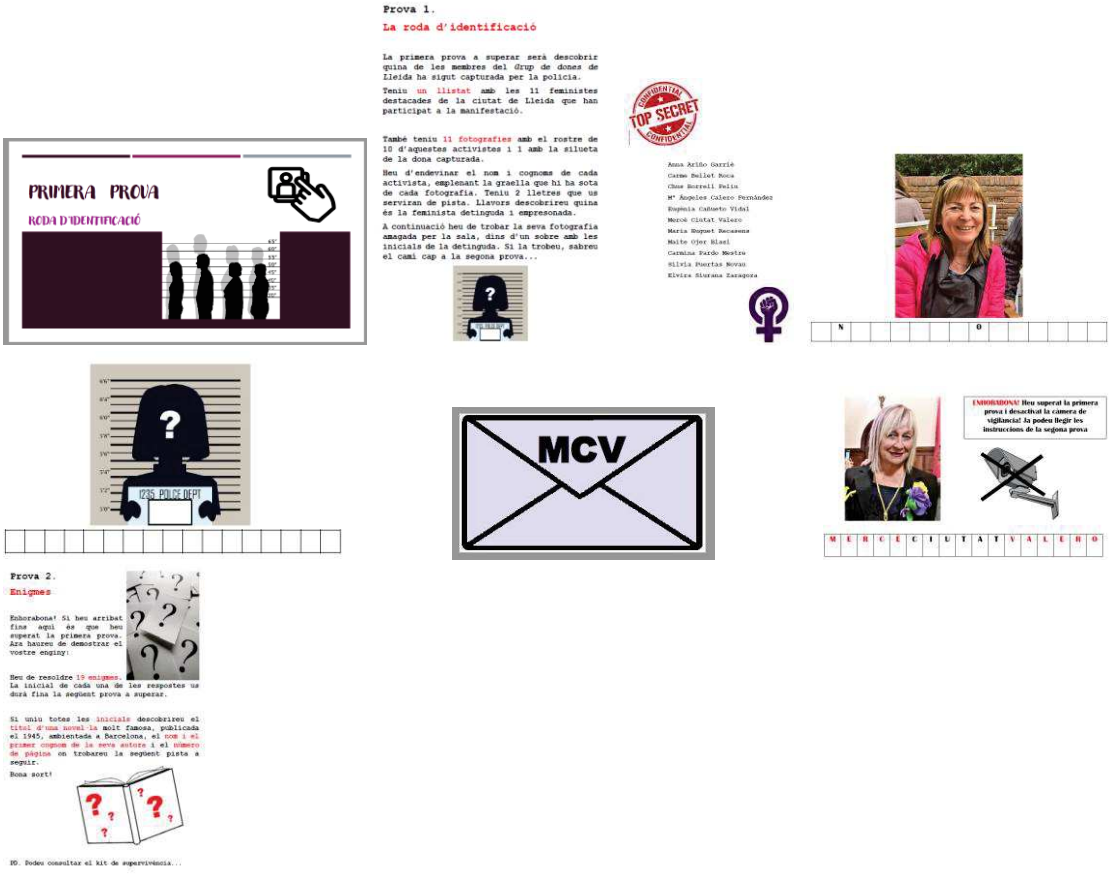

PROVA 2_ RESOLUCIÓ D'ENIGMES

En aquesta prova l'alumnat haurà de resoldre un seguit de 19 enigmes. La inicial de cada una de les respostes els durà fins la següent prova, amagada dins d'un llibre d'una famosa autora catalana. La resposta serà el títol de l'obra, el nom i primer cognom de l'autora i el número de la pàgina.
La resposta guiarà l'alumnat a la pàgina 171 de la novel·la *Nada*, de Carme Laforet, on hi haurà una làmina amb forats, que l'alumnat haurà de col·locar correctament sobre la pàgina per esbrinar la frase formada amb les lletres que es veuen a través dels forats.
La frase serà: *Enhorabona, segona càmera desactivada.*

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Material necessari:

- ✓ Taula amb cartell anunciador de la prova
- ✓ Document amb la relació d'enigmes a resoldre
- ✓ Graella per emplenar amb les solucions
- ✓ Retolador no permanent per emplenar la graella
- ✓ Exemplar de la novel·la *Nada* de Carme Laforet
- ✓ Làmina amb forats per col·locar a la pàgina 171

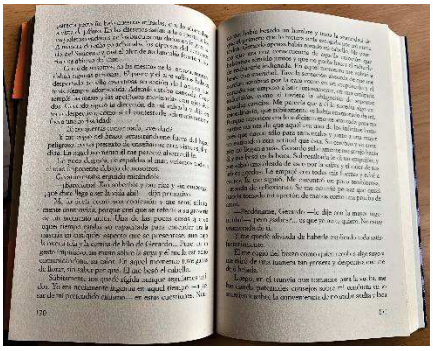

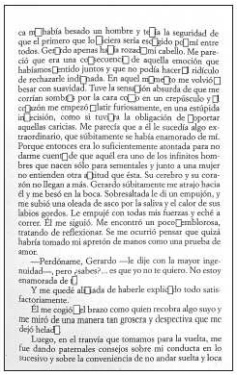

Solucions:

enigma	resposta	Lletra número inicial
1	Nosaltres parim, nosaltres decidim	N
2	Asunción Cruañes	A
3	Divorci	D
4	Adulteri	A
5	Carme Bellet Roca	C
6	Amnistia	A
7	Rambla Ferran	R
8	María Ángeles Calero Fernández	M
9	Elvira Siurana Zaragoza	E
10	La Palma	L
11	Associació catalana de la dona	A
12	Franquisme	F
13	Ojer, Maite	O
14	Radical	R
15	Eugènia Cañueto Vidal	E
16	Trans	T
17	1976	1
18	70	7
19	1991	1

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

TERCERA PROVA_MISSATGE ENCRIPTAT

Un cop superada la segona prova, l'alumnat haurà d'observar la sala i troba algun indici d'on es troba la tercera prova. En una zona lateral, hi haurà una taula amb un ordinador i 2 calaixos, i un cartell de reclam.
Un cop davant l'ordinador, l'alumnat haurà de llegir les instruccions per a la següent prova. Consistirà a respondre a una sèrie de preguntes plantejades al navegador i convertir-les en codi Morse. Si ho encerten, trobaran la localització de la clau de la cel·la on es troba empresonada MCV.
L'alumnat disposarà d'una còpia del codi Morse plastificada sobre la taula.

El link obert a l'ordinador és: https://hpubill.wixsite.com/my-site-5

L'alumnat haurà de respondre a 16 preguntes de veritat o fals, per trobar les 7 lletres que composen la contrasenya que indica la localització de la cel·la on està empresonada la feminista detinguda. Un cop resoltes correctament, l'alumnat ha de desxifrar cada lletra del nom en codi Morse, fent l'equivalència següent:
V = . (punt)
F = - (ratlla)
Haurà de clicar "Desactivar càmera 3" i introduir la contrasenya i desactivar la càmera.
SOLUCIÓ: La contrasenya és INCENDI

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

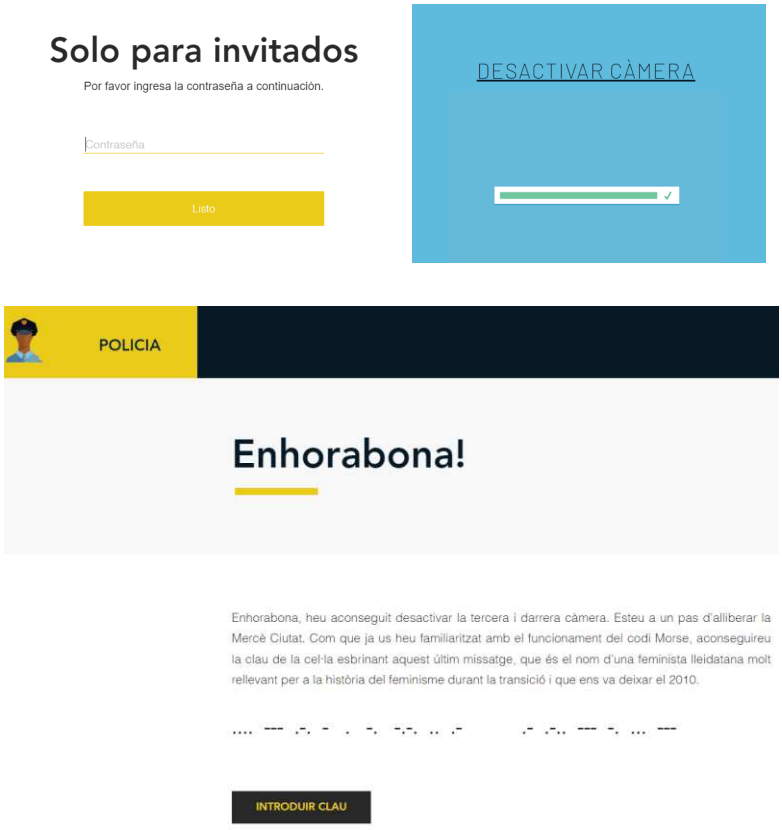

Cal llavors desxifrar l'últim missatge (en codi Morse) que donarà el nom i primer cognom d'una feminista lleidatana que va morir el 2010 (solució: HORTENSIAALONSO).
Un cop introduït el missatge, en pantalla apareixerà la indicació del lloc on es troba el darrer missatge:
En el segon calaix de la taula l'alumnat trobarà un sobre amb una clau i una carta que diu:

> **Heu alliberat la Mercè Ciutat, completant així els vostre principal objectiu. Enhorabona, heu fet una feina excel·lent, fins la pròxima!**
> *Que res ens limiti, que res ens defineixi, que res ens subjecti, que siguem nosaltres qui creem els nostres lligams amb el món: que la llibertat sigui la nostra pròpia substància!*

Material necessari:

- ✓ Taula amb 2 calaixos
- ✓ Ordinador
- ✓ Cartell-reclam de la prova
- ✓ Document amb les instruccions de la prova 3
- ✓ Codi Morse plastificat
- ✓ Sobre
- ✓ Dibuix d'un clau plastificada
- ✓ Carta-missatge final

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

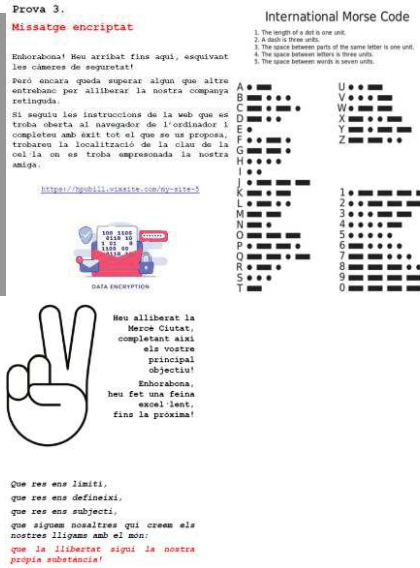

Heu alliberat la Mercè Ciutat, completant així els vostre principal objectiu!

Enhorabona, heu fet una feina excel·lent, fins la pròxima!

Que res ens limiti,
que res ens defineixi,
que res ens subjecti,
que siguem nosaltres qui creem els nostres lligams amb el món:
que la llibertat sigui la nostra pròpia substància!

PROVA 3_MISSATGE ENCRIPTAT – SOLUCIONS

El link obert a l'ordinador és: https://hpubill.wixsite.com/my-site-5

CODI MORSE: veritat o fals

		V - F	Morse	lletra
Primera lletra	1 . El grup de Dones de Lleida es va fundar el 1977	V	·	**I**
	2. El 1979 el local del Grup de Dones de Lleida va ser incendiat	V	·	
Segona lletra	1. Les feministes lleidatanes no tenien opositors de l'extrema dreta	F	–	**N**
	2. El 1991 es va fundar el SIED	V	·	
Tercera lletra	1. Finalment no es va aconseguir un Centre de Planificació familiar a la ciutat	F	–	**C**
	2. El 1981 es crea a Lleida un Centre d'Orientació sexual	V	·	
	3. El darrer projecte del SIED, que no va ser assolit, va ser la creació d'un Centre d'Estudis i Documentació de les Dones	F	–	
	4. El 1987 s'introdueixen per primer cop estudis de gènere com a disciplina universitària a Lleida	V	·	
Quarta lletra	1. Les fundadores del Grup de Dones de Lleida van ser Carme Bellet, Mercè Ciutat, Maria Huguet, Montse Ibáñez, Teresa Mas i Carmina Pardo	V	·	**E**
Cinquena lletra	1. La llei del divorci va ser aprovada a Espanya després del franquisme el 1978	F	–	**N**
	2. La llei de l'avortament va ser aprovada a Espanya després del franquisme el 1985	V	·	
Sisena lletra	1. El feminisme a Lleida neix vinculat a partits de dretes que integraven la lluita de la dona dins el concepte de revolució social	F	–	

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

	2. Les principals reivindicacions del feminisme eren la despenalització de l'adulteri, la legalització dels anticonceptius, l'educació sexual, una llei del divorci i l'avortament legal	V	•	**D**
	3. El 1975 va ser declarat Any Internacional de les dones	V	•	
Setena lletra	1. L'associació de Mujeres Provincial de Lleida (AMPL) va ser la primera associació feminista lleidatana, el 1976	V	•	**I**
	2. Entre les impulsores de l'AMPL es trobaven Maria Huguet, Mercè Ciutat, Montse Ibáñez i Carme Molet	V	•	

Contrasenya: INCENDI

V	V	F	V	F	V	F	V	V	F	V	F	V	V	V	V
•	•	_	•	_	•	_	•	•	_	•	_	•	•	•	•
I		N		C				E	N		D			I	

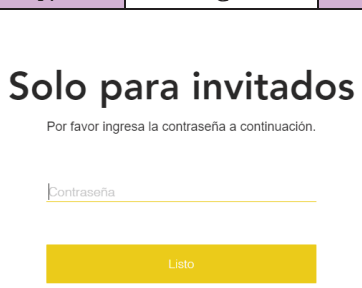

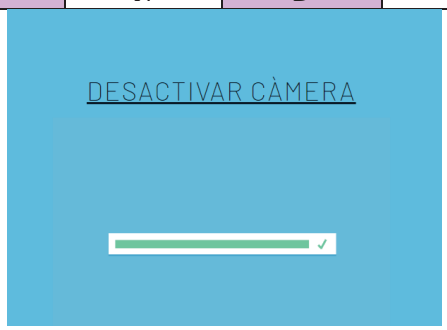

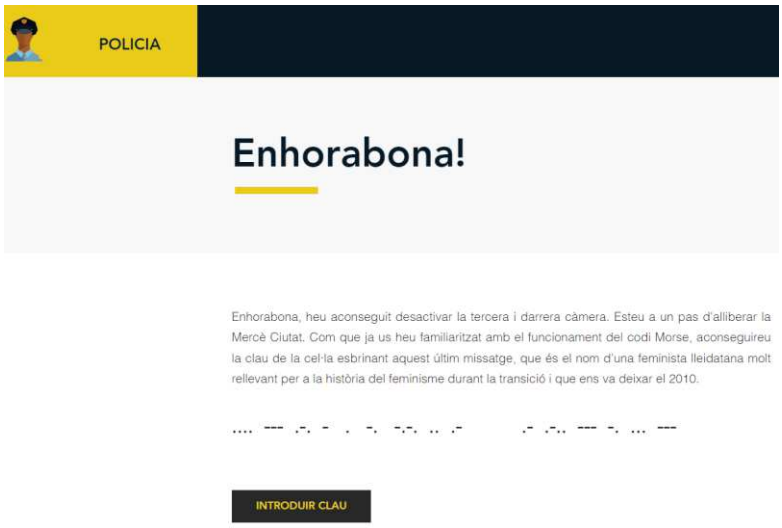

SOLUCIÓ:

....	---	.-.	-	.	-.	...	..	.-	.-	.-..	---	-.	...	---
H	O	R	T	E	N	S	I	A	A	L	O	N	S	O

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Necessitem la vostra ajuda!

La nostra companya ha estat detinguda durant una manifestació feminista i ha estat empresonada.

Cal alliberar-la!

Per ajudar-la a escapar, haureu de trobar la clau de la seva cel·la i esquivar les càmeres de seguretat.

Per aconseguir-ho, haureu de seguir una sèrie de pistes i superar unes proves que us permetran completar amb èxit aquesta perillosa missió.

Per superar les proves disposeu d'un kit de supervivència al qual podeu accedir mitjançant aquest codi QR.

Ara us espera la primera prova:

la roda d'identificació!

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

PRIMERA PROVA

RODA D'IDENTIFICACIÓ

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Prova 1.

La roda d'identificació

La primera prova a superar serà descobrir quina de les membres del *Grup de dones de Lleida* ha sigut capturada per la policia.

Teniu un llistat amb les 11 feministes destacades de la ciutat de Lleida que han participat a la manifestació.

També teniu 11 fotografies amb el rostre de 10 d'aquestes activistes i 1 amb la silueta de la dona capturada.

Heu d'endevinar el nom i cognoms de cada activista, emplenant la graella que hi ha sota de cada fotografia. Teniu 2 lletres que us serviran de pista. Llavors descobrireu quina és la feminista detinguda i empresonada.

A continuació heu de trobar la seva fotografia amagada per la sala, dins d'un sobre amb les inicials de la detinguda. Si la trobeu, sabreu el camí cap a la segona prova...

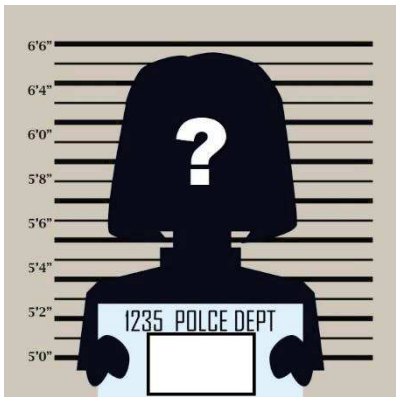

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Anna Ariño Garrié

Carme Bellet Roca

Chus Borrell Feliu

Mª Ángeles Calero Fernández

Eugènia Cañueto Vidal

Mercè Ciutat Valero

Maria Huguet Recasens

Maite Ojer Blasi

Carmina Pardo Mestre

Sílvia Puertas Novau

Elvira Siurana Zaragoza

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

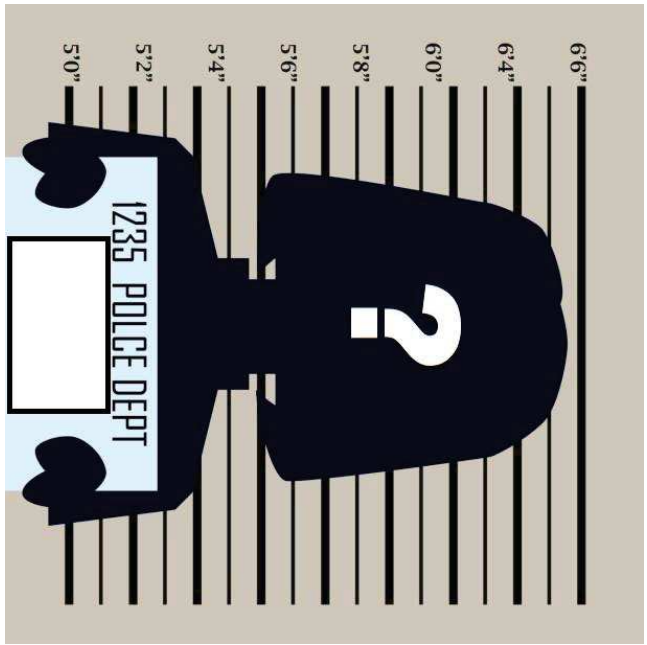

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

C

A

				B					**L**					

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

M
Z

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

H

A

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

J
R

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

M

O

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

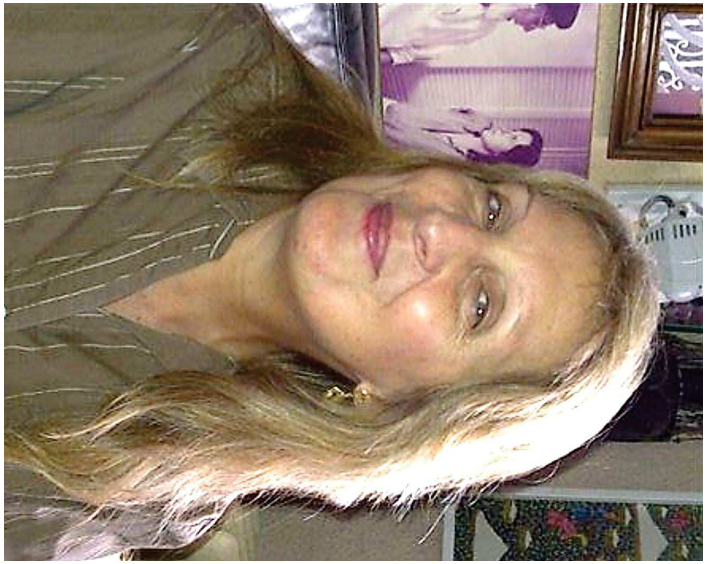

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

ENHORABONA! Heu superat la primera prova i desactivat la càmera de vigilància! Ja podeu llegir les instruccions de la segona prova

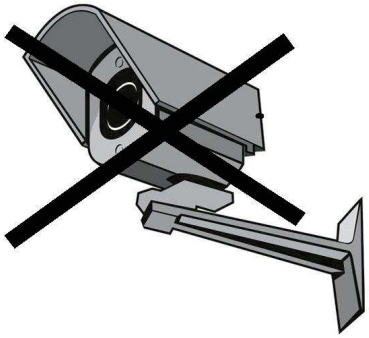

M	E	R	C	È	C	I	U	T	A	T	V	A	L	E	R	O

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

SEGONA PROVA

ENIGMES

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Prova 2.

Enigmes

Enhorabona! Si heu arribat fins aquí és que heu superat la primera prova. Ara haureu de demostrar el vostre enginy:

Heu de resoldre 19 enigmes. La inicial de cada una de les respostes us durà fins la següent prova a superar.

Si uniu totes les inicials descobrireu el títol d'una novel·la molt famosa, publicada el 1945, ambientada a Barcelona, el nom i el primer cognom de la seva autora i el número de pàgina on trobareu la següent pista a seguir.

Bona sort!

PD. Podeu consultar el kit de supervivència...

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

1. Lema popular de 4 paraules que conté una anàfora, utilitzat durant les manifestacions feministes a favor de l'avortament des de 1975.

2. Pionera del moviment feminista a Espanya, nascuda a Xàbia (província d'Alacant), que va ser diputada constituent pel PSOE en les Corts que van elaborar la Constitució espanyola de 1978.

3. Durant el franquisme estava prohibit, i no es va legalitzar a espanya fins 1981.

4. Durant el franquisme, el marit tenia permès matar la seva esposa (uxoricidi)si la trobava cometent aquest acte amb un altre home.

5. Nom d'una cofundadora del *Grup de Dones de Lleida* el 1977 nascuda a Sidamon.

6. Es reclamava per a les dones acusades de pràctiques abortives en la campanya de 1979 "Jo també he avortat", en què es van auto inculpar 1.300 dones (substantiu femení de 8 lletres).

7. Via de la ciutat en la qual el 1981 la Paeria va ubicar el primer Centre d'Orientació Sexual a Lleida.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

8. Cofundadora del Seminari Interdisciplinari d'Estudis la Dona, Catedràtica de Lengua Española a la Universitat de Lleida.

9. Juntament amb Lidia Falcón va fundar els Clubs de Vindicació Feminista de Barcelona i Madrid, i la Federació de Clubs Vindicació feminista. Va participar com a delegada del Partit Feminista en la creació del Front de dones per a les primeres eleccions democràtiques al Parlament de Catalunya el 1980.

10. Nom del carrer on es va ubicar el primer local del Grup de Dones de Lleida.

11. Organització feminista, encara activa avui en dia, creada a Barcelona el 1976, després de la celebració de les *Primeres Jornades catalanes de la Dona*, amb l'objectiu d'assolir la plena igualtat jurídica i social de la dona, i que a partir de dites Jornades va tenir a Lleida una delegació.

12. Període de la història d'Espanya durant el qual es van eliminar els drets de les dones aconseguits durant la Segona República.

13. Primer cognom de la investigadora lleidatana autora del documental "Les Edats del Violeta".

14. Branca del Feminisme que pretén canviar el sistema bàsic patriarcal que regeix la societat i possibilita l'opressió de la dona, mitjançant l'eliminació de l'arrel de la desigualtat sexista, amb la qual moltes de les feministes lleidatanes de la transició (com Mercè Ciutat) s'identifiquen.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

15. Va continuar a l'Associació Catalana de la Dona junt amb Carme Molet el 1977, quan diverses de les integrants van marxar i van crear el Grup de Dones de Lleida.

16. Nom popular amb què es coneix la Llei aprovada al mes de juny de 2022 que estableix el dret a la lliure determinació de la identitat de gènere.

17. Any en què es van celebrar les Primeres Jornades Catalanes de la Dona.

18. Dècada en què va començar la transició democràtica espanyola.

19. Any de constitució del Seminari Interdisciplinar d'Estudis de la Dona a la Universitat de Lleida.

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

solucions

enigma	resposta	Lletra inicial/ número inicial
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

ca m□ había besado un hombre y te□ía la seguridad de que el primero que lo □iciera sería esc□gido po□ mí entre todos. Ger□rdo apenas ha□ía rozad□ mi cabello. Me pareció que era una co□secuenci□ de aquella emoción que habíamos □entido juntos y que no podía hacer □l ridículo de rechazarle indi□nada. En aquel m□me□to me volvió □ besar con suavidad. Tuve la sensa□ión absurda de que me corrían sombr□s por la cara co□o en un crepúsculo y □l co□azón me empezó □latir furiosamente, en una estúpida in□ecisión, como si tuvi□ra la obligación de □oportar aquellas caricias. Me parecía que a él le sucedía algo extraordinario, que súbitamente se había enamorado de mí. Porque entonces era lo suficientemente atontada para no darme cuent□ de que aquél era uno de los infinitos hombres que nacen sólo para sementales y junto a una mujer no entienden otra a□titud que ésta. Su cerebro y su corazón no llegan a más. Gerardo súbitamente me atrajo hacia él y me besó en la boca. Sobresaltada le di un empujón, y me subió una oleada de asco por la saliva y el calor de sus labios gordos. Le empujé con todas mis fuerzas y eché a correr. Él me siguió. Me encontró un poco □emblorosa, tratando de reflexionar. Se me ocurrió pensar que quizá habría tomado mi apretón de manos como una prueba de amor.

—Perdóname, Gerardo —le dije con la mayor ingenuidad—, pero ¿sabes?... es que yo no te quiero. No estoy enamorada de t□.

Y me quedé ali□iada de haberle explic□do todo satisfactoriamente.

Él me cogió □el brazo como quien recobra algo suyo y me miró de una manera tan grosera y despectiva que me dejó helad□.

Luego, en el tranvía que tomamos para la vuelta, me fue dando paternales consejos sobre mi conducta en lo sucesivo y sobre la conveniencia de no andar suelta y loca

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Documento electrónico - Adrego de validación - https://tramite.pecoto.es/validacio

TERCERA PROVA

MISSATGE ENCRIPTAT

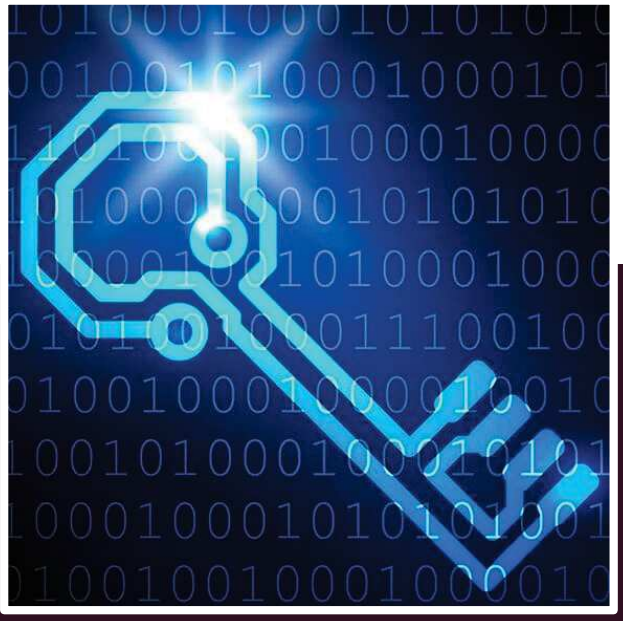

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Prova 3.

Missatge encriptat

Enhorabona! Heu arribat fins aquí, esquivant les càmeres de seguretat!

Però encara queda superar algun que altre entrebanc per alliberar la nostra companya retinguda.

Si seguiu les instruccions de la web que es troba oberta al navegador de l'ordinador i completeu amb èxit tot el que se us proposa, trobareu la localització de la clau de la cel·la on es troba empresonada la nostra amiga.

https://hpubill.wixsite.com/my-site-5

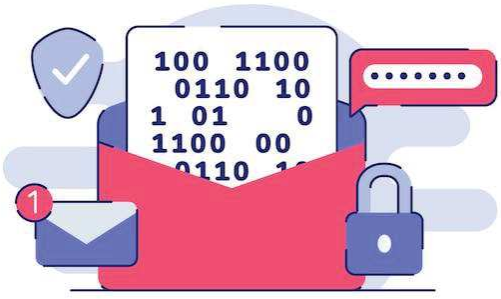

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

International Morse Code

1. The length of a dot is one unit.
2. A dash is three units.
3. The space between parts of the same letter is one unit.
4. The space between letters is three units.
5. The space between words is seven units.

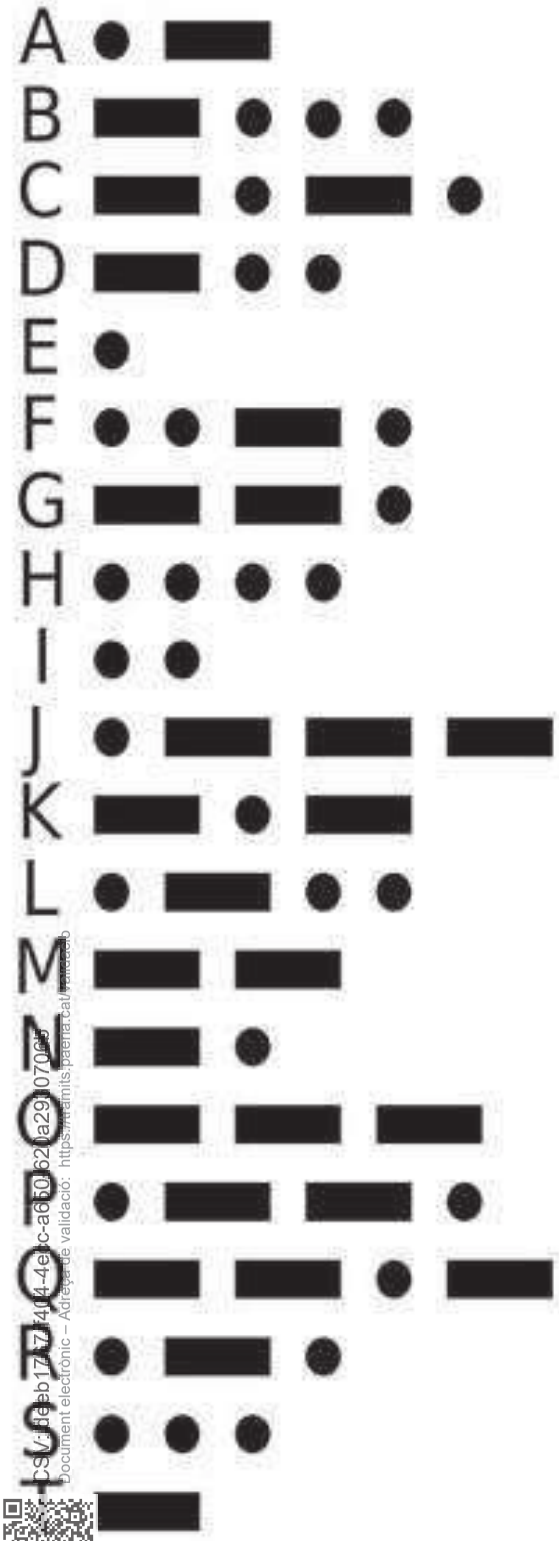

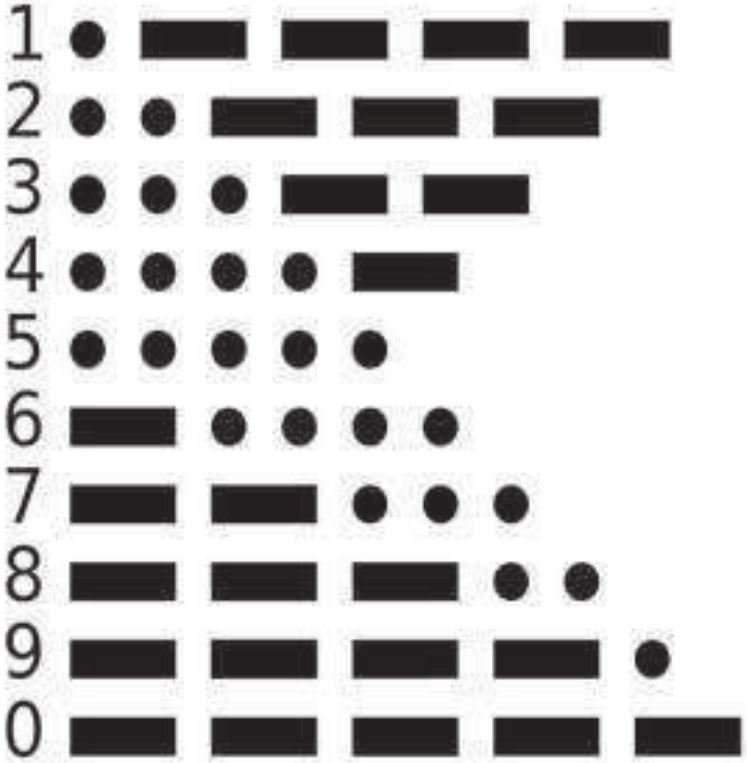

A	●	▬			
B	▬	●	●	●	
C	▬	●	▬	●	
D	▬	●	●		
E	●				
F	●	●	▬	●	
G	▬	▬	●		
H	●	●	●	●	
I	●	●			
J	●	▬	▬	▬	
K	▬	●	▬		
L	●	▬	●	●	
M	▬	▬			
N	▬	●			
O	▬	▬	▬		
P	●	▬	▬	●	
Q	▬	▬	●	▬	
R	●	▬	●		
S	●	●	●		
T	▬				
U	●	●	▬		
V	●	●	●	▬	
W	●	▬	▬		
X	▬	●	●	▬	
Y	▬	●	▬	▬	
Z	▬	▬	●	●	

1	●	▬	▬	▬	▬
2	●	●	▬	▬	▬
3	●	●	●	▬	▬
4	●	●	●	●	▬
5	●	●	●	●	●
6	▬	●	●	●	●
7	▬	▬	●	●	●
8	▬	▬	▬	●	●
9	▬	▬	▬	▬	●
0	▬	▬	▬	▬	▬

CSV: ideb1747f404-4e0c-a650-620a29107065
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paena.cat/validacio

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

Heu alliberat la Mercè Ciutat, completant així els vostre principal objectiu!

Enhorabona, heu fet una feina excel·lent, fins la pròxima!

Que res ens limiti,

que res ens defineixi,

que res ens subjecti,

que siguem nosaltres qui creem els nostres lligams amb el món:

que la llibertat sigui la nostra pròpia substància!

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

E/45009-2022 24/10/2022 23:09:26

PROVA 3_MISSATGE ENCRIPTAT – SOLUCIONS

El link obert a l'ordinador és: https://hpubill.wixsite.com/my-site-5

CODI MORSE: veritat o fals

		V - F	Morse	lletra
Primera lletra	1 . El grup de Dones de Lleida es va fundar el 1977	V	•	**I**
	2. El 1979 el local del Grup de Dones de Lleida va ser incendiat	V	•	
Segona lletra	1. Les feministes lleidatanes no tenien opositors de l'extrema dreta	F	–	**N**
	2. El 1991 es va fundar el SIED	V	•	
Tercera lletra	1. Finalment no es va aconseguir un Centre de Planificació familiar a la ciutat	F	–	**C**
	2. El 1981 es crea a Lleida un Centre d'Orientació sexual	V	•	
	3. El darrer projecte del SIED, que no va ser assolit, va ser la creació d'un Centre d'Estudis i Documentació de les Dones	F	–	
	4. El 1987 s'introdueixen per primer cop estudis de gènere com a disciplina universitària a Lleida	V	•	
Quarta lletra	1. Les fundadores del Grup de Dones de Lleida van ser Carme Bellet, Mercè Ciutat, Maria Huguet, Montse Ibáñez, Teresa Mas i Carmina Pardo	V	•	**E**
Cinquena lletra	1. La llei del divorci va ser aprovada a Espanya després del franquisme el 1978	F	–	**N**
	2. La llei de l'avortament va ser aprovada a Espanya després del franquisme el 1985	V	•	
Sisena lletra	1. El feminisme a Lleida neix vinculat a partits de dretes que integraven la lluita de la dona dins el concepte de revolució social	F	–	**D**
	2. Les principals reivindicacions del feminisme eren la despenalització de l'adulteri, la legalització dels anticonceptius, l'educació sexual, una llei del divorci i l'avortament legal	V	•	
	3. El 1975 va ser declarat Any Internacional de les dones	V	•	
Setena lletra	1. L'associació de Mujeres Provincial de Lleida (AMPL) va ser la primera associació feminista lleidatana, el 1976	V	•	**I**
	2. Entre les impulsores de l'AMPL es trobaven Maria Huguet, Mercè Ciutat, Montse Ibáñez i Carme Molet	V	•	

Contrasenya: INCENDI

V	V	F	V	F	V	F	V	V	F	V	F	V	V	V	V
•	•	–	•	–	•	–	•	•	–	•	–	•	•	•	•
I		N		C				E	N		D			I	

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio

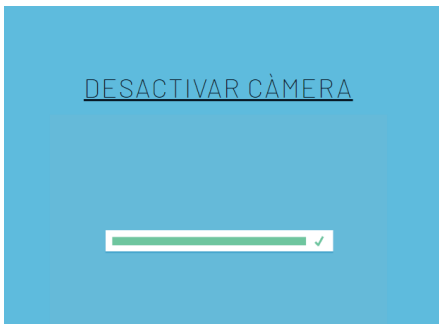

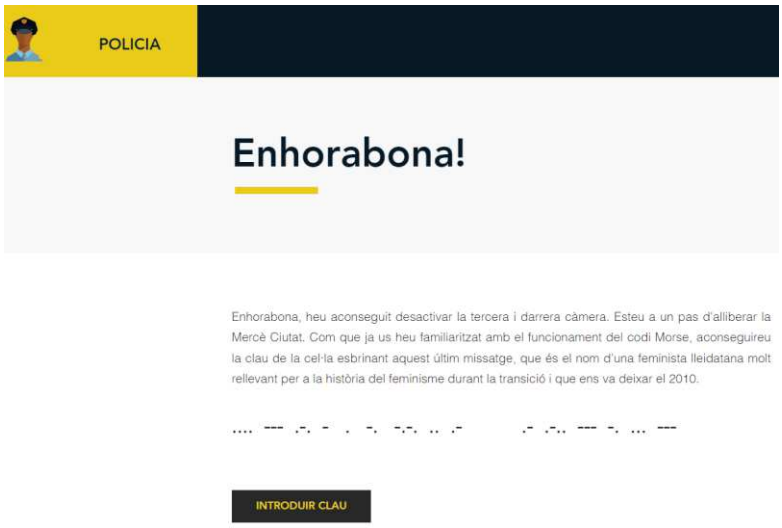

SOLUCIÓ:

....	---	.-.	-	.	-.	...	..	.-	.-	.-..	---	-.	...	---
H	O	R	T	E	N	S	I	A	A	L	O	N	S	O

CSV: deeb1767-f404-4ecc-a650-620a2930706b
Document electrònic – Adreça de validació: https://tramits.paeria.cat/validacio